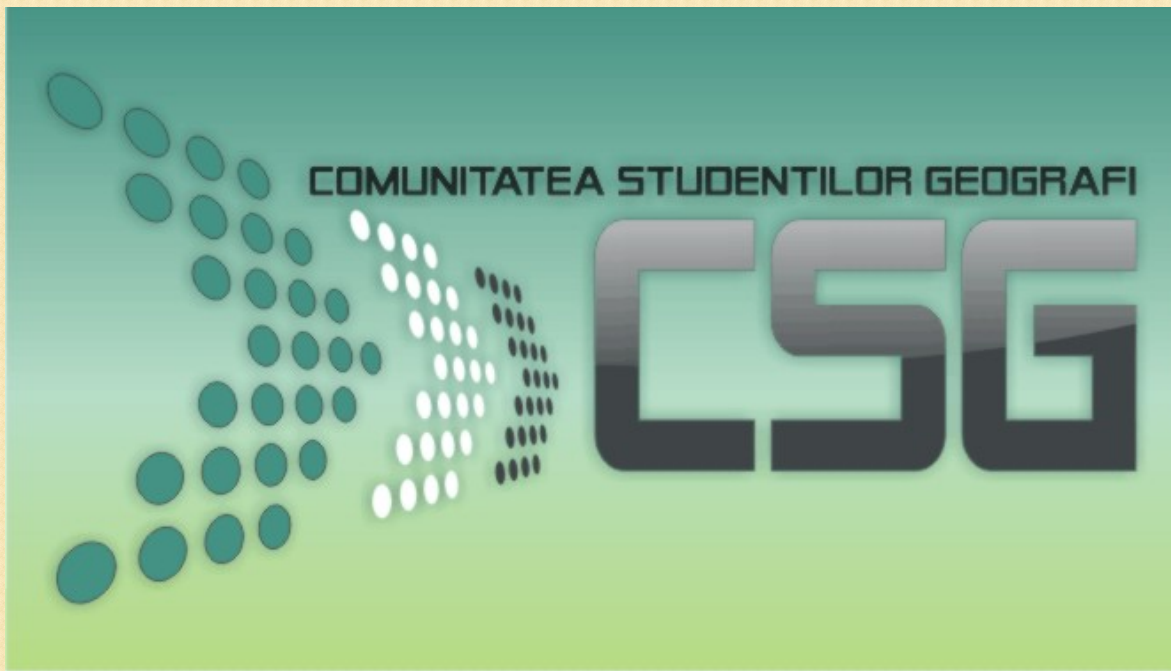

Acest document va este oferit de: GeoComunitatea :::...

<http://geografie.freeforums.org/>

- Stimat cititor, in acest moment ati intrat in posesia unui material important pentru eficientizarea studiului dumneavoastra, iar acest lucru a fost posibil prin eforturile sustinute ale membrilor: Comunitatii Studentilor Geografi :::... si ale autorilor acestor materiale.
- Toate drepturile de autor si cele de publicare sunt rezervate persoanelor indreptatite care au aplicat legal pentru acest lucru, restul materialelor fiind acoperite de licenta gratuita GNU/FDL (Free Documentation License) respectiv GNU/GPL (General Public License).
- Mai multe informatii despre licentele gratuite pentru documentatie/software puteti afla de la adresele <http://www.gnu.org/licenses/gpl.html> (pentru licenta publica generala) si <http://www.gnu.org/licenses/fdl.html> (pentru licenta privitoare la documentatie) sau http://ro.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:GNU_FDL (textul tradus in limba romana).
- Va rugam sa sustineti acest proiect universitar (B.V.G. – Biblioteca Virtuala de Geografie) prin a oferi mai departe fisierul detinut tuturor persoanelor care au nevoie de acesta, fara nici un fel de pretentii financiare sau materiale. Mai multe informatii despre proiectul B.V.G. dar si despre alte proiecte specifice comunitatii geografice puteti gasi pe pagina web a: GeoComunitatii :::... (<http://geografie.freeforums.org/index.php>).
- Comunitatea Studentilor Geografi va ureaza in continuare lectura placuta si pe viitor mult succes proiectelor dumneavoastra.

Afganistan

Denumirea oficială: Republica Afganistan

Capitala: Kabul

Limba oficială: pachtu (afgana de nord) și dari (persana)

Suprafața: 650.000 km²

Locuitori: 21,47 mil. (33 loc./km²)

Religia: islamism (sunit 97%, šiit 2%)

Moneda: afghani

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 aprilie

Geografia: A. este așezat în Asia central-sudică. Nu are ieșire la mare. Limite:

Turkmenistan, Uzbekistan, Tadjikistan (N), Pakistan (E și S), Iran (V). **G. fizică:** A. este o țară muntoasă, traversată de lanțul munților Hindu-Kush (NE), 4500-5000 m altitudine, cu vf. Shaitan. În partea central-estică se ridică podișul înalt Ghazni-Kandahar (2000 m); la N, câmpia de pe valea fluviului Amudaria, care formează granița cu fostele republici ale URSS (azi statele CSI). În S și SV, zonă deșertică. În centru, curge Hari Rud care irigă câmpia Herat la V și râul Helmand (S), care se pierde în lacul sărat Gand-i-Zirreh, în Șistan. Râuri ne navigabile. **Clima:** este aridă; temperatura variază între fierbinte, în zona Kabul (49°C) și în S, și foarte rece. Precipitațiile variază între 180 și 330 mm/an, în N, în zona Kabul. În E și SE, influența musonului indian, cu precipitații de cca. 500 mm/an. **Flora și fauna:** Vegetație ierboasă; puține păduri, cca. 2,5%. Vegetație discontinuă în zona deșertică (SV). Faună: urși, antilope, șacali, reptile. **Populația:** A. a avut un triplu impact: cu lumea arabă, cu lumea mongolă și cu India. Coexistă: afgani și pathani 61%, tadjici 31%, uzbeki 5%, hazari 3%. Concentrarea populației în zona central-estică și pe văile apelor. În SV, 6 loc./km². Rata natalității 49‰, mortalitatea 20‰; populația urbană: 20%. **Resurse și economie:** Ocupația principală este creșterea animalelor (păstoritul nomad). Industria nu este prea dezvoltată: ciment, alimentară, îngrășămintă chimice. Se cultivă: grâu, orz, orez, porumb, mei, fructe, sfeclă de zahăr, bumbac, plante oleaginoase. Animale: ovine (karakul), caprine, bovine, asini, cămile. Exportă: piei karakul, bumbac, covoare; lână, fructe, semințe oleaginoase, gaze naturale, piei, lemn. **Transporturi și comunicații:** vehicule, șosele: nu are căi ferate. **Orașe:** Mazar-i-Sharif (N), Herat (V), Baghlan (N), Kandahar (S). **Istoria:** Provincie a imperiului pesan ahemenid (sec. VI-IV î. Hr.), elenizat după cucerirea lui de către Alexandru cel Mare (329 î. Hr.), făcea parte din imperii-cl Kușana (sec. I î. Hr. - V d. Hr.), fiind sub-influența budismului. Între sec. VII-XII, convertirea la islam. În sec. XII-XIII țara este distrusă de invazia mongolă (1222): Ginghis Han, apoi Tamerlan. Terit. se împarte între Iran și Imperiul Mongol. În 1747 devine independent. Între 1838-1973 Afganul este condus de clanul pachtu. Amenințat de înaintarea britanicilor în India, de cea a Rusiei în Asia Centrală și de Persia, începe să slăbească. În 1880, în urma unei serii de războaie, Marea Britanie își instalează protectoratul asupra A. În 1919, după respingerea britanicilor, îi este recunoscută independența. A. duce o politică externă de neutralitate și nealiniere peste 50 de ani. În 1973 este abolită monarhia și devine republică. În 1978, lovitură de stat comunistă. În 1979, URSS intervine militar; regimul susținut de URSS se lovește de rezistența islamică a mudjahedinilor care sunt ajutați de SUA și acceptă pluripartitismul. Între 1988-1989 trupele sovietice se retrag din A. În 1992, tratatul ruso-american prin care se angajează să se sisteze livrările de armament către A.; regimul comunist este înlocuit de o putere islamică; lupta între facțiunile rivale continuă. A. este proclamat republică islamică. **Statul:** este republică islamică. Puterea legislativă este exercitată de președintele tranzitoriu; cea executivă de guvern. După 1992, partidele au fost suspendate.

Africa de Sud

Denumirea oficială: Republica Africa de Sud

Capitala: Pretoria și Cape Town

Limbi oficiale: afrikaans, engleza; **limbi vorbite:** cele ale populațiilor bantu, boșimane, hotentote, indiene

Suprafața: 1.221.000 km²

Locuitori: 42,3 mil. (35 loc./km²)

Religia: creștinism peste 75%, animism, hinduism, islamism

Moneda: rand

Forma de guvernământ: republică federală

Ziua națională: 31 mai

Geografia: A. de S este așezată în extremitatea sudică a Africii. Limite: Oc. Atlantic (V), Oc. Indian (E), Namibia (NV), Botswana și Zimbabwe (N), Mozambic (NE). **G. fizică:** Podișuri, atingând în zona de coastă 900 m. Lanțuri muntoase: Langeberg, Micul Karoo (2.400 m) și Marele Karoo (4.800 m) în sud, munții Drakensberg (vf. Cathin 3.657 m) în est, spre litoralul Oc. Indian. În zona centrală, savanele bazinului Orange. Granița de NE se pierde în deșertul Kalahari. În V, paralel cu Oc. Atlantic, deșertul Namibiei. Fluvii: Limpopo (1.600 km), Orange (1.800 km) cu afluentul său Vaal (1.200 km), totuși rețeaua hidrografică este săracă. **Clima:** tropicală în nord, temperată pe înălțimi, sub-mediteraneană în zona Capului. **Floră și faună:** Vegetație subtropicală, mediteraneeană și de savană; păduri și pășuni alpine. Fauna foarte bogată, adaptată acestor zone. Parcuri și rezervații: Kruger (N), Kalahari (NE). **Populația:** este preponderent urbană. Cea mai mare densitate în Transvaal, în Johannesburg (peste 1,5 mil.), aprox. 20 mil. în zonele de litoral (Cape Town, Durban, Port Elizabeth). Aprox. 1/3 din forța de muncă este ocupată în agric. (în majoritate negri), beneficiind în jurul Capului de un climat mediteranean, iar în alte zone de irigații: 1/3 din pop. activă este ocupată în industrie și minerit. Rata natalității 29,5‰, mortalitatea 7,9‰. Rata pop. urbane: 50%. **Resurse și economie:** Zăcămintele bogate de: aur, argint, diamante, titan, vanadiu, crom, fier, mangan, azbest, uraniu, platină. Este teritoriul cel mai industrializat de pe întreg continentul, deținând pe plan mondial monopolul unor resurse minerale. Astfel, A. de S este unul dintre principalii producători de diamante, uraniu, metale rare (titan, vanadiu, antimoniu). Industria prelucrătoare, foarte dezvoltată în jurul Johannesburgului și în porturi. A. de S este țara cea mai dezvoltată economic de pe continent: siderurgie, metalurgia neferoaselor, chimie, construcții de mașini. În agric., A. de S este mare producătoare de: porumb, grâu, trestie de zahăr, viță de vie, bumbac, tutun, papas. Este dezvoltată creșterea animalelor: bovine, ovine (pe pășunile de pe platouri), prelucrarea și exportul lânii. **Transporturi și comunicații:** dezvoltate într-o vastă rețea rutieră, maritimă, aeriană. Aeroporturi la: Johannesburg, Cape Town, Port Elizabeth, Durban, Bloemfontein. **Orașe:** Johannesburg, Cape Town, Durban, Port Elizabeth. **Istoria:** A. de S este populată din preistorie; în antichitate îi găsim pe boșimani și hotenți, iar în sec. X-XVI pătrund triburile bantu, venind din zona Zambezi și asimilându-i pe băștinași. În sec. al XV-lea, portughezul Bartolomeo Diaz atinge Capul Bunei Speranțe, iar în sec. al XVII-lea Jan van Riebeeck întemeiază orașul Kaapstad (Cape Town), ca reprezentant al Companiei Olandeze a Indiilor Orientale. Este începutul colonizării olandeze. În sec. următor, în regiunea Capului se stabilesc imigranți europeni: olandezi, germani, hughenoti francezi, cu toții denumiți ulterior buri. În 1806, Marea Britanie ocupă Colonia Capului, iar buri, nemulțumiți de administrația britanică, migrează spre nord („Marele Trek”), înfrâng : triburile zuluse, conduse de Dingaan, întemeind statul Natal (1839), pe care

britanicii îl anexează în 1843, iar burii migrează spre nord-vest, întemeind republicile Transvaal (1852) și Orange (1854). Urmare a războiului anglo-bur din 1899-1902, republicile bure sunt transformate în colonie britanică; în 1910, unind toate aceste colonii, Marea Britanie proclamă dominionul Uniunea Sud-Africană. Participă alături de Marea Britanie la cele două războaie mondiale; în 1920, obține din partea Ligii Națiunilor mandat de administrare a Africii: Germane de sud-vest (Namibia). În 1934, A. de S devine stat suveran în cadrul Commonwealth-ului. Între cele două : războaie mondiale, populația albă minoritară instituie politica de apartheid. Adunarea Generală ONU cere în 1961 retragerea trupelor sud-africane din Namibia. Prin referendum, la 31 mai 1961, este proclamată Republica Africa de Sud, care se retrage din Commonwealth. Cu toată izolarea la care este supusă țara, politica de apartheid continuă și după 1966. În 1974, Adunarea Generală ONU hotărăște să suspende delegația Africii de Sud de la lucrările sale. Între 1985-1986, lupta populației africane împotriva segregăției rasiale ia amploare, se înregistrează numeroase victime. Puterea instituie starea de urgență, urmează reprimări violente, condamnate de opinia publică internațională și de multe state europene occidentale prin sancțiuni economice. În 1988, Africa de Sud încheie un acord cu Angola și Cuba de încetare a focului în SV Africii. În 1990, guvernul condus de Frederik de Klerk inițiază încetarea segregăției rasiale și începe tratativele cu Congresul Național African, condus de Nelson Mandela, eliberat din închisoare după 20 de ani de detenție. Se legalizează organizațiile anti-apartheid, este abolită segregăția în locurile publice, este ridicată starea de urgență. În 1991, sunt abolite și ultimele legi apartheid; în 1993 este adoptată o Constituție interimară, prima lege fundamentală pentru toți cetățenii țării, în pofida opoziției extremiștilor albi și negri. În aprilie 1994, au loc primele alegeri multirasiale. Participarea negrilor la putere devine efectivă odată cu instalarea Consiliului Executiv de Tranziție, în decembrie, același an. Sunt ridicate ultimele sancțiuni economice. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1984. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de un parlament tricameral. Camera Adunării (pentru albi), Camera Reprezentanților (pentru cei de culoare, metiși), Camera Deputaților (pentru asiatici). Executivul este reprezentat de un cabinet numit de președinte. Multipartitism (există multe p. cu specific rasial).

Albania

Denumirea oficială: Republica Albania

Capitala: Tirana

Limba oficială: albaneza

Suprafața: 29.000 km²

Locuitori: 3,47 mil. (120 loc./km²)

Religia: islamism 71%; creștinism (ortodoxism, catolicism)

Moneda: leka

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 noiembrie

Geografia: A. este așezată în Europa de Sud, în V. Pen. Balcanice. Limite: Iugoslava (N), Macedonia, Grecia (E și SE), M. Adriatică (V). **G. fizică:** O țară cu relief predominant muntos; lanțul munților Dinarici. În N, Alpii Albanezi (vf. Jezerce 2693 m); Munții Albaniei Centrale cu vf. Korab, 2764 m, pe granița cu Macedonia; în SE, Munții Pindului. Câmpia litorală de 60 km lățime și depr. Korce (SE) sunt locurile mai joase. Ape: cursuri scurte, dar cu un potențial energetic mare: Drin, în E, Devoli, în V, Vjose în S. Lacuri tectonice: Shkoder/Scutari, în NV, Ohrid și Prespes, în E. **Clima:** este mediteraneană pe fâșia fertilă, joasă, de coastă; în rest, de tip continental. Temp. medie anuală este de 27°C vara și 4°C iarna. Precipitațiile de 1020-1520 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație mediteraneană: arbori și arbuști care nu-și pierd frunzele iarna, fiind adaptați la uscăciune (laur, smochin, mirt, citrice). Peste 600 m păduri de stejar, de fag, iar în reg. muntoase conifere și pășuni alpine. Fauna: lupi, urși, vulpi, șacali, capre negre, vulturul pleșuv. Parcuri naționale care ocrotesc flora și fauna. **Populația:** în afară de albanezii majoritari sunt etnici minoritari: greci, aromâni, sârbi, bulgari. Concentrarea max. în partea centrală și pe litoral (la Adriatică) unde se întind câmpii și coline care grupează în jurul lor majoritatea populației, cât și depresiunile drenate de râuri. Rata natalității: 21,6‰; a mortalității: 5,6‰. Pop. urbană: 37%. **Resurse și economie:** Agric. concentrează 60% din pop. activă. Industria este relativ diversificată: ind. alimentară, textilă, îngrășăminte chimice, oțel prod. de energie electrică (hidrocentrale); produse petroliere. Resurse: grâu, porumb, sfeclă de zahăr, tutun, viță de vie, citrice, bumbac, ovine, caprine, bovine, asini, pește; lână; piei. Res. minerale: petrol, crom, gaze naturale, cupru, fier, bitum, sare. Export: tutun, minerale, energie electrică. Perioada de tranziție de la o econ. socialistă la una de piață liberă este marcată de convulsii sociale în detrimentul dezvoltării economiei. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, flotă comercială. Aeroport la Tirana. **Orașe:** Durres; Elbasan, Shkoder, Vlore, Korce. **Istoria:** În antichitate, A. era locuită de triburile ilire și trace; face parte din Imp. Roman (sec. I î. Hr.-IV d. Hr.); apoi din cel Bizantin. Primele nuclee statale albaneze apar în sec. XII-XIV. Ele opun rezistență expansiunii Imp. Otoman, începând din 1389 și culminând cu lupta lui Skanderbeg (1443-68), rezistență îndelungată care este înfrântă după 1478-79 prin căderea cetăților Krujë și Shkodër. A. devine o provincie a Imp. Otoman pentru mai mult de patru secole. Se impune islamismul. Urmează răscoale antiotomane; în timpul primului război balcanic, Congresul Național Albanez (la Vlore) proclamă independența țării (28 nov. 1912), care este recunoscută internațional. În 1925 Adunarea Națională declară A. republică. În 1928 primul-ministru Ahmed Zogu devine rege. În 1939 Italia anexează A.; în 1943 A. este ocupată de germani. După eliberarea terit. la 29 noiembrie 1944, se instaurează dictatura comunistă. În 1946 A. se proclamă republică populară, având strânse legături cu Iugoslava lui Tito până în 1948, după care se apropie de URSS, ca model de edificare a socialismului (până în 1961, în urma refuzului de a renunța la cultul lui Stalin). În '79-78 A. rupe relațiile cu China, datorită deosebirilor ideologice (acuză Partidul Comunist Chinez de revizionism) se izolează, considerându-se singura țară care nu se abate de la marxism-leninism. Până în 1985 A. este condusă de Enver Hoja, care impune o

dictatură sui-generis, aducând A. în starea de cea mai înapoiată țară a Europei. În 1990, se impune multipartitismul. În 1991, A. își normalizează relațiile cu statele occidentale; au loc alegeri legislative libere. În 1992 opoziția condusă de Sali Berisha câștigă alegerile legislative, devine președintele statului. Încep convulsii sociale, pe fondul sărăciei și al corupției. Pe fondul prăbușirii așa ziselor jocuri de întrajutorare și a contestării alegerilor organizate în 1997, sub președinția lui Sali Berisha izbucnește un război civil de o extremă violență, aproape toată populația având arme de foc. Intervin trupe de menținere a păcii sub egida ONU. În 1997 se țin noi alegeri legislative monitorizate internațional. Înving socialiștii. Proces de predare a armelor de foc de către populație. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Legii cu privire la Principalele Prevederi Constituționale ale Adunării Poporului din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Poporului; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunarea Poporului. Instituții în curs de constituire. Multipartitism.

Algeria

Denumirea oficială: Republica Algeriană Populară și Democratică

Capitala: Alger 2,6 mil. loc.)

Limba oficială: araba; limbi uzuale: franceza, berbera

Suprafața: 2380000 km²

Locuitori: 28 mil. (12 loc./km²)

Religia: islamism (sunit)

Moneda: dinarul algerian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 noiembrie

Geografia: A. este așezată în nord-vestul Africii, la Mediterană. Limite: la E, Tunisia și Libia, la V. Marocul, la SV Mauritania și Mali, la SE Nigeria. **G. Fizică:** Deșertul Sahara ocupă 4/5 din teritoriu; în N este format din nisipuri (erg-uri); în S, din piatră (hammada). La N Saharei se află munții Atlasul Saharian sau Atlasul Mare (vf. Djebel 2328 m). Tell Atlas sau Atlasul Mic coboară prin dealuri și câmpii până la țărmul Mediteranei. Între Atlasul Mare și Atlasul Mic sunt platouri înalte până la 2000 m, dar și depresiuni cu lacuri sărate (chott-uri). Cei mai înalți munți, de origine vulcanică, sunt Hogar (2918 m), în S deșertului. **Clima:** este mediteraneană în N, deșertică la S de Atlasul Saharian (limita nordică a Saharei). Diferențele de temperatură zilnice cât și anuale sunt foarte mari. Precipitațiile foarte scăzute, sub 100 mm/an. Cursurile de apă apar și dispar periodic. **Flora și fauna:** Vegetația este mediteraneană în nord și xerofită (specifică climei uscate) sau cu totul absentă în deșert. **Populația:** În zona litoralului, cu climă mediteraneană, cât și în vecinătatea ei, în Tell Atlas, populația este densă (95%) și în creștere continuă. Limba vorbită este magreboaraba, cu influențe din dialectele berbere. Un sfert din populație lucrează în agric. Rata natalității: 27‰; mortalitatea: 5,6‰. Populația urbană: 55%. **Resurse și economie:** hidrocarburi, petrol, gaze naturale. A. este al doilea mare producător și exportator mondial de gaze naturale lichefiate. Resurse minerale: minereu de fier, cărbune, fosfați, plumb, zinc. Se cultivă: curmalii, măslini, citrice, viță de vie. **Transporturi și comunicații:** Infrastructura transporturilor este dezvoltată mai ales în zona de coastă și portuară. Aeroporturi la: Alger, Oran și Tamenghest, în masivul Tassili Hoggar. **Orașe:** Ouahrân (Oran), Qacentina (Constantine), Annaba, El Boulaida (Blida), Stif, Sidi Bel Abbes, Tlemcen (Tilimsen), Skikda, Batna. **Istoria:** În antichitate, populată de berberi, A. suferă influența civilizațiilor feniciene și cartagineze; se întemeiază regatul numid, care trece sub dominație romană, devenind o provincie urbanizată și prosperă. Creștinismul pătrunde în sec. II-III; în sec. V-VI țara este devastată de vandali. În sec. VI-VII este cucerită de Bizanț. În sec. VII-VIII este cucerită de arabi și înglobată în Califatul Omeiad. În secolele următoare se adoptă limba arabă și religia islamică. Berberii opun rezistență, creând în Magrebul central principatele kharidjite. Instalarea fatimizilor și iți pune capăt acestora, berberii fiind împinși în munți. În sec. XII-XIII, almoravizii și apoi almohazii, dinastii berbere, domină Magrebul și Spania. În sec. XIV-XV, țara se fărâmițează. În 1518, chemat de algerieni, corsarul turc Barbăroșie îi gonește pe spaniolii stabiliți în porturi. În 1520, Algerul cade sub suzeranitatea otomană, iar din sec. al XVIII-lea devine capitala unui stat autonom, un centru important al traseului mediteranean. În 1827, începe cucerirea colonială franceză. În 1857 francezii sunt la hotarele Saharei. După al doilea război mondial mișcarea de eliberare ia forme armate. În 1958 Frontul de Eliberare Națională se proclamă guvern provizoriu; în 1959 de Gaulle proclamă dreptul algerienilor la autodeterminare. În 1962 se proclamă Republica Algeriană Democratică și Populară; în 1965 puterea este preluată de Consiliul

Revoluției. În 1976 se adoptă Constituția, prin referendum, proclamând A. stat socialist cu religie de stat islamică. În 1989 se adoptă o nouă Constituție. Pluripartitism. În 1992, după primul tur electoral (în care Frontul Islamic repurta succese) procesul electoral este suspendat și ia ființă un Înalt Comitet de Stat ca putere de tranziție. Se instaurează stare de urgență, se dizolvă Frontul Islamic. Izbucnește terorismul extremiștilor islamici; asasinate politice. În 1997 noi alegeri care duc la un guvern de coaliție cu sarcina de a pune capăt confruntărilor. **Statul:** Republică prezidențială. Puterea legislativă, este exercitată de Înaltul Consiliul al Statului; puterea executivă de un cabinet numit de Înaltul Consiliu al Statului. Frontul de Eliberare Națională a fost unicul partid până în 1989. Din 1989-1992, când Frontul de Eliberare Națională este interzis, apar aproximativ 20 de partide.

Andorra

Denumirea oficială: Principatul Andorra

Capitala: Andorra la Vella (16.000 loc.)

Limba oficială: catalana

Suprafața: 465 km²

Locuitori: 71.000 (153 loc./km²)

Religia: catolicism 99%

Moneda: francul francez și peseta spaniolă

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 8 septembrie

Geografia: A. este situată în Europa de Sud-Vest, în munții Pirinei. Limite: Franța (N) și Spania (S). **G. fizică:** A. este o țară muntoasă, în bazinul superior al râului Valira, din bazinul fl. Ebru. Cele mai joase văi sunt de 900 m iar cele mai înalte puncte: Pic de Serrere (1910 m) și vf. Coma Pedrosa (2975 m) sunt situate în NV. Terenul păstrează urmele glaciațiunii cuaternare: lacuri glaciare, circuri glaciare. **Clima:** este aspră, iarna se produc avalanșe. Precipitații bogate. **Floră și faună:** 25% din terit. A. este acoperită de păduri de pin și pin negru; pajiști alpine. Faună (monumente ale naturii): capra neagră și cocoșul de munte. **Populația:** andorrani (30%); spanioli (55%), francezi. Concentrarea pop. pe văile apelor. Rata natalității: 12‰ a mortalității 4‰. Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe dezvoltarea serviciilor: turism dinamic, activitate financiară intensă; taxe vamale reduse. Ind.: mici întreprinderi textile, de țigarete; prelucrarea lemnului. Agric. pastorală; se cultivă mici loturi de grâu, orz, secară, tutun, viță de vie, cartofi. Creșterea bovinelor și ovinelor. **Transporturi și comunicații:** A. are un trafic turistic intens și o infrastructură adecvată: vehicule; nu are căi ferate. **Orașe:** Les Escaldes, Sant Julia de Loria. **Istoria:** A. se dezvoltă la sudul regatului franc (carolingian), ca principat autonom. În sec. X A. este disputată de spanioli și francezi (episcopii spanioli de Urgel și conții de Foix, care vor deveni regi în Navarra). Din 1607 conducerea va fi exercitată de capii statului francez. Până în 1982 A. plătea o taxă simbolică (questia) Franței și episcopului de Urgel (Spania). În 1982 se alege prima oară un parlament național și în 1993 se aprobă prin referendum o nouă Constituție, care stabilește un regim parlamentar și intrarea A. în ONU. A. are uniune poștală cu Franța și Spania. **Statul:** este co-principat autonom, conform Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul General; cea executivă de delegații permanenți (reprezentând pe președintele Franței și pe episcopul de Urgel) și de un cabinet (Consiliul Executiv), numit de Consiliul General. Partide: P. Democratic al A. (f. 1979 nelegalizat d.p.d.v. juridic).

Angola

Denumirea oficială: Republica Populară Angola

Capitala: Luanda (1,3 mil. loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 1.246.700 km²

Locuitori: 10 mil. (8 loc./ km²)

Religia: creștinism, animism 10% **Moneda:** kwanza

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 11 noiembrie

Geografia:

A. este așezată în SV Africii, pe coasta Atlanticului, la S de fluviul Congo. Limite: Namibia (Africa de Sud-Vest, la S), Zairul (N și NE), Zambia (E). **G. fizică:** A. este formată dintr-un platou înalt (peste 1.000 m). Pe coastă, se întinde o câmpie lagunară, în S; unde precipitațiile ajung la 108 mm/an. În N, câmpia este lată de 240 km, apoi se îngustează. Deasupra podișului sunt înălțimi singuratic, muntele Moco având peste 2.600 m alt. Apele sunt bogate cantitativ și repezi, cu căderi de la înălțimi mari, izvor important de energie hidroelectrică mai ales în preajma capitalei Luanda și a orașului Matala. Râurile: Cwanza, Cuanga, Cuando, Cuene, Cuito, cu excepția cursului inferior al Cwanzei, nu sunt navigabile. **Clima:** tropicală, în zona platourilor, climat uscat și foarte uscat pe câmpia de coastă. **Floră și faună:** Pe platouri se întinde savana și cresc păduri tropicale. Fauna este felurită; multe specii de păsări, maimuțe, șacali, lei, elefanți și rinoceri. Mari parcuri naționale, adevărate rezervații: Quiama în V, Iona în SV, Cameia în E, Mupa în S. **Populația:** 98% negri bantu, restul mulatri, albi. Rata natalității, 47,5‰ a mortalității 20,2‰. Populație urbană 31,5%. Densitatea maximă este în zona centrală, de-a lungul căii de comunicație cu Zairul, de la Lobito la Atlantic, prin Huambo (Nova Lisboa), care împarte țara în două părți aprox. egale. Aici densitatea este de 3-5 ori mai mare decât în medie pe km². Populația este ocupată în agric., cu precădere în cultura cafelei, principala bogăție. **Resurse și economie:** Res. variate și importante. În afara pământului fertil, a pajiștilor bogate, pentru pășunat, există zăcămintele de petrol și de diamante, care constituie 95% din export. Producție de energie electrică bazată pe hidro energie; ind. lemnului, a mineritului, a făinii de pește. Prod. de cafea, cea mai importantă pe ansamblul econ., a scăzut de câteva zeci de ori, în urma conflictelor armate de după 1975-1976 și în urma naționalizării marilor companii particulare când, după model marxist, s-a început construirea socialismului. Alte res.: trestie de zahăr, nuci de cocos (pentru ulei), porumb; bovine, ovine, porcine. Transporturile: Aeroporturi: la Luanda, Lobito și Namibe, pe coastă; la Huambo. O importantă rețea de căi ferate, care legau Angola de Zambia și Zimbabwe, este astăzi aproape distrusă. **Orașe:** Huambo, Matala, în interior, Lobito, Namibe, pe coastă, Benguela, lângă Atlantic. **Istoria:** țara a fost locuită din neolitic; în primul mileniu d. Hr., năvălesc negrii bantu, azi majoritari. În sec. al XV-lea ia numele de Ndongo, după dinastia Ngola. În 1484, portughezul Diego Ciro descoperă Angola; între 1580-1625 lupte între portughezi și Ndongo. Se face comerț de tip colonial între Portugalia și Ndongo. Între 1877-1879, Serpa Pinto explorează interiorul. Între 1889-1901, se fixează, prin tratat, granițele țării. Între 1899-1911, sclavajul se înlocuiește cu anumite corvezi obligatorii. În 1955, Angola primește statutul de provincie portugheză. În 1961, Luanda conduce lupta de eliberare, dar mișcarea națională se divizează. În 1975, Angola devine independentă, dar izbucnește războiul civil. Mișcarea pentru Eliberarea Angolei (MPLA), susținută armat de Cuba, se impune, dar nu-i învinge definitiv pe rebelii din sud, reprezentați de Uniunea Națională pentru Independența Totală (UNITA) și încurajați de

Africa de Sud. În 1988, se încheie un acord între Angola, Africa de Sud și Cuba; urmează încetarea focului în nordul Namibiei și în sudul Angolei. Până în 1991, trupele cubaneze și sud-africane se retrag. Se instalează multipartitismul. În 1991, după 16 ani de război civil, MPLA și UNITA încheie un tratat de pace, la Lisabona, fără fiind distrusă, iar pierderile de vieți omenești depășind o jumătate de milion. În 1992, primele alegeri legislative libere, sub supraveghere ONU, aduc la putere MPLA, dar refuzul UNITA de a accepta rezultatul scrutinului face să reînceapă războiul civil țara va fi nevoită să facă față unei situații economice catastrofale, agravată de secetă și foamete. **Statul:** este republică prezidențială, prin Constituția din 1975. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională a Poporului; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Antigua și Barbuda

Denumirea oficială: Statul Antigua și Barbuda

Capitala: Saint John's (36.000 loc.)

Limba oficială: engleză; uzuală: creolo-engleza

Suprafața: 442 km

Locuitori: 66.000 (149 loc./km²)

Religia: protestantism 80%; catolicism 18%

Moneda: dolarul Caraibelor Orientale

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 1 noiembrie

Geografie: Statul A. și B. este așezat în America Centrală Insulară. **G. fizică:** A. și B. sunt compuse din 2 insule (și câteva insulițe). Antigua, insulă vulcanică, cu înălțimi de 400 m alt. (vf. Boggy Peak, 402 m. alt.) pe versanții cărora curg râuri scurte și torenți. Ins. Barbuda este coraligenă: nu are ape curgătoare. **Clima:** este tropical-oceanică, blândă. În august-septembrie se formează cicloane tropicale. **Floră și faună:** Păduri tropicale umede (de esență prețioasă); foarte restrânsă. Avifaună și pești. Populația este formată din urmașii sclavilor negri din Africa: negri 92%; metiși, albi. Concentrarea max. pe insula Antigua (250 loc./km²). Rata natalității: 18‰; a mortalității: 6‰. Rata pop. urbane: 36%. **Resurse și economie:** Economie bazată pe turism și agricultură. Se cultivă: trestie de zahăr, arbori de cafea, de cacao, ananași, bananieri, citrice; bumbac. Se importă petrol și se exportă produse petroliere. Turismul devine tot mai profitabil. **Transport și comunicații:** autovehicule; aeroport la St. John's. **Orașe:** Saint Mary, Saint Paul, Codrington. **Istoria:** Ins. A. este descoperită de Columb în 1493; în 1632 locuită de englezi; amerindienii sunt supuși dispariției. În sec. XVII-XVIII se aduc sclavi negri din Africa; pentru munca pe plantațiile de tutun și trestie de zahăr. În sec. XVIII-XIX, ins. A. devine o bază navală britanică importantă în Marea Caraibelor. La 1 noiembrie 1981, A. și B. își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealth-ului. **Statul:** este monarhie constituțională; conform Constituției din 1981. Puterea legislativă este exercitată de Camera Reprezentanților; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Reprezentanților. Șeful statului: regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. Multipartitism.

Arabia Saudită

Denumirea oficială: Regatul Arab Saudit

Capitala: Riyad

Limba oficială: arabă

Suprafața: 2.150.000 km²

Locuitori: 18,4 mil. (9 loc./km²)

Religia: islamism (sunit) 97%

Moneda: riyal saudit

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 23 septembrie

Geografia: Terit. țării ocupă aproape în întregime Peninsula Arabia, una din cele mai mari peninsule de pe glob. Face parte din Orientul Mijlociu. (2.730.000 km²) Limite: Iordania, Irak, Kuwait (N), G. Persic, Qatar, Emiratele Arabe (E), Oman, Yemen (Aden), Yemen (Sama) (S); M. Roșie (E). **G. fizică:** A. S. este formată dintr-un podiș ușor vălurit, străbătut de văi seci (wadi), mărginit de înălțimi muntoase, în cea mai mare parte deșertic, presărat cu puține oaze. În regiunea Nejd (central nordic) există trei mari grupuri de oaze: orașul principal, Riyad, fiind în oaza din centru. Înălțimile munților din V (2500 m) domină Marea Roșie. Pe litoralul ei, câmpia Tihamah, fierbinte și umedă. În inima peninsulei, de la N de Yemen spre Sedeir, se înalță un munte granitic de 1200-1500 m. La S de Riyad, muntele Jabal Tuwayq (cca. 1000 m). În S se află deșertul Rub'al Khali sau Ar Ramlah, cu dune uriașe de nisip. Nu există râuri permanente. A. S. este un mare deșert cu puține oaze și puțin pământ cultivabil. **Clima:** Predomină clima tropical-deșertică. O mare parte din teritoriu este lipsită de ploi (sub 100 mm/an). În SV precipitațiile de aprox. 500 mm/an. **Flora și fauna:** vegetație ierboasă xerofită; discontinue în zonele deșertice. Vegetația de stepă uscată predomină. Păduri 0,5%, în munți. Fauna: șacali, maimuțe, păsări, șerpi, scorpioni.

Populația: Aproape un sfert din populație este nomadă. În afară de beduini, sunt mici grupuri de indieni și iranieni. Concentrarea populației este în zonele din centrul terit. și pe litoral; în special pe cel al Mării Roșii. Rata natalității: 34,7‰; a mortalității: 4,2‰. Pop. urbană: 80%.

Transporturi și comunicații: cale ferată Zahran-Riyad și Tabuk-Medina; autovehicule. Flotă comercială. Aeroporturi la: Riyad Tabuk (N), Medina (V), Djedda (V), Abha (V).

Orașe: Mecca, Medina, centrele spirituale ale islamului, Ta'if, Djedda. **Istoria:** A.S. a fost locuită din mileniul întâi î. Hr. de triburi arabe, care întemeiază regate ce apar și dispar. Întemeietorul islamismului și unificatorul Pen. Arabia a fost în deceniul 3 și începutul deceniului 4 (sec. VII) Muhammad (Mohamed) (în 622 d. Hr. are loc Hegira - fuga sa de la Mecca la Medina; 622 este anul I al erei musulmane). Pen. Arabia devine centrul expansiunii arabe și islamice din sec. VII-VIII. Urmașii lui Mahomed au întemeiat Califatul Arab ce se întinde în sec. VIII din Spania până la granița Chinei și care cu timpul se fărâmițează în principate feudale. În sec. XVI acestea cad sub stăpânirea otomană (după cea mamelucă, ilhamidă etc.) până în 1918. Dinastia saudită se ridică după 1902, când se impune în emiratul Najd. În 1920-26, sultanul Ibu Saud face unificarea Najd-ului cu celelalte teritorii. În 1932 ia naștere Regatul Arabiei Saudite, după numele unificatorului. După 1933, companii petroliere nord-americane încep concesionarea terenurilor petrolifere. După 1945, A. S. devine primul producător și exportator de petrol al Orientului Mijlociu. În 1964-75, regele Faysal devine campionul panislamismului. În 1991, forțele multinaționale sunt desfășurate pe terit. A. S., după invazia irakiană în Kuwait. **Statul:** Monarhie absolută; regat ereditar. Regele domnește conform legii islamice (Sharia) și tradițiilor arabe. Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de rege, care este asistat de un Consiliu de Miniștri. Nu există partide politice.

Argentina

Denumirea oficială: Republica Argentina

Capitala: Buenos Aires (11,38 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 2.780.000 km²

Locuitori: 34,99 mil. (13 loc./km²)

Religia: catolicism 94%; protestantism

Moneda: peso

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 mai

Geografie: A. este așezată în SE Americii de Sud. Limite: Bolivia, Paraguay (N), Brazilia, Uruguay, Oc. Atlantic (E), Chile: (V). **G. fizică:** A. se întinde în reg. sudică, de podiș, a continentului, între Munții Anzi și Oc. Atlantic. Are forma unui triunghi, cu baza pe Tropicul Capricornului: o latură a triunghiului: Anzii Cordillieri (V) și altă latură: Coasta Atlanticului; care se întinde pe 4.100 km. Vârful triunghiului îl formează Țara de Foc. De la N la S (înălțimea triunghiului) A. are 4.000 km. În V, lanțul Anzilor cu vf. Aconcagua (7.040 m, alt. max.) în partea nordică, cel mai înalt de pe continent. În V Argentinei, în Cordillieri există două regiuni distincte: o zonă aridă în N și centru și o zonă împădurită, de lacuri și zăpezi, care se termină în S printr-o zonă înghețată de 300 km. Zona cea mai caracteristică a țării este cea de „pampas” (600.000 km²), situată în centru; câmpia Marele Chaco, la NE de pampas. La S de valea lui Rio Negro se întinde Patagonia (25% din terit. A.), zonă de platouri faliat, bătute de vânturi, crescând în înălțime de la E la V (150-1.600 m). A. revendică terit. antarctice (între meridianele 25 și 74 vest), unde ține baze comandate de câteva zeci de militari. Ape: fluviile Uruguay (1.612 km) și Parana (2.000 km pe terit. A. din cei 4.500 km), ambele cu izvoarele în Brazilia, se unesc în Rio de la Plata, marele estuar (360 km). Cascada Iguazu, la granița de nord cu Brazilia. **Clima:** este tropicală în N și temperată în vest. Marele Chaco este o reg. cu ploi abundente și neregulate, cu climat subtropical. Pampasul are climă temperată. Pampasul oriental (20% din terit.) este foarte fertil; cel occidental, cu puține precipitații, este supus eroziunii. În Patagonia ploile sunt rare, climatul rece și cu ninsori. Temp. medie anuală în nord (iarna și vara): 13°C și 28°C; în Buenos Aires: 10°C și 23°C; în S: 2°C și 15°C. precipitații: 1.730 mm/an în N ; și în Tucuman; 970 mm/an la Buenos Aires; 180 mm/an-380 mm/an în Patagonia și Anzi. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 22,5% din terit.; păduri temperate de fag (austral) și de araucaria (din fam. pinacee). Terenurile ierboase (pășuni): 52%. Fauna: animalele specifice zonei temperate și tropicale; pești, balene. **Populația:** este formată din europeni (în special italieni și spanioli de origine) 90%, metiși, asiatici, amerindieni (în provincia Chaco și Chubut). Concentrarea max. în zona Rio de la Plata (unde veneau acum un secol imigranții); pe litoralul pampei, în valea fl. Parana, în depresiuni (Cordoba, Mendoza, Tucuman). În Patagonia și Țara de Foc: 1 loc./km². Rata natalității: 19,6‰; rata mortalității: 8‰. Rata pop. urbane: 88%. **Resurse și economie:** A. depune eforturi de relansare a econ., de reconversie a ind. prelucrătoare cu orientare spre export. Econ. A. se bazează pe agric. și creșterea animalelor (cornute mari în pampas, oi în Patagonia). A. este unul din marii producători de grâu, carne, vi. nuri; produse animaliere. Creșterea animalelor: ovine, bovine, asini, lame, alpaca. Resurse: petrol, gaze naturale, min. feroase și neferoase (cositor, plumb, zinc, wolfram, antimoniu, uraniu). Se cultivă cereale (în E), plante tropicale , i, citrice (în N); viticultură în zonele submontane. Un mare potențial hidroenergetic. Exportă: grâu, carne, vinuri, petrol; aur, argint, cositor, plumb, cupru, wolfram ș.a. **Transporturi**

și comunicații: căi ferate, autovehicule. Aeroport la Buenos Aires, Cordoba, Santiago del Estero, Salta, Formosa, La Paz, Rosario, Mar del Plata, Santa Rosa, Rio Grande (Țara de Foc) ș.a.

Orașe: Cordoba, Rosario, Mendoza, La Plata (port), Tucuman, Mar del Plata, Santa Fe, Bahia Blanca (poxt), Salta.

Istoria: În 1536 este întemeiat orașul Buenos Aires. Spaniolii descoperă A. (estuarul La Plata), în 1516; după 21 de ani începe colonizarea ei. Pop. indigenă era în majoritate nomadă și seminomadă. La NV, la granița cu Imp. Incaș trăiau pop. sedentare. Caii și vacile aduse de cuceritori se înmulțesc cu repeziciune în pampas; astfel se naște acel „gaucho” văcarul creol, păstor proletar și seminomad. Monopolul spaniol asupra produselor îi nemulțumește pe tinerii creoli. În 1810 se instaurează primul guvern național. Războiul de independență dus împotriva forțelor spaniole de armata lui Manuel Belgtano, apoi de Jose de San Martin, care traversează Anzii pentru a-i sprijini pe chilieni și pe peruvieni. Declarația de Independență a „Provinciilor Unite de la Rio de la Plata” se iscălește la 9 iulie 1816 (urmată de o serie de războaie civile până în 1880). În 1826 Constituția dă numele statului „Țara Argintului”. În 1833 Marea Britanie ocupă insulele Malvine (Falkland). „Campania Deșertului” (în jurul anilor 1880) duce la exterminarea pop. indigene de către soldații gauchos, pentru a controla întreg terit. A. Nevoia de forță de muncă atrage mulți imigranți europeni la sfârșitul sec. XIX. În ajunul primului război mondial, numărul se ridică la 3,3 milioane de imigranți, în majoritate spanioli și italieni. Se dezvoltă o agric. extensivă, se creează primele nuclee ale proletariatului urban și o accelerare a dezv. econ. Criza mondială din 1929 favorizează accesul la putere a unor regimuri militare conservatoare și corupte. Regimul lui Juan Domingo Peron trece la o serie de reforme în favoarea păturilor sărace (naționalizarea unor industrii, a transportului etc.), separarea totală a bisericii de Stat. În 1955 după o lovitură de stat militară, Peron părăsește țara, dar revine la putere în 1973. În 1974 devine șeful statului. Maria Estela Martinez de Peron, văduva și (prima femeie șef de stat în America Latină). În 1976 o nouă lovitură de stat militară care impune un regim ce reprimă orice opoziție. În 1982 A. eșuează în ocuparea pe cale armată a insulelor Falkland; urmează alegerile legislative care conduc la un regim civil, constituțional, care va trebui să facă față unei grave crize econ. Echilibrul între puterea politică și cea militară este cu greu restabilit. În 1987 și 1989 revin la putere peroniștii. În 1994, integrarea în Mercosur (Piața Cotmună din Conul Sudic) cu Brazilia, Paraguay, Uruguay. **Statul:** este republică federală (22 provincii), fiecare având un guvernator și o Constituție, plus districtul capitalei federale și terit. Țării de Foc. Președintele republicii este ales pe 4 ani de un Colegiu electoral, Camera deputaților pe 4 ani, Senatul pe 6 ani. Regim prezidențial, conform Constituției din 1853, reintrată în vigoare în 1983. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Senat și Camera Deputaților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Armenia

Denumirea oficială: Republica Armenia

Capitala: Erevan (1 mil. loc.)

Limba oficială: armeană

Suprafața: 29.800 km²

Locuitori: 3,6 mil. armeni (122 loc./km²)

Religia: creștinism (biserica armeană); islamism

Moneda: dram

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 23 august

Geografia: A. este așezată în V. Asiei, la SE de M. Neagră și la V de M. Caspică. Limite: Georgia (N), Azerbaidjan (E), Iran (S), Turcia (V). **G. fizică:** A. este formată din masive muntoase; pe Podișul înalt al Armeniei se află platouri și culmi vulcanice (alt. max.: masivul Aragat, 4090 m). Important nod de încrețire a pământului din SV Asiei și din reg. munților Caucazul Mic. Între culmile munților se întind depresiuni și văi unde se concentrează populația. Râul Araks (la granița cu Turcia) scaldă depresiunea Ararat (alt. cca. 850 m); cea mai mare parte dintre ele sunt râuri cu potențial energetic mare. Lacuri montane: Sevan la alt. de 1900 m. **Clima:** este subtropical-uscă în văile și depresiunile joase. Precipitațiile sunt sărace, mai ales în depresiuni 250-400 mm/an. În zona mai înaltă precipitațiile sunt mai bogate 700-1000 mm/an. **Flora și fauna:** Zona de munte este împădurită aprox. 30%. În rest, vegetația predominant ierboasă, xerofită (în depresiuni). Fauna: șacali, râși, leoparzi, mufloni, lupi, vulpi, urși. **Populația:** este omogenă: 94% armeni; azeri, kurzi, ruși, ucrainieni. Densitatea maximă în NV, în jurul cap. Erevan. Rata natalității: 18‰; a mortalității: 6,4‰. Pop. urbană: 69%. **Resurse și economie:** Lipsită de ieșire la mare, A. suferă de această enclavare. Resurse minerale: cupru, bauxită, molibden, zinc, bazalt, granit, marmură. Ind. este direcționată spre metalurgia neferoasă, construcții de mașini; ind. chimică, textilă. Se cultivă cereale, bumbac, tutun, sfeclă de zahăr; viticultură, pomicultură. **Transporturi și comunicații:** Transporturile se fac dificil, datorită reliefului; căile de comunicație sunt racordate la cele ale Georgiei și Azerbaidjanului. **Orașe:** Karaklis, Kumairi (fost Leninakan). **Istoria:** Regatul Urartu a înflorit între sec. IX și VII î. Hr. și pe teritoriul său s-au succedat: mezi, persani, romani, arabi, turci otomani (din 1524). A fost primul staf care a adoptat religia creștină, la sfârșitul sec. III, devenind din secolul V centrul monofiziților. În 640 invazia arabă. 885-1079 dinastia Bagratizilor aduce țării prosperitate. Sec. X-XIV înflorirea școlilor de pictură și arhitectură. Dublă presiune: bizantină și islamică. Începutul sec. XI-XV Armenia Mare e răscolită de invazia turcilor selgiucizi și mongolilor. 1080-1375: Armenia Mică, fondată în Cilicia de Ruben se ridică sub semnul Crucii împotriva islamismului; țara e răpusă de mameluci. Armenia Mare (reg. Caucaz) este pustiită de mongoli (1236) și de Tamerlan (1385-87), apoi supusă de Persia. Sec. XIV-XVII: otomanii supun întreaga A. cu excepția unor regiuni ocupate de Persia. În 1813-28 rușii cuceresc A. orientală. În 1915, guvernul junilor turci comite genocidul împotriva armenilor (1,5 mil. de victime). În 1918 A. este proclamată republică independentă. În 1920 Aliții se pronunță pentru o Armenie Mare, dar armata lui Kemal și Armata Roșie atacă A. Încolțită, A. se proclamă Republică Sovietică, integrată Federației transcaucaziene (1922); apoi devine parte a URSS-ului. În 1936, este una din republicile unionale ale URSS. În 1988 A. revendică Karabakh-ul de Sus. Guvernul URSS și Azerbaidjanul se opun. În 1990, primele alegeri libere. Se adoptă denumirea de Republica Armenia. În 1991, Sovietul Suprem proclamă independența țării: aderă la CSI. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției intrate în vigoare în 1991. Stat membru al CSI. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul

Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri, rezultat în urma alegerilor legislative. Instituțiile în curs de constituire. Multipartitism.

Australia

Denumirea oficială: Uniunea Australiană

Capitala: Canberra (310.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 7,7 mil. km²

Locuitori: 17,8 mil. (1 loc./km²)

Religia: protestantism 15%, catolicism 6% ortodoxism, islamism, budism

Moneda: dolarul Australian

Forma de guvernământ: monarhie constituțională

Ziua națională: 26 ianuarie

Geografie: A. este așezată în emisfera australă și cuprinde continentul omonim. Limite: N și E, Oc. Pacific, V și S, Oc. Indian la S, Ins. Tasmania. **G. fizică:** A. este o țară în mare parte deșertică. Relieful se caracterizează prin existența câmpiilor și a podișurilor. În E, de-a lungul țărmului, pe o lungime de 3400 km, se întinde Cordiliera Australiană (Great Dividing Range, vf. Kosciusko, 2230 m alt. max.). Aproape jumătate din A. este cuprinsă de Marele Podiș Vestic (Great Western Plateau) format dintr-o serie de podișuri mai puțin înalte (cca. 500 m) și câteva lanțuri muntoase între 1200-1500 m alt. Darling Range (SV); Hainersley Range (1226 m) ș.a. Câmpiile strâmte se întind de-a lungul coastei estice și în colțul de sud-vest. Cea mai extinsă este câmpia Nullarbor, situată la N de Marele Golf Australian. În jumătatea vestică sunt deșerturile Gibson (în centru), Marele Deșert de N și V (NV) și Marele Deșert Victoria (S). Apele: fl. Murray (2570 km). Zona depresionară cea mai joasă este în jurul Lacului Eyre, cu o alt. minimă de 12 m. Cele mai mari lacuri sunt lacurile sărate din centru: Lacul Eyre, Lacul Torrens. Marea Barieră de Corali se întinde pe 1930 km, 15-150 km de coasta estică. **Clima:** 39% din Australia se află la tropice. Multe întinderi din N sunt bânuite de musoni și uneori de uragane devastatoare (Orașul Darwin a fost distrus în 1474, apoi reconstruit). Anotimpul umed ține din ianuarie-aprilie. În SE, clima este temperată, cu nuanțe oceanice în ins. Tasmania. Precipitațiile sunt de-a lungul coastei de 750-1500 mm/an, dar cea mai mare parte a Australiei primește mai puțin de 750 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație specială, pe care nu o mai întâlnim în alte părți ale globului. Există peste 12000 de specii vegetale caracteristice Australiei, prezervate în peste 200 de parcuri naționale și rezervații pentru floră și faună. Deșertul este și el păstrător de vestigii: Ayers Rock, monoliți de 300 m înălțime). Fauna extrem de prețioasă prin speciile „fosile” care viețuiesc (marsupialele): cangurul, ornitorincul, opossumul, koala, echidna, casoarul. **Populația:** este formată în majoritate din britanici și irlandezi, cu o mică minoritate a altor europeni; chinezi, vietnamezi, cca. 200.000 de aborigeni, jumătate metisați. A. este continentul cu densitatea cea mai slabă. Concentrarea max. în E și SE, în zonele litorale, unde s-au format primele nuclee urbane ale emigranților din secolele trecute. Slab populată partea central-estică (Deșertul Simpson) și zonele deșertice din jumătatea de V a A. și N țării. Anual imigrează în A. cca. 150.000 persoane. Rata natalității 4,2‰; a mortalității 7,4‰. Pop: urbană: 85%. **Resurse și economie:** Industria prelucrătoare este diversificată. Resurse bogate: bauxită {locul I pe plan mondial la producție}; min. de fier (printre primele locuri din lume), ulei, plumb, zinc, cupru, argint, mangan, nichel, aur; uraniu și petrol (produse energetice). Siderurgie, metalurgie, aluminiu, ind. alimentară, constr. de nave, textilă, de mase plastice, chimică, de vehicule, de avioane. Agricultură (5% din pop. activă) este competitivă (mecanizată și pe mari suprafețe) (se folosesc irigațiile în zonele aride). A. are o mare prod. de cereale și trestie de zahăr. Creșterea animalelor: bovine și ovine (locul I pe glob). Exportă: lână, cereale, carne, zahăr, fructe, piei, unt. Importă: produse petroliere, produse

chimice, hârtie. Turismul este foarte dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, vehicule, flotă comercială. Aeroporturi la: Sydney, Melbourne, Brisbane, Perth, Darwin. **Orașe:** porturi: Sydney, Newcastle, Adelaide, Melbourne; Brisbane, Perth. Există 14 Universități; cea mai veche fiind Sydney (1850) și Melbourne (1853). **Istoria:** Urme de locuire de acum 40.000 de ani, când trăiau pe terit. A. populații numite „australoides”. Începând din sec. XVII navigatorii spanioli, portughezi și olandezi își fac apariția și explorează coasta de N și V a A. În 1643, Abel Tasman descoperă ins. care din 1853 îi va purta numele. În 1770, James Cook atinge coasta răsăriteană și declară A. colonie britanică. Începând cu 1788, ia naștere imigrația puternică engleză; 1823: primii englezi debarcă în Portul Jackson (Sydney) constituind nucleul coloniei New South Wales; 1825: Tasmania; 1838: Western Australia; 1842: South Australia; 1851: Victoria; 1859: Queensland, care își obțin repede o largă autonomie internă, având guverne proprii, care răspund în fața parlamentelor. Treptat, se face explorarea interiorului continental; descoperirea zăcămintelor de aur are ca urmare o imigrare masivă (se dezvoltă căile ferate; se exportă grâu). La 1.I.1901, cele 6 colonii se unesc formând Commonwealth-ul Australic, având statutul de dominion al Imp. Britanic. În 1906, colonia britanică Papua și terit. german Noua Guinee (1914) intră sub administrația A. În cele două războaie mondiale A. va fi alături de aliați; după război, A. va deveni o țară cu o ind. puternică și modernă și se afirmă ca partener privilegiat al SUA. Până în 1986 va avea legături specifice cu Coroana Britanică; prin semnarea la Canberra a „Legii asupra Australiei” de către regina Marii Britanii, ultimele legături legislative, executive și juridice sunt abolite. Regina rămâne nominal șef al statului, reprezentată de un guvernator general. **Statul:** este monarhie constituțională, stat federal, conform constituției din 1901; șef al statului: regina Marii Britanii (reprezentată de un guvernator general. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Federal - Senat - mandat pe șase ani și Camera Reprezentanților - mandat pe trei ani; puterea executivă este exercitată de guvernatorul general asistat de Consiliul Executiv. Primul ministru este responsabil în fața Camerei Reprezentanților, care numește miniștri.

Austria

Denumirea oficială: Republica Austria

Capitala: Viena / Wien (1,5 mil. loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 84.000 km²

Locuitori: 8 mil, (95 loc. / km²)

Religia: catolicism 80%; protestantism

Moneda: șilingul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 octombrie

Geografia: A. este așezată în Europa Centrală (pe cursul mijlociu al Dunării). Limite: Germania, Cehia (N), Slovacia, Ungaria (E), Slovenia, Italia (S), Elveția, Liechtenstein (V).
G. fizică: A. este o țară alpină, cu o alt. medie de 1000 m. Cca. 70% din terit. este acoperit de Înălțimile Austriei Prealpine și de lanțurile Alpilor Orientali sau Alpii Austrieci (alt. max. vr. Grossglockner, 3793 m), care mai păstrează ghețari. Aceștia se împart în: Alpii Calcaroși Nordici, Alpii Centrali și Alpii Calcaroși Sudici, cu văi longitudinale adânci (ale cursurilor de apă: Inn, Enns, Mur, Drava). Între Dunăre și Alpi este un platou îngust cu alt. De 305-610 m. În N. Dunării sunt câmpii și coline cu pădurile boemiene. Extremul estic este un teren jos, care întâlnește câmpia ungară. Rețea hidrografică bogată, colectată de Dunăre (360 km pe terit. A.). Apele au debit bogat, alimentat de zăpezi și ghețari, un bogat potențial energetic. Numeroase lacuri glaciare (în munți în extremul estic și vestic): Constanța / Bodensee în NV, Neusiedler, în NE. **Clima:** este temperat-continentală, predominant alpină; cu precipitații bogate, iarna înghețul durând 4-5 luni, verile răcoroase (21°C). Temp. medie anuală: -3°C iarna, 18°C vara. Precipitații: 710 mm/an. În zonele joase este un climat temperat de tranziție cu ierni mai blânde și veri mai călduroase. **Floră și faună:** A. are munți împăduriți, caracteristici zonei centrale a Europei: păduri de foioase (fag, stejar), care în zona muntoasă se continuă cu conifere și vegetație alpină (pășuni). Vegetație de stepă în câmpie. Fauna: jderul, lupul, vulpea, cerbul, căprioara, capra neagră, păsări cântătoare; în câmpie, rozătoare: iepurele, hârciogul, popândăul etc. **Populația:** este în majoritate formată din austrieci (de origine germană); minorități naționale: unguri, sloveni, croați. Concentrarea maximă a pop. în N țării: 35% din pop. activează în ind. și 8% în agric. Rata natalității: 11,4‰; a mortalității: 10,1‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** A. are o economie echilibrată d.p.d.v. industrial și avansată prin: valorificarea resurselor naturale, dezvoltarea turismului și a transportului, tradiție meșteșugărească; înaltă calificare a forței de muncă. Agric. avansată are tradiție în folosirea hidroenergiei. Creșterea bovinelor domină pe versantele văilor alpine. Se cultivă: grâu, sfeclă de zahăr, orz, porumb. Turismul, foarte activ (peisaje, ape termale, stațiuni pentru sport alpin), antrenează și zone altădată izolate (Tyrolul, Vorarlberg); ocupă primul loc printre țările OCDE. Industria este diversificată: siderurgie, metalurgie neferoasă, textilă, electronică, mașini utilaje, aluminiu, a lemnului și celulozei, chimică, sticlărie, porțelan, încălțăminte, artizanală. **Transporturi și comunicații:** A. are căi ferate electrificate în cea mai bună parte; multe tuneluri în Alpi, care ușurează circulația. Dunărea este o importantă cale de transport pe apă. Aeroport la Viena. **Orașe:** Viena, cap. țării, unul din cele mai frumoase orașe ale Europei, important centru cultural, turistic și industrial; Graz (SE), nod de comunicații, centru ind. și cultural; Linz, port pe Dunăre în N, centru ind.; Salzburg (NV), orașul festivalurilor internaționale; Innsbruck (turism, sporturi iarnă). Universități în Viena, Graz (din sec. XVI), Innsbruck. **Istoria:** În antichitate pe terit. A. trăiau celții pe care i-au cucerit romanii (15 î. Hr.) organizând provinciile Raetia, Noricum, Pannonia; invazia vandalilor, vizigoților, hunilor (sec. V d. Hr.); terit. locuit de germani, avari, slavi (sec. V-VI). Carol cel Mare îi învinge pe avari (795) și întemeiază Marka de Est (803) viitorul Österreich.

În 955 Otto I îi respinge pe maghiari. Terit. A. este domeniul Habsburgilor (1274-1918) care devin și regi ai Italiei și împărați ai Sfântului Imperiu Roman (1438-1806). Habsburgii stăpânesc în sec. XVI un stat multi-național (Bohemia, Moravia, Silezia, Ungaria Occidentală. În urma ofensivei antiotomane (1683-99) Imp. Habsburgic se întinde asupra Ungariei, Transilvaniei, Sloveniei și Croației (parțial), a Banatului (1718). Imp. se reformează sub Maria Terezia (1740-80) și Franz Iosif (1780-90), sub un absolutism luminat. Francisc I rămâne doar Împărat al Austriei (1806); conduce coaliția împotriva Franței napoleoniene, Imp. Habsburgic iese slăbit din războaiele cu Franța, după revoluția din 1848 și conflictul cu Italia (1859) și Prusia (1866); nu mai poate rămâne în fruntea Confederației Germane și în 1867 prin pactul dualist ia naștere Imp. Austro-Ungar, un imperiu multinațional (germani, unguri, cehi, polonezi, sârbi, croați, români, italieni. În 1879 Imp. Habsburgic pune bazele Triplei Alianțe (cu Germania). În 1914 prințul moștenitor al tronului A., Franz Ferdinand, este asasinat la Sarajevo, fapt ce conduce la declanșarea primului război mondial după care Imp. Austro-Ungar se destramă; Carol I de Habsburg abdică și este proclamată Republica A., stat federal redus la actualul teritoriu. Prin Constituția din 1920 Austria declară neutralitatea ca principiu de stat. În 1938 A. este ocupată de Hitler și anexată Germaniei. În 1945 este eliberată de trupele aliate și proclamată a doua republică; în 1955 își restabilește suveranitatea. Parlamentul votează Legea Constituțională asupra neutralității permanente a statului. **Statul:** este republică parlamentară, stat federal, potrivit Legii Constituționale din 1955. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Federală (Consiliul Federal — Bundesrat și Consiliul Național — Nationalrat); cea executivă, de guvernul federal, condus de liderul partidului majoritar din Consiliul Național. Membri Consiliului Federal sunt aleși de către adunările legislative ale provinciilor. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Azerbaidjan

Denumirea oficială: Republica Azerbaidjan

Capitala: Baku (1,5 mil. loc.)

Limba oficială: azeră

Suprafața: 87.000 km²

Locuitori: 7,6 mil.; (881oc./km²)

Religia: islamism (șiit 70% și sunit); creștinism

Moneda: manat-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 30 august

Geografia: A. este așezat în V. Mării Caspice. Limita: Georgia și Daghestanul (N), M. Caspică (E), Iranul (S), Armenia (V). **G. fizică:** Terit. este cuprins de câmpia fl. Kura și a afluenților ei (Araks, la granița cu Iranul) înconjurată de regiuni muntoase: la N, Caucazul Mare (4500 m); la S, Caucazul Mic (3900 m). Câmpia de pe litoral se extinde spre SE (Câmpia Lenkoran). Între aceste câmpii și munții Caucaz există zone colinare de trecere. Fl. Kura se varsă în M. Caspică; este navigabil pe cursul inferior. **Clima:** este temperată în zona Caucazului Mare și temperat-continentală în zonele de câmpie (valea râului Kurar), mai umedă în câmpia Lenkoran. Precipitațiile sunt de 1500 mm/an în Câmpia Lenkoran, de 1300 mm/an în zonele Caucazului și sub 300 mm/an în zonele joase. **Floră și faună:** Vegetație ierboasă; pe câmpiile cu climă uscată vegetație xerofită; păduri în zonele montane (cca. - 15% din terit). Faună variată: șacali, gazele, lupi, vulpi, mufloni. Parcuri naționale: Kâzâl Agach. **Populația:** este formată în majoritate de azeri. Concentrarea pop. în peninsula Apșeron (orașul Baku), în S (câmpia Lenkoran) și în NV terit. (regiunea Gandja). Rata natalității: 19,3‰, a mortalității: 6‰. Pop. urbană: 56%. **Resurse și economie:** Industria este dezvoltată în ramura extracției și rafinării petrolului; petrochimia; utilaj petrolier. Res. de petrol în pen. Apșeron (Baku) și în apele Mării Caspice. Ind. constr. de mașini, electronică, textilă, alimentară (vinuri, conserve de legume și fructe); șantier naval. Potențial energetic: centrala Mingheceaur de pe Kura; 75% din culturi sunt irigate. Agricultură este axată pe viticultură și pomicultură; ceai, citrice (în S, în câmpia Lenkoran), bumbac, cereale. Creșterea animalelor: ovine, caprine, bovine, cămile. Pescuitul din M. Caspică. **Transporturi și comunicații:** Drumuri, căi ferate. Comunicațiile A. sunt conectate la statele vecine, membre ale CSI. Aeroport la Baku. **Orașe:** Gandja în NV; Sumgait, în N pen. Apșeron. **Istoria:** A. făcea parte din Imp. Persan; terit. e cucerit în 331 î. Hr. de Alexandru cel Mare. Temporar supus Romei (sec. I î. Hr.). Zona de N este cunoscută ca Albania: aici s-a răspândit creștinismul, în rest zoroastrismul. În sec. VII e ocupat de arabi. Îmbrățișează islamismul. Sec. XI-XIII sunt decisive: din E migrează o pop. turcică asimilând-o pe cea iraniană și dând naștere poporului azer. Sec. XIII-XIV: năvălirea mongolilor lui Ginghis Han, urmat de Tamerlan. Între pretențiile Rusiei și ale Persiei, în sec. XIV-XVII, reușesc să ia naștere hanate care în sec. XIX devin autonome. În 1828 A. este anexat Rusiei (partea de N, cea de S rămâne a Imp. Persan). În 1918 partea anexată de Rusia își proclamă independența. În 1920 este ocupat de Armata Roșie. În 1922 este integrat în Federația Transcaucaziană împreună cu Georgia și Armenia (Rep. Sovietică Federativă Socialistă Transcaucazia) ca parte a URSS. În 1923-24 se constituie rep. autonomă Nakhitchevan și reg. autonomă Nagornâi Karabah (Karabahul de munte) atașate A. În 1936 A. devine, după dizolvarea federației, a II-a republică a URSS. În 1990, Sovietul Suprem din Baku declară suveranitatea A.; ciocniri între conducerea comunistă și opoziția națională islamică; intervenția trupelor sovietice. În 1991 A. își proclamă independența de stat și aderă la CSI. În 1992 alegeri prezidențiale. Armenia va cere Karabahul de munte; se ajunge la un război nedeclarat în 1992-93 între A. și Armenia. Datorită ciocnirilor interetnice, 100.000 de armeni și azeri își părăsesc locurile natale, făcându-se un

schimb forțat de populații (peste 80.000 de azeri fug din Armenia). **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției intrate în vigoare în 1991. Este stat membru al CSI. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul Național; cea executivă de Consiliul de Miniștri rezultat în urma alegerilor prezidențiale din 1992. Regim cu mare putere executivă. Multipartitism.

Bahrain

Denumirea oficială: Bahrain

Capitala: Manama (140.000 loc.)

Limba oficială: araba; uzuală: engleza

Suprafața: 660 km²

Locuitori: 578.000 (876 loc./km²)

Religia: islamism 85%; creștinism; hinduism

Moneda: dinar bahrain

Forma de guvernământ: monarhie (emirat)

Ziua națională: 16 decembrie

Geografia: B. este așezat în Asia de sud-vest, în Golful Persic. Limite: Arabia Saudită (V) și Golful Persic (E). **G. fizică:** B. este un arhipelag în G. Persic. Teritoriul este format din întinderi nisipoase plate, cu oaze. Din cele peste 30 de insule, ins. Bahrain este cea mai mare (peste 500 km²). Caracteristice sunt colinele de rocă: Jebel Dukhan (137 m) asemănător unui crater. **Clima:** este aridă, cu temperaturi de 34°C vara și 16°C iarna. Precipitațiile foarte scăzute, sub 100 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația este sporadică, xerofită - în general absentă. Fauna săracă. În oaze, maimuțe. **Populația:** este formată din arabi 75%, indieni 15%, pakistanezi, europeni, africani. Concentrarea populației în jurul capitalei și pe insula Al Muharraq. Rata natalității: 23,6‰; a mortalității: 3,8‰. Pop. urbană: 90%. **Resurse și economie:** Economia dezvoltată și diversificată pe baza prelucrării petrolului (descoperit în 1932). Importă petrol pentru rafinăria de la Awali (de primă mărime în Orientul Mijlociu) din Arabia Saudită. Are gaze naturale. Alte resurse: curmale, orz; asini, caprine, pește; perle. Specificitatea B. constă în faptul că e o importantă poartă aeriană pentru Golful Persic, favorizând turismul. B. este unul din centrele financiare ale lumii. **Transporturi și comunicații:** Transport aerian, autovehicule. **Orașe:** Muharraq, Jiddhaf, Rifa'a. **Istoria:** Terit. pe care s-au succedat câteva importante civilizații: sumeriană, persană, seleucidă, partă, sasanidă. În sec. VII este cucerit de arabi, care impun islamul și limba arabă. Din 1521 stăpânit de portughezi; din 1602 de persani. În 1783, arabii emigrați din Kuwait întemeiază un șeicat autonom, condus de dinastia al-Khalifa. 1821-61 devine protectorat britanic. În 1932 se descoperă zăcămintele de petrol care constituie baza industriei B. Din 1968-71, face parte din Federația Emiratelor din Golful Persic. În 1971 își proclamă independența de stat. **Statul:** este monarhie (emirat) constituțională (în sensul că nu se guvernează după Sharia - legea islamică), regim autoritar, conform Constituției intrate în vigoare în 1973. Puterea legislativă cât și cea executivă sunt exercitate de emir și de un cabinet numit de emir. Nu există partide.

Bangladesh

Denumirea oficială: Republica Populară Bangladesh

Capitala: Dhaka (5,7 mil. loc.)

Limbă oficială: bengali

Suprafața: 143.000 km²

Locuitori: 123 mil. (861 loc./km²)

Religia: islamism 87%; hinduism 12%; budism

Moneda: taka

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 martie

Geografia: B. este așezat în S. Asiei. Limite: India (V și N); Birmania (E), G. Bengal (S).
G. fizică: Terit. B. coincide cu cea mai mare parte a deltei comune a Gangelui (Ganga) și a Brahmaputrei, fiind cea mai mare deltă din lume; munții sunt scunzi (1200 m); în N țării sunt forme colinare, intermediare spre înălțimile Himalayei. Câmpia aluvionară a celor două fluvii, este foarte fertilă. Gangele (2480 km) și Brahmaputra (2700 km) se varsă în G. Bengal. Cursul Brahmaputrei pe terit. B. este navigabil. **Clima:** este tropicală-umedă, cu ploi musonice abundente, cu furtuni care iau forma unor cicloane ce lasă în urmă zeci de mii de morți și oameni fără adăpost. Temperatura medie anuală este de 29°C și de 16°C iarna. Precipitațiile sunt de 2030 mm/an în deltă; 3430 mm/an la granița cu Birmania. **Flora și fauna:** Vegetație luxuriantă, cu păduri încărcate de mangrove în SV; cocotieri; 1/6 din terit. este acoperit cu păduri. **Populația:** este în majoritate formată din bengalezi. Există populații tribale în zonele colinare. Peste 50% din pop. activă este ocupată în agric. Concentrarea max. în zona central-sudică (în jurul cap. Dhaka, unde sunt peste 1000 loc./km² și în insulele din zona litoralului). Rata natalității: 32,9‰; a mortalității: 10,2‰. Pop. urbană 18%. **Resurse și economie:** Econ. se bazează pe agric. Se cultivă: orez, grâu, orz, batate, legume, arahide, trestie de zahăr, bumbac, tutun. Pescuitul. Res. minerale: cărbune, gaze naturale, petrol. Manufacturi și ind. textilă. B. este un mare producător de iută. Ind. de îngrășăminte chimice (exportă); ciment, cherestea. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule; flotă comercială (transport fluvial). **Orașe:** Chittagong, Khula, Narayanganj. **Istoria:** Terit. B. (fostul Pakistan Oriental) a făcut parte succesiv din Imp. Maurya (sec. IV-III î. Hr.), din Gupta (sec.-IV-V d. Hr.), din Imp. Marilor Moguli (sec. XVII-XVIII), din India (colonie britanică în sec. XVIII-XX). În 1947 Pakistanul se separă de Uniunea Indiană (India) preponderent hindusă și apoi își proclamă independența; stat format din două reg. geografice: una la NE Indiei, alte la NV Indiei între ele fiind o distanță de 1700 km. Pakistanul de E a luat numele de Bangladesh la 26.III.1971, proclamându-și unilateral independența; contestată inițial de guvernul de la Islamabad și recunoscută în urma războiului indo-pakistanez, încheiat după câteva luni: membru al Commonwealth-ului. În 1975 se promulgă Constituția (regim prezidențial, partid unic). Instabilitate politică; intervenția militarilor și apoi lovitură de stat în 1981. În 1986 reintră în vigoare Constituția. Frământări sociale, modificarea Constituției. În 1991 alegeri legislative; se restabilește sistemul parlamentar. **Statul:** este republică parlamentară (din Commonwealth), conform Constituției din 1972. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

Barbados

Denumirea oficială: Barbados

Capitala: Bridgetown

Limba oficială: engleza; uzuală: franceza

Suprafața: 431 km

Locuitori: 263.000 (610 loc./km²) **Religia:** protestantism

Moneda: dolarul Barbados

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 30 noiembrie

Geografie: B. este așezat în Oc. Atlantic, în Antilele Mari, în estul Antilelor Mici. **G. fizică:** O insulă formată dintr-un podiș de mică alt. (sub 350 m), ale cărei coaste sunt înconjurate de recifi de corali. Ape curgătoare puține. **Clima:** este tropical-oceanică. Bat alizeele; uneori cicloane tropicale devastatoare (în S). **Floră și faună:** Păduri tropicale (lemn de esență, prețioasă) 15% din teritoriu. **Populația:** este formată din negri, peste 90%; mulatri, albi. Concentrarea pop. în jurul capitalei (SV). Rata natalității: 15,1‰; a mortalității: 8,8‰. Rata pop. urbane: 47%. **Resurse și economie:** Resurse de bază: trestia de zahăr (a cărei cultură ocupă 50% din terit.). Alte culturi: manioc, batate, porumb., Alte resurse: gaze naturale; pește; turismul. Ind. electronică. Exportă: zahăr, melasă, rom, margarină, pește. Serviciile sunt dezvoltate. După 1990, econ. se dezechilibrează; șomaj în creștere. **Transporturi și comunicații:** nu are căi ferate; autovehicule. Orașe: Speightstown, Holetown. Universități: Barbados College (University of the West Indies College of Arts and Sciences) la Cave Hill, lângă Bridgetown. **Istoria:** În 1518 ins. B. este descoperită de spanioli. Amerindienii în decurs de un secol sunt exterminați. În 1627, ins. B. devine colonie a Coroanei britanice; în 1691 obține autonomie internă. În 1857-62 face parte din Federația Indiilor de Vest; revine la statutul de colonie cu autonomie internă. În 1966 B. obține independența, ca dominion britanic, în cadrul Commonwealth-ului (1967). **Statul:** este o monarhie constituțională, conform Constituției din 1966. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Adunării); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Adunării.

Belarus

Denumirea oficială: Republica Belarus/Bielarus (Rusia Albă)

Capitala: Minsk (1,6 mil. loc.)

Limba oficială: bielorusă / belarusă

Suprafața: 208.000 km²

Locuitori: 10,2 mil. loc.; (50 loc./km²)

Religie: ortodoxism; catolicism

Moneda: rubla

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 iulie

Geografia: Statul B. este așezat în Europa răsăriteană. Limite: Lituania, Letonia (N), Rusia (N și E), Ucraina (S), Polonia (V). **G. fizică:** B. nu are ieșire la mare. Relieful său este lipsit de contraste, rezultat al acțiunii calotei glaciare cuaternare. Predomină câmpia, presărată cu culmi morenice, alt. 350 m în N și 150 m în S, despărțite de adâncituri în care se găsesc lacuri. Caracteristică este prezența unor întinse terit. mlăștinoase în S (pe Pripet). Există cca. 4000 de lacuri. Ape: Niprul, care traversează B. de la N la S și se varsă în M. Neagră; afluenții: Berezina și Pripetul (Pripiat). Dvina de Vest (Nemanul) și Bugul de Vest se varsă în M. Baltică. Între Nipru și Bugul de Vest este un canal navigabil. **Clima:** este temperat-continentală, răcoroasă și umedă; o tranziție dintre cea excesivă din E și cea oceanică din V. Precipitațiile sunt de 500-650 mm/an. **Floră și faună:** Terit. B. este împădurit în parte (păduri de foioase); pe valea Berezinei și în zonele mlăștinoase din Pripet/Pripiat. Pe terenurile nisipoase din câmpie cresc păduri de pin (populate de animale sălbatice). Fauna: ursul brun, vulpea, iepurele, elanul, vidra. În Rezervația Parcului Național de la granița cu Polonia se găsește zimbrul. **Populația:** este formată din bieloruși 79%; ruși, polonezi, ucrainieni, evrei. În zona capitalei pop. este cea mai concentrată; cea mai puțin densă este în zona mlăștinoasă din S. Rata natalității este de 15‰ a mortalității de 10‰. Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** Industria diversificată, care suferă însă din pricina relativei sărăcii a subsolului. Res. de turbă sunt surse de energie pentru ind. prelucrătoare: celuloză, textilă, ciment, autovehicule, tractoare. Agric.: cereale (secară în special); cartofi și sfeclă de zahăr (zone ades asociate cu creșterea bovinelor și porcinelor). Zonă de tranzit a conductelor de petrol din Rusia către Occident. **Transporturi și comunicații:** șosele, căi ferate, peste 3000 km de căi navigabile. Aeroport la Minsk și Gomel. **Orașe:** Gomel, Brest Orcha, Moghilev, Vitebsk, Grodno. **Istoria:** În sec. IX-XI, regiunea este populată de slavii orientali și face parte din Rusia Kieveană; se creștinează. În secolele XIII-XIV după marea invazie a mongolilor este integrată Ducatului Lituaniei și apoi unit cu Polonia din 1569. Acum primește numele de Bielorusia (Rusia Albă, albul fiind simbolul apusului). Din sec. XIV-XVII diferența dintre cele trei ramuri ale slavilor estici: bieloruși, ruși și ucrainieni se accentuează. Influența poloneză devine preponderentă și cultura bielorusă nu se dezvoltă decât în mediul țărănesc. În 1772-1793, după primele două împărțiri ale Poloniei, B. este dată imp. rus. În 1919 este proclamată R.S.S. Bielorusă independentă. În 1921 partea vestică a B. este alipită Poloniei (partea cu populație poloneză preponderentă, cu Brest, Lvov). În 1922 R.S.S. Bielorusă aderă la URSS. În 1939 îi este alăturată și Bielorusia occidentală. În 1945 R.S.S. Bielorusă devine membră ONU (separat de URSS). În 1991 Sovietul Suprem proclamă independența țării care aderă la C.S.I. Urmează frământări sociale; tendința de autoritarism din partea președintelui Lukacenko, care își arogă puteri sporite și intră în conflict cu parlamentul. Apropierea de Rusia în vederea unificării, în 1996, în special din partea președintelui. În 1997 procesul de unificare stagnează; diferende privind condițiile unificării; relații tensionate cu Rusia. **Statul:** este republică prezidențială, în urma referendumului din 1996 (modificarea Constituției). Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de

președinte și de Consiliul de Miniștri, format în urma alegerilor legislative. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Belgia

Denumirea oficială: Regatul Belgiei

Capitala: Bruxelles (960.000 loc.)

Limba oficială: bilingvism; olandeză (flamandă) și franceză (valonă)

Suprafața: 30.500 km²

Locuitori: 10,14 mil.; (333 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, protestantism, mozaism

Moneda: francul belgian

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 21 iulie

Geografia: B. este așezată în vestul Europei cu ieșire la Marea Nordului. Limite: M. Nordului, Olanda (N), Germania, Luxemburg (E), Franța (S și V). **G. fizică:** Relieful B. urcă în trepte de la M. Nordului din NV terit. către SE, până în masivul Ardeni (400-700 m), un podiș vechi (Belgia înaltă). În centru, se află reg. Brabant, ceva mai joasă și înclinată spre mare; Belgia de Jos, Flandra, cu colinele din Campine, este situată în V țării; o regiune nisipoasă ce merge până la Câmpia flamandă pe coasta de la M. Nordului. Atât Podișul Condroz (SE), cât și Podișul Ardeni sunt străbătute de ape pline de meandre, care au săpat văi adânci de 200-300 m (Sambre-Meuse); fenomene carstice (ocrotite în rezervații). Rețeaua hidrografică este bogată; apele au debit mare. **Clima:** este temperat-oceanică, bogată în precipitații (900 mm/an) aduse de vânturile din vest. Temp. medie anuală din iarnă și vară este de 30 și 17°C. În Ardeni clima e mai aspră; în Campine mai caldă. **Floră și faună:** Pădurile cuprind 20% din terit. în special în masivul Ardenilor; păduri de foioase: stejar, fag, mestecăn. Fauna: pisica sălbatică, jderul, salamandra; avifaună în reg. litorală (bâtlanul purpuriu, cormoranul, lopătarul). Peste 200 de rezervații (de stat și particulare) și un parc național. **Populația:** B. este unul din statele cele mai dens populate din lume, datorită poziției privilegiate pe continent, deschiderii spre Ocean. Pop. este formată din valoni (în sud) care vorbesc un dialect al limbii franceze și flamanzi 55% (în nord și vest) care vorbesc o limbă germanica. 30% din pop. activă este prinsă în industrie. Cu toată creșterea lentă a pop. șomajul a crescut. Rata natalității: 11,8‰; a mortalității: 10,5‰. Rata pop. urbane 97%. **Resurse și economie:** Economia foarte dezvoltată; ramuri tradiționale: ind. textilă, sticlărie, ceramică, șlefuirea diamantelor. Ind. metalurgică feroasă și neferoasă (cupru, zinc, plumb, aluminiu), ind. constructoare de mașini; mașini agricole, autovehicule, mașini unelte, material feroviar, vase fluviale și maritime, farmaceutică; aparatură pentru telecomunicații. Industria de extracție a huilei; ind. de prelucrare și chimizare a petrolului pe care îl importă alături de o serie de materii prime de care duce lipsă. Agric. antrenează 3% din pop. activă; preponderentă creșterea animalelor: porcine și bovine. Se cultivă cereale (grâu, orz, secară), plante ind.; sfeclă de zahăr, legume. Cca. 70% din energia electrică este obținută prin energie nucleară. Serviciile sunt foarte diversificate. **Transporturi și comunicații:** B. are o bogată rețea de căi ferate (transporturi ce funcționează practic fără nici o întârziere); căi rutiere, fluviale (printre cele mai dense din lume). Râurile sunt legate prin canale, formând un excelent sistem de transport pe apă. **Orașe:** porturi importante: Antwerp (renumit pentru șlefuirea diamantelor), Ghent, Ostend, Charleroi, Liege, Bragge/Bruges. Există 4 universități: cea mai veche fiind cea din Louvain. **Istoria:** Celții belgi au fost cucerți de romani (58-50 î. Hr.) și terit. transformat în prov. romană: Gallia Belgica; de franci (sec. III—IV d. Hr.), făcând parte din regatul merovingian, apoi imperiul carolingian și Lotharingia (după 843 d. Hr.). În sec. IX invazia vikingilor. Una dintre cele mai intens urbanizate zone ale Europei (sec. XI-XIII) datorită ind. postăvăritului. Se dezvoltă formațiuni statele semi-independente, comitatele Flandrei și Brabandului, care în 1384 intră sub stăpânirea Burgundiei. Moștenite de Carol Quintul, împărat german și rege al Spaniei, vor fi lăsate moștenire fiului său Filip II al

Spaniei în 1559. După revoluția Țărilor de Jos împotriva Spaniei (1572) și obținerea independenței Olandei (1581), terit. B., preponderent catolice, reunite în «Uniunea din Arras» rămâne sub ocupația spaniolă; în 1714 trec în posesia familiei de Habsburg. După înfrângerea lui Napoleon, Congresul de la Viena (1815) decide intrarea B. în componența Țărilor de Jos. În 1830 izbucnește la Bruxelles revoluția anti-olandeză, în urma căreia B. își proclamă independența. Prin Constituția din 1831, după modelul celei americane, devine monarhie constituțională. I se asigură din partea puterilor europene un statut de «neutralitate garantată». În ambele războaie mondiale, B. este ocupată de trupele germane, deși își declarase, de fiecare dată, neutralitatea. În ultimele decenii au crescut disputele lingvistice între vorbitorii de limbă franceză (valonii) și cei de limbă olandeză (flamanzii), accentuate de diferențierea pe plan econ. a nordului și a sudului, repercutate în viața politică și în instabilitatea guvernului. În 1988, B. devine stat federal (Flandra, Vallonia și enclava francofonă a Bruxellesului). Un stat care, datorită situației sale într-o zonă de interferență și de confruntare a civilizațiilor, a căpătat o adevărată vocație Europeană. Stat fondator al Consiliului Europei în 1949 și al altor instituții, în special europene, de o deosebită importanță (CEE, VEO, NATO). **Statul:** este federal, monarhie constituțională, regat ereditar, potrivit Constituției din 1831. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet format în urma alegerilor pentru Camera Reprezentanților. Conform principiului regele domnește dar nu guvernează monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului, limitându-se de obicei la transmiterea de mesaje, dar un rol public important simbolizând unitatea statului și a națiunii. Multipartitism.

Belize

Denumirea oficială: Belize

Capitala: Belmopan (4350 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: creolo-engleza; spaniola

Suprafața: 23.000 km²

Locuitori: 221.000 loc. (10 loc. / km²)

Religia: catolicism peste 60%; protestantism 30%, budism

Moneda: dolarul din Belize

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 21 septembrie

Geografie: Statul B. este așezat în America Centrală continentală, în SE Pen. Yucatan. Limite: Mexico (N), M. Caraibelor (E), Guatemala (S și V). **G. fizică:** Relieful este un podiș înalt de 200 m; în sud, Munții Mayași sau Cockscomb, de 1122 m. O barieră de corali, pe cca. 300 km urmează coasta la o distanță de cca. 80 km de țarm. Terit. nordic are un relief jos, cu mlaștini. Numeroase râuri și lacuri. **Clima:** este subtropicală umedă; în iulie-octombrie cu cicloane devastatoare. Precipitații bogate: 2030 mm/an în N, 2540 mm/an în S (anotimpul umed este din mai-februarie). Temp. medie anuală în decembrie și iulie: 23°C și 28°C. **Floră și faună:** Peste 60% din terit. este acoperit cu păduri de lemn prețios (mahon, cedru, pini, lemn de trandafir, eucalipt). **Populația:** este formată din negri africani 31%; mulatri 20%; indieni maya; chinezi; europeni. Concentrarea max. a pop. în N, în zona litorală. Rata natalității: 32‰; a mortalității: 4,3‰. Rata pop. urbane: 47%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric. (în special trestie de zahăr); banane, citrice, cafea, cacao, porumb, nuci de cocos, orez, tutun, bumbac, abaca, lemn prețios. Creșterea animalelor: bovine. Res. min.: aur, argint, petrol (în S). Ind. textilă, țigarete, de împletituri. Pescuitul de homari. Export: zahăr, grapefruit, banane, cafea, nuci de cocos, lemn prețios. Turismul în dezvoltare. **Transporturi și comunicații:** căi ferate; autovehicule; flotă comercială (nu are porturi cu ape adânci). Aeroport la Belmopan. **Orașe:** Belize City, Orange Walk, Corozal. **Istoria:** Terit. B. făcea parte din Imp. Maya (mileniul I d. Hr.). Columb îl descoperă și îl explorează în 1502; devine terit. al Viceregatului Noua Spanie. În 1638, prima colonizare britanică, pe cursul râului Belize; până în 1786 are o autonomie deplină, după care autoritatea administrativă britanică se face tot mai simțită. În 1820 obține independența; în 1823-38, face parte din Provinciile Unite ale Americii Centrale, împreună cu Guatemala, Nicaragua, El Salvador și Costa Rica. În 1862, terit. B. este declarat colonie a Coroanei britanice (Hondurasul Britanic). Între 1930-1946 tensiuni între B. și Guatemala care are pretenții asupra întregului terit. al B., conform vechilor tratate cu Spania. După război, intervenția armatei în conducerea țării. În 1981 Guatemala nu recunoaște independența B., revendicând în cele din urmă teritoriul sudic al B. (Toledo). B. revine la o guvernare civilă după alegerile din 1982. Face parte din Commonwealth. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1981. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Reprezentanților. Șeful statului: regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. Multipartitism.

Benin

Denumirea oficială: Republica Benin

Capitala: Porto-Novo (164.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 113.000 km²

Locuitori: 5,57 mil. (49 loc./km²)

Religia: animism, catolicism 18%, islamism 15%

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 august

Geografia: B. sau vechiul regat Dahomey este așezat în vestul Africii, ca o fâșie neregulată, lungă de aprox. 670 km. la nord de golful Benin (Golful Guineei) și lată de 110 km pe coastă. Limite: Togo (V), Volta Superioară (NV), Nigerul (N), Nigeria (E), Oc. Atlantic (S). **G. fizică:** B. are un relief de mică altitudine, cea. mai mare înălțime fiind în regiunea de NV, lanțul muntos Atakora (914 m), iar în zona centrală un podiș de aprox. 400 m. Câmpiile se întind de-a lungul coastei și în NE (Borgou și Kandi). Dinspre fluviul Niger, care formează cea mai mare parte a graniței nordice, se continuă un podiș fertil, care coboară într-o zonă lagunară, de terenuri joase și întinderi cu vegetație tropicală, sfârșind la sud într-o fâșie de nisip, pe coasta oceanului. În interior, râul Oueme (450 km). **Clima:** este subecuatorială, cu precipitații abundente pe litoral (peste 1.500 mm/an). În interiorul țării, din septembrie până în mai; este uscată. **Floră și faună:** Predomină pădurile umede tropicale, de esență prețioasă (tek, mahon) pe cca. 1/3 din teritoriu; rezervații forestiere. Fauna este variată: maimuțe, antilope, lei, leoparzi, elefanți. Există un parc național în N; iar în NV, Parcul Național Pendjari. **Populația:** un veritabil mozaic de negri de diferite grupe tribale. Majoritatea populației active este cuprinsă în agric. (75%). Populația este concentrată în regiunea interioară, de podiș, cât și pe litoral. Rata natalității: 45,8‰, mortalitatea: 16,4‰. Populația urbană 41%. **Resurse și economie:** Resurse minerale: petrol și minereu de fier. Agric. de subsistență: manioc; batate, banane, nuci de cocos, copra, arahide de pământ, cafea, bumbac. Animale: bovine, ovine, caprine, porcine. Exportă pe piața europeană (CEE) ulei de cocos, bumbac și arahide prin portul Cotonou, conserve de fructe și legume. În curs de valorificare a hidroenergiei (râul Mono). **Transporturi și comunicații:** în principal, maritime; portul Cotonou, centru de import și export. **Orașe:** Cotonou (port), Abomey și Ouidah în S, Parakou, . în E. **Istoria:** În sec. al XVI-lea, teritoriile din jurul localităților Porto Novo, Allada și Abomey se organizează în principate. În sec. XVI-XVII, apar pe coastă primele așezări ale portughezilor, englezilor și francezilor. În sec. al XVII-lea za naștere statul Dahomey, cu capitala la Abomey. Sub regele Gezo (1818-1858), statul ajunge la apogeu, unul din cele mai strălucite regate ale Africii Occidentale. Între 1889-1894, regatul Dahomey este cucerit de francezi, regele Behanzin este înlăturat; apoi regatul este înglobat în Africa Occidentală Franceză (1904-1958), În 1958 Beninul devine republică autonomă în cadrul Comunității Franceze, iar la 1 august 1960, independentă. În 1973 se constituie Consiliul Național al Revoluției (CNR), organ legislativ suprem, iar în 1975, Partidul Revoluției Populare a Beninului, partid unic de guvernământ, marxist-leninist; se decide schimbarea numelui din Republica Dahomey în Republica Benin. În 1977, CNR adoptă o nouă Constituție. În 1990, Kerekou, conducătorul Beninului, abandonează marxism-leninismul și angajează țara pe calea democratică. Noua Constituție instituie un regim prezidențial. Urmează alegeri și alternanța la putere a președintelui. **Statul:** este republică prezidențială, după Constituția din 1990. Puterea legislativă revine președintelui și Adunării

Naționale; cea executivă este exercitată de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Bhutan

Denumirea oficială: Druk-Yul (Țara Dragonului) sau Regatul Bhutanului

Capitala: Thimbu (Thimphu)

Limba oficială: tibetană

Suprafața: 47.000 km²

Locuitorii: 1,67 mil. (36 loc./km²)

Religia: budism 75%; hinduism 25%

Moneda: ngultrum și rupia (indiană)

Forma de guvernământ: monarhie parlamentară

Ziua națională: 17 decembrie

Geografia: B. este așezat în S. Asiei; un mic terit. enclavat între China (Tibet) și India (Assam). Limite: China (N și E) și India (S și V). **G. fizică:** B. se află în partea de SE a lanțului Himalaya. Atinge mari înălțimi: Chomo Lhari sau Chumalhari. de 7320 m, acoperit de zăpezi veșnice, în N. Între munți, văi fertile, populate. În partea centrală înălțimi sub 3000 m, iar în partea de S coline; este un relief în trepte. Fl. Gange cu bazinul său are un ridicat potențial energetic care este relativ valorificat. **Clima:** este tropical-umedă în zonele joase; pe cele înalte își face apariția climatul temperat; climă rece în Himalaya înaltă. În S, precipitații bogate; maxima: 7000 mm/an în zonele joase. **Floră și faună:** Tara este în cea mai mare parte acoperită de păduri (tropicale, de foioase sau conifere, după relief); pajiști alpine. Fauna: elefanți, mufloni, leopardzi de zăpadă. **Populația:** este un amestec de pop. tibetană (peste 50%), nepaleză (25%), assamezi (din NE Indiei). Concentrarea pop. în zona văilor fertile din centrul țării. Peste 90% din pop. activă lucrează în agric.. În zona înaltă din N pop. este foarte rară, sub 1 loc./km². Rata natalității: 37‰; a mortalității: 13,5‰. Pop: urbană 6%. **Resurse și economie:** Agricultura este ramura de bază; terasată până peste alt. de 2500 m. Se cultivă: porumb, orz, mei, se exploatează lemnul; cresc ovine, bovine. Export: lemn, cărbune, calcar, dolomită, energie electrică, produse artizanale. **Transporturi și comunicații:** șosele puține; datorită terenului accidentat sunt drumuri unde se folosesc ca mijloace de transport animalele. **Orașe:** Punakha (capitala de iarnă), Phunchholing. **Istoria:** Sub influența Indiei, este creat în sec. VIII d. Hr B.; în sec. IX este irivadat de tibetani, care impun lamaismul devenit din sec. XII religie de stat. În sec. XVIII B. cade sub suzeranitatea chineză. Regatul devine vasal al Indiei în 1865, supus unui semi-protectorat britanic (2910), apoi indian (T 949); India reprezenta interesele externe ale B.; din 1961, India preia și apărarea. După 1971, B. devine independent și membru ONU. **Statul:** este monarhie parlamentară, regat ereditar. B. nu are o constituție, ci funcționează pe baza unor legi cu caracter constituțional. Regim cu largi prerogative ale executivului. Puterea legislativă este exercitată de rege și de Adunarea Națională; cea executivă de Consiliul Regal Consultativ, de lama, șeful religios, și de Consiliul de Miniștri, numit și condus de rege. Partidele politice sunt în ilegalitate.

Bolivia

Denumirea oficială: Republica Bolivia

Capitala: La Paz (sediul guvernului); Sucre (constituțională)

Limba oficială: spaniola; uzuală: quechua sau aymara

Suprafața: 1.100.000 km²

Locuitori: 7.593.000 (7 loc./km²)

Religia: catolicism 92%, protestantism

Moneda: peso boliviano

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 6 august

Geografie: B. este așezată în zona centrală a Anzilor, în America de Sud. Limite: Brazilia (E), Paraguay (SE), Argentina (S), Chile, Peru (V). Nu are ieșire la mare. **G. fizică:** Relieful are două reg. complet diferite: înălțimile Anzilor cu vulcani stinși, la V, și câmpia la E. Anzii Cordillieri în B. se divid în 2 lanțuri: Oriental și Occidental, care delimitează podișurile înalte (3.500 m alt.) și care se întind pe 700 km lungime și 500 km lățime. În Cordillera Orientală se află vf. cele mai înalte din B.: Illampu (6.706 m), Nevado Sajana (6.780 m) și Ancohuma (6.919 m). Între Cordillera Orientală și câmpie sunt văile fertile (yungas). Între cele două Cordillere se întinde un podiș vălurit, Altiplano (3.300-3.800 m). La 3.850 m se află lacul Titicaca, la cea mai mare înălțime din lume. Este navigabil. Ape: fl. Amazonul și fl. Paraguay. **Clima:** este tropicală; în E caldă și ploioasă; în văi și munți climatul este temperat sau rece. Temp. medie anuală: 7°C în Altiplano; 10°C-21°C în yungas; 23°C-27°C în câmpii. Precipitațiile 580 mm/an în La Paz, 640-890 mm/an în yungas; 1.780 mm/an (în noiembrie-martie) în NE; 510 mm/an în SE. **Floră și faună:** Pădurile tropicale (jungla) cuprind 42% din terit. (arborele de cauciuc, pinul Parana etc.); podișurile sunt acoperite de savană. În Altiplano este zonă de stepă, cu pâlcuri de arbuști. Fauna este variată: lama, alpaca, maimuțe, șerpi veninoși, papagali și alte păsări specifice zonei. **Populația:** este compusă din amerindieni (indigeni) 42%, metiși 31%, europeni 15%, indigeni din junglă. Concentrarea pop. în zonele înalte (Altiplano) cca. 80%. În deceniul V-VI s-a făcut o serioasă colonizare rurală în zona estică joasă. Rata natalității: 33,2‰; a mortalității: 9,1‰. Rata pop. urbane: 58%. **Resurse și economie:** Una din cele mai sărace țări ale Americii de Sud, deși are resurse variate ale subsolului, dar pe care le valorifică foarte slab. Res. min.: argint, staniu (printre marii producători mondiali), stibiu, plumb, aur, cupru, zinc, bismut, wolfram, antimoniu, azbest, petrol. Exportă: cositor, argint, aur, plumb, cupru, wolfram, petrol. Agric. practică, îndeosebi în Altiplano și mai slab în reg. amazoniană: culturi de coca, orz, porumb, grâu, orez, batate, viță de vie, tutun. Creșterea animalelor: ovine, bovine, asini, lama și alpaca. Alte res.: lemn, cauciuc natural. Ind. slab dezvoltată; mai importantă este fabricarea cocainei pe care o exportă. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule. Aeroport la: La Paz, Santa Cruz, Sucre. **Orașe:** Santa Cruz de la Sierra, Cochabamba, Oruro, Potosi. **Istoria:** Înainte de sec. X, pe înaltele platouri boliviene a fost leagănul civilizației aymara sau colla, cultura Tiahuanaco, cea mai evoluată la epoca respectivă. În sec. X, incașii din Peru cuceresc înălțimile platoului, care sunt integrate imperiului lor. Incașii adoptă unele elemente ale culturii colla (tehnică agricolă, organizare socială), dar le impun limba lor, ciuechua, care va fi după aymara, limba cea mai vorbită în B. În 1535, B. începe a fi cucerită de spanioli și apoi inclusă în Vicereatul Peru numind-o Peru Superior, devenit Vicereatul Rio de la Plata (1776). Colonizarea se intensifică odată cu descoperirea minelor de argint din Potosi, care 3 secole vor alimenta Spania cu aceste resurse. Indienii sunt reduși la sclavaj în mine. În 1780 se ridică Tupac

Amaru, în Peru, antrenând și miile de colla din B. În 1825, B. își proclamă independența și ia numele revoluționarului Simon Bolivar. Sec. XIX și XX înseamnă instabilitate politică pentru B. (peste 200 lovituri de stat), care duc țara la dezastru econ. (a doua în ordinea sărăciei din America de Sud). În urma războiului Pacificului (1879-1883) B. pierde în favoarea statului Chile ieșirea la Pacific (prov. Antofagasta); în urma războiului cu Paraguay, pierde 60% din Chaco (zonă petroliferă); în 1903 este obligată să cedeze Braziliei o regiune bogată în arbori de cauciuc: reg. Acre. Între 1952-1964 sunt naționalizate minele de cositor și se face o reformă agrară; cea mai radicală de pe continent; tensiuni sociale, puciuri militare (1964-1982) care dezorganizează viața social-politică și economică. B. devine un furnizor de droguri (culturi ilegale de coca) ceea ce o particularizează negativ. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1946. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul național; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Bosnia și Herțegovina

Denumirea oficială: Republica Bosnia și Herțegovina

Capitala: Sarajevo (525.000 loc.)

Limba oficială: sârbo-croată

Suprafața: 51.100 km²

Locuitori: 3,52 mil. loc.; (69 loc./km²)

Religia: islamism 40%; ortodoxism 30%, catolicism 20%

Moneda: dinarul Bosnia și Herțegovina

Forma de guvernământ: republică

Geografia: B. și H. Formează un stat în S Europei, în Pen. Balcanică, fără ieșire la mare. Limite: Croația (S,V,N), Iugoslava (E,S). **G. fizică:** Statul B. și H. se întinde între Sava și M. Adriatică. Are un relief muntos, străbătut de văile adânci ale apelor. În V Munții Metaliferi (alt. 1000 m) și Alpii Dinarici (alt. 2000 m) cei mai înalți din B. și H. Pe valea Savei, Câmpia Posavina (în N); la sud de ea, se întinde o zonă colinară. Apele: Drina, Urbas și Neretva au săpat în munți chei spectaculoase; fenomene carstice. **Clima:** temperat-continentală cu temp. medii anuale de -2°C în ianuarie și 20°C în iulie, specifice zonelor înalte; în rest, climă mediteraneană: 7°C în ianuarie și 27°C în iulie (cu ierni blânde și veri secetoase). **Floră și faună:** Pădurile de foioase acoperă cca. 50% din teritoriul țării; printre țările europene cu o pondere ridicată de vegetație forestieră. Faună bogată și variată: jderul, lupul, vulpea, cerbul, căprioara, păsări cântătoare. **Populația:** bosnieci (sârbi și croați musulmani) cca. 40%; sârbi (ortodocși) 30%; croați (catolici) 20%. Concentrarea pop. în N, pe câmpia Savei (Posavina) și în reg. capitalei, mai scăzută în S. Rata natalității: 12,3‰; a mortalității: 7,3‰. Rata pop. urbane: 49%. **Resurse și economie:** Economie diversificată, clar afectată de război. Ind. siderurgică, metalurgică (neferoase), energetică, a lemnului. Res. min.: cărbune, fier, mangan, bauxită. Agric. bazată îndeosebi pe creșterea bovinelor și porcinelor și respectiv pe cultivarea cartofului, sfeclii de zahăr. Se mai cultivă: grâu, porumb; pomicultură, viticultură. După 1990 datorită războiului turismul nu mai este practicabil. Transport și comunicații: transport rutier; cale ferată. Aeroport la Sarajevo. **Orașe:** Banja Luka, Mostar, Tuzla, Srebrenica. **Istoria:** Terit. Locuit de iliri și de celți; în sec. II-I î. Hr. devine provincie a Imp. roman (trecând după 395 sub autoritatea Bizanțului). În sec. VII cucerit de slavii de sud. Un teritoriu disputat de statele și popoarele vecine. Perioadă îndelungată de cristalizare statală. În sec. XIV, devine regat înfloritor. În 1463 și 1482 Bosnia și apoi Herțegovina sunt înglobate în Imp. Otoman; se răspândește islamismul. În sec. următor 70% din pop. este islamică. Spre deosebire de alte orașe din Balcani, Sarajevo apare abia în sec. XVI ca nod comercial (caravansarai). În sec. XIX terit. cucerit și apoi anexat de Austro-Ungaria (1908). Sarajevo este locul unde a fost ucis Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Habsburgic, ceea ce declanșează primul război mondial. După 1918, terit. B. și H. este înglobat în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, ceea ce devine în 1929 Regatul Iugoslava în a cărei conducere monopolul aparține aproape exclusiv sârbilor. În cel de al doilea război mondial aici se instituie timp de 4 ani centrul unei puternice rezistențe antigermane, Tito fiind liderul partizanilor de pe teritoriul Iugoslaviei. În 1946 ia ființă Republica Populară Federativă Iugoslava; 1963: Rep. Soc. Federativă Iugoslava, în componența căreia intră 6 republici: Slovenia, Croația, Serbia, Muntenegru, Bosnia și Herțegovina, Macedonia. 1989-1992: în B. și H. iau naștere conflicte interetnice; musulmanii vor o țară independentă, sârbii vor unirea cu Serbia, iar Croații vor alinierea zonei croate la Croația. 1992: referendum, pe care sârbii din B. și H. îl boicotează, referitor la independența țării și 99,4% din voturi sunt pentru independența statului B. și H. Parlamentul din Sarajevo proclamă independența B. și H. (în absența reprezentanților sârbi). În 1992 statul independent B. și H. este recunoscut de CEE, iar sârbii își proclamă unilateral o rep. a pop. sârbe. În 3.VII.1992 croații din B. și H. (zona sud-vestică,) proclamă unilateral existența unui stat croat

independent. Războiul izbucnit în primăvara lui 1992 are o violență de neimaginat în Europa ultimului deceniu - practicând epurarea etnică, face zeci de mii de victime. Aproape 2 milioane de bosnieci rămân fără cămine, fiind izgoșiți. Trupele internaționale de menținere a păcii intră în acțiune, adesea căzând victimă atacurilor asupra convoaielor umanitare. Pentru prima oară după tribunalul care a judecat crimele de război la Nurenberg, încep să fie deferiți Tribunalului Internațional de la Haga criminalii de război din B. și H. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției adoptate în 1990. Puterea legislativă este exercitată de Colegiul Prezidențial și de Adunare (un parlament bicameral); cea executivă de un cabinet numit de Adunare, ca rezultat al alegerilor legislative. Instituții statale în curs de constituire. Multipartitism.

Botswana

Denumirea oficială: Republica Botswana

Capitala: Gaborone (138.000 loc.)

Limba oficială: engleza și setswana

Suprafața: 574.000 km²

Locuitori: 1,53 mil. (3 loc./ km²)

Religia: animism 49%, creștinism (anglicani) 30%, islamism, hinduism

Moneda: pula

Forma de guvernământ: republică **Ziua națională:** 30 septembrie

Geografia: B. este așezată în Africa australă. Limite: Fluviul Zambezi (N), Rhodezia (NE), Africa de Sud (S și SE), râul Molopo (S), Namibia (V și NV). Nu are ieșire la mare. **G. fizică:** În cea mai mare parte țara este un ținut deșertic (d. Kalahari); central, occidental și meridional. Relieful de podiș înalt de 1.000 m, care coboară spre SV și N. Cu excepția râurilor Okavango și Chole în NV și Limpopo la E, celelalte ape au debit numai într-o perioadă a anului. Okavango formează o deltă în interiorul teritoriului, iar apa ploilor se strânge în lacul Ngami și în lacul sărat Hakarikari. **Clima:** este tropicală uscată; precipitații de 470 mm/an în N și E, în V coborând până la 228 mm/an (Kalahari). Sunt obișnuite secetele prelungite. **Floră și faună:** Cu excepția celei mai mari părți din lungul râului Chole, pădurile aproape că lipsesc. Vegetația este de savană și de stepă, xerofită (în V și SV). Există parcuri naționale și rezervații de vânătoare. **Populația:** majoritară: negri din opt grupe etnice (aprox. 95%), europeni, asiatici; cea mai mare densitate în E; în rest, rară și în parte nomadă. Rata natalității 27,5‰, mortalitatea 3‰; populația urbană 25%. 60% din populația activă este ocupată în agric. Se cultivă: porumb, sorg, grâu (în special de către europeni), papas, citrice. Importantă este creșterea animalelor, în special bovine, dar și ovine, caprine, porcine, cai, cămile, catâri, asini. Industria, slab dezvoltată, ocupă un număr mic de muncitori, mai semnificativ doar în minerit. **Resurse și economie:** Botswana ocupă locul întâi pe glob la extracția diamantelor pentru bijuterii (cca. 11 mil. carate anual). Se mai extrage: aur, argint, azbest, mangan. Produsele agro-alimentare sunt insuficiente, se importă din Africa de Sud. Produsele zootehnice numeroase și dezvoltarea industriei prelucrătoare se datorează numărului mare de animale. **Transporturi și comunicații:** Infrastructura drumurilor este foarte dezvoltată, se fac în continuare investiții importante. O bogată rețea de căi ferate; una dintre acestea unește Africa de Sud cu Rhodesia. **Orașe:** Francistown, Serowe, Malepolole, Mahalapye. **Istoria:** În sec. al XVI-lea, populația aborigenă (boșimani) este împinsă spre zonele aride de triburile bantu, triburi de păstori, care imigrează. În 1885, partea de nord devine protectorat britanic, sub numele de Botswanaland, zona meridională, colonie a Coroanei, este inclusă în 1895 în Colonia Capului, iar în 1910 în Uniunea Sud-Africană (azi Africa de Sud). La 10 septembrie 1965, Protectoratul Botswanaland se proclamă republică independentă în cadrul Commonwealth-ului. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1966. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Pluripartitism.

Brazilia

Denumirea oficială: Republica Federativă a Braziliei

Capitala: Brasilia (1,84 loc./km²)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 8.512.000 km²

Locuitori: 164 mil. (19 loc./km²)

Religia: catolicism 88%, protestantism 6%, ortodoxism, mozaism, religii amero-indiene

Moneda: realul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 7 septembrie

Geografie: B. este așezată în jumătatea estică a Americii de Sud. Limite: Venezuela, Guyana, Suriname, Guyana Franceză (N), Oc. Atlantic (N și E), Uruguay (S), Argentina, Paraguay, Bolivia, Peru, Columbia (V). **G. fizică:** B. este uriașul Americii de Sud, cuprinzând jumătate din continent. Litoralul Atlantic se întinde pe 7.408 km. Bazinul Amazonului (o rețea navigabilă de 44.000 km) este o câmpie joasă (Amazonia), peste 50% din terit. B. și ocupă jumătatea nordică a țării; la N și S de acest bazin fluvial, relieful urcă spre Guiana (la N) și spre înălțimile Braziliei (Pod. Braziliei) la S. Aceste înălțimi (450-900 m) acoperă tot centrul B. Reg. de NE, relief de înălțime medie, cu o fâșie strâmtă de câmpie litorală; are în interior „poligonul secetei”, câmpii semideșertice („sertao”). Reg. de E culminează cu lanțul muntos de-a lungul Atlanticului, bogat în zăcămintele minerale întinzându-se de la Porto Alegre până la Salvador, cu cel mai înalt punct, vf. Bandeira, 2.884 m. În sudul vestic brazilian, podișul Matogrosso zona este practic neexplorată. Înălțimea cea mai mare din B. o găsim în NV: Serra Tapirapeco; vf. Neblina (3.014 m). Reg. de S foarte fertilă în culturi agric. Dominanta apelor o formează Amazonul (5.570 km lungime, din care 3.165 pe terit. B.), fluviul cu cel mai important debit din lume (200.000 m³/s la vărsare), cu 200 de afluenți; la vărsarea în Oc. Atlantic are o deltă de peste 100 km. Printre afluenți: Putumayo, Rio Yapura, Rio Negro, Madeira ș.a. Alte fluvii: Sao Francisco (3.165 km) în E, Parana (4.700 km în S). Cataractele sunt o sursă importantă de hidroenergie. **Clima:** prezintă o mare varietate, datorită întinderii mari a terit. de la N la S; ecuatorială, cu temp. medii anuale de 27°C și precipitații bogate în bazinul Amazonului: 1.780 mm-2.500 mm/an (1.90 mm/an la Rio de Janeiro; 1.780 mm/an pe înălțimi); tropicală și subtropicală (în câmpiile de coastă); temperată la S de Tropicul Capricornului. În reg. din S climatul este blând, cu ploi bine repartizate. Temp. medie anuală (iarna și vara): 27°C și 28°C la Manaus; 21°C și 26°C la Rio de Janeiro; 22°C și 26°C la Goiaz; 25°C și 28°C la Recife; 17°C și 22°C la Belo Horizonte; 13°C și 24°C la Porto Alegre. **Floră și faună:** Pădurile acoperă 56% din terit. („selva ecuatorială” cu mii de specii): carnauba, arborele de cauciuc, pinul Parana, cedru etc.; palmieri, bananieri. În zona semideșertică („sertao”) cresc arbuști țepoși și cactuși. Fauna caracteristică zonelor vegetale amintite. Un număr mare de zone de preservare a faunei și florei, unele din ele fiind printre cele mai mari de pe glob. În ultimele decenii, pădurile Amazonului sunt tăiate fără milă în cantități uriașe. **Populația:** este foarte amestecată, formată din: albi 55%, portughezi, italieni, mulatri 38%, negri, amerindieni, asiatici. Concentrarea max. a pop. în zona de est, dezvoltată industrial, și în zona litoralului (Sao Paulo). În Amazonia și Mato Grosso, pop. rară, sub 1 loc./km². În agric. este ocupată 25% din pop. activă. Există un adevărat exod rural către oraș. Rata natalității: 22,7‰; a mortalității: 7,2‰. Rata pop. urbane: 77%. **Resurse și economie:** B. este una dintre țările cu econ. cea mai dezvoltată din America latină; cu mari decalaje sociale și contraste regionale; nord-estul sărac și orașele de sud-est foarte dinamice (în anii 1960-1970 o industrializare rapidă, dublată de datorii

enorme, ce au condus la acel „miracol brazilian”). B. dispune de mari resurse naturale și umane, fiind printre primii producători mondiali la câteva produse: lemn, trestie de zahăr, cafea (locul I), produse miniere (fier, bauxită, mangan, nichel, staniu, diamante, petrol, aur, fosfați naturali, zirconiu, beriliu, titaniu, magnezită, argint, sare). Ind. prelucrătoare s-a dezvoltat prin constr. de mașini (automobile, mașini agricole, mașini unelte); ind. siderurgică, chimică, textilă, de confecții, alimentară. Zona industrială este formată din triunghiul Rio de Janeiro, Belo Horizonte și São Paulo. B. beneficiază de un uriaș potențial hidroenergetic; hidrocentrala Itaipu pe Parana (coparticipant Paraguay-ul) are cea mai mare putere instalată din lume (12.600 MW). Agric. este diversificată: trestie de zahăr și cafea (primele două locuri din lume); cacao, porumb, orez, manioc, soia, fasole, bumbac, viță de vie, arahide, ricin, ananas, banane, tung (plantă oleaginoasă), tutun; creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine, caprine, cabaline, asini). Pescuitul și industria peștelui. Exportă: , cafea, zahăr, bumbac, minereu de fier, cacao, lemn; mangan, banane, porumb, tutun, cauciuc, carne, piele etc. Importă: vehicule, petrol.

Transporturi și comunicații: Rețeaua de transporturi slab dezvoltată. Căi ferate, parțial electrificate; infrastructura rutieră în plină dezvoltare; transamazonianul. Flotă comercială. Aeroport la: Rio de Janeiro, São Paulo, Brasília, Salvador, Recife, Sao Luis, Belem, Santarem, Manaus. **Orașe:** Sao Paulo, Rio de Janeiro (port), Belo Horizonte, Porto Alegre, Recife (port), Salvador (port), Fortaleza ș.a. Există 22 de universități de stat. **Istoria:** În 1494, bula papală împarte America în spaniolă și portugheză. Portughezul Pedro Alvares Cabral debarcă în 1500 în B. și țara ia numele de la tinctura arborelui de Pernambouc, care dă o culoare roșie. În 1531 Portugalia începe colonizarea. Marile proprietăți funciare sunt cultivate cu trestie de zahăr și cafea; mâna de lucru: sclavi; indigenii nomazi sau seminomazi, puțin apti pentru munca de sclavi sunt exterminați sau împinși către interior. În 50 de ani, Portugalia aduce 6.000.000 de sclavi africani. În 1888 sclavia este abolită și, neexistând un complex rasial rigid, este favorizată metisarea. La 7 septembrie 1822, B. devine independentă. Fiul regelui portughez Jaero VI se proclamă împărat (până în 1889, când ; este detronat și B. devine republică federativă, cu numele de Statele Unite ale Braziliei). Între 1865-1870 războiul împotriva Paraguay-ului, aliindu-se cu Argentina și Uruguay-ul. În sec. XX devine cea mai mare putere ind. din zonă. Sub ,președinții aleși care s-au succedat până în deceniul șapte țara cunoaște reforme econ. și sociale care o particularizează; politica-externă independentă. În 1964 lovitură de stat militară; armata preia puterea până în 1990, când se alege președintele (Fernando Collor de Mello) prin vot universal, pentru prima oară după 29 de ani. Urmează o perioadă grea econ., de inflație și de scandaluri de proporție în jurul președintelui (acuzat de corupție), care demisionază. Vicepreședintele îi succede. **Statul:** este republică prezidențială, stat federal: 26 state, cu câte un guvern și un Parlament, și un district federal, conform Constituției din 1988. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Național (Senatul Federal, ales pe 8 ani și Camera Deputaților, aleasă pe 4 ani); cea executivă de un cabinet numit și condus de președintele care este ales pentru 5 ani prin vot universal. Multipartitism.

Brunei

Denumirea oficială: Sultanatul Brunei

Capitala: Bandar Seri Begawan (60.000 loc.)

Limba oficială: malaeză; **uzuale:** chineza, engleza

Suprafața: 5765 km²

Locuitori: 291.000 (50 loc./km²)

Religia: islamism 65%, budism 15%, creștinism 10%, animism

Moneda: dolarul Brunei

Forma de guvernământ: monarhie (sultanat ereditar)

Ziua națională: 1 ianuarie,

Geografia: B. este așezat în SE Asiei, în NV insulei Kalimantan (Borneo). Limite: M. Chinei de S (N), Malaysia (S, E, V). **G. fizică:** Terit. foarte mic al B. este cuprins în două părți distincte: unul în V, terit. mlăștinos și puțin înalt (colinar) altul, în E (Temburong), care în partea sudică are un lanț muntos de cca. 1800 m. **Clima:** ecuatorială; precipitațiile sunt bogate (2000-7500 mm/an). **Floră și faună:** Păduri ecuatoriale luxuriante. **Populația:** este formată din: malaezi 70%, chinezi 20%, indieni. Concentrarea pop. în zona litorală și în jurul capitalei (100-250 loc./km²). Rata natalității: 21,1‰; a mortalității: 3,5‰. Pop. urbană: 58%. **Resurse și economie:** Res. foarte bogate în petrol (descoperite după 1929) și gaze naturale, pe care le exportă; importă produse alimentare. Cultivă orez, trestie de zahăr și fructe. Rafinării. Exportă: cauciuc, piper. Face comerț pe mare cu Japonia, Marea Britanie, Singapore. Datorită valorificării petrolului, economia și venitul pe cap de locuitor sunt dezvoltate. **Transporturi și comunicații:** transport naval. **Orașe:** Kuala Belait. **Istoria:** B. este în ev. mediu un principat islamic puternic, care are sub autoritatea sa insula Kalimantan, Sulu și Filipinele. În 1841, sultanul B. cedează Sarawak-ul lui James Brooke. În 1888, devine protectorat britanic. Între 1941-45 B. este ocupat de trupe japoneze. În 1963 refuză să facă parte din Federația Malaysia. La 1.1.1984 B. își declară independența în cadrul Commonwealth-ului și devine și membru ONU. **Statul:** este monarhie, sultanat ereditar, membru în Commonwealth, conform Constituției. Puterea legislativă este exercitată de sultan și de Consiliul Legislativ; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit și condus de sultan. Regim cu largi prerogative ale executivului. Partidele politice sunt interzise. Șeful statului este sultanul, unul din cei mai bogați din lume.

Bulgaria

Denumirea oficială: Republica Bulgaria

Capitala: Sofia (1,2 mil. loc.)

Limba oficială: bulgara

Suprafața: 111,000 km²

Locuitori: 8,72 mil. loc. (79 loc. / km²)

Religia: creștinism 89%; islamism 10%; catolicism; mozaism

Moneda: leva

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 februarie

Geografia: B. este așezată în Europa de Sud-Est, în N Pen. Balcanice. Limite: România (N), M. Neagră (E), Turcia, Grecia (S), Macedonia și Iugoslava (V). **G. fizică:** B. se întinde în sudul Dunării pe cursul ei inferior. Are un relief variat. Munții Balcani/Stara Planina (1000-2400 m alt.) străbat țara din Valea Timokului (V) până la M. Neagră (E), scăzând în alt.; în nordul lor, către Dunăre, platoul coboară spre granița cu România, în Câmpia Întăită a Dunării, străbătută de văi, adânci și roditoare. Munții din S și SV sunt mai vechi decât Balcanii; în S, munții Rodopi (2200 m); în SV, munții Rila, cu vf. Musala (2926 m alt.), și munții Pirin. Între Balcani și Sredna Gora, pe cursul Mariței/Marica, se află depresiunea Kazanlâk sau Valea Trandafirilor, iar între Sredna Gora și Rodopi, Câmpia Traciei Superioare. Apele: Dunărea, cu afluenții săi: Iskar, Osram și Lom (din bazinul M. Negre) și Marița, Tundzia și Struna din bazinul M. Egee. **Clima:** este temperat-continentală cu ierni geroase și cu precipitații bogate primăvara. În Câmpia Traciei Superioare este climă aproape mediteraneană. Pe culmile înalte ale munților clima este aspră. Temp. medie anuală (vara și iarna): Plevna: 32°C și -26°C. Plovdiv: 32°C și 4°C. Precipitații anuale: 640 mm/an. **Floră și faună:** În zonele muntoase sunt păduri (30% din terit.) de foioase (fag, stejar), conifere. Pășunile ocupă 27% din terit., fânețe. Fauna specifică zonei temperate: capre negre, șacali, jderi, urși, lupi, vulpi, căprioare, cerbi, broaște țestoase, păsări cântătoare, faună marină. În S, unde se simte influența climei mediteraneene, cresc: migdali, chiparoși, castani. Multe parcuri și rezervații naționale. **Populația:** este formată în majoritate din bulgari 88%; minorități: turci (10%), țigani, macedoni, români, armeni, evrei. Concentrarea max. a pop. pe valea Mariței, în zona Sofiei și în Câmpia Dunării și pe litoralul M. Negre în zona Varnei (120-130 loc./km²). Rata natalității: 10,6‰ a mortalității: 13,3‰. Rata pop. urbane: 70%. **Resurse și economie:** Deteriorarea situației econ. a țărilor est-europene în perioada de tranziție după 1990 a afectat simțitor B.. Lipsită de resurse minerale suficiente, importă hidrocarburi, min. de fier și cărbune. Resurse min.: lignit și min. neferoase (cupru, zinc, plumb). Energia electrică asigurată 40% pe baza energiei nucleare a centralei de la Kozlodui, de pe Dunăre (deficitară d.p.d.v. tehnologic). Ind.: electrotehnică, electronică, îngrășăminte chimice, mase plastice, textilă. Agric. concentrează sub 18% din pop. activă. Se cultivă: cereale (grâu, porumb), sfeclă de zahăr, floarea soarelui și tutun; un loc aparte îl are prod. de ulei de trandafir (70% din prod. mondială). Viticultura (vinuri recunoscute), legumicultura. Creșterea animalelor: ovine, bovine, porcine. Turismul foarte dezvoltat în anii trecuți cunoaște o scădere în raport cu deteriorarea situației economice a B. Export: ulei de trandafiri, țigări. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate, căi rutiere, transport fluvial și maritim; aeroport la Sofia. **Orașe:** Plovdiv (pe valea Mariței), Varna și Burgas (porturi la M. Neagră), Russe (pe Dunăre), Stara Zagora. B. are 20 de institute de învățământ superior, o universitate la Sofia. **Istoria:** Terit. B. era populat de traci în mileniul II î. Hr.; colonizat de greci pe litoral în sec. VIII î. Hr.; cucerit de romani în sec. I î. Hr. provincia Moesia; aparține Imp. Bizantin (395 d. Hr.). În sec. VII se stabilesc masiv aici slavii de sud. În sec. VII (680), proto-bulgarii, de origine turcică, conduși de Asparuh pătrund în Pen. Balcanică și se suprapun ca pătură conducătoare, fiind asimilați

treptat de slavi. Sub țarul Boris (852-859) bulgarii se creștinează; este organizată o biserică națională (de rit bizantin în limba slavă veche). Între 893-927, Simeon cel Mare instaurează un patriarhat independent, în 917 se proclamă țar al bulgarilor și romeilor. În 971 cade sub bizantini. În 1018, țaratul bulgar este cucerit de bizantini (de Vasile al II-lea Bulgarohtonul) în întregime. Frații Petru și Asan conduc răscoala antibizantină; se creează Imp. vlaho-bulgar (1185), cu reședința la Târnovo; al doilea țarat. La sf. sec. XIV B. este cucerită și devine provincie a Imp. Otoman (pașalâc) pentru cinci secole. B. este parțial islamizată. După războiul ruso-turc (1877-78), prin Congresul de la Berlin se stabilește crearea unei B. autonome și se păstrează administrația otomană asupra părții de sud a B. (în Macedonia și Rumelia Orientală); în 1885 sunt înglobate și acestea B. În 1908 B. accede la independență sub Ferdinand I de Saxa-Cobourg, care va lua titlul de țar. În 1912 război cu Imp. Otoman alături de Serbia, Grecia, Muntenegru. În 1913, vrând să împartă Macedonia, în dezacord cu acești aliați și cu România preocupată de soarta aromânilor, va intra în război și pierde. În 1915 intră în război alături de Puterile Centrale; înfrântă pierde Tracia apuseană în favoarea Greciei (1919), prin Tratatul de pace de la Neuilly-sur-Seine. Inițial neutră, în 1941 aderă la Axă; trupele germane intră în B. și împreună cu Italia atacă Grecia și Iugoslava. În 9 septembrie 1944 are loc insurecția care înlătură dictatura în condițiile intrării Armatei Roșii în țară și B. continuă războiul alături de URSS, În 1946 B. este proclamată republică populară iar în 1947 semnează tratatul de pace de la Paris. Din 1948 B. este membru fondator al CAER-ului, iar în 1955 al Tratatului de la Varșovia. Todor Jivkov, apropiat de URSS, prim-secretar al PCB, conduce B. din 1954 până în 1989. În toamna lui 1989 Jivkov este înlăturat de la putere, urmând să fie deferit justiției, iar în 1990 partidul comunist renunță la rolul său conducător, dar câștigă alegerile libere, acum numindu-se Partidul Socialist. Președintele ales în 1990 reprezenta opoziția (va fi reales în 1992 pentru o perioadă de 5 luni). B. adoptă actuala sa denumire. Deteriorarea stării econ. a țării, instabilitatea guvernului. În 1991 opoziția democratică formează un nou guvern. În 1992 alegeri parlamentare în care intră și reprezentanți ai minorității turce. B. devine membră a Consiliului Europei. Într-o vreme B. era considerată sub România, dar la momentul actual rolurile sunt inversate, noi fiind printre codașii Europei. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Populară, cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunare. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Burkina Faso (fostă Volta Superioară)

Denumirea oficială: Republica Democratică Burkina

Capitala: Ouagadougou (442.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 275.000 km²

Locuitori: 10,59 mil. (39 loc./ km²)

Religia: animism 75%, islamism 21%, catolicism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 4 august

Geografia: B. F. este așezată în inima Africii occidentale, în Sahel, fără ieșire la mare. Limite: Mali (V și NV), Niger (E), Benin (SE), Togo, Ghana, Coasta de Fildeș (S). **G. fizică:** Țara e un podiș înalt de aprox. 250 m; care coboară treptat spre NE și abrupt spre NV. Podișul este străbătut de lanțuri muntoase, de mică înălțime, puternic erodate (aprox. 750 m). Cele trei Volte (Neagră, Roșie și Albă) care străbat podișul spre sud se unesc în Volta, în statul Ghana. Se simte lipsa apei în sol. **Clima:** este în general uscată și călduroasă. Precipitațiile scad pe măsură ce înaintăm spre N (250 mm). Vântul cald, harmattan suflă dinspre Sahara, măbind ariditatea solului. **Floră și faună:** Pe podiș este vegetație de savană; luxuriantă în timpul ploios. Numeroase parcuri naționale. Populația: mai mult de 50% mossi, restul negri din alte grupe etnice. Densitatea mai mare pe platoul Mossi, din N. Trei sferturi din populația activă este ocupată în agric. **Populația:** Natalitatea 44,2‰, mortalitatea: 18‰; Populația urbană 25%. **Resurse și economie:** B. F. este o țară săracă, predominant agrară, principala bogăție este bumbacul (produs de export). Agric. se face în apropierea râurilor și în oaze. Se cultivă sorg, mei, orez, bumbac, arahide de pământ, papas, tutun. Creșterea animalelor este o activitate fundamentală: bovine, ovine, caprine, porcine, cabaline. Minerale: bauxită, diamante, mangan, aur. Este dezvoltat turismul bazat pe safari. **Transporturi și comunicații:** slab dezvoltate: căi ferate pe graniță, autovehicule. **Orașe:** Bobo-Dioulasso, Koudougou, Ouahigouya, Banfora. **Istoria:** În sec. XII-XVI, războinicii mossi îi asimilează pe cei din alte grupe etnice. Azi, mossi sunt grup dominant și rezistă islamizării. Triburile Dioula ale regatului Kong (azi Coasta de Fildeș) unifică vestul țării, întemeind Gzuiriko, în jurul lui Bobo-Dioulasso. După 1891, Franța ocupă Bobo-Dioulasso. La început este inclus în Senegalul Superior-Niger. În 1904, Volta Superioară devine colonie. În 1932, este împărțită între Sudan, Coasta de Fildeș și Niger. În 1947, reconstituită, pe bazele unei mișcări naționaliste. În 1960; este proclamată republică independentă, condusă de un președinte. Urmează câteva lovituri de stat, iar în 1984 își schimbă numele în Burkina. În 1991, este adoptată prin referendum o nouă Constituție, consfințind multipartitismul. În 1992, alegeri parlamentare. **Statul:** este republică prezidențială. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Deputaților Poporului; cea executivă de către un cabinet numit de președinte.

Burundi

Denumirea oficială: Republica Burundi

Capitala: Bujumbura (273.000 loc.)

Limba oficială: rundi și franceza

Suprafața: 28.000 km²

Locuitori: 6,57 mil. (235 loc./ km²)

Religia: catolicism 90%, animism, islamism

Moneda: francul Burundi

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 iulie

Geografia: B. este situată în Africa centrală ecuatorială, fără ieșire la mare. Limite: Rwanda (N), Tanzania (E și S), Lacul Tanganyika (772 km), Zair (V). **G. fizică:** Relief în majoritate muntos, cu înălțimi abrupte, în partea centrală, țara fiind situată pe mijlocul crestei (1.828 - 2.128 m alt.) ce desparte Congo de Nil. La vest, Lacul Tanganyika, iar la nordul acestuia, câmpia strâmtă a lui Rio Ruzizi. În interior, podișul neregulat, cu alt. medie de 1540 m, coboară spre est, spre Tanzania și valea lui Rio Maragarazi. Râurile sunt scurte și majoritatea se varsă în Lacul Tanganyika numai Kagera - Mukasenyi o ia spre nord, fiind considerat unul dintre izvoarele Nilului. **Clima:** ecuatorială musonică; pe podiș, datorită înălțimii, este moderat-temperată. Vara este umedă, în zonele joase, caldă. Precipitațiile: max. 1.200 mm/an; regimul ploilor este neregulat. **Floră și faună:** Pe platouri, vegetație de savană, pajiști. Păduri foarte puține, de-a lungul râurilor, formând un fel de tunel. Faună diversă: păsări foarte colorate, maimuțe, lei, elefanți. **Populația:** Coexistă trei grupe etnice: hutu 80%, tutsi 15%, pigmei 1%. Cea mai mare concentrare în zona central-nordică (peste 290 loc./km²); de trei ori mai mică în câmpia joasă din nordul Lacului Tanganyika și în zonele parțial mlăștinoase din SE. Principala ocupație, agricultura, se practică pe trei sferturi din suprafață; 10% din populație în minerit, 6% în industrie (în special prelucrarea bumbacului). Rata natalității: 42‰, mortalitatea: 14,4‰; populația urbană 7%. **Resurse și economie:** B. este una din cele mai sărace țări ale lumii, cu o populație foarte densă, cu o agricultură extensivă, de subzistență. Se cultivă: cafea (principalul produs la export), bumbac, tutun, ceai, banane, nuci de cocos, sorg, bambus; se cresc bovine, caprine, au produse lactate. Se practică pescuitul. **Transporturi și comunicații:** Nu există rețea feroviară; vehicule. **Istoria:** Regatul african Urundi, fondat probabil în sec. al XVII-lea, pe la sfârșitul sec. al XIX-lea face parte din Africa Orientală Germană (teritoriul Tanganyika). Din 1916 până în 1962, împreună cu Rwanda (teritoriul Rwanda-Urundi) au fost sub tutela, apoi sub mandatul Belgiei. În 1962, regatul devine independent; în 1966, este abolită monarhia în favoarea republicii. Încep rivalitățile politice și etnice între hutu și tutsi: hutu, majoritari, tutsi, minoritari, dar deținând tradițional puterea. Ciocnirile se transformă în masacre (în 1972 și în 1988) soldându-se cu peste 100.000 de victime. După 1976, se dă o lovitură de stat. Din 1988 începe un scurt proces de liberalizare a regimului politic, de echilibrare a forțelor; în 1993, alegerile pluraliste aduc un tutsi în fruntea statului. Urmează o nouă lovitură de stat, noi masacre. **Statul:** este republică prezidențială potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de președinte, cea executivă de un cabinet numit de președinte. Adunarea națională a fost dizolvată în 1987. Există un partid pe criterii etnice, în țară (reprezentând populația hutu), și un partid în exil.

Cambodgia

Denumirea oficială: Statul Cambodgia sau Kampuchea

Capitala: Phnom-Penh (900.000 loc.)

Limba oficială: khmeră; uzuală: franceza

Suprafața: 181.000 km²

Locuitorii: 10,53 mil. (59 loc./km²)

Religia: budismul

Moneda: riel

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 17 aprilie

Geografie: C. este așezată în Asia de SE, în Peninsula Indochina. Limite: Tailanda și Laos (N), Vietnam (E și S), Golful Tailandei sau Siam (V). **G. fizică:** Terit. C. este format din platouri care înconjoară depresiunea centrală, o câmpie întinsă, drenată de fl. Mekong și de afluenții săi, printre care cel mai important este Tonle Sap, care drenează și lacul cu același nume (în NV). La N, lanțul munților scunzi Dangrek (700 m); la NE, podișul Ratanakiri și Chlong-ul Mare (1000 m); la S, lanțul Munților Kravanh, cu alt. max. de 1833 m (Phem Aural), ce domină câmpia de la Golful Siam. În afară de partea continentală, terit. C. mai cuprinde și o serie de insule: Rong, Kong, Kong Samlem, Phu-Quoc. Fl. Mekong în lungime de 4183 km, dintre care 500 km în C., izvorăște din Tibet și traversează țara de la N la S. Este navigabil pe anumite zone, pentru ambarcații mici. Afluenții principali . sunt: Se Kong, Se San și Srepok la NE, Tonle Sap cu afluentul său Stung Sen; Mekongul are numeroase meandre și inundă o zonă de 6500 km² de pădure. Creșterea apelor Mekong-ului este fenomenul natural cel mai important al țării: de la sfârșitul lui mai la sfârșitul lui august, nivelul mediu al fl. crește de la 2 la 10 m, iar debitul de la 1,79 m³/sec. la 33-76 m³/sec. Lacul Tonle Sap este un rezervor natural care crește ca supr. de la 3000 km² la 10.000 km²; datorită Mekongului care îl alimentează în perioada musonică a inundațiilor (din mai-octombrie). **Clima:** este tropical-musonică, cu două anotimpuri condiționate de musoni, care determină anotimpul umed sau uscat. Temperatura medie anuală este de 27°C în jurul Phnom Penh-ului, cu mici diferențe între zi și noapte. În cele 6 luni de precipitații, în zona muntoasă de SV, precipitațiile depășesc 5000 mm/an; în zona capitalei, numai 1400 mm/an. **Floră și faună:** Cea mai mare parte a terit. este acoperită de păduri tropicale cu esențe prețioase (mahon, tek, arbore de chinină) și arbori de cauciuc. Faună bogată: maimuțe, tigri, leoparzi, bivoli sălbatici, elefanți. **Populația:** imensa majoritate este constituită din cambodgieni sau khmeri; chinezi, vietnamezi. Concentrarea maximă pe litoral și în partea centrală, în zona cap. (50-100 loc./km²). Peste 80% din pop. activă lucrează în agric.. Pop. urbană a fost dispersată spre sate de către regimul Pol Poth. Rata natalității: 37,3‰; a mortalității: 12‰. Pop. urbană: 20%. **Resurse și economie:** O economie distrusă de îndelungul război intern; majoritatea pop. fiind angajată într-o agric. neperformantă. Se cultivă orez, principala hrană, porumb, manioc, batate. **Transporturi și comunicații:** căi ferate. **Orașe:** Battambang (NV), Kompong Cham (SE). **Istoria:** În sec. I-VI regatul Funan, de influență indiană, se află pe cursul mijlociu și în delta Mekongului. În sec. VI este cucerit de Kambudja, strămoșii kmerilor. Sec. IX -1432 se instaurează cultul șivait al zeului-rege. Regele Yasovarman I (889-910) fondează Angkor-ul, ducând o politică de cuceriri. Sec. XII este înfloritor; se construiește complexul arhitectural de la Angkor, unde se află un uriaș templu, cât un munte; apogeul artei kmere. Din sec. XII-XIII civilizația decade; triumfă budismul. Angkor-ul este părăsit în favoarea Phnom-Penh-ului (1432). În sec. XVI, slăbit de luptele între principii, C. pierde delta Mekongului. Din sec. XVIII C. este colonizată de vietnamezi, iar din sec. XIX este câmpul de bătălie între Siam și Vietnam. Regele Norodom I (1859-1904) cere protectoratul francez și îl obține în 1863. În 1887, C. face parte din Indochina Franceză. Printr-o serie de. tratate (1904, 1907, 1946) cu

Laos și Thailanda, C. reunește unele din fostele sale provincii. În al doilea război mondial (1941-1945) C. este ocupată de japonezi; ia naștere o gherilă anticolonială. În 1949; Norodom Sihanuk obține din partea autorităților franceze o independență limitată, C. devenind membră a Uniunii Franceze. În 1954, ca urmare a Conferinței de la Geneva, C. devine independentă, cu statut de regat constituțional. În 1957, parlamentul C. adoptă Legea de neutralitate a C. În 1970, regele Norodom Sihanuk este înlăturat de la putere printr-o lovitură de stat militară condusă de generalul Lon Nol, care proclamă Republica Khmeră. Norodom Sihanuk se refugiază în China, unde creează un guvern de uniune națională; va lupta cu sprijin chinez și nord-vietnamez împotriva regimului Lon Nol (aliat al trupelor sud-vietnameze și nord-americe). Urmează 5 ani de război civil. Lon Nol fuge în SUA. Noua Constituție din 1976 proclamă Republica Kampukia Democratică; N. Sihanuk este înlăturat. Se instaurează o dictatură criminală (a kmerilor roșii): șeful statului este Kieu Samphan, iar al guvernului, Pol Poth. În așa numitul proces de reeducare, sunt exterminați aproape 2 milioane de oameni. Țara este izolată și ruinată; moneda este desființată. În 1979, armata vietnameză împreună cu luptători din frontul unic de salvare națională ocupă C. și înlătură această dictatură sângeroasă. Se proclamă Republica Populară C., ocupată de trupe vietnameze, care nu este recunoscută de ONU: Kmerii roșii se refugiază către granița cambodgiano-thailandeză, de unde duc o luptă de gherilă. Astfel, se continuă lupta împotriva guvernului instalat de vietnamezi și împotriva trupelor vietnameze de pe terit. C., formându-se 3 grupări: a kmerilor roșii, a adepților prințului N. Sihanuk și a fostului prim-ministru. Aceste 3 grupări constituie în 1982 un guvern în exil sub președinția lui N. Sihanuk. În 1988, după o serie de tratative cu guvernul din exil se obține retragerea trupelor vietnameze din C. În 1989, Constituția este amendată, schimbându-se numele statului care devine Statul C. În 1991, se duc tratative între cele 4 grupări și se realizează un armistițiu; prin acordul semnat la Paris, se creează un Consiliu Național Suprem ca guvern provizoriu, reprezentând diversele facțiuni cambodgiene. În 1991, ONU trimite forțe de menținere a păcii în C., pentru a supraveghea respectarea încetării focului. În 1991 se renunță la partidul unic (fost marxist-leninist) și se recunoaște multipartitismul. Prințul N. Sihanuk revine în țară și devine președinte al Consiliului Național Suprem și șef al statului. În 1993 după alegeri legislative libere, sub control ONU, o nouă Constituție restabilește monarhia parlamentară; Norodom Sihanuk redevine rege, guvernul de coaliție fiind condus de Narodom Ranariddh, fiul lui Sihanuk, și de Hun Sen. În anii următori, kmerii roșii nu respectă acordul de pace de la Paris. În 1997, noi disensiuni în cadrul guvernului; fiul lui N. Sihanuk fiind înlăturat de la putere și învinuit de colaborare cu Kmerii Roșii. Confruntările continuă. **Statul:** este monarhie constituțională. După alegerile din 1993, puterea legislativă va fi exercitată de Adunarea Constituantă; cea executivă de rege și de un cabinet condus de liderul partidului-majoritar în Adunare. Pluripartitism.

Camerun

Denumirea oficială: Republica Camerun

Capitala: Yaounde (654.000 loc.)

Limba oficială: franceza, engleza; **limbi vorbită:** dialecte bantu, sudaneze și nigeriene

Suprafața: 475.000 km²

Locuitori: 12,8 mil. (27 loc. km²)

Religia: animism 45%, islamism 20%, catolicism 30%

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 iunie

Geografia: C. este așezat pe coasta occidentală a Africii subecuatoriale guineze, având 320 km de litoral (Oc. Atlantic). Limite: Nigeria (V și NV), Ciad (E), Africa Centrală (E), Congo, Gabon și Guineea Ecuatorială (S), Oc. Atlantic (SE). **G. fizică:** Zona de coastă este o fâșie de câmpie; urmează o succesiune de coline împădurite. Mai departe de zona coastei începe un masiv de aprox. 1.000 m înălțime în zona centrală și 4.700 m în N. La N de Douala (port) se ridică izolat muntele Camerun (4.700 m alt.), vulcan stins. În N țării este o câmpie traversată de afluentul Nigerului, Benoue. Rețeaua fluvială este foarte bogată. Apele importante: Kuakua, care formează pe cursul inferior cataracte de la Ilia (cădere 16 m, lățime 1.200 m), Camerunul și Vuri; majoritatea cursului este navigabil. În văi și pe afluenți există numeroase lacuri: Elefante, Sodem, Gran Endu (208 m adâncime) în craterul unui vulcan stins. **Clima:** subecuatorială (S), una dintre cele mai dure de pe continent, fierbinte și extrem de umedă; pe coastă 20°-32°C. Precipitațiile: 5.000 mm/an, în unele zone depășind 8.000 mm/an. În restul țării, climă tropicală, cu precipitații de aprox. 1.250 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile tropicale dense și umede ocupă 50,6% din terit. țării; pe înălțimile situate de-a lungul coastei, se întind pe o lățime de 150-200 km. Pe podiș, în N, savane, zone arborescente, mlaștini. Rezervații, parcuri naționale: Benoue (N), Bouba-N'Djida (NE), Du Faro (E). Faună bogată: gorile, girafe, antilope, elefanți. **Populația:** Negri bantu (majoritari) 40%, negri sudanezi, hamiți și arabi. Grupurile etnice: fulan, haussa, kanuri, shua-arab în N; ghaya, wute, laka, mbun, mambila în S. Cea mai mare parte a populației se află în partea estică 1/3 din populație trăiește în S, pe coastă; 60% în N., aprox. 10% în păduri (în special pigmeii, cei mai vechi locuitori ai teritoriului). Rata natalității: 39,4‰, mortalitatea: 10,7‰; populația urbană: 44%. Peste 60% din populație este ocupată în agric. **Resurse și economie:** petrol, hidroenergie, lemn de esență prețioasă (mahon, abanos); cafea, cacao, mei, sorg, porumb, batate, manioc. Creșterea animalelor: bovine, ovine, caprine. Zăcămintă de bauxită, cupru, cositor, în N și NE, în prelungirea masivului bazaltic al Munților Camerun. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate, aeroporturi la Donala, Edea. Majoritatea apelor navigabile. **Istoria:** În sec. al XIII-lea N țării era locuit de sao, strămoșii posibili ai triburilor sudaneze, iar în S de bantu. În 1469, navigatorul portughez Fernando de Poo atinge prima oară coasta. Țara este sub dominația bornu. În sec. al XVII-lea, triburile fang și donala se stabilesc în S. În sec. al XVIII-lea regatul Mandara din NV, format în sec. al XV-lea, se emancipează de sub dominația bornu. În sec. al XIX-lea, triburile fulbe cuceresc zona central-nordică, unde impun islamismul (în Adamaoua). În 1860, britanicii și germanii intervin prin misionari. În 1884, primul tratat prin care Camerun devine colonie germană. În 1916, Aliții îi înlătură pe germani. În 1919 și 1922, Camerun este împărțit de către Liga Națiunilor în două zone, sub mandat britanic (NV) și francez (E). În 1946, mandatele se transformă în tutelă, prin decizia ONU. În 1960, Camerunul francez devine independent, în frunte cu un președinte de republică; în 1961; în urma unui plebiscit organizat de

ONU, nordul Camerunului britanic se unește cu Nigeriu, iar sudul cu C. Republica devine federală. În 1966, se instaurează un regim cu partid unic. În 1972, federația devine republică unitară, iar la 2 iunie 1972 se dă o nouă Constituție. Până în 1990, partid unic. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1972. Puterea legislativă este exercitată de președinte-și Adunarea Națională; cea executivă, de un cabinet numit de președinte (care este ales prin vot direct). Multipartitism.

Canada

Denumirea oficială: Canada

Capitala: Ottawa (800.000 loc.)

Limba oficială: engleza și franceza

Suprafața: 9.975.000 km²

Locuitori: 29,78 mil. (3 loc. / km²)

Religia: catolicism 47%; protestantism 42%, mozaism, ortodoxism

Moneda: dolarul canadian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 1 iulie

Geografie: C. este așezată în jumătatea nordică a Americii de Nord (inclusiv Arhipelagul Arctic canadian). Limite: Bazinul Arctic (N), Oc. Atlantic (E), SUA (S), Oc. pacific (V). **G. fizică:** C. este cea mai vastă țară din lume după Rusia. Relieful ei este variat. Scutul Canadian cuprinde 50% din terit. Canadei; spre V, acest scut se continuă cu podișurile Preriilor (alt. de 1.000-1.200 m) dominate de M-ții Stâncoși și de M-ții Coastei de pe țărmul Oc. Pacific; înălțimea max.: Muntele Logan 6.050 m în vestul Yukonului. Între cele două șiruri de m-ți sunt cuprinse platouri interioare (Yukon NV, Columbia SV). Scutul Canadian în jurul G. Hudson ia forma unor întinderi erodate de ghețarii cuaternari, cu alt. de cca. 500 m. Nordul Scutului Canadian în Arh. Arctic are peste 2.500 m în Ins. Baffin și Ellesmere. Rețeaua de ape este vastă: fl. Sf. Laurențiu/(St. Lawrence (3.062 km), Yukon (3.180 km), Columbia (1.950 km), Mackenzie (4.600 km); acesta izvorăște din M-ții Stâncoși, traversează Marele Lac al Sclavilor (28.600 km²) în zona central-nordică și se varsă în Oc. Arctic. Alte lacuri: L. Urșilor (în NV, 31.080 km²), L. Winnipeg (în S, 24.300 km²), L. Huron (în S, 59.500 km²), Lacul Athabasca (în zona centrală, 7.920 km²). Aceste Mari Lacuri Americane sunt adevărate rezerve de apă dulce ale Terrei. **Clima:** este temperată și temperat-oceanică pe țărmuri; continentală în int. terit. În N, polară (Arh. Arctic canadian depășește 80° lat. N). Interiorul țării este acoperit cu zăpadă 3 luni pe an; numai 2-3 luni pe an nu este frig, îngheț. Precipitații: Montreal: 1.040 mm/an; Toronto: 810 mm/an; Winnipeg 530 mm/an; Victoria 760 mm/an. Temp. medie anuală (ianuarie și iulie): St. John's: -5°C și 16°C; Montreal: -10°C și 21°C Toronto: -1°C și 21°C; Winnipeg: -19°C și 19°C; Dawson: -29°C și 16°C; Victoria 4°C și 16°C. **Floră și faună:** 46% din terit. C. este acoperit cu păduri; de foioase: arțarul canadian și conifere; în interiorul terit.: vaste prerii; în N: tundră și silvotundră. C. are numeroase parcuri naționale; chiar și în zona arctică la Ivvarik, la poalele Muntelui Logan (P.N. Kluane); la S de Marele Lac al Sclavilor: P.N. Wood Buffalo etc. **Populația:** 48% englezi, scoțieni, irlandezi; 31% de origine franceză; 1% indiană și eschimosă; germani, ucrainieni, scandinavi; danezi, polonezi etc. C. francofonă este în Quebec. (În Quebec; singura limbă oficială este franceza, începând din 1974). În privința limbii, 67% se vorbește lb. engleză și 20% lb. franceză; 13% bilingvism. Concentrarea max. a pop. în reg. Sf. Laurențiu și a Marilor Lacuri (Ontario, Quebec). Rata natalității: 14,1‰; a mortalității: 7,7‰. Pop. urbană 77%. **Resurse și economie:** Econ. beneficiază de un atu indiscutabil: un excepțional potențial agr., minier și energetic. Canada se numără printre primii zece producători mondiali de grâu și lemn; petrol și gaze naturale; fier, plumb, zinc, cupru, nichel, uraniu și aur. Alte resurse: sare, cărbune, cobalt, gips, asbest. Electricitatea este obținută prin, centrale atomoelectrice și hidrocentrale. Creșterea bovinelor. Ind. hârtiei, de produse petroliere, textilă, a lemnului, metalurgică, chimică și de automobile (aport financiar american). Exportul (mai mult de 50% se face cu SUA): hârtie, lemn, minerale, pește. Ind. pescuitului (somon, cod și homari). Importă: vehicule, instalații,

păcură, benzină. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; autovehicule; flotă comercială maritimă; flotă pe marile lacuri. Aeroport la: Ottawa, Montreal, Toronto, Winnipeg, Vancouver, Yellow Knife, Inuvik, Gander, Calgary; Edmonton. **Orașe:** Toronto, Montreal, Vancouver, Edmonton, Calgary, Winnipeg, Quebec. Universități: McGill (Montreal, 1821); Toronto (1827); Laval (Quebec), de limbă franceză (1852); Montreal, de limbă franceză (1876). **Istoria:** John Cabot face primele explorări ale Canadei (Labradorul, Terra Nova) în 1497, Jacques Cartier explorează Sf. Laurențiu (1534-1542), Samuel de Champlain fundează Quebecul (1608) și penetrează în interiorul terit. (1603-1616). În 1663, C. devine colonie franceză (Nouvelle France). În 1763 (Tratatul de pace de la Paris) acest terit. plus Arcadia și Ins. Cape Breton. (Royale) trec sub stăpânirea Angliei. În 1791 sunt create: Canada Superioară (britanică) și Canada Inferioară (franceză) care vor fi unite într-o singură provincie prin Actul Unirii (1840); obține autonomie internă în 1848. La 1 iulie 1867, C. obține independența ca stat federal (Quebec, Ontario, Nova Scoția, New Brunswick) prin „Actul Americii de Nord Britanice”, având un același senat, o cameră a comunelor și un guvern. Începând din 1870, în confederație mai intră: Manitoba, Columbia Britanică (1871), Ins. Prince Eduard (1873), Alberta (1905), Saskatchewan (1905) și Newfoundland (1949). În 1931, prin „Statutul de la Westminster” este recunoscută oficial independența C.; Constituția intrată în vigoare, cu acordul Londrei, în 1982, înlocuiește Actul Americii de Nord Britanice din 1867, marcând deplina suveranitate a C. care rămâne în Commonwealth. În cele două războaie mondiale, C. luptă alături de Forțele Aliate. În 1945, Canada intră în ONU și în 1949 în NATO. Din 1974, după declararea în Quebec a limbii franceze ca singură limbă oficială, încep tensiunile între francofonii care doresc secesiunea Quebecului și anglofoni. În 1988, acordul de liber schimb cu Statele Unite. În 1990, eșecul unui nou acord constituțional destinat să satisfacă cererile minimale ale Quebecului cât și revendicările teritoriale ale amerindienilor deschid o criză politică fără precedent. În 1992, un proiect de reformă constituțională, comportând un nou statut pentru autohtoni, elaborat la Charlotte-town. Supus referendumului, este respins. În 1994 intră în vigoare acordul de liber schimb cu SUA și Mexic. **Statul:** este monarhie constituțională, stat federal (10 provincii, dotate cu un Parlament și un guvern și 2 teritorii), conform Constituției: Actul Americii de Nord Britanice până la repatrierea Constituției în 1982. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Federal (Senatul, format din membri numiți, până în vârsta de 75 de ani, și Camera Comunelor, aleasă pe 5 ani); cea executivă de un cabinet condus de prim-ministru, liderul partidului majoritar din Camera Comunelor. Șeful statului: regina Marii Britanii, reprezentată prin guvernatorul general. Multipartitism.

Capul Verde

Denumirea oficială: Republica Capului Verde

Capitala: Praia (60.000 loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 4.033 km²

Locuitori: 400.000 (95 loc./km²)

Religia: catolicism 70%-90%, animism

Moneda: escudo

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 septembrie

Geografia: Capul Verde este un arhipelag situat în extremitatea occidentală a Africii, în Oc. Atlantic, la 455 km de țărm. Este format din 10 insule mai importante, dintre care São Tiago are 991 km². **G. fizică:** Cele 10 insule formează un arhipelag vulcanic, aproape în întregime muntos, stâncos; Pico de Fogo (2.829 m alt.) este singurul vulcan activ. **Clima:** tropical-oceanică, temperaturi ridicate, precipitații variabile. **Floră și faună:** Vegetație foarte săracă; agave, aloe. **Populația:** mulatri 70%, negri 28%, albi 2%. Rata natalității 34,7‰, mortalitatea 8,4‰; populație urbană 32%. Aproape jumătate din populația activă se ocupă cu agricultura. **Resurse și economie:** Se cultivă: porumb, banane (principalul produs de export), batate, manioc, cartofi, cafea, trestie de zahăr. Alte resurse: ricin, pește, sare marină, cărbune. Exportă: cafea, sare, banane, produse zootehnice. Posibilități: turismul. Economie slab dezvoltată. **Transporturi și comunicații:** autovehicule. **Orașe:** Mindelo, São Felipe. **Istoria:** Arhipelagul Capul Verde este descoperit în 1456 de venețianul Alvise Ca'da Mosto, aflat în serviciul Portugaliei. Se pare că pe atunci insulele nu erau locuite; devin apoi posesiuni lusitane, administrate de un guvernator unic, cu reședința la Ribeira Grande, iar din 1614, la Praia. Sunt aduși sclavi negri din Guineea Bissau. În 1951, insulele sunt declarate „provincie de peste mări” a Portugaliei, iar în iulie 1974, după încheierea unui acord la Lisabona, Capul Verde își proclamă independența de stat. Ziua națională, 12 septembrie, este ziua de naștere a eroului național Amilcar Cabral. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1980. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională Populară, iar cea executivă de către președinte și un cabinet numit de Adunare. Până în 1990, un partid unic, azi multipartitism.

Cehia

Denumirea oficială: Republica Cehă

Capitala: Praga (1,2 mil. loc.)

Limba oficială: ceha

Suprafața: 79.000 km²

Locuitori: 10,3 mil. (130 loc./km²)

Religia: catolicism 85% protestantism, ortodoxism, mozaism

Moneda: coroana cehă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 ianuarie

Geografia: C. este așezată în Europa Centrală, fără ieșire la mare. Limite: Germania (V și N), Polonia (N și NE), Slovacia (SE), Austria (S). **G. fizică:** În centrul vestic al țării, un podiș vechi, de vârstă hercinică; acest masiv e cunoscut sub numele de Patruleterul Bohemia (300-350 m), în S mai înalt, care este înconjurat de munți: la NV, Munții Metaliferi (1200); în N, Munții Sudeți (1600 m); în SE, Colinele Ceho Morave; la SV Munții Sumava (1372 m); în V, Munții Pădurea Boemiei. Între Podișul Boemiei și Carpații din Slovacia (SE) se întinde depresiunea Ostrava și Culoarul Moravei, mai coborât în S. Apele principale: Elba/Labe cu afl. său Ultava (din bazinul M. Nordului), drenează Pod. Boemiei; Morava (afl. al Dunării, din bazinul M. Negre), drenează Moravia; Odra, la NE, din bazinul M. Baltice. **Clima:** este temperat continentală, cu ierni reci și, veri răcoroase; cu precipitații bogate aduse de vânturile dinspre V. Temp. medie anuală este de -1°C în ianuarie și 20°C în iulie (la Praga). Precipitațiile sunt bogate în Sudeți (2000 mm/an) și 510-700 mm/an în zonele joase și în V. Boemiei. **Floră și faună:** Munții sunt acoperiți cu păduri de foioase și de conifere (zadă, pin scoțian, brad, molid). 30% din Pod. Boemiei este împădurit. Fauna specifică Europei centrale. Există numeroase rezervații naționale și parcuri. **Populația:** este formată din cehi 94%; slovaci, germani, polonezi. Concentrarea max. a pop, în Boemia, zona Pragăi (cca. 2000 loc./km²) și în Moravia, în depresiunea Ostrava și în zona Brno. 60% din pop. activă lucrează în industrie. Rata natalității: 13,8‰; a mortalității: 12,9‰. Rata pop. urbane: 65%. **Resurse și economie:** Una din cele mai dezvoltate economii din fostele țări comuniste, bazată pe resurse interne și pe import cu o ind. diversificată; resurse energetice bazate pe exploatarea cărbunelui și valorificarea potențialului hidroenergetic; construcții de mașini: locomotive, turbine, aparatură electrotehnică și electronică, autocamioane, autoturisme (uzinele Skoda); produse chimice, metalurgice, ind. textilă, pielărie (încălțăminte), ind. alimentară. Industrii tradiționale: a porțelanurilor, a vitraliilor, a sticlăriei (cristal de Boemia). Agric. este specializată în creșterea animalelor (cornute mari, porcine) cultura sfeclei de zahăr, a cartofilor și cerealelor (grâu, orz, secară). Res. min.: cărbune, minereu de fier mangan, polimetale, uraniu, petrol, gaze naturale. Exportă: fontă, oțel, mijl. de transport, autoturisme, mașini și utilaje, produse chimice, sticlărie, porțelanuri. Importă: petrol și produse petroliere, produse agroalimentare. Turismul foarte dezvoltat; Praga, „orașul de aur”, este unul din cele mai frumoase capitale ale Europei; stațiuni cu ape termale: Karlovy-Vary și Mariánské Lázně (Marienbad). **Transporturi și comunicații:** C. joacă un rol important în Europa prin transportul ei feroviar, având multe linii internaționale; căi rutiere. Aeroportul din Praga este unul dintre cele mai mari din Europa. **Orașe:** Brno, Plzeň (cu renumitele fabrici de bere), Ostrava-Karlovy-Vary, Olomouc, Pardubice. În 1348 este creată prima universitate la Praga. Există 5 universități; cca.10 institute tehnice. **Istoria:** Pe terit. C. locuiau celții (sec. IV î. Hr.); vin din N triburile germanice ale marcomanilor (sec. I î. Hr.). în sec. VI, slavii de apus se stabilesc aici formând un stat slav; invazia avarilor. În 830 ia ființă Marele Cnezat al Moraviei, care adoptă creștinismul, inițial sub formă ortodoxă, răspândit de Chiril și Metodiu (863-864). După 906, cnezatul Moraviei se destramă, datorită atacului ungarilor, și se

dezvoltă în sec. X statul ceh, în zona Boemiei. În 1085 devine regat sub Premysl. În sec. XIV acest regat aparține familiei de Luxemburg, (Praga devine reședința împăratului Sfântului Imperiu German), apoi dinastiei de Habsburg (în 1437), apoi dinastiei Jagiellonilor (până în 1526). La sfârșitul sec. XIV și începutul sec. XV mișcarea husită, anticlericală și reformatoare, având ca părinte spiritual pe Jan Hus, rectorul Universității din Praga, ars ca eretic în 1415. După bătălia de la Mohaci (Mohacs) trece sub Habsburgi. În 1618 o răscoală antihabsburgică a târgoveților și nobilimei protestante este înfrântă; urmează Războiul de 30 de ani (1618-1648) după care statul ceh își pierde autonomia și începe a fi germanizat. Prin Pacea Westfalică (1648) C. și Moravia devin domenii ereditare ale Habsburgilor. Revoluția din 1848 este înăbușită în sânge, iar prin pactul dualist din 1867 Boemia și Moravia rămân în cadrul Austriei, Slovacia fiind înglobată în Ungaria. În 1918 se proclamă la Praga Republica Cehoslovacă Independentă încorporând Slovacia. În 1921, împreună cu România și Iugoslava, C. formează Mica Înțelegere. În 1938, prin Acordurile de la Munchen (29-30 septembrie) între Germania, Franța, Italia și Marea Britanie, reg. sudetă este anexată de Hitler. La 1 octombrie 1938 Polonia ocupa reg. Tesin (Teschen), iar Ungaria anexează Slovacia sudică. La 15.III.1939 C. este ocupată de trupe germane (Protectoratul Boemiei și al Moraviei); se formează un guvern cehoslovac în exil; la Londra, în 1940. În 1945 C. este eliberată de armatele aliate, după care se impune un regim comunist; în 1948 este proclamată Republica Populară Cehoslovacă. În 1968 începe un proces de înnoire pentru „un socialism cu chip uman”; Primăvara de la Praga” este înăbușită prin invazia sovietică. În 1969 Cehoslovacia devine stat federal, format din republicile cehă și slovacă. În 1989, în noiembrie, manifestații contra regimului; „revoluția de catifea”; este abolit rolul conducător al partidului și se formează un guvern de uniune națională. Dizidentul Vaclav Havel este ales președinte al țării, primul după înlăturarea regimului comunist. În 1990 este adoptată noua denumire de Republica Federativă Cehă și Slovacă. În parlament se decide separarea celor două republici. La 1 ianuarie 1993 este proclamată Republica Cehă ca stat independent. În 1997 Cehia este admisă în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Național, parlament format din Camera Poporului și Senat; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de președinte. Multipartitism.

Chile

Denumirea oficială: Republica Chile

Capitala: Santiago de Chile (4,38 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 757.000 km²

Locuitori: 14,47 mil. (19 loc./km²)

Religia: catolicism 80%, protestantism 6%, religii ameroindiene

Moneda: peso chilian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 septembrie

Geografie: Statul C. este așezat în America de Sud, cuprinzând versantul vestic al Anzilor, între G. Arica și Capul Horn și Țara de Foc (Fierra del Fuego). Limite: Peru (N), Bolivia, Argentina (E), Oc. Pacific (V). **G. fizică:** C. se întinde de-a lungul Oc. Pacific pe 4.270 km lungime; având o lățime de 100-200 km în medie, max.: 430 km. Relieful este marcat de lanțul Anzilor Cordillera la E, și Munții Coastei (Cordillera de la Costa), 1000-2.000 m la V. Între ei, depresiuni discontinue sau „Valea”. Cel mai înalt vf. din Anzi (4.500-7.000 m) este Ojos del Salado 7.100 m alt. Mții Anzi au mulți vulcani activi, din cei cca. 1.000 de-a lungul graniței cu Argentina, fiind considerat al doilea „cerc de foc al Pacificului”. Zonă intens seismică. Cutremurul din 1961 este considerat „cea mai mare catastrofă geologică” înregistrată în istoria planetei. În N, platoul Punta de Atacama (la 3.000 m alt., zonă deșertică de 260.000 km²), un adevărat peisaj lunar. Zona centrală, Valle Central și de S sunt cele mai fertile; cea din extremul sudic este o reg. accidentată, cu lacuri, păduri și vulcani, cu peisaje de o frumusețe excepțională, cu mii de insule și fiorduri în semideșertul austral al Patagoniei. Limita naturală a graniței de S este calota glaciara a Antarctidei. Apele au cursuri scurte, cu debite bogate, alimentate de zăpezi și ghețari, reprezentând un bogat rezervor hidroenergetic: Bio-Bio (380 km), Maipo (250 km), Maule (140 km), Valdivia (250 km). **Clima:** este foarte variată, datorită extinderii mari a mării; climă subtropicală, oceanică, rece, șubantarctică. În N, în deșertul Atacama, temp. se ridică la 38°C ziua, iar noaptea coboară la 0°C. Zona centrală are climat temperat cu nuanțe oceanice; ploile sunt regulate. În semideșertul din Patagonia: climat de stepă, vânturi violente, furtuni de zăpadă. Precipitațiile: practic lipsesc în N; 360 mm/an la Santiago; 3.050 mm/an pe valea Valdaviei; 3.050 mm/an în SV Anzilor; 480 mm/an la Puntas Arenas. Temp. medie anuală: 19°C în N (în orice anotimp); în Santiago: 8°C (iarna) și 21°C (vara); sub punctul de îngheț în S. **Floră și faună:** Vegetație extrem de săracă în N, subtropicală în zona centrală, cu păduri (27% din terit.): de foioase și de conifere în S. Faună variată, în funcție de zona vegetală. **Populația:** este formată din metiși 65%, albi 25%, amerindieni. Concentrarea max. a pop. în Valle Central (zona capitalei), de-a lungul coastei Oc. Pacific. În deșertul Atacama și în Țara de Foc: sub 1 loc./km². Rata natalității: 20‰; a mortalității: 5,8‰. Rata pop. urbane 86%. **Resurse și economie:** Economia chiliană este relativ diversificată și echilibrată. Ind. minieră este foarte puternică: mine de cupru (la Chuquicamata și Escondida), aur, argint, salpetru, borax, iod, sulf, fier, molibden, petrol, cărbune, mangan, mercur. Agric. susține consumul intern: grâu, orz, secară, porumb, cartofi, viță de vie, sfeclă de zahăr, pomi fructiferi, cânepă, tutun. Creșterea animalelor: ovine, porcine, bovine, caprine. Un aport important al economiei îl constituie lemnul și pescuitul. Exportă: cupru, salpetru, minereuri, iod, borax, carne, lână, lemn. Ind. prelucrătoare: a lemnului, constr. de mașini, de nave. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule, flotă comercială. Aeroport la Santiago, Antofagăsta, Iquique, Puerto Montt, Punta Arenas.

Orașe: Valparaiso, Vina del Mar, Talcachuan, Concepción, Antofagasta, Teinuco, Arica. Există 3 universități în Santiago, 2 în Valparaiso și câte una în: Valdivia, Concepción și Antofagasta.

Istoria: C. precolumbian era locuit de indienii araucani, victime succesive ale invaziei incașilor (mijlocul sec. XV), apoi al cuceririi spaniole (1535-1545) a centrului și nordului. În 1541, Pedro de Valdivia fondează Santiago. Pedro de Valdivia va fi ucis de araucanii (indigeni), care timp de trei secole vor lupta contra prezenței spaniolilor și înaintării lor în sud. În 1778, C. devine Căpitania Generală Chile. Din 1810 se declanșează lupta de eliberare. În 1814, insurgenții sunt conduși de Bernardo O'Higgins și Jose Miguel Carrera, care sunt inițial învinși de spanioli. În 1818 C. își proclamă independența de stat. În 1879-1883: Războiul Pacificului, contra Boliviei și Perului, în urma căruia C. își mărește terit. cu prov. Antofagasta (fostă a Boliviei) și cu prov. Tarapaca, Arica și Tacna, ale Perului, pe care i le retrocedează în 1929. În 1970 președintele ales Salvador Allende naționalizează industria și firmele străine (multe nord-americane), face reformă agrară, duce o politică externă de apropiere de Cuba, China și URSS. Până în 1973 urmează 46 de ani de guvernare constituțională (ceea ce este o excepție pentru zona latino-americană), când vine la putere, prin lovitură de stat militară, gen. Augusto Pinochet Ugarte; fostul președinte ales, Salvador Allende (de orientare marxist-leninistă), își găsește moartea în acest puci militar. După 15 ani de dictatură, țara revine la un regim democratic, în urma respingerii prin plebiscit a programului gen. Pinochet, care rămâne la conducere până în 1990, când îi înceta mandatul. În 1993 este ales un președinte democrat-creștin. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1981. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Congresul Național (Senat și Camera Deputaților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

China

Denumirea oficială: Republica Populară Chineză

Capitala: Beijing (10,9 mil. loc.)

Limba oficială: chineza **Suprafața:** 9.600.000 km²

Locuitori: 1.234.338.000 (129 loc./km²)

Religia: confucianism, budism, taoism, islamism, creștinism

Moneda: yuan

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 octombrie

Geografia: C. este așezată în Asia de E și Centrală; este a treia țară ca întindere de pe glob (după Rusia și Canada) cu o largă deschidere la Oc. Pacific. Limite: Rusia, Mongolia (N), RPD Coreeană, M. Galbenă, M. Chinei de Est (E), M. Chinei de Sud; Vietnam, Laos, Birmania, India, Bhutan, Nepal, Pakistan (S); Afganistan, Tadjikistan, Kirghistan, Kazahstan (V). **G. fizică:** Datorită întinderii sale (5500 km de la N la S; 5500 km de la E la V) C. are o mare varietate de relief, de climă, de faună și floră. Remarcăm două părți distincte: C. de Vest, care se suprapune lanțului muntos și marilor platouri (Tibetul/Xizang), cu un climat alpin; cu câldări aride, adesea pustii. C. de Vest se întinde prin masive muntoase lungi de mii de km. În C. de Vest se întâlnesc lanțurile munților celor mai înalți de pe glob: Himalaya cu Chomolungma (alt. max. 8848 m) cu lanțurile munților Tian-Shan (alt. max. 6994 m), cu ale munților Karakorum (cca. 8500 m) și cu Podișul Tibet/Xizang (alt. 5000 m). Reg. pod. tibetan este supranumită „acoperișul lumii”, fiind cel mai înalt podiș de pe glob, depășind 4000 m. Lanțurile lui muntoase merg de la V spre E, iar marginile îi sunt delimitate înspre S de Munții Himalaya, acoperiți de zăpezi veșnice. Everestul sau Chomolungma este la granița chino-nepaleză. Un alt mare podiș, Podișul Mongoliei/Sinchiang se întinde în N. Reg. podișului Mongoliei se situează la 1000 m deasupra nivelului mării. Platourile sale traversează felurite pustii (partea sudică a pustiului Gobi). Pe podiș se întind stepele mongole. Zonele care nu au ape al căror curs să aibă legătură cu marea sunt: deșertul Takla Makan în V, depresiunea Tungaria în extremitatea nord-vestică (pe vechiul drum al mătăsii dinspre Asia Centrală spre Europa) și depresiunea Turfan în NV. În general, suprafața terit. C. coboară de la V spre E și de la granițe către interiorul arid sau semiarid; de la munții foarte înalți, către mările câmpiilor umede de pe coastă. În China de E, există două zone distincte: una aridă și alta umedă; aceasta din urmă a avut un mare rol în dezvoltarea economico-socială și culturală chineză. Partea aridă, din interior sau dinspre vest, corespunde unor regiuni autonome, cu tradiții nomade. Podișul Tibet este drenat de numeroase ape; are ghețari, lacuri (cel mai mare fiind Xizang de 4421 km², la o alt. de 3040 m, renumit pentru abundența peștelui). În SE, zonă muntoasă și colinară, cu depresiuni fertile; în NE, câmpiile netede foarte mănoase. C. are nenumărate rețele de ape. Fl. Amur/Heilong Kiang urmează granița cu Rusia la NE. În centrul-nordic este Valea fl. Huang Ho/Huang He (4845 km), Fluviul Galben, cum i se mai spune, al doilea ca mărime din C, se varsă în M. Galbenă. În centrul-sudic, fl. Yangtse-King/Changjiang sau Fluviul Albastru (6000 km, cel mai lung din Asia, care produce mari inundații, se varsă în Marea Chinei Orientale. Huang He și Yangtse-Kiang sunt legate prin Marele Canal spre zona lor de vărsare. Marea Câmpie Chineză drenată de Fluviul Galben și de Huaihe este acoperită de loess datorită marilor inundații. Podișul de Loess se află pe cursul mijlociu al Fluviului Galben (peste 500 m straturi de loess). Fluviul Perlelor (2570 km) în SE; cursul superior al Indusului în SV; al Brahmaputrei și al Mekongului în S. **Clima:** În zona marilor fluvii și a câmpiilor uriașe aluvionare este o climă umedă, a musonilor orientali. Umiditatea este foarte ridicată în toată reg. coastei. Variațiile de temp. de la N la S sunt mari. În timp ce în N pe marea stepă grâul se coace spre anotimpul rece, în zona tropicală, în S, se obțin trei recolte de orez pe an. În NE C. clima este rece, uscată, cu ierni

vântoase. În V, clima este, temperat-continentală excesivă; aridă în deșertul Takla Makan. La S de Munții Tinlin-Huais clima este tropical-musonică. În SE C. este cald și umed tot anul, cu veri sufocante; precipitațiile foarte bogate; anual, 4-5 taifunuri (la schimbarea musonilor). Precipitațiile variază: în Manciuria 230 mm/an; în Beijing 630 mm/an, în Canton 1650 mm/an. Temp. medie anuală variază și ea: în Manciuria 9 și 21°C; în Beijing - 4 și 26°C, în Shanghai 3° și 27°C, în Canton 13° și 38°C. **Flora și fauna:** Deși C. are munți și podișuri multe, este relativ săracă în păduri; cca. 13,5% din terit.. În zonele muntoase: conifere, foioase. În V, podișurile, munții, depresiunile deșertice sau semideșertice sunt lipsite de vegetație forestieră. Munții Khingan din NE sunt bine împăduriți; de-a lungul coastei de SE cresc păduri de bambus, arborele de camfor, cedrul, chiparosul. În Mongolia Interioară și zonele limitrofe este vegetație de stepă. În cele două delte (Yangtse-Kiang și Huang He), vegetația specifică deltelor din zone tropicale. Pe Pod. Tibet cresc mușchi, licheni, ierburi, tufișuri. Aici găsim iacul, animal de tracțiune. Fauna este extrem de bogată în specii de animale mari și de pești. Circa 150 parcuri și rezervații naționale care ocrotesc flora și fauna: maimuțe, tigri, cămile. De notorietate mondială este ursul panda uriaș. . Populația: C. ocupă locul întâi între statele lumii în privința numărului de locuitori: peste 1/5 din pop. globului. Problema demografică constituie pentru C. o prioritate. Politica de scădere a natalității practică de câteva decenii a redus creșterea cu 1% pe an. Problema comunicării, a limbii vorbite și a scrierii este complexă și de mare importanță. În S există idiomuri bine diferențiate, totuși unitatea limbii chineze se bazează pe idiomul numit „mandarin” și pe varianta sa populară din Beijing. Scrierea fiind de natură ideografică, este necesar ca fiecare să cunoască cel puțin 30 de semne, iar pentru citirea unui periodic cca. 5000 de semne. Marile platouri: Tibet (2 loc./km²); și al Mongoliei sunt aproape pustii; doar băștinașii trăiesc aici, nedepășind 5% din pop. totală. Pop. este concentrată în SE (peste 1000 loc./km²) și pe Marea Câmpie Chineză (300-500 loc./km²). Climatul favorabil din SE face ca pe 15% din terit. C. să trăiască 90% din întreaga pop. Aproape 70% este pop. rurală. Există cca. 3000 orașe ce se pot număra printre marile metropole mondiale: Shanghai, Beijing, Tianjin etc. Naționalități: 94% chinezi (han), concentrați în China Orientală; alte naționalități (peste 50), dintre care mai importante (unele cu peste 10 mil. loc.): zhuang, yi, miao, manzhu, puyi, tibetani, uiguri, mongoli, manciurieni, coreeni, kirchizi, cazahi etc. Rata natalității: 17,3‰; a mortalității: 7,1‰. Pop. urbană: 29%. **Resurse și economie:** Economia C. este în plin proces de deschidere către exterior (Occident și Japonia), începând din 1980, cu efecte spectaculoase în creșterea producției, a schimburilor, a investițiilor străine și a tehnologiei adusă din străinătate; descentralizarea în domeniul financiar și industrial. Promovarea econ. de piață, prin crearea de zone economice speciale în C. de S, a deschis drumul investițiilor străine și al exportului; regiunile în plin progres econ. se înmulțesc prin jocul liber al concurenței. Industria a cunoscut un progres uimitor în ramurile grele: extracția cărbunelui, a hidrocarburilor - în special în bazinul Daking, în NE Chinei - și a siderurgiei - la Shenyang și Anshan în NE, la Beijing, în E; la Wuhan; în E, spre interior, la Baotou, în N. Promițătoare sunt domeniile mai elaborate ca: petrochimia, metalurgia, ind. electronică, ind. textilă tradițională (mătăsuri) și de jucării (export în SUA în special). Agric. este dezvoltată, modernizată (amenajări hidraulice, angrenaje, mecanizare); s-a trecut de la organizarea colectivă (comunele populare) la cea familială. Astăzi, practic s-a atins satisfacerea necesarului de alimente pentru populația C., care este primul producător mondial de grâu și orez. Se situează în primele locuri la bumbac, tutun, porumb, oleaginoase, ceai, zahăr, creșterea animalelor (porcine și păsări în special); pescuit. Alte resurse: cărbune (din marile bazine Tangshan, Licheng, Taiyuan, Fushun); petrol (Gansu, Xin Jiang, Gînghai); gaze naturale, fier, wolfram, vanadiu, molibden, cupru, zinc, cositor, plumb, magneziu, antimoniu, mercur, bauxită, sare (locul II mondial) caolin (din care se fac vestitele porțelanuri de China), uraniu: Industrie: energie electrică, utilaje industriale, agricole, automobile, electronică, construcții navale (Shanghai), textile

(mătase, lână - la export - în Harbin, Shanghai), covoare, îngrășăminte chimice (Tushun, Anshan), porțelan (export), sticlă, hârtie, lacuri, ulei, zahăr etc. Se cultivă: orez, grâu, bumbac, trestie de zahăr și sfeclă de zahăr, soia, cartof, floarea-soarelui, porumb, arahide, susan, tung (plantă oleaginoasă), ceai, lemn (de bambus). Creșterea animalelor: bivoli de apă, bovine, caprine (de la care se obțin piei și lână), porcine, asini, cabaline, păsări, viermi de mătase. Pescuitul și crescătorii de pește. **Transporturi și comunicații:** căi ferate; autovehicule; flotă comercială; aeroporturi în Beijing, Shanghai, Chengdu, Canton, Harbin, Sanzhon (în inima țării). Marele Canal (1600 km) face legătura pe apă între Hangzhou și Beijing. Noi drumuri leagă Shanghai-ul de Tibet. Noi căi ferate leagă Beijingul de Ulan Bator și Kansu de Sikiang, apoi de Trans-Siberian. **Orașe:** Shanghai, Tianjin, Shenyang, Wuhan, Xian, Guangzhou, Canton, Taiyuan, Guiyang etc. Porturi: Talien, Tianjin, Shanghai, Canton. În China există 30 mari orașe cu o pop. de peste 1 mil. loc. Există 761 institute de învățământ superior, incluzând 61 universități. **Istoria:** Unul dintre primele leagăne ale umanității. Primele culturi din paleolitic, cu 600.000 de ani în urmă. Sinanthropus Pekinensis (omul de Pekin) cunoștea focul. Neoliticul (6000-2000 î. Hr.) lasă urme: culturi de pădure și agricole, cunoaște ceramica. Epoca bronzului: începutul mileniului II. Dinastia legendară Xia (sec. XXI-XVIII î. Hr.) este perioada când ia naștere pe cursul mijlociu al Fluviului Galben statul Shang (Yin), nucleul viitorului stat. Sub dinastia Zhon (1066-256 î. Hr.) regatul se destramă; trăiesc marii gânditori Lao Zi (sec. VI î. Hr.) și Kong Zi/Confucius (551-479) și se cristalizează limba chineză. Unificarea statului sub dinastia QinY, împăratul Shi Huangdi (221 î. Hr.); începe construirea Marelui Zid Chinezesc la hotarul de N; urmează China imperială (221-206 î. Hr.) începând cu imperiul Qin; se completează Marele Zid (4000 km); se unifică regatele chineze; de la Mancuria (N) până la actualul Vietnam (S). În perioada 206 î. Hr.-220 d. Hr. dinastia Han își întinde stăpânirea asupra Mancuriei, a Coreei, a Mongoliei, Vietnam-ului și Asiei Centrale. Se creează mandarinatul pe baza confucianismului. Drumul mătăsii permite contactul cu străinii. 220-581 dispăre statul centralizat; influența budismului. Sub dinastia Tang (618-907) C, cunoaște o administrare remarcabilă. Este apoi fărâmițată în perioada celor cinci dinastii. Între 960-1127 dinastia Song de Nord consolidează autoritatea centrală pe baza unui învățământ și a unei educații confucianiste a aparatului birocratic. Civilizație înfloritoare din punct de vedere științific și tehnic. Între 1271-1279 C. este cucerită de mongoli (hanul Kubilai), care instalează dinastia Yuan. Mongolii sunt izgoniți de revoltele populare; urmează dinastia Ming (1368-1644) autohtonă, care aduce înflorirea țării și reînnoirea tradiției. În 1644 se instalează dinastia manciuriană Qing (1644-1912), în urma intervenției militare manciuriene pentru înăbușirea războiului țărănesc (1628-1645). În sec. XVII sosesc europenii: navigatori portughezi și misionari iezuiți. În sec. XVIII C. se extinde instaurând protectoratul asupra Tibetului, avansând în Mongolia și în Asia Centrală, iar din 1750 Tibetul este încorporat Imperiului Chinez. În mijlocul sec. XIX (după cele două „războaie ale opiului”) porturile C. se deschid pentru europeni; C. iese din izolare. Puterile Occidentale intervin în înăbușirea răscoalei taipingilor (1851-1864). În 1884-1885, războiul franco-chinez are ca rezultat stăpânirea colonială asupra N și centrului Vietnamului de către Franța. Războiul chino-japonez (1894-1895); Japonia impune protectoratul său asupra Coreei; anexează insula Taiwan (Formosa). În 1899-1901, „răscoala boxerilor” îndreptată împotriva europenilor; intervenția militară a SUA și a puterilor europene în 1900 pentru înăbușirea ei.. În 1905 este fondată Liga revoluționară; în 1911 C. este proclamată republică, iar în 1912 dinastia manciuriană este răsturnată prin revoluție. Tot acum ia naștere primul partid chinez după modelul european: Gomindanul (pe principiile: naționalism, democrație, propășirea poporului, susținute de Sun Yat-Sen). Sovieticii îi ajută să-și organizeze armata. În 1919 mișcarea studentescă marchează un început de înnoire a C.; în 1921 ia naștere Partidul Comunist Chinez. Naționaliștii din Gomindan, concentrați în S, în jurul Cantonului, sunt conduși după 1925 (moartea lui Sun Yat-Sen) de Jian Jieshi/Tchang Kai-chek; o rup cu comuniștii în 1927. Aceștia își organizează

Armata Roșie Chineză și își încep „marșul cel lung” (1931-1935) din S spre NV, regiune săracă. În 1931 Japonia cucerește Manciuria; în 1937 printr-o nouă ofensivă cucerește Beijingul și Nanjingul. În 1935-1937 Gomindanul și, P.C.C. (condus de Mao Zedong) fac front comun anti-japonez. După înfrângerea Japoniei în 1945 de către Aliați, se declanșează conflictul între Gomindan și P.C.C.; începe un război civil (1946-1949). Mao și forțele comuniste ies învingătoare, iar forțele gomindaniste se retrag pe insula Taiwan (Formosa) cu sprijinul SUA. La 1 octombrie 1949 este proclamată Republica Populară Chineză, cu Mao Zedong primul președinte și cu Zhou Enlai (Ciu Erdai) premier al Consiliului de Stat. Se alege calea socialistă de dezvoltare prin naționalizarea întreprinderilor, reforma agrară, strângerea legăturilor cu URSS; se acordă sprijin guvernului nord-coreean în războiul din Coreea (1950-53). ONU condamnă această intervenție a C., care începe a fi izolată în viața internațională. O serie de state recunosc Taiwanul ca fiind reprezentantul C. Mao lansează campania „celor o sută de flori” (dezbateri de idei) în 1956, iar în 1958 „marele salt înainte” (colectivizarea agric. prin crearea comunelor populare, care duc la un mare eșec economic). Din 1960 URSS își retrace expertii și marile planuri industriale chineze stagnează. Ruptura ideologică dintre PCC și URSS (anterioară de altfel anului 1960) duce la destrămarea unității mișcării comuniste internaționale. În 1964 C. experimentează prima sa bombă atomică. În 1970 lansează primul său satelit artificial în jurul Pământului. În 1971-1972 Zhou Enlai obține ca prestigiul C. să fie restabilit și Adunarea Generală ONU îi recunoaște C. drepturile. C. devine unul din cei 5 membri ai Consiliului de Securitate. Mao Zedong pentru a-și consolida poziția trece la aplicarea „Marii Revoluții Culturale Proletare” (1966-1976), care provoacă haos econ. și social. După moartea lui Mao, în 1976, abuzurile care au dus la distrugeri de valori culturale și de vieți omenești sunt denunțate. În 1976 este arestată „banda celor patru” care este făcută vinovată de abuzurile „Revoluției culturale”. În 1977, Huo Guofeng și Deng Xiaoping (reabilitat a doua oară) au pus în aplicare un program economic de eficacizare, deschidere și modernizare. În 1978 C. încheie tratatul de pace cu Japonia; în 1979 stabilește relații diplomatice cu SUA, care recunosc guvernul C. ca singurul legal, iar Taiwanul ca parte componentă a sa (fără ca legăturile cetățenilor americani cu Taiwanul să fie oprite de SUA). În 1984 C. și Marea Britanie semnează o declarație comună prin care se prevede ca la 1 iulie 1997, C. să își exercite din, nou puterea legală asupra Hong-Kong-ului, ceea ce s-a și întâmplat (sub deviza „un stat două sisteme”). În 1989 vizita lui Gorbaciov la Beijing consacra normalizarea relațiilor cu URSS-ul. Demonstrațiile studențești și populare din Beijing (Piața Tien An Men) cer liberalizarea regimului; sunt înecate în sânge de guvernul chinez în noaptea de 3 spre 4 iunie 1989; noi sancțiuni economice SUA. În 1991 C. își normalizează relațiile cu Vietnamul. În 1992 sunt înlăturați opoziții opțiunilor economice ale lui Deng Xiaoping. C. își normalizează relațiile cu Coreea de Sud. În 1993 o nouă constituție. În 1997 reînnoirea de către SUA a clauzei națiunii celei mai favorizate Chinei; pentru un an; China, nemulțumită, cere clauza pe termen nelimitat. **Statul:** este republică populară; potrivit Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de Congresul Național al Poporului, iar între sesiunile Congresului, de Comitetul Permanent al acestuia; cea executivă de Consiliul de Stat numit de Congresul Național al Poporului.

Ciad

Denumirea oficială: Republica Ciad

Capitala: N'Djamena (590.000 loc.)

Limba oficială: franceza; **limbi vorbite:** dialecte ale sudanezei și araba

Suprafața: 1.284.000 km²

Locuitori: 6,54 mil.(5 loc./km²)

Religia: islamism 50%, animism aprox. 30%, catolicism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 7 iunie

Geografia: C. este situat în Africa central-nordică și sahariană. Limite: Libia (N), Sudanul (E), Rep. Centrafricană (S), Camerun (SV), Nigeria, Niger (V). Nu are deschidere la mare. **G. fizică:** În N este o zonă deșertică de nisip, o zonă de tranziție spre savane, care formează Sahelul; în SV, la granița cu Republica Centrafricană sunt păduri tropicale. În N, Munții Tibesti (vulcanici, vf. Tousside, 3.265 m), în NE, platoul Erdi, masivul Ennedi, iar la S acestuia, Munții Ouaddai. Apele cele mai importante: Chari și Logone în S, Bahr el-Ghazal în zona centrală (o parte din an seacă); se varsă în lacul Ciad (11.000-22.000 km²). **Clima:** este tropicală; în N, în zona deșertică sahariană este aridă (precipitații 20 mm/an), prelungindu-se în Sahel, unde deșertul a înaintat cu 100 km. În S, precipitațiile din iulie-septembrie fac să crească debitul apelor; Chari crește până la 3.500 m/s. **Floră și faună:** în zonele uscate, vegetație ierboasă; xerofită (în Sahara) și discontinuă, sărăcăcioasă, de stepă, în Sahel, ierburi înalte în savana din S și păduri tropicale la granița sudică (12%). **Populația:** Există două grupe etnice: în N, arabi sau populații arabizate, în rest, negri sudanezi, saharieni, împărțiți în numeroase triburi. Cea mai mare concentrare în SV, aprox. 35 loc./km²; în zonele deșertică ori semi-deșertică, populația este nomadă (și sub 1 loc./km²). Trei sferturi din populația activă în agric. Rata natalității: 41,6‰, mortalitatea: 16,3‰; populația urbană: 21%. **Resurse și economie:** Fără ieșire la mare, cu o climă aridă, fără res. minerale, C. este una din cele mai sărace țări ale lumii. Bumbacul, animalele (bovine, ovine, caprine, cămile, asini; catări) și produsele zootehnice sunt principalele articole pentru export. **Transporturi și comunicații:** vehicule; nu au căi ferate. **Orașe:** Sarh, Moundou, Abeche. **Istoria:** În preistorie, vânători și culegători, care au lăsat gravuri rupestre. După încălzirea climatului, cu 7000 de ani î. Hr., se ocupau cu vânătoarea. Din sec. al IX-lea până în sec. al XIX-lea, C. este islamizat de arabi, care se infiltrează tot mai mult. În sec. al XVI-lea cunoaște max. înflorire, cu centrul la Bornou. În sec. al XIX-lea, Lacul Ciad este punctul de convergență al exploratorilor europeni. Ambițiile europenilor se ciocnesc de ale negrilor arabizați; prin acordurile franco-german și franco-britanic, se fixează granițe artificiale: În 1900, francezii înving orice rezistență și teritoriul Ciadului este integrat coloniei Oubangui Chari, iar în 1922 încadrat Africii Ecuatoriale Franceze. În 1940, se alătură Franței Libere. În 1958, devine rep. autonomă, în sânul Comunității Franceze, iar în 1960, rep. independentă, având în frunte un președinte. În 1968, nordul islamizat optează pentru secesiune, condus de Frontul pentru Eliberare Națională din Ciad. În 1969, Franța ajută guvernul împotriva rebelilor susținuți de Libia. În 1975, lovitură de stat, președintele asasinat. Tensiuni etnice și confesionale între nordul arabofon și sudul negroid, creștin sau animist. În 1979, războiul civil se întinde în fără, mai ales în capitala N'Djamena. În 1980, un acord semnat între Libia și Ciad. Libia și Franța intervin cu trupe pentru restabilirea ordinii; țara cade tot mai mult în haos econ. și politic, facțiunile rebele se înmulțesc. În 1982, capitala este evacuată de libieni, Libia ocupă în nord o fâșie din terit.

Ciadului; Franța ajută la instalarea președintelui. În 1984, conform acordului dintre Libia și Franța, forțele franceze se retrag, dar Libia nu respectă acordul. În 1986, Franța instalează un dispozitiv de apărare militară a Ciadului, la sud de paralela 16°. O parte a opoziției se aliază președintelui, care își consolidează poziția față de Libia. În 1987, o victorie asupra libienilor; în 1988, Libia și Ciadul restabilesc relațiile diplomatice, dar pacea este fragilă. În 1990, președintele este răsturnat de la putere. În 1994, Curtea Internațională de la Haga reafirmă suveranitatea statului Ciad asupra fâșiei Aozou, ocupată de Libia după 1973. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Cartei Naționale din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul Consultativ; cea executivă, de un cabinet condus de președinte. Există mai multe formațiuni politice; ale guvernului și revoluționare.

Cipru

Denumirea oficială: Republica Cipru

Capitala: Nicosia (160.000 loc.)

Limba oficială: greacă și turcă

Suprafața: 9.251 km²

Locuitori: 750.000 (81 loc./km²)

Religia: ortodoxism 79%, islamism 19%, catolicism

Moneda: lira cipriotă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 octombrie

Geografia: C. este un stat insular, așezat în bazinul de E al Mediteranei, la cca. 80 km S de țărmul Asiei Mici (Turcia). **G. fizică:** Insula Cipru este una din cele mai mari din Mediterana. Este străbătută de la NV la SE de o depresiune, Câmpia Messaoria, între două lanțuri de munți: la N munții Kyrenia (alt. 1000 m; vf. Akromandra, 1019 m); în SV, munții Troodos (alt. 1900 m; vf. Olimpus, 1953 m). Ape mai importante: Piriass și Yalios (72 km). Din cauza tăierii pădurilor, iarna râurile se transformă în torente, iar vara seacă, formând lacuri mici. **Clima:** este mediteraneană, cu o medie anuală de 19°C. În depresiuni temp. minimă în februarie este de 5,5°C, cu o medie maximă de 15°C; în august, media anuală este de 20,5°C și maxima de 35,5°C. În timpul iernii, munții se acoperă de zăpadă pentru câteva săptămâni. Precipitații mai bogate în V munților Troodos (850-1000 mm/an), mai sărace în câmpia joasă Messaoria (360 mm/an). **Floră și faună:** Pădurile (17% din terit) au fost tăiate masiv, lăsând locul agric. și pășunatului. În SV, pe lanțul muntos, cresc păduri întinse de pin negru, pin de Alep, cedri și chiparoși. **Populația:** formată din greci și turci, la care se adaugă un foarte mic procent de armeni și alte naționalități. Majoritatea populației lucrează în industria manufacturieră, servicii, comerț. În câmpia Messaoria concentrarea pop. este mai mare, chiar dacă în 1974 mulți greci s-au refugiat. Rata natalității: 16,3‰; a mortalității: 7,2‰. Pop. urbană: 54%. **Resurse și economie:** Deși econ. C. a suferit datorită conflictului armat din 1974 dintre etnia turcă și cea greacă, țara are o dinamică econ. susținută de turism (activitate hotelieră) și de activitatea bancară în care joacă un rol important în zonă, mai ales după declinul Libanului din ultimele decenii. Zona cipriotă greacă are un ritm de dezvoltare superior, bazat în special pe acordurile econ. cu CEE, conform cărora s-a dezvoltat viticultura, recolta de citrice (cca. 50% din pământul arabil) și a cartofilor, care datorită climei se recoltează timpuriu. Resurse: grâu, cartofi, viță de vie, vin, măslina, agrumă (citrice), tutun, bumbac, lemn, ovine, caprine, asini, lână, lactate, puiet pește, bureți de mare; cupru (de unde vine și numele țării), pirite, crom, sulf, azbest, ciment. **Transporturi și comunicații:** Are căi ferate, autovehicule, o flotă comercială foarte dezvoltată. **Orașe:** Limasol (port), Famagusta, Larnaka (port), Kirenia, Morfou. **Istoria:** Populat din mileniul al doilea î. Hr. de aheii (greci). Se cunoștea scrierea silabică cipro-minoică. Încă din antichitate, C. era o sursă de cupru accesibilă celor trei continente (Europa, Asia, Africa), ale căror interese au fost convergente în acest punct. Cipru a fost cucerit succesiv de: fenicieni, egipteni, hitiți, asirieni, perși, macedoneni (333 î. Hr.). A fost făcut provincie romană, a devenit parte componentă a Imp. Bizantin (395); atacat și cucerit de arabi (din sec. VII-X), cucerit de Richard I (Înimă de Leu) al Angliei, care l-a vândut familiei Lusignan, dinastie a Ierusalimului, în 1192; de venețieni (1489), de turci (1571), cedat de aceștia Marii Britanii, spre administrare (1878); anexat de Marea Britanie (1914), devenit colonie a Coroanei în 1925. Între 1955-59 ciprioții greci luptă împotriva dominației britanice și cer unirea cu Grecia (Enosis). După semnarea tratatelor între Marea Britanie, Turcia și Grecia (puteri garante), în 1960 se proclamă independența C. în cadrul Commonwealth-ului. Conflict între comunitatea greacă și turcă; ONU trimite în 1964 trupe de menținere a păcii care continuă să existe și astăzi în C. În 1974, lovitură de stat favorabilă

Enosis-ului; trupe turcești debarcă în C. și ocupă 1/3 din insula Cipru, partea de NE, proclamată unilateral, în 1975, stat autonom și federal, iar din 1985 denumită „Republica Turcă a Ciprului de Nord”. Tratatul internațional continuă pentru unificarea politică a țării, dar în fapt C. este divizat în două state de sine stătătoare. **Statul:** este republică prezidențială (membră în Commonwealth) conform Constituției din 1960. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Camera Reprezentanților; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit și condus de președinte. Comunitatea turcă, în urma declarării unilaterale a „Republicii Turce a Ciprului de Nord”, are o Adunare Legislativă și un cabinet propriu. Multipartitism: partide cu caracter etnic (grecești și turce).

Coasta de Fildeș

Denumirea oficială: Republica Cote d'Ivoire

Capitala: Yamoussoukro (130.000 loc.)

Limba oficială: franceza; uzuale: dioula, baoule și dialecte sudaneze

Suprafața: 320.000 km²

Locuitori: 14,73 mil. (46 loc./km²)

Religia: animism 65%, islamism 23%, catolicism 10%, alte culte creștine

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 7 decembrie

Geografia: Statul C. de F. este așezat în Africa Occidentală, pe coasta Golfului Guineei, zona ecuatorială. Limite: Mali, Burkina Fasso (N), Ghana (E), Oc. Atlantic (S), Liberia (SV); Guineea (V). **G. fizică:** În sud, terit. de coastă atlantică, nisipoasă, urmând un lanț de lagune, un cordon lacustru, apoi o câmpie vastă. În vest, coasta este stâncoasă. În restul țării, un podiș relativ înalt (1.500 m), care coboară spre golf în trepte. De la N spre S (spre ocean), țara e străbătută de cursuri de apă cu văi adânci: Comoe, Bandama, Sassandra, Cavally. **Clima:** cunoaște diferențe serioase: în S, ecuatorială; cu umiditate permanentă și cu perioade de precipitații mari (4.000 mm/an); în N, tropicală, cu mai puține precipitații (1.500 mm/an) și cu mari variații de temperatură; vântul cald și uscat (harmattan) bate frecvent dinspre Sahara. **Floră și faună:** Pe câmpia din S, bogate păduri ecuatoriale, care se prelungesc în păduri tropicale, ca niște tunele vegetale de-a lungul apelor, numite păduri-galerii. Parcuri naționale: Comoe în N, Peko și Sangbe în V, Ta în SV. În lagune cresc cocotieri care fixează dunele de nisip. Podișul din N, ușor ondulat, este acoperit de savană tropicală. **Populația:** 99% negri. În zonele împădurite se păstrează mai bine structura tribală. Principalele grupuri etnice: agnis-ashantes și krumen, iar în savană, dominant, mandinga. O mare mobilitate a populației spre S, unde e cea mai mare densitate. Mulți imigranți din Volta Superioară, veniți pe plantații. 3/5 din populația activă în agric., în special pe plantațiile de cacao. Crescători de animale. Rata natalității: 47,6%, a mortalității: 15,3%; populația urbană 43%. **Resurse și economie:** Bogăția cea mai importantă: cacao (primul producător și exportator mondial); cafea, porumb, sorg (consum intern), banane, nuci de cocos; animale (bovine, ovine, caprine), pește. Resurse minerale: petrol, diamante, mangan. Printre cei mai importanți exportatori africani de cafea, cacao; lemn prețios (mahon). **Transporturi și comunicații:** sistem feroviar. După 1934 se deschide calea ferată dintre vechea capitală Abidjan și Niger, până la granița cu Volta Superioară care era integrată parțial Coastei de Fildeș (1932-1947). **Orașe:** Abidjan (S, fosta capitală), Boua, Daola (în centru), Bondoukou (E). **Istoria:** Încă din sec. al XVI-lea începe islamizarea populației mandiga (din savană) și durează până în sec. al XVIII-lea când mandiga se unesc cu senoufo. În sec. XVII C. de F. este descoperită de portughezi. În sec. XVII-XVIII, când negustorii francezi fondează primele așezări europene, existau aici câteva regate. În 1842, francezii iau în stăpânire zona lagunară. În 1893 se creează colonia Cote d'Ivoire care din 1904-1958 este alipită Africii Occidentale Franceze. „Teritoriu de peste mări” din 1946, devine republică autonomă în 1958, în cadrul Comunității Franceze, iar în 1960 își proclamă independența. Cunoaște o perioadă de liniște și înflorire, fiind unul dintre cele mai prospere state din Africa. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1960 (amendată în 1990). Puterea legislativă revine președintelui (ales prin vot direct) și Adunării Naționale; cea executivă, președintelui și cabinetului condus de un prim-ministru desemnat de președinte. Multipartitism.

Columbia

Denumirea oficială: Republica Columbia

Capitala: Bogota (4,82 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 1.140.000 km²

Locuitori: 35,65 mil. (31 loc./km²)

Religia: catolicism 98%

Moneda: peso columbian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 20 iulie

Geografie: C. este așezată în nord-vestul Americii de Sud, în reg. de nord a Anzilor, riverană cu M. Caraibilor și Oc. Pacific. Limite: M. Caraibilor (N), Venezuela, Brazilia (E), Peru, Ecuador (S), Or. pacific (V), Panama (NV). **G. fizică:** C. este împărțită în două mari regiuni; cea orientală sau de câmpie, o mare întindere joasă, care formează jumătate din terit. țării, străbătută de afl. Amazonului și ai lui Orinoco; și cea occidentală, mai mult muntoasă, lanțul muntos al reg. occidentale, cu, numeroși vulcani, unii activi, aparține aproape în întregime sistemului andin și este orientat de la N la S, tăiat de văi tectonice. Sierra Nevada de Santa Maria (5.839 alt. max.) este un masiv izolat de-a lungul M. Caraibilor. C. este singura țară latino-americană, având fațada la două oceane. Câmpiile litorale sunt înguste. Coasta Pacificului este mlăștinoasă. Apele: Rio Magdalena (1.550 km), care traversează țara de la S la N, Caqueta (2.200 km, din care 2.000 navigabili), Putumayo (1.900 km), Cauca, Atrato ș.a. au un debit bogat cu un mare potențial energetic. **Clima:** C. are cele trei tipuri de climat: cald, temperat și rece, după altitudine; climă ecuatorială, în câmpia orientală; zone calde și umede (900-2.000 m) și reci, polare (2.000-3.000 m). Precipitațiile 1.090 mm/an la Bogota. Temp. medie anuală: 14°C și 15°C la Bogota; 24°C și 29°C în câmpiile joase. **Floră și faună:** În E, pădurile ecuatoriale și savanele (llanos). Pădurile ocupă cca. 50% din terit. C. Fauna este foarte variată: pume, jaguari, tapiri, maimuțe, șerpi, specii numeroase de păsări. **Populația:** este formată 48% din metiși, 24% mulatri, 20% albi, negri, amerindieni. Concentrarea pop. în

zonele andine (pe platouri) și pe câmpia litorală nordică. În câmpia orientală, în bazinul amazonian, sub 3% din pop. Rata natalității: 22‰; a mortalității: 5,8‰. Rata pop. urbane: 72%.

Resurse și economie: O economie în plină dezvoltare, dinamică. Ind. extractivă constituie baza econ., C. având resurse foarte variate: petrol, gaze naturale, cărbune (huilă); pietre prețioase (în special smaralde), argint, platină, uraniu, fier, sare. Agr. specializată în culturile de: cafea (recunoscută a fi de calitate superioară), cacao, trestie de zahăr, bananieri; bumbac, tutun, porumb, grâu, orez, cartofi, fasole. Alte res.: lemn, bambus. Ind. diversificată: rafinarea petrolului, siderurgie, energie electrică bazată pe hidroenergie 70%, produse chimice, pneuri, produse electrotehnice, textile, ceramică, ciment, hârtie, zahăr, țigarete. Exporturi: cafea, cărbune (huilă), bumbac, banane, tutun, uraniu, aur, argint, platină, pietre prețioase. Trafic ilegal cu cocaină (culturi de coca). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule (infrastructură în curs de modernizare). Navigație fluvială pe râul Magdalena (1.450 km). Flotă comercială. Aeroport la: Bogota, Barranquilla. **Orașe:** Medellin, Cali, Barranquilla, Manizales, Pereira. Există 30 universități; cea mai veche la Bogota (1572). **Istoria:** Populațiile vechi ale C. erau formate din pop, chibcha, quechua, caraibe, araucane, guitnbaya ș.a. Între 1500-1502 spaniolii fac primele explorări pe țărmul nordic; prima colonie la Darien (1513). Jimenez de Quesada este fondatorul orașului Santa Fe de Bogota. Între 1536-1538 C. este cucerită de spanioli

Comore

Denumirea oficială: Republica Federală Islamică a Comorelor

Capitala: Moroni (20.000 loc.)

Limba oficială: franceza; limbi vorbite: dialecte bantu, swahili, araba

Suprafața: 2.171 km²

Locuitori: 677.000(356 loc./km²)

Religia: islamism (96%), creștinism (în Mayotte)

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 6 iulie .

Geografia: C. este un arhipelag în NV insulei Madagascar, în Oc. Indian, în E Africii. **G. Fizică:** Arhipelagul este muntos, de origine vulcanică. Insula principală, Grande Comore. Alte insule: Mayotte, Anjouan, Moheli. Relief muntos; cea mai mare înălțime, vulcanul activ Karthala (2.475 m), în Grande Comore. Clima este tropical-oceanică; două anotimpuri: unul intens ploios (2.000-5.000 mm/an), altul uscat. În Grande Comore nu există surse permanente de apă potabilă, totuși vegetația este exuberantă datorită și vulcanilor. **Floră și faună:** Puține păduri (palisandru, abanos), pajiști. În zona coastei: mangrove, palmieri. Fauna este variată. Numeroase specii de păsări, reptile (cameleoni, broaște țestoase uriașe). **Populația** este formată din negrozii metisați cu arabi africani și malgași. Majoritatea lucrează în agricultură. Rata natalității: 45,2‰; a mortalității: 10,2‰; populația urbană: 31%. **Resurse și economie:** Cultivă: vanilie, copra, cacao, cafea, trestie de zahăr, iasomie, citrice, porumb, papa, orez, manioc și fructe tropicale. Crescători de animale: bovine, ovine, caprine. Sunt renumite plantele aromate, mirodeniile, vanilia din care se extrag uleiuri de esență. Se exportă: vanilie, copra, uleiuri de esență, rom, cacao, banane. Nu au resurse minerale. Economia slab dezvoltată. Una din țările sărace ale lumii. **Transporturi și comunicații:** vehicule. **Orașe:** Mutsamudu, Fomboni. **Istoria:** Arabii apar în arhipelag în sec. al XV-lea și islamizează populația autohtonă (originară din Africa, Madagascar, Indonezia). În sec. al XVI-lea portughezul Diego Ribeiro descoperă arhipelagul Comore care intră în stăpânirea Franței între 1841-1886; din 1912 până în 1946 este administrat de un guvernator. În 1958 devine „teritoriul de peste mări” al Franței. Treptat, până în 1968, autonomia arhipelagului Comore este lărgită. În 1972, referendum pentru independență. La 6 iulie 1975 Camera Deputaților din Moroni proclamă unilateral independența de stat a insulei Comore. În 1976, Comore părăsește Comunitatea Franceză. În 1976, autoritățile franceze organizează în insula Mayotte un referendum separat; cu 94,4% votul se pronunță pentru menținerea statutului de „teritoriu de peste mări” francez. În 1976 și 1977 Adunarea Generală ONU condamnă referendumul organizat de Franța considerând că lezează integritatea și suveranitatea națională a Comore-lui. Constituția din 1978 proclamă Comore Republică Federală Islamică. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1978, parțial în vigoare. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Federală, cea executivă de un Cabinet numit de președinte. Până în 1989, partid unic. Multipartitism.

care o numesc Noua Grenadă. În 1739, C. devine inima Viceregatului Noua Grenadă, care include Ecuadorul, Venezuela și Panama. În 1810 începe lupta de eliberare națională; în 1819 se proclamă unirea Venezuelei cu C. în Republica Federativă Marea C., căreia i se asociază și Ecuadorul în 1822-1830 (președinte Simon Bolivar). În 1830 moartea lui Bolivar; federația se dizolvă și Noua Grenadă se proclamă republică independentă. În 1886 este adoptat numele de Republica Columbia. De-a lungul sec. XIX se succed războaiele civile. În 1863 este adoptată o constituție federală; bunurile clerului sunt confiscate. În 1883 președintele ales reia concordatul cu biserica și în 1886 se promulgă o nouă constituție unitară. 1899-1903 „războiul celor o mie de zile” pustiește țara. Sub presiunea SLIA, C. abandonează statul Panama (1903). 1904-1930, stabilitate politică, expansiune econ. (cafea, petrol). 1948-1958 război civil mornit. În jurul anilor '70 apare o gherilă de inspirație castristă. 1978: agravarea situației; legi de excepție. După 1982, președintele ales promulgă legi de amnistie. După 1990 creșterea valului de violențe legate de tensiuni politice și trafic de droguri. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Național (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Congo

Denumirea oficială: Republica Populară Congo

Capitala: Brazzaville (800.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 342.000 km²

Locuitori: 2,66 mil. (8 loc./km²)

Religia: animism 50%, catolicism 40%, protestantism, islamism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 august

Geografia: C. este așezat în Africa ecuatorială de V. Ieșire la mare. Limitele: Camerun, Rep. Centrafricană (N), Zair (E și SE), Angola (S), Oc. Atlantic (SV), Gabon (V). **G. Fizică:** Străbătut de Ecuator, Congo face parte din podișul central african care coboară în trepte spre ocean. Coasta este o câmpie joasă. Spre V, paralel cu Oc. Atlantic, lanțuri muntoase de mică înălțime (700-1.000 m). În E; datorită fluviului Congo (Zair) și a afluenților săi, Oubangi și Sangha, se întinde o câmpie vastă, mlăștinoasă. **Clima:** este ecuatorială, în medie 25°C. În lunile călduroase temperatura urcă până la 30°C, cea mai scăzută fiind de 23°C. Precipitațiile, între 1.200-1.700 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile bogate, de esență prețioasă, se întind pe 2/3 din teritoriu. Fauna este variată: gorile, pisici sălbatice aurii, elefanți. În NV se află Parcul Național D'Odzala. **Populația:** este formată din negri bantu și sudanezi, care înglobează o multitudine de grupe etnice. Printre cele mai importante: batekes, bakongo (pe podișul Congo), bali, bayandzi, bandjo, bolobo, bonga, pigmei în păduri. **Resurse și economie:** petrol și un bogat fond forestier, petrol, cupru, plumb, zinc, aur, diamante. Ind. de prelucrarea lemnului, zahăr. Se cultivă: manioc, batate, orez, banane, arahide de pământ, cacao, nuci de cocos, bumbac. Alte res.: cauciuc, lemn (okoume, abanos). Export: petrol, diamante, cafea, cacao, lemn brut. Economia (agricultura în special) sunt epuizate de experiența marxistă a ultimelor decenii. **Transporturi și comunicații:** rețea de cale ferată; drumuri tranzitabile tot anul, altele numai pe timp uscat. **Orașe:** Point-Noire, Loubomo, Nkayi (S), Ouessou (N), Makoua (în centru). **Istoria:** Teritoriul C. aparținea în evul mediu regatului C. fondat în sec. al XIII-lea (cu centrul în N Angolei), care atinge apogeul în sec. XVI, cât și regatelor Loango, Kakongo, Bateke. În 1482, navigatorul portughez Diego Ciro descoperă estuarul Congo. Pe coastă sunt create factorii portugheze, iar în sec. XVII și XVIII franceze. În 1875-1880, Pierre Savorgnan de Brazza pune stăpânire pe terit. C. și întemeiază orașul Brazzaville. În 1888 este unit cu Gabonul, devenind colonia Congo francez. Din 1910 până în 1958 face parte din Africa Ecuatorială Franceză sub denumirea de Congo Central. În 1958 obține statutul de republică autonomă în cadrul Comunității Franceze, iar la 25 august 1960, își proclamă independența. În 1968 puterea e preluată de Consiliul Național al Revoluției, care proclamă în 1969 Republica Populară Congo, adoptând o cale de dezvoltare marxist-leninistă. Partid unic (P. Congolez al Muncii). În 1990 se renunță la marxism-leninism pentru social-democrație. **Statul:** este republică prezidențială conform Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională Populară; cea executivă, de președinte și de Consiliul de Miniștri numit de Adunarea Națională. Pluripartitism.

Coreea de Nord

Denumirea oficială: Republica Populară Democratică Coreeană

Capitala: Phenian (2,6 mil. loc.) **Suprafața:** 120.500 km²

Locuitori: 24,34 mil. (202 loc./ km²)

Religia: budismul, confucianismul, șamanismul

Moneda: won-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 9 septembrie

Geografie: R.P.D. Coreeană este așezată în peninsula Coreea, între M. Japoniei (M. de Est) și M. Galbenă. Limite: China, Rusia (N), M. Japoniei (E), Coreea de Sud (S), și M. Galbenă (V). **G. fizică:** Relieful este muntos, în N și zona centrală; Mț-ii. Palktu 2744 m, la granița cu China. În E, Munții de Diamant (1600 m). Intre munți, podișuri (1000 m). Lanțul muntos se extinde spre E și spre S, în Republica Coreea. În V, există pământuri fertile, scăldate de cursuri de apă, navigabile fiind Chonchon și Taedong. **Clima:** este temperat-continentală în N (ierni aspre) și subtropicală în S, unde precipitațiile sunt abundente, aduse în special de musonul de vară. Temp. medie anuală în ianuarie -8°C și în iulie 22°C. Vântul este mai rece în interior și în est. Precipitațiile variază între 500 mm/an de-a lungul râului Yalu și 1520 mm/an în S. **Floră și faună:** În zona de munte, în general păduri de conifere, dar și de foioase (în total 80% din terit.); pășuni alpine. În S plante tropicale și subtropicale. Fauna este bogată: tigru, leopardul de zăpadă, căprioara roșie, urși bruni. **Populația:** Zonele cele mai populate se află de pe cete două litorale și de pe câmpia din SV (cca. 200 loc./km²). În munții din N, sub 50 loc./km². 99% sunt coreeni și 1% chinezi. Rata natalității: 21,8‰; a mortalității: 5,3‰. Pop. urbană: 61%. **Resurse și economie:** Economia dezvoltată după principii comuniste; agricultura pe bază de irigații 40%; produce: cereale (orez, grâu, ovăz), soia, bumbac, tutun, ginseng (plantă medicinală). Se cresc viermi de mătase; se practică pescuitul. Prod. agric. nu reușește să satisfacă necesarul pentru hrana populației. Anul 1997 este marcat de foamete. Resurse: minereuri de fier, metale rare, cărbune și potențial hidroenergetic; fond forestier bogat. Industria fierului, a oțelului, mașini agricole, textile. După 1991 relațiile cu Rusia și China funcționează pe alte principii decât cele socialiste, ceea ce a slăbit economia R.P.D.C. **Transporturi și comunicații:** căi ferate și flotă comercială. La Pyongyang, aeroport. **Orașe:** (porturi) Chongjin, Hamhung (E); Pyongyang (în V, pe șoseaua ce merge spre Shenyang, China). În 1946 este fondată prima Universitate, la Pyongyang. **Istoria:** În sec. XII î. Hr. China colonizează N Coreei și își extinde stăpânirea asupra întregii țări în sec. VII î. Hr. La începutul primului mileniu existau trei regate; în sec. VII se face unificarea Coreei. În sec. X d. Hr., regatul Koryo, din N, preia puterea centrală. În 1231-1269 C. este invadată de mongoli. În sec. XV budismul este înlocuit oficial cu confucianismul. În 1592 și 1597 este respins atacul japonezilor. În 1627 și 1636 Coreea cade sub stăpânirea chinezilor (manciuriană) până în 1895. În 1876 porturile coreene se deschid comerțului cu japonezii și ia sfârșit izolarea Coreei. În urma războiului chino-japonez (1894-1895), C. trece sub protectoratul nipon; în 1910 este încorporată Japoniei. În 1945, după al doilea război mondial, Coreea obține dreptul la autodeterminare. În 1948 pe terit. C. se constituie două state: R.P.D. Coreeană (la N de paralela 38°) și Coreea de Sud (corespunzând zonelor ocupate de trupele sovietice, respectiv americane). La 9 septembrie 1948 este proclamată R.P.D. Coreeană prin Constituția adoptată sub conducerea lui Kim Ir Sen, lider comunist al Partidului Muncii (f. 1946), partid unic. În 1948 trupele sovietice se retrag din Coreea de N; în 1950 armata RPDC trece paralela 38°, în Coreea de Sud, cu scopul unificării țării. Trupe ONU (mai ales nord-americane) vin în ajutorul Coreei de Sud; așa-zișii „voluntari” chinezi vin în sprijinul Coreei de Nord; lumea se află în plin „război rece”, traversând una dintre crizele majore ale acestuia. În 1953, printr-un armistițiu se pune capăt războiului din Coreea. Din 1972 Kim Ir Sen devine președinte al țării,

centrul gândirii „ciuce”, și conduce în mod absolut țara, prin crearea unui cult al personalității care atinge cote suprealiste. În 1960-70 când între URSS și China au loc dispute ideologice, RPD Coreeană păstrează echidistanța, dar se izolează tot mai mult pe plan internațional. În 1990, primul contact la nivel guvernamental între cele două state coreene, la Seul. În 1991, cele două state, care nu mai au relații între ele, sunt primite în ONU. În același an, prim-miniștrii celor două state semnează Acordul pentru reconciliere, neagresiune și colaborare între Nord și Sud. La sfârșitul anului 1991, Kim Jong-il, fiul lui Kim Ir Sen, preia conducerea armatei. În 1992, un alt acord referitor la folosirea în scopuri pașnice a energiei nucleare; C. devine zonă liberă de arme nucleare. În 1994 moare Kim Ir Sen și este înlocuit la conducerea statului de fiul său Kim Jong-il. În ultimii ani s-au produs câteva incidente la granița dintre cele două state coreene. **Statul:** este republică prezidențială, regim socialist, conform Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Populară Supremă și între sesiuni, de Comitetul Permanent al Adunării; cea executivă de Comitetul Popular Central și de un guvern numit de Adunare. Partidele politice fondate începând din 1925 sunt integrate Frontului Democratic Pentru Unificarea Patriei (1946); în exil, Frontul de Salvare pentru Unificarea Democratică a Coreei (f. 1990).

Coreea de Sud

Denumirea oficială: Republica Coreea

Capitala: Seul (10,9 mil. loc.)

Limba oficială: coreeana

Suprafața: 99.000 km²

Locuitori: 45,42 mil. (459 loc./ km²) .

Religia: budism 35%; creștinism (protestantism și catolicism), 28%, confucianism 15%

Moneda: won-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 august

Geografie: (v. Coreea, Republică Populară Democratică). **G. fizică:** Relieful țării este muntos; înălțimi mici. Lanțul munților Taebak (1573 m) merge de-a lungul coastei, coborând abrupt spre Marea Japoniei. Munții care se află la S, partea centrală, au 1914 m. alt.. Din partea centrală spre: V se întinde o câmpie fertilă de-a lungul M. Galbene. Cursurile de apă traversează țara pornind din E: Han {NV}; Kum (V) și Naktong (SE), care este navigabil pe 320 km. Există peste 3000 de insule; cea mai mare fiind Cheju, în S. **Clima:** Clima este tropicală, cu influențe musonice; precipitații abundente, aduse de musonul de vară. Temp: medie anuală: la Seul -7°C și 23°C; în S, 2°C și 25°C. Precipitații: 1270-1520 mm/an. **Populație:** Concentrarea pop. în zona Seul (NV) și în câmpiile fertile din S. și SV. Rata natalității este de 16,1‰; a mortalității: 6,3‰. Pop. urbană: 81%. **Resurse și economie:** Economia este bazată pe industrii prelucrătoare și de vârf (electronică și electrotehnică), de automobile, șantieri navale, ind. textilă tradițională (export): lână, bumbac, mătase naturală; articole de cauciuc (pneuri), porțelan. Resurse: păduri (cca. 65% din terit.), orez, grâu, porumb, soia, bumbac, tutun, ginseng, porcine, caprine, viermi de mătase, pește. Resurse minerale: cărbune (Samchok, Chongyang), fier (Yangyang, Chungin), argint, aur, plumb, wolfram, cupru, grafit. Are potențial hidroenergetic. Exportă: textile, bumbac, minereuri, articole de cauciuc, porțelan, conserve de pește. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule, flotă comercială. Aeroport la Seul. **Orașe:** Pusan (port în SE), Inchon (port în V); Pusan și Taegu (E). Există 15 universități. **Istoria:** În 1948 se adoptă Constituția Republicii Coreea. Primul guvern încheie cu SUA un tratat de asistență mutuală și apărare. În 1950 (25 iunie) țara este invadată de trupe nord-coreene. ONU trimite forțe de sprijin formate în majoritate din nord-americani (comandant Mac Arthur). În 1953 războiul ia sfârșit prin semnarea unui armistițiu; pacea nu s-a semnat oficial nici până azi când se duc tratative. Trupe americane staționează pe terit. C. S. În 1961 un puci aduce la conducerea politică armata. Regimuri dictatoriale până în 1987. Conflictele dintre președinte, sprijinit de partidul de guvernământ, pe de o parte și opoziția (mai ales a studențimii pe de altă parte) sunt la ordinea zilei. „Miracolul” economic sud-coreean permite ca jocurile olimpice din 1988 să fie desfășurate la Seul. În 1990 se stabilesc relații diplomatice cu URSS. În 1991 cele două state coreene intră în ONU și semnează un tratat de reconciliere. În 1992 C. S. își normalizează relațiile cu China. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției în vigoare din 1988. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă, de Consiliul de Stat (guvernul) numit de președinte conform rezultatelor alegerilor. Președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

Costa Rica

Denumirea oficială: Republica Costa Rica

Capitala: San Jose

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 51.000 km²

Locuitori: 3,5 mil. (691oc./km²)

Religia: catolicism 90%; protestantism

Moneda: colon-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: C. R. este așezată în America Centrală continentală. Limite: Nicaragua (N), M. Caraibelor, Panama (E), Oc. Pacific (V și SV). **G. fizică:** C. R. are un relief muntos; se disting două lanțuri muntoase: Cordillera Volcanica și Cordillera Talamanca; în centru, un podiș de 900-1500 m alt. (Meseta Central). Coasta dinspre Caraibe (relativ îngustă) este mlăștinoasă; cea dinspre Oc. Pacific este o câmpie bună pentru culturi de bananieri. Zonă vulcanică; vulcani activi: Irazu, 3423 m. **Clima:** este tropicală; precipitații abundente: 2500-5000 mm/an în zona Caraibelor. De-a lungul coastei Pacificului: 1020-2030 mm/an; 1950 mm/an în San Jose. Temp. medie anuală în San Jose: 20°C. **Floră și faună:** 45% din terit. păduri; pădurile au fost tăiate vertiginos în ultimele decenii, făcând loc culturilor și pășunilor. Fauna este variată, bogată (tapiri, crocodili, iguane, păsări viu colorate). **Populația:** 48% creoli (descendenți ai spaniolilor), mețiși 47%, negri, mulatri, amerindieni. Concentrarea max. în Meseta Central (300 loc. / km²). Rata natalității: 24‰; a mortalității: 3,8‰. Rata pop. urbane: 49%. **Resurse și economie:** Econ. se bazează pe agric. în special cultura bananierilor și a cafelei. Alte culturi: cacao, abaca, porumb, trestie de zahăr, orez. Creșterea bovinelor. Res. min.: argint, cupru, bauxită. Ind. prelucrătoare relativ diversificată (chimică, textilă, a pielăriei). Pescuitul și Turismul. Exportă: cafea, banane, zahăr, abacă, conserve de pește. Erupția vulcanului Mt-lui Irazu, în 1963-64 a afectat grav econ. Transporturi și comunicații: căi ferate; căi rutiere. Orașe: porturi: Puerto Limon la Oc. Atlantic, Puntarenas la Oc. Pacific; Alajuela, Cartago. Există o Universitate la San Jose (1843). **Istorie:** Până la descoperirea C. R. de către Columb (1502), aici erau triburi de indieni; în 1562 terit. este colonizat de Spania și formează împreună cu Guatemala Căpitănia Generală Guatemala. În 1821 își proclamă independența. Între 1823-38 C. R. face parte din Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale (împreună cu Guatemala, Nicaragua, El Salvador și Honduras). Din 1838 devine republică suverană. În cele două războaie mondiale C. R. este de partea Aliaților. Cu excepția anilor 1949, 1955, se bucură de stabilitatea socială și politică. În 1948, C. R. desființează forțele armate naționale. La inițiativa C. R. se semnează acorduri privind restabilirea păcii în America Centrală cu Guatemala, Honduras, Nicaragua și El Salvador (1987-1989). Urmează ani de alegeri legislative libere. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1949. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Legislativă; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Croația

Denumirea oficială: Republica Croația

Capitala: Zagreb (56.000 loc.)

Limba oficială: croata

Suprafața: 56.500 km²

Locuitori: 4,48 mil. (79 loc./ km²)

Religia: catolicism 80%; ortodoxism 13%

Moneda: kuna

Ziua națională: 30 mai

Geografia: C. este așezată în S. Europei, în Pen. Balcanică. Limite: Ungaria (NE), Iugoslava (E și S), Bosnia și Herțegovina (S și E), Marea Adriatică (V), Slovenia (NV). **G. fizică:** C. se întinde între Dunăre, Drava și M. Adriatică. Zone principale: Croația Inferioară sau Slovenia cuprinde depresiunile de pe văile Savei și ale Dravei (o parte din Câmpia Panonică); Croația Superioară, un platou carstic cu depresiunea Karlovac și o regiune colinară plus una montană paralelă cu coasta: M-ții Velika Kapela, Velebit și Alpii Dinarici. O altă zonă, de-a lungul coastei adânc crestate a Dalmației (însoțite de cca. 1180 de insule) și a Pen. Istria. Ape: Dunărea, cu afl. Sava și Drava care aparțin bazinului Mării Negre și o serie de râuri scurte printre care și Neretva, din bazinul M. Adriatice. **Clima:** este temperat-continentală în N și mediteraneană în zonele de coastă. Temp. medie anuală este de 10°C în zonele temperate și de 15°C în cele mediteraneene. Precipitațiile sunt de 900 mm/an în interiorul terit. și de 2000-3000 mm/an pe coastă. **Floră și faună:** 30% din terit. este acoperit de păduri de foioase (stejar, fag). În câmpia depresionară vegetație ierboasă. Fauna este specifică Europei Centrale și mediteraneene; vulpea, șacalul, râsul, mistrețul, căprioara, broasca țestoasă, scorpionul păsări cântătoare. **Populația:** este formată din croați 78%, sârbi 12%. Concentrarea max. a pop. este în N, de-a lungul Savei și Dravei și pe coasta dalmată. Rata natalității: 11,1‰ a mortalității: 11,7‰. Rata pop. urbane: 64%. **Resurse și economie:** Una din cele mai dezvoltate republici ale fostei Iugoslavii. Are res. min.: petrol, gaze naturale și bauxită; a dezvoltat o ind. diversificată (mai ales în zona Zagrebului): petrochimică, chimică, a produselor farmaceutice, siderurgică, de prelucrare a lemnului, de constr. navale. Agric. axată pe cultura de cereale (grâu, porumb), sfeclă de zahăr, cartofi, soia mai ales în partea de E a terit. În Slavonia: tutun, citrice, măslini. Turismul a jucat un rol foarte important înainte de războiul civil din fosta Iugoslavie. Coasta Adriatice (dalmată) ș.a; erau puncte de atracție cu o pondere de turiști dintre cele mai ridicate din Europa. **Transporturi și comunicații:** transport rutier, transport feroviar, transport maritim. Aeroport la Zagreb, Split (Spalato) și Dunbrovnik (Raguza). **Orașe:** Split, Rijeka, Zadar, Osijek, Karlovac. **Istoria:** Terit. a fost populat de iliri și celți; grecii întemeiază colonii pe coastele Adriatice, iar din sec. II-I î. Hr. aparține Imp. Roman; din sec. V-VIII vin ostrogoții, longobarii și avarii; din sec. VI-VII începe să fie cucerit de triburi de croați, aparținând grupei slavilor sudici. În sec. IX, sub autoritatea bizantină se creștinează. În sec. X, Tomislav unește Croația panonică și cea dalmată și își ia numele de rege al Croației. Luptă cu bulgarii și ungurii pentru independență. Recucerită de bizantini în sec. X, apoi sub unguri cu scurte intermitențe până în 1526. După 1526-27 o parte a C. cade sub dominația otomană, altă parte (zona Zagrebului și a Dalmației) va aparține casei de Austria prin pacea de la Campo Formio (1797). În 1848, C. susține pe Habsburgii împotriva revoluționarilor unguri. În 1867-68, prin compromisul austro-ungar, o parte a Croației este alipită Ungariei și pop. supusă maghiarizării (în Slavonia). În 1918, C. aderă la regatul Serbilor, Croaților și Slovenilor. Între 1929-41, în sânul acestui regat devenit Iugoslava, C. se opune centralismului sârb; se creează societatea secretă a ustașilor (1929), care recurge la asasinat politice. Între 1941-45 stat independent croat, controlat de germani și de italieni. În 1945 devine a 6-a republică a Rep. Pop. Federative a Iugoslaviei (din 1963,

RSFI); mișcarea naționalistă croată continuă. În 1990, primele alegeri libere sunt câștigate de democrații croați; în 1991, C. își declară independența. Lupte violente între croați și sârbii din Croația și armata federală. Independența C. este recunoscută de comunitatea internațională în 1992 și este admisă în ONU. C. acceptă planul de pace propus de ONU și desfășurarea unor forțe de protecție (FORPRON), afirmându-și voința de a-și reinstaura autoritatea asupra teritoriului (și a Krainei) unde sârbii au proclamat unilateral o republică în 1991. În prezent o relativă stabilitate. **Statul:** este republică parlamentară potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de un parlament Adunarea sau Soborul, format din: Camera Reprezentanților și Camera Județelor (Zupanijas); cea executivă de un cabinet numit de Adunare. Președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

Cuba

Denurnirea oficială: Republica Cuba

Capitala: Havana (2 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 114.000 km²

Locuitori: 11,11 mil. (100 loc./km²)

Religia: catolicism 80%; protestantism 3%

Moneda: peso-ul cubanez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 iulie

Geografie: C. este așezată în America Centrală insulară la 180 km la sud de Florida (74°8' și 84°57' longit. vestică; 19°49' și 23°18' lat. nordică. Limite: G. Mexic (NV), M. Caraibelor (S), Oc. Atlantic (N și E). **G. fizică:** Ins. C. are 3500 km de coastă. Țărmlul este foarte fragmentat și cu multe insule de-a lungul său; cca. 1600; Isla de Pinos, 3061 km². C. cuprinde cea mai mare ins. din arh. Antilelor; se caracterizează prin câmpii joase și platouri calcaroase, cu excepția sud-estului, cu masive din roci dure (Sierra Maestra cu Pico Turquino, 2000 m și Sierra del Cristal). În centru, Sierra Trinidad (1017 m alt./ max.); în vest, Sierra Organos (762 m, de natură calcaroasă. Coasta sudică este mlăștinoasă. Râuri scurte (cca. 200), cu debit mare (Cauto, 250 km). **Clima:** este tropicală și subtropicală, cu cicloane puternice (dezastruoase). Precipitații: 1140 mm / an în interior și mai scăzute în E. Temp. medie anuală, în ianuarie și iulie: 22°C și 28°C în Havana. În E temp. este mai ridicată. Anotimpul ploios: primăvara și i vară; cel uscat: toamna și iarna. **Floră și faună:** Pădurile tropicale (de esență prețioasă) prezente numai în munți, cuprind 11% din terit.; pășunile (savană) 34%. Faună bogată în păsări, pești; animale specifice savanei și pădurii tropicale. **Populația:** este formată dintr-un mozaic: albi, cca. 70%; metiși și mulatri 19%; negri. Concentrarea max. a pop. în zona reg. de NV (în Havana, cca. 20% din pop.) și în SV (reg. Manzanillo, Santiago de Cuba, Guantanamo). Rata natalității: 14,9‰; rata mortalității: 7‰. Rata pop. urbane: 76%.

Resurse și economie: Econ. socialistă, cu planificarea centralizată, bazată relativ pe monocultură (trestie de zahăr); 80% din exportul C. este zahărul; creșterea bovinelor pentru consum intern. Res. min.: nichel, mangan, crom, cupru. Ind. prelucrătoare: (tradiționale): zahăr și tutun; siderurgică, metalurgie neferoasă, chimică, textilă. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate; căi rutiere care străbat de-a lungul țării; vehicule; flotă comercială. Aeroport la Havana. **Orașe:** Santiago de Cuba (port); Camaguey, Holguin, Guantanamo, Santa Clara, Bayamo, Manzanillo. Există Universitate la Havana. **Istoria:** Locuită inițial de populații indiene (Arawak), C. este descoperită de Columb (1492) și devine colonie spaniolă (cuceritorul: Diego Velasquez). Sclavii negri îi vor înlocui pe indienii exterminați. Sec. XVIII o colonie bogată în plantații de tuțun. C. devine o mare producătoare de trestie de zahăr. În 1818 cubanezii obțin libertatea comerțului. Revoltele sclavilor negri. În 1868-78, 1895 conduc la intervenția SUA (războiul americano-spaniol, 1898); Spania e învinsă. (În 1880 sclavia este abolită). C. trece sub administrația SUA (un guvern militar american) până în 1902, când își proclamă independența. (În 1901, Constituția republicii; țara rămâne dependentă de SUA, care intervine succesiv pentru a se impune economic. Între 1925-33 țara este condusă de un dictator (Gerardo Machado) care este răsturnat pe cale armată. Între 1933-1944, generalul Batista, favorabil SUA, conduce C. (în 1940 devine președinte). În 1952, Batista suspendă Constituția. În 1953, după o rebeliune încheiată cu eșec, Fidel Castro este închis, apoi exilat. În 1956 F. Castro debarcă în Cuba și începe lupta de

gherilă (din trupe eterogene) în Sierra Maestra. În 1959 Batista este răsturnat. F. Castro devine prim-ministru; duce o politică de naționalizare a firmelor nord-americane, ceea ce determină SUA să impună C. un embargou comercial. URSS susține noul regim. O tentativă anticastristă este respinsă. În 1960, C. este declarată Republică Populară. În 1962 criza cubaneză; ruperea relațiilor americano-cubaneze; datorită instalării rachetelor sovietice cu rază medie de acțiune în C. Hrusciiov decide retragerea rachetelor. În 1976, prin noua Constituție, se instaurează rolul conducător în stat al P. Comunist. Castro monopolizează puterea; izolată, supusă unui regim socialist (econ. și politic), tot mai represiv, C. naționalizează comerțul particular, impune munca obligatorie, exerciții militare în școli etc. C. exportă revoluție în țările latino-americane și susține regimurile marxiste din Africa, unde participă armat (Angola, 1975), Etiopia (1977). În 1979 C. aderă la Mișcarea țărilor nealiniat (Conferința de la Havana). Multe valuri de emigranți cubanezi către Florida (SUA). După 1990, pierzând ajutorul URSS, C. este tot mai izolată pe scena internațională; regimul Castro adâncește criza soc-econ. și pol. a C. **Statul:** este republică (regim socialist), conform Constituției din 1976. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională a Puterii Populare, iar între sesiunile ei, de Consiliul de Stat; cea executivă de Consiliul de Miniștri, condus de președintele Consiliului de Stat. Șeful Statului: președintele Consiliului de Stat: Fidel Castro, care este și președinte al Consiliului de Miniștri. Partid unic.

Danemarca

Denumirea oficială: Regatul Danemarcei

Capitala: Copenhaga (1,3 mil. loc.)

Limba oficială: daneza

Suprafața: 43.000 km²

Locuitori: 5,18 mil. (121 loc./km²)

Religia: protestantism 90%; catolicism

Moneda: coroana

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 16 aprilie

Geografie: D. este așezată în Europa de nord-vest. Limite: la V, M. Nordului, la N M. Skagerrak; la E, M. Kattegat; la S și SE M. Baltică, la S Germania. **G. fizică:** Arh. danez este situat la poarta M. Baltice și este format din Peri. Jylland / Iutlanda și cca. 500 de insule învecinate: Sjaelland / Zealand, Fyn, Lolland, Funen, Falster, Langeland, Als, Mon, Mors, Bornholm în M. Baltică și ins. Fsenols în N. Atlanticului și Groenlanda. Relieful este de câmpie joasă (sub 170 m. alt.) cu morene de interior, semnele glaciației cuaternare, și nisipoasă pe țărmuri. Arh. D. leagă M. Nordului de M. Baltică. Țărmul este străpuns de golfuri, lagune și fiorduri nenumărate pe 75.000 km lungime. Rețeaua hidrografică este neînsemnată; câteva lacuri. **Clima:** este temperat-oceanică. Vântul din V aduce precipitații între 610 mm/an - 800 mm/an în Iutlanda. Temp. medie anuală este de 0°C în ianuarie și 17°C în iulie. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 10-11% din terit. În rest landă (vegetația terenurilor nisipoase) sau perdele forestiere de protecție. Fauna: cerbi, iepuri, vulpi, păsări, pește.

Populația: D. este omogenă, formată din danezi, peste 95%; germani, suedezi. Concentrarea pop. în ins. Sjaelland (cu cap. Copenhaga) și ins. Fyn (între 130-290 loc./km²). Rata natalității: 12‰ a mortalității: 11,8‰. Rata pop. urbane: 85%. **Resurse și economie:** D. are o econ. dezvoltată, deși este lipsită de res. min. suficiente. Are: petrol, gaze naturale, în M. Nordului, roci de construcție (cretă, nisip cuarțos, caolin). Ind. tradițională de construcții navale, motoare diesel, nave frigorifice, ind. chimică, a cimentului, a ceramicii, alimentară, farmaceutică, electronică și de generatoare eoliene (locul I pe glob). Pescuitul. Agric. bazată pe creșterea vitelor (10% din terit. sunt pășuni): bovine pentru lapte și carne, păsări; se cultivă: orz, ovăz, secară și grâu; sfeclă de zahăr; fructe; legume; plante furajere. **Transporturi și comunicații:** Danemarca este placa turnantă a comunicării schimburilor între Scandinavia și Europa. D. are o rețea de căi rutiere bine întreținută; căi ferate; flotă comercială. Un aeroport internațional modern (Kastrup) la Copenhaga. **Orașe:** Aarhus (port), Odense, Alborg, Esbjerg (port), Helsingør (port), Frederikshavn (port). Universități la Aarhus (1928); la Odense (1964); Copenhaga, (1479). **Istoria:** D. este locuită de triburi germanice (angli, iuți, cimbri); în sec. VI este ocupată de triburile danezilor, venite dinspre N. În sec. IX este întemeiat un regat. În sec. X este adoptat creștinismul. În sec. X cuceresc N. Franței și ducatul Normandiei. Vikingii pun stăpânire pe E Angliei și de asemenea pe Norvegia integrându-le în statul danez sub Knut cel Mare (1019-1035). Reunind sub autoritatea sa Norvegia, Islanda, Suedia și Finlanda (1397-1525), Uniunea de la Kalmar devine putere hegemon a nordului. Controlează traficul prin Strâmtoarea Sundului între M. Baltică și M. Nordului. În sec. VI, Reforma. Până în primele decenii ale sec. XVII domină M. Baltică și Scandinavia. În 1814 D. Este obligată să cedeze Suediei, Norvegia (Pacea de la Kiel). După războiul din 1864 D. pierde prov. Lauenburg, Schleswig și Holstein. În primul război mondial rămâne neutră. În 1920 partea de N a Schleswig-ului este înapoiată D. prin plebiscit. În al doilea război mondial este ocupată de trupe germane (1940-45). În 1953 Groenlanda este înglobată regatului D. Între 1945-70 D. obține prosperitatea; în 1973 intră în Piața Comună. D. aprobă ratificarea Tratatului de la Maastricht după un referendum în 1992, prin care îl respingeau. **Statul:** este monarhie

constituțională, regat ereditar, potrivit constituției din 1953. Puterea legislativă este exercitată de suveran și de Folketing; cea executivă de un cabinet rezultat în urma alegerilor. Conform principiului «regele domnește dar nu guvernează», monarhul are rol extrem de discret în viața politică a statului, limitându-se adesea la transmiterea de mesaje, dar un rol public important simbolizând unitatea statului și a națiunii. Multipartitism.

Djibouti

Denumirea oficială: Republica Djibouti

Capitala: Djibouti (220.000 loc.)

Limba oficială: franceza, araba

Suprafața: 23.000 km²

Locuitori: 589.000 (26 loc./km²)

Religia: islamism 94%, catolicism

Moneda: francul Djibouti

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 iunie

Geografia: D. este așezat în E Africii, la Oc. Indian. Prin situarea sa la intrarea în Marea Roșie, teritoriul are o importanță strategică. Limite: Somalia (S), Etiopia (V), Oc. Indian (Golful Aden, N și NV). **G. fizică:** Așezat în fața Golfului Aden, Djibouti se află pe traiectoria marilor rute maritime care unesc Mediterana cu Asia de-a lungul Mării Roșii. Solul este arid, de origine vulcanică, format în principal dintr-un podiș de mică înălțime, cu vaste câmpii pârjolate. În zona central nordică, paralel cu Marea Roșie, este o zonă tectonică marcată de o falie, cu cele mai joase altitudini de pe continent. Lacuri, în general sărate, Assal (170 m sub nivelul mării). În N, lanțuri bazaltice. Cele mai mari înălțimi, la frontiera sudică: conul vulcanic Yebel Mussa Ali (2.050 m). **Clima:** este toridă, tropical-aridă, caracteristică zonei de coastă deșertice, cu temperaturi foarte ridicate. În afara zonei montane, se simte puternic lipsa precipitațiilor (sub 200 mm/an). **Floră și faună:** Pe câmpiile podișului, plante xerofite. Munții acoperiți de vegetație permanentă. Faună marină foarte variată: ton, crustacee (languste), moluște. **Populația:** Există trei grup etnice, vorbind trei limbi diferite: afar (de origine danakli), pe trei sferturi din teritoriu, issas (în S) și arabi. O mare parte a populației este nomadă și seminomadă. Aproape jumătate din întreaga populație trăiește, în capitală. Ocupații: păstoritul, horticultura (în jurul capitalei Djibouti și a orașului Ambouli). Rata natalității: 37‰, a mortalității: 14,8‰; populația urbană 83%. **Resurse și economie:** Țară săracă, lipsită de resurse minerale, fără posibilitatea unei agriculturi susținute. Animalele și produsele lactate sunt pentru consum. Sare din lacul Assal. Importantă este activitatea portului Djibouti, pe ruta ce leagă Europa de Asia, Africa de E și Australia: poartă spre lume a comerțului etiopian. Se importă majoritatea produselor de consum. Alte res.: cultura palmierilor, creșterea animalelor: capre, oi, asini, cămile. **Transporturi și comunicații:** drumuri tranzitabile, sistem de cale ferată; calea ferată Etiopia-Djibouti este principala sursă de bogăție a țării. Aeroport la Djibouti. **Orașe:** Dikhil, Ali-Sabieh, Tadjoura, Obock (port). **Istoria:** Teritoriul a fost populat din evul mediu de triburile issa (de origine somaleză) și afar (de origine etiopiană, danakli). Din sec. al XIX-lea, D. face parte din Sultanatul Moscat și Zanzibar. În 1862, pe baza acordului cu triburile afar, Franța obține dreptul de a ancora în portul Obock. În 1884, sultanatul afarilor (Tadjurah), iar în 1885 cel al triburilor issa devin protectorate franceze, iar în 1896, colonie sub numele de „Coasta Franceză a Somalilor”. În 1897 portul D. devine, prin acord franco-etioopian, port de tranzit pentru Etiopia; în 1917 se deschide calea ferată Addis-Abeba-Djibouti. În 1946, Djibouti este „teritoriu de peste mări” al Franței, în 1947 își câștigă autonomia, în 1977 devine stat-independent, având în frunte un președinte. Tensiuni etnice între populațiile afar și issa; presiuni și pretenții teritoriale din partea Etiopiei și a Somaliei. Franța ajută cu o forță de menținere a păcii. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1981. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Camera Deputaților, cea executivă de președinte și Consiliul de Miniștri numit de președinte. Un partid în țară, alte șase în ilegalitate sau în exil.

Dominica

Denumirea oficială: Uniunea Dominica

Capitala: Roseau (15.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 751 km²

Locuitori: 71.000 (95 loc./km²)

Religia: catolicism 80%, protestantism

Moneda: dolarul Caraibelor orientale

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 noiembrie

Geografie: D. este așezată în America Centrală Insulară, în arh. Antilele Mici. **G. fizică:** un relief muntos, de natură vulcanică, 1447 m alt. max. În centrul ins. se întinde o câmpie. Apele au cursuri scurte. **Clima:** este tropical-oceanică, cu precipitații bogate și temp. medii anuale de 27°-28°C. Cicloane devastatoare. Floră și faună: pădure tropicală umedă. Faună bogată în păsări. **Populația:** este formată în majoritate din negri 65%, mulatri, metiși, creoli. Rata natalității: 16‰; a mortalității: 7‰. Rata pop. urbane: 9%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe culturi de: bananieri, nuci de cocos. Turism slab dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** autovehicule. **Orașe:** Portsmouth. **Istorie:** D. este descoperită de Columb într-o zi de duminică, de unde își trage numele, în 1493. În sec. XVII-XVIII devine obiect de dispută între Franța și Anglia; sunt aduși sclavi negri din Africa. În 1783: colonie engleză. În 1978, D. își proclamă independența; rămâne republică în cadrul Commonwealth-ului. Datorită econ. slabe, există șomaj și tensiuni sociale. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de Camera Adunării; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Multipartitism.

Ecuador

Denumirea oficială: Republica Ecuador

Capitala: Quito (1 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola; uzuală: limba indigenilor: quechua

Suprafața: 270.670 km²

Locuitori: 11,69 mil. (43 loc. / km²)

Religia: catolicism 94%, protestantism, mozaism

Moneda: sucre

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 10 august

Geografie: E. este așezat în America de Sud, de ambele părți ale Ecuatorului, de unde își trage numele. Limite: Columbia (N), Peru (E și S), Oc. Pacific (V). **G. fizică:** E: are de-a lungul Pacificului o câmpie colinară (Costa), mai extinsă și mai umedă în N, despărțită de câmpia Oriente din bazinul superior al Amazonului (cca. 50% din terit.) prin două Cordillere ale Anzilor, orientate de la N la S, cu platouri înalte în centru, străbătute de văi. Este o regiune vulcanică: vf. Chimborazo (6.310 m), Turigurahua, Cotopaxi, Altar ș.a. Cutremure catastrofale în 1987. Arh. Galapagos (7.812 km²) sau Colon/Columb face parte din terit. E. Câmpia de coastă este udată de numeroase cursuri de apă dintre care cel mai lung este Guayas (60 km) navigabilă până la vărsare în Golful Guayaquil, larg de 200 km. În E, Putumayo, Napo, Pastaza, toate afl. ale Amazonului. Clima este ecuatorială. Temp. medie anuală: 24°C (Costa și Oriente); 13°C (Quito); mai rece în munți, fără variație de anotimpuri. Precipitații: Costa: 120-500 mm/an; Anzi: 500-1010 mm/an; Oriente: 1.010-2.030 mm/an. **Floră și faună:** păduri ecuatoriale cca. 50% din terit. (lemn de esență tare, balsa și din categoria plantelor colorante); savană în Costa. Faună specifică celor două zone vegetale. Arh. Galapagos/Colon este declarat P.N., spațiu prezervat și patrimoniu al umanității. **Populația:** este formată din: mețiși 35%, albi 20%, mulatri 15%, negri 5%. Concentrarea max. a pop. pe platourile din Anzi și în depresiuni; în Costa. Zona amazoniană: pop. rarefiată (1-2 loc./km²). Rata natalității: 25‰; a mortalității: 6‰. Rata pop. urbane: 58%. **Resurse și economie:** Economie în curs de dezvoltare cu o ind. relativ diversificată, cu un export în care ponderea principală o dețin petrolul și culturile comerciale. Res. min.: aur, argint, petrol, fier, cupru. Culturi de subsistență: orez, fasole, manioc, porumb, cartofi. Pescuitul. Culturi comerciale; la banane, printre primele exportatoare din lume, trestie de zahăr, cafea, cacao, ananas, bumbac, tutun, tartago (plantă oleaginoasă). Creșterea animalelor: cornute mari, oi. Export: petrol, banane, cafea, cacao, lemn de balsa (printre cele mai mari rezerve din lume), pălării de pai, nuci de tagua, rom. Transporturi și comunicații: căi ferate, căi rutiere; autovehicule; flotă comercială. Infrastructura drumurilor slab dezvoltată. Aeroport la: Quito și Guayaquil. **Orașe:** Guayaquil (port), Cuenca, Ambato, Machala, Portoviejo, Riobamba. Există 10 universități. **Istoria:** Vechiul regat indigen Quito este cucerit de indienii din Peru în sec. XV. În 1532 este fondată o colonie spaniolă de Pizarro și inclusă în Vicereatul Peru, apoi în Noua Grenadă. Devine independentă de Spania la 10 august 1809. După mișcarea revoluționară din 1822, face parte din Marea Columbie (1822-1831) împreună cu Columbia și Venezuela. În 1830 își proclamă independența și suveranitatea statului. Mari tensiuni politice între conservatori și liberali. Dese dispute de graniță cu Peru. După al doilea război mondial numeroase lovituri de stat militare. În 1970 este instaurată o dictatură și Congresul este dizolvat. În 1972 este pusă în funcție conducta de petrol transandină distrusă în parte de cutremurul din 1987. Situația pol.-socială și econ. dificilă. În 1992, E. se retrage din OPEP (Organizația Țărilor Exportatoare de

Petrol). **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1987-1979. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Național; cea executivă de un cabinet ales și condus de președinte. Multipartitism.

Egipt

Denumirea oficială: Republica Arabă Egipt

Capitala: Cairo (6 mil. loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 1.000.000 km²

Locuitori: 64,2 mil. (64 loc./km²)

Religia: islamism 93%, creștinism (copti, catolici)

Moneda: lira (livra) egipteană

Formă de guvernământ: republică

Ziua națională: 23 iulie

Geografia: E. este așezat în NE Africii și V. Asiei. Limite: Marea Mediterană și Israelul (N), Marea Roșie (E), Sudanul (S), Libia (V). **G. fizică:** Sahara ocupă cea mai mare parte a țării, sub forma unui deșert format din, platouri. Teritoriul este împărțit în patru regiuni naturale. Prima: Valea Nilului și Delta. A doua, Deșertul Occidental (la V de Nil) care cuprinde 3/4 din suprafața totală, formează trei podișuri de gresie și calcar, despărțite prin depresiuni, cu ape subterane și oaze. Podișul sudic este nisipos și nu trece de 1.000 m înălțime; include oazele Dahla, Kharga și AbouMinkar, unde există ape subterane. La nordul lui, cel de al doilea podiș, argilos, cu depresiuni, formează oazele: Farafra, Bahria, localitatea Fayoum, valea Rayan, depresiunea Kattarah (134 m sub nivelul mării). Al treilea podiș se află la N de Kattarah. A treia regiune: Deșertul Oriental sau Deșertul Arabic, între Nil și Marea Roșie, format din două podișuri stâncoase (hammada): cel de la N de Kenah, înalt de 500 m, cel de la S, mai mic. Între Nil și Marea Roșie, de-a lungul ei, un lanț muntos, cu altitudini max. de 2.174 m (Jebel Shayeb). A patra regiune, Peninsula Sinai, este un podiș întins, cu dune de nisip la N, cu văi uscate (Wadi El-Arish). În centru, podișul El-Tih, cu văi adânci, uscate, care duc spre Golful Suez și Golful Aqaba. Aici sunt cei mai înalți munți din E: mt. Katharina (2.446 m), mt. Umm Shower (2.402 m), mt. Eth-T'hebt (2.250 m). Geografic, peninsula Sinai face parte din Asia. Nilul, cel mai lung fluviu din lume (6.700 km), cu 1.500 km pe teritoriul Egiptului, pătrunde în țară pe la N de Wadi Halfa, curge printr-o vale strâmtă, printre coline nisipoase, către Esna, apoi printre coline argiloase către Cairo. La N de capitală formează delta (24.000 km²). Egiptul are ieșire în N la Marea Mediterană și în E la Marea Roșie. **Clima:** este mediteraneană pe litoralul nordic și în delta Nilului; în rest, tropical-deșertică (18°C-31°C); precipitații 3.200 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație săracă, în afară de Delta și valea Nilului; în deșert, lipsește sau e întâlnită doar cea xerofită. Fauna săracă, în afară de Delta Nilului. **Populația:** Egiptul este cea mai populată țară arabă, cea mai mare concentrare pe valea Nilului (5% din teritoriu). Majoritatea o formează felahii (țărani egipteni), din timpuri imemorabile; ceilalți sunt africani: beduini, turci, arabi, care s-au amestecat cu populația autohtonă. Majoritatea populației este ocupată în agric. Cairo, cel mai mare oraș din Africa, este suprapopulat. Rata natalității: 26,4‰, mortalitatea: 7,1‰; populația urbană: 45%. **Resurse și economie:** bumbac, grâu, porumb, orez, oraz, sorg, trestie de zahăr, arahide de pământ, susan, curmale, banane; ovine, caprine, cămile, pește, corali; energie electrică, petrol (Ras Gharib, Hurgada, Abu Rudeis), mangan, sare marină. Ind. de rafinare a petrolului, textilă; ciment, sticlă, zahăr, alcool etc. Export: bumbac, textile, petrol și derivatele lui, orez, mangan. Agric. dezvoltată datorită sistemului de irigații generalizat. Barajele - rezervoare de pe Nil, în special cel de la Assouan permit o irigare permanentă. Venituri (devize) din turism și din folosirea Canalului de Suez (161 km lungime, 70-125 m lățime, adâncime minimă 11 m). **Transporturi și comunicații:** Drumuri tranzitabile, rețea de căi ferate, zone navigabile pe Nil.

Orășe: Alexandria, Suez, Port Said, Tantah, Mansourah, Ismailia, Gizah (N); Assiout (central); Assouan (S), toate pe valea Nilului. **Istoria:** Cu cca. 3000 ani î. Hr. a luat naștere în Egipt o civilizație înfloritoare, pe valea inferioară a Nilului. Între 3200-2778 î. Hr., prima și a doua dinastie, epoca thinită. Menes sau Narmer unifică Egiptul. Între 2778-2260, a treia până la a șasea dinastie: Egiptul vechi. Dinastia de Djoser la Saqqarah. Piramida din Gizah. Între 2260-2160; dinastia a șaptea până la a zecea; perioadă de tulburări politice și sociale, numită perioada intermediară. Între 2160-1785 dinastia a unsprezecea și a douăsprezecea: Imperiul de mijloc sau primul Imperiu teban. Egiptul cucerește Siria și Nubia. Între 1770-1580, dinastia a treisprezecea până la a șaptesprezecea a doua perioadă intermediară; invazia hixoșilor veniți din Asia. Între 1580-1085, dinastia a optsprezecea până la a douăzecea: Noul Imperiu sau Al doilea Imperiu teban. Egiptul este una din marile puteri din Orient. Domnesc: Thoutmosis III, Amenophis IV, ereticul devenit Akhenaton și Ramses II. Anul 1085 marchează sfârșitul unității egiptene. Dinastiile străine și naționale alternează la putere de la a douăzeci și una la a douăzeci și șasea dinastie. Invazia asiriană. În 525, persanul Cambize cucerește Egiptul. Regii perși alternează cu cei indigeni de la a douăzeci și șaptea la a treizecea dinastie. În anul 332 Alexandru cel Mare cucerește Egiptul. Între 30 î. Hr.-395 d. Hr., Egiptul este provincie romană. Se răspândește creștinismul. Între 395-639, Egiptul este provincie a Imperiului Bizantin. Egiptul este musulman până la Mehmet-Ali, după 640 este cucerit de arabi și islamizat, în timpul dinastiei omeizilor, apoi a abasizilor. Se adoptă limba arabă. În 750, coptii mai reprezentau doar 1/4 din populație. Între 969-1171, fatimizii, dinastie šiită; fondează orașul Cairo și universitatea D'al Azhar (973). În 1171 ia puterea Saladin. Din 1171-1259 dinastia ayubidă pune mâna pe totalitatea statelor latine ale Levantului și restaurează sunismul. 1250-1517: casta militară a mamelucilor domină țara și instaurează o administrație eficientă. 1517-1805: Egiptul este provincie otomană, guvernată de un pașă numit anual. 1789-1801: Egiptul este ocupat Napoleon Bonaparte. Egiptul modern. 1805-1848: Mehmet-Ali, care s-a declarat pașă pe viață, îi masacrează pe mameluci (1811) și modernizează țara. El cucerește Sudanul (1921). În 1867 Ismail Pașa obține titlul de khedive (vice-rege). În 1869 este inaugurat Canalul de Suez. Între 1878-1881, Egiptul nu mai poate asigura plata datoriilor contractate și acceptă ca posturile importante din guvern să fie preluate de francezi și englezi; după 1882, numai de englezi. Egiptul devine protectorat englez (1914-1922), punând capăt suzeranității otomane. După 1922, regat independent; începe lupta pentru o independență efectivă. Tratatul anglo-egiptean din 1936 confirmă independența Egiptului, care acceptă staționarea de trupe britanice pe teritoriul său. Între 1936-1952, sub Farouk I, mișcarea politico-religioasă Frații Musulmani se radicalizează în mișcare naționalistă, devenind mai activă după înfrângerea armatelor arabe de către Israel (1948-1949). Egiptul republican. În 1953 „ofițerii liberi”, conduși de Neghib și Nasser, iau puterea și proclamă republica. În 1954, Nasser devine unicul conducător al Egiptului, iar în 1956 obține de la sovietici finanțare pentru barajul de la Assuan; naționalizează Canalul de Suez, ceea ce duce la un conflict cu Israelul și la intervenția militară franco-britanică. Între 1958-1961, Egiptul și Siria formează Republica Arabă Unită, la care aderă și Yemenul, prezidată de Nasser. În „războiul de șase zile” cu Israelul (1967), Egiptul este înfrânt. În 1967 Egiptul rupe cu URSS și-i expulzează pe consilierii sovietici. În 1970 Sadat îi succede lui Nasser. Războiul din 1973 cu Israelul se sfârșește onorabil pentru Egipt. În 1979, tratatul de pace cu Israelul. În 1981 Sadat este asasinat. Hosni Mubarak devine președinte. În 1982 Egiptul recuperează Sinaiul. Între 1983-1984 Egiptul se apropie de Israel spre dezaprobarea lumii arabe. Sub presiunea fundamentalistilor musulmani, islamizează Constituția și învățământul. Între 1978-1988, cea mai mare parte a țărilor arabe restabilesc relații cu Egiptul; în 1989 Egiptul este reintegrat Ligii arabe. În 1991, în războiul din Golf, Egiptul participă la forțele multinaționale împotriva Irakului. În 1993 se înmulțesc

atentatele teroriste sub acțiunile represive ale guvernului împotriva islamiștilor. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1971. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Populară; cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Multipartitism.

El Salvador

Denumirea oficială: Republica El Salvador

Capitala: San Salvador (1,25 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 21.000 km²

Locuitori: 5,89 mil. (281 loc./km²)

Religia: catolicism 90%; protestantism

Moneda: colon salvadorian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: E. S. este așezat în America Centrală istmică; are deschidere la Oc. Pacific. Limite: Honduras (N și E), Oc. Pacific (S), Guatemala (V). **G. fizică:** E. S. are un relief muntos. Lanțul munților de coastă are o mulțime de vulcani (Mamatequeque, Quezaltepeque, Izalco). Între masivele muntoase din E și V (vulcanice) se întinde bazinul fertil din centru (600 m), pe valea râului Lempa (260 km). În N este teren jos, de savană. În S, de-a lungul coastei, o câmpie îngustă. Cutremure în mod curent. **Clima:** este tropicală. Temp. medie anuală: 21°C-24°C. Precipitații: 2.030 mm/an. Clima variază de la cald la frig după altitudini; iarna este anotimp ploios. **Floră și faună:** Păduri tropicale cca. 30% din terit., cu lemn de esență prețioasă (abanos, mahon). Faună specifică savanei și pădurii tropicale. **Populația:** este foarte densă în E. S. și este formată din 84% metiși, 10% europeni, amerindieni (maya și nahua). Concentrarea max. în reg. central-vestică. Rata natalității: 31,5‰; a mortalității: 6,5‰. Rata pop. urbane: 45 %. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric., cafea în special; bumbac; trestie de zahăr, banane, agrume, ananas, porumb, orz, susan, tutun. Exportă: cafea, bumbac, zahăr, lemn, tutun, argume. Creșterea bovinelor. Ind. relativ diversificată: nu are resurse minerale; foarte mari resurse de electricitate: hidroenergie (hidrocentrale) și res. geotermale (centrale geotermice). **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate; căi rutiere; vehicule. Aeroport la San Salvador. **Orașe:** Santa Ana, San Miguel, Nueva San Salvador; porturi: La Union; La Libertad, Acajutla. Există universitate la San Salvador. **Istoria:** Vechiul Cuzcatlan (azi El Salvador) era locuit de triburi ale amerindienilor maya și nahua. În 1524 E. S. este cucerit de conquistadori spanioli și inclus în Căpitănia Generală Guatemala. În 1821 își proclamă independența. În 1823 intră în Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale. În 1841 se proclamă republică independentă. Sec. XIX, conflicte armate cu Guatemala, Nicaragua, Honduras (cu Hondurasul vor fi confruntări și în 1969) „războiul fotbalului”. Se impun regimuri militare; lupte de gherilă și terorism. După 1980, țara fiind în criză, forțele de stânga Frontul Farabundo Marti de Eliberare și Frontul Democratic Revoluționar duc lupta armată cu regimul de la putere sprijinit de SUA. Țara va fi pustiită; 1 milion de refugiați. Din 1987 E. S. semnează acorduri de pace cu Costa Rica, Guatemala, Honduras și Nicaragua, pentru restabilirea păcii în America Centrală. În 1992, negocierile sub patronaj ONU între guvern și gherilă duc la un acord de armistițiu ce deschide, după 11 ani, calea încetării unui război sângeros (75.000 de morți). **Statul:** este republică prezidențială conform Constituției din 1983. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Elveția

Denumirea oficială: Confederația Elvețiană

Capitala: Berrna/Bern/Berne (135.000 loc.)

Limba oficială: germana, franceza, italiana, retoromana

Suprafața: 41293 km²

Locuitori: 7,26 mil. (176 loc./km²)

Religia: catolicismul 49%; protestantism 45%

Moneda: francul elvețian

Ziua națională: 1 august

Geografie: E. este așezată în Europa Centrală. Limite: Franța (N și V), Germania (N), Lichtenstein, Austria (E), Italia (SE și S). **G. fizică:** E. este așezată pe cursurile superioare ale fl. Rhân (Ron) și Rhein (Rin). Relieful este predominant muntos; Alpii Elvețieni, M-ții Jura. Este țara cu cea mai ridicată alt. medie din Europa. Alpii Elvețieni - Muntele Monte Ross (4634 m alt. max.) masiv în centrul și sudul țării, sunt acoperiți de zăpezi veșnice și de ghețari. M-ții Jura (1679 m alt. max.; vf. Tendre) la granița cu Franța, sunt calcaroși și au culmile paralele, ca niște platouri ondulate, cu foarte puține trecători. Reg. nordică a E. este un podiș, Podișul Elveției. Între M-ții Alpii Elveției și Jura există un culoar (Mitteland) de cca. 680 m altit.; coline, podișuri erodate de ghețari. Ape: o rețea bogată: Rinul (vale adâncă) cu afl. Aar, aparținând bazinului hidrografic al M. Nordului; râul Inn (afluent al Dunării) aparținând bazinului hidrografic al M. Negre; Ronul (vale adâncă) aparținând bazinului hidrografic al M. Mediterane și Ticino (afl. al. Padului) aparținând bazinului hidrografic al M. Adriatice. Se găsesc peste 1000 de lacuri naturale; printre cele tectone-glaciare se numără: Geneve (Leman), Constance (Bondesee), Neuchâtel, etc. E. poate fi socotită castelul de apă al Europei. **Clima:** este alpină, continental-temperată, cu ierni lungi și aspre, veri destul de răcoroase. În Pod. Elveției iernile sunt mai blânde, verile mai ploioase. Temp. medie anuală de 0°C în ianuarie, și 19°C în iulie; la Davos, -7°C și 12°C; la St. Bothard, -8°C și 7°C. Precipitațiile: valea. Valais, sub 630 mm/an; valea Rinului Superior, 1270 mm/an; m-ții din NE, 1440 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația este dispusă în funcție de alt. cât și de orientarea versanților, astfel încât pădurile amestecate de foioase (de-a lungul Rinului, la poalele munților Jura și Alpi), în zona Lacului Geneva, alternează cu culturi: mai sus, păduri de conifere, pășuni alpine. Fauna caracteristică Europei Centrale și Nordice: ursul, lupul, vulpea, capra neagră, bursucul, vidra. **Populația:** este formată din: germani 65%, francezi cca. 20%, italieni 10% și raeto-romani. Concentrarea maximă în zona Mitteland (75%) dintre M-ții Jura și Alpi (60% din terit.). Rata natalității: 12,3‰; a mortalității: 9‰. Rata pop. urbane: 61%. **Resurse și economie:** E. are o economie dezvoltată, bazată pe servicii, finanțe și turism. Tradițională: ind. ceasurilor, aparatură electrică, instrumente de măsurat și de calcul, farmaceutică; textilă; industrii de precizie cu un consum mic de materii prime și energie; mână de lucru calificată. Res. min. minime. Hidroenergie, termocentrale, centrale atomo-electrice. Agric. bazată pe creșterea bovinelor. Este o agric. intensivă. Prosperitatea economică a E. este legată de tradiția comercială dar și a neutralității ei politice, favorabilă activității financiare. Șomaj redus; monedă forte. **Transporturi și comunicații:** căi ferate în totalitate electrificate (cu ecartament îngust și specifice zonei de munte, cu cremalieră; autovehicule; autostrăzi; flotă comercială fluvială și maritimă. Tuneluri montane care asigură legătura E. cu Italia, Franța, Austria. Rinul este navigabil. Aeroportul la Zurich și Geneva. **Orașe:** Zurich, pe țărmul Lacului Zurich, centru comercial și financiar internațional; Basel (port fluvial), centru bancar, al ind. farmaceutice, al textilelor și ceasornicelor, Geneve (Geneva) pe țărmul Lacului Leman, oraș al ind. ceasornicelor și al instrumentelor de precizie, sediu al unor organisme internaționale (Palatul Națiunilor, Crucea Roșie, Organizația Mondială a Sănătății ș.a.); Lausanne, Lucerna. **Istoria:** Terit. E. locuit de triburi celtice

(helveții) supuse de Caesar (58 î. Hr.), romanizate (sec. I-V face parte din Imp. Roman). În sec. III se stabilesc aici burgunzii și alamanii (triburi germanice); aparțin succesiv: Imp. Francilor, al statului burgund, din Imp. Romano-German. Între sec. VII-IX se creștinează. Din sec. XIII-XIV câteva cantoane (Ury, Schwyz, Unterwalden, apoi Lucerna, Zurich și Berna) formează o confederație care își păstrează independența printr-o luptă dâră. Sec. XVII, Reforma (sub forma calvinismului mai ales) care se răspândește în câteva cantoane. În 1648 prin Tratatul de pace de la Westfalia este recunoscută independența Confederației Helvetice. În 1815 Congresul de la Viena declară E. stat cu neutralitate perpetuă. În 1848 o nouă constituție instaurează un stat federal, stat cu un guvern central cu sediul la Berna. În 1874 se introduce prin Constituție dreptul la referendum. În cele două războaie mondiale neutralitatea E. este respectată. În 1979 este creat cantonul Jura de limbă franceză. În 1992 E. se pronunță pentru aderarea la F.M.I. și la Banca Mondială, prin referendum și împotriva integrării în EEE; paralel, guvernul depune cerere de aderare la CEE. **Statul:** este republică confederativă, cu regim parlamentar, conform Constituției din 1874. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Federală (Consiliul Național și Consiliul Cantoanelor); cea executivă de un cabinet (Consiliul Federal) numit de Adunarea Federală. Multipartitism.

Emiratele Arabe Unite

Denumirea oficială: Emiratele Arabe Unite

Capitala: Abu Dhabi (240.000 loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 80.000 km²

Locuitori: 1,94 mil. (24 loc./ km²)

Religia: islamism (sunit) 95%

Moneda: dirham-ul

Forma de guvernământ: monarhie (emirat)

Ziua națională: 2 decembrie

Geografie: E.A.U. sunt așezate în S Golfului Persic în Peninsula Arabia. Fac parte din Orientul Mijlociu. Limite: Golful Persic (N), Golful Oman și Omanul (E), Arabia Saudită (S și V). G. fizică: terit. se întinde în cea mai mare parte în deșertul Arabiei, până pe țărm, o câmpie aridă și monotonă. La E. spre hotarul cu Omanul, se înalță Munții Al Hajer (2100 m). Cursurile permanente de apă lipsesc. Oaze: Buraimi, Al Ain. **Clima:** este tropical-deșertică, foarte uscată. Precipitațiile sunt puține (sub 75 mm/an). **Floră și faună:** Vegetație de deșert: ierburi țepoase, ici-colo arbori fără frunze: saxaul, xerofite, tufișuri. În oaze: curmali, diferiți palmieri. Se folosește apa distilată pentru întreținerea unor spații înverzite și pentru plantațiile forestiere care iau amploare în ultimul timp. **Populația:** este formată din arabi (75%), indo-pakistanezi, europeni, iranieni. Concentrarea populației pe coastă și în orașele de la poalele Munților Al Hajer. Sunt foarte mulți imigranți, datorită faptului că, fiind o mare producătoare de petrol, are venituri imense, ceea ce atrage forță de muncă străină (peste 500.000 de persoane), E.A.U. ducând lipsă de forță de muncă, o mare parte a localnicilor fiind crescători de animale. Rata natalității: 20,6‰; a mortalității: 2,9‰. Pop. urbană: 83%. **Resurse și economie:** Rezervele uriașe de petrol (Murban, Bu Hasa), cât și exploatarea submarine de la Zakum, Umn Shaif și gazele naturale (lichefiat) aduc mari venituri (export). S-au dezvoltat industriile prelucrării petrolului (rafinării, uzine chimice); metalurgie; termocentrale. Agricultură pe baza irigațiilor (apă desalinizată). Intense activități bancare, turism. **Transporturi și comunicații:** infrastructura foarte dezvoltată și modernă: 4 aeroporturi internaționale. **Orașe:** Dubai, Sharjah, Al Ain. **Istoria:** În secolele trecute, terit. E.A.U. era numit „Coasta piraților”. În 1853, englezii încep să aibă inițiativă în zonă; în 1892 încheie un tratat cu statele riverane (care fac azi parte din E.A.U.). Se creează Trucial States (Trucial Oman), din 7 emirate, sub control britanic, până în 1971. La 18 iunie 1971, se constituie o federație din 6 emirate la care aderă în 1972 și Ra'sal-Khayma. E.A.U. regroupează 7 emirate: Abu Dhabi, Dubayy, Cardja, Fudjayra, Adjman, Umm al-Oaywayn și Ra's al-Khayma. **Statul:** este monarhie constituțională (în sensul că nu se guvernează după Sharia - legea islamică); federație de emirate, conform Constituției din 1971. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Suprem al Uniunii (format din liderii celor 7 emirate) și Consiliul Național Federal; cea executivă, de Consiliul Suprem al Uniunii și de Consiliul de Miniștri, numit de primul. Nu există partide politice. Regim cu largi prerogative ale executivului.

Eritreea

Denumirea oficială: Statul Eritreea

Capitala: Asmara (360.000 loc.)

Limba oficială: araba și trigrigna

Suprafața: 120.000 km²

Locuitori: 3,62 mil. (26 loc./km²)

Religia: islamism (peste 80%), creștinism (copti)

Moneda: birr-ul

Forma de guvernământ: inf. inac.

Ziua națională: 24 mai

Geografia: E. este așezată în NE Africii, cu ieșire la Marea Roșie. Limite: Sudanul (V și NV), Marea Roșie (E), Etiopia (S). **G. fizică:** Are un teritoriu înalt: Masivul Etiopian (peste 3.000 m) de natură bazaltică, un adevărat castel al apelor în Africa, și Munții Danakil (SE); în V lor, depresiunea Danakil (160 m sub nivelul mării) se întinde mai mult pe teritoriul Etiopiei. În E, o câmpie îngustă de coastă; multe golfuri (Golful Zula) și arhipelagul Dahlak (126 insule). În fața Masivului Etiopian, o depresiune largă, pe unde curge Baraka, ce trece prin Sudan și se varsă în Marea Roșie. Multe râuri, foarte scurte, temporare. Râul Atbara, care se varsă în Nil, la granița cu Etiopia. **Clima:** este tropicală, cu precipitații bogate în zonele înalte (cca. 1.000/an) și foarte sărace în depresiunea Danakil (sub 200 mm/an). **Floră și faună:** Vegetație tropicală; savană pe înălțimi; ierburi xerofite în zonele aride și păduri-galerii de-a lungul apelor. Parcuri, rezervații. **Populația:** este diversificată: șemitică (tigrai), kușită (bedja, dankali), nilotică (kunama, barea). Concentrarea max. a pop. pe platourile înalte (unde se cresc animale); în depresiune și pe litoral clima este uscată, iar populația rară. Agric. absoarbe cea mai mare parte a forței de muncă. **Resurse și economie:** bazate în special pe agric. și creșterea animalelor: zebu, ovine, caprine, cămile. Se cultivă: orz, grâu, porumb, bumbac, tutun, in; citrice, bananieri, palmieri. Se exportă: cafea. Resurse minerale; cupru, nichel, crom, azbest, fier. Se extrage sarea marină. Pescuitul: pești, bureți, perle. Industria prelucrătoare a peștelui și a petrolului. **Transporturi și comunicații:** sunt sărace. O cale ferată leagă capitala Asmara de portul Massawa. Prin portul Assab se realizează tranzitul din Etiopia la mare. (După independența Eritreea, Etiopia nu mai are ieșire la mare.) Aeroport la Asmara. **Orașe:** Massawa, Keren, Assab, Adi Ugri. **Istoria:** În antichitate, E. făcea parte din regatul Aksum; după slăbirea acestuia, în sec. VII, litoralul E. este cucerit de arabi. În evul mediu, devine provincie a statului etiopian. Din sec. al XVI-lea este sub influența Imperiului Otoman. În 1868 Massazva este ocupată de egipteni. În sec. al XIX-lea Italia începe să se infiltreze, dar nu are autoritate decât asupra litoralului. În 1889 Italia proclamă coasta E. colonie a sa; teritoriului i se dă numele de Eritreea de la denumirea latină a Mării Roșii, Mare Erythraeum. După războiul dintre Italia și Etiopia și în urma păcii de la Addis-Abeba (1896), Etiopia este recunoscută ca stat independent, granița pe linia Mareb-Belasa-Mura marcând o entitate geografică și politică separată. În 1936 E. este unită cu Somalia italiană și Etiopia în „Africa de Est italiană”, cu capitala la Asmara. (În 1936 Mussolini cucerise Abisinia.) În 1941 forțele engleze din Sudan eliberează Etiopia și ocupă E. Până în 1952, aceasta rămâne sub administrație britanică. În 1952, prin rezoluția ONU, E. devine regiune autonomă în Etiopia declarată; în 1962, provincie a statului etiopian. Se naște o mișcare de gherilă pentru obținerea autonomiei și apoi pentru separarea de Etiopia. Rezistența armată continuă 30 de ani și se încheie cu 1/2 de milion de refugiați și 100.000 de morți, la mijloc fiind interesele marilor puteri. Din 1977, Etiopia are un regim politic marxist, sprijinit de URSS și Cuba împotriva mișcărilor

naționale secesioniste. În 1991 se instituie un guvern provizoriu pentru a organiza un referendum asupra independenței, sub supravegherea ONU. Eritreea este declarată stat independent în mai 1993.

Estonia

Denumirea oficială: Republica Estonia

Capitala: Tallinn (480.000 loc.)

Limba oficială: estonă; limba uzuală: lb. rusă.

Suprafața: 45.000 km²

Locuitori: 1,52 mil.; (34 loc./km²)

Religia: protestantism; ortodoxism

Moneda: coroana estoniană

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 24 februarie

Geografie: E. este așezată în Europa central-nordică. Limite: M. Nordului (V și N), Rusia (E), Letonia (S). **G. fizică:** E. este un stat la M. Baltică, la S Golfului Finlandei. Terit. țării are multe zone joase, unele mlăștinoase sau lacustre, alternând cu cele care urcă până la 50 m (calcaroase în N; din acumulări morenice în S). Alt. max. este de 320 m în S (Suur Munamagi). În dreptul litoralului (în V îndeosebi) peste 1500 de insule și insulițe mari și mici. Cele mai mari: Saaremaa (2673 km²), Huuma (989 km²). Rețeaua hidrografică foarte bogată; râul Narva drenează Lacul Peipus (Ciudskoe Ozero de 3555 km²) de la granița cu Rusia. Sunt peste 1400 lacuri în E. **Clima:** este temperată, cu influențe oceanice în V. Precipitațiile sunt de 600-700 mm/an; la sfârșitul verii cresc. **Floră și faună:** Peste 40% din terit. este acoperit cu păduri de conifere (molid, brad); vegetație de mlaștini, turbării. Fauna foarte bogată: lupi, urși, vulpi, râși, jderi. Există un parc național, câteva rezervații naționale și zeci de mici rezervații în care sunt ocrotite peste 55 de specii de plante și peste 195 de specii de animale. **Populația:** este formată din estonieni 60%, ruși 30%, ucrainieni, bieloruși, finlandezi. În orașele industrializate predomină pop. non-estoniană (în orașul Narva apropiindu-se de 100%); în mediul rural estonienii sunt 85%. Concentrarea max. în NE industrializat. Rata natalității de 14,2‰; a mortalității de 12,4‰. Pop. urbană 70%. **Resurse și economie:** Economia bazată pe import de materii prime și combustibil. Res. min.: șisturi bituminoase, fosforite, turbă. Ind. este diversificată: extractivă (șisturi bituminoase) și prelucrătoare; ind. ușoară, de utilaje, îngrășăminte chimice, hârtie, ind. prelucrătoare a materiei prime agr. (lapte, carne). Sericicultură. Creșterea bovinelor. Se cultivă: cartofi, cereale, legume. **Transporturi și comunicații:** Transport rutier (70%); transport maritim; linii de ferry-boat între Tallinn, Stockholm, Helsinki. Aeroport la Tallinn. **Orașe:** Tartu, Narva, Klohtljarve, Garnu. **Istoria:** Strămoșii estonienilor migrează dinspre răsărit la jumătatea mileniului III î. Hr.; limba estonă aparține grupului finic al limbilor fino-ugrice, în aceeași grupă cu finlandeza și maghiara. În sec. IX estonienii se unesc împotriva invadatorilor vikingi; în sec. XI, împotriva rușilor; în sec. XII, a danezilor. În sec. XIII-XIV pe terit. E. pătrund ordine cavaleriești germane care creștinează pop. forțat. În sec. XIV-XV reg. face parte din Confederația Lituaniană; germanii stăpânesc mult din terit. E. În sec. XVI-XVII este disputată de Suedia, Polonia, Danemarca și Rusia; se răspândește Reforma. În sec. XVIII Suedia stăpânește E., după 1721 E. este anexată de către Rusia țaristă. În 1917 Guvernul Provizoriu recunoaște autonomia E.; în 1918, E. își proclamă independența la Tallinn. În 1918 trupe germane ocupă E.; bolșevicii proclamă în același an, la Narva, Rep. Sovietică Estonă, cu sprijinul Armatei Roșii. Guvernul Provizoriu estonian este sprijinit de Flota britanică și de trupele de voluntari suedezi. În 1920 Rusia Sovietică recunoaște independența E. În 1921 devine membră a Ligii Națiunilor. În 1940, conform pactului germano-sovietic din 1939, E. Este anexată de URSS. Între 1941-44 este ocupată de germani. În 1944 redevine rep. sovietică. Între 1940-1941, peste 100.000 de estonieni sunt arestați și deportați în Siberia; mai mult de jumătate sunt uciși; peste 50.000 devin victime ale represiunii staliniste. Rezistența estonienilor în fața comunismului este constantă până în anii '50. În 1987 demonstrația de la Tallinn a opoziției estoniene; în 1988 este adoptată

declarația de suveranitate: se recunoaște supremația legilor naționale asupra celor unionale. În 1990 puterea sovietică este răsturnată; se adoptă denumirea de Republica Estonia. În 1991, prin referendum, se optează pentru independență, care este proclamată și recunoscută de URSS și de comunitatea internațională. Urmează o perioadă de tranziție la economia de piață foarte zbuciumată; conflicte interetnice (peste 35% din pop. este rusofonă); instabilitate guvernamentală, trupe ruse pe terit. E. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Parlament; cea executivă de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Etiopia

Denumirea oficială: Republica Democratică Etiopia

Capitala: Addis-Abeba (1,91 mil. loc.)

Limba oficială: amhara; **limbi vorbite:** araba, engleza, franceza

Suprafața: 1.100.000 km²

Locuitori: 53,7 mil. (52 loc./km²)

Religia: creștinism (copti) 65%; islamism 30%; ortodoxism etiopian, animism

Moneda: birr-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 septembrie

Geografia: E. este așezată în E Africii, în zona subecuatorială. Limite: Djibouti (E), Somalia (E și SE), Kenia (S), Sudanul (V). **G. fizică:** E. se întinde peste un podiș muntos, bazaltic, o „fortăreață de stâncă”. Predomină înălțimile vulcanice: Ras Dashna (4.620 m) la N de lacul Tanah; Bwahit (4.503 m), Guna (4.280 m). În zona de E se află Masivul Etiopian de unde izvorăsc Nilul Albastru sau Âbbai și multe alte ape ale continentului. Masivul este traversat la S de fosa Awash; aflată pe Rift Valley (linia de fractură tectonică a Africii de E). În SE se află podișul Ogaden, care se întâlnește cu Masivul Etiopian. În E, depresiunea Danakil, sub nivelul mării (-160 m). Ape: în S, Juba și Shebelby (cu multe cascade). În N, Takazze, vijelios și care în perioadele de precipitații devine o barieră de netrecut între nordul și centrul țării. Există multe lacuri: Tanah (N), Abaya, Stefanie, Rudolf, care în extrema septentrională primește apele lui Omo, un curs de apă rapid, nenavigabil, cu mulți afluenți. **Clima:** este blândă, tropicală-moderată; în apropierea Ecuatorului diferă după altitudine. Anotimpul uscat ține din octombrie până la mijlocul lui iunie; precipitațiile aduse de muson, dinspre SV, țin din iunie până în septembrie. În E clima este mai aridă. Pe înălțimi, climat temperat. Floră și faună: În zonele uscate, ierburi xerofite, savană pe podiș, păduri tropicale, păduri de conifere. Parcuri naționale unde flora și fauna sunt ocrotite (Parcul Național - „Munții Maimuțelor”). **Populația:** este formată din mai multe grupe etnice, dintre care cele mai importante sunt: amhara, în zona muntoasă centrală, și tigrini, în N, ambele de origine hamitosemitică; galla, păstori și agricultori de origine hamitică (aproape o jumătate din totalul populației), somali (numeroși în Harar, care este centrul musulman), negri sudanezi. Cea mai mare parte a populației (cca. 95%) este concentrată în regiunile înalte. Rata natalității: 45,4‰, mortalitatea: 15,9‰. Populația urbană: 13%. **Resurse și economie:** În spărturile pădurilor tropicale, la altitudini de sub 1.800 m culturi de bumbac, porumb, tutun. La peste 1.500 m, orzul și creșterea animalelor. Între 1.800-2.500 m se dezvoltă zona cea mai bogată: cereale, fructe, cafea. Creșterea animalelor bovine, caprine, cămile, asini. Alte res.: gumă arabică; aur, platină, argint, sare. Ind. de prelucrare a lemnului. Etiopia este una dintre cele mai populate și mai sărace țări ale Africii. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. **Orașe:** Dire Dawa, Dessie, Gondar. **Istoria:** În antichitate, E. este influențată de civilizația egipteană și de cea elenistică. Cel mai vechi stat independent al Africii. În sec. I-IX d. Hr., regatul Aksum, condus de un negus (regele regilor) și care se întindea până la Nilul Albastru; este creștinat de biserica egipteană (coptă) în sec. al IV-lea sub forma monofizită; în sec. al VI-lea cunoaște cea mai înfloritoare perioadă. În sec. al X-lea regatul cade sub islam. Între 1140-1270 dinastia Zagone se stabilește la E de lacul Tanah. 1270-1283: Yekouno Amlak încearcă să restabilească regatul Aksum. Sec. XIII statul feudal etiopian, cu capitala la Gondar. Sec. XV-XVI luptă împotriva sultanatelor arabe de pe coasta Somaliei. Invazia triburilor galla, sprijinite de turci, este oprită între 1541-1543, cu ajutorul portughezilor.

În sec. al XIX-lea, negusul Theodoros II unifică țara, se opune presiunii coloniale britanice. În 1882 și 1885 Italia ocupă porturile Assab și Massawa, iar în 1890 proclamă litoralul E. colonie, sub numele de Eritreea. Tentativele următoare ale Italiei eșuează și se încheie pacea de la Addis-Abeba, în 1896, cu recunoașterea independenței E., care în 1923 devine membră a Ligii Națiunilor. În 1931, Haile Selassie promulgă o Constituție, de tip occidental. În 1935-1936, Italia cucerește E., Eritreea și Somalia: Africa orientală italiană. În 1941 trupele franco-engleze eliberează Etiopia și repun pe tron pe negus. Eritreea intră în federația Etiopiei în 1952. În 1962, în Eritreea alipită, rebeliune. În 1963, Addis-Abeba devine sediul OUA. În 1974, ofițerii reformiști îl răstoarnă de la putere pe negus. E. se angajează pe drumul socialismului: regim autoritar. În 1977 se întăresc legăturile cu URSS și Cuba, care o susțin în lupta contra Somaliei în legătură cu Ogadenul. În 1987, o nouă Constituție face din E. o republică populară democratică, cu partid unic. În 1988 intervine un acord de pace între E. și Somalia. În 1989, E. este reintegrată în Liga Arabă. Între 1989-1990, are loc retragerea trupelor cubaneze; dezangajarea succesivă a URSS, slăbirea regimului, alegerea unui șef interimar al statului. Din 1991, de la războiul din Golf, E. participă la forțele multinaționale. În 1993 guvernul dă o replică severă islamiștilor care își înmulțesc atentatele. Această instabilitate politică afectează viața social-economică a țării. **Statul:** este republică prezidențială, conform Cartei din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul Reprezentanților; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Consiliul Reprezentanților. Multipartitism.

Albania

Denumirea oficială: Republica Albania

Capitala: Tirana

Limba oficială: albaneza

Suprafața: 29.000 km²

Locuitori: 3,47 mil. (120 loc./km²)

Religia: islamism 71%; creștinism (ortodoxism, catolicism)

Moneda: leka

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 noiembrie

Geografia: A. este așezată în Europa de Sud, în V. Pen. Balcanice. Limite: Iugoslava (N), Macedonia, Grecia (E și SE), M. Adriatică (V). **G. fizică:** O țară cu relief predominant muntos; lanțul munților Dinarici. În N, Alpii Albanezi (vf. Jezerce 2693 m); Munții Albaniei Centrale cu vf. Korab, 2764 m, pe granița cu Macedonia; în SE, Munții Pindului. Câmpia litorală de 60 km lățime și depr. Korce (SE) sunt locurile mai joase. Ape: cursuri scurte, dar cu un potențial energetic mare: Drin, în E, Devoli, în V, Vjose în S. Lacuri tectonice: Shkoder/Scutari, în NV, Ohrid și Prespes, în E. **Clima:** este mediteraneană pe fâșia fertilă, joasă, de coastă; în rest, de tip continental. Temp. medie anuală este de 27°C vara și 4°C iarna. Precipitațiile de 1020-1520 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație mediteraneană: arbori și arbuști care nu-și pierd frunzele iarna, fiind adaptați la uscăciune (laur, smochin, mirt, citrice). Peste 600 m păduri de stejar, de fag, iar în reg. muntoase conifere și pășuni alpine. Fauna: lupi, urși, vulpi, șacali, capre negre, vulturul pleșuv. Parcuri naționale care ocrotesc flora și fauna. **Populația:** în afară de albanezii majoritari sunt etnici minoritari: greci, aromâni, sârbi, bulgari. Concentrarea max. în partea centrală și pe litoral (la Adriatică) unde se întind câmpiile și coline care grupează în jurul lor majoritatea populației, cât și depresiunile drenate de râuri. Rata natalității: 21,6‰; a mortalității: 5,6‰. Pop. urbană: 37%. **Resurse și economie:** Agric. concentrează 60% din pop. activă. Industria este relativ diversificată: ind. alimentară, textilă, îngrășăminte chimice, oțel prod. de energie electrică (hidrocentrale); produse petroliere. Resurse: grâu, porumb, sfeclă de zahăr, tutun, viță de vie, citrice, bumbac, ovine, caprine, bovine, asini, pește; lână; piei. Res. minerale: petrol, crom, gaze naturale, cupru, fier, bitum, sare. Export: tutun, minerale, energie electrică. Perioada de tranziție de la o econ. socialistă la una de piață liberă este marcată de convulsii sociale în detrimentul dezvoltării economiei. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, flotă comercială. Aeroport la Tirana. **Orașe:** Durres; Elbasan, Shkoder, Vlore, Korce. **Istoria:** În antichitate, A. era locuită de triburile ilire și trace; face parte din Imp. Roman (sec. I î. Hr.-IV d. Hr.); apoi din cel Bizantin. Primele nuclee statale albaneze apar în sec. XII-XIV. Ele opun rezistență expansiunii Imp. Otoman, începând din 1389 și culminând cu lupta lui Skanderbeg (1443-68), rezistență îndelungată care este înfrântă după 1478-79 prin căderea cetăților Kruje și Shkodër. A. devine o provincie a Imp. Otoman pentru mai mult de patru secole. Se impune islamismul. Urmează răscoale antiotomane; în timpul primului război balcanic, Congresul Național Albanez (la Vlore) proclamă independența țării (28 nov. 1912), care este recunoscută internațional. În 1925 Adunarea Națională declară A. republică. În 1928 primul-ministru Ahmed Zogu devine rege. În 1939 Italia anexează A.; în 1943 A. este ocupată de germani. După eliberarea terit. la 29 noiembrie 1944, se instaurează dictatura comunistă. În 1946 A. se proclamă republică populară, având strânse legături cu Iugoslava lui Tito până în 1948, după care se apropie de URSS, ca model de edificare a socialismului (până în 1961, în urma refuzului de a

renunța la cultul lui Stalin). În '79-78 A. rupe relațiile cu China, datorită deosebirilor ideologice (acuză Partidul Comunist Chinez de revizionism) se izolează, considerându-se singura țară care nu se abate de la marxism-leninism. Până în 1985 A. este condusă de Enver Hoja, care impune o dictatură sui-generis, aducând A. în starea de cea mai înapoiată țară a Europei. În 1990, se impune multipartitismul. În 1991, A. își normalizează relațiile cu statele occidentale; au loc alegeri legislative libere. În 1992 opoziția condusă de Sali Berisha câștigă alegerile legislative, devine președintele statului. Încep convulsii sociale, pe fondul sărăciei și al corupției. Pe fondul prăbușirii așa ziselor jocuri de întrajutorare și a contestării alegerilor organizate în 1997, sub președinția lui Sali Berisha izbucnește un război civil de o extremă violență, aproape toată populația având arme de foc. Intervin trupe de menținere a păcii sub egida ONU. În 1997 se țin noi alegeri legislative monitorizate internațional. Înving socialiștii. Proces de predare a armelor de foc de către populație. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Legii cu privire la Principalele Prevederi Constituționale ale Adunării Poporului din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Poporului; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunarea Poporului. Instituții în curs de constituire. Multipartitism.

Andorra

Denumirea oficială: Principatul Andorra

Capitala: Andorra la Vella (16.000 loc.)

Limba oficială: catalana

Suprafața: 465 km²

Locuitori: 71.000 (153 loc./km²)

Religia: catolicism 99%

Moneda: francul francez și peseta spaniolă

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 8 septembrie

Geografia: A. este situată în Europa de Sud-Vest, în munții Pirinei. Limite: Franța (N) și Spania (S). **G. fizică:** A. este o țară muntoasă, în bazinul superior al râului Valira, din bazinul fl. Ebru. Cele mai joase văi sunt de 900 m iar cele mai înalte puncte: Pic de Serrere (1910 m) și vf. Coma Pedrosa (2975 m) sunt situate în NV. Terenul păstrează urmele glaciațiunii cuaternare: lacuri glaciare, circuri glaciare. **Clima:** este aspră, iarna se produc avalanșe. Precipitații bogate. **Floră și faună:** 25% din terit. A. este acoperită de păduri de pin și pin negru; pajiști alpine. Faună (monumente ale naturii): capra neagră și cocoșul de munte. **Populația:** andorrani (30%); spanioli (55%), francezi. Concentrarea pop. pe văile apelor. Rata natalității: 12‰ a mortalității 4‰. Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe dezvoltarea serviciilor: turism dinamic, activitate financiară intensă; taxe vamale reduse. Ind.: mici întreprinderi textile, de țigarete; prelucrarea lemnului. Agric. pastorală; se cultivă mici loturi de grâu, orz, secară, tutun, viță de vie, cartofi. Creșterea bovinelor și ovinelor. **Transporturi și comunicații:** A. are un trafic turistic intens și o infrastructură adecvată: vehicule; nu are căi ferate. **Orașe:** Les Escaldes, Sant Julia de Loria. **Istoria:** A. se dezvoltă la sudul regatului franc (carolingian), ca principat autonom. În sec. X A. este disputată de spanioli și francezi (episcopii spanioli de Urgel și conții de Foix, care vor deveni regi în Navarra). Din 1607 conducerea va fi exercitată de capii statului francez. Până în 1982 A. plătea o taxă simbolică (questia) Franței și episcopului de Urgel (Spania). În 1982 se alege prima oară un parlament național și în 1993 se aprobă prin referendum o nouă Constituție, care stabilește un regim parlamentar și intrarea A. în ONU. A. are uniune

poștală cu Franța și Spania. **Statul:** este co-principat autonom, conform Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul General; cea executivă de delegații permanenți (reprezentând pe președintele Franței și pe episcopul de Urgel) și de un cabinet (Consiliul Executiv), numit de Consiliul General. Partide: P. Democratic al A. (f. 1979 nelegalizat d.p.d.v. juridic).

Austria

Denumirea oficială: Republica Austria

Capitala: Viena / Wien (1,5 mil. loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 84.000 km²

Locuitori: 8 mil, (95 loc. / km²)

Religia: catolicism 80%; protestantism

Moneda: șilingul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 octombrie

Geografia: A. este așezată în Europa Centrală (pe cursul mijlociu al Dunării). Limite: Germania, Cehia (N), Slovacia, Ungaria (E), Slovenia, Italia (S), Elveția, Liechtenstein (V). **G. fizică:** A. este o țară alpină, cu o alt. medie de 1000 m. Cca. 70% din terit. este acoperit de Înălțimile Austriei Prealpine și de lanțurile Alpilor Orientali sau Alpii Austrieci (alt. max. vr. Grossglockner, 3793 m), care mai păstrează ghețari. Aceștia se împart în: Alpii Calcaroși Nordici, Alpii Centrali și Alpii Calcaroși Sudici, cu văi longitudinale adânci (ale cursurilor de apă: Inn, Enns, Mur, Drava). Între Dunăre și Alpi este un platou îngust cu alt. De 305-610 m. În N. Dunării sunt câmpii și coline cu pădurile boemiene. Extremul estic este un teren jos, care întâlnește câmpia ungară. Rețea hidrografică bogată, colectată de Dunăre (360 km pe terit. A.). Apele au debit bogat, alimentat de zăpezi și ghețari, un bogat potențial energetic. Numeroase lacuri glaciare (în munți în extremul estic și vestic): Constanța / Bodensee în NV, Neusiedler, în NE. **Clima:** este temperat-continentală, predominant alpină; cu precipitații bogate, iarna înghețul durând 4-5 luni, verile răcoroase (21°C). Temp. medie anuală: -3°C iarna, 18°C vara. Precipitații: 710 mm/an. În zonele joase este un climat temperat de tranziție cu ierni mai blânde și veri mai călduroase. **Floră și faună:** A. are munți împădușiți, caracteristici zonei centrale a Europei: păduri de foioase (fag, stejar), care în zona muntoasă se continuă cu conifere și vegetație alpină (pășuni). Vegetație de stepă în câmpie. Fauna: jderul, lupul, vulpea, cerbul, căprioara, capra neagră, păsări cântătoare; în câmpie, rozătoare: iepurele, hârciogul, popândăul etc. **Populația:** este în majoritate formată din austrieci (de origine germană); minorități naționale: unguri, sloveni, croați. Concentrarea maximă a pop. în N țării: 35% din pop. activează în ind. și 8% în agric. Rata natalității: 11,4‰; a mortalității: 10,1‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** A. are o economie echilibrată d.p.d.v. industrial și avansată prin: valorificarea resurselor naturale, dezvoltarea turismului și a transportului, tradiție meșteșugărească; înaltă calificare a forței de muncă. Agric. avansată are tradiție în folosirea hidroenergiei. Creșterea bovinelor domină pe versantele văilor alpine. Se cultivă: grâu, sfeclă de zahăr, orz, porumb. Turismul, foarte activ (peisaje, ape termale, stațiuni pentru sport alpin), antrenează și zone altădată izolate (Tyrolul, Vorarlberg); ocupă primul loc printre țările OCDE. Industria este diversificată: siderurgie, metalurgie neferoasă, textilă, electronică, mașini utilaje, aluminiu, a lemnului și celulozei, chimică, sticlărie, porțelan, încălțăminte, artizanală. **Transporturi și comunicații:** A.

are căi ferate electrificate în cea mai bună parte; multe tuneluri în Alpi, care ușurează circulația. Dunărea este o importantă cale de transport pe apă. Aeroport la Viena. **Orașe:** Viena, cap. țării, unul din cele mai frumoase orașe ale Europei, important centru cultural, turistic și industrial; Graz (SE), nod de comunicații, centru ind. și cultural; Linz, port pe Dunăre în N, centru ind.; Salzburg (NV), orașul festivalurilor internaționale; Innsbruck (turism, sporturi iarnă). Universități în Viena, Graz (din sec. XVI), Innsbruck. **Istoria:** În antichitate pe terit. A. trăiau celții pe care i-au cucerit romanii (15 î. Hr.) organizând provinciile Raetia, Noricum, Pannonia; invazia vandalilor, vizigoților, hunilor (sec. V d. Hr.); terit. locuit de germani, avari, slavi (sec. V-VI). Carol cel Mare îi învinge pe avari (795) și întemeiază Marka de Est (803) viitorul Österreich. În 955 Otto I îi respinge pe maghiari. Terit. A. este domeniul Habsburgilor (1274-1918) care devin și regi ai Italiei și împărați ai Sfântului Imperiu Roman (1438-1806). Habsburgii stăpânesc în sec. XVI un stat multi-național (Bohemia, Moravia, Silezia, Ungaria Occidentală. În urma ofensivei antiotomane (1683-99) Imp. Habsburgic se întinde asupra Ungariei, Transilvaniei, Sloveniei și Croației (parțial), a Banatului (1718). Imp. se reformează sub Maria Terezia (1740-80) și Franz Iosif (1780-90), sub un absolutism lămurat. Francisc I rămâne doar Împărat al Austriei (1806); conduce coaliția împotriva Franței napoleoniene, Imp. Habsburgic iese slăbit din războaiele cu Franța, după revoluția din 1848 și conflictul cu Italia (1859) și Prusia (1866); nu mai poate rămâne în fruntea Confederației Germane și în 1867 prin pactul dualist ia naștere Imp. Austro-Ungar, un imperiu multinațional (germani, unguri, cehi, polonezi, sârbi, croați, români, italieni. În 1879 Imp. Habsburgic pune bazele Triplei Alianțe (cu Germania). În 1914 prințul moștenitor al tronului A., Franz Ferdinand, este asasinat la Sarajevo, fapt ce conduce la declanșarea primului război mondial după care Imp. Austro-Ungar se destramă; Carol I de Habsburg abdică și este proclamată Republica A., stat federal redus la actualul teritoriu. Prin Constituția din 1920 Austria declară neutralitatea ca principiu de stat. În 1938 A. este ocupată de Hitler și anexată Germaniei. În 1945 este eliberată de trupele aliate și proclamată a doua republică; în 1955 își restabilește suveranitatea. Parlamentul votează Legea Constituțională asupra neutralității permanente a statului. **Statul:** este republică parlamentară, stat federal, potrivit Legii Constituționale din 1955. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Federală (Consiliul Federal — Bundesrat și Consiliul Național — Nationalrat); cea executivă, de guvernul federal, condus de liderul partidului majoritar din Consiliul Național. Membri Consiliului Federal sunt aleși de către adunările legislative ale provinciilor. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Belarus

Denumirea oficială: Republica Belarus/Bielarus (Rusia Albă)

Capitala: Minsk (1,6 mil. loc.)

Limba oficială: bielorusă / belarusă

Suprafața: 208.000 km²

Locuitori: 10,2 mil. loc.; (50 loc./km²)

Religie: ortodoxism; catolicism

Moneda: rubla

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 iulie

Geografia: Statul B. este așezat în Europa răsăriteană. Limite: Lituania, Letonia (N), Rusia (N și

E), Ucraina (S), Polonia (V). **G. fizică:** B. nu are ieșire la mare. Relieful său este lipsit de contraste, rezultat al acțiunii calotei glaciare cuaternare. Predomină câmpia, presărată cu culmi morenice, alt. 350 m în N și 150 m în S, despărțite de adâncituri în care se găsesc lacuri. Caracteristică este prezența unor întinse terit. mlăștinoase în S (pe Pripet). Există cca. 4000 de lacuri. Ape: Niprul, care traversează B. de la N la S și se varsă în M. Neagră; afluenții: Berezina și Pripetul (Pripiat). Dvina de Vest (Nemanul) și Bugul de Vest se varsă în M. Baltică. Între Nipru și Bugul de Vest este un canal navigabil. **Clima:** este temperat-continentală, răcoroasă și umedă; o tranziție dintre cea excesivă din E și cea oceanică din V. Precipitațiile sunt de 500-650 mm/an. **Floră și faună:** Terit. B. este împădurit în parte (păduri de foioase); pe valea Berezinei și în zonele mlăștinoase din Pripet/Pripiat. Pe terenurile nisipoase din câmpie cresc păduri de pin (populate de animale sălbatice). Fauna: ursul brun, vulpea, iepurele, elanul, vidra. În Rezervația Parcului Național de la granița cu Polonia se găsește zimbrul. **Populația:** este formată din bieloruși 79%; ruși, polonezi, ucrainieni, evrei. În zona capitalei pop. este cea mai concentrată; cea mai puțin densă este în zona mlăștinoasă din S. Rata natalității este de 15‰ a mortalității de 10‰). Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** Industria diversificată, care suferă însă din pricina relativei sărăcii a subsolului. Res. de turbă sunt surse de energie pentru ind. prelucrătoare: celuloză, textilă, ciment, autovehicule, tractoare. Agric.: cereale (secară în special); cartofi și sfeclă de zahăr (zone ades asociate cu creșterea bovinelor și porcinelor). Zonă de tranzit a conductelor de petrol din Rusia către Occident. **Transporturi și comunicații:** șosele, căi ferate, peste 3000 km de căi navigabile. Aeroport la Minsk și Gomel. **Orașe:** Gomel, Brest Orcha, Moghilev, Vitebsk, Grodno. **Istoria:** În sec. IX-XI, regiunea este populată de slavii orientali și face parte din Rusia Kieveană; se creștinează. În secolele XIII-XIV după marea invazie a mongolilor este integrată Ducatului Lituaniei și apoi unit cu Polonia din 1569. Acum primește numele de Bielorusia (Rusia Albă, albul fiind simbolul apusului). Din sec. XIV-XVII diferența dintre cele trei ramuri ale slavilor estici: bieloruși, ruși și ucrainieni se accentuează. Influența poloneză devine preponderentă și cultura bielorusă nu se dezvoltă decât în mediul țăranesc. În 1772-1793, după primele două împărțiri ale Poloniei, B. este dată imp. rus. În 1919 este proclamată R.S.S. Bielorusă independentă. În 1921 partea vestică a B. este alipită Poloniei (partea cu populație poloneză preponderentă, cu Brest, Lvov). În 1922 R.S.S. Bielorusă aderă la URSS. În 1939 îi este alăturată și Bielorusia occidentală. În 1945 R.S.S. Bielorusă devine membră ONU (separat de URSS). În 1991 Sovietul Suprem proclamă independența țării care aderă la C.S.I. Urmează frământări sociale; tendința de autoritarism din partea președintelui Lukacenko, care își arogă puteri sporite și intră în conflict cu parlamentul. Apropierea de Rusia în vederea unificării, în 1996, în special din partea președintelui. În 1997 procesul de unificare stagnează; diferende privind condițiile unificării; relații tensionate cu Rusia. **Statul:** este republică prezidențială, în urma referendumului din 1996 (modificarea Constituției). Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri, format în urma alegerilor legislative. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Belgia

Denumirea oficială: Regatul Belgiei

Capitala: Bruxelles (960.000 loc.)

Limba oficială: bilingvism; olandeză (flamandă) și franceză (valonă)

Suprafața: 30.500 km²

Locuitori: 10,14 mil.; (333 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, protestantism, mozaism

Moneda: francul belgian
Forma de guvernământ: regat
Ziua națională: 21 iulie

Geografia: B. este așezată în vestul Europei cu ieșire la Marea Nordului. Limite: M. Nordului, Olanda (N), Germania, Luxemburg (E), Franța (S și V). **G. fizică:** Relieful B. urcă în trepte de la M. Nordului din NV terit. către SE, până în masivul Ardeni (400-700 m), un podiș vechi (Belgia înaltă). În centru, se află reg. Brabant, ceva mai joasă și înclinată spre mare; Belgia de Jos, Flandra, cu colinele din Campine, este situată în V țării; o regiune nisipoasă ce merge până la Câmpia flamandă pe coasta de la M. Nordului. Atât Podișul Condroz (SE), cât și Podișul Ardeni sunt străbătute de ape pline de meandre, care au săpat văi adânci de 200-300 m (Sambre-Meuse); fenomene carstice (ocrotite în rezervații). Rețeaua hidrografică este bogată; apele au debit mare. **Clima:** este temperat-oceanică, bogată în precipitații (900 mm/an) aduse de vânturile din vest. Temp. medie anuală din iarnă și vară este de 30 și 17°C. În Ardeni clima e mai aspră; în Campine mai caldă. **Floră și faună:** Pădurile cuprind 20% din terit. în special în masivul Ardenilor; păduri de foioase: stejar, fag, mestecăn. Fauna: pisica sălbatică, jderul, salamandra; avifaună în reg. litorală (bâtlanul purpuriu, cormoranul, lopătarul). Peste 200 de rezervații (de stat și particulare) și un parc național. **Populația:** B. este unul din statele cele mai dens populate din lume, datorită poziției privilegiate pe continent, deschiderii spre Ocean. Pop. este formată din valoni (în sud) care vorbesc un dialect al limbii franceze și flamanzi 55% (în nord și vest) care vorbesc o limbă germanică. 30% din pop. activă este prinsă în industrie. Cu toată creșterea lentă a pop. șomajul a crescut. Rata natalității: 11,8‰; a mortalității: 10,5‰. Rata pop. urbane 97%. **Resurse și economie:** Economia foarte dezvoltată; ramuri tradiționale: ind. textilă, sticlărie, ceramică, șlefuirea diamantelor. Ind. metalurgică feroasă și neferoasă (cupru, zinc, plumb, aluminiu), ind. constructoare de mașini; mașini agricole, autovehicule, mașini unelte, material feroviar, vase fluviale și maritime, farmaceutică; aparatură pentru telecomunicații. Industria de extracție a huilei; ind. de prelucrare și chimizare a petrolului pe care îl importă alături de o serie de materii prime de care duce lipsă. Agric. antrenează 3% din pop. activă; preponderentă creșterea animalelor: porcine și bovine. Se cultivă cereale (grâu, orz, secară), plante ind.; sfeclă de zahăr, legume. Cca. 70% din energia electrică este obținută prin energie nucleară. Serviciile sunt foarte diversificate. **Transporturi și comunicații:** B. are o bogată rețea de căi ferate (transporturi ce funcționează practic fără nici o întârziere); căi rutiere, fluviale (printre cele mai dense din lume). Râurile sunt legate prin canale, formând un excelent sistem de transport pe apă. **Orașe:** porturi importante: Antwerp (renumit pentru șlefuirea diamantelor), Ghent, Ostend, Charleroi, Liege, Bragge/Bruges. Există 4 universități: cea mai veche fiind cea din Louvain. **Istoria:** Celții belgi au fost cucerți de romani (58-50 î. Hr.) și terit. transformat în prov. romană: Gallia Belgica; de franci (sec. III—IV d. Hr.), făcând parte din regatul merovingian, apoi imperiul carolingian și Lotharingia (după 843 d. Hr.). În sec. IX invazia vikingilor. Una dintre cele mai intens urbanizate zone ale Europei (sec. XI-XIII) datorită ind. postăvăritului. Se dezvoltă formațiuni statele semi-independente, comitatele Flandrei și Brabantului, care în 1384 intră sub stăpânirea Burgundiei. Moștenite de Carol Quintul, împărat german și rege al Spaniei, vor fi lăsate moștenire fiului său Filip II al Spaniei în 1559. După revoluția Țărilor de Jos împotriva Spaniei (1572) și obținerea independenței Olandei (1581), terit. B., preponderent catolice, reunite în «Uniunea din Arras» rămâne sub ocupația spaniolă; în 1714 trec în posesia familiei de Habsburg. După înfrângerea lui Napoleon, Congresul de la Viena (1815) decide intrarea B. în componența Țărilor de Jos. În 1830 izbucnește la Bruxelles revoluția anti-olandeză, în urma căreia B. își proclamă independența. Prin Constituția din 1831, după modelul celei americane, devine monarhie constituțională. I se

asigură din partea puterilor europene un statut de «neutralitate garantată». În ambele războaie mondiale, B. este ocupată de trupele germane, deși își declarase, de fiecare dată, neutralitatea. În ultimele decenii au crescut disputele lingvistice între vorbitorii de limbă franceză (valonii) și cei de limbă olandeză (flamanzii), accentuate de diferențierea pe plan econ. a nordului și a sudului, repercutate în viața politică și în instabilitatea guvernului. În 1988, B. devine stat federal (Flandra, Vallonia și enclava francofonă a Bruxellesului). Un stat care, datorita situației sale într-o zonă de interferență și de confruntare a civilizațiilor, a căpătat o adevărată vocație Europeană. Stat fondator al Consiliului Europei în 1949 și al altor instituții, în special europene, de o deosebită importanță (CEE, VEO, NATO). **Statul:** este federal, monarhie constituțională, regat ereditar, potrivit Constituției din 1831. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet format în urma alegerilor pentru Camera Reprezentanților. Conform principiului regele domnește dar nu guvernează monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului, limitându-se de obicei la transmiterea de mesaje, dar un rol public important simbolizând unitatea statului și a națiunii. Multipartitism.

Bosnia și Herțegovina

Denumirea oficială: Republica Bosnia și Herțegovina

Capitala: Sarajevo (525.000 loc.)

Limba oficială: sârbo-croată

Suprafața: 51.100 km²

Locuitori: 3,52 mil. loc.; (69 loc./km²)

Religia: islamism 40%; ortodoxism 30%, catolicism 20%

Moneda: dinarul Bosnia și Herțegovina

Forma de guvernământ: republică

Geografia: B. și H. Formează un stat în S Europei, în Pen. Balcanică, fără ieșire la mare. Limite: Croația (S,V,N), Iugoslava (E,S). **G. fizică:** Statul B. și H. se întinde între Sava și M. Adriatică. Are un relief muntos, străbătut de văile adânci ale apelor. În V Munții Metaliferi (alt. 1000 m) și Alpii Dinarici (alt. 2000 m) cei mai înalți din B. și H. Pe valea Savei, Câmpia Posavina (în N); la sud de ea, se întinde o zonă colinară. Apele: Drina, Urbas și Neretva au săpat în munți chei spectaculoase; fenomene carstice. **Clima:** temperat-continentală cu temp. medii anuale de -2°C în ianuarie și 20°C în iulie, specifice zonelor înalte; în rest, climă mediteraneană: 7°C în ianuarie și 27°C în iulie (cu ierni blânde și veri secetoase). **Floră și faună:** Pădurile de foioase acoperă cca. 50% din teritoriul țării; printre țările europene cu o pondere ridicată de vegetație forestieră. Faună bogată și variată: jderul, lupul, vulpea, cerbul, căprioara, păsări cântătoare. **Populația:** bosnieci (sârbi și croați musulmani) cca. 40%; sârbi (ortodocși) 30%; croați (catolici) 20%. Concentrarea pop. în N, pe câmpia Savei (Posavina) și în reg. capitalei, mai scăzută în S. Rata natalității: 12,3‰; a mortalității: 7,3‰. Rata pop. urbane: 49%. **Resurse și economie:** Economie diversificată, clar afectată de război. Ind. siderurgică, metalurgică (neferoase), energetică, a lemnului. Res. min.: cărbune, fier, mangan, bauxită. Agric. bazată îndeosebi pe creșterea bovinelor și porcinelor și respectiv pe cultivarea cartofului, sfeclii de zahăr. Se mai cultivă: grâu, porumb; pomicultură, viticultură. După 1990 datorită războiului turismul nu mai este practicabil. Transport și comunicații: transport rutier; cale ferată. Aeroport la Sarajevo. **Orașe:** Banja Luka, Mostar, Tuzla, Srebrenica. **Istoria:** Terit. Locuit de iliri și de celți; în sec. II-I î. Hr. devine provincie a Imp. roman (trecând după 395 sub autoritatea Bizanțului). În sec. VII cucerit de slavii de sud. Un teritoriu disputat de statele și popoarele vecine. Perioadă îndelungată de

cristalizare statală. În sec. XIV, devine regat înfloritor. În 1463 și 1482 Bosnia și apoi Herțegovina sunt înglobate în Imp. Otoman; se răspândește islamismul. În sec. următor 70% din pop. este islamică. Spre deosebire de alte orașe din Balcani, Sarajevo apare abia în sec. XVI ca nod comercial (caravansarai). În sec. XIX terit. cucerit și apoi anexat de Austro-Ungaria (1908). Sarajevo este locul unde a fost ucis Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Habsburgic, ceea ce declanșează primul război mondial. După 1918, terit. B. și H. este înglobat în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, ceea ce devine în 1929 Regatul Iugoslava în a cărei conducere monopolul aparține aproape exclusiv sârbilor. În cel de al doilea război mondial aici se instituie timp de 4 ani centrul unei puternice rezistențe antigermane, Tito fiind liderul partizanilor de pe teritoriul Iugoslaviei. În 1946 ia ființă Republica Populară Federativă Iugoslava; 1963: Rep. Soc. Federativă Iugoslava, în componența căreia intră 6 republici: Slovenia, Croația, Serbia, Muntenegru, Bosnia și Herțegovina, Macedonia. 1989-1992: în B. și H. iau naștere conflicte interetnice; musulmanii vor o țară independentă, sârbii vor unirea cu Serbia, iar Croații vor alinierea zonei croate la Croația. 1992: referendum, pe care sârbii din B. și H. îl boicotează, referitor la independența țării și 99,4% din voturi sunt pentru independența statului B. și H. Parlamentul din Sarajevo proclamă independența B. și H. (în absența reprezentanților sârbi). În 1992 statul independent B. și H. este recunoscut de CEE, iar sârbii își proclamă unilateral o rep. a pop. sârbe. În 3.VII.1992 croații din B. și H. (zona sud-vestică,) proclamă unilateral existența unui stat croat independent. Războiul izbucnit în primăvara lui 1992 are o violență de neimaginat în Europa ultimului deceniu - practicând epurarea etnică, face zeci de mii de victime. Aproape 2 milioane de bosnioci rămân fără cămine, fiind izgoniți. Trupele internaționale de menținere a păcii intră în acțiune, adesea căzând victimă atacurilor asupra convoaielor umanitare. Pentru prima oară după tribunalul care a judecat crimele de război la Nurenberg, încep să fie deferiți Tribunalului Internațional de la Haga criminalii de război din B. și H. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției adoptate în 1990. Puterea legislativă este exercitată de Colegiul Prezidențial și de Adunare (un parlament bicameral); cea executivă de un cabinet numit de Adunare, ca rezultat al alegerilor legislative. Instituții statale în curs de constituire. Multipartitism.

Bulgaria

Denumirea oficială: Republica Bulgaria

Capitala: Sofia (1,2 mil. loc.)

Limba oficială: bulgara

Suprafața: 111,000 km²

Locuitori: 8,72 mil. loc. (79 loc. / km²)

Religia: creștinism 89%; islamism 10%; catolicism; mozaism

Moneda: leva

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 februarie

Geografia: B. este așezată în Europa de Sud-Est, în N Pen. Balcanice. Limite: România (N), M. Neagră (E), Turcia, Grecia (S), Macedonia și Iugoslava (V). **G. fizică:** B. se întinde în sudul Dunării pe cursul ei inferior. Are un relief variat. Munții Balcani/Stara Planina (1000-2400 m alt.) străbat țara din Valea Timokului (V) până la M. Neagră (E), scăzând în alt.; în nordul lor, către Dunăre, platoul coboară spre granița cu România, în Câmpia Înaltă a Dunării, străbătută de văi,

adânci și roditoare. Munții din S și SV sunt mai vechi decât Balcanii; în S, munții Rodopi (2200 m); în SV, munții Rila, cu vf. Musala (2926 m alt.), și munții Pirin. Între Balcani și Sredna Gora, pe cursul Mariței/Marica, se află depresiunea Kazanlâk sau Valea Trandafirilor, iar între Sredna Gora și Rodopi, Câmpia Traciei Superioare. Apele: Dunărea, cu afluenții săi: Iskar, Osrâm și Lom (din bazinul M. Negre) și Marița, Tundzia și Struna din bazinul M. Egee. **Clima:** este temperat-continentală cu ierni geroase și cu precipitații bogate primăvara. În Câmpia Traciei Superioare este climă aproape mediteraneană. Pe culmile înalte ale munților clima este aspră. Temp. medie anuală (vara și iarna): Plevna: 32°C și -26°C. Plovdiv: 32°C și 4°C. Precipitații anuale: 640 mm/an. **Floră și faună:** În zonele muntoase sunt păduri (30% din terit.) de foioase (fag, stejar), conifere. Pășunile ocupă 27% din terit., fânețe. Fauna specifică zonei temperate: capre negre, șacali, jderi, urși, lupi, vulpi, căprioare, cerbi, broaște țestoase, păsări cântătoare, faună marină. În S, unde se simte influența climei mediteraneene, cresc: migdali, chiparoși, castani. Multe parcuri și rezervații naționale. **Populația:** este formată în majoritate din bulgari 88%; minorități: turci (10%), țigani, macedoni, români, armeni, evrei. Concentrarea max. a pop. pe valea Mariței, în zona Sofiei și în Câmpia Dunării și pe litoralul M. Negre în zona Varnei (120-130 loc./km²). Rata natalității: 10,6‰ a mortalității: 13,3‰. Rata pop. urbane: 70%. **Resurse și economie:** Deteriorarea situației econ. a țărilor est-europene în perioada de tranziție după 1990 a afectat simțitor B.. Lipsită de resurse minerale suficiente, importă hidrocarburi, min. de fier și cărbune. Resurse min.: lignit și min. neferoase (cupru, zinc, plumb). Energia electrică asigurată 40% pe baza energiei nucleare a centralei de la Kozlodui, de pe Dunăre (deficitară d.p.d.v. tehnologic). Ind.: electrotehnică, electronică, îngrășăminte chimice, mase plastice, textilă. Agric. concentrează sub 18% din pop. activă. Se cultivă: cereale (grâu, porumb), sfeclă de zahăr, floarea soarelui și tutun; un loc aparte îl are prod. de ulei de trandafir (70% din prod. mondială). Viticultura (vinuri recunoscute), legumicultura. Creșterea animalelor: ovine, bovine, porcine. Turismul foarte dezvoltat în anii trecuți cunoaște o scădere în raport cu deteriorarea situației economice a B. Export: ulei de trandafiri, țigări. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate, căi rutiere, transport fluvial și maritim; aeroport la Sofia. **Orașe:** Plovdiv (pe valea Mariței), Varna și Burgas (porturi la M. Neagră), Russe (pe Dunăre), Stara Zagora. B. are 20 de institute de învățământ superior, o universitate la Sofia. **Istoria:** Terit. B. era populat de traci în mileniul II î. Hr.; colonizat de greci pe litoral în sec. VIII î. Hr.; cucerit de romani în sec. I î. Hr. provincia Moesia; aparține Imp. Bizantin (395 d. Hr.). În sec. VII se stabilesc masiv aici slavii de sud. În sec. VII (680), proto-bulgarii, de origine turcică, conduși de Asparuh pătrund în Pen. Balcanică și se suprapun ca pătură conducătoare, fiind asimilați treptat de slavi. Sub țarul Boris (852-859) bulgarii se creștinează; este organizată o biserică națională (de rit bizantin în limba slavă veche). Între 893-927, Simeon cel Mare instaurează un patriarhat independent, în 917 se proclamă țar al bulgarilor și romeilor. În 971 cade sub bizantini. În 1018, țaratul bulgar este cucerit de bizantini (de Vasile al II-lea Bulgarohtonul) în întregime. Frații Petru și Asan conduc răscoala antibizantină; se creează Imp. vlaho-bulgar (1185), cu reședința la Târnovo; al doilea țarat. La sf. sec. XIV B. este cucerită și devine provincie a Imp. Otoman (pașalâc) pentru cinci secole. B. este parțial islamizată. După războiul ruso-turc (1877-78), prin Congresul de la Berlin se stabilește crearea unei B. autonome și se păstrează administrația otomană asupra părții de sud a B. (în Macedonia și Rumelia Orientală); în 1885 sunt înglobate și acestea B. În 1908 B. accede la independență sub Ferdinand I de Saxa-Cobourg, care va lua titlul de țar. În 1912 război cu Imp. Otoman alături de Serbia, Grecia, Muntenegru. În 1913, vrând să împartă Macedonia, în dezacord cu acești aliați și cu România preocupată de soarta aromânilor, va intra în război și pierde. În 1915 intră în război alături de Puterile Centrale; înfrântă pierde Tracia apuseană în favoarea Greciei (1919), prin Tratatul de pace de la Neuilly-sur-Seine. Inițial neutră, în 1941 aderă la Axă;

trupele germane intră în B. și împreună cu Italia atacă Grecia și Iugoslava. În 9 septembrie 1944 are loc insurecția care înlătură dictatura în condițiile intrării Armatei Roșii în țară și B. continuă războiul alături de URSS. În 1946 B. este proclamată republică populară iar în 1947 semnează tratatul de pace de la Paris. Din 1948 B. este membru fondator al CAER-ului, iar în 1955 al Tratatului de la Varșovia. Todor Jivkov, apropiat de URSS, prim-secretar al PCB, conduce B. din 1954 până în 1989. În toamna lui 1989 Jivkov este înlăturat de la putere, urmând să fie deferit justiției, iar în 1990 partidul comunist renunță la rolul său conducător, dar câștigă alegerile libere, acum numindu-se Partidul Socialist. Președintele ales în 1990 reprezenta opoziția (va fi reales în 1992 pentru o perioadă de 5 luni). B. adoptă actuala sa denumire. Deteriorarea stării econ. a țării, instabilitatea guvernului. În 1991 opoziția democratică formează un nou guvern. În 1992 alegeri parlamentare în care intră și reprezentanți ai minorității turce. B. devine membră a Consiliului Europei. Într-o vreme B. era considerată sub România, dar la momentul actual rolurile sunt inversate, noi fiind printre codașii Europei. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Populară, cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunare. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Cehia

Denumirea oficială: Republica Cehă

Capitala: Praga (1,2 mil. loc.)

Limba oficială: ceha

Suprafața: 79.000 km²

Locuitori: 10,3 mil. (130 loc./km²)

Religia: catolicism 85% protestantism, ortodoxism, mozaism

Moneda: coroana cehă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 ianuarie

Geografia: C. este așezată în Europa Centrală, fără ieșire la mare. Limite: Germania (V și N), Polonia (N și NE), Slovacia (SE), Austria (S). **G. fizică:** În centrul vestic al țării, un podiș vechi, de vârstă hercinică; acest masiv e cunoscut sub numele de Patulaterul Bohemia (300-350 m), în S mai înalt, care este înconjurat de munți: la NV, Munții Metaliferi (1200); în N, Munții Sudeți (1600 m); în SE, Colinele Ceho Morave; la SV Munții Sumava (1372 m); în V, Munții Pădurea Boemiei. Între Podișul Boemiei și Carpații din Slovacia (SE) se întinde depresiunea Ostrava și Culoarul Moravei, mai coborât în S. Apele principale: Elba/Labe cu afl. său Ultava (din bazinul M. Nordului), drenează Pod. Boemiei; Morava (afl. al Dunării, din bazinul M. Negre), drenează Moravia; Odra, la NE, din bazinul M. Baltice. **Clima:** este temperat continentală, cu ierni reci și, veri răcoroase; cu precipitații bogate aduse de vânturile dinspre V. Temp. medie anuală este de -1°C în ianuarie și 20°C în iulie (la Praga). Precipitațiile sunt bogate în Sudeți (2000 mm/an) și 510-700 mm/an în zonele joase și în V. Boemiei. **Floră și faună:** Munții sunt acoperiți cu păduri de foioase și de conifere (zadă, pin scoțian, brad, molid). 30% din Pod. Boemiei este împădurit. Fauna specifică Europei centrale. Există numeroase rezervații naționale și parcuri. **Populația:** este formată din cehi 94%; slovaci, germani, polonezi. Concentrarea max. a pop, în Boemia, zona Pragăi (cca. 2000 loc./km²) și în Moravia, în depresiunea Ostrava și în zona Brno. 60% din pop. activă lucrează în industrie. Rata natalității: 13,8‰; a mortalității: 12,9‰. Rata pop. urbane: 65%. **Resurse și economie:** Una din cele mai dezvoltate economii din fostele țări comuniste,

bazată pe resurse interne și pe import cu o ind. diversificată; resurse energetice bazate pe exploatarea cărbunelui și valorificarea potențialului hidroenergetic; construcții de mașini: locomotive, turbine, aparatură electrotehnică și electronică, autocamioane, autoturisme (uzinele Skoda); produse chimice, metalurgice, ind. textilă, pielărie (încălțăminte), ind. alimentară. Industrii tradiționale: a porțelanurilor, a vitraliilor, a sticlăriei (cristal de Boemia). Agric. este specializată în creșterea animalelor (cornute mari, porcine) cultura sfecei de zahăr, a cartofilor și cerealelor (grâu, orz, secară). Res. min.: cărbune, minereu de fier mangan, polimetale, uraniu, petrol, gaze naturale. Exportă: fontă, oțel, mijl. de transport, autoturisme, mașini și utilaje, produse chimice, sticlărie, porțelanuri. Importă: petrol și produse petroliere, produse agroalimentare. Turismul foarte dezvoltat; Praga, „orașul de aur”, este unul din cele mai frumoase capitale ale Europei; stațiuni cu ape termale: Karlovy-Vary și Mariánské Lázně (Marienbad). **Transporturi și comunicații:** C. joacă un rol important în Europa prin transportul ei feroviar, având multe linii internaționale; căi rutiere. Aeroportul din Praga este unul dintre cele mai mari din Europa. **Orașe:** Brno, Plzeň (cu renumitele fabrici de bere), Ostrava-Karlovy-Vary, Olomouc, Pardubice. În 1348 este creată prima universitate la Praga. Există 5 universități; cca.10 institute tehnice. **Istoria:** Pe terit. C. locuiau celții (sec. IV î. Hr.); vin din N triburile germanice ale marcomanilor (sec. I î. Hr.). În sec. VI, slavii de apus se stabilesc aici formând un stat slav; invazia avarilor. În 830 ia ființă Marele Cnezat al Moraviei, care adoptă creștinismul, inițial sub formă ortodoxă, răspândit de Chiril și Metodiu (863-864). După 906, cnezatul Moraviei se destramă, datorită atacului ungurilor, și se dezvoltă în sec. X statul ceh, în zona Boemiei. În 1085 devine regat sub Premysl. În sec. XIV acest regat aparține familiei de Luxemburg, (Praga devine reședința împăratului Sfântului Imperiu German), apoi dinastiei de Habsburg (în 1437), apoi dinastiei Jagiellonilor (până în 1526). La sfârșitul sec. XIV și începutul sec. XV mișcarea husită, anticlericală și reformatoare, având ca părinte spiritual pe Jan Hus, rectorul Universității din Praga, ars ca eretic în 1415. După bătălia de la Mohaci (Mohacs) trece sub Habsburgi. În 1618 o răscoală antihabsburgică a târgoveților și nobilimei protestante este înfrântă; urmează Războiul de 30 de ani (1618-1648) după care statul ceh își pierde autonomia și începe a fi germanizat. Prin Pacea Westfalică (1648) C. și Moravia devin domenii ereditare ale Habsburgilor. Revoluția din 1848 este înăbușită în sânge, iar prin pactul dualist din 1867 Boemia și Moravia rămân în cadrul Austriei, Slovacia fiind înglobată în Ungaria. În 1918 se proclamă la Praga Republica Cehoslovacă Independentă încorporând Slovacia. În 1921, împreună cu România și Iugoslavia, C. formează Mica Înțelegeră. În 1938, prin Acordurile de la Munchen (29-30 septembrie) între Germania, Franța, Italia și Marea Britanie, reg. sudetă este anexată de Hitler. La 1 octombrie 1938 Polonia ocupa reg. Tesin (Teschen), iar Ungaria anexează Slovacia sudică. La 15.III.1939 C. este ocupată de trupe germane (Protectoratul Boemiei și al Moraviei); se formează un guvern cehoslovac în exil; la Londra, în 1940. În 1945 C. este eliberată de armatele aliate, după care se impune un regim comunist; în 1948 este proclamată Republica Populară Cehoslovacă. În 1968 începe un proces de înnoire pentru „un socialism cu chip uman”; „Primăvara de la Praga” este înăbușită prin invazia sovietică. În 1969 Cehoslovacia devine stat federal, format din republicile cehă și slovacă. În 1989, în noiembrie, manifestații contra regimului; „revoluția de catifea”; este abolit rolul conducător al partidului și se formează un guvern de uniune națională. Dizidentul Václav Havel este ales președinte al țării, primul după înlăturarea regimului comunist. În 1990 este adoptată noua denumire de Republica Federativă Cehă și Slovacă. În parlament se decide separarea celor două republici. La 1 ianuarie 1993 este proclamată Republica Cehă ca stat independent. În 1997 Cehia este admisă în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Național, parlament format din Camera Poporului și Senat; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de președinte.

Multipartitism.

Cipru

Denumirea oficială: Republica Cipru

Capitala: Nicosia (160.000 loc.)

Limba oficială: greacă și turcă

Suprafața: 9.251 km²

Locuitori: 750.000 (81 loc./km²)

Religia: ortodoxism 79%, islamism 19%, catolicism

Moneda: lira cipriotă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 octombrie

Geografia: C. este un stat insular, așezat în bazinul de E al Mediteranei, la cca. 80 km S de țărmul Asiei Mici (Turcia). **G. fizică:** Insula Cipru este una din cele mai mari din Mediterana. Este străbătută de la NV la SE de o depresiune, Câmpia Messaoria, între două lanțuri de munți: la N munții Kyrenia (alt. 1000 m; vf. Akromandra, 1019 m); în SV, munții Troodos (alt. 1900 m; vf. Olimpus, 1953 m). Ape mai importante: Piriass și Yalios (72 km). Din cauza tăierii pădurilor, iarna râurile se transformă în torente, iar vara seacă, formând lacuri mici. **Clima:** este mediteraneană, cu o medie anuală de 19°C. În depresiuni temp. minimă în februarie este de 5,5°C, cu o medie maximă de 15°C; în august, media anuală este de 20,5°C și maxima de 35,5°C. În timpul iernii, munții se acoperă de zăpadă pentru câteva săptămâni. Precipitații mai bogate în V munților Troodos (850-1000 mm/an), mai sărace în câmpia joasă Messaoria (360 mm/an). **Floră și faună:** Pădurile (17% din terit) au fost tăiate masiv, lăsând locul agric. și pășunatului. În SV, pe lanțul muntos, cresc păduri întinse de pin negru, pin de Alep, cedri și chiparoși. **Populația:** formată din greci și turci, la care se adaugă un foarte mic procent de armeni și alte naționalități. Majoritatea populației lucrează în industria manufacturieră, servicii, comerț. În câmpia Messaoria concentrarea pop. este mai mare, chiar dacă în 1974 mulți greci s-au refugiat. Rata natalității: 16,3‰; a mortalității: 7,2‰. Pop. urbană: 54%. **Resurse și economie:** Deși econ. C. a suferit datorită conflictului armat din 1974 dintre etnia turcă și cea greacă, țara are o dinamică econ. susținută de turism (activitate hotelieră) și de activitatea bancară în care joacă un rol important în zonă, mai ales după declinul Libanului din ultimele decenii. Zona cipriotă greacă are un ritm de dezvoltare superior, bazat în special pe acordurile econ. cu CEE, conform cărora s-a dezvoltat viticultura, recolta de citrice (cca. 50% din pământul arabil) și a cartofilor, care datorită climei se recoltează timpuriu. Resurse: grâu, cartofi, viță de vie, vin, măslina, agrumă (citrice), tutun, bumbac, lemn, ovine, caprine, asini, lână, lactate, puiet pește, bureți de mare; cupru (de unde vine și numele țării), pirite, crom, sulf, azbest, ciment. **Transporturi și comunicații:** Are căi ferate, autovehicule, o flotă comercială foarte dezvoltată. **Orașe:** Limasol (port), Famagusta, Larnaka (port), Kirenia, Morfou. **Istoria:** Populat din mileniul al doilea î. Hr. de aheii (greci). Se cunoștea scrierea silabică cipro-minoică. Încă din antichitate, C. era o sursă de cupru accesibilă celor trei continente (Europa, Asia, Africa), ale căror interese au fost convergente în acest punct. Cipru a fost cucerit succesiv de: fenicieni, egipteni, hitiți, asirieni, perși, macedoneni (333 î. Hr.). A fost făcut provincie romană, a devenit parte componentă a Imp. Bizantin (395); atacat și cucerit de arabi (din sec. VII-X), cucerit de Richard I (Inimă de Leu) al Angliei, care l-a vândut familiei Lusignan, dinastie a Ierusalimului, în 1192; de venețieni (1489), de turci (1571), cedat de aceștia Marii Britanii, spre administrare (1878); anexat de Marea Britanie

(1914), devenit colonie a Coroanei în 1925. Între 1955-59 ciprioții greci luptă împotriva dominației britanice și cer unirea cu Grecia (Enosis). După semnarea tratatelor între Marea Britanie, Turcia și Grecia (puteri garante), în 1960 se proclamă independența C. în cadrul Commonwealth-ului. Conflict între comunitatea greacă și turcă; ONU trimite în 1964 trupe de menținere a păcii care continuă să existe și astăzi în C. În 1974, lovitură de stat favorabilă Enosis-ului; trupe turcești debarcă în C. și ocupă 1/3 din insula Cipru, partea de NE, proclamată unilateral, în 1975, stat autonom și federal, iar din 1985 denumită „Republica Turcă a Ciprului de Nord”. Tratatul internațional continuă pentru unificarea politică a țării, dar în fapt C. este divizat în două state de sine stătătoare. **Statul:** este republică prezidențială (membră în Commonwealth) conform Constituției din 1960. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Camera Reprezentanților; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit și condus de președinte. Comunitatea turcă, în urma declarării unilaterale a „Republicii Turce a Ciprului de Nord”, are o Adunare Legislativă și un cabinet propriu. Multipartitism: partide cu caracter etnic (grecești și turce).

Croația

Denumirea oficială: Republica Croația

Capitala: Zagreb (56.000 loc.)

Limba oficială: croata

Suprafața: 56.500 km²

Locuitori: 4,48 mil. (79 loc./ km²)

Religia: catolicism 80%; ortodoxism 13%

Moneda: kuna

Ziua națională: 30 mai

Geografia: C. este așezată în S. Europei, în Pen. Balcanică. Limite: Ungaria (NE), Iugoslava (E și S), Bosnia și Herțegovina (S și E), Marea Adriatică (V), Slovenia (NV). **G. fizică:** C. se întinde între Dunăre, Drava și M. Adriatică. Zone principale: Croația Inferioară sau Slovenia cuprinde depresiunile de pe văile Savei și ale Dravei (o parte din Câmpia Panonică); Croația Superioară, un platou carstic cu depresiunea Karlovac și o regiune colinară plus una montană paralelă cu coasta: M-ții Velika Kapela, Velebit și Alpii Dinarici. O altă zonă, de-a lungul coastei adânc crestă a Dalmației (însoțite de cca. 1180 de insule) și a Pen. Istria. Ape: Dunărea, cu afl. Sava și Drava care aparțin bazinului Mării Negre și o serie de râuri scurte printre care și Neretva, din bazinul M. Adriatice. **Clima:** este temperat-continentală în N și mediteraneană în zonele de coastă. Temp. medie anuală este de 10°C în zonele temperate și de 15°C în cele mediteraneene. Precipitațiile sunt de 900 mm/an în interiorul terit. și de 2000-3000 mm/an pe coastă. **Floră și faună:** 30% din terit. este acoperit de păduri de foioase (stejar, fag). În câmpia depresionară vegetație ierboasă. Fauna este specifică Europei Centrale și mediteraneene; vulpea, șacalul, râsul, mistrețul, căprioara, broasca țestoasă, scorpionul păsări cântătoare. **Populația:** este formată din croați 78%, sârbi 12%. Concentrarea max. a pop. este în N, de-a lungul Savei și Dravei și pe coasta dalmată. Rata natalității: 11,1‰ a mortalității: 11,7‰. Rata pop. urbane: 64%. **Resurse și economie:** Una din cele mai dezvoltate republici ale fostei Iugoslavii. Are res. min.: petrol, gaze naturale și bauxită; a dezvoltat o ind. diversificată (mai ales în zona Zagrebului): petrochimică, chimică, a produselor farmaceutice, siderurgică, de prelucrare a lemnului, de constr. navale. Agric. axată pe cultura de cereale (grâu, porumb), sfeclă de zahăr, cartofi, soia mai ales în partea de E a terit. În Slavonia: tutun, citrice, măslini. Turismul a jucat

un rol foarte important înainte de războiul civil din fosta Iugoslavie. Coasta Adriaticei (dalmată) ș.a; erau puncte de atracție cu o pondere de turiști dintre cele mai ridicate din Europa. **Transporturi și comunicații:** transport rutier, transport feroviar, transport maritim. Aeroport la Zagreb, Split (Spalato) și Dunbrovnik (Raguza). **Orașe:** Split, Rijeka, Zadar, Osijek, Karlovac. **Istoria:** Terit. a fost populat de iliri și celți; grecii întemeiază colonii pe coastele Adriaticii, iar din sec. II-I î. Hr. aparține Imp. Roman; din sec. V-VIII vin ostrogoții, longobarii și avarii; din sec. VI-VII începe să fie cucerit de triburi de croați, aparținând grupei slavilor sudici. În sec. IX, sub autoritatea bizantină se creștinează. În sec. X, Tomislav unește Croația panonică și cea dalmată și își ia numele de rege al Croației. Luptă cu bulgarii și ungurii pentru independență. Recucerită de bizantini în sec. X, apoi sub unguri cu scurte intermitențe până în 1526. După 1526-27 o parte a C. cade sub dominația otomană, altă parte (zona Zagrebului și a Dalmației) va aparține casei de Austria prin pacea de la Campo Formio (1797). În 1848, C. susține pe Habsburgi împotriva revoluționarilor unguri. În 1867-68, prin compromisul austro-ungar, o parte a Croației este alipită Ungariei și pop. supusă maghiarizării (în Slavonia). În 1918, C. aderă la regatul Serbilor, Croaților și Slovenilor. Între 1929-41, în sânul acestui regat devenit Iugoslava, C. se opune centralismului sârb; se creează societatea secretă a ustașilor (1929), care recurge la asasinate politice. Între 1941-45 stat independent croat, controlat de germani și de italieni. În 1945 devine a 6-a republică a Rep. Pop. Federative a Iugoslaviei (din 1963, RSFI); mișcarea naționalistă croată continuă. În 1990, primele alegeri libere sunt câștigate de democrații croați; în 1991, C. își declară independența. Lupte violente între croați și sârbii din Croația și armata federală. Independența C. este recunoscută de comunitatea internațională în 1992 și este admisă în ONU. C. acceptă planul de pace propus de ONU și desfășurarea unor forțe de protecție (FORPRON), afirmându-și voința de a-și reinstaura autoritatea asupra teritoriului (și a Krainei) unde sârbii au proclamat unilateral o republică în 1991. În prezent o relativă stabilitate. **Statul:** este republică parlamentară potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de un parlament Adunarea sau Soborul, format din: Camera Reprezentanților și Camera Județelor (Zupanijas); cea executivă de un cabinet numit de Adunare. Președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

Danemarca

Denumirea oficială: Regatul Danemarcei

Capitala: Copenhaga (1,3 mil. loc.)

Limba oficială: daneza

Suprafața: 43.000 km²

Locuitori: 5,18 mil. (121 loc./km²)

Religia: protestantism 90%; catolicism

Moneda: coroana

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 16 aprilie

Geografie: D. este așezată în Europa de nord-vest. Limite: la V, M. Nordului, la N M. Skagerrak; la E, M. Kattegat; la S și SE M. Baltică, la S Germania. **G. fizică:** Arh. danez este situat la poarta M. Baltice și este format din Peri. Jylland / Iutlanda și cca. 500 de insule învecinate: Sjaelland / Zealand, Fyn, Lolland, Funen, Falster, Langeland, Als, Mon, Mors, Bornholm în M. Baltică și ins. Fsenols în N. Atlanticului și Groenlanda. Relieful este de câmpie joasă (sub 170 m. alt.) cu morene de interior, semnele glaciației cuaternare, și nisipoasă pe

țărături. Arh. D. leagă M. Nordului de M. Baltică. Țărutul este străpuns de golfuri, lagune și fiorduri nenumărate pe 75.000 km lungime. Rețeaua hidrografică este neînsemnată; câteva lacuri.

Clima: este temperat-oceanică. Vântul din V aduce precipitații între 610 mm/an - 800 mm/an în Iutlanda. Temp. medie anuală este de 0°C în ianuarie și 17°C în iulie. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 10-11% din terit. În rest landă (vegetația terenurilor nisipoase) sau perdele forestiere de protecție. Fauna: cerbi, iepuri, vulpi, păsări, pește.

Populația: D. este omogenă, formată din danezi, peste 95%; germani, suedezi. Concentrarea pop. în ins. Sjaelland (cu cap. Copenhaga) și ins. Fyn (între 130-290 loc./km²). Rata natalității: 12‰ a mortalității: 11,8‰. Rata pop. urbane: 85%. **Resurse și economie:** D. are o econ. dezvoltată, deși este lipsită de res. min. suficiente. Are: petrol, gaze naturale, în M. Nordului, roci de construcție (cretă, nisip cuarțos, caolin). Ind. tradițională de construcții navale, motoare diesel, nave frigorifice, ind. chimică, a cimentului, a ceramicii, alimentară, farmaceutică, electronică și de generatoare eoliene (locul I pe glob). Pescuitul. Agric. bazată pe creșterea vitelor (10% din terit. sunt pășuni): bovine pentru lapte și carne, păsări; se cultivă: orz, ovăz, secară și grâu; sfeclă de zahăr; fructe; legume; plante furajere. **Transporturi și comunicații:**

Danemarca este placa turnantă a comunicării schimburilor între Scandinavia și Europa. D. are o rețea de căi rutiere bine întreținută; căi ferate; flotă comercială. Un aeroport internațional modern (Karpup) la Copenhaga. **Orașe:** Aarhus (port), Odense, Alborg, Eshjerg (port), Helsingor (port), Frederikshavn (port). Universități la Aarhus (1928); la Odense (1964); Copenhaga, (1479).

Istoria: D. este locuită de triburi germanice (angli, iuți, cimbri); în sec. VI este ocupată de triburile danezilor, venite dinspre N. În sec. IX este întemeiat un regat. În sec. X este adoptat creștinismul. În sec. X cuceresc N. Franței și ducatul Normandiei. Vikingii pun stăpânire pe E Angliei și de asemenea pe Norvegia integrându-le în statul danez sub Knut cel Mare (1019-1035). Reunind sub autoritatea sa Norvegia, Islanda, Suedia și Finlanda (1397-1525), Uniunea de la Kalmar devine putere hegemon a nordului. Controlează traficul prin Strâmtoarea Sundului între M. Baltică și M. Nordului. În sec. VI, Reforma. Până în primele decenii ale sec. XVII domină M. Baltică și Scandinavia. În 1814 D. Este obligată să cedeze Suediei, Norvegia (Pacea de la Kiel). După războiul din 1864 D. pierde prov. Lauenburg, Schleswig și Holstein. În primul război mondial rămâne neutră. În 1920 partea de N a Schleswig-ului este înapoiată D. prin plebiscit. În al doilea război mondial este ocupată de trupe germane (1940-45). În 1953 Groenlanda este înglobată regatului D. Între 1945-70 D. obține prosperitatea; în 1973 intră în Piața Comună. D. aprobă ratificarea Tratatului de la Maastricht după un referendum în 1992, prin care îl respingeau.

Statul: este monarhie constituțională, regat ereditar, potrivit constituției din 1953. Puterea legislativă este exercitată de suveran și de Folketing; cea executivă de un cabinet rezultat în urma alegerilor. Conform principiului «regele domnește dar nu guvernează», monarhul are rol extrem de discret în viața politică a statului, limitându-se adesea la transmiterea de mesaje, dar un rol public important simbolizând unitatea statului și a națiunii. Multipartitism.

Elveția

Denumirea oficială: Confederația Elvețiană

Capitala: Berrna/Bern/Berne (135.000 loc.)

Limba oficială: germana, franceza, italiana, retoromana

Suprafața: 41293 km²

Locuitori: 7,26 mil. (176 loc./km²)

Religia: catolicismul 49%; protestantism 45%

Moneda: francul elvețian

Ziua națională: 1 august

Geografie: E. este așezată în Europa Centrală. Limite: Franța (N și V), Germania (N), Lichtenstein, Austria (E), Italia (SE și S). **G. fizică:** E. este așezată pe cursurile superioare ale fl. Rhân (Ron) și Rhein (Rin). Relieful este predominant muntos; Alpii Elvețieni, M-ții Jura. Este țara cu cea mai ridicată alt. medie din Europa. Alpii Elvețieni - Muntele Monte Ross (4634 m alt. max.) masiv în centrul și sudul țării, sunt acoperiți de zăpezi veșnice și de ghețari. M-ții Jura (1679 m alt. max.; vf. Tendre) la granița cu Franța, sunt calcaroși și au culmile paralele, ca niște platouri ondulate, cu foarte puține trecători. Reg. nordică a E. este un podiș, Podișul Elveției. Între M-ții Alpii Elveției și Jura există un culoar (Mittelland) de cca. 680 m altit.; coline, podișuri erodate de ghețari. Ape: o rețea bogată: Rinul (vale adâncă) cu afl. Aar, aparținând bazinului hidrografic al M. Nordului; râul Inn (afluent al Dunării) aparținând bazinului hidrografic al M. Negre; Ronul (vale adâncă) aparținând bazinului hidrografic al M. Mediterane și Ticino (afl. al Padului) aparținând bazinului hidrografic al M. Adriatice. Se găsesc peste 1000 de lacuri naturale; printre cele tectone-glaciare se numără: Geneve (Leman), Constance (Bondesee), Neuchâtel, etc. E. poate fi socotită castelul de apă al Europei. **Clima:** este alpină, continental-temperată, cu ierni lungi și aspre, veri destul de răcoroase. În Pod. Elveției iernile sunt mai blânde, verile mai ploioase. Temp. medie anuală de 0°C în ianuarie, și 19°C în iulie; la Davos, -7°C și 12°C; la St. Bothard, -8°C și 7°C. Precipitațiile: valea. Valais, sub 630 mm/an; valea Rinului Superior, 1270 mm/an; m-ții din NE, 1440 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația este dispusă în funcție de alt. cât și de orientarea versanților, astfel încât pădurile amestecate de foioase (de-a lungul Rinului, la poalele munților Jura și Alpi), în zona Lacului Geneva, alternează cu culturi: mai sus, păduri de conifere, pășuni alpine. Fauna caracteristică Europei Centrale și Nordice: ursul, lupul, vulpea, capra neagră, bursucul, vidra. **Populația:** este formată din: germani 65%, francezi cca. 20%, italieni 10% și raeto-romani. Concentrarea maximă în zona Mittelland (75%) dintre M-ții Jura și Alpi (60% din terit.). Rata natalității: 12,3‰; a mortalității: 9‰. Rata pop. urbane: 61%. **Resurse și economie:** E. are o economie dezvoltată, bazată pe servicii, finanțe și turism. Tradițională: ind. ceasurilor, aparatură electrică, instrumente de măsurat și de calcul, farmaceutică; textilă; industrii de precizie cu un consum mic de materii prime și energie; mână de lucru calificată. Res. min. minime. Hidroenergie, termocentrale, centrale atomo-electrice. Agric. bazată pe creșterea bovinelor. Este o agric. intensivă. Prosperitatea economică a E. este legată de tradiția comercială dar și a neutralității ei politice, favorabilă activității financiare. Șomaj redus; monedă forte. **Transporturi și comunicații:** căi ferate în totalitate electrificate (cu ecartament îngust și specifice zonei de munte, cu cremalieră; autovehicule; autostrăzi; flotă comercială fluvială și maritimă. Tuneluri montane care asigură legătura E. cu Italia, Franța, Austria. Rinul este navigabil. Aeroportul la Zurich și Geneva. **Orașe:** Zurich, pe țărmul Lacului Zurich, centru comercial și financiar internațional; Basel (port fluvial), centru bancar, al ind. farmaceutice, al textilelor și ceasornicelor, Geneve (Geneva) pe țărmul Lacului Lemman, oraș al ind. ceasornicelor și al instrumentelor de precizie, sediu al unor organisme internaționale (Palatul Națiunilor, Crucea Roșie, Organizația Mondială a Sănătății ș.a.); Lausanne, Lucerna. **Istoria:** Terit. E. locuit de triburi celtice (helveții) supuse de Caesar (58 î. Hr.), romanizate (sec. I-V face parte din Imp. Roman). În sec. III se stabilesc aici burgunzii și alamanii (triburi germanice); aparțin succesiv: Imp. Francilor, al statutului burgund, din Imp. Romano-German. Între sec. VII-IX se creștinează. Din sec. XIII-XIV câteva cantoane (Ury, Schwyz, Unterwalden, apoi Lucerna, Zurich și Berna) formează o confederație care își păstrează independența printr-o luptă dârză. Sec. XVII, Reforma (sub forma calvinismului mai ales) care se răspândește în câteva cantoane. În 1648 prin Tratatul de pace de la Westfalia este recunoscută independența Confederației

Helvetice. În 1815 Congresul de la Viena declară E. stat cu neutralitate perpetuă. În 1848 o nouă constituție instaurează un stat federal, stat cu un guvern central cu sediul la Berna. În 1874 se introduce prin Constituție dreptul la referendum. În cele două războaie mondiale neutralitatea E. este respectată. În 1979 este creat cantonul Jura de limbă franceză. În 1992 E. se pronunță pentru aderarea la F.M.I. și la Banca Mondială, prin referendum și împotriva integrării în EEE; paralel, guvernul depune cerere de aderare la CEE. **Statul:** este republică confederativă, cu regim parlamentar, conform Constituției din 1874. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Federală (Consiliul Național și Consiliul Cantoanelor); cea executivă de un cabinet (Consiliul Federal) numit de Adunarea Federală. Multipartitism.

Estonia

Denumirea oficială: Republica Estonia

Capitala: Tallinn (480.000 loc.)

Limba oficială: estonă; limba uzuală: lb. rusă.

Suprafața: 45.000 km²

Locuitori: 1,52 mil.; (34 loc./km²)

Religia: protestantism; ortodoxism

Moneda: coroana estoniană

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 24 februarie

Geografie: E. este așezată în Europa central-nordică. Limite: M. Nordului (V și N), Rusia (E), Letonia (S). **G.fizică:** E. este un stat la M. Baltică, la S Golfului Finlandei. Terit. țării are multe zone joase, unele mlăștinoase sau lacustre, alternând cu cele care urcă până la 50 m (calcaroase în N; din acumulări morenice în S). Alt. max. este de 320 m în S (Suur Munamagi). În dreptul litoralului (în V îndeosebi) peste 1500 de insule și insulițe mari și mici. Cele mai mari: Saaremaa (2673 km²), Huuma (989 km²). Rețeaua hidrografică foarte bogată; râul Narva drenează Lacul Peipus (Ciudskoe Ozero de 3555 km²) de la granița cu Rusia. Sunt peste 1400 lacuri în E. **Clima:** este temperată, cu influențe oceanice în V. Precipitațiile sunt de 600-700 mm/an; la sfârșitul verii cresc. **Floră și faună:** Peste 40% din terit. este acoperit cu păduri de conifere (molid, brad); vegetație de mlaștini, turbării. Fauna foarte bogată: lupi, urși, vulpi, râși, jderi. Există un parc național, câteva rezervații naționale și zeci de mici rezervații în care sunt ocrotite peste 55 de specii de plante și peste 195 de specii de animale. **Populația:** este formată din estonieni 60%, ruși 30%, ucrainieni, bieloruși, finlandezi. În orașele industrializate predomină pop. non-estoniană (în orașul Narva apropiindu-se de 100%); în mediul rural estonienii sunt 85%. Concentrarea max. în NE industrializat. Rata natalității de 14,2‰; a mortalității de 12,4‰. Pop. urbană 70%. **Resurse și economie:** Economia bazată pe import de materii prime și combustibil. Res. min.: șisturi bituminoase, fosforite, turbă. Ind. este diversificată: extractivă (șisturi bituminoase) și prelucrătoare; ind. ușoară, de utilaje, îngrășăminte chimice, hârtie, ind. prelucrătoare a materiei prime agr. (lapte, carne). Sericicultură. Creșterea bovinelor. Se cultivă: cartofi, cereale, legume. **Transporturi și comunicații:** Transport rutier (70%); transport maritim; linii de ferry-boat între Tallinn, Stockholm, Helsinki. Aeroport la Tallinn. **Orașe:** Tartu, Narva, Klohtlajarve, Garnu. **Istoria:** Strămoșii estonienilor migrează dinspre răsărit la jumătatea mileniului III î. Hr.; limba estonă aparține grupului finic al limbilor fino-ugrice, în aceeași grupă cu finlandeza și maghiara. În sex. IX estonienii se unesc împotriva invadatorilor vikingi; în sec. XI, împotriva rușilor; în

sec. XII, a danezilor. În sec. XIII-XIV pe terit. E. pătrund ordine cavalierești germane care creștinează pop. forțat. În sec. XIV-XV reg. face parte din Confederația Lituaniană; germanii stăpânesc mult din terit. E. În sec. XVI-XVII este disputată de Suedia, Polonia, Danemarca și Rusia; se răspândește Reforma. În sec. XVIII Suedia stăpânește E., după 1721 E. este anexată de către Rusia țaristă. În 1917 Guvernul Provizoriu recunoaște autonomia E.; în 1918, E. își proclamă independența la Tallinn. În 1918 trupe germane ocupă E.; bolșevicii proclamă în același an, la Narva, Rep. Sovietică Estonă, cu sprijinul Armatei Roșii. Guvernul Provizoriu estonian este sprijinit de Flota britanică și de trupele de voluntari suedezi. În 1920 Rusia Sovietică recunoaște independența E. În 1921 devine membră a Ligii Națiunilor. În 1940, conform pactului germano-sovietic din 1939, E. Este anexată de URSS. Între 1941-44 este ocupată de germani. În 1944 redevine rep. sovietică. Între 1940-1941, peste 100.000 de estonieni sunt arestați și deportați în Siberia; mai mult de jumătate sunt uciși; peste 50.000 devin victime ale represiunii staliniste. Rezistența estonienilor în fața comunismului este constantă până în anii '50. În 1987 demonstrația de la Tallinn a opoziției estoniene; în 1988 este adoptată declarația de suveranitate: se recunoaște supremația legilor naționale asupra celor unionale. În 1990 puterea sovietică este răsturnată; se adoptă denumirea de Republica Estonia. În 1991, prin referendum, se optează pentru independență, care este proclamată și recunoscută de URSS și de comunitatea internațională. Urmează o perioadă de tranziție la economia de piață foarte zbuciumată; conflicte interetnice (peste 35% din pop. este rusofonă); instabilitate guvernamentală, trupe ruse pe terit. E. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Parlament; cea executivă de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Finlanda

Denumirea oficială: Republica Finlanda

Capitala: Helsinki (990.000 loc.)

Limba oficială: finlandeză și suedeză

Suprafața: 338.000 km²

Locuitori: 5,12 mil. (15 loc./ km²)

Religia: protestantism (luteran) 90%; ortodocși

Moneda: markka

Ziua națională: 6 decembrie

Geografia: F. este așezată în N. Europei, la E M. Baltice, între Golful Botnic și Golful Finic. Limite: Norvegia (N), Rusia (E), M. Baltică (S și V), Suedia (V). **G. fizică:** F. este așezată în nordul Europei, cu o largă deschidere la M. Baltică. Este supranumită „Țara celor o mie de Lacuri” (sunt 50.000 de lacuri), acestea ocupând 10% din terit. Finlandei îi aparțin și insulele Aaland (Ahvenanmaa) cu o supr. de 1505 km². Relieful F. este dominat de un vast podiș (300 m alt.), cu numeroase morene glaciare, cuvete lacustre, rezultate din eroziunea ghețarilor cuaternari asupra unor munți vechi. În N, coline și șiruri muntoase; în NV, cei mai înalți munți: Haltiaunturi (1323 m), câmpii litorale. Lacuri: Suur/Saimaa (4400 km²), Paijanne, în S; Inari (1000 km²) în Laponia. Lacurile sunt legate între ele printr-o rețea de ape scurte, adesea repezi, folosite pentru transportul buștenilor. Cea mai lungă este Kemijoki (550 km). Lungimea totală a râurilor cca. 20.000 km. **Clima:** este umedă și rece influențată de Marea Baltică, cu zăpezi abundente iarna. În N, climă subpolară, cu ierni aspre. Temp. medie anuală în februarie și iulie: -13°C și 13°C în Laponia; -7°C și 18°C în SV. Precipitațiile: 760 mm/an în S; 510 mm/an în N.

Floră și faună: Pădurile de conifere, de pin și molid (liniștite și întunecoase) acoperă aproape 70% din terit.; la N, domină tundra (vegetația mărunță, care rezistă temperaturilor scăzute și vânturilor puternice). Un număr impresionant de parcuri naționale (20) și de rezervații naționale (1000) în care sunt cuprinse zone forestiere, turbării, zone unde trăiesc renii, vulpile polare, păsări migratoare etc. **Populația:** este formată din finlandezi 93%, suedezi și laponi (în N). Concentrarea max. pe litoral și în reg. sudice. Rata natalității: 12,5‰; a mortalității: 10,2‰. Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** F. are o economie dezvoltată, bazată pe exploatarea și prelucrarea lemnului și pe producerea de energie electrică. Ind. diversificată: ind. cherestelei, celulozei, hârtiei. Numeroase hidrocentrale (are multe ape repezi), termocentrale, centrale atomo-electrice. Ind. metalurgică (metale neferoase), siderurgică, constr. de mașini (utilaje forestiere, nave), aparatură electrotehnică, ind. chimică, de îngrășăminte și de fibre sintetice, materiale de construcții ind. textilă, alimentară, ceramică. Res. min. importante: cobalt, vanadiu, crom, nichel, fier, cupru. Agric. specializată pe creșterea animalelor: bovine, porcine, reni. Se cultivă (mai ales în sudul țării): cereale (orz, ovăz, secară, grâu), sfeclă de zahăr, cartofi, rapiță. Pescuitul: heringi, somoni; vânatul. Turism dezvoltat. Exportă: lemn, produse din lemn, utilaje, produse chimice. Importă petrol, cereale, cărbuni. **Transporturi și comunicații:** Căile de comunicație sunt dezvoltate mai ales în partea centrală și sudică. Transportul fluvial și cel maritim bine dezvoltate. Aeroport la Helsinki. **Orașe:** Helsinki (port) sau „Oraș Alb”, foarte modern, are multe edificii culturale; centru econ. Tampere, nod feroviar. Turku (port, vechi centru universitar), Espoo, Kotka (port), Vantaa, Oulu. F. are 6 universități. **Istoria:** Triburile nomade ale fino-ugricilor (venite din E și S) locuiau pe terit. F. în sec. I d. Hr. În sec. XI Eric IX cel Sfânt (1156-60), regele Suediei, pornește cruciadă împotriva F. creștinând-o; sec. XIII; dominația suedeză printr-un sistem de fortărețe; sec. XVI: Reforma luterană. În 1550 Gustav Vasa, regele Suediei, fondează Helsinki. Războaie ruso-suedeze. Între 1710-1721, Petru cel Mare al Rusiei anexează Carelia pe care F. o pierde. În 1809, F. devine mare ducat autonom al Imp. Rus; se intensifică rusificarea sub Alexandru III (1881-1894); crește rezistența națională a pop.; guvernatorul rus este asasinat. În 1917, F. își proclamă independența. În 1918, război civil între partizanii regimului sovietic și ai lui Karl Gustav Mannerheim care înving. În 1920, URSS recunoaște noua republică F. în iarna 1939-40, după o luptă eroică, ce încearcă să respingă prin forțe proprii atacul sovietic, acceptă condițiile lui Stalin, cedând Carelia. Între 1941-40 F. luptă alături de germani împotriva URSS. Pacea cu Aliații o semnează la Paris în 1947, urmând să plătească despăgubiri de război imense în raport cu posibilitățile. F. este singurul stat european vecin cu URSS ce scapă de satelizare. 1947: un tratat de asistență mutuală cu URSS în 1948 reînnoit în 1970 și 1983. În 1992 F. cere aderarea la CEE. În 1994 alegeri prezidențiale, prin vot universal, direct (pentru prima dată). **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1919. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Eduskunta); cea executivă de președinte și de Consiliul de Stat (guvernul) format ca rezultat al alegerilor legislative. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Franța

Denumirea oficială: Republica Franceză

Capitala: Paris (cca. 10 mil. loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 549.000 km²

Locuitori: 57.500.000 loc. (103 loc./km²)

Religia: catolicism 90% ; protestantism; islamism; mozaism

Moneda: francul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 14 iulie

Geografie: F. este așezată în Europa occidentală, având ieșire la Oc. Atlantic și M. Mediteraneană, Limite: M. Mânecii (N), Belgia, Luxemburgul (NE), Germania, Elveția (E) Italia (SE), Monaco, M. Mediterană, Spania, Andora (S), Oc. Atlantic (V). Insula Corsica la S de G. Genova, în M. Ligurică. **G. fizică:** Relieful este variat: are munți tineri care se întind de la M. Mediterană la Lacul Geneva: Alpii Francezi (vf. Mont Blanc 4807 m alt. max.), care descresc spre valea Rhonului. Aici se găsesc ghețari, lacuri, creste inaccesibile, văi adânci. Munții Pirinei (Pic de Vignemale, 3298 m alt. max.) se înalță între Franța și Spania; munți vechi, care se întind în partea centrală, sudică și nord-estică, la granița estică: Munții Jura (Cret de la Neige, 1718 m alt. max.) la granița cu Elveția; Munții Vosgi (Grand Ballon, 1424 m alt. max.) la hotarul cu Germania, Podișul Ardeni, foarte erodat (400-600 m) la granița cu Belgia (NE). Masivul Central are culmi vulcanice; spre S se continuă cu Munții Ceveni. Masivul Armorican este în NV (Pen. Bretagna). Câmpiile formează o mare parte din terit. F., zone depresionare, bazine separate de munți: bazinul Parisului, al Acvitaniei, culoarul Rhonului, Câmpia Loarei (Loire), Câmpia Alsaciei, a Flandrei și a Normandiei, în sudul căreia sunt dealurile Normandiei, câmpiile litorale: Languedoc (S), Roussillon (S) și Gascogne (SV). Specifică este zona rivierei, "Coasta de Azur" între Marsilia (Marseille) și granița cu Italia. F. are o rețea de ape extrem de bogată, cursul lor fiind lung, constant. Se varsă în Oc. Atlantic: Loire/Loara 1020 km, Garonne 650 km, Dordogne 472 km; în M. Mânecii Seine/Sena 776 km; în M. Mediterană: Rhonul 812 km (522 km în F.), cu afl. Saone 480 km; Meuse 950 km și Moselle 550 km, se varsă în Rhin 1320 km (190 km la frontiera de E). Numeroase lacuri: Lac Lemman/Geneva, 582 km², la granița cu Elveția; Bourget 45 km², L. de Grand-Lieu 37 km², Lac d'Annecy 27 km², rezervorul Senei 23 km². **Clima:** în vestul țării este temperat-oceanică, influențată de vânturile dinspre Atlantic care aduc precipitații bogate. Cu cât mergi spre est, înălțimile cresc, iar clima devine temperat-continentală. Pe țărmul M. Mediteranei este o climă mediteraneană, cu veri uscate, fierbinți, și ierni blânde, ploioase. Uneori aici bat mistralul și tramontul, vânturi reci. Temp. medie anuală este de 2°C și 18°C (Paris); 0°C și 19°C (Strasbourg); 2°C și 19°C (Clermont-Ferrand); 5°C și 20°C (Bordeaux); 6°C și 22°C (Marseille). Precipitațiile, în V. mai bogate: Brest: 810 mm/an; Bordeaux: 760 mm/an; Strasbourg 660 mm/an; Marseille: 580 mm/an. În munți cca. 1000 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 25% din terit. F., păduri de foioase (stejar, fag) și de conifere. În insula Corsica o vegetație specifică de maquis mediteranean. Pășuni, fânețe 25% din terit. F. Fauna: căprioare, păsări cântătoare, păsări migratoare; faună aclimatizată: muflonul, cerbul sika, capra neagră. În Corsica: muflonul și capra neagră. **Populația:** este formată din francezi în marea majoritate; germani în Alsacia/Alsace și Lorena/Lorraine; italieni în Corsica/Corse și Alpii Maritimi, basci în Pirinei, bretoni în Bretagne; spanioli, algerieni, portughezi, iugoslavi, turci, marocani, tunisieni. Numărul emigranților se ridică la 8% din pop. Concentrarea max. în zona Parisului, pe văile Rinului, Rhonului, pe litoralul nord-vestic. Valori scăzute în Corsica (30 loc./km²), în reg. Limousin, în Champagne-Ardenne. În agr. 8% din pop. activă; în ind. aproape 30%. Rata natalității este de 13,3‰ a mortalității de 9‰. Franța are o pop. îmbătrânită. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** F. este una din țările dezvoltate ale Europei și ale lumii; are o ind. foarte diversificată, de înaltă tehnologie în special în domeniul aeronauticii, producerii energiei nucleare (prod. de electricitate este asigurată 75% de către centralele nucleare); folosește energia mareelor, a soarelui; hidrocentrale în Alpi, Pirinei și Masivul Central; ind. chimică, a

medicamentelor, a materialului rulant, a oțelului, textilă, constr. navale, siderurgică (Lorena), metalurgică neferoasă (aluminu); manufactură, parfum, porțelan (vestitele porțelanuri de Sevres), sticlă și cristaluri, îmbrăcăminte (haute couture), bijuterii. F. este o mare putere agricolă (locul I în Europa la cereale: grâu, orz, porumb, sfeclă de zahăr și cartofi). Ocupă locul II pe glob la struguri și vinuri (se cultivă în S, Champagne Bourgogne, reg. Bordeaux). Creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine) ocupă o pondere peste 50% din valoarea prod. agric. Pescuitul dezvoltat în zona litorală a Atlanticului și a M. Mânecii. Res. minerale: minereu de fier (Lorena, Masivul Central), bauxită (Alpii Francezi, Pirinei); cărbune superior în Pod. Ardeni, la N de Pirinei, gaz metan. Puțin petrol, gaz metan și cărbune. Importă petrol. Turismul foarte dezvoltat (inclusiv turism cultural). Creșterea șomajului este o problemă majoră. **Transporturi și comunicații:** F. are o rețea foarte dezvoltată de căi rutiere și feroviare (în special electrificate) —caracteristică unei țări de mare atracție turistică (Paris, Valea Loarei, Riviera mediteraneană, litoralul Oc. Atlantic, Alpi, Pirinei). Aeroporturi la: Paris, Nice, Toulouse, Bordeaux, Lyon. **Orașe:** Lyon, Marseille (Marsilia-port), Bordeaux, Lille, Toulouse, Nantes, Nice, Toulon, Strasbourg, Rouen (port), Le Havre (port), Dunkerque (port). F. are 23 de universități, cele mai vechi fiind cele din Paris (1150) și Toulouse (1230). **Istoria:** Semne de locuire din paleolitic. În paleoliticul superior (40000-8000 î. Hr.): Homo Sapiens; picturile rupestre din Lascaux, Font-de-Gaume, Niaux. Cele mai timpurii așezări istorice au fost ale ligurilor și iberienilor. De-a lungul Mediteranei colonii feniciene (sec. IX î. Hr.) și grecești (sec. VIII-VII î. Hr. - printre care Marsala, viitoarea Marsilie). Galii, popor celtic împărțit în multe triburi, se așează pe terit. F. în sec. VI î. Hr. Roma avându-l conducător militar pe Caesar cucerește Galia (58-51 î. Hr.) și o transformă în provincie romană; începe procesul intens de romanizare. Sec. III-V d. Hr. năvălesc popoarele migratoare: francii, în NE și N (sec. III-IV), alamanii, vizigoții în S și SV, burgunzii în SE, vandalii, hunii. Cei dintâi, popor germanic (vor da numele poporului francez) se contopesc cu pop. galilor romanizată. Clovis (481-511) întemeiază dinastia merovingiană, punând bazele statului franc. În 496 este convertit la creștinism în forma sa catolică. Carol cel Mare pune stavilă cuceririi arabe în vestul Europei prin victoria de la Poitiers (732). Sub Carol cel Mare (768-814), cel mai de seamă reprezentant al dinastiei caroligiene, întărește statul, pune bazele unor instituții și raporturi social-politice și economice ce vor defini Franța și Europa medievală; are loc o expansiune teritorială integrând aproape toată Europa creștină și înflorește cultura. El îi supune pe longoborzi, saxoni, avi, este recunoscut suveran de principii germani și în anul 800 este încoronat de papă, la Roma, ca împărat al Occidentului. În 843, prin Tratatul de la Verdun, Imperiul Carolingian este dezmembrat, iar partea lui de vest, sub conducerea lui Carol cel Pleșuv, va deveni terit. F. Sec. IX-XI sunt o perioadă de fărâmițare feudală. În 987 se instaurează dinastia Capetiană care prin ramurile sale colaterale va domni până în 1789. În sec. XII-XIV se întărește autoritatea centrală și F. devine o putere militară (Filip II August, Filip IV cel Frumos; se încep catedrale magnifice (stilurile romanic și gotic), iar în timpul lui Ludovic IX cel Sfânt (1226-70) se stabilesc principiile de justiție și virtute, întărind prestigiul monarhiei. Cu 1302 începe perioada monarhiei pe stări. Războiul de 100 de ani (1337-1453) purtat cu Anglia (ai căror regi revendică o mare parte a F.) se încheie cu victoria F. (eroina națională Jeanne d'Arc). Răscoala țăranilor: Jaqueria - 1358. Ludovic XI (1461-83) întărește puterea monarhului, triumfând asupra feudalilor; alipește domeniului regal moștenirea casei de Anjou. Cu Francisc I (1514-47) începe epoca absolutismului monarhic, după ce la sfârșitul sec. XVI se realizase prin alipirea Bretniei la domeniul regal unificarea, în linii mari, a terit.. F. Se răspândește religia protestantă (calvinismul ai cărui credincioși poartă în F. numele de hughenoti) - în sec. XVI - și încep războaiele religioase devastatoare (1562), culminând cu masacrele din noaptea Sfântului Bartolomeu (24 aug. 1572), care ruinează și slăbesc autoritatea regelui. Prin Edictul de toleranță

din Nântes (1598) dat de Henric IV (întemeietorul dinastiei de Bourbon) războiul se încheie. Domnia lui Ludovic XIV, „Regele Soare”, (1643-1715) înseamnă apogeul absolutismului (el va spune „Statul sunt eu”). F. este cea mai mare putere europeană; dobândește colonii în Canada și India. Se construiește Versaillesul și se pune capăt toleranței religioase prin revocarea Edictului de la Nântes (1685). Clasicismul francez, limbajul și manierele de la curte influențează întreaga Europă. O perioadă plină de războaie slăbește F. care în 1763 pierde posesiunile din Canada și India, subminând autoritatea Bourbonilor. Revoluția Franceză (14 iulie 1789 - „căderea Bastiliei”) culminează cu proclamarea primei republici și cu executarea publică prin ghilotină, a regelui Ludovic XVI (21.I.1793). Dictatura iacobină (1793-94). În 1795 Directoratul care va fi răsturnat de Napoleon, care stabilește Consulatul (1799) și apoi Primul Imperiu (1804) și continuă războaiele de apărare ale Republicii. Se instituie Codul Napoleonian care va influența instituțiile întregii Europe. Războaiele napoleoniene (1803-1814) supun Europa noii ordini zguduind temeliiile ei tradiționale prin răspândirea idealurilor liberale și naționale. În 1814 Napoleon abdică și se restaurează regalitatea (Ludovic XVIII); Napoleon (exilat la Elba) revine în 1815 iar după cele „100 de zile” este învins la Waterloo și exilat în ins. Sf. Elena. Congresul de la Viena (1815) îl readuce pe Ludovic XVIII și F. este readusă (și redusă) la frontierele ei de dinainte de 1789. În 1830 dinastia Bourbonilor este răsturnată de revoluția din 1830; urmează sub Ludovic Filip (1830-48), supranumit „regele burghez”, o monarhie constituțională. Între 1830-47 cucerirea Algeriei. În revoluția din 1848 este proclamată a II-a Republică (1848-52); Napoleon III (nepot de frate al lui Bonaparte) se proclamă împărat al F. (1852-1870). Războiul cu Germania (1870-71), când F. este înfrântă. Se proclamă Comuna din Paris (martie-mai 1871). Pacea de la Frankfurt pe Main: pierderea Alsaciei și a Lorenei (în favoarea Germaniei). Crearea imperiului colonial al F. (Africa septentrională, ecuatorială, occidentală, Indochina, Oceania ș.a.). În 1904 se formează Tripla Alianță (Antanta - F., Rusia, Marea Britanie). În 1914-18 primul război mondial în care Tripla Alianță obține victoria asupra Puterilor Centrale (având ca nucleu Germania). În 1919, prin pacea de la Versailles, Alsacia și Lorena sunt retrocedate F. În 1939 (3 sept.), ca urmare a invadării Poloniei, F. și Marea Britanie declară război Germaniei. Începe al doilea război mondial. Pe 10 mai 1940 Hitler invadează terit. F. În urma înfrângerii, mareșalul Petain semnează capitularea la 22 iunie 1940. Generalul De Gaulle, în refugiu la Londra, lansează apelul de a continua lupta, constituind Comitetul Național Francez care coordonează rezistența antinazistă (în interiorul F. și pe terit. coloniilor). Rezistența din interiorul F. este una din cele mai puternice din Europa. În 1944: debarcarea aliată în Normandia; la 23 august, insurecția Parisului și instalarea lui De Gaulle ca președinte al guvernului provizoriu. Constituția din 1946 proclamă cea de a IV-a Republică; imperiul colonial se transformă în Uniunea Franceză. F. intră în NATO (1949) și în EEC (1957). Războaiele de eliberare națională din Indochina (1945-54) și din Algeria (1954-62) duc la o gravă criză a republicii. Un nou guvern avându-l ca șef pe De Gaulle; o nouă Constituție prin care se proclamă cea de-a V-a Republică Franceză și dă șefului statului puteri sporite (1958). De Gaulle este ales președinte (1959). În 1963 se semnează tratatul de colaborare cu Germania de Vest. Franța devine putere nucleară. În mai-iunie 1968, o gravă criză socială; manifestațiile studențești. Din deceniile 6-8 marea majoritate a coloniilor franceze își dobândesc independența. Politica externă a F. este de distanțare față de hegemonia S.U.A. F. se retrage din NATO și SEATO; are relații speciale cu URSS și China. În 1981, alegerile prezidențiale îl aduc la conducere pe Francois Mitterrand, candidatul P. Socialist Francez, reales în 1988. În 1986-88 Mitterrand „coabitează” cu un guvern de centru-dreapta; în 1988 câștigă P. Socialist, care în 1993 suferă o înfrângere totală, părăsind scena politică un timp. În 1992 se modifică Constituția în vederea ratificării Tratatului de la Maastricht. Un program de reforme privind redresarea economică (prin privatizare), securitatea și controlul imigrației (reforma Codului Naționalităților

și a dreptului de azil). **Statul:** este o republică prezidențială, potrivit Constituției din 1958. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Senat și Adunarea Națională); cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri numit de președinte ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Germania

Denumirea oficială: Republica Federală Germania

Capitala: Berlin (3,4 mil. loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 357.000 km²

Locuitori: 81,77 mil. (229 loc./km²)

Religia: protestantism 40%; catolicism 35%; neoprotestantism

Moneda: marca germană

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 octombrie

Geografie: G. este așezată în Europa Centrală, cu deschidere la M. Nordului și M. Baltică. Limite: M. Nordului, Danemarca, M. Baltică (N), Polonia, Cehia (E), Austria (S și SE), Elveția (S), Franța, Luxemburgul, Belgia, Olanda (V). **G. fizică:** Relieful, de la N spre S are trei trepte; în N, un șes larg, cu morene, lacuri și mlaștini, câmpia Germaniei de Nord. În M. Nordului se află numeroase insule, cele mai mari fiind: Frisicele de Est, Helgoland, Sylt etc. A doua treaptă: în centrul Germaniei, masive muntoase vechi (hercinice), foarte erodate (500-1000 m. alt.), Munții Harz, Masivul Renan, Munții Pădurea Turingiei, Jura Suabă, Munții Metaliferi, Pădurea Bohemiei, Pădurea Neagră (vf. Feldberg 1493 m). A treia treaptă: sudul G. unde se înalță munții Alpii Bavariei (vf. Zugspitze, 2963 m) în mare parte calcaroși, în fața cărora se întinde un platou neted (Pod. Bavariei) înclinat spre Dunăre, străbătut de râuri ce izvorăsc din Alpi. Rețeaua hidrografică este bogată și legată printr-un sistem de canale folosite în economie și transport. Canalul Mittelland, Canalul Dunăre-Main-Rin etc. Sunt trei mari bazine: din Marea Nordului: Elba, Weser, Ems, Rhein/Rin, din M. Baltică: Oder și afluenții săi, din M. Neagră: Donau/Dunărea (cu afluenții săi). În sud, la granița cu Elveția, Lacul Bodensee/Konstanz, de origine glaciară. **Clima:** G. are un climat de tranziție de la cel temperat-oceanic din NV, la cel temperat-continental din centru și NE. Vânturile dinspre V aduc precipitații bogate; Valea Rinului este mai adăpostită, cu climă mai blândă. Temp. medie anuală -1°C și 18°C în ianuarie și iulie. Precipitații 500-640 mm/an în nord; 1270 mm/an în munții din Sud. **Floră și faună:** Pădurile cuprind cca. 30% din terit. G. iar pășunile 25%. În zonele muntoase predomină coniferele; în câmpia nordică, vegetația de landă și pădurile de conifere; de fag și stejar. De-a lungul țărmului M. Nordului, vegetația de mlaștini. Fauna G. cuprinde: căprioara, jderul, pisica sălbatică, bizonul, hârciogul, sturzul, privighetoarea, bufnița pitică. G. are numeroase rezervații naturale și parcuri naționale; o politică ecologică împotriva poluării industriale. **Populația:** ca număr, G. ocupă locul al doilea în Europa, după Rusia. Pop. este formată din germani 93%; minorități: turci, iugoslavi, italieni, polonezi, greci, spanioli, austrieci. Densitatea pop. este printre cele mai ridicate din Europa. Concentrarea max. pe valea Rinului, în zona Ruhr (peste 5500 loc./km²). 50% din pop. activă lucrează în servicii, dovadă a dezvoltării economice a G., cca. 40% în ind. și cca. 5% în agric. Rata natalității: 9,2‰; a mortalității: 10,9‰ (Populația este îmbătrânită). Rata pop. urbane: 86%. **Orașe:** Hamburg (port) pe Elba, la 100 km de M. Nordului

Munchen (S) cap. landului Bavaria, Koln, Frankfurt, Bremen (port) pe Weser, Dusseldorf (pe Rin), Leipzig/Lipsca, Dresden/Dresda (port pe Elba), Yena. G. are peste 80 de universități și colegii. **Istoria:** Terit. G. era locuit de triburi germanice, celtice și slave. În sec. I-IV d. Hr. este parțial cucerit de romani (partea de S și de V până la Rin și Dunăre), devenind provincie a Imp. Roman. În sec. VI-VIII Regatul Francilor cucerește terit. locuite de alamani, turingi, saxoni și bavarezi, iar în sec. IX (843), Regatul Franc (Carolingian) se împarte în cel occidental (nucleul Franței) și cel oriental (nucleul Germaniei) prin tratatul de la Verdun. Elba era granița estică până unde locuiau germanii în sec. IX-X. Apărarea și victoria în fața triburilor maghiare și slave sub dinastia ottoniană (955 - înfrângerea maghiarilor pe râul Lech); iau naștere: Franconia, Swabia, Bavaria, Saxonia, Lorraine. În sec. X-XIV granița este împinsă spre est; proces de creștinare sub patronajul arhiepiscopatului de Brandenburg, apoi în cadrul procesului de colonizare agricolă extinderea pop. germane în terit. slave, la E de Elba. În 962 Otto I (936-73) se încoronează la Roma ca împărat, exercitându-și nominal autoritatea asupra terit. G. și Italiei, cu pretenții de supremație asupra întregii Creștinătăți. Restaurarea imp. roman în varianta germanică (viitoarea titulatură de Sfântul Imperiu Roman de Națiune germană). Din sec. XI începe lupta între imperiu și papalitate (lupta pentru investitură) cu episodul canosa 1077. G. era fărâmițată în principate ducate, comitate care încep să se afirme econ. și politic relativ autonom; Liga hanseatică o alianță a orașelor de la M. Baltică (Lidbeck, Wismar, Rostock, Hamburg etc.) controla comerțul în zonă, își dezvoltă sistemul propriu de legi maritime și comerciale și cunoaște maxima sa înflorire în sec. XIV. În 1517, Martin Luther își afișează cele 95 de teze ale sale pe ușa catedralei din Wittenberg (împotriva indulgențelor papale, pentru folosirea limbii naționale în biserici, contestă autoritatea papală etc.). Luther traduce biblia în limba germană. Nordul G. e de partea Reformei (cca. 80% devin luterani); sudul rămâne catolic. Conflictele religioase vor duce la un adevărat război încheiat prin pacea de la Augsburg (1555) între Carol Quintul și principii protestanți; eșecul politicii de centralizare a imperiului și afirmarea tot mai mare a puterii principilor teritoriali. Principii germani creează Uniunea Protestantă (1608) pe de o parte și Liga Catolică (1609) pe de altă parte, care se opun și se ajunge la Războiul de 30 de ani (1618-1648) care distruge prosperitatea econ. atinsă de orașe și fărâmițează și mai mult G. Pe terit. G. se luptă trupe germane, spaniole, austriece, suedeze, daneze etc. După Pacea Westfalică (1648) puterea principilor crește, se creează centre independente, care însă nu pot face față ascensiunii Prusiei și Austriei, ce luptă pentru supremație. Urmează o serie de războaie în care Prusia iese victorioasă (Războiul de 7 ani etc.) sub Frederic II (1740-86). Polonia este și ea împărțită în 1772, 1793 și 1795 G, obținând importante victorii și devenind vecin al Rusiei până la primul război mondial. După războaiele napoleoniene, Sfântul Imperiu Roman încetează să mai existe (1806). Prin Congresul de la Viena (1814-1815) G. rămâne un stat fărâmițat. Revoluția din 1848 este repede înăbușită de reacțiune. Cancelarul Bismarck formează Confederația Germană de Nord; exclude Austria (1866) și unifică G. prin forță. În 1871 se creează Imperiul Federal German sub Wilhelm I (Al doilea Reich); G. câștigă lupta pentru unificarea lumii germanice. Câștigă Alsacia și Lorena. G. după războiul cu Franța (1870-71) devine prima putere econ. în Europa, a doua după S.U.A. Sub Wilhelm II, expansiunea colonială a G. se ciocnește de britanici și francezi. În iunie 1882 se creează Tripla Alianță (Germania, Austria, Italia) care precede izbucnirea primului război mondial (1914-1918), încheiat cu înfrângerea Germaniei. În 3 nov. 1918 izbucnește revoluția și monarhia este abolită; la 9 nov. se proclamă Republică, iar în 1919, la Weiwar, se adoptă Constituția care o consfințește. În 1919 Bremenul și Bavaria se proclamă Republici sovietice. Prin Tratatul de la Versailles, 26.VI.1919, G. pierde toate coloniile, Alsacia și Lorena, este obligată să plătească grele despăgubiri de război; nu i se mai permite înarmarea, armata națională. Între 1929—33 criza econ. deschide drum ascensiunii nazismului. La 30.I.1933 Hitler devine Cancelar

al G. Instaurarea dictaturii naziste a celui de al III-lea Reich și crearea Axei Berlin-Roma-Tokio: declanșarea celui de al doilea război mondial ca urmare a agresiunii G. împotriva Poloniei, după ce anterior își anexase Austria și Cehoslovacia. La 8 mai 1945 G. capitulează necondiționat în fața forțelor aliate ale Națiunilor Unite. G. este împărțită în 4 zone de ocupație de către: SUA, Marea Britanie, URSS și Franța. Prin Conferința de la Potsdam, 1945, se fixează noile granițe ale G. și principiile: demilitarizare, denazificare, democratizare. Etnicii germani din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, sunt expulzați forțat în G. (1945-46) Tribunalul de la Nurenberg îi judecă pe criminalii de război. Ca urmare a impunerii de către URSS a regimului său pol. și econ. în zona pe care o ocupa și a nerespectării obligațiilor privind reparațiile de război. În 1948, Marea Britanie, SUA și Franța hotărăsc crearea unui stat federal în zonele lor de ocupație. În 1949 se consacră împărțirea de fapt în Rep. Federală Germania (cap. la Bonn) și Rep. Democrată Germană (cap. la Berlin). Până în 1990 pop. german trăiește în două state diferite, cu regimuri politice diferite. Cancelar al R.F.G. este Konrad Adenauer (1949-63); G. intră în categoria statelor puternic industrializate din lume („miracolul vest-german”). R.D.G. se dezvoltă după model sovietic, cu o econ. centralizată, socialistă. Legăturile între cele două state sunt complet rupte, diferențiindu-se tot mai mult. Între 1949-61, 3,5 mil. de germani din E fug în V. În 1955 R.F.G. intră în NATO; în 1957 devine membru fondator al CEE. R.D.G. intră în CAER (1950) și în Tratatul de la Varșovia (1955). În 1961 se construiește zidul Berlinului; extrem de sever păzit. Cei ce încearcă să treacă în V sunt executați. Cancelarul Willy Brandt, în 1970 încheie tratate cu URSS și Polonia, recunoscând ca inviolabile granița ODER-NEISSE; în 1972 tratat cu privire la relațiile dintre cele două state germane; în 1973 ambele state sunt admise în ONU. R.D.G. respinge programul reformator al lui Gorbaciov. În 1989 Cehoslovacia și Ungaria își deschid granițele lor cu Austria și sute de mii de cetățeni est-germani se refugiază în R.F.G. În martie 1989 mari manifestații pentru democrație în R.D.G. La 9 noiembrie 1989 cade zidul Berlinului; PSUG renunță la monopolul puterii. În 1990 primele alegeri libere în R.D.G.; în 1990, la 1 iulie, cancelarul Helmut Kohl cancelarul RFG, și reprezentantul guvernului „marii coaliții” din RDG semnează tratatul de reunificare a celor două state germane. Cele 4 mari puteri victorioase în 1945 semnează un tratat prin care renunță la vechile lor drepturi asupra terit. german. G. își redobândește suveranitatea de stat. Bundestagul constituit după primele alegeri pangermanice alege ca sediu al parlamentului și guvernului Berlinul. **Statul:** este republică parlamentară, stat federal, potrivit Legii Fundamentale din 1949 care în 1990 devine Constituția Germaniei unificate. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Adunarea Federală sau Bundestagul și Consiliul Federal sau Bundesratul); cea executivă de un guvern federal, numit de Bundestag, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Grecia

Denumirea oficială: Republica Elenă

Capitala: Atena (3,5 mil. loc.)

Limba oficială: greaca

Suprafața: 132.000 km²

Locuitori: 10,48 mil. (79 loc./km²)

Religia: ortodoxism 95%, islamism 2%

Moneda: drahma

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 martie

Geografie: G. este așezată în Europa de Sud, în Pen. Balcanică. Limite: Albania, Macedonia, Bulgaria (N), Turcia, M. Egee (E), M. Mediterană (S), M. Ionică (V). **G. fizică:** În afara zonei legate de continent (inclusiv pen. Peloponezului), G. cuprinde numeroase insule (cca. 2000) din M. Egee, M. Mediterană și M. Ionică. G. are un relief predominant muntos; zonă seismică. Câmpiile sunt fâșiile de coastă și depresiunile intramontane. Trei zone distincte: Grecia continentală, străbătută de Munții Rodopi ai Pindului, Olimp și Câmpia Salonicului; Grecia peninsulară, Peloponezul, despărțită de continent prin istmul Corint (străbătut acum de canalul Corint) și având la N G. Corint, este muntoasă: Munții Taiget, Parnon, Kyllene, Menalon și Podișul Arcadiei, cu țarmuri crestate și Grecia insulară (muntoasă): insulele Ionice, Eubeea, Creta, Cicladele, Sporadele de N, Sporadele de S etc. Munții Olimp 2911 m alt. max. sunt perpendiculari pe coastă; lanțul muntos reapare în cele cca. 2000 de insule din M. Egee. Câmpiile (cultivate): Câmpia Macedoniei, Traciei, Tesalică, bazinul Beoției. Peloponezul este stâncos în E și fertil în S (Messenia). Apele: râurile principale sunt în N, cele ce vin din țările vecine, să se verse în M. Egee: Vardarul/Axios; Struma/Strymon; Marița/Evros. **Clima:** este mediteraneană, cu excepția înălțimilor muntoase. În N. clima e mai aspră. Precipitații bogate toamna și iarna (când au un caracter torențial), 1020 mm/an în vest, 510 mm/an în est. Temp. medie anuală iarna și vara: Corfu, 10°C și 15°C; Atena, 8°C și 26°C; mai scăzută în munți. **Floră și faună:** Vegetație specifică climei mediteraneene, maquis și bleacuri (tufișuri crescute acolo unde a fost tăiată pădurea); 15% din terit. sunt păduri de foioase (fag, stejar) și conifere. Pajiști 9%. Fauna variată: lupi, urși, jderi, șacali, porci spinoși, capre sălbatice. Numeroase rezervații naturale și parcuri naționale unde sunt protejate flora (pinul de Alep) și fauna. **Populația:** Majoritatea pop. o formează grecii (96%); minorități: macedoneni, turci, aromâni, bulgari, albanezi, armeni; cca. 3 mil. de greci în diasporă. Concentrarea max. a pop. pe văile râurilor și în zona de coastă; Atena-Pireu (2/3 din pop.), Câmpia Macedoniei, ins. Korfu (155 loc./km²), Lesbos, Samos. În terit. autonom al călugărilor pe Muntele Athos, sub 4 loc./km². Rata natalității: 9,8‰; a mortalității: 10,1‰. Rata pop. urbane: 65%. **Resurse și economie:** G. este o țară maritimă comercială și are una din cele mai mari flote din lume. Res. min. ale G. sunt relativ variate (producția bazată pe ele a început să se dezvolte în ultimele decenii): lignit, bauxită, crom, magneziu, marmură, minereu de fier, zinc, petrol; ind. siderurgică, aluminiu, îngrășăminte chimice, textile, ciment, nave maritime, hârtie, ulei de măsline, stafide (locul III pe glob), conserve de pește. Agricultură are la bază „trilogia mediteraneană”: grâu, viță de vie, măslini, citrice, fructe, orez, tutun, bumbac (printre primele țări din Europa); creșterea animalelor: oi, capre, asini; pescuitul. Exportă: tutun, ulei de măsline, stafide, bumbac, textile, vin, citrice, conserve de pește, confecții, marmură. Turismul este foarte dezvoltat în special în insule (Creta, Corfu, Rodos). Veniturile emigranților. Probleme speciale de poluare a monumentelor (datorate noxelor autovehiculelor) stau în fața statului elen. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, flotă comercială puternică. **Orașe:** Portul Pireu, prin dezvoltare, s-a unit cu Atena; Thessaloniki/Salonic (al doilea mare oraș al țării; port), Patras, Volos, Larissa, Iraklion. G. are 5 universități. **Istoria:** Mileniul III primele așezări omenești. Civilizația minoică înflorește în Creta Cnossos; la începutul mileniului II triburi indo-europene ale grecilor vin din N pen. Balcanice (aheii, ionienii, eolienii), care își întind stăpânirea până asupra Peloponezului dar și a insulelor Creta și Cipru; civilizația miceniană, a bronzului (1500 î. Hr.) la: Mycene, Tirynth, Pylos etc. este epoca eroică a lui Homer. În 1200 î. Hr., invazia dorienilor, este al doilea val al vorbitorilor de limbă greacă veniți din nord, care face să crească migrația către insule și către Asia Mică; civilizație a fierului. Se dezvoltă așezări de un nou tip, ce reflectă evoluția spre un nou mod de organizare economico-social (1000-700 î. Hr.): state cetăți (poleis), independente (regimul oligarhic se substituie celui

monarhic). Populația crește, pământ este mai puțin: începe expansiunea lumii grecești (cca. 1000 î. Hr.) în Asia Mică, în M. Ionică, unde se dezvoltă mai rapid statele cetăți (Milet, Efes, Halicarnas); încep să fie conduse de o oligarhie sau o democrație. Sec. VIII-VII î. Hr. este marea colonizare: pe coastele M. Negre, ale Mediteranei, N Africii, Sicilia, S Italiei. Statele grecești rezistă asaltului Imp. Persan (războaiele medice: 500-449 î. Hr.). Sec. V î. Hr. este epoca de aur a civilizației grecești clasice (epoca lui Pericle: este construit Parthenonul). Atena devine centrul intelectual și artistic al G. Rivalitatea Sparta/Atena duce la Războiul Peloponesian (431-404 î. Hr.) care se încheie cu capitularea Atenei; conflictele slăbesc puterea G. care este supusă de Macedonia în urma bătăliei de la Cheronea (338 î. Hr.). Sub Alexandru cel Mare (336-323 î. Hr.) se va răspândi civilizația greacă de-a lungul Asiei până în India; se naște lumea elenistică. În 146 î. Hr. G. devine provincie romană. Din 395 (când se desparte Imp. Roman) G. devine provincie a Imp. Bizantin (în sec. VI-VII acesta adoptă ca limbă oficială greaca). Pop. migratoare: vizigoții, slavi, avari etc. În 1204 cruciații cuceresc Constantinopolul și pun bazele Imp. Latin (1204-61). În 1261 Imp. Bizantin își recucerește capitala. În 1453 Constantinopolul cade sub asediul lui Mahomed II, sultanul turcilor otomani și își schimbă numele în Istanbul. Biserica Sf. Sofia este transformată în moschee. Rezistența de secole a grecilor împotriva ocupației otomane este încununată de victorie; în 1822 își declară independența G.; în 1829, Imp. Otoman o recunoaște. În 1832 G. este proclamată regat cu capitala la Atena (1834), sub Otto de Bavaria, care abdică în 1862. G. continuă să își recupereze teritoriile locuite de greci de la turci. În primul război mondial, G. este cu Antanta. Războiul greco-turc se încheie dramatic: 1,5 mil. de greci din Asia Mică sunt obligați să se refugieze în G. În 1924 G. se proclamă republică; în 1935 lovitură de stat militară care reinstaurează monarhia. Între 1936-41 dictatură militară. În 1940 G. respinge atacul lui Mussolini, dar capitulează în 1941, în fața germanilor. Între 1946-49 izbucnește războiul civil între forțele comuniste și cele naționaliste. Emigrează câteva milioane de greci. G. intră în sfera de influență occidentală. În 1947 beneficiară a „planului Marshall”, din 1952 membru NATO; 1961 devine membru asociat în CEE, apoi membru plin (1981). Până la sfârșitul deceniului șapte, instabilitate politică. În 1967 printr-o lovitură de stat se instituie „regimul coloneilor” până în 1974, când izbucnește criza cipriotă; prin referendum se adoptă forma de guvernământ republicană, consfințită de Constituția din 1975. Urmează alegeri parlamentare care din 1981 până în 1990 sunt câștigate de mișcarea socialistă Panelenă. Alternare la putere. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1975. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de președinte și de un Consiliu de Miniștri, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Irlanda

Denumirea oficială: Republica Irlanda

Capitala: Dublin (500.000 loc.)

Limba oficială: irlandeza și engleza

Suprafața: 70.000 km²

Locuitori: 3,56 mil. (51 loc./km²)

Religia: catolicism 94%; anglicanism 4%; presbiterianism

Moneda: lira irlandeză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 martie

Geografie: I. este așezată în N. Europei Occidentale. Limite: Marea Britanie (Ulster) la N, M. Irlandei (E), Oc. Atlantic (S și V). **G. fizică:** I. se întinde pe insula cu același nume, exceptând partea de NE, care aparține Marii Britanii. Relieful este format dintr-o câmpie joasă, cca. 75 m alt. modelată de ghețari și presărată cu lacuri, mlaștini și turbării de 6 m adâncime. Jur împrejurul acestei câmpii centrale calcaroase, sunt coline înalte și munți vechi (vf. Carrantuohilt 1041 m alt. - în Macgillicuddy's Reeks), cu excepția părții de est în zona Dublinului, unde nu sunt mlaștini. În vestul peninsulei (Zona Donegal, Mayo, Connemara și Kerry) se ridică creste granitice și de șisturi alternând cu mlaștini. Câmpia este drenată de Boyne, Shannon și Erne, ape scurte dar cu un debit ridicat. Numeroase lacuri glaciare (L. Lee, L. Derg, L. Mask). **Clima:** este blândă și umedă, datorită curentului cald Gulfstream. Temp. medie anuală este de: 7°C în vest și 6°C în est în ianuarie; 16°C în sud-vest și 14°C în nord-vest în iulie. Precipitațiile sunt de peste 2039 mm/an în Donegal, Connemara, Kerry și 1020-2540 mm/an în zonele înalte; sub 760 mm/an de-a lungul coastei estice a Dublinului. **Floră și faună:** Fânețele și pășunile ocupă peste 60% din terit. I.; pădurile 2%. Fauna săracă în mamifere este mai bogată în păsări și pești. **Populația:** este formată din irlandezi în majoritate; englezi. Concentrarea maximă de-a lungul coastelor, mai ales în zona Dublinului; pe coasta de E și SV. Rata natalității: 15,1‰; a mortalității: de 8,8‰. Rata pop. urbane: 57%. **Resurse și economie:** I. are o economie dezvoltată, cu industrie prelucrătoare; ind. de vârf: informatică, electronică; ind. tradiționale: alimentară (lactate, carne, pește), textilă (pânzeturi, stofe); farmaceutică, montare automobile, produse de cauciuc; metalurgie, rafinarea petrolului, ind. energiei electrice, ind. cimentului, a aluminei, bere, îngrășăminte chimice. Resurse: turbă, lignit, zinc, cupru (cantități mici), minereu de fier. Agric. axată pe creșterea animalelor: cornute mari, oi, păsări, cai, porci. Recolte: cartofi, sfeclă de zahăr, in, grâu, orz, ovăz, furaje. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, flotă comercială. Aeroporturi la Dublin și la Limerick (ultima escală europeană spre America). **Orașe:** Cork/Corcaigh (port la S), Limerick/Luimneach (port la vărsarea râului Shannon în ocean), Waterford (port în SE). Universități: Trinity College (Dublin, 1592) și Național University (1908) încorporat colegiului din Dublin, Galway și Cork. **Istoria:** În antichitate I. era locuită de triburi celtice. În sec. V se creștinează; în sec. VIII-XI luptă cu vikingii și îi resping. În sec. X au regat; în sec. XII sunt cuceriti de englezi (1171, sub Henric II). În sec. XVI încercarea englezilor de a introduce forțat protestantismul radicalizează mișcarea de rezistență care se va sprijini pe catolicism. Cromwel reprimă sângeros răscoala din 1641; urmează două războaie antiengleze (1688, 1798) care eșuează și I. este unită cu Anglia (1801) în Regatul Unit al Marii Britanii și I. În a doua jumătate a sec. XIX irlandezii emigrează în masă datorită foametei cât și a stăpânirii străine. Mișcarea națională antibritanică se intensifică. În 1916 irlandezii proclamă independența I. dar sunt înfrânți de armata engleză. Adunarea Constituantă de la Dublin proclamă în 1914 independența I. În 1921 printr-un acord anglo-irlandez I. devine dominion (cu excepția Ulsterului/Irlanda de Nord); crearea statului I. În 1922 este un adevărat război civil care opune pe cei care refuză împărțirea Irlandei celor de la guvernare. În 1937 I. se declară independentă și suverană sub numele de Eire. Este adoptată o nouă Constituție. În al doilea război mondial I. este țară neutră. În 1948 se proclamă Republica Irlanda și iese din Commonwealth. În 1955 I. devine membră ONU; în 1973 al CEE. În 1985 între Londra și Dublin se semnează un acord cu privire la Ulster. În 1993 încep discuțiile între britanici și irlandezi în privința viitoarei reunificări a insulei în anumite condiții. În 1997 Sinn Féin, latura politică a Armatei Republicane Irlandeze, este acceptat pentru prima dată la masa tratativelor în problema Ulsterului. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1937. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Camera Reprezentanților și Senat); cea executivă dintr-un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Islanda

Denumirea oficială: Republica Islanda

Capitala: Reykjavik (97.000 loc.)

Limba oficială: islandeza

Suprafața: 103.000 km²

Locuitori: 271 .000 (3 loc./ km²)

Religia: protestantism 93% catolicism

Moneda: krona

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 iunie

Geografie: I. este așezată în NV Europei Occidentale. Limite: M. Norvegiei (E), Oc. Atlantic (N, V, S). **G. fizică:** I. este o insulă la sud de Cercul Polar de Nord, în Oc. Atlantic de Nord, la sud-estul Groenlandei. Este cea mai mare insulă vulcanică de pe glob (peste 100 de vulcani, cu 30% din ei activi). Relieful ei este ca un scut bazaltic, cu masive muntoase vulcanice (vf. Heklo, 1491 m), cu ghețari groși de cca. 1000 m și câmpii înzăpezite, care acoperă cca. 30% din terit.; păături de lavă, gheizere, izvoare termale. În afara ins. omonime mai există un grup de insulițe și de stânci de-a lungul coastelor. Coastele sunt crestate de fiorduri. I. are foarte multe râuri, scurte, care formează praguri, cascade. Există numeroase lacuri glaciare, tectonice și vulcanice. **Clima:** I. are o climă sălbatică, dar mult îndulcită de curentul cald Gulf Stream. Temp. medie anuală este de -1°C și 11°C în ianuarie și iulie (Reykjavik). Precipitațiile sunt de 1520 mm/an - 2290 mm/an, pe înălțimi și pe coasta de sud și est; 1270 mm/an pe câmpiile din sud-vest; 250-510 mm/an în N. **Floră și faună:** Pădurile sunt ca și inexistente; pășunile merg până la 500 m alt. Fauna: numeroase specii de păsări, pești, balene; săracă în mamifere. **Populația:** În I. trăiesc 99% islandezi care vorbesc o limbă germanică. Concentrarea max. a pop. în SV, în zona Reykjavik. În capitală trăiește aproape 1/2 din pop. și în NE, de-a lungul coastelor. Rata natalității: 16,8‰ a mortalității 7‰. Rata pop. urbane 92%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe pescuit și industria peștelui (cod, hering, somon); deține locul I pe glob la cantitatea de pește pescuită. Importă materii prime și a dezvoltat metalurgia neferoasă și petrochimia. Exportă: pește, ulei de pește, blănuri. Agric. bazată pe creșterea animalelor: cornute mari, oi, cai. Culturile agricole se fac în sere, încălzite cu apa izvoarelor termale. Importă: cereale, lemn, cărbune. Energie geotermică (pentru economia casnică) și hidroenergie. Turismul foarte dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** Autovehicule, flotă comercială. Nu are căi ferate. Aeroport la Reykjavik. Universitatea la Reykjavik (1911). **Orașe:** Kopavogur, Hafnarfjordur, Akureyri. Universitate la Reykjavik (1911). **Istoria:** În jurul anului 800 trăiesc aici călugări islandezi imigranți (veniți din Irlanda). În sec. IX colonizare cu normanzi de pe coasta norvegiană. În 930 se creează Althing-ul, un fel de parlament compus din șefii locali care avea o adunare anuală lângă Reykjavik, la Thingvellir. Singura țară din Europa care nu cunoaște în evul mediu o societate de tip feudal; societate a micilor proprietari liberi. În 1056 este creată prima episcopie autonomă. În 1262 Norvegia supune insula (sub regele Haakon IV). În 1380 I. Și Norvegia cad sub autoritatea Danemarcei. Christian III impune Reforma luterană în 1550. În 1602 Danemarca are monopolul comercial. În sec. XVIII variola, erupțiile vulcanilor și o foamete îngrozitoare decimează populația. În 1834 I. obține doi deputați în parlamentul danez. În 1834 se restabilește Althing-ul. În 1903 I. devine autonomă. În 1918 I. este un regat independent sub coroana daneză. În 1944 este proclamată republica islandeză, intră în vigoare o nouă Constituție, iar în deceniile VII și

VIII se fac acorduri favorabile cu statele scandinave. Între 1958-61 conflictul cu Marea Britanie în problema peștelui. În 1980 este aleasă președinte a republicii o femeie, prima din Europa, realeasă în 1984, 88 și 92. **Statul:** este republică din 1944 conform Constituției din 1944. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Althing (parlamentul) compus din Camera Superioară și Camera Inferioară; cea executivă de un cabinet numit de președinte, ca urmare a alegerilor legislative. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Italia

Denumirea oficială: Republica Italiană

Capitala: Roma (2,7 mil. loc.)

Limba oficială: italiana

Suprafața: 301.000 km²

Locuitori: 57,2 mil. (190 loc./km²)

Religia: catolicism 95%; protestantism; ortodoxism

Moneda: lira

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 iunie

Geografie: I. este așezată în Europa de Sud în Pen. Italică. Limite: Elveția, Austria (N), Slovenia, M. Adriatică (E), M. Ionică (S), M. Mediterană, M. Tireniană, M. Ligurică, Franța (V). **G. fizică:** I. este formată din reg. Cisalpină, Pen. Italică, insulele: Sicilia, Sardinia/Sardegno, Elba, Lipari, Ischia, Pantelleria. Italia continentală cuprinde: Alpii Italiani, cu Monte Rosa (4638 m. alt. max.) și Gran Paradiso, (4061 m) formează ca un arc în N. țării de la Riviera către Austria și Slovenia întrerupt de lacurile glaciare: Como, Maggiore, Garda și de văile apelor. Acest zid apără terit. de vânturile reci din N. La poalele Alpilor Câmpia Padului care se extinde în zona lagunară a deltei Padului/Po. Munții Apenini, munți calcaroși, formează coloana vertebrală a Italiei peninsulare, întrerupți de văile apelor în special de Arno și Tibru, cât și de platouri. Ei se prelungesc în Sicilia. Cei mai înalți (2941 m) sunt în E (masivul Gran Sasso și Abruzzi). Munții Apenini, fragmentați au vulcani stinși și activi (Vezuviu 1277 m; 8 km sud-est de Napoli). Italia insulară are un relief predominant muntos și cu vulcani activi, care erup periodic (Etna, 3345 m în nord-estul Siciliei). Câmpii întinse sunt în V, în Campania și în Apulia. Între câmpiile de coastă și Apenini sunt zone colinare. Apele: foarte multe izvorăsc din Alpi și străbat Câmpia Padului. În general sunt scurte, cu debit bogat iarna și scăzut vara. Aduc aluviuni în câmpii. Padul și Adige în N (se varsă în M. Adriatică), Arno în V (se varsă în M. Ligurică) și Trevere (Tibru) în V (se varsă în M. Tireniană). Clima este mediteraneană în peninsulă și în insule; în partea continentală (Câmpia Padului) climă temperat continentală. Temp. medie anuală este (în ianuarie și iulie) de -1°C și 7°C în Alpi; 1°C și 24°C la Milano; 10°C și 25°C la Roma, 18°C și 27°C în Calabria. Precipitațiile sunt de 1520 mm/an în Alpii de V și peste 2000 mm/an în Alpii de E; 500 mm/an în valea Padului, Toscana, Latium și sub 500 mm/an în Apulia, S Siciliei, Sardinia. **Floră și faună:** I. are o mare diversitate, după latitudine și altitudine. 18% din terit. este ocupat de păduri (mai ales de fag, stejar, frasin, castani măslini mirt, leandru). Fiind un climat umed și răcoros cresc păduri de foioase dar și păduri mixte (foioase și conifere). Mari suprafețe de pădure au fost defrișate și au crescut în loc arbori mici și arbuști; vegetație de tip maquis. Pe pantele munților și pe platouri: pășuni alpine. Fauna: lupul, pisica sălbatică, iepurele, capra de munte, muflonul (berbec sălbatic), broasca țestoasă, ariciul. Păsări și reptile numeroase.

Populația: I. este omogenă: italieni 95%; germani, francezi, sloveni, greci, albanezi. Concentrarea max. în Câmpia Padului (1000 loc./km²), în câmpiile din jurul Vezuviului peste 1800 loc./km². Rata natalității este de 9,8‰; a mortalității de 9,6‰. În agric. 10% din pop. activă. Pop. urbană cca. 70%. Peste 30 mil. de italieni trăiesc în afara granițelor. **Resurse și economie:** I. este una din țările cu cea mai dezvoltată econ. de pe glob și cu cele mai mari ritmuri de creștere a ind. din Europa. În N. Italiei este o ind. puternică și o agric. intensivă. Ramurile de bază ale econ. sunt concentrate în: Milano, Torino și Genova („triumful industrial al Nordului”). Baza energetică este asigurată de potențialul hidroenergetic din Alpi, de energia atomică și de petrol, pe care îl importă; a dezvoltat o ind. de prelucrare și petrochimică mai ales în porturi. Ind. siderurgică bazată pe importul de minereu de fier și de fier vechi. Mari combinate siderurgice (Genova, Napoli, Taranto). Ind. constr. de mașini (automobile, nave maritime, locomotive electrice), aparatură electrotehnică și electronică. Ind. tradiționale: textilă, în orașele din N (prelucrarea mătăsii naturale, a lânii și a bumbacului); a confecțiilor, a încălțămintei, sticlăriei (Veneția, Murano), alimentară (paste făinoase, ulei de măsline, vinuri. Res. min. slabe: minereu de fier, petrol, cărbuni, zinc, mercur, bauxită, mai bogate de sulf, gaze naturale, săruri de potasiu. Agric. este modernă și intensivă; se cultivă: grâu, măsline (40% din prod. mondială); struguri, fructe, legume (articole la care deține performanțe mondiale); orez; sfeclă de zahăr, cartofi. Câmpia Padului este zona agr. cea mai importantă. Creșterea animalelor: ovine, porcine, bovine. Pescuitul și sericicultura sunt ocupații tradiționale. I. are un comerț intens. Exportă produse agr.; mașini unelte, instalații industriale, autovehicule, produse textile, alimentare ș.a. Turismul este foarte dezvoltat; ocupă un loc de frunte în ceea ce privește numărul de turiști. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate (peste 50% electrificate); autostrăzi (Autostrada del Sole: Milano-Roma-Napoli). Flotă maritimă comercială. Aeroporturi la: Roma, Napoli, Livorno, Bologna, Milano, Genova, în insule: Palermo, Catania, Cagliari, Olbia. **Orașe:** Milano, Torino, Genova, Palermo, Bologna, Florența; porturi: Genova, Trieste, Augusta, Taranto, Venezia, Savona, Napoli, La Spezia, Ravenna, Livorno. Are cca. 43 de universități și Institute de Înalte studii, cele mai vechi fiind cea din Bologna (1088), cea mai veche din Europa, Padua (1222) și Napoli (1224). **Istoria:** În mileniul II î. Hr. primul val indoeuropean, urmat de noi triburi italice în sec. XII-XI î. Hr. Etruscii pătrund în sec. X-IX î. Hr., iar în sec. VII-VI î. Hr. civilizația lor atinge apogeul. Primele colonii grecești în Sicilia în sec. VIII î. Hr.; galii pătrund până în centrul I. Sec. VI î. Hr. este caracterizat prin ridicarea Romei, devenind treptat suverana întregii I. (sec. III î. Hr.) și a M. Mediterane (sec. I î. Hr.). În sec. III î. Hr. este cel mai mare și mai puternic al lumii antice; romanii colonizează bazinul Mediteranei și cuceresc Grecia (146 î. Hr.) câzând însă sub influența ei culturală. Sub Augustus (27 î. Hr.-14 d. Hr.) se trece de la organizarea republicană la cea imperială; „orbisul roman” atinge în sec. II d. Hr. max. expansiune, I. beneficiind de aflusul de bogăție. În 395, Imp. Roman se împarte în Imp. Roman de Apus și de Răsărit. Migrațiunea triburilor germanice duce la căderea Imp. Roman de Apus (476 d. Hr.) Romulus Augustus este detronat de Odoacru. Un înfloritor regat al ostrogoților (493-552); Iustinian I înglobează Italia în Imp. Bizantin (552). În 568, longobarzii cuceresc partea de N a I. (Lombardia); în 756 se creează statul papal, cu cap. la Roma, care devine centrul creștinătății occidentale. Regatul lombarzilor va fi înglobat în statul franc (773-774). În sec. IX, arabii se așează în sudul I. și Sicilia. În sec. XI-XII sunt alungați de normanzi. În 962, Otto I unește coroana Germaniei cu a Italiei (nordul și centrul) formând Sfântul Imperiu Romano-German. În sec. XI-XII, „lupta pentru investitură” între papalitate și rege. Se ridică puternică Liga Lombardă; se face pace cu papalitatea. Se dezvoltă orașele (semi-independente) viața economică și culturală este înfloritoare. Cinci mici state sunt mai importante din sec. XIII-XIV: ducatul Milanului, republica Florenței și Veneției, statul papal și regatul Napoli. În evul mediu și epoca

modernă I. va fi caracterizată de fărâmițarea politică. Umanismul și Renașterea cunosc epoca de glorie (sec. XIV) în sec. XIII Casa de Anjou stăpânește Sicilia - izbucnește revolta contra stăpânirii („Vecerniile Siciliene” în 1282). Casa de Anjou este înlocuită cu cea de Aragon. Între 1454-1559, I. este obiect de dispută între Franța și Spania. Se desfășoară „războaiele italiene”. Prin pacea de la Câteau-Cambresis (1559), Spania ia în stăpânire cea mai mare parte a peninsulei; după 1541 Contrareforma - intensificarea inchiziției în 1713-14, prin Tratatul de la Utrecht și Rastatt; Austria habsburgică stăpânește fostele posesiuni spaniole. În 1804 Napoleon I se proclamă rege al I. Între 1815-70: Resorgimento; societatea secretă a Carbonarilor, în 1831, apoi Tânăra Italie pentru unificarea I., mișcări de deșteptare națională ce vor duce la unificarea I. în jurul regatului Piemontului (în urma războiului franco-piemontez-austriac din 1859). Piemontul se va uni cu Lombardia. Garibaldi eliberează sudul I. și Sicilia (1860-61). Victor Emmanuel II (casa de Savoia) devine rege (1861-1878). În războiul austro-prusian, I. e de partea Prusiei. Urmare: Veneția se unește cu Regatul italian. În 1871 Roma devine capitala I.. În 1881 Franța cucerește Tunisia; ca urmare, I. intră în Tripla Alianță (cu Germania și Austria). În 1915, (în primul război mondial) I. e de partea Antantei; câștigă Tirolul de Sud, Triest și pen. Istria; în 1924, orașul Fiume. În oct. 1922, „marșul asupra Romei” condus de Benito Mussolini, care devine șeful guvernului și instaurează dictatura fascistă. Acordul italo-papal (Concordatul) de la Lateran (1929) stabilește independența Vaticanului și statutul bisericii catolice. În 1935-36 I. ocupă Eritreea și Etiopia; participă la intervenția armată în războiul civil din Spania împotriva Republicii. Se creează axa Berlin-Roma (1936) și aderă în 1937 la Pactul Anticomintern. Atacă Albania în 1939. În 1940 se alătură Germaniei. Atacă Franța, Grecia, Iugoslava; participă la războiul împotriva URSS. În 1943, Partidul Comunist și Partidul Național de Eliberare luptă împotriva dictaturii fasciste. În 1943 debarcarea anglo-americană în Sicilia; regimul Mussolini e răsturnat. În octombrie 1943, I. declară război Germaniei. Răscoala armată din N. Italiei ajută la eliberarea ei. În 1945, Mussolini e capturat și împușcat. La 18 iunie 1946 (abolirea monarhiei). Prin tratatul de pace de la Paris (1947), Somalia și Eritreea trec sub tutela ONU, iar Istria, Fiume și Uara/Zadar revin Iugoslaviei. Triestul devine teritoriu liber până în 1975 când e împărțit între Italia și Iugoslava. Viața politică de după război se caracterizează prin lupta între Partidul Comunist (cel mai puternic din Europa Occidentală) și Partidul Democratic Creștin; nici un partid nu obține însă majoritatea absolută; se guvernează prin coaliții pentru a nu permite comuniștilor accesul la putere. Din 1974 începe o gravă criză econ. ce zguduie țara. În 1975 P. Comunist câștigă alegerile. În ultimele decenii se adâncește decalajul dintre N industrializat și S patriarhal (locul de baștină al Mafiei). Tensiuni sociale, asasinate politice, grupări extremiste, finanțări ilegale ale partidelor politice, instabilitate politică ce încurajează regionalismul. În prezent se manifestă tendința Nordului spre obținerea autonomiei. **Statul:** este republică parlamentară, din 1947 conform Constituției. Președintele este ales pe 7 ani de Parlament. Președintele Consiliului de Miniștri este responsabil în fața Parlamentului. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera deputaților) ales pe 5 ani; puterea executivă exercitată de Consiliul de Miniștri, numit de președinte, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Iugoslavia

Denumirea oficială: Republica Federativă Iugoslavia

Capitala: Belgrad (1,5 mil. loc.)

Limba oficială sârba

Suprafața: 102.299 km²

Locuitori: 10,87 mil. loc. (106 loc./km²)

Religia: ortodoxism (majoritatea); islamism; catolicism

Moneda: dinarul iugoslav

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 noiembrie

Geografie: I. este așezată în S Europei, în Pen. Balcanică și cuprinde Serbia și Muntenegru. Limite: Ungaria (N), România, Bulgaria (E), Macedonia, Albania (S), M. Adriatică (SV), Bosnia-Herțegovina, Croația (V). **G. fizică:** I. are un relief predominant muntos. De la N spre S relieful urcă treptat spre munții Serbiei (S și E) și ai Muntenegrului, trecând prin regiune de dealuri. În N, Câmpia Voivodinei și o parte a Câmpiei Panonice; câmpii joase, drenate de Dunăre; câmpia Moravei în centru; o câmpie îngustă de coastă, la M. Adriatică. În S și SV Serbiei, sudul Alpilor Dinarici cu masivele Plackovika și SarPind (2.700 m alt.). La granița cu România și Bulgaria, Munții Serbiei, cu defileul Dunării și Valea Timocului; platoul Miroc. Ape: Dunărea, Drava, Sava, Morava. **Clima:** este temperat-continentală cu veri călduroase și ierni relativ aspre, în zona de munte; în câmpia Dunării mai moderată și mediteraneană pe coasta Adriatică. Precipitații bogate în câmpia Dunării. Temp. medie anuală 26,8°C în TP Podgorica, 22,8°C la Belgrad, iarna -1°C în Voivodina. Precipitațiile sunt de 600-700 mm/an în E și NE, iar în S și SV peste 1.000 mm/an. **Floră și faună:** Păduri de foioase și conifere în zona temperată; vegetație tip maquis în zonele cu climă mediteraneană. Pajiști naturale în munți. Fauna este caracteristică Europei Centrale și mediteraneene. Zone ocrotite și parcuri naționale. **Populația:** este de origine slavă: 62% sârbi; muntenegreni; albanezi (Kosovo), români (pe valea Timocului în special și în Voivodina, Banatul Sârbesc). Peste 1,5 mil. sârbi trăiesc în afara granițelor I. îndeosebi în Câmpia Dunării. Rata natalității: 14,1‰; a mortalității: 9,6‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** Econ. I. este în scădere în ultimul deceniu. Între cele două republici există un decalaj în dezvoltarea econ. Serbia are ind. și resurse importante. Res. min.: cupru, magneziu, lignit, zinc, plumb, antimoniu, petrol. Ind.: dispune de o puternică bază energetică pe baza potențialului hidroenergetic (Hidrocentrala Porțile de Fier I și II); construcții de mașini, ind. electrotehnică, chimică, textilă, alimentară; construcții de nave (Novii Sad); de avioane, încălțăminte, aparatură electronică, mașini agricole, ind. vinului, de automobile. Agric. axată pe prod: vegetală. Cereale: grâu și porumb, sfeclă de zahăr, cartofi; creșterea animalelor: bovine, porcine, ovine, păsări. Rep. Muntenegru este mai slab dezvoltat economic dar are deschidere la mare și turism (turismul are dotări în ambele republici; în urma războiului numărul de turiști a mai scăzut). În Muntenegru datorită pășunilor naturale agric. e axată pe creșterea animalelor. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate, căi rutiere; flotă comercială. Aeroporturi la: Belgrad, Podgorica. **Orașe:** Novii Sad, Nis, Pristina, Subotica, Podgorica; Kragjevac (cap. Rep. Muntenegru). Universitate la Belgrad. **Istoria:** În antichitate pe terit. I. trăiau ilirii în V (spre Albania) și tracii în E. Sec. 11 î. Hr. este provincie romană; după 395 face parte din Imp. Bizantin. În sec. VI-VII vin triburile slavilor de Sud, organizându-și statul în următoarele secole (sec. X-XI în reg. Zea, Muntenegru). În sec. IX se creștinează în rit bizantin. În sec. XII dinastia Nemanja pune bazele unui stat puternic; în sec. XIV regele Ștefan Dușan (1332-1355) cel mai mare conducător al Serbiei medievale și al Pen. Balcanice (în 1346 se încoronează ca „împărat al sârbilor și grecilor”. În 1371 turcii îi înving pe sârbi în bătălia de la Marița (2371) și Kossovopolje (1389). În 1389 cea mai mare parte a Serbiei devine provincie a Imp. Otoman, Muntenegru în 1499. În 2495 întreaga Serbie sub turci; în 1521 Belgradul până atunci sub unguri este cucerit și el. În 1812 Serbia obține autonomie internă. În 1878 își obține

independența împreună cu Muntenegru, care va fi recunoscută-prin Tratatul de la San Stefano și Congresul de la Berlin. În 1889 Milan Obrenovic este proclamat rege. Fiul său e asasinat (1903). Apropierea de Rusia. În 1908 Austria anexează Bosnia-Herțegovina. Participă la războaiele balcanice și obține cea mai mare parte a Macedoniei. Atentatul de la Sarajevo (1914); Imp. Austro-Ungar declară Serbiei război. Începe primul război mondial. În 1918 este creat Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor care cuprinde: Serbia, Muntenegru, Croația, Slovenia, Macedonia, Dalmația, Voivodina, Bosnia-Herțegovina. În 3 octombrie 1929 adoptă numele de Iugoslavia. În 1921: Mica Antantă (cu România și Cehoslovacia); 1934: încheie Înțelegerea Balcanică cu România; Grecia, și Turcia. În 1941 Iugoslavia este atacată de Germania, căreia i se alătură Bulgaria și Ungaria. Este dezmembrată. la naștere mișcarea de partizani condusă de Iosif Broz Tito care ține piept Wehrmachtului și în 1944-1945 eliberează Iugoslavia. La 29 noiembrie 1945 se proclamă Republica Populară Federativă Iugoslavia; stat federal; din 1963 se va numi R.S.F.I., cuprinzând: Serbia, Muntenegru, Croația, Slovenia, Macedonia, Bosnia-Herțegovina. Tito se opune subjugării de către URSS a Iugoslaviei; membru fondator al Mișcării de Nealinier. După moartea lui Tito (1980) conflictele interetnice izbucnesc; decalajele dintre dezvoltarea republicilor adâncesc conflictele; conducerea de la Belgrad are tot mai puțină autoritate; tensiunile naționale cresc. Odată cu tendința de obținere a independenței și suveranității Croației și Sloveniei, pop. sârbă din zonă oscilează între a-și impune autonomia și a se alipi Serbiei. După proclamarea în 1991 a independenței Croației, Sloveniei, Macedoniei și în 1992 a Bosniei-Herțegovina izbucnește războiul civil de o cruzime nemaiîntâlnită în Europa postbelică. În 1992 Rep. Serbia "împreună cu Rep. Muntenegru formează o nouă federație iugoslavă, nerecunoscută de comunitatea internațională imediat în Bosnia-Herțegovina se proclamă rep. Srpska (care privește spre Serbia). ONU trimite trupe de menținere a păcii. Pentru prima oară după Tribunalul de la Nurenberg sunt judecați la Haga criminalii de război. Republica Sârbska, conform legilor țării, refuză extrădarea celor acuzați de crime de război și amenință cu nerespectarea Acordurilor de la Dayton, în caz că aceștia vor fi arestați. În Iugoslavia există 2 provincii autonome: Kosovo și Voivodina. **Statul:** este republică federală, regim parlamentar, conform Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (camera Cetățenească și Camera Republicilor); Membrii Camerei Republicilor sunt aleși de către parlamentele celor două republici. Durata mandatului e de 4 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet numit de Parlament (Adunarea națională). Ambele republici au organe legislative proprii. Multipartitism.

Letonia

Denumirea oficială: Republica Letonia

Capitala: Riga (900.000 loc.)

Limba oficială: letona

Suprafața: 64.000 km²

Locuitori: 2,53 mil. (40 loc./ km²)

Religia: protestantism 66%; ortodoxism; catolicism

Moneda: lats-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 noiembrie

Geografie: L. este așezată în partea central-nordică a Europei, la M. Baltică. Limite: Estonia (N), Rusia (E), Belarus (SE), Lituania (S), M. Baltică (Golful Riga) la V. **G. fizică:** L. are ieșire

la Marea Baltică. Este o țară cu un relief de câmpie joasă (mai ales în V, pe țărm), sub 100 m; în SV mai înalt: Podișul Kursa; 185 m. În centrul țării sunt colinele Vidzeme (peste 300 m); în E colinele Latgale până în 300 m) presărate cu sute de lacuri, puțin adânci, cca.: 10 m. Rețeaua hidrografică este foarte densă; cu ape, ce au un curs scurt (peste 10.000); Daugara (357 km) și Gauja. Există 2000 de lacuri. **Clima:** este temperată, cu influențe maritime mai ales în V. Precipitațiile sunt între 600-800 mm/an. **Floră și faună:** Păduri de conifere 40% din terit.; în reg. mlăștinoase vegetație de turbărie. Faună diversă. Au fost aclimatizați zimbrul, ursul brun, castorul și ondatra (un mamifer rozător originar din America de Nord sau Castor de Canada). **Populația:** este formată din letoni 52%; ruși (36%), bieloruși, ucrainieni, polonezi, lituanieni. Concentrarea pop. în reg. din jurul capitalei Riga. Rata natalității: 11,3‰; a mortalității: 13,4‰. Rata pop. urbane: 73%. **Resurse și economie:** Economie dezvoltată, industrial-agrară, bazată pe resurse proprii: industria energetică bazată pe turbă; laminate, vehicule, motoare electrice, aparatură electrotehnică, îngrășăminte chimice, textile, tricotaje, materiale de construcții (roci de calcar, dolomită, gips), cherestea. Agric. se bazează pe creșterea animalelor (lapte, carne): bovine, porcine. Culturi: orz, secară, cartofi, plante furajere; silvicultură. **Transporturi și comunicații:** căi ferate și transport maritim. **Orașe:** Daugavpils, Liepaja, Jelgava, Ventspils (port prin care intră petrolul exportat de Rusia). **Istoria:** În mileniul II-I se stabilesc pe terit. L. triburile proto-baltice, la sudul celor ugaro-finice (Estonia, Finlanda). Limba oficială letonă este indo-europeană (grupul de limbi baltice). La sfârșitul sec. XIII și începutul sec. XV cavalerii teutoni stăpânesc L. ca parte a Livoniei; ordinul cavaleresc livonian îi creștinează pe băștinași. În 1201 este fondată Riga de către episcopul Albert al Livoniei. Oraș hanseatic, se dezvoltă în secolele ce urmează. Războiul Livoniei (1553-1583) și trecerea sub stăpânirea Poloniei a Curlandei. Conflictul suedezo-polonez se încheie în 1629 cu anexarea orașului Riga și a ducatului Pardangava de către Suedia. Războiul ruso-suedez 1700-1721; o parte din Letonia trece de la suedezi la ruși. În cea de a treia împărțire a Poloniei, ducatul Curlandei intră sub autoritatea Moscovei (1795). Sec. XIX mișcări de emancipare națională: Ocupată de germani în 1918 apoi eliberată, Consiliul Popular leton declară independența de stat a Letoniei. În același an, cu sprijinul Armatei Roșii rusești, Letonia se proclamă putere sovietică. În 1919 Riga este ocupată de trupe germane; război civil. În 1920 tratatul de pace letono-sovietic; în 1921 Letonia independentă devine membră a Ligii Națiunilor. În 1934 se impune o dictatură. Prin pactul Molotov-Ribbentrop (1939) Letonia este socotită zonă de influență sovietică și Stalin aduce aici trupe sovietice, se impune un nou guvern și este ales un nou parlament; se proclamă Republica Socialistă Sovietică Letonă care din 1940 este înglobată în URSS. În 1941 este ocupată de nemți; face parte din al treilea Reich; revine la URSS în 1944-1945. Cca. 30% din letonieni (represiune, emigrare) dispar din Letonia. În 1989 Partidul Comunist din Letonia renunță la monopolul puterii sub influența politicii de glasnost a lui Gorbaciov. În 1990 Letonia adoptă declarația de independență a statului cu denumirea de Republica Letonia. Populația rusofonă se opune independenței. În 1991, prin plebiscit, majoritatea pop. se pronunță pentru independență; URSS și comunitatea internațională îi recunosc independența. Staționarea trupelor rusești pe teritoriul L., până în 1994, prezența unei pop. rusofone de peste 30% care ridică probleme de conviețuire și de folosire a limbii materne, toate au făcut și fac dificilă tranziția spre o economie de piață și un stat de drept. **Statul:** este republică parlamentară, conform Legii Constituționale din 1990. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Suprem ales pe 5 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de Consiliul Suprem. Multipartitism.

Liechtenstein

Denumirea oficială: Principatul Liechtenstein

Capitala: Vaduz (4.875 loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 160 km²

Locuitori: 31.000 (194 loc. / km²) **Religia:** catolicism 90%; protestantism

Moneda: francul elvețian

Forma de guvernământ: principat

Ziua națională: 14 februarie

Geografie: L., așezat în Europa Central-Sudică, între Austria și Elveția. **G. fizică:** L. este așezat în zona Alpilor din Tirol (2.570 m), în SE și o fâșie de-a lungul Rinului în N, pe malul drept, la S de lacul Constanța/Bodensee. În E munții calcaroși Vorarlberg și Rhâtkon; alt. max. 2.500 m; în V relief nu prea înalt, alt. între 400-600 m. **Clima:** este temperată; precipitații bogate, 1.000-1.200 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 28% din terit. și pășunile tot 28%. Păduri de foioase și de conifere. Faună de apă (păsări); animale specifice zonei Europei Centrale. Rezervații naturale pentru floră și faună. **Populația:** este formată din germani, și rezidenți străini (elvețieni, austrieci, germani, italieni). Concentrarea max. de-a lungul Rinului. Peste 56% din pop. activă lucrează în industrie: este un record. Rata natalității: 14‰; a mortalității: 6‰. Rata pop. urbane: 69%. **Resurse și economie:** Economie puternică industrializată: mecanică de precizie, mașini unelte, autovehicule, fibre optice, timbre; proteze dentare (primul loc pe glob). Centru mondial financiar la Vaduz. Creșterea animalelor (lapte, carne): bovine, porcine; cereale, cartofi, vin, miere. Turismul este foarte dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** Cale ferată internațională, care traversează principatul; autovehicule. **Istoria:** L. s-a constituit prin unirea Senioriei de Vaduz cu Schellenberg-ul în 1719, devenind principat. Este alipit Confederației Rinului (1806-1814) apoi Confederației Germanice (1815-1866). În primul și al doilea război mondial rămâne neutru. Din 1921 are o Constituție democratică. Are o uniune vamală și monetară cu Elveția (2923). În 1990 devine membru ONU; în 1991, al AELS. **Statul:** este monarhie constituțională, principat ereditar, conform Constituției din 1921. Puterea legislativă este exercitată de șeful statului și de Parlament sau Dietă (Landtag). Durata mandatului: 4 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Lituania

Denumirea oficială: Republica Lituania

Capitala: Vilnius (600.000 loc.)

Limba oficială: lituaniana

Suprafața: 65.000 km²

Locuitori: 3,69 mil. (57 loc./km²)

Religia: catolicism, protestantism, ortodoxism

Moneda: litas-ul

Ziua națională: 16 februarie

Geografie: L. (sau Lietuva în lituaniană) este așezată în Europa Central-Estică, la M. Baltică. Limite: Letonia (N), Belarus (E și SE), Polonia, Rusia (SV), M. Baltică (V). **G. fizică:** L. este

așezată la M. Baltică (lungimea țărmului: cca. 100 km). Relieful este predominant de câmpie joasă, modelată de calota glaciară cuaternară, cu coline morenice (în V, colinele Zemaitija; în E și SE colinele Jnozapine) care nu depășesc 300 m alt. De-a lungul coastei Câmpia Pajurio a cărei lățime variază între 15-100 km și cu alt. sub 100 m. L. are o rețea hidografică bogată; cele mai importante ape fiind Nemanul/Nemunas (937 km), Neris, Venta. L. este o țară a lacurilor glaciare (cca. 3000), cele mai multe aflându-se în cuve glaciare: L. Tauragnas, 60 m adâncime, și Druksiai, cel mai întins (45 km²). **Clima:** este temperată cu influențe maritime în V. Aici precipitațiile ating 935 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația forestieră acoperă 30% din terit.; predomină coniferele. Fauna este variată: mamifere, reptile, pești, cca. 306 de specii de păsări. **Populația:** L. este cea mai populată dintre țările baltice. Pop. este formată în majoritate de lituanieni (80%); ruși 10%, bieloruși, ucrainieni, letoni, germani. Rata natalității: 13‰; a mortalității: 11,6‰. Rata pop. urbane: 71%. **Resurse și economie:** L. are o economie industrial-agrară, fără resurse importante. Se exploatează turba, roci de construcție (calcar, argilă, dolomit, nisipuri). Are industrie grea: constr. de mașini, constr. de nave, de aparatură și echipament electrotehnic; ind. ușoară: textilă și îmbrăcăminte; ind. alimentară: produse lactate, conserve de carne, de pește. Alt. ind.: îmbrăcăminte, chimice, sticlărie, hârtie și artizanat; produse din chihlimbar. În agric. este specializată în creșterea animalelor: bovine, porcine. Se cultivă: cereale (orz, secară), cartofi, sfeclă de zahăr, plante textile, leguminoase. **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate și rutieră. Flotă comercială. Din portul Klaipeda există o linie de ferry-boat către Germania și numeroase legături cu alte porturi străine. **Orașe:** Kaunas, Klaipeda, Shiauliai, Panevezys; Palanga. Aeroport la Vilnius. **Istoria:** În mileniul II-I se cristalizează triburile proto-baltice. În sec. V d. Hr., triburile slavo-baltice luptă împotriva invaziei scandinavilor. În 1240 Mindaugas unește terit. locuite de lituanieni și fondează Marele Ducat al Lituaniei. În sec. XIII-XIV Marele Ducat se luptă victorios cu cavalerii teutoni și livonieni și își întinde terit. asupra principatelor rusești din aud-est; învinge pe mongoli (Horda de Aur) în bătălia de la „Apele albastre”. Marele duce Wladislaw II Jagiello devine rege al Poloniei (1386-1434) și unește cele două țări (uniune dinastică). L. se creștinează (rit catolic). Între 1401-1430, sub Vytautas (Vitola), L. se întinde de la M. Baltică la M. Neagră (înglobează terit. Poloniei, Ucrainei, Belarusiei și parțial al Rusiei). În bătălia de la Grunwald victoria asupra cavalerilor germani este decisivă. În 1569 L. semnează Uniunea de la Lublin, unindu-se ca stat cu Polonia în Rzeczpospolita Polska. În sec. XVIII cele trei mari puteri, Austria, Prusia și Rusia, împart L.; cea mai mare parte din Lituania este anexată de Rusia. Între 1915-1918 este ocupată de germani. În 1928 își proclamă independența; în 1920 Rusia i-o recunoaște; în 1921 L. este primită în Liga Națiunilor. În 1940, conform pactului secret Molotov-Ribbentrop din 1939, L. este anexată URSS, pe terit. ei se creează baze militare sovietice; Armata Roșie invadează Lituania și impune un nou guvern. În 1941-1944, Lituania este ocupată de germani și 200.000 de evrei sunt deportați în lagăre de exterminare. Între 1948-1949, rezistența lituanienilor la sovietizare este reprimată crunt; până în 1953 sunt deținuți în închisori sau deportați în Siberia 300.000 de lituanieni. O nouă mișcare de renaștere națională și reformistă ia naștere în perioada glasnostului gorbaciovian (mișcarea Sajudis). În 1989, Sovietul Suprem de la Vilnius abolește monopolul partidului Comunist; ia naștere un sistem politic pluripartit. În 1990, noul parlament (Seimul) ales (format în majoritate din membrii mișcării Sajudis) proclamă independența și suveranitatea națională a L. Moscova nu recunoaște acest act și trece la sancțiuni. În urma plebiscitului din 1991, când 95% din pop. votează pentru independență, comunitatea internațională și URSS recunosc independența L. În 1992, partidele democratice rupte din fostul partid comunist câștigă alegerile legislative. În 1993, A. Brazaukas (fost lider al Partidului Comunist) este ales președinte al Republicii. Ultimele trupe rusești părăsesc teritoriul I. **Statul:** este republică

parlamentară, conform Legii Constituționale din 1990. Puterea legislativă este exercitată de Seim (Parlament) cu durata mandatului de 4 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Seim. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Luxemburg

Denumirea oficială: Marele Ducat de Luxemburg

Capitala: Luxemburg Ville (74.000 loc.)

Limba oficială: franceza și luxemburgheza (un dialect german)

Suprafața: 2.586 km²

Locuitori: 410.000 (158 loc./ km²)

Religia: catolicism 95%; protestantism, mozaism

Moneda: francul luxemburghez

Forma de guvernământ: monarhie ereditară constituțională

Ziua națională 23 iunie

Geografie: L. este așezat în Europa de Vest. Limite: Belgia (V și N), Germania (E), Franța (S).
G. fizică: L. are două zone distincte de relief: în N munți erodați, cu aspect de podiș (Oesling) și cu văi adânci (Sur), reg. ce face parte din cea a Ardenilor, și în S, câmpia Gutland/Bon Peys, cca. 65% din terit., care continuă câmpia Lorenei (274 m alt.). **Clima:** este temperată de tranziție către cea continentală. În N este mai aspră, în S, în Gutland, clima e mai dulce. **Floră și faună:** Pădurile acoperă 33% din terit. Luxemburgului; păduri de foioase (în Oesling predomină stejarul și în Gutland fagul). **Populația:** este formată din luxemburghezi și străini (cca. 20%): italieni, portughezi, francezi, germani. Concentrarea pop. în S și SV țării. Rata natalității: 12,5‰; a mortalității: 9,9‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** L. are o economie dezvoltată, axată în ultima vreme pe operațiuni bancare, pe o extindere a serviciilor în general. Ind. siderurgică foarte dezvoltată, pe baza importului de materie primă (în deceniile trecute mai avea rezerve proprii de min. de fier). Agric. e bazată pe creșterea animalelor (bovine, porcine); culturi variate: cereale, pomi fructiferi, viță de vie, flori, tutun. Export: către partenerii din Benelux și țările CEE. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, aeroport la Luxemburg Ville. **Orașe:** Esch-sur-Alzette (SV), Differdange /Differdingen (SV), Dudelange/Diidingen (S). **Istoria:** În sec. X în jurul orașului și castelului familiei de Luxemburg se ridică un comitat care în 1354 devine ducat. În 1441 L. trece sub stăpânirea ducelui de Burgundia; în 1506 devine posesiune a Habsburgilor din Spania; 1659-1697 este ocupat de Franța. În 1714, prin tratatul de la Rastatt, Luxemburg este cedat Austriei. În 1795 este anexat de Franța: Congresul de la Viena (1815) ridică L. la rangul de Mare Ducat, legat de Olanda printr-o uniune-personală, membru al Confederației Germanice. Partea occidentală a L. în 1831 este încadrată în Belgia; restul, sub suzeranitatea regelui Olandei. În 1867, tratatul de la Londra recunoaște independența L. și neutralitatea sa sub garanția marilor puteri. În 1912 este abrogată legea salică în L. și Marie-Adelaide devine mare ducesă. Între 1914-1918 L. este ocupat de germani. În 1919, marea ducesă Charlotte dă o Constituție democratică țării. În 1922, uniunea economică cu Belgia. Între 1940-1944, ocupația germană. În 1947 L. împreună cu Belgia și Olanda formează uniunea vamală, apoi econ. Benelux. Stat membru fondator a importante organizații europene și internaționale printre care: Consiliul Europei (1949), CEE (1957), NATO (1949), Uniunea Europei Occidentale (1955). **Statul:** este monarhie constituțională, mare ducat ereditar, conform Constituției din 1968. Puterea legislativă este exercitată de marele duce și de Camera Deputaților (Parlament);

mandat pe 5 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Macedonia

Denumirea oficială: Republica Macedonia

Capitala: Skopje (500.000 loc.)

Limba oficială: macedoneana

Suprafața: 25.700 km²

Locuitori: 2,18 mil. (85 loc./km²)

Religia: ortodoxism (majoritar); islamism

Moneda: denarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: (în suspensie)

Geografie: M. este așezată în S. Europei în Pen. Balcanică. Limite: Iugoslavia (N), Bulgaria (E), Grecia (S), Albania (V). **G. fizică:** Relieful este predominant muntos, o prelungire a Alpilor Dinarici, în V, cu numeroase înălțimi care nu trec de 2.000 m; alt. max. 2.764 m în Golem Karab, la granița cu Albania, în NV. Alt lanț de munți din SE Iugoslaviei se prelungesc în E M. (Munții Sârbo-Macedoneni). Culoarele largi au aspect de câmpie înaltă (Pelagonija, în zona central-sudică; Polag în NV, Ovce Pole în E). Câmpia aluvionară a Vardarului este o depresiune, seismică. Lacuri tectonice (în SV): L. Ohrid și Prespansko. Ape din bazinul M. Egee: Vardarul, Bregalnika; din bazinul M. Adriatice: Drina. **Clima:** este temperat-continentală, cu ierni reci și veri călduroase; în Valea Vardarului și în reg. lacurilor din SV, climă mediteraneană. Temp. medie anuală 12,5°C la Skopje. Precipitații de 500 mm/an în câmpii și depresiuni; 2.000 mm/an în munți. **Floră și faună:** Peste 30% din terit. Macedoniei este împădurit: păduri de foioase (stejar și fag); puține conifere; în zonele înalte: pajiști alpine. Fauna: lupi, vulpi, urși, jderi, capre sălbatice, șacali. **Populația:** este formată din macedoneni peste 65%, albanezi 20%; turci, sârbi, aromâni. Concentrarea max. a pop. în câmpii, depresiuni (Vardarului), reg. lacurilor din SV. 60% din pop. activă lucrează în agric. Rata natalității: 15‰; a mortalității de: 7,4‰. Rata pop. urbane: 59%. **Resurse și economie:** Economia este bazată pe agricultură care folosește irigațiile. Se cultivă: cereale (grâu, orez), tutun, mac, cartofi, viță de vie (70% din prod. de struguri a fostei Iugoslavii), pomicultură; creșterea animalelor: ovine și păsări. Industria (restrânsă la capitală); textilă, a pielăriei, a tutunului, ind. metalurgică (feroasă), constr. de mașini, materiale de construcții. Resurse min.: crom, zinc, cupru, nichel, mangan, minereu de fier. **Transporturi și comunicații:** Rețeaua de transport foarte slab dezvoltată. Aeroport la Skopje. **Orașe:** Tetovo (N), Bitola (S), Kumanovo (N), Ohrid (SV). **Istoria:** În sec. VII-VI î. Hr. triburile indo-europene ale macedonenilor sunt unificate. Pop. de origine iliro-tracă în amestec cu pop. elenă. Filip II, regele M. supune Grecia și devine hegemonul ei. Între 336-323 î. Hr. Alexandru cel Mare cucerește Egiptul și Orientul (Imp. Persan), ajungând până în reg. Fergana și pe valea Indusului și răspândind civilizația grecească: ia naștere elenismul. În 148 î. Hr. regatul macedonean este cucerit de romani și devine provincie romană; după 395 provincie a Imp. Bizantin. În sec. VI-VII, se așează pe terit. M. triburile slave meridionale. În sec. IX este adoptat creștinismul (rit. bizantin). Până în sec. XIV, M. va fi disputată de Bizanț, de țaratul Bulgar și de Regatul Sârb. Între 1371-1912 M. face parte din Imp. Otoman. Răscoala antiotomană (1903) din vialetul Monastir (zonă cu mulți aromâni) reprimată crud de turci. Terit. M. este disputat de Grecia,

Bulgaria, Serbia. Ca urmare a răz. balcanice, M. va fi împărțită între Grecia, Bulgaria și Serbia (1913). În 1915-1918, Bulgaria ocupă M: Sârbească. Prin Tratatul de pace de la Neuilly (1919) acest, teritoriu revine Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor. În 1941-1944, Bulgaria (aliata Germaniei) ocupă Macedonia Sârbească și Macedonia Egeică, pe care le va retroceda în 1945. În 1946 se formează Rep. Pop. Federativă Iugoslavia, iar Macedonia devine una din cele 6 republici Constituente. După 1990, criza iugoslavă: în 1991, Parlamentul din Skopje proclamă suveranitatea Rep. M.; în 1991 se face referendum și 90% se pronunță pentru independența Macedoniei (albanezii și sârbii boicotează referendumul). La 15 septembrie 1991 Macedonia se proclamă oficial independentă, cu numele de Republica Macedonia. Grecia îi contestă dreptul istoric de a purta acest nume. În 1993 Rep. M. este admisă în ONU, sub numele de fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională (Sobranje), cu durata mandatului de 4 ani; cea executivă, de un Cabinet numit de Adunarea Națională. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Malta

Denumirea oficială: Republica Malta

Capitala: La Valletta (9.200 loc.)

Limba oficială: engleza și malteza

Suprafața: 316 km

Locuitori: 368.000 (1.165 loc./km²)

Religia: catolicism

Moneda: lira malteză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 13 decembrie

Geografie: M. este un stat insular, situat în M. Mediterană, la 90 km de Sicilia și 290 km de țărmul Africii. Ins. Malta: 246 km²; Gozo: 67 km²; Comino: 28km². **G. fizică:** M: este un pod. calcaros străbătut de văi orientate de la SV la NE. Altitudinea sub 250 m. În arhipelagul maltez sunt cuprinse și ins. Gozo și Comino. **Clima:** este mediteraneană, cu veri uscate și calde și cu ierni blânde și ploioase; temp. medie anuală în ianuarie este de 14°C, în iulie 27°C. Precipitațiile: 510 mm/an. **Floră și faună:** Ins. are un spațiu restrâns față de populație; vegetația naturală a dispărut în favoarea plantelor de cultură specifice climatului mediteranean. Fauna: păsări; o escală a păsărilor migratoare în drum spre Africa. **Populația:** maltezi 96%; britanici: Peste 90% din pop. locuiește în insula principală, unde densitatea este foarte mare; în celelalte este de 3 ori mai mic. 25 % din pop. activă este ocupată în ind.: 2,3 % în agric. Rata natalității: 13,9‰; a mortalității: 8‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** Malta are o ind. activă datorită investițiilor străine: constr. de nave, asamblări vehicule, electronică, textile și confecții; conservarea peștilor. Malta este o importantă bază navală. Nu are resurse minerale. Agric. nu asigură consumul intern. Cultivă: cereale, flori, citrice, legume, cartofi. Exportă în Europa trufandale leguminoase, textile, vin, mănuși. Importă: metale, alimente, aparate electrice. Creșterea animalelor: capre, oi, vite, porci. Este dezvoltat turismul. **Transporturi și comunicații:** M. nu are căi ferate; autovehicule. Flotă comercială. Aeroport la La Valletta. **Orașe:** Birkirkara, Qormi, Hamrun, Zabbar. Are universitate din 1769. **Istoria:** Insula a fost succesiv stăpânită de: fenicieni, greci, romani (218-395 d. Hr.). Conform tradiției, a fost

convertită la creștinism de Sf. Pavel (Paul). În 870 d. Hr. este cucerită de arabi (sarazini) care au fost alungați în 1090 de normanzii care stăpâneau Sicilia. Este anexată Sicilia. În 1283 trece sub stăpânire aragoneză. Din 1530 este dată de Carol Quintul Ordinului Cavalerilor ioaniți (care devin astfel Ordinul Cavalerilor de Malta), care o au în posesiune până în 1789. M. devine colonie engleză (Congresul de la Viena, 1814); devine o bază navală britanică de primă importanță în M. Mediterană. Va fi folosită și ca bază aeronevală de primă importanță în cel de al doilea război mondial. În 1946 dobândește autonomie internă; în 1964 își proclamă independența în cadrul Commonwealthului. La 13 decembrie 1974 ia numele de Republica Malta. În 1990 aderă la CEE. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1964, amendată în 1974. Puterea legislativă este exercitată de Camera Reprezentanților (mandat pe 5 ani); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Membru în Commonwealth. Multipartitism.

Marea Britanie

Denumirea oficială: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

Capitala: Londra / London (6,7 mil. loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 243.500 km²

Locuitori: 57,5 mil. (235 loc./km²)

Religia: anglicanism, metodism, presbiterianism (cca. 90%); catolicism (cca. 7%)

Moneda: lira sterlină

Forma de guvernământ: monarhie constituțională

Ziua națională: 15 iunie

Geografie: M. B. este un stat insular în Europa Occidentală (NV). Regatul Unit cuprinde: Anglia, Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord (cu Irlanda de Sud sau Republica Irlanda, aceste regiuni formează insulele britanice); insule de diferite mărimi în Oc. Atlantic și mările din jur. Limite: M. Nordului (N și E), M. Mânecii (S), Oc. Atlantic, M. Irlandei, Irlanda (V). **G. fizică:** Țărmurile M. B. sunt crestate puternic, cu fiorduri înalte, stâncoase, sau golfuri joase, nisipoase; estuare adânci. Relieful este constituit din munți vechi tociți, din câmpii fluviale și litorale. În N, în Scoția, munții au aspect de podiș: Munții Caledoniei (sau Munții Scoției de N) despărțiți de restul terit. prin Canalul Caledonian; Munții Grampiani cu vf. Nevis, 1.343 m alt. max.; Munții Scoției de S; Anglia: Munții Penini (Pennine Chaine); în ~'ara Galilor, în vest: Munții Cambrieni. În S și E Angliei, câmpia sedimentară, Câmpia Londrei. Relieful Irlandei de Nord este alcătuit din masive granitice, de mică alt. și câmpii înguste de coastă; în centru, o depresiune. Apele sunt scurte dar cu un debit mare; sunt legate printr-un sistem de canale: Tamisa/Thames (E), Trent (E), Severn (V) care se varsă în G. Bristol. Tamisa ca și Trentul se varsă în M. Nordului printr-un estuar adânc. În timpul fluxului vasele pătrund din ocean până la Londra. Lacuri: în Scoția: L. Ners, L. Lomond; în Irlanda de Nord: L. Neagh, L. Erne. **Clima:** este temperat-oceanică, influențată de vânturile din vest și de curentul cald din Atlanticul de N (Gulf Stream). Iernile sunt blânde, cu precipitații bogate, veri cu temp. moderate. Zăpezile sunt obișnuite în N, în Scoția. Ceturile amestecate cu fumul industrial creau în trecut temutul „smog”, dăunător sănătății, azi inexistent. **Floră și faună:** M. B. este una din țările cele mai despădurite din Europa. Pădurile de fag, stejar, frasin etc. au fost tăiate aproape cu totul; mai sunt pălcuri (parcuri). Se întind pășuni cu ierburi mari, suculente (landă). Fauna săracă în mamifere; bogată

în păsări și pești. **Populația:** M. B. are o populație numeroasă. Majoritatea sunt englezi cca. 80%; scoțieni, galezi (în țara Galilor/Wales), irlandezi (în Ulster) concentrarea max. în Anglia: Londra și zona aferentă, Midlands; Lancashire, în reg. joasă a Scoției, SE țării Galilor. 25% din pop. activă lucrează în ind. prelucrătoare și numai 2,3% din pop. activă în agric. Rata natalității: 12,9‰; a mortalității: 10,9‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** M. B. are una din cele mai dezvoltate econ. de pe glob; o mare putere industrială; ind. diversificată: siderurgică (importă minereu de fier din Suedia, Canada, Brazilia); constr. de mașini (autovehicule, nave maritime, avioane etc.); petrochimie, textilă (bumbac, lână; bumbac importat din India, SUA, Sudan; lână din Australia, Noua Zeelandă; Rep. Africa de Sud, Argentina). Industria extractivă a petrolului (din M. Nordului); cea carboniferă tradițională (huilă: în Wales, centrul și nord-estul Angliei, Scoția, la Glasgow); mobilă; îmbrăcăminte; ind. alimentară, băuturi; centrale nucleare. Rezerve mari de resurse min.: huilă, antracit, plumb, zinc, cositor, sare; mari rezerve de petrol (exportă) și gaze naturale (în M. Nordului). Agric. este intensivă. Se cultivă cereale: orz (printre primii producători mondiali), grâu, secară, ovăz; sfeclă de zahăr, cartofi, pomi fructiferi, leguminoase, plante furajere. Creșterea animalelor: ovine (locul I în Europa) și bovine (în ultimii ani șeptelul bovinelor a fost infestat cu un virus, declanșând boala „vacilor nebune” se pare fatală pentru om. M. B. a fost supusă unui adevărat embargou. Serviciile sunt foarte dezvoltate (comerțul, turismul, băncile) și joacă un rol important. În anul 1990 economia stagnează și lira suferă o depreciere. **Transporturi și comunicații:** Rețeaua de căi ferate, căi rutiere, autostrăzi este dezvoltată și dotată. Aeroporturi la: Londra, Crawley, Luton, Birmingham, Manchester, Newcastle, Ayr, Glasgow, Edinburgh, Belfast. **Orașe:** Birmingham, Glasgow, Leeds, Sheffield, Liverpool (port), Bradford, Manchester, Edinburgh, Bristol (port), Belfast, Coventry, Dover (port). Cca. 42 de universități, cele mai vechi fiind Oxford, Cambridge și Sf. Andrews. **Istoria:** Terit. M. B. a fost colonizat cu triburi celtice venite de pe continent pe la mij. mileniului I î. Hr. Între anii 43 și 410, o parte a Angliei este transformată în provincie romană (Britania). În sec. V-VI terit. Angliei este cucerit de triburile angliilor; iuților și saxonilor care încep să se organizeze statal; în sec. VII se răspândește creștinismul. Anglii și saxoni se unesc în lupta împotriva vikingilor (danezi) (sec. IX-XI). În 1066 Wilhelm Cuceritorul, în fruntea normanzilor îl înfrânge pe regele anglo-saxon Harold II în bătălia de la Hastinys. În 1215 este impusă Magna Charta Libertatum, ca expresie a drepturilor nobilimii, îngrădind puterea monarhului. În 1265 prima adunare pe stări (embrionul Camerei Comunelor din Parlamentul de astăzi) pentru a discuta impozitele ce trebuie plătite statului. Răzb. de 100 de ani (început în 1337) se încheie în 1453, când Anglia pierde teritoriile din Franța care erau posesiuni ale dinastiei Plantagenet. „Războiul celor două roze” (1455-1485) între casa de Lancaster și cea de York aduce la conducerea statului dinastia Tudorilor (1485-1603). În sec. XVI Reforma este biruitoare; suveranul devine cap al bisericii (biserica anglicană); Elisabeta I (1557-1603) creează puterea maritimă a Angliei. În 1588 se luptă cu Invincibila Armada, flota spaniolă a lui Filip II, și o învinge. F. Drake și W. Raleigh, navigatori, deschid drumul colonizării engleze. M.B. are hegemonia mărilor. În 1642-1649, revolta parlamentului continuată sub conducerea personală a lui Oliver Cromwell; regele Carol I este executat. După ce supune Irlanda catolică și Scoția fidelă Stuartilor, Cromwell instaurează Republica creează Commonwealth-ul (1649). În 1660, restaurarea monarhiei (regele Carol II). Urmează perioada de conflict cu parlamentul. Parlamentul oferă coroana Mariei II Stuart și soțului ei Wilhelrn III de Orania, obligați să garanteze drepturi politice pe care națiunea le câștigase (Bill of Rights) în 1689; astfel se fondează monarhia parlamentară britanică. Libertățile tradiționale sunt consolidate; tendințele protestante se accentuează. În 1707 Scoția se unește cu Anglia (au Parlament, rege și monedă comune) în Regatul Unit al Marii Britanii (din 1801: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei). 1756-1763: războiul de 7 ani în urma căruia

Marea Britanie câștigă, în detrimentul Franței, Canada și India, prin Tratatul de la Paris (1763). La sfârșitul sec. XVIII M. B. începe colonizarea Australiei; are factorii în Africa. În 1775-1783, se ridică coloniile americane; ca urmare a Războiului de independență sunt recunoscute Statele Unite ale Americii. Lupta M. B. împotriva Franței revoluționare și apoi napoleoniene (victoria de la Waterloo, 1815). M. B. devine cea mai importantă putere industrială și colonială a lumii sub regina Victoria (1837-1901). Prin cele două războaie ale Opiumului din 1840-1842 și 1856-1860, M. B. forțează China să-și deschidă granițele pentru comerț; în 1875 M.B. are controlul asupra Suezului. În 1876, regina Victoria este proclamată împărăteasă a Indiei; în 1878 M. B. ocupă Ciprul, în 1882, Egiptul, în 1902 Birmania și Rep. Bură din Africa de Sud: Mișcarea sindicală ia amploare. În 1904, Antanta Cordială cu Franța și cu Rusia (1907), opunându-se intereselor Puterilor Centrale (Germania și Austro-Ungaria). După primul război mondial, în 1919, M. B. obține coloniile germane din Africa de Est, Togo și Camerun; totodată obține sub mandat fostele Provinciile ale Imp. Otoman: Palestina, Transiordania și Iracul. În 1921, M. B. recunoaște statul Irlandei (Eire); Irlanda devine dominion. În 1931 este creat Commonwealth-ul Națiunilor (din foste colonii): Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană, Canada; mai târziu intră: India (1947), Ceylon (1948), din 1972 cu numele de Sri Lanka, Ghana (1957), Nigeria (1960), Cipru (1961), Sierra-Leone (1961), Jamaica (1962), Trinidad și Tobago (1962), Uganda (1962), Malaysia (1963), Kenya (1973), Tanzania (1964), Malawi (1964), Malta (1964), Zambia (1964), Gambia (1965), Singapore (1965), Guyana (1966), Botswana (1966), Lesotho (1966), Barbados (1966), Mauritius (1968), Swaziland (1968), Tonga (1970), Fiji (1970), Samoa de Vest (1970) și Bangladesh (1972). În 1938 M. B. participă la Acordul de la Munchen, încercând să salveze pacea. În 3 septembrie 1939 M. B. declară război Germaniei și în decembrie 1941, este atacată în posesiunile sale asiatice de Japonia. În 1940, după ce Germania invadează Polonia, Danemarca, Norvegia, Olanda și Belgia, Chamberlain (prim-ministrul) se retrage în favoarea lui Churchill, care va conduce coaliția guvernamentală până în 1945, promovând o politică de rezistență ce va duce M.B. la victorie. M. B. pierde în cea de-a doua conflagrație mondială 400.000 de vieți și treptat imperiul său colonial se prăbușește. Aproximativ din timpul războiului se continuă și după război. În 1968 se publică legea împotriva discriminării rasiale, etnice și naționale. Este abolită pedeapsa cu moartea (1969). În 1971 trupele britanice se retrag la Est de Suez, în 1973 devine membră CEE. Se impune sistemul metric european. În 1975 se organizează primul plebiscit în M. B. și se confirmă prin vot acceptarea britanicilor a orientării spre Europa. Șomajul și imigrația din țările Commonwealth-ului devin probleme dificile. Margaret Thatcher, „Femeia de Fier”, numită de trei ori consecutiv prim-ministru (1979-1990), aplică un program ferm de reducere a rolului statului în econ. și societate; încurajarea liberei inițiative particulare. În 1982 M. B. are o confruntare armată cu Argentina pentru ins. Falkland (Malvine) din care iese victorioasă. După 1992, o puternică opoziție a britanicilor la integrarea europeană. În 1993 tratatul de la Maastricht este ratificat după o grea dezbatere în Parlament. În 1997 câștigă alegerile Partidul Laburist. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform „Constituției Organice” - o serie de convenții, de tradiții, de precedente etc. Conform principiului „regele domnește dar nu guvernează”, monarhul are un rol extrem de discret în viața politică, limitându-se de obicei la transmiterea de mesaje, dar un rol important în viața publică simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Camera Comunelor și Camera Lorzilor); mandat pe 5 ani pentru Camera Comunelor; în Camera Lorzilor sunt membri de drept lorzii regatului; cea executivă este exercitată de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Comunelor. Multipartitism.

Moldova

Denumirea oficială: Republica Moldova

Capitala: Chișinău (677.000 loc.)

Limba oficială: româna/moldovenească

Suprafața: 34.000 km²

Locuitori: 4,46 mil. (131 loc./ km²)

Religia: ortodoxism, mozaism, islamism

Moneda: leul moldovenesc

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 august

Geografie: Moldova este așezată în SE Europei Centrale. Limite: Ucraina (N și E și S), România (V). **G. fizică:** M. are un relief predominant de podiș jos: Podișul Nord Moldovenesc (320 m alt.), Podișul Codru, central (429 m alt.), coboară spre SE, descrescând până se pierde în Câmpia Bugeacului; coline domoale (sub 400 m alt.). Câmpia Bugeacului este presărată cu lacuri, mlaștini, sărături, nisipuri. La N și la SE de podișul Codru: Câmpia Bălți și Câmpia Bender-Tiraspol. În stânga Nistrului, prelungirea sud-vestică a Podișului Podoliei (sub 280 m). Apele: Prutul (695 km în Moldova) formează granița cu România; are afluenți: Racovățul, Ciuhurul, Lăpușna. Se varsă în Dunăre; la E Nistrul (660 km în Moldova): se varsă în M. Neagră. Afluenți: Răutul, Bâcul, Botna, Râbnița. Amenajări hidroenergetice la Costești, pe Prut, și la Dubăsari pe Nistru etc. Apele curgătoare sunt amenajate prin construirea a peste 50 de lacuri de acumulare și peste 3.000 de iazuri. **Clima:** este temperat-continentală: vara cu perioade secetoase, iarna cu zăpezi și viscole. Precipitațiile sunt de 500-600 mm/an; primăvara și iarna mai bogate. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 10% din teritoriu în zona centrală, în special, și nistriană, codri seculari de stejar, fag, jugastru, tei. În silvostepă: pâlcuri de păduri de foioase; în câmpie, ierburi de stepă (colilie, păiuș). Fauna: în păduri lupul, vulpea, căprioara, veverița, păsări cântătoare; în câmpie: rozătoare (popândăi, șoareci de câmp). Populația este în majoritate românească (64%); ucrainieni, ruși, găgăuzi, bulgari, evrei. Concentrarea max. în zona centrală, în N și de-a lungul Nistrului. Cca. 30% din pop. activă lucrează în agric. Rata natalității: 15,7‰; a mortalității: 10‰. Rata pop. urbane: 51%. **Resurse și economie:** Baza econ. a M. o constituie agric. Se cultivă: cereale: grâu, porumb, orz, secară, sfeclă de zahăr, floarea soarelui, plante textile, cartofi, leguminoase, tutun, plante aromate, pomi fructiferi, viță de vie, din care se industrializează un vin de bună calitate. Se cresc: cornute mari și mici, porci, păsări; se practică apicultura. Industria prelucrătoare este în curs de diversificare, cu toate dificultățile tranziției la econ. de piață. Puține resurse ale subsolului: calcar, gips, nisip cuarțos pentru construcții: se produc lianți, materiale refractare, sticlă. Ind. metalurgică și constr. de mașini: mașini-unelte, mașini agricole, utilaje, de aparatură electrică, ind. chimică, textilă, a lemnului, alimentară (conserve de fructe și legume, zahăr, ulei), textile, tricotate. **Transporturi și comunicații:** Rețea de cale ferată, transport fluvial, pe Nistru îndeosebi (1.170 km căi fluviale navigabile). În S, în dreptul localității Giurgiulești, M. are ieșire la Dunăre (500 m). Aeroport la Chișinău. **Orașe:** Tiraspol, Tighina/Bender, Bălți; Râbnița, Orhei, Comrat. **Istoria:** Terit. dintre Prut, Nistru și M. Neagră era locuit în antichitate de geto-daci (carpi, costoboci, tirageți etc.). La vărsarea Nistrului (Tyros), grecii coloniști din Milet fondează orașul Tyras în sec. VI î. Hr.; regele Burebista îl cucerește, înglobându-l în Dacia (60 î. Hr.). În sec. II-IV, sudul terit. este sub stăpânire romană; iradierea puterii imperiale vizând stepele nord-pontice, cât și zona Crimeii și a Mării de Azov. Tyrasul va face parte din provincia romană Moesia Inferior. Aici erau Legiunea I Italica, a V-a

Macedonica și a XI-a Claudia. Tyrasul se va mai numi Maurocastron și Cetatea Albă, oraș înfloritor și în evul mediu. M. devine un culoar al pop. migratoare: goți, huni, gepizi, avari, slavi, bulgari, maghiari, pecenegi, cumani. În sec. XIII M. este controlată de Hoarda de aur (după 1241). În sec. XIV-XV, hotarele de răsărit ale M. sunt fortificate cu cetăți ca Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă. În 1484 Imp. Otoman ocupă cetățile Cetatea Albă și Chilia, iar în 1538, sudul Basarabiei și Tighina devin raia turcească. În 1806-1812 războiul ruso-turc, în urma căruia Imp. Rus anexează, prin pacea de la București (1812), terit. dintre Prut și Nistru (parte componentă a principatului Moldovei). În sec. XII Basarabia (numele de Basarabia vine de la Basarab, domnul Țării Românești care se pare că a stăpânit înainte de Moldova zona Bugeagului, eliberând-o de sub tătari; prin extensie, denumirea se referă la întregul terit. dintre Prut și Nistru) este colonizată cu ruși, ucrainieni, polonezi, germani, evrei și supusă rusificării. Prin Congresul de pace de la Paris (1856), cu care se încheie Războiul Crimeii, se retrocedează M. trei județe din S Basarabiei, de la gurile Dunării: Cahul, Ismail și Bolgrad. În 1867 limba română este interzisă în școlile din Basarabia, urmărindu-se deznaționalizarea românilor. În 1878, prin Congresul de la Berlin, Rusia obține din nou aceste teritorii. În 1917, după prăbușirea țarismului se creează Sfatul Țării, din reprezentanți ai tuturor naționalităților și confesiunilor, care proclamă Republica Democratică Federativă Moldovenească; în 1918 se votează independența țării. În același an, Sfatul țării votează alipirea RDFM (Basarabia) cu România, recunoscută prin Tratatul de la Paris, 1920 (cu Franța, Italia, Marea Britanie, Japonia). În 1940, după un ultimatum de 2 zile, la 28.VI, U.R.S.S. intră cu forțe armate și ocupă Basarabia, Bucovina de N și ținutul Herța (depășind chiar prevederile pactului secret Molotov-Ribbentrop, 1939); se creează RSS Moldovenească, înglobată în URSS. La 4 noiembrie 1940, Bucovina de N, jud. Hotin și Cetatea Albă sunt incluse în RSS Ucraineană. Între 1941-1944 Basarabia este reintegrată României iar din august 1944 ocupată de Armata Roșie și reanexată URSS. Prin Tratatul de pace de la Paris (1947) aceste granițe sunt păstrate. Din 1940-1944 sute de mii de basarabeni sunt deportați în Siberia, închiși sau uciși, ducându-se o politică de deznaționalizare. Basarabia este colonizată cu ruși îndeosebi în orașe aceștia ocupând funcții în administrație etc. După 1985, în epoca gorbacioviană de glasnost ia naștere Mișcarea Democratică din M. care este pentru impunerea limbii române ca limbă de stat și revenirea la alfabetul latin. În 1990 Parlamentul din Chișinău adoptă Declarația Suveranității RSS Moldova; în 1991 se adoptă denumirea de Republica Moldova care își proclamă independența de stat, recunoscută prima de România. În 1991 M. semnează actul de constituire a CSI. În 1992, lupte violente în Transnistria, populată de rusofoni separatiști. M. și Rusia semnează un acord privind dreptul la autodeterminare al acestei regiuni în cazul că M. se va uni cu România. În 1994, M. se pronunță prin referendum pentru menținerea unui stat independent, înlăturând eventualitatea unirii M. cu România. **Statul:** este republică prezidențială conform Constituției din 1991. Stat membru CSI. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (mandat pe 4 ani); cea executivă de Consiliul de Miniștri numit în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Monaco

Denumirea oficială: Principatul Monaco

Capitala: Monaco Ville (1.230 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 2 km²

Locuitori: 32.000 (16.000 loc./ km²)

Religia: catolicism cca. 90%, protestantism

Moneda: francul francez

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 19 noiembrie

Geografie: M. este așezat în Europa meridională, în SE Franței, o enclavă în Alpii maritimi, la 14 km de Nisa. **G. fizică:** O regiune muntoasă la M. Mediterană; prelungirea Munților Alpii Maritimi; munți calcaroși. **Clima:** este mediteraneană, cu ierni blânde, ploioase, veri uscate; numărul de zile însorite fiind foarte mare, vin turiști din N Europei. Munții apar reg. de vânturi. Temp. medie anuală în ianuarie este de 10°C. Precipitații cca. 500 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație de cultură. Fauna reprezentativă în Muzeul Oceanic, punct de atracție turistică. **Populația:** este formată din monegasci 40%; francezi 47%, italieni. Rata natalității: 19,5‰; a mortalității 16,5‰. Rata pop. urbane: 100%. **Resurse și economie:** M. trăiește prin turism având o dotare superioară și fiind o zonă de mare atracție (cazinoul și raliul automobilistic anual de la Montecarlo etc.). Ind. cosmetică, farmaceutică, electronică, textile, conserve de pește. **Transporturi și comunicații:** cale ferată, port turistic. **Orașe:** Montecarlo, La Condamine. **Istoria:** Colonie feniciană în antichitate, apoi sub greci și romani; din sec. X, seignorie; din sec. XII sub domnia familiei genoveze Grimaldi (1297-1731) devine un principat care va fi vasal Franței. Aceasta îi recunoaște independența în 1512. În fapt, M. va rămâne în orbita Franței, cu care va constitui o uniune vamală (1865). În 1911 un regim liberal îl înlocuiește pe cel absolutist. În 1962 o reformă profundă a Constituției. În 1993 principatul este admis în ONU. **Statul:** este o monarhie constituțională, principat ereditar conform Constituției din 1911. Puterea legislativă este exercitată de monarh și Parlament (Consiliul Național); mandat pe 5 ani; cea executivă de monarh și un cabinet numit de el. Multipartitism.

Norvegia

Denumirea oficială: Regatul Norvegiei

Capitala: Oslo (460.000 loc.)

Limba oficială: norvegiana

Suprafața: 325.000 km²

Locuitori: 4,35 mil. (13 loc./km²)

Religia: protestantism evanghelic-luteran (religie de stat) 88%; catolicism

Moneda: coroana norvegiană

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: N. este așezată în Europa de nord-vest, în Pen. Scandinavă. Limite; M. Barents (N), Rusia, Finlanda (NE), Suedia (E), M. Nordului (S), M. Norvegiei (V). În componența N. intră și arh. Svalbard. Pe terit. său se află cel mai nordic punct european: Capul Nord. **G. fizică:** N. este situată în V Pen. Scandinave, fiind despărțită de Suedia printr-o graniță sinuoasă, de-a lungul zonei muntoase, de cca. 1.000 km. Are țărături crestate de fiorduri adânci (Țara Fiordurilor): Oslo Fiord, Sogne Fiord, Hardanger Fiord ș.a. Este o țară muntoasă; în nord se află platouri (Finnmark, sub 700 m alt.) cu masive izolate și Kjolen. Cea mai mare parte a terit. este ocupată de munți foarte vechi. Lanțul Alpilor Scandinavi, cei mai înalți sunt în partea central-sudică: Jotunheimen (Galdhøpiggen, 2.468 m). Platouri sterpe (Hardangervidda), lacuri și câmpii înghețate despart lanțurile muntoase (în N terit. se află cea mai întinsă suprafață ocupată

de ghețari din Europa). Apele sunt numeroase, scurte, au un bogat potențial hidroenergetic, cu cascade și lacuri. În S țării, o fâșie îngustă de câmpie litorală cu fiorduri (Oslo), care ocupă 3% din terit. **Clima:** este temperat-oceanică pe coastă, fiind scăldată de curentul cald Gulf Stream; apele nu îngheață. În interiorul țării clima este temperat-continentală; cu ierni lungi și aspre; cu veri scurte și calde și cu precipitații reduse. Ghețurile încep de la 1.000-1.500 m alt. și se mențin tot timpul anului. În N, climă subpolară. Temp. medie anuală este de 2°C în ianuarie și 14°C în iulie (Bergen); -4°C și 17°C (Oslo); -4°C și 11°C (Tromsø). În valea Glomma (SE, la 600 m) - 10°C și 11°C. Precipitații în extremul nord 400 mm/an, pe coastă 1.000-1.520 mm/an; la Bergen (în S) 2.160 mm/an; în Sogne Fiord 2.540 mm/an. **Floră și faună:** O mare parte a terit. e neroditoare (74%); 23% ocupă pădurile, îndeosebi de conifere, pe podișurile și câmpiile din S. Fauna specifică Pen. Scandinave: lupul, vulpea, elanul, hermelina, numeroase păsări; pești; balene. **Populația:** este formată în majoritate din norvegieni; în N, laponii. Concentrarea max. a pop. (care în general e redusă) în sudul țării, în zona de coastă. Rata natalității este de 14‰; a mortalității de 10,3‰. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** N. este o țară cu econ. dezvoltată, cu un bogat potențial hidroenergetic; ocupă primul loc pe glob la prod. de energie electrică pe bază de hidroenergie; ind. diversificată: chimică, electro-metalurgică, siderurgică, a cuprului, a aluminiului; constr. de nave, rafinarea petrolului, prelucrarea peștelui (heringi). Foarte dezvoltate: serviciile (transportul, comerțul). Resurse de petrol și gaze naturale din M. Nordului (printre primele locuri în Europa), pentru consumul intern și export. Importă cărbuni, bauxită, produse alimentare. Norvegia are o mare flotă petrolieră (10% din cea a lumii). Agric. se bazează pe creșterea animalelor (bovine, ovine) pentru lapte în special. **Transporturi și comunicații:** N. are o mare flotă comercială maritimă; căile ferate aproape în întregime electrificate. Aeroport la Oslo. **Orașe:** Bergen, Stavanger, Trondheim, Norvik. Există 4 universități, dintre care Oslo (1811) este cea mai veche. **Istoria:** Regele Harold I unifică triburile germanice de pe terit. N. (în jurul anului 900 d. Hr.). În sec. VIII-XI vikingii se aventurează pentru a face colonii spre ins. britanice, imperiul carolingian, până în Groenlanda, Mediterana și America de Nord. În jurul anului 1000, sub regele Olav I aduce convertirea la creștinism, operă continuată de Olav II (Sfântul Olav), care moare în bătălia cu danezii (1016). Sec. XII - biserica dă monarhiei norvegiene autoritate spirituală. În sec. XIII negustorii Ligii Hanseatice dețin supremația econ. în țară. În 1319-1343 Suedia este unită cu Norvegia. Între 1349-1350, jumătate din pop. moare de ciuma neagră. Prin Uniunea de la Kalmar (1397) N. este unită cu Danemarca care în următoarele secole îi impune N. luteranismul, limba și legile daneze. Din 1814, prin Tratatul de la Kiel, N. este cedată Suediei; N. denunță acest acord, dar invazia suedeză o obligă să îl accepte. Din 1319-1905, când uniunea personală norvegiano-suedeză este dizolvată, N. nu mai este un stat independent, deși își păstrează identitatea în cadrul statelor cu care creează uniunea personală. După 1814, N. obține o Constituție proprie, cu o adunare (Storting), fiecare stat constituind un regat autonom, sub autoritatea aceluiași rege. În 1884, șeful rezistenței naționale obține un regim parlamentar, iar în 1898, este instituit votul universal. În 1905, după un plebiscit decis de Adunare (Storting) se produce desprinderea de Suedia. Norvegia își alege un prinț danez care devine rege sub numele de Haakon VII. În primul război mondial rămâne neutră. Rapid, țara devine o democrație. Între 1940-1945, germanii ocupă Norvegia; regele și guvernul se refugiază la Londra; un fascist norvegian (Quisling) ia puterea la Oslo. În 1956 devine membru al AELS. În 1965-1970, o coaliție grupând conservatori, liberali și agrarieni, vine la putere. În 1972, prin referendum, Norvegia respinge intrarea în Piața Comună. În 1992, Harol V succede la tron tatălui său Olav V. Politica este dominată de laburiști și conservatori care alternează la putere. În 1991 Norvegia depune cererea de adeziune la CEE. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform Constituției din 1814. Conform principiului „regele

domnește dar nu guvernează", monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului dar un rol important în viața publică, el simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Storting) compus din Camera Superioară și Inferioară (mandat pe 4 ani); cea executivă de rege și de un cabinet (Consiliul de Stat), numit ca rezultat alegerilor legislative. Multipartitism.

Olanda

Denumirea oficială: Regatul Țărilor de Jos

Capitala: Amsterdam (oficial sediul puterii publice) (1 mil. loc.) și Haga (de facto) (685.000 loc.)

Limba oficială: olandeza

Suprafața: 34.000 km²

Locuitori: 15,6 mil. (459 loc./ km²)

Religia: catolicism 35%; protestantism 30%; islamism

Moneda: guldenul

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: O. este așezată în Europa ,de Vest, pe coasta Mării Nordului. Limite: Germania (V), Belgia (S), M. Nordului (V și N). **G. fizică:** O. este Regatul Țărilor de jos cuprinde o mare parte a Câmpiei Europei Occidentale. Este „țara polderelor” (terenuri obținute prin secarea apei), care are sub nivelul mării 27% din terit. (nordul reg. IJsselmeer). O parte din coastă și din fostul Zuider Zee (golf) sunt transformate în poldere. Digurile sunt construite solid, să reziste celor mai puternice furtuni. Terit. O. este împânzită de canale care au cursul apei deasupra nivelului general al câmpiei. Multe râuri au ecluze care se închid și deschid regularizând cursul apelor în timpul mareelor. În N există un teren cu depresiuni mlăștinoase și cu morene, urmare a glaciațiunii cuaternare. În interior, terit. este mai înalt (peste 90 m): dealurile din împrejurimile Rinului, Maas și delta Scheldt (peste 300 m). În S, podișul calcaros Limburg, are 321 m alt. Cele 3 ape: Rhin, Maas și Scheldt sunt navigabile și se varsă în M. Nordului prin estuare. **Clima:** este temperat-oceanică, dulce și umedă, cu vânturi permanente (mori de vânt). Temp. medie anuală este de 1°C în NE și 30°C în SV în luna ianuarie; 16°C în NV și 17°C în SE în iulie. Precipitațiile sunt de 690-780 mm/an, aduse de vântul din V. **Floră și faună:** Pădurile reprezintă 9% din teritoriu (în E); păduri de foioase (fag și stejar); turbării și parcuri naționale pentru preservarea florei și faunei; vegetația halofilă și arenicolă; fauna: păsări de apă (bâtlanul purpuriu, cormoranul, lopătarul etc.). Se mai numește „țara lalelelor”. **Populația:** O. are o pop. omogenă (olandezi), care vorbește o limbă germanică. Densitatea loc./km² este printre cele mai ridicate din lume. Există peste 600.000 de imigranți (turci, marocani, germani, britanici, belgieni, spanioli) și aprox. 150.000 de loc. originari din fostele colonii. Concentrarea max. a pop. în partea vestică. Natalitatea: 12,3‰; mortalitatea: 8,8‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** O. este o țară cu o economie dezvoltată. Un rol important îl joacă comerțul internațional, transportul maritim, serviciile în general; portul Rotterdam este cel mai mare din lume și prin el trec toate mărfurile CEE transportate pe mare. Are o ind. diversificată și o tehnologie de vârf: petrochimie, electronică, nave, avioane, oțel, textilă, alimentară (Olanda este un mare exportator de lapte, produse lactate, ouă, carne de porc); autovehicule, șlefuirea diamantelor (Amsterdam); conserve de pește, bere, țigări, confecții (orașe industriale; Amster-

dam, Haarlem, Haga, Rotterdam, Eindhoven-Breda, Tilburg ș.a.). Agric. este intensivă: creșterea animalelor (bovine, porcine); se cultivă: cartofi, sfeclă de zahăr, grâu. Este dezvoltată horticultura; pescuitul. Resurse bogate de gaze naturale la M. Nordului (a IV-a pe glob). Importă petrol, minereuri. Un rol important îl joacă companiile transnaționale: Shell, Philips ș.a.). **Transporturi și comunicații:** rețea densă de căi ferate și șosele moderne. Transport fluvial, i maritim; flotă comercială maritimă foarte dezvoltată. Aeroport la Amsterdam. **Orașe:** Amsterdam (capitala constituțională a țării); Rotterdam (cel mai mare port al lumii); Haga (reședința regală și administrativă); Utrecht, Eindhoven.(Uzinele Philips). Există 8 universități; cea mai veche fiind Leyden (1575) și Groningen (1614). **Istoria:** În antichitate O. era locuită de batavi și frizi; care sunt cucerți de romani în sec. I î. Hr.; în epoca migrațiilor trec sub stăpânirea francilor sec. V-VIII; din sec. IX terit. face parte din Lotharingia, din sec. X terit. ei fiind integrat imperiului romano-german. Fărămițarea feudală specifică epocii.. Terit. este unificat sub denumirea de Țările de jos sub ducii Burgundiei (sec. XV) apoi trec sub dominația Habsburgică (1407) și a Spaniei (1555), cuprinzând: Belgia, Luxemburg și NE Franței, Olanda și Zeelanda. În sec. XVI acestea două din urmă erau reg. prospere și protestante: ele se ridică împotriva stăpânirii spaniole (1568); Wilhelm Taciturnul conduce provinciile nordice către obținerea independenței (1581); „cele din sud rămân sub dominația Spaniei și după anul încheierii Păcii Westfalice (1648), prin care Republica Provinciilor Unite este recunoscută pe plan european ca stat independent. În sec. XVII O. devine o mare forță comercială a continentului (sec. XIV mai poartă și numele de „secolul olandez”); colonizează Indiile de Est, sudul Africii și America de Nord și de Sud; este o putere maritimă de frunte și centru de cultură. În 1795-1814 este ocupată de Franța. După 1815, Congresul de la Viena, din terit. vechilor Țări de Jos (Olanda și Belgia) și ale marelui Ducat de Luxemburg, se constituie un regat. Wilhelm de Orania devine Wilhelm I, regele Țărilor de Jos Unite și dă supușilor săi o constituție. Dar Uniunea belgo-olandeză se lovește de multe contradicții: în 1830 Belgia se revoltă și își dobândește independența, recunoscută de Wilhelm I în 1839. În 1848 se dă o nouă-constituție, bazată pe modul de scrutin censitar pentru cele două camere. În 1851 se permite catolicilor să se integreze în viața politică a țării. În 1862 se instaurează liberul schimb, ceea ce favorizează economia. În primul război mondial se menține neutralitatea. În 1917 este introdus votul universal și votul femeilor (1918). În al doilea război mondial Olanda este ocupată de germani (1940-1945). După război, o rapidă refacere econ., deși imperiul său colonial se prăbușește, în 1949 Indonezia devine independentă; intră în ONU (1945); crearea Beneluxului în 1947 (uniune vamală cu Belgia și Luxemburgul); în NATO (1949). În CEE în 1957. Din 1982 conduce creștin-democrația, (coalitie guvernamentală centru-dreapta; după 1989 centru-stânga. Stat cu puternică vocație europeană. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, regim parlamentar, conform Constituției din 1983. Potrivit principiului „regele domnește dar nu guvernează”, monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului, dar un rol important în viața publică, el simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de regină și de Statele Generale (parlament bicameral); mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de un cabinet format în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Polonia

Denumirea oficială: Republica Polonia

Capitala: Varșovia/Warszawa (1,6 mil. loc.)

Limba oficială: poloneza

Suprafața: 313.000 km²

Locuitori: 38,44 mil. (123 loc./km²)

Religia: catolicism 95%; ortodoxism, protestantism, mozaism

Moneda: zloty

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 11 noiembrie

Geografie: P. este așezată în N Europei Centrale. Limite: M. Baltică, Rusia (N), Lituania (NE), Belarus, Ucraina (E), Slovacia (S), Cehia (SV), Germania (V). **G. fizică:** Relieful P. este variat. Câmpia dintre Odra/Oder și Bug face parte din marea Câmpie Europeană și cuprinde 75% din teritoriu; Marea Câmpie Poloneză, câmpie joasă, sub 100 m, este presărată cu coline de origine glaciară (morene), cu numeroase lacuri (în NV lacurile Pomeraniene, în NE lacurile Mazuriene), cu lagune pe coasta de N, cu soluri nisipoase, mlaștini, turbării. Spre S, câmpia trece în podiș, apoi în zonă montană; Munții Sudeți/Sudety (alt. max. 1602, vf. Zniezka/Schneekoppe) în șiruri paralele (Sudeții despart Silezia poloneză de Bohemia cehă); Munții Carpați / Karpaty, munți tineri, cu masivul Tatra, pe granița sudică. Rețeaua hidrografică este formată din fluvii și râuri lungi, cu apă multă, dar debit variabil, influențat de căderea ploilor toamna și a zăpezilor iarna. Oderul îngheață 40 de zile pe an, Vistula 60 de zile: Fluviile sunt legate pe cursul interior prin canale; au amenajări pentru irigații și navigație. FL. Vistula (Wistula), cu afl. San și Bug; Odra/Oder cu Warta. **Clima:** este temperat continentală, de tranziție de la cea oceanică din vestul continentului, la cea continental excesivă din est. În vestul P. iernile sunt mai blânde și verile mai răcoroase; spre est, iernile mai aspre, verile mai uscate și mai fierbinți. Temp. medie anuală este de: -3°C în ianuarie și 18°C în iulie. Precipitațiile sunt de 460 mm/an la Varșovia/Warszawa; 1.270 mm/an în Carpați. **Floră și faună:** sunt păduri întinse de conifere și foioase, pajiști alpine 13%. Pe terenurile nisipoase de câmpie cresc păduri de pin. Fauna: lupul, vulpea, ursul, jderul, pisica sălbatică, zimbrul ș.a. Numeroase zone ocrotite. Populația: polonezi (98%), ucrainieni, bieloruși și evrei. Concentrarea max. a pop. este în SV (250-300 loc./km²). 50% din pop. activă este ocupată în industrie. Rata natalității: 13,5‰; a mortalității: 10,7‰. Rata pop. urbane: 64%. **Resurse și economie:** Principala ramură a economiei poloneze este industria, bazată pe bogatele resurse ale subsolului: cărbune superior (printre cele mai bogate din lume), sare, metale neferoase (cupru - primul loc în Europa, plumb, zinc), sulf. Ind. prelucrătoare este diversificată: energetică - bazată pe utilizarea huilei, a cărbunilor bruni, a hidroenergiei și petrolului de import, cocsochimia, metalurgia feroasă (la Cracovia, Katowice), ind. constr. de mașini (nave maritime, automobile, locomotive, mașini agricole); ind. textilă și alimentară (zahăr, conserve de pește) utilaje electronice. Ind. P. este poluantă. Se fac eforturi susținute, interne cât și prin intermediul instituțiilor financiare internaționale, pentru trecerea la economia de piață. Șomajul a devenit o problemă dificilă. Agric. este foarte dezvoltată (și sub regimul socialist s-a menținut proprietatea privată); se cultivă secara în N, grâul în S; orzul, plantele furajere. La cultura de cartof și sfeclă de zahăr, P. ocupă primele locuri în Europa. Creșterea animalelor: cornute mari, porcine, păsări. **Transporturi și comunicații:** căi ferate și căi rutiere internaționale, noduri de cale ferată la Varșovia și Katowice. Vistula și Odra sunt folosite pentru navigație. Aeroport internațional la Varșovia. **Orașe:** Lodz (în centrul P.), Krakow/Cracovia, Wroclaw (pe Odra), Poznan (centru al târgurilor), Gdansk și Szczecin (porturi. cu șantiere navale), Katowice, Lublin. Există 10 universități; cele mai vechi: din Cracovia (1364), din Varșovia (1816). **Istoria:** Locuită din mileniul III: civilizația lusaciană și pomerană (sec. VI-II î. Hr.). P. era străbătută de „drumul ambrei”; în. sec. III d. Hr. intră în contact cu lumea romană; în sec. V-VI slavii se stabilesc între Oder și Elba. În sec. X ducele Mieszko (960-92); pune bazele dinastiei Piast, unifică principatele

feudale și P. intră în sfera creștinătății de rit roman (966 - anul adoptării creștinismului) În 1025, Boleslav I cel Viteaz este încoronat rege; extinde terit. anexând Silezia, Cracovia, Sandomir și în E terit. de pe cursul superior al Bugului. În sec. următoare P. se fărâmițează în ducate. În sec. XIII Ordinul Cavalerilor Teutoni cucerește Prusia de Est, tăind accesul P. la M. Baltică. P. se reunifică sub Vladislav I Cel Scurt (1306-1333) și Cazimir III cel Mare (1333-1370); începe refugiul evreilor din vestul Europei. În 1386 Lituania intră în uniune dinastică cu P. (dinastia Jagiellonilor). În 1410 și 1422, în bătăliile de la Grunwald și Marienburg Cavalerii Teutoni sunt definitiv învinși; ei recunosc suzeranitate Poloniei prin tratatul de la Thorn (1466). Regatul se extinde cu părți din Bielorusia și Ucraina. În 1569 se realizează „Uniunea de la Lublin” - un stat polono-lituanian cu monarh; dietă și monedă comune. Reforma are impact asupra nobilimii, însă catolicismul este restabilit la sfârșitul sec. XVI. După stingerea dinastiei jagiellonilor (1572) se trece la o monarhie electivă (prin Pacta Conventa -1573 - dreptul nobilimii de a-l alege pe rege), monarhul nu mai are putere legislativă, prin „liberum votum” al nobilimii se slăbește autoritatea centrală; se creează așa-zisa „Republică nobiliară”; criză politică și socială. P. este antrenată în războaiele cu Imp. Otoman, Suedia și Rusia (sec. XVII și XVIII); P. încetează de a mai fi o mare putere. Politica expansionistă a statelor din jur are ca urmare împărțirea Poloniei între Austria, Rusia și Prusia pentru prima dată în 1772. Austria ia Galiția, Rusia terit. de la este de Dvina și Prusia ia nord-vestul terit. cu excepția Gdansk-ului. În a doua împărțire a Poloniei (1793), Prusia și Rusia iau mai bine de jumătate din ceea ce rămăsese P. Izbucnește răscoala națională condusă de Tadeusz Kosciuszko; sfârșește cu a 3-a împărțire a țării (1795), când P. dispare ca stat de pe harta Europei pentru mai mult de un secol. Napoleon creează Marele Ducat al Varșoviei (1807); în 1815 (Congresul de la Viena) Regatul P. este încorporat Rusiei; Galiția este dată Austriei și Principatul Posen, Prusiei. Mișcările naționale sunt înăbușite în sânge de ocupanți (1830, 1846, 1848 și 1863). În 1918 este restabilită ea stat independent cu acces la M. Baltică (Coridorul Polonez). Între 1919-1920 stat independent cu acces la M. Baltică (Coridorul Polonez). Între 1919-1920 conflict militar cu Rusia Sovietică. În 1926 J. Pilsudski instaurează un regim autoritar. Prin pactul secret Molotov-Ribbentrop (1939), P. este împărțită în „sfere de influență” între Germania și Rusia; la 1 septembrie 1940, Germania atacă P. care este subjugată (acest act va duce la izbucnirea celui de-al doilea război mondial). Rusia atacă P. și își alipește partea ei de E. Se formează un guvern în exil (la Londra) și o „Armată a țării” ce acționa în ilegalitate pe terit. polonez. Există o puternică mișcare de rezistență care luptă activ cu ocupantul, este în legătură per manentă cu Aliații și guvernul de la Londra și pregătește renașterea statului în forma și granițele sale antebelice. Insurecția eroică a Varșoviei din 1944 (de la 1 apr. la 2 oct.) este reprimată sângeros de germani. Sovieticii nu intervin. P. pierde în război și în lagărele de exterminare naziste și sovietice (masacrul militarilor și civililor de la Katyn, deportări) aproape 20% din pop. În 1945 sovieticii instalează un Comitet la Lublin, apoi un guvern provizoriu. prosovietic. Frontierele P. sunt trasate la Yalta (februarie 1945) și Postdam (iulie-august 1945). Terit. ocupat în 1939 de URSS rămâne în stăpânirea acesteia; frontiera vestică este stabilită pe Oder-Neisse (Prusia Orientală și Silezia revin Poloniei). În 1970 prin Tratatul polono-german se recunosc granițele actuale. Revolte împotriva regimului comunist în 1956, 1970 și 1980, când sub conducerea lui Lech Walesa este creat Sindicatul Liber Solidaritatea al Șantierelor Navale din Gdansk, recunoscut de autoritățile poloneze. URSS face presiuni pentru a pune capăt revoltei populare. Guvernul polonez (generalul Jaruzelski) instituie starea de asediu și interzice mișcarea sindicală și grupările de opoziție (1982). Prin tratative între guvern și opoziție se creează în cele din urmă o a doua cameră în Parlament: Senatul. Se creează postul de președinte al statului și se țin alegeri libere (1989). Solidaritatea are o victorie zdrobitoare în alegerile pentru Parlament (Dieta), Jaruzelski e ales președinte. Se inițiază un program de reforme radicale într-un ritm

rapid. Amendamente ale Constituției: este abolit rolul conducător și de partid unic al partidului comunist din P.; se schimbă denumirea (țării în Republica Polonă. În 1990 Lech Walesa este ales președinte al P.); instabilitate guvernamentală. În 1991-1992 P. obține reduceri substanțiale ale datoriei sale externe din partea SUA, a Clubului de la Paris și a R.F.G. În 1992 P. devine membru asociat al CEE și ultimele unități militare rusești părăsesc P. În 1993, alegerile pentru Dietă sunt câștigate de foștii comuniști. În 1997 Polonia este invitată să înceapă negocierile de intrare în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1952 (amendată în 1989 și 1990). Puterea legislativă este exercitată parlament (Dieta formată din Senat și Seim); mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri numit de Seim, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Portugalia

Denumirea oficială: Republica Portugheză

Capitala: Lisabona/Lisbona (800.000 loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 92.000 km²

Locuitori: 9,81 mil. (107 loc./km²)

Religia: catolicism 97%; protestantism, islamism

Moneda: escudo

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 10 iunie

Geografia: P. este așezată în Europa Sud-Vestică, în Pen. Iberică. Limite: Spania (N și E), Oc. Atlantic (S și V). Mai cuprinde arh. Azore și Madeira. **G. fizică:** De-a lungul coastei atlantice se întinde o câmpie cu țărmul drept, cu puține golfuri și estuare, în N mai îngustă, spre S mai largă. În estul acestei câmpii se ridică Meseta, platoul central iberic (300-900 m alt.), tăiat de văile apelor. La N, sunt lanțuri muntoase paralele, nu prea înalte, orientate de la NE către SV: Serra de Marão, Serra de Noqueira, Serra de Estrela, cu cel mai înalt vf. din țară: Pico de Serra, 1991 m. La S de fl. Tejo se întind platouri joase și câmpii vălurite (alentejo), înconjurate de lanțuri muntoase. Arh. Azore/Azores (ins. Sao Miguel, Pico, Foial etc.) este vulcanic, la o distanță de 1.500 km V de Portugalia și arh. Madeira (ins. Madeira, Porto Sante) la distanța de 500 km de coasta Marocului. Apele: Minho, Douro/Duero, Tejo/Tagus, Guadiana, vin din Spania, sunt navigabile și se varsă prin estuare în Oc. Atlantic. **Clima:** este temperat oceanică. Temp. medie anuală este de 4°C în N și 10°C în S, în ianuarie, iar în iulie: 21°C în N și 24°C în S. Precipitațiile sunt de 1.020-1.520 mm/an la N de Douro; 2.800 mm/an în Serra de Estrela; 680 mm/an la Lisabona; 510 mm/an în S. Climatul este adesea cald și uscat mai ales vara, în S. **Floră și faună:** Pădurea cuprinde 28% din terit., pășuni 16% din terit.; vegetație de maquis și garriga. Fauna mai săracă decât cea din Spania. **Populația:** este în totalitate formată din portughezi. Concentrarea max. a pop. în zona capitalei, Lisabona, și a orașului Porto (cca. 25%), valea fl. Tejo și în unele zone de pe coastă. Rata natalității: 11,8‰; a mortalității: 10,5‰. Rata pop. urbane 35%. **Resurse și economie:** Cu toate că a fost primită în 1986 în CEE și economia a cunoscut un reviriment, P. este predominant rurală, o țară în curs de dezvoltare. Agric. este asociată trilogiei: viță de vie (vestitul vin de Porto), măslin, cereale (grâu), iar ind. prelucreează aceste produse (Portugalia este mare producătoare de struguri și de vin). Ind. prelucrătoare a crescut rapid după

1986: electrotehnică, montaj autovehicule, construcții de mașini, prelucrarea lemnului (Portugalia este cel mai mare producător și exportator mondial de plută), a petrolului, petrochimică, metalurgie neferoasă, pielărie, hidroenergetică, siderurgică, ciment. Ind. tradiționale: textilă și alimentară. Cultivă: cereale (orez, grâu), porumb, tutun, pomi fructiferi (citrice, măslina, smochine). Pescuitul are un rol important în economie; creșterea animalelor: oi, porci, bovine, caprine, asini. Res. minerale: pirită, wolfram. Importă: fier, oțel, cărbune, bumbac, petrol, grâu și utilaje industriale. Turismul este dezvoltat; cu puncte de atracție turistică la: Lisabona, Riviera Portugheză (cu multe stațiuni balneoclimaterice), Porto; ins. Madeira și Azore.

Transporturi și comunicații: căi ferate, căi rutiere; importantă flotă comercială. Aeroporturi la: Lisabona, Porto, Faro. **Orașe:** porturi: Lisabona și Porto (la gurile fl. Douro), Setubal, Coimbra, Braga, Vilanova de Gaia. Universități: Coimbra (1290), Lisabona (1911), Porto/Oporto (1911).

Istoria: Terit. P. locuit de iberieni; vizitați de negustori fenicieni (sec. IX î. Hr.); grecii întemeiază colonii (sec. VI-V î. Hr.). Triburile lusitanilor sunt cucerite de romani în sec. II-I î. Hr. și Lusitania devine provincie a Imp. roman. În sec. V, P. este cucerită de vizigoți (triburi germanice) și de arabi în sec. VIII (711-718). În timpul Reconquistei (sec. IX-XIII), P. fiind printre primele ținuturi recucerite de la arabi, se constituie comitatul Portugaliei (vasal al regatului Leon); din 1139, după bătălia de la Ourique împotriva maurilor, este regat independent. În 1147 este recucerită Lisabona, iar în 1249 provincia Algarve. Din sec. XIII s-a stabilit granița cu Spania. În sec. XV (începând cu 1415), descoperirile geografice; navigatorii și geografi portughezi sunt încurajați de Henric Navigatorul să exploreze coasta nord și vest-africană; Bartolomeo Diaz atinge Capul Bunei Speranțe (1488), Vasco da Gama descoperă drumul spre India (1498 atinge coasta ei de SV), iar Cabral atinge în 1500 coasta estică a Americii de Sud acolo unde avea să se nască Brazilia. În sec. XV și XVI P. devine o mare putere maritimă; își creează vastul imperiu colonial: Capul Verde, Angola, Mozambic, Arabia de Sud, coastă occidentală a Indiei, Pen. Malacca, Ceylon, Tirrurul sau „insula mirodeniilor”, Brazilia, în multe dintre aceste locuri limitându-se însă la a crea doar contoare comerciale și nelăsând astfel urme durabile cum s-a întâmplat însă în cazul Braziliei. Sec. XV și prima jumătate a sec. XVI cunoaște înflorirea culturii și a economiei: În 1497 expulzarea evreilor. Treptat, din a doua jumătate a sec. XVI, P. pierde supremația maritimă, în secolele următoare pierde și cea mai mare parte a coloniilor, în favoarea Olandei și Angliei. Între 1580-1640 P. este sub stăpânirea Spaniei (uniune dinastică impusă de Filip II); revolta antispaniolă și proclamarea ca rege a lui Jose IV de Braganca (1640-1656). În 1668, prin tratatul de la Lisabona, Spania recunoaște independența P. P. refuză să respecte embargoul impus de Napoleon Angliei și este invadată de francezi (familia regală se refugiază în Brazilia). Odată cu restabilirea păcii, familia regală se întoarce, iar Brazilia își declară independența (1822). Se fac reforme: monarhia devine constituțională. În sec. XIX lupta între liberali și conservatori (regaliști); izbucnesc războaie civile. În 1910 P. devine republică. Colonizarea Mozambicului zdruncină relațiile cu Marea Britanie. În primul război mondial P. este alături de Aliați. În 1926, lovitură de stat militară; în 1928 vine la putere Antonio Oliveira Salazar care impune o dictatură de tip fascist, „un stat de tip nou”, coporatist și naționalist. Stat neutru în perioada celui de-al doilea război mondial; loc al contactelor diplomatice între beligeranți. În 1968-1974 președintele Caetano înăbușă rebeliunea din Guineea, din Mozambic și din Angola. În 1974 o răsturnare de la putere a succesorilor lui Salazar de către insurecția unei hunte conduse de generalul Spínola („revoluția garoafelor roșii”). Din 1974, P. recunoaște dreptul coloniilor la autodeterminare și suveranitate. Devin independente: Guineea-Bissau, Ins. Capului Verde, Sao Tome și Principe, Mozambicul și Angola. Se deschide calea democrației; instabilitate politică, tentative de puciuri. În lupta dintre partidele de dreapta și de stânga, treptat viața politică se restructurează. În 1982, o nouă Constituție abolește tutela militarilor. În 1987 și

1991 partidul social-democrat câștigă alegerile. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1976. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Consiliul de Stat și de Adunarea Republicii (Parlamentul); durata mandatului: 4 ani; puterea executivă este exercitată de președinte și de Consiliul de Miniștri, numit de președinte cu acordul Adunării Republicii. Președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

România

Denumirea oficială: România

Capitala: București (2 mil. loc.)

Limba oficială: româna

Suprafața: 237.500 km²

Locuitori: 22,77 mil. (96 loc./km²)

Religia: ortodoxism 87%; catolicism 5%; protestantism, greco-catolicism

Moneda: leul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 decembrie

Geografie: R. este așezată în SE Europei Centrale, la N de Pen. Balcanică. Limite: Ucraina (N și E), Rep. Moldova, M. Neagră (E), Bulgaria (S), Iugoslavia (SV), Ungaria (V). **G. fizică:** România are un relief variat: câmpii 36% din terit., dealuri și podișuri 33% și munții 31%. Câmpiile se desfășoară de-a lungul Dunării: Câmpia Română/Câmpia Dunării de Jos (alt. max. 300 m), și de-a lungul graniței de V, Câmpia de Vest (alt. max. 170 m). Dealurile sunt prezente atât în interiorul arcului carpatic: depresiunea colinară a Transilvaniei, cât și în exteriorul lui: Podișul Moldovei (în E), Podișul Dobrogei (SE), podișul Getic, în S și SV, Și colinele din V: Carpații românești, au forma unui arc în mijlocul țării, pornind din N terit., curbându-se în zona din N Buzăului, pentru a se închide arcul în V, cu masivul Bihor. Se disting: Carpații Orientali ce se întind de la granița nordică până în Valea prahovei, desfășurați pe trei șiruri longitudinale, diverse ca. origine și cu altitudini moderate; în E rocă sedimentară, în centru rocă cristalină: Munții Rodnei; vf. Pietrosul Rodnei (alt. max. 2.305); în V, rocă vulcanică (vulcani stinși): Călimani cu vf. Pietrosul (alt. max. 2.102 m) și Gurghiului; Carpații Orientali au mai multe depresiuni; mai importante: Maramureș, depr. Brașov. Carpații Meridionali se întind între valea Prahovei, valea Cernei și a Timișului, mult mai masivi și mai înalți: Munții Făgăraș cu vf. Moldoveanu (alt. 2.544 m). Aici există lacuri glaciare. Ei sunt străbătuți de defileurile Oltului și Jiului (râuri ce se varsă în Dunăre); depresiunea Petroșani. Carpații Occidentali se întind între Defileul Dunării de la Porțile de Fier, cel mai lung din Europa (144 km), în S până la Someș, în N. Ei cuprind: Munții Banatului, Munții Poiana Ruscă și Munții Apuseni. Sunt mai scunzi și închid multe depresiuni: Almăjului, pe Nera, Țara Moșilor, pe Arieș, Zarandului, pe Crișul Alb. În Munții Apuseni sunt fenomene carstice (Peștera Scărișoara), monumente ale naturii. O zonă specifică în R.: Delta Dunării (4.340 km² în R.) care din 1990 este declarată rezervație a biosferei. În SE, litoralul Mării Negre, teren cu puțină vegetație. Majoritatea apelor fac parte din bazinul Dunării (1.075 km pe terit. R.): Someșul, Mureșul, Crișurile, afluenți ai Tisei (care la rândul său se varsă în Dunăre), Jiul, Oltul, Argeșul, Ialomița, Siretul, Prutul. Există peste 3.000 de lacuri. În Câmpia Română o serie dintre ele au fost desecate în anii socialismului aducând prejudicii ecosistemului și fiind cauza unor inundații ale Dunării. **Clima:** este temperat-continentală moderată (cu influențe oceanice, baltice sau pontice) în regiunile mai joase. Temp.

medie anuală peste 12°C în S, și sub 0°C pe înălțimi. Precipitațiile între 250-500 mm/an în Dobrogea și cca. 1.500 mm/an în munți. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 32% din terit.. Predomină pădurile de foioase (fag, stejar, ulm, carpen, tei); păduri de conifere (molid, brad, pin, zadă), mări mari în Carpații Orientali. Fauna: cerbi, căprioare, urși, lupi, vulpi, mistreți, și faună rară: râsul, capra neagră, cocoșul de munte; pește: moruni, nisetri, scrumbii de Dunăre și loștrițe (un fel de pește arhaic); pelicanii, călifarii, vidrele și lebedele în Delta Dunării sunt ocrotite de lege (încă se mai practică braconajul). Numeroase rezervații naționale și parcuri naționale (Retezat; cea mai veche, din 1935); Rezervația Delta Dunării a complexului lagunar Razelm, a cursului inferior al Dunării (Isaccea-Tulcea). **Populația:** este formată în majoritate de români 89,4%, maghiari 7,1%, țigani 2%, germani, ucrainieni, ruși-lipoveni, turci, tătari. În afara granițelor trăiesc peste 8 mil. de români, atât imigrați în Europa occidentală, Canada, SUA, Australia, America de Sud (cei mai mulți în ultimele decenii), cât și din țările vecine unde trăiesc comunități mari de români. Concentrarea max. a pop. în zonele de câmpie (peste 55%), îndeosebi în zona capitalei (1.000 loc./km²). În zona de munte (5% din populație) densitatea loc. este slabă. Rata natalității: 11,6‰; a mortalității: 11,5‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** R. este o țară în tranziție de la o econ. socialistă la o economie de piață care a avut după 1990 un ritm lent de aplicare a reformei (până în 1996-1997). Dintre țările foste socialiste, a beneficiat mai puțin de sprijin financiar internațional, datorită regimului politic. Econ. R. este industrial-agrară. Ramurile ind. diversificate și răspândite pe întreg terit. R. sunt: metalurgie neferoasă, siderurgie, petrochimie, ind. lemnului, constr. de nave, textile, pielărie, alimentară, care au suferit după 1989, datorită întârzierii restructurării ind. și precarității investițiilor. Agric. este lipsită de mașini și utilaje moderne, de îngreșăminte. Există o rețea foarte bogată de irigații care nu poate fi utilizată. Se cultivă: grâu, porumb, sfeclă de zahăr, cartofi, floarea-soarelui, plante industriale, tutun, viță de vie. Creșterea animalelor: bovine, ovine, porci, păsări a suferit o însemnată diminuare în procesul privatizării insuficient asistate de o legislație fermă și a lipsei de capital financiar. R. are numeroase resurse min., . dar reduse ca pondere: cărbuni (lignit), aur, argint, lemn, uraniu, sare (rezerve importante). Petrolul și gazele naturale nu satisfac consumul intern. Turismul a suferit un recul după 1989, în prezent se trece la privatizarea hotelurilor de pe litoral, la crearea unei rețele de turism rural. Econ. R. a suferit de pe urma embargoului impus Irakului și noii Iugoslavii. **Transporturi și comunicații:** căi ferate (în mare parte electrificate); căi rutiere, flotă comercială. Infrastructura căilor de comunicație din R. este printre cele mai deteriorate din Europa. Cu colaborare internațională s-a trecut la realizarea unui program de modernizare a autostrăzilor, se creează o cale transeuropeană Rotterdam-Constanța, care va dezvolta transportul fluvial; alta Asia Centrală-Constanța, pentru transportul petrolului. Aeroporturi: București (Otopeni) internațional; Timișoara, Constanța, Cluj etc. **Orașe:** Constanța (port la M. Neagră), Timișoara, Cluj-Napoca, Galați (port dunărean la care au acces și nave oceanice), Brașov, Craiova, Ploiești, Iași, Oradea, Arad, Tg. Mureș, ș.a. Universități la Iași (1860), București (1864), Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Brașov. **Istoria:** În spațiul R. și în Balcani trăiau în mileniul II î. Hr. triburile tracilor (neam indo-european): din sec. VI î. Hr. sunt atestate în izvoarele grecești existența geților în reg. Dunării de Jos și în zona din S Carpaților; izvoare latine amintesc de existența dacilor în Banat și Transilvania. Regele Burebista (cca. 70-44 î. Hr.) unifică terit. dintre Carpații Păduroși, Nistru și Munții Balcani și M. Neagră (în timpul lui Caius Iulius Caesar), luând naștere regatul Daciei; regele Decebal (87-106) va purta cu romanii trei războaie; între 87-89 cu Domițian, 101-102 și 105-106 cu împ. Traian, în urma cărora Dacia devine provincie romană. Populația daco-romană, care a stat la baza etnogenezei va adopta limba latină, în primele secole d. Hr. formându-se limbă străromână, unitară pe tot terit. locuit anterior de daci, apoi limba română, singura limbă romanică din Europa estică. Creștinarea pop. român se

face din primele sec., de jos în sus, cât teritoriul R. se afla încă în cadrul Imp. Roman (până în 273/275 la retragerea aureliană), rămânându-se în cele din urmă în cadrul Bisericii răsăritene subordonate patriarhiei de la Constantinopol, de rit ortodox. Din sec. IV, o serie de popoare migratoare trec peste terit. R. și temporar își impun controlul, întârziind cristalizarea statală: goți, huni, gepizi, avari, slavi (sec. VI) pecenegii și cumanii în zonele extracarpătice, tătarii după 1241 anul mării năvăliri în Europa. Slavii vor fi asimilați; limba română va asimila de asemenea cuvinte slave. Pop: autohtonă s-a numit pe sine „români”, perpetuând amintirea Romei străbune. La sf. sec. IX, ungurii veniți din Asia se stabilesc în Partonia; fiind oprită expansiunea lor spre V (mijl. sec. X), se îndreaptă spre răsărit și în sec. XI-XIII reușesc să-și impună stăpânirea asupra formațiunilor statale românești (voievodate) și includ Transilvania ca voievodat autonom în regatul ungar. În sec. XII-XIII sunt colonizați în Transilvania secui și sași. În sec. XIV, după slăbirea presiunii tătare se creează state de sine stătătoare în Țara Românească (1330) și Moldova (1359). După sec. XIV până la sf. primului război mondial, românii vor trăi în trei state (principate) separate, care aveau strânse legături de limbă, econ.-sociale, culturale și politice. Presiunea statelor vecine, Polonia și Ungaria (de rit catolic), a dus la nenumărate conflicte militare. În sec. XIV, Imp. Otoman ajunsese la Dunăre cu hotarele sale și principatele române vor duce o luptă aprigă, continuă, pentru păstrarea independenței statale, existenței etnice și religioase, prin rezistență militară sau folosind cu abilitate rivalitățile dintre marile state vecine. În 1526 (bătălia de la Mohacs) regatul ungar dispare și aceste principate vor recunoaște suzeranitatea Porții Otomane, păstrându-și însă autonomia internă, religia, cultura. În 1600 este prima încercare de unificare a principatelor locuite de români, sub Mihai Viteazul, care nu durează însă. În 1699 prin Tratatul de pace de la Karlowitz între Imp. Habsburgic și cel Otoman, Transilvania este cedată celor dintâi. Din sec. XVIII terit. R. devine obiect de dispută și câmp de luptă al imperiilor vecine: Imp. Otoman, Rusia și Imp. Habsburgic. Austria anexează Oltenia (1718-1739); Banatul (1718-1918) și Bucovina (1775-1918); Rusia terit. Moldovei („Basarabia”) dintre Prut și Nistru (1812-1918). Începând din 1821 (eliminarea regimului fanariot instaurat la începutul sec. XVIII) și apoi din 1848 (revoluție integrată în cea general europeană), societatea românească din provinciile istorice este racordată structurilor politice și econ.-sociale ale Europei. În 1859: unirea Principatelor (Țara Românească și Moldova) care aleg același domnitor; noul stat național, o monarhie constituțională, adoptă în 1862 numele de România. În 1866 sub domnia principelui, apoi regelui (1881) Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1914), care va da țării o dinastie care de la a treia generație se va numi de România, unirea Țărilor Române devine definitivă și va fi recunoscută până în 1881 de toate statele europene. În 1877 participă în mod hotărâtor alături de Rusia în războiul antiotoman în urma căruia prin Tratatul de pace de la Berlin (1878) se recunoaște independența de stat a României; se restabilește autoritatea R. asupra Dobrogei. În 1916 România intră în război alături de Antantă, împotriva Puterilor Centrale. Prin voință populară se unesc în 1918 cu R.: Basarabia (martie 1918), Bucovina (nov. 1918); în urma hotărârii Marii Adunări Naționale întrunite la Alba Iulia se decide la 1 decembrie 1918, unirea Transilvaniei cu R.. Prin Tratatul de la Versailles (1919-1920) sunt recunoscute aceste realități istorice. În 1919 R. este membru fondator a Societății Națiunilor. În perioada interbelică, paralel cu procesul de modernizare a statului, R. se apropie de democrațiile occidentale. În al doilea război mondial R. este constrânsă să cedeze Basarabia și Bucovina de N U.R.S.S.-ului (iunie 1940), iar prin Dictatul de la Viena să cedeze Ungariei NV Transilvaniei (aug. 1940) și Bulgariei partea de S a Dobrogei/Cadrilaterul (septembrie 1940). Regele Carol II abdică în septembrie 1940, iar generalul Antonescu, care instituie un regim autoritar, se alătură Germaniei împotriva U.R.S.S. La 23 august 1944 mareșalul Antonescu este arestat din ordinul regelui Mihai al R. (1940-1947); România trece de partea Puterilor Aliate (într-

un moment când nu era încă clar cine va câștiga) până la sf. războiului (9 mai 1945). Prin Tratatul de la Paris (1947) se recunoaște anularea Dictatului de la Viena, dar și anexarea Basarabiei și Bucovinei de N de către URSS. Sub presiunea Armatei Roșii, se instaurează un regim comunist; la 30 dec. 1947 regele este obligat să abdice și să părăsească țara și se proclamă Republica Populară Română, sub dictatura partidului comunist unic (1947); se naționalizează întreprinderile (1948) și se colectivizează forțat agricultura (1949-1962) prin metode violente, de exterminare a opozanților. Și după 1953 România continuă sub Gheorghe Gheorghiu Dej linia de dezvoltare stalinistă a economiei, deși sub fațada unui comunism „național”. Sub Nicolae Ceaușescu 1965-1989, după o iluzorie deschidere politică, poziția anti-sovietică pe care o ia în timpul intervenției trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia 1968 - unde R. refuză să intervină, urmează un regim dictatorial care face din R. una din cele mai sărace țări ale Europei, toată bogăția țării servind proiectelor aberante, megalomane, ale dictatorului. Odată cu Revoluția din 1989, dictatura este abolită, cuplul dictatorial executat, iar puterea acaparată de foștii comuniști „dizidenți” (câștigători apoi, ai primelor alegeri legislative din 1990). Se instaurează cu dificultate un regim pluralist; au loc provocări și conflicte interetnice, mineriade (terorism de grup), care creează haos în economie și în viața socială. Treptat, pluralismul politic deschide drumul democrației și R. se angajează în făurirea unei econ. de piață. În 1996 câștigă alegerile opoziția și se simte un reviriment în edificarea statului de drept și în recâștigarea încrederii forurilor internaționale în politica internă și externă a R.. În 1997 R. nu este admisă printre candidații pentru intrarea în NATO, dar i se recunoaște progresul făcut spre a câștiga calitatea de membru al acestei organizații în viitor. Totuși „schimbarea” s-a dovedit un eșec, iar poporul a ales în 2000 niște comuniști cu fața metamorfozată. **Statul:** este o republică semiprezidențială; puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Deputaților) și de către președinte (promulgă legile); mandatul este pe 4 ani; cea executivă de un guvern numit de președinte în funcție de rezultatul alegerilor și aprobat de Parlament. Pluripartitism.

Rusia

Denumirea oficială: Federația Rusă

Capitala: Moscova (8,9 mil. loc.)

Limba oficială: rusa

Suprafața : 17.075.000 Km²

Locuitori: 150 mil. (10 loc./ Km²)

Religia: ortodoxism (în majoritate); islamism, catolicism, protestantism etc. (cca. 40 de culte)

Moneda: rubla

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 iunie

Geografie: R. este așezată în Eurasia (în E Europei și N Asiei); este cel mai întins stat din lume: de la vest la est măsoară 10.000 Km. Limite: Norvegia, M. Barents, M. Kara, M. Laptev, M. Siberiei de E, M. Ciukotsk (N), M. Bering, Oc. Pacific, M. Ohotsk, M. Japoniei (E), Coreea de N, China, Mongolia, Kazahstan, M. Caspică, Georgia, Azerbaidjan, M. Neagră (S), Ucraina, Bielorusia, Estonia, Polonia, Lituania, Finlanda, M. Baltică (V). **G. Fizică:** R. se întinde de la M. Baltică la Oc. Pacific (11 fuse orare). Este constituită în principal din câmpii și platouri; munții apar în SV (Caucazul), în S, la granița Mongoliei și a Chinei, în E (pe coasta Pacificului). Munții

Ural, munți vechi, sunt o barieră tradițională între Rusia europeană la V și cea asiatică (Siberia) la E. Ei se întind pe cca. 2.000 Km pe direcția N-S, cu o alt. max. de 1.894 m. În partea asiatică între fl. Enisei și Lena se află Podișul Siberiei Centrale (alt. medie 1.000 m), un podiș uriaș, printre cele mai vechi ale continentului. În SV, sunt Munții Caucaz (Caucazul Mare), munți tineri (alt. max. vf. Elbrus, 5.642 m, dintr-un vulcan stins). În sudul Siberiei Centrale se întind munții Saiani și Altai (alt. medie 3.000 m). În SE, centru-E și E Siberian se înșiră lanțuri de munți cu piscuri înalte și ghețari; în SE: munții Oablonovyi, Stanovoi și Djugdjur Djagdî, Cerski, Kolâma și în Verhoiansk, în centru-estic, și extremul estic; în Pen. Kamciatka, munții vulcanici Sredinîi (Kliucev, 4.750 m alt. max.). În extremul SE, la M. Japoniei, sunt munții Sihote Alin. Câmpiile R.: în Europa, la V de Urali, Marea Câmpie Rusă, drenată de Volga și Peciora în N întreruptă de podișuri joase. În partea asiatică, este Marea Câmpie a Siberiei de Vest, drenată de fl. Obi, înaltă de cca. 300 m, o câmpie mlăștinoasă. Apele: o rețea bogată de fluvii mari: în Europa: Volga (3.531 km, cel mai lung fluviu din Europa), care se varsă în M. Caspică, și Peciora (1.809 Km) se varsă în oceanul nordic (M. Peciora); în Asia: Obi (5.410 Km) și Enisei (4.092 Km) se varsă în M. Kara, Lena (4.400 km) se varsă în M. Laptev; Indighirka (1.977 km), Kolîma (2.513 Km) se varsă în M. Siberiei Orientale și Amurul (4.416 Km) la granița cu China; se varsă în M. Ohoțk. Lacurile: Baikal (310500 km²) fiind cel mai adânc de pe glob (1.620 m) în Siberia; în partea europeană: M. Caspică (371.000 Km²), cel mai întins lac de pe glob. **Clima:** Pe terit. R. găsim mai multe feluri de climă: domină clima temperat-continentală, mai umedă spre V, în apropierea M. Baltice și pe țărmul Oc. Pacific, unde se simte influența musonilor; și excesivă în Siberia (Verhoiansk: 75°C, minima absolută). Clima sub-polară și polară, cu ierni prelungi (8-10 luni) și veri scurte, răcoroase. Latitudinea și adesea depărtarea de ocean și dispoziția reliefului, toate contribuie la caracterul specific al climei. **Floră și faună:** Varietatea climei conduce la o varietate a vegetației în R. În zona polară găsim tundra (mușchi, licheni, plante pitice, unele cu flori în vara polară; vegetația nu e continuă) și silvotundra (apar și arbuști izolați). În S tundrei, taigaua, care ocupă cca. 1/2 din terit. țării, pădurea de conifere, care formează o unitate a vegetației de la M. Baltică la Oc. Pacific. Taigaua este cea mai întinsă pădure din lume. Între taiga și stepele din sud se întind pădurile amestecate, zonă de conifere și stejar. Stepă are o vegetație ierboasă; în semideșerturi vegetația este săracă. Pădurea de foioase și stepă se întind în partea europeană. Fauna: extrem de bogată. În tundră: renul, elanul, vulpea polară, lupul de tundră, iepurele alb, potârnichea polară. În insulele Oc. Arctic: ursul alb; în ape: foca, morsa. În taiga sunt: veverița, lupul, ursul brun, râsul, hermelina și samurul, renul, elanul. În zona pădurilor amestecate: lupul, vulpea, ursul, pisica sălbatică etc.. În stepă: rozătoare, păsări răpitoare, în semideșert: șerpi de deșert. În R. există cca. 25 de parcuri naționale în care sunt ocrotite specii rare ale faunei ca: tigru siberian, cerbul silka, foca de Baikal. **Populația:** Federația Rusă este un mozaic de cca. 100 de naționalități și popoare: ruși (peste 80%); ucrainieni, ciuvași, bașkiri, bieloruși, osetini, daghestani, iakuți, kareli ș.a. În partea europeană, care cuprinde 25% din terit. R., trăiește 75% din pop. (între 50-335 loc./Km²); în partea asiatică, care cuprinde 75% din terit. R., trăiește 25% din pop. (sub 25 loc./Km²). Concentrarea max. în partea europeană este de 200-300 loc./Km² (zona Moscovei, Petersburgului). În partea extrem nordică europeană densitatea scade sub 1 loc./Km². Concentr. max. în partea asiatică este în Uralul central (câteva nuclee); 40 loc./Km² și în bazinele carbonifere (în Kuzbass): 35 loc./Km²; în extremul estic siberian densitatea scade până la 30 loc./Km². Zone uriașe din taiga sunt nelocuite; de asemenea în N. Rata natalității este de 14,5‰; a mortalității de 10,5‰. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** R. este un rezervor uriaș de materii prime: cărbune; petrol (în principal în Siberia de Vest), gaze naturale (în reg. Volga-Ural și Tiumen; aduse prin conducte), baza energetică fiind asigurată prin ele; minereuri de fier, mangan, cupru, zinc, plumb, bauxită,

niel; lemn, săruri de potasiu, sulf, sare gemă; bumbac, in, lână. Valorificarea multor resurse ale subsolului este costisitoare datorită distanțelor-uriae care le separă de zonele populate. Energia electrică este obținută prin folosirea hidroenergiei; hidrocentrale pe Volga (Volograd); pe Angara (Bratsk); pe Ienisei (Krasnoiarsk), pe Obi (Novosibirsk); termocentrale și centrale atomo-electrice. Ind. grea: siderurgică (în Urali, reg. Moscova, în bazinul carbonifer Kuznețk); constr. de mașini (Moscova, Sf. Petersburg, Nijni Novgorod, Țarițan), chimică, metalurgie neferoasă, bazată pe exploatarea cuprului, zincului, plumbului și bauxitei (Ural, pe lângă hidrocentralele de pe marile fluvii siberiene); ind. chimică (Ural, Pen. Kola, Omsk, Tomsk, Krasnoiarsk, etc.); ind. lemnului (Sankt Petersburg și Arhanghelsk) și textilă (în zona europeană îndeosebi); ind. alimentară (de lactate, conserve de carne, pește, fructe, legume, ulei, votcă și bere). Agric. se face pe suprafețe mari, cu o mare varietate. În zonele de stepă și silvostepă în partea europeană (în special reg. Volgăi) se cultivă: cereale: grâu, orz, secară; legume, cartofi; plante tehnice; floarea-soarelui, in, tutun, sfeclă de zahăr; pomicultură, viticultură. Creșterea animalelor: cornute mari, porcine, păsări, reni; apicultură. Pescuitul este extins în Oc. Pacific și M. Neagră. Vânătoarea dezvoltată în Siberia, pentru blănuri scumpe. Turismul foarte dezvoltat (în special pentru Moscova și Sankt Petersburg). Exportă: utilaje, instalații ind., petrol, gaze naturale, minereuri. **Transport și comunicații:** R. are o rețea de transport pe măsura dimensiunilor sale uriae: căi ferate (parțial electrificate); cele mai multe în partea europeană. De o mare importanță este linia transiberiană (9.304 km) de la Sankt Petersburg-Moscova-Ecaterinburg-Irkutsk-Habarovsk-Vladivostok. Șoselele moderne cele mai multe sunt în partea europeană. Există numeroase căi navigabile interioare: Volga, Ienisei, Obi etc. Flotă maritimă. Aeroporturi: Moscova, St. Petersburg, Novosibirsk, Volograd, Kazan. **Orașe:** St. Petersburg (port), Nijni Novgorod, Novosibirsk (port), Ecaterinburg, Samara, Omsk, Kazan, Perm, Rostov, Țarițan/Volograd, Krasnoiarsk (port), Vladivostok (port), Murmansk (port), Arhanghelsk (port). **Istoria:** În sec. I î. Hr., în reg. dintre Vistula și Nipru trăiau triburile indo-europene ale slavilor. În sec. V, slavii de răsărit coboară spre SE, unde întâlnesc civilizațiile sciților și sarmaților. Între sec. VI-IX, slavii de răsărit sunt stabiliți în ținuturile dintre Nipru, Oka și Volga superioară. În sec. VIII-IX varegii domină cele două căi de acces dintre M. Baltică și M. Neagră: pe Nipru și pe Volga. În 862, Rurik se stabilește la Novgorod; în 882 Oleg, prinț din dinastia rurikidă, pune bazele statului kievean. Vladimir I (980-1015) impune supușilor săi creștinismul (de rit bizantin), care devine religie de stat. Sub Vladimir I și Iaroslav I cel Înțelept (1016-1018 și 1019-1054), statul kievean înflorește, pentru ca în sec. XII-XIII să se destrame în câteva cnezate care sunt mai ușor cucerite de mongoli (Hoarda de Aur: 1237-1240 după bătălia de la Kalka); vor rămâne sub mongoli două secole, cu excepția Pscovului și a Novgorodului. În 1242, Alexandru Nevski le ține piept Cavalerilor gladiferi, după ce în 1240 îi învinsese pe suedezi; întărește autoritatea centrală. În sec. XIV încep să se diferențieze: Bielorusia, Rusia Mică (Ucraina) și Rusia_Mare. În 1326 mitropolitul se stabilește la Moscova. În 1380, Dimitri Donskoi îi bate pe mongoli la Kulikovo, începutul emancipării R. de sub dominația tătară. În 1425-1462, sub Vasile II, biserica rusă refuză să se unească cu Rorna. Ivan III, care ia titlul de autocrat, organizează un stat puternic și centralizat și se eliberează definitiv de sub mongoli (Hoarda de Aur începe să se destrame în mai multe hanate). Ivan IV cel Groaznic (1533-1584) ia titlul de țar. În 1552-1556 el cucerește hanatele Kitzan și Astrahan. În 1582, expansiunea în Siberia; în jumătate de sec. se ajunge la Pacific. În 1598 se stinge dinastia Rurikidă. După domnia lui Boris Godunov (1598-1605), R. cunoaște tulburări politice și sociale; este invadată de suedezi și polonezi. În 1613 Mihail Fedorovici fondează dinastia Romanovilor care va continua până la revoluția din 1917. Redevine imperiu (multinațional). Anexarea Ucrainei orientale, în urma războaielor antipoloneze a cazacilor, condusă de Bogdan Hmelnițchi, antrenează războiul cu Polonia (1654-1667) și unirea

Ucrainei din stânga Niprului cu Rusia (1654). Petru I (1682-1725) modernizează instituțiile R. prin reforme și întărește absolutismul țarist. În 1709 Rusia câștigă victoria la Poltava împotriva suedezilor (sub Carol XII) și obține ieșire la M. Baltică. În 1703, Petru fondează Sankt Petersburgul, reședință imperială. Se trasează direcțiile de expansiune ale R. spre M. Baltică, Asia Centrală și M. Neagră. Împ. Ecaterina II (1762-1796) întărește statul rus prin reforme și pe plan extern R. devine o mare putere. Duce o politică de expansiune. În 1774, prin tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, R. obține accesul la M. Neagră, iar la a 3-a împărțire a Poloniei ea obține Bielorusia, Ucraina occidentală și Lituania. Întărită, R. va repurta victorii asupra Împ. Otoman, a Iranului și a lui Napoleon. După Congresul de la Viena (1814-1815), R. devine „jandarmul Europei”. Între 1853-1856, Războiul Crimeii: R. se lupta cu Turcia aliată cu Franța și Marea Britanie și pierde; este victorioasă în războiul antiotoman din 1877-1878. Între 1859 și 1895, R. cucerește Asia Centrală. Prin Tratatul de la Aihun (1858), chinezii recunosc anexarea reg. fluviului Amur și a Sahalinului de N. În 1904-1905 R. este înfrântă în războiul ruso-japonez. Izbucnește revoluția burghezo-democratică din 1905-1907, care va fi înăbușită de autoritatea țaristă. Rusia formează Tripla Alianță (cu Franța și Marea Britanie) opusă Puterilor Centrale. În primul război mondial (1917-1918), R. luptă împotriva Germaniei, Austro-Ungariei și Turciei. Situația internă a R. este tulbură, pe front suferă înfrângeri, iar ca urmare izbucnește revoluția din februarie 1917, care abolește țarismul și proclamă republica. La 7 noiembrie 1917 puterea este preluată de P. bolșevic condus de Lenin. În Congresul Sovietelor se dau: „Decretul asupra păcii” și „Decretul asupra pământului”. Izbucnește războiul civil. Generalii albi Denikin, Kornilov, Wrangel și Kolveak sunt sprijiniți de puterile europene, ostile puterii sovietice și comunismului; noul regim recunoaște independența Finlandei (1917), a țărilor Baltice și Poloniei (1918), autodeterminarea popoarelor ca principiu, nu și în majoritatea cazurilor reale. Se creează „Armata Roșie” și se instituie treptat „dictatura proletariatului”. Între 1918-1921 se instituie „comunismul de război”. Toate forțele nebolșevice vor fi supuse unui regim de anihilare. Este creată o poliție secretă (CEKA) care pe parcursul anilor își va schimba numele (NKVD, GPU și KGB). Ea va extermina milioane de „contrarevoluționari”, de adversari politici reali sau imaginari. După victoria bolșevicilor în războiul civil, între 1921-1925 este perioada reconstrucției econ. pe baza NEPU-lui. La 30.XII.1922 se constituie URSS, ce urmează Rusiei Sovietice; în 1924 moare Lenin și este adoptată prima Constituție a U.R.S.S. După moartea lui Lenin, care. instituisese monopolul partidului unic și pusese bazele tacticii și strategiei partidului, succesorul la conducerea partidului este V.I. Stalin, care va institui treptat o dictatură sângeroasă. Între 1924-1925, URSS este recunoscută pe plan diplomatic de către Marea Britanie, Franța, Italia, Japonia și SUA (1933). În 1925 Stalin va impune teza „construcției socialismului într-o singură țară”, opusa tezei lui Troțki asupra „revoluției permanente”. Troțkiștii, reali sau contrafăcuți, vor fi anihilați. În anii 1926-1929 se realizează industrializarea URSS, pe baza planurilor cincinale, și în 1929-1930 colectivizarea forțată a agriculturii. Sacrificiile în vieți umane sunt uriașe (lagăre tip Gulag). În 1934, Rusia devine membru al Societății Națiunilor. În 1935 Stalin încheie pact de neagresiune cu Franța și Cehoslovacia. Între 1936-1938 se fac „epurările”; Stalin își elimină toți adversarii, politici, elita partidului, a conducerii statului și a armatei prin procese trucate. La 23 august 1939, URSS încheie cu Germania nazistă pactul secret Molotov-Ribbentrop, care împarte Europa în sfere de influență ale celor două mari puteri: URSS vor fi luate prin surprindere de atacul Germaniei la 22 iunie 1941. Cu ajutorul Puterilor Aliate, Rusia iese învingătoare din cel de al doilea război mondial și o mare putere; ea va impune statelor din est, din sfera sa de influență, practic sub ocupația Armatei Roșii, regimuri de tip comunist. Urmează perioada războiului rece, expresie a luptei celor două sisteme politice și economice opuse: capitalism și socialism și o cursă a înarmărilor însoțită de o serie de conflicte zonale. După moartea lui Stalin

(1953), la Congr. XX al PCUS (1956), N.S. Hruscirov îi înlătură pe colaboratorii lui Stalin și denunță cultul personalității și crimele epocii staliniste. Se propagă teza coexistenței pașnice a celor două sisteme de blocuri militare adverse. Estul rămâne în continuare sub controlul URSS; orice încercare de a se elibera eșuează, fiind imediat reprimată (Germania - 1953; Ungaria, Polonia - 1956; Cehoslovacia -1968). Sub conducerea lui L.I. Brejnev (1964-1982), sistemul sovietic se anchilozează mai puternic, vădind criza sa profundă. În 1985 și 1988 este ales conducător al partidului și apoi al statului Mihail Gorbaciov, care încearcă să reformeze societatea sovietică printr-un pluralism în cadrul partidului: democratizare, eficiență economică și politică, destindere în viața internațională (politică cunoscută sub numele de glasnost și perestroika). O adevărată efervescență ia naștere în societatea sovietică, ducând la intensificarea tensiunilor mocnite. Încep conflicte teritoriale, interetnice etc. Țările Baltice, anexate de URSS în 1940, își proclamă independența. Unitatea și integritatea teritorială a URSS se prăbușește; prin referendum, republicile unionale votează pentru transformarea URSS într-o federație de republici egale în drepturi. (Uniunea Republicilor Sovietice Suverane). În Europa de Est, după regula dominoului, regimurile comuniste se prăbușesc succesiv. În 1990, Rusia adoptă declarația de suveranitate. În 1991 se desființează CAER-ul și Tratatul de la Varșovia. Rusia semnează la Paris „Carta pentru o nouă Europă”. Confruntarea Est-Vest încetează. În 1991 o încercare de puci eșuează. Forțele reformatoare se alătură lui. Elțân. PCUS este interzis; republicile unionale își proclamă independența. În 1991, R. Ucraina și Belarus hotărăsc crearea Comunității Statelor Independente (egale în drepturi, care au instituții ce le coordonează activitatea) și actul de constituire se semnează la Alma Ata, la 21.XII.1991 de către 11 republici independente, foste unionale. La 25.XII.1991, URSS își încetează oficial existența după retragerea lui Gorbaciov din funcția de președinte. În 1991, Rusia succede URSS-ului ca putere nucleară și ca membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU. Trecerea la economia de piață adâncește sărăcia și corupția. Cecenia refuză să semneze noul tratat federal; o serie de popoare de pe Volga și din Caucazul de Nord își cer independența; conflicte de interese opun Ucraina Rusiei (statutul Crimeei, controlul flotei din M. Neagră); problema Transnistriei din Rep. Moldova. În 1993 conflict între președintele Elțân și Sovietul Suprem (Elțân dizolvă adunarea și hotărăște să intervină armata). Alegeri legislative și un referendum asupra proiectului de Constituție, care este adoptată. Alegerile consacră ridicarea extremei drepte naționaliste. În 1994 R., Ucraina și Statele Unite semnează un acord asupra demantelării arsenalului nuclear staționat în Ucraina. În 1997, Rusia se opune extinderii și includerii de noi state, din est, în NATO. **Statul:** este republică prezidențială, stat federal. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Deputaților Poporului, iar între sesiunile acestuia, de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

San Marino

Denumirea oficială: Serenisima Republică San Marino

Capitala: San Marino (4180 loc.)

Limba oficială: italiana

Suprafața: 60,57 km²

Locuitori: 23.000 (130 loc./ km²)

Religia: catolicism 95%

Moneda: lira sanmarineză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 septembrie

Geografie: S. M. este un stat în Europa de Sud; o enclavă în NE Pen. Italice. Este delimitată numai de terit. italian. **G. Fizică:** S. M. este așezat pe versantul adriatic al Munților Apenini Nordici (Monte Titano, 738 m. alt. max.). Nu are ieșire la mare. Relieful este format din coline argiloase și șisturi. Terit. aparține bazinului inferior al râului Marano. **Clima:** este mediteraneană, cu veri călduroase și ierni blânde și ploioase. **Floră și faună:** o mare parte din țară este acoperită de păduri; faună specifică. **Populația:** este formată din: italieni, sanmarinezi; în străinătate sunt cca. 19.000 de sanmarinezi. Rata natalității: 10,6‰; a mortalității: 7,3‰. Pop. urbană: 99%. **Resurse și economie:** Ramura principală a econ. este turismul; este dezvoltată filatelia. Agric. se bazează pe viticultură și pomicultură. Se exploatează piatra de construcție; fabrică de porțelanuri (la Borgo Maggiore), ind. textilă, a pielăriei, și artizanat. **Transporturi și comunicații:** Cale ferată electrificată și o cale rutieră ce leagă San Marino de Italia. **Orașe:** Serravalle, Dogana, Borgo Maggiore. **Istoria:** San Marino ia ființă în 301 d. Hr.; legenda spune că aici s-a refugiat pietrarul dalmat Marino. Începând cu sec. IX San Marino se dezvoltă în jurul mănăstirii San Marino. Este stat independent din sec. XIII (1263) una dintre cele mai vechi organizări statale (republici) din Europa. Statutul său politic, principiile constituționale au fost respectate de-a lungul anilor; Congresul de la Viena (1815) recunoaște San Marino ca stat independent, iar în 1861 guvernul Italiei unificate îl recunoaște de asemenea. Tratatul de bună vecinătate cu Italia (1862) ca protectorat al Italiei este inclus în aceeași Uniune vamală și monetară cu Italia. **Statul:** este republică parlamentară, conform principiilor Constituției în vigoare, din 1263 (cea mai veche din lume): Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Mare și General (Consiglio Grande e Generale); cea executivă de doi căpitani regenți aleși pe 6 luni și de un cabinet (Congresul Statului), numit de Consiliul Mare și General. Multipartitism.

Slovacia

Denumirea oficială: Republica Slovacia

Capitala: Bratislava (440.000 loc.)

Limba oficială: slovacă

Suprafața: 49.000 km²

Locuitori: 5,3 mil. (107 loc./km²)

Religia: catolicism (majoritar); protestantism, ortodoxism

Moneda: koruna slovacă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 august

Geografie: Slovacia este așezată în Europa Centrală. Limite: Polonia (N), Ucraina (E), Ungaria (S), Austria și Cehia (V și NV). **G. Fizică:** S. este o țară muntoasă, ocupată de Carpații Mici (768 m alt. max.), Carpații Albi (cca. 1000 m alt.); Tatra Înaltă (în N): cel mai înalt masiv cristalin al Carpaților (vf. Gerlachovka 2655 m); alt masiv Tatra Joasă. Munții Metalici ai Slovaciei (1477 m alt. max.) de origine vulcanică, sunt despărțiți de cei din N printr-un culoar tectonic, orientat de la E la V, pe valea râului Hron. În S terit. se întind porțiuni din Câmpia Tesei (SE). Râurile drenează văile ce despart lanțurile muntoase: Vah și Hron, Nitra. În S, Dunărea curge pe 172 km. **Clima:** este temperat-continentală cu precipitații bogate; peste 750 mm/an) și cca. 750 mm/an în zonele joase. **Floră și faună:** Țară muntoasă, este bogată în păduri

de conifere și foioase; pășuni alpine. Parcul Național Tatra Înaltă este printre cele mai întinse zone ocrotite ale Europei, cu faună specifică Europei Centrale. **Populația:** este formată în proporție de 87% din slovaci (de origine slavă); maghiari 10%; cehi, ucrainieni, ruși, polonezi etc. Concentrarea max. a pop. în jurul cap. Bratislava (cca. 160 loc./ km²). Rata natalității: 14,8‰; a mortalității: 10,3‰. Pop. urbană: 58%. **Resurse și economie:** Ind. Slovaciei se bazează pe resurse interne: cărbuni, fier, bauxită, uraniu, cupru, mercur, argint, roci de construcții. Puterea energetică se bazează pe resursele de cărbune și de hidroenergie. Energia electrică este produsă de termocentrale, hidrocentrale și centrala atomoelectrică de la Bohunice. Ind. petrolului, siderurgiei, a constr. de mașini, a lemnului, textilă și alimentară; mai puțin competitive ca ale Cehiei; în proces de restructurare. Orașe industriale: Bratislava și Kosice. Agric. axată pe cultura de: cereale (grâul, porumb), sfeclă de zahăr, cartofi; viticultură, pomicultură. Se așteaptă de la turism o mai mare dezvoltare (este activ în zona Dunăreană - Bratislava și în zonele montane). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; navigație pe Dunăre. Aeroport la Bratislava. **Orașe:** Kosice, Nitra, Zilina, Presov, Banska, Bystrica, Trnava, Poprad. **Istoria:** În mileniul I î. Hr. S. era locuită de triburi de celți, de daci, apoi de suebi, vandali, longobarzi. În sec. VI pe acest terit. se stabilesc triburi ale slavilor de apus. În sec. IX acestea trec sub autoritatea francilor: Statul lui Sarrto (623-659) cuprinde terit. S. După 830, S. de apus este înglobată în Marele Cnezat al Moraviei. Călugării misionari Chiril și Metodie (863-864) ajută la creștinarea S. În sec. X atacul ungurilor dinspre Câmpia Panonică, Marele Cnezat al Moraviei se prăbușește, iar S. este înglobată în statul ceh din Bohemia (dinastia Premysl). În 1025 S. este ocupată de Regatul Ungar, care apoi o colonizează cu: germani, cehi, unguri. Pop. orașelor în sec. XI-XV este preponderent germană. În 1526, în urma bătăliei de la Mohocs, cu turcii, Regatul Maghiar se destramă; S. va intra în Imp. Habsburgic. În sec. XIX crește mișcarea națională. În 1918, S. este înglobată în Cehoslovacia. În 1939, statul slovac este sub protectorat german. Între 1945-1948, S. este: reintegrată Cehoslovaciei și intră în sfera de influență sovietică. În 1968 armata Tratatului de la Varșovia, la intervenția lui Leonid Brejnev, înăbușă „Primăvara de la Praga”; mișcare reformistă. În 1969, S. i se acordă un statut de republică federală. În oct.-nov. 1989, în urma demonstrațiilor populare de la Praga („Revoluția de catifea”), se constituie un guvern de uniune națională, se înlătură regimul comunist, iar Vaclav Havel, fostul disident, devine președinte. În 1990, Cehoslovacia ia numele de Republica Federativă Cehă și Slovacă. În 1992, alegerile legislative sunt câștigate în S. de Mișcarea pentru o S. Democrată condusă de Vladimir Meciar. Separarea Cehiei de S. se face în urma unor tratative bilaterale; hotărârea intră în vigoare la 1.I.1993 și se proclamă Republica Slovacă, stat independent. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției intrate în vigoare la 1.I.1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Național; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Multipartitism.

Slovenia

Denumirea oficială: Republica Slovenia

Capitala: Ljubljana (330.000 loc.)

Limba oficială: slovena

Suprafața: 20.226 km²

Locuitori: 2 mil. (991oc./ km²)

Religia: catolicism 90%; islamism; ortodoxism

Moneda: tolar

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 iulie

Geografie: S. este așezată în S. Europei și în NV. Pen. Balcanice. Limite: Austria (N), Ungaria (NE), Croația (E și S), M. Adriatică (Golful Veneției) la V, Italia (V). **G. fizică:** S. se întinde de la poalele Alpilor (Alpii Karawanken), înconjurată de Italia, Austria și Ungaria. Se disting: Savinjske Alpe cu vf. Grintavec, 2558 m alt., Alpii Iulieni, cu vf. Veliki Triglav, 2865 m alt. și mai scunzi, m-ții Pohorje (1542 m. alt.). În S. terit., o reg. calcaroasă de platou, cu forme carstice (peștera Postojna), aparținând prelungerii Alpilor Dinarici. Între ele, o deschidere formată de văile Dravei și Savei: depresiunea Ljubljanei și Celjei. Numeroase lacuri. **Clima:** este temperat-continentală, cu influențe oceanice. Temp. medie anuală este de 0-2°C în ianuarie și de 20-22°C în iulie. Precipitațiile sunt bogate: 1000-1500mm/an, iar în Alpii Iulieni 3000 mm/an. Climă mediteraneană în reg. coastei adriatice. **Floră și faună:** Pădure de conifere și în special de foioase, specifică Europei Centrale; vegetație mediteraneană. Fauna specifică Europei Centrale și zonei mediteraneene. Parcuri naționale, printre care renumitul Triglav, foarte extins. **Populația:** este formată din 95% sloveni, 3% croați, sârbi, maghiari. Concentrarea max. în depresiunea Ljubljanei. Rata natalității: 10,6‰; a mortalității: 10,7‰. Pop. urbană: 63%. **Resurse și economie:** S. și-a dezvoltat o economie de piață și o privatizare care i-au permis, încă înainte de 1990, un avans față de celelalte republici ale Iugoslaviei: ind. prelucrătoare: constr. de mașini (utilaj ind., autovehicule); microelectronică (optică electronică); a lemnului (mobilier), farmaceutică; a pielăriei; textilă. S. are resurse min. puține: minereu de fier, mercur, plumb, zinc etc. Agric. se bazează pe creșterea animalelor cornute mari. Cultivă: viță de vie, pomi fructiferi; cereale, cartofi. Turismul foarte dezvoltat (stațiuni balneoclimaterice pe coasta Adriaticei; stațiuni specifice sporturilor de iarnă. Transporturi și comunicații: căi ferate și căi rutiere. Orașe: Maribor, Celje, Kranj, Velenje, Capodistria / Keper. **Istoria:** În antichitate locuită de triburi ilire și celtice; în sec. II-I î. Hr. devine provincie a Imp. Roman (din 395 Imp. Roman de Apus). În sec. VI-VII se stabilesc pe terit. S. triburi de slavi meridionali (sloveni). În sec VII se formează Marele Ducat al Kairantanei/Karintltiei. În 788 S. este înglobată în Regatul lui Carol cel Mare. În sec. VIII-X se creștinează (rit catolic). Între 907-955 este supusă de unguri. În 1278, S. trece-sub dominația Habsburgilor. Din sec. XV-XVII: colonizare germană. Între 1809-1813, S. este înglobată în Provinciile ilirice (sub Napoleon Bonaparte). În 1814 reg. slovene sunt restituite Austriei. În 1918 S. intră în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, care în 1929 ia numele de Iugoslavia. Între 1940-1945 este împărțită între Germania, Italia și Ungaria. Conform Constituției din 1946, Slovenia devine una dintre republicile federative ale Iugoslaviei (din 1963 ale RSFI). După moartea lui Tito (1980), conducătorul RSFI, începe criza politico-socială și economică a țării; tensiuni, conflicte între naționalități. Decalajele între dezvoltarea diferitelor rep. din federație se evidențiază mai mult. S. și Croația se declară pentru revizuirea federației, apoi pentru independență. În ian. 1989, S. renunță la partidul unic și la denumirea de socialistă a republicii. În 1990, S. se pronunță pentru independență, prin referendum. Armata federației iugoslave intervine, după care este obligată să se retragă în 1991. În 1992, independența S. este recunoscută de comunitatea internațională și admisă în ONU. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de un Parlament bicameral (Adunarea Statului și Consiliul Statului) cu mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de un cabinet numit de Parlament. Multipartitism.

Spania

Denumirea oficială: Regatul Spaniei

Capitala : Madrid (3 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 505.000 Km² (inclusiv Canarele)

Locuitori: 39 mil. (78 loc./Km²)

Religia: catolicism cca. 97%; islamism

Moneda: peseta

Ziua națională: 12 octombrie (ziua hispanității)

Geografia: S. este așezată în Europa de sud-vest, ocupând cea mai mare parte din Pen. Iberică. Mai cuprinde: ins. Baleare din M. Mediterană, ins. Canare din Oc. Atlantic. Limite: Franța, Andorra (N), M. Mediterană (E și S), Portugalia (V), Oc. Atlantic (V și N). **G. Fizică:** Relieful S. reprezintă un vast podiș muntos (Meseta Central), înconjurat de lanțuri muntoase: Cordiliera Cantabrică (N), Picos de Europa, 2.648 m. alt., Cordiliera Iberică (NE), Cordiliera Betică (SE) cu vf. Mulhacen, 3.478 m din Sierra Nevada. Pod. este străbătut de lanțuri muntoase, Cordiliera Centrală: Sierra de Guadarama (la N de Madrid), Sierra de Gredos, Sierra de Gata (V), care împart Meseta în diverse platouri: Vechea Castilie (NV), 1.000 m alt. max.; Noua Castilie (la SE de Madrid). 700 m alt. max. În NE Pen. Iberice sunt Munții Pirinei (m-ții. Maladeta), pe granița cu Franța; cu vf. Pico d'Aneto, 3.404 m. Câmpiile Andaluziei în S și Aragonului, în NE. Rețeaua hidrografică este săracă; vara apele au un debit scăzut (Meseta împiedică influența M. Mediterane și a Oc. Atlantic), iar iarna; ridicat, producând inundații; Tago (în centru), Ebru (NE), Duero (NV). O excepție este Guadalquivirul, care este alimentat de ghețarii din Sierra Nevada (cei mai sudici ghețari din Europa); se varsă în Oc. Atlantic. Ebru se varsă în M. Mediterană. În Oc. Atlantic, la 100 km de coasta Africii sunt ins. Canare / Islas Canarias Gran Canaria, Tenerife, Gomera, Hierro, La Palma etc. muntoase de origine vulcanică (3.718 m alt. max.): 7.300 Km². Ins. Baleare/Islas Baleares (Mallorca, Menorca, Ibiza, Formentera), la 200 km de țărmul spaniol: 5.000 km², în M. Mediterană. Relief muntos, țărmul crestat. **Clima:** este temperat-oceanică în NV, cu precipitații bogate; mediteraneană în E și S., cu veri calde și uscate în Meseta Central. Zidul muntos ce înconjoară podișul împiedică influența marină. Temp. medie anuală: în ianuarie pe coasta sudică și Andaluzia peste 10°C; alte coaste 6°-10°C; Spania centrală 2°-6°C; zona montană sub 2°C; în iulie: Alicante și Andaluzia: peste 27°C, sudul S. și bazinul Ebru: 22°-27°C; munții din N și Galicia sub 8°C. Precipitații: Meseta în nord, bazinul Ebru sub 400 mm/an; Galicia, Asturias, Țara Bascilor pe coastă peste 760 mm/an. **Floră și faună:** Meseta Central are o vegetație de stepă cu ierburi sărace dar și savană. În munți, păduri de foioase și de conifere (10%; din terit.). Pe coasta Mării Mediterane vegetație specifică: tufișuri de maquis sau citrice, migdali, castanul dulce, stejarul de plută. Fauna corespunzătoare acestor formații vegetale. **Populația:** majoritatea spanioli, care după provinciile istorice sunt: castilieni peste 70%, catalani cca. 20%, galicieni 6%, basci 1,5% etc. Cca. 4 mil. de spanioli trăiesc peste graniță. Concentrarea max. a pop. pe coastă: în reg. M. Mediterane: Catalonia (NE), în Andaluzia, Valencia și în Castilia Nouă. Zonele din interior, Castilia Veche, Extremadura și pe înălțimi au pop. mai puțin densă. Rata natalității: 9,8‰; a mortalității: 9,3‰. Pop. urbană: 77%. **Resurse și economie:** Una din țările cele mai dezvoltate ale Europei; o ec. industrial-agrară. Ind. prelucrătoare foarte diversificată; ind. tradiționale: textilă, pielărie, încălțăminte (Cordoba), ind. alimentară (ulei de măsline; locul I pe glob); tutun, zahăr, vin (locul III pe glob). Și-a dezvoltat: electronica și informatica; metalurgia feroasă (Oviedo Bilbao), neferoasă (Voladolid, Barcelona,

Cartagena), constr. de mașini (autovehicule, nave maritime, avioane), rafinarea petrolului, chimică, sticlărie, materiale de construcții. Ind. energetică se bazează pe numeroase hidrocentrale, termocentrale pe cărbune și centrale atomoelectrice. Agric. este o ramură de bază a econ.; S. este un mare producător european de măslin, fructe și legume. Se cultivă: bumbac, tutun, orez în zonele mediteraneene de pe coastă și în Câmpia Andaluziei; cereale: grâu, porumb; sfeclă de zahăr în Meseta Central și Câmpia Aragonului; creșterea bovinelor în NV, unde este umed și răcoare; pescuitul pe coaste și în insule. Turismul foarte dezvoltat (numărul de turiști anual este cu mult mai mare decât al pop. S.); stațiuni balneoclimaterice pe coasta Mediteranei, ins. Baleare și Canare trăiesc din turism; în general sfera serviciilor foarte dezvoltată.

Transporturi și comunicații: S. are o flotă comercială importantă; căi ferate; autorute. Aeroporturi la: Madrid, Malaga (S), Sevilla (SV), Alicante (E), Valencia (E), Barcelona (E).

Orașe: Barcelona (E), Valencia (E), Sevilla (SV), Zaragoza (NE), Malaga (S), Bilbao (N): Există cca. 13 universități; cea mai veche fiind Salamanca (1230).

Istoria: S. era locuită din epoca de piatră (peșterile pictate de la Altamira). În mileniul I invazia celților peste vechea pop. iberică dă naștere pop. celtiberice. Colonizarea coastei sudice de către fenicieni (sec. XI-X î. Hr.) și greci (sec. VII î. Hr.); Cartaginezii conduși de Harnilcar Barca vor cuceri coloniile feniciene și vor ocupa partea sudică a pen. (sec. III-I î. Hr.). Roma transformă S. în provincie romană: Hispania (sec. II-I î. Hr.), în urma câștigării celui de al doilea răz. punic (218-201 î. Hr.); provincia- Hispania devine un centru al culturii Romane; se răspândește creștinismul. În sec. V năvălesc vandalii, vizigoții (triburi germanice). În 711-718 S. este cucerită de arabi; devine emirat; din 929-1031, califat omeyyad, independent cu reședința la Cordoba, splendid centru cultural. Se fac lucrări de irigații, se introduc culturi noi și meșteșuguri, înfloresc comerțul. Din nordul creștin, din Asturia, începe din sec. VIII Reconquista; se eliberează terit. ce vor deveni regatele Leon, Castilia, Aragon, Navarra și Portugalia. În 1479 se unește Aragonul cu Castilia, prin căsătoria Isabelei de Castilia cu Ferdinand de Aragon și se constituie Regatul Spaniei. Granada este ultima cucerită de la arabi (1492). În sec. XIII-XIV, S. cucerește: Ins. Baleare, Sicilia, Sardinia devenind o mare putere continentală și maritimă. În sec. XV și XVI Spania și Portugalia fac descoperirile geografice: descoperă Lumea Nouă. În 1519 Carol Quintul, care era și rege al S. (Carol I), devine, împărat al Imp. Romano-German și moștenitor al posesiunilor habsburgice, S. devenind cea mai mare putere europeană, mai cuprinzând: Regatul Neapolelui, Milano, Țările de Jos, America Centrală și Meridională, temporar Portugalia. În a doua jumătate a sec. XVI, sub Filip II, începe declinul puterii S.; în 1881 Olanda își proclamă independența; în 1588 „Invincibila Armada” este distrusă de englezi, în 1640 pierde Portugalia, 1700; stingerea dinastiei de Habsburg. Începe Războiul pentru Secesiune al S. Prin Pacea de la Utrecht (1713), S. i se iau posesiunile europene; Gibraltarul trece sub stăpânire britanică. Prin Tratatul de la Paris (1763) S. câștigă Louisiana și pierde Florida, recâștigată mai târziu. În 1808 Franța lui Napoleon cucerește S.; se declanșează un război de eliberare națională sprijinit de englezi. În 1810-1826 emanciparea coloniilor spaniole din America Latină urmează seria războaielor civile din sec. XIX, care slăbesc S.; în 1873 prima proclamare a republicii spaniole. S. este învinsă în războiul hispano-american (1898) și pierde: Cuba, Puerto Rico, Filipinele, ins. Guam în favoarea SUA. Urmează o perioadă de anarhie și de mișcări naționaliste (bascii, catalonii). În 1931, victoria în alegeri a partidelor republicane; este proclamată republică și noul guvern reformează viața politică: se introduce votul universal, se separă biserica de stat; secularizarea averilor mănăstirești. 1936: victoria în alegeri a Frontului Popular și insurecția militară și naționalistă a generalului Franco; se declanșează un război civil (1936-1939) sângeros: 600.000 de morți. În acest război civil, Franco este susținut de Germania și Italia, puteri fasciste, iar republicanii de către URSS, Mexic și brigăzile internaționale. Franco devine șef al statului pe viață („caudilo”)

cu un partid unic și un regim dictatorial. După al doilea război mondial; în care S. a fost nonbelligerantă, duce o politică filoamericană și prosperă. După moartea lui Franco (1975), este proclamat rege Juan Carlos de Bourbon, care conduce țara de la regimul dictatorial spre democrație. Este dizolvat partidul lui Franco (Mișcarea Națională) și sunt legalizate partidele de stânga; se fac alegeri pentru Cortesuri (Parlamentul), câștigate de Uniunea Centrului Democratic (prim-ministru Adolfo Suarez); sunt eliberați deținuții politici (1977). În 1978 se adoptă o nouă Constituție care restabilește instituțiile reprezentative și formează guverne reprezentative în cele 17 regiuni ale țării. În 1981, regele Juan Carlos dezamorsează o tentativă de putsch militar. În 1982 S. intră în NATO; în 1986, prin referendum, se confirmă adeziunea S. pentru intrarea în CEE. Trei legislaturi (1986, 1989 și 1993) P. Socialist Muncitoresc câștigă alegerile; guvern monocolor. În 1997 alegerile sunt câștigate de dreapta creștin-democratică, Maria Aznar. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de Cortesuri (Parlament) compuse din Senat și Congresul Deputaților; durata mandatului: 4 ani; cea executivă de rege și de Consiliul de Miniștri, numit de Suveran, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Suedia

Denumirea oficială: Regatul Suediei

Capitala: Stockholm (1,5 mil. loc.)

Limba oficială : suedeza

Suprafața: 450.000 km²

Locuitori : 8,7 mil. (19loc. / Km²)

Religia : protestantism 95 %; catolicism, ortodoxism

Moneda : krona

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: S. este așezată în N Europei, în Pen. Scandinavă: Limite: Norvegia (V și N), Finlanda, M. Baltică (E), Strâmtoarea Kattegat (V). **G. Fizică:** S. ocupă cea mai mare parte din Pen. Scandinavică și numeroase insule în M.Baltică (Gotland, 3.200 km² și Oland 1.350 Km²) și în G. Botnic. În V țării se află Alpii Scandinavici (vf. Kebnekaise, 2.122 m alt.) care coboară spre V, într-un podiș (Pod. Norrland). Litoralul Mării Baltice este crestat de fiorduri. În sud-est de-a lungul coastei sunt câmpii cu morene glaciare și depresiuni lacustre; mai spre sud, câmpia Gotland, mai joasă, cu mlaștini și lacuri; câmpia vălurită Scania, în extremitatea sudică. Ghețarii au lăsat urme evidente: văi glaciare, lacuri (peste 90.000 de lacuri, mai mari: Vanern de 5.585 Km², Vatern de 1.900 km² etc.). Ape: râurile S. au un curs paralel și se varsă în Marea Baltică și G.Botnic. În strâmtoarea Kattegat se varsă Gota. **Clima:** este în cea mai mare parte temperat-continentală; subarctică în N, cu ierni lungi și aspre (Cercul Polar) și mai blânde în S, sub influența mării (câmpia Scania). Temp. medie anuală în februarie și iulie: Stockholm: -3°C și 17°C. În Laponia, -15°C și 12°C. Zăpada se menține în medie 47 de zile pe an în Scania și 190 de zile în Laponia. Precipitațiile: în N Norrland-ului sub 500 mm/an; Stockholm: 580 mm/an; în V 890 mm/an. **Floră și faună:** 50% din terit. Suediei este împădurit (păduri de conifere); pajiști. În N, tundră. Faună: ursul, elanul, nevăstuica, hermelina, numeroase păsări de apă. Există peste 700 de rezervații și 16 parcuri naționale ce protejează atât flora de tundră și taiga, cât și fauna. **Populația:** majoritatea suedezi; laponi în N (cca. 15000); finlandezi. Concentrarea max. a pop.

în centrul și sudul țării (nucleele urbane au peste 150 loc./ Km²); pe litoral. În cea mai mare parte a țării densitatea e slabă sub 5%. În Suedia trăiesc cca. 400.000 imigranți (iugoslavi, norvegieni, danezi, turci, polonezi, germani etc. Rata natalității: 13,6‰; a mortalității: 10,9‰. Pop. urbană 83%. **Resurse și economie:** S. are o economie dezvoltată industrial-agrară, cu tradiție în pescuit, creșterea animalelor și exploatarea lemnului. Este una din țările cele mai puternic industrializate ale lumii. Resurse minerale (variate): minereu de fier, uraniu; șisturi bituminoase, argint, cupru, zinc, plumb, sulf. Ind. Suediei se bazează pe valorificarea minereului de fier (de bună calitate) extras din Kiruna (N) și Gallivare (S); a lemnului, a hidroenergiei și pe înalta calificare a forței de muncă. Ramuri de bază: siderurgia, constr. de mașini (locomotive, automobile, nave maritime, utilaje forestiere, televizoare etc.), ind. chimică și metalurgie feroasă și neferoasă (în centrul țării). Energia electrică obținută, în special în hidrocentrale (exportată în Danemarca prin cablu submarin); centrale atomoelectrice; industria lemnului (cherestea, mobilă, hârtie, celuloză, schiuri, chibrituri, plăci aglomerate); industria textilă se bazează pe materie primă de import. Agric. se practică în sud, în Scania, unde se cultivă: orz, grâu, sfeclă de zahăr, legume, cartofi. Creșterea animalelor: cornute mari, porci, cai, oi, reni, păsări. Pescuitul în M. Baltică și Golful Botnic. Exportă: minereuri de fier, celuloză, hârtie, chibrituri, fontă, oțel, nave maritime, automobile ș.a. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate, majoritatea electrificate (în partea centrală și sudică). Legături pe cale ferată cu Murmansk și Narvik. Șosele bine întreținute. Navigația maritimă și pe lacurile interioare, legate prin canale. Porturile sunt legate prin ferry-boat cu țările riverane. Aeroport internațional la Stockholm. **Orașe:** Goteborg (port), Malmö (port), Uppsala, Lund, Norrköping, Västerås. Există 6 universități, dintre care Uppsala (1477) cea mai veche. **Istoria:** După ultimele glaciațiuni (acum 10.000 de ani), terit. S. va fi locuit de triburi germanice. În sec. IX se răspândește creștinismul, mai ales după botezarea regelui. Olof Skotkonung. În timp ce în sec. IX-XI, danezii și norvegienii fac expediții în vestul european, suedezii, cunoscuți sub numele de varegi, fac comerț mai ales cu rușii. În sec. XI ia naștere statul unificat. În sec. XII, Erik cel Sfânt (1156-1160) cucerește Finlanda care va fi înglobată în regatul suedez până în 1809. În 1164 ia naștere arhiepiscopia de Uppsala, care devine capitala religioasă a S. Birger, fondator al dinastiei Folkung, își stabilește capitala la Stockholm. Între 1314-1363 S. se unește cu Norvegia, sub Magnus II Eriksson. Între 1397-1523, Suedia face parte din Uniunea de la Kalmar, împreună cu: Norvegia, Islanda și Finlanda, sub hegemonia suveranului Danemarcei. S. va juca un rol important în comerțul hanseatic. Între 1523-1560, regele Gustav I Vasa suprimă privilegiile comerciale ale Hansei și face să se recunoască ereditatea coroanei; luteranismul devine religie de stat. Participă la Războiul de treizeci de ani. În Războiul Nordic (1700-1721) împotriva Rusiei, Poloniei și Danemarcei, S. este înfrântă și pierde supremația nordului. În 1814, prin pacea de la Kiel, se formează uniunea personală suedezo-norvegiană. În 1865 S. are o Constituție liberală; în 1888 adoptă liberul schimb. În 1905, S. se desparte de Norvegia. În primul război mondial își păstrează neutralitatea. Social-democrația va domina viața politică a S. din 1932-1976 (modelul suedez). Suedia își păstrează neutralitatea și în al doilea război mondial. După 1950, social-democrația slăbește. Constituția din 1975 dă regelui un simplu rol onorific. Între 1969-1976 este la putere social democratul Olof Palme (prim-ministru); criză socială și econ. În 1976-1982 partidele conservatoare acced la putere. În 1983 O. Palme, prim-ministru; în 1986 este asasinat, în 1991, social democrații pierd; se formează un guvern de coaliție de centrudreapta. S. cere aderarea la CEE. În 1992 guvernul adoptă un plan de austeritate extremă. În 1994, prin referendum, S. respinge intrarea în Uniunea Europeană. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar. Puterea legislativă este exercitată de Riksdag (Parlamentul); cea executivă de un cabinet numit de Siksdag, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Ucraina

Denumirea oficială: Ucraina

Capitala: Kiev (2,6 mil. loc.)

Limba oficială: ucrainiana

Suprafața: 604.000 Km²

Locuitori: 52 mil. (87 loc./ Km²)

Religia: ortodoxism; greco-catolicism (uniți), mozaism, islamism

Moneda: ghrivna

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională : 24 august

Geografie: U. este așezată în E Europei. Limite: Belarus (N), Rusia (NE și E) M. Neagră (S), Moldova, Polonia (V). **G. Fizică:** U. are un relief variat, dominante fiind podișurile și câmpiile. Podișurile: Volâno-Podolic, în V, 470 m alt. și Pod. Donețului în E, 367 m alt. Cea mai mare parte a Ucrainei aparține Marii Câmpii Europene: în N, Câmpia Niprului (sub 200 m alt.), în NV, Câmpia Polesia și Câmpia Mării Negre (sub 100 m alt.). Munții sunt tineri și ocupă cea mai mică suprafață a Ucrainei. În V, munții Carpații Păduroși, în S, în Pen. Crimeea, Munții Crimeii (1545 m alt.). În zona Mării Negre ori a Mării de Azov sunt numeroase limane, lagune, peninsule, capuri. Apele, fluvii ale Europei răsăritene, cele mai importante sunt orientate spre Marea Neagră: Nipru/Dnibr, care drenează aproape jumătate din țară, are bareje, lacuri de acumulare pentru irigații și hidrocentrale; Nistrul, Bugul de Sud, Donețul (în E străbate Donbassul) . Din Carpații Ucrainei izvorăsc: Tisa, Prutul și Siretul. Cu debite variate; când se tocesc zăpezile, primăvara și încep ploile, debitele cresc. **Clima:** Ucraina este în general temperat-continentală, cu veri lungi și călduroase și cu ierni cu ger și viscole. În Crimeea, datorită munților Jaila, clima are caracter subtropical umed. **Floră și faună:** Munții sunt acoperiți cu păduri de conifere (pin) și foioase (amestecate); mai spre S, păduri de stejar și fag. Silvostepa și vegetația de stepă de pe podișuri în cea mai mare parte au fost înlocuite cu culturi agricole; în silvostepă ierburi, specii de stejar) în stepă, graminee (colilia, negara). Fauna din păduri: lupul, ursul, râsul, vulpea, mistrețul, cerbul, veverița, păsări cântătoare; în stepă: rozătoare, dropii, iepuri. Există 3 parcuri naționale : cel mai vechi din 1874 (Askania Nova). Explozia centralei atomice de la Cernobîl a produs un adevărat dezastru ecologic și în țările vecine. **Populația:** Ucraina are o populație numeroasă cu o majoritate de ucrainieni (74 %); ruși 23%, bieloruși, români, evrei, tătari. Cca. 3 mil. ucrainieni trăiesc în afara granițelor (SUA, Canada, Brazilia). Concentrarea max. în reg. Kievului (peste 150 loc./ Km²) Rata natalității: 11,5 ‰; a mortalității: 13,6‰. Pop. urbană: 70 %. **Resurse și economie:** U. are resurse min. bogate și variate: cărbune (Dombass, reg. Lvov) ; minereu de fier (Krivoi Rog); petrol și gaze naturale (reg. subcarpatică), uraniu, mangan, săruri de potasiu. Ind. prelucrătoare: metalurgia feroasă (Krivoi Rog); constr. de mașini, chimică, bunuri de consum. Centre industriale: Kiev; Odessa, Dnipropetrovsk, Krivoi Rog, Lvov, Cernăuți. Importante amenajări pentru hidroelectricitate. Agricultură: mari cantități de: cereale, tutun, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, cartofi, legume. Pomicultură în reg. subcarpatice; viticultură în Crimeea. Creșterea animalelor: cornute mari, oi, capre, porci, păsări. Tradițională: apicultura. **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate; căi rutiere; transport fluvial și maritim. Aeroporturi la Kiev, Harkov, Odessa. **Orașe:** Harkov, Ecaterinoslav/ Dnepropetrovsk, Odessa, Zaporojie, Krivoi Rog ș.a. **Istoria:** În mileniul I terit. U. era locuit de triburile de păstori ale

cimerienilor, sciților și sarmaților. În primele secole d. Hr. este culoar de trecere a pop. migratoare: goți, huni, avari, bulgari, cazaci, unguri, pecenegi, cumani. În sec. VI-IX, slavii de răsărit populează ținuturile dintre Nipru, Oka și Volga Superioară; în sec. IX se cristalizează vechiul stat rus cu centrul la Kiev. Sub Vladimir I cel Înțelept (980-1015) statul-kievean se dezvoltă plenar. În 988 creștinismul (de rit bizantin) devine religie de stat. În sec. XII-XIII statul kievean se destramă în câteva cnezate care vor fi mai ușor cucerite de mongoli (123740). Pe terit. U. se întemeiază Hanatul Hoardei de Aur, care în sec. XIV slăbește, iar Marele Ducat al Lituaniei anexează o mare parte din U. Polonia ocupă Halâci Volânia. Ia naștere o răscoală antipoloneză, a cazacilor de pe Nipru, condusă de hatmanul Bogdan Hmelnițki (1648). În 1654 se proclamă unirea U. cu Rusia. În 1667, prin tratatul de pace de la Andrusovo, U. răsăriteană și Kievul sunt alipite Rusiei. În urma celor trei împărțiri ale Poloniei (1772-1792) și U. de apus, inclusiv Volânia sunt anexate Rusiei. Haliciul (Galiția) intră sub dominația Austriei. Sec. XIX, al redeșteptării naționalităților europene; Rada de la Kiev proclamă autonomia U. în 1917; un guvern naționalist la Kiev; Armata Roșie și guvernul provizoriu bolșevic instalat la Harcov pun stăpânire pe aproape întreaga U., în 1918. Prin tratatul de pace de la Brest-Litovsk, din martie 1918, U. este cedată Germaniei de către Rusia, care este în plin război civil. Între 1919-1920, armata rușilor albi, apoi Polonia intervin în U., care devine un câmp de bătălie în acest război civil, trecând când de-o parte, când de alta. În 1921 la Riga, se încheie pacea între Rusia Sovietică și Polonia; U. apuseană este anexată de Polonia. În 1922, Republica Sovietică a Ucrainei aderă la Uniunea Sovietică. În 1928, începe colectivizarea agric. și represiunea stalinistă. Un adevărat genocid (7 mil. de victime). În 1939-1940, URSS anexează terit. poloneze locuite de ucrainieni, Bucovina de N și Basarabia. În 1941-1944 un regim de ocupație nazist face ca U. să piardă 6 mil. de locuitori. În 1945 U. se mărește cu Rutenia subcarpatică (luată Cehoslovaciei) și devine membru fondator al ONU. În 1954, Republica autonomă a Crimeei este inclusă în U. În perioada reformistă gorbacioviană, U. își manifestă identitatea națională. În 1990, limba ucrainiană devine limba oficială a statului. În 1991, Sovietul Suprem proclamă în august independența țării și aderă la CSI. Conflicte de interes, în special asupra statutului Crimeei și controlului asupra flotei Mării Negre, opun U. Rusiei. În 1994, un acord asupra demantelării arsenalului nuclear staționat în U. semnat de președinții U., Rusiei și SUA. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; mandatul pe 5 ani; puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri, numit ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Ungaria

Denumirea oficială: Republica Ungară

Capitala: Budapesta (2 mil. loc.)

Limba oficială: maghiara

Suprafața: 93.000 Km²

Locuitori: 10,3 mil. unguri (110 loc./ Km²)

Religia: catolicism peste 60 %; protestantism (calvinism, luteranism); ortodoxism

Moneda: forintul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 20 august

Geografie: U. este așezată în Europa Centrală. Limite: Slovacia, Ucraina (N), România (E), Iugoslavia, Croația (S.), Slovenia (SV), Austria (V). Nu are ieșire la mare. **G. Fizică:** U. se întinde 75% pe o câmpie joasă de 150-200 m alt.; Câmpia Panonică (Câmpia Mică în NV și Câmpia Mare/Nagy Alföld, în SE, străbătută de Tisa, aproape de granița cu România. În NE se află prelungirea Carpaților: munții Matra (1.014 m alt.), Bukk (959 m alt.). În N și NV, zona muntoasă de peste Dunăre: dealuri și munți de mică alt. (Bakony, 711 m), Vertes, Gerecse. În S, dealuri de până la 807 m, aproape de Pecs. Lacul Balaton (600 Km²), așezat între zona muntoasă de peste Dunăre și cea colinară dinspre S este cel mai întins din Europa Centrală. Pe malul L. Balaton sunt multe stațiuni balneoclimaterice. L. Balaton este legat de Dunăre printr-un canal. Ape: fl. Dunărea (410 km pe terit. U.), Tisa (600 km pe terit. U.) are afluenți ce vin din România. **Clima:** este temperat-continentală, cu ierni reci și veri lungi, călduroase sau secetoase uneori. Precipitațiile: sub 500 mm/an în valea Tisei; 510-760 mm/an pe câmpie; peste 760 mm/an în munte. **Floră și faună:** 12% din terit. este acoperit de pădure de foioase (fag și stejar), în munte. Cea mai mare parte a țării este pusta (stepa). Fauna este caracteristică Europei Centrale. **Populația:** U. este omogenă, în cea mai mare parte unguri (90%); germani, slovaci, croați, români, țigani ș.a. Concentrarea max. a pop. în zona Budapestei, la S de L. Balaton și în Câmpia Tisei. U. deține recordul sinuciderilor în Europa. Rata natalității: 12,2‰; mortalitatea: 14‰. Pop. urbană: 64%. **Resurse și economie:** U. este țară ind.-agrară, în perioadă de tranziție la econ. de piață. Aportul de capital străin investit, dezvoltarea serviciilor cu parteneri occidentali cât și liberalizarea finanțelor sunt atuuri serioase în derularea cu succes a reformei. Importante zăcămintele de cărbuni inferiori (în Matra și Bukk), bauxită; petrol și gaze naturale în SE și în sudul Alföld-ului. În SV, în munții Mecsek, minereu de uraniu; în munții Matra, cupru. Pentru ind., Ungaria importă din Rusia și Ucraina petrol și gaze naturale. Energia electrică este obținută în termocentrale. La Paks, pe Dunăre, o centrală atomoelectrică. Metalurgie feroasă (combinată pe Dunăre la Dunâujvaros și Miskolc), metalurgie neferoasă: ind. de aluminiu; ind. constr. de mașini (autobuze, mașini agricole, aparate electrotehnice); ind. chimică, a confecțiilor și tricotajelor, alimentară (morărit, zahăr, conserve de legume și fructe; vinuri). Agric. bazată pe tehnologie modernă. Se cultivă: porumb, grâu, orz, orez (pe terenuri irigate), cartofi, plante tehnice (sfecla de zahăr, floarea-soarelui, tutun. Se cultivă furaje, pomi fructiferi, vilă de vie (vinurile de Tokay sunt renumite). Creșterea animalelor: porci, oi, cornute mari, păsări. Este dezvoltat turismul (puncte de atracție: Budapesta, L. Balaton; zona muntoasă de peste Dunăre). Transporturi și comunicații. Căi ferate : Budapesta este unul din principalele noduri de cale ferată din Europa Centrală); șosele transeuropene. Aeroport la Budapesta. **Orașe:** Miskolc, Debrecen, Szeged, Pecs, Győr, Nyiregyhaza, Szekesfehervar, Kecskemet. **Istoria:** În jurul anului 50 î. Hr, pe terit. U. trăiau triburile de iliri și traci. În 35 î. Hr. este cucerit de romani și devine provincia Imp. Roman (Panonia). În sec. IV-VI este invadat de huni, ostrogoți, lombarzi, apoi de avari (568). În 896-900, triburile ungarilor (maghiarilor) sub conducerea șefului lor, Arpad, vin din reg. centrală a Uralilor, după ce se stabiliseră pe Volga mijlocie și fuseseră împinși de pecenegi. Din 904-1301, dinastia Arpad conduce U., Slovacia (sau Ungaria De Sus) și Ruthenia subcarpatică, anexată la începutul sec. XI. Victoria lui Otto I la Lechfeld (955) pune capăt ascensiunii ungarilor spre occident și spre Imp. Bizantin. Ștefan cel Sfânt (997-1038) unifică triburile ungarilor, se creștinează și primește din partea papei Silvestru II, căruia îi declara vasalitate, coroana regală (1001). U. intră în sfera lumii creștine occidentale. În 1095-1116, Kalman (Coloman) obține alipirea Croației și Sloveniei la regatul ungar. În sec. XII U. medievală ajunge la apogeul dezvoltării. Între 1235-1270, Bela IV reconstruiește țara pustiită de invazia mongolă (1241-42). Între 1308-1342, Carol Robert de Anjou organizează exploatarea minelor de argint, cupru și aur din Slovacia și Transilvania: Sub Iancu de Hunedoara (regent al

U. și voievod al Transilvaniei) otomanii, sub conducerea lui Mahomed II, care ținteau centrul Europei, sunt respinși (Belgrad, 1456). Sub Matei Corvin (1458-1490) U. cunoaște o mare extindere teritorială și o înflorire a culturii. În lupta de la Mohacs (1526), Imp. Otoman cucerește Buda (vor transforma zona în pașalâc în 1641). Ludovic Jagiello este ucis în bătălie. Regatul se destramă. Partea de vest a U. trece sub Habsburgi și Ferdinand I de Habsburg (1526-1564) este ales de dietă rege al U. El rivalizează cu Jean Zapolia, care domnește asupra centrului și estului terit. susținut de otomani. Transilvania devine principat independent sub suzeranitate otomană. În 1683 este asediul Vienei de către otomani, care sunt înfrânți. După respingerea asediului, Imp. Habsburgic supune Ungaria în întregime și Transilvania (Tratatul de la Karlowitz, 1699). În 1848 izbucnește revoluția de la Budapesta împotriva Imp. Habsburgic. În 1849 Kossuth Lajos proclamă U. stat independent. Imp. Habsburgic, cu ajutorul Imp. Rus, înăbușă revoluția în sânge. Va duce o politică de germanizare și de centralizare. În urma înfrângerii Austriei de către Prusia, în 1867, se face pactul dualist: U. devine regat în cadrul Imp. Austro-Ungar; are constituție proprie și o largă autonomie. Împăratul Frans Joseph este și rege al U. În 1914 U. declară război Serbiei. Înfrângerea Puterilor Centrale (1918) duce la destrămarea Imp. Austro-Ungar. În 1918, populația Transilvaniei hotărăște prin vot unirea cu România; cehii ocupă Slovacia. U. se proclamă independentă; Bela Kun creează P. Comunist (1915); se instaurează Republica Socialistă Ungară, care va fi înăbușită după câteva luni de existență; amiralul Horthy este ales regent. El contestă Tratatul de la Trianon, prin care U. i se ia Slovacia, Ruthenia, Transilvania, Banatul și Croația. În 1938, U. anexează o parte a Slovaciei. În 1939 aderă la pactul anticomintern. În 1940 U. ocupa N. Transilvaniei și semnează pactul tripartit. În 1941 intră în război contra URSS. În martie 1944 U. este ocupată de trupe germane și puterea este preluată de un guvern fascist. Între nov.1944-apr.1945 este ocupată de Armata Roșie; în 1946 este proclamată republică, iar în 1949, republică populară, având o cale socialistă de dezvoltare. În 1947, U. semnează Tratatul de pace de la Paris, care recunoaște granițele statului ungar din 1937. În perioada destalinizării izbucnește la Budapesta revolta populară anticomunistă. Nagy Imre, la conducerea noului guvern, declară libertăți democratice, părăsirea Tratatului de la Varșovia și neutralitatea U. Trupele sovietice înăbușă în sânge revolta. Peste 200.000 de unguri pleacă din țară în exil. Este instalat Janos Kadar care în deceniile șapte și opt reformează sistemul, dezvoltă sectorul particular. În 1989, deschide frontierele cu Austria; partidul renunță la orice referire la marxism și la rolul conducător în stat. Este proclamată Republica Ungară. Revizuirea Constituției; se admite pluripartitismul. În 1990 primele alegeri libere consacră noul sistem; U. este admisă în nov. ca membru în Consiliul Europei. În 1991, trupele sovietice părăsesc U. În 1997, U. este invitată să înceapă negocierile de intrare în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1972, amendată în 1989. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; mandat pe 4 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunare. Multipartitism.

Vatican

Denumirea oficială: Statul Vatican

Capitala: Vatican

Limba oficială: latina și italiana

Suprafața : 0,44 Km²

Locuitori: 750 (1.700 loc./km²)

Religia: catolicism

Forma de guvernământ: stat independent condus de Suveranul Pontif ales pe viață

Ziua națională: 22 octombrie

Geografie: Statul V. (Statto della Citta del Vaticano) este așezat în S. Europei, în inima capitalei italiene; Roma, pe malul drept al râului Tevere/Tibru, pe colina Vatican. Este constituit din: piața și basilica Sf. Petru (1506-1629), palatul Vatican și anexele: muzee, grădini, fiind delimitat de restul Romei prin zidul cetății Vatican. Se adaugă 12 clădiri în Roma și Castel Gandolfo (drepturi extrateritoriale). **Populația:** de cca. 750 loc. este formată din cetățeni ai statului Vatican, plus „garda elvețiană” (100 persoane). **Resurse și economie:** V. nu publică statistici referitoare la economia și finanțele statului. Au activitate de turism intensă, datorită bunurilor culturale de o valoare inestimabilă (Capela Sixtină (1473-1481); Capela decorată de Fra Angelico (1477); mari încăperi decorate de Raphael (1508-1517), galerii de pictură, sculpturi, piese arheologice, o bibliotecă cu cca. 67.000 manuscrise și o jumătate de milion de cărți. **Istoria:** Vaticanul este o continuare a Statului Papal (Patrimonium Sancti Petri), pe care Pepin cel Scurt în 756 îl acordă bisericii catolice. El cuprindea regiunile Italiei centrale (Lazio, Umbria, Marche și Romagna). Statul papal a jucat un rol important în istoria evului mediu european. În 1869-1870, în conciliul ecumenic ținut în basilica Petru din Roma, sub Pius IX; a fost proclamată dogma infailibilității pontificale; definiție ce a provocat o schismă. În 1870, trupele italiene ocupă Roma și papa se retrage la Vatican. Prin Tratatul de la Lateran între Sfântul Scaun și Mussolini (febr. 1929); se recunoaște suveranitatea statului Vatican (condus de Suveranul Pontif ales pe viață), cu deplina suveranitate a jurisdicției, puterii politice, militare, financiare, diplomatice etc. În 1978 este ales al 266-lea papă, (primul papă este considerat Sf. Petru), Karol Wojtyła, arhiepiscop de Cracovia sub numele de Papa Ioan Paul al II-lea, cel mai tânăr din acest secol și primul papă neitalian după anul 1523. **Statul:** Vatican este un stat independent, conform tratatului de la Lateran încheiat în 1929 cu Italia, revizuit prin Concordatul din 1984. Puterea legislativă și cea executivă este exercitată de Pontiful Suprem (papa) (ales pe viață de Conclavul cardinalilor), ajutat de Colegiul Sacru al Cardinalilor și de Curia Romană. Nu există partide politice. Șeful statului este Pontiful Suprem; există și un Secretar de stat.

Fiji

Denumirea oficială: Dominionul Fiji

Capitala: Suva (69.000 loc.)

Limba oficială: fijiana; uzuale: engleza și hindi

Suprafața: 18.300 km²

Locuitori: 730.000 (40 loc./km²)

Religia: creștinism (protestanți și catolici) 50%; hinduism 40%; islamism; confucianism

Moneda: dolarul Fiji

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 10 octombrie

Geografie: Arh. F. este situat în Pacificul de sud-vest în Oceania (între paralelele 15° și 20° lat. sudică). **G. fizică:** Arh. F. este format din peste 500 de insule și insulițe, majoritatea de origine vulcanică, restul coraligene. Insulele principale: Viti Levu: 10.500 km²; Vanua Levu: 5534 km²; Taveuni: 562 km²; Lau: 410 km²; Kandavu: 321 km²; Asua: 231 km²; Koro: 150 km²; Ngau: 117 km²; Ovalau: 111 km²; Rotuma: 47 km² ș.a. Cele două mari insule Viti Levu și Vanua Levu, care formează peste 851 din terit. țării, au înălțimi de cca. 1000-1300 m alt. (vf. Victoria 1323 m alt. în ins. Viti Levu). Sunt de origine vulcanică și au câmpii aluvionare relativ întinse. **Clima:** este oceanică, cu furtuni tropicale din nov.- apr. Temp. medie anuală de cca. 27°C. Precipitațiile sunt bogate: ating și 3000 mm/an. **Floră și faună:** Pădurea tropicală densă acoperă cca. 70% din terit. Fauna este săracă în specii. Are rezervații și parcuri naționale cu flora și fauna din insulele înconjurătoare din Oc. Pacific. **Populația:** din mulțimea de insule și insulițe, numai 100 sunt locuite. Pop. este formată din: 50% indieni, 45% malaezi (polinezieni), metiși, chinezi, europeni. Cea mai mare concentrare a pop. este în insula Viti Leva, mai ales în jurul capitalei. Natalitatea: 24,8‰; mortalitatea: 4,9‰. Pop. urbană: 35%. **Resurse și economie:** Econ. este axată pe turism și pe o agricultură productivă, care asigură exportul: trestie de zahăr, nuci de cocos, orez, ananas, copra, arahide, tutun, ceai, uleiuri vegetale. De asemenea aur. Industria prelucrătoare începe să se facă simțită; hidroenergie valorificată prin complexul Monasavu; producere de etanol din trestie de zahăr, ceea ce suplinește lipsa petrolului. Importă: cereale, îmbrăcăminte, fier și oțel. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. Aeroport la: Suva și Nadi. **Orașe:** Sigatoka, Nadi, Lautoka, Tavua, Suva, cu o Universitate din 1968. **Istoria:** Se cunoaște puțin despre civilizația melaneziană. În sec. VI-IX F. este populat cu melanezieni și polinezieni. În 1643 insulele sunt descoperite de navigatorul olandez Abel Tasman, apoi vizitate de James Cook (1774). În jurul lui 1830 pătrund aici negustori și misionari; în 1874 F. devine colonie britanică. Între 1879-1917 imigrația muncitorilor indieni care va reprezenta jumătate din pop. (Populația aborigenă scăzuse simțitor). F. devine stat independent la 10 octombrie 1970 în cadrul Commonwealth-ului și în 1971, membru al Națiunilor Unite. Apar tensiuni între pop. melaneziană și cea indiană care cere lărgirea drepturilor ei econ. și politice, conflict soldat cu replica militarilor, care proclamă în 1987 statul F. republică. În urma acestei acțiuni, F. va fi exclus din Commonwealth. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de un Parlament bicameral (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un președinte și de Consiliul Executiv, constituit ca rezultat al alegerilor legislative.

Filipine

Denumirea oficială: Republica Filipinelor

Capitala: Manila (1,5 mil. loc.)

Limba oficială: filipineză, engleza, spaniola

Suprafața: 300.000 km²

Locuitori: 68,97 mil. (230 loc./ km²)

Religia: catolicism 85%, islamism 5%, protestantism 4%, animism, budism

Moneda: peso filipinez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 iunie

Geografie: Arh. F. este așezat în Asia de SE, în Oc. Pacific. ; Limite: M. Chinei (N), M. Chinei de Sud, M. Sulu (V), Oc. Pacific (M. Filipinelor) în E; M. Sula Wesi (S). **G. fizică:** Arh. F. este format din peste 7000 de insule și insulițe, cele mai multe muntoase (cca. 1500 m), vulcanice, considerate a fi formate relativ recent. Două sunt mai mari: Luzon (N) și Mindanao (S) (2/3 din terit.), aflate în vecinătatea fosei celei mai adânci a Oc. Pacific (Groapa Marianelor), în regiunea numită „Arcul de foc al Pacificului” (zonă vulcanică). F. se consideră a fi desprinse din arh. Malaysia. Dintre insulele importante: Samar, Negros, Palawan, Panay, Mindoro; Leyte, Cebu și Bohol. Trei lanțuri muntoase străbat de la N la S și Ins. Sulawesi Celebes și Kalimantan (Borneo). Alt. max. mț-ii. Apo în ins. Mindanao (2954 m). Arh. are numeroase conuri vulcanice inactive, unele în adâncul mării. Doi vulcani s-au dovedit activi: Mayon în Luzon, la E, și Taal în apropierea Manilei. Caracteristica apelor este scurtimea lor și debitul limitat. Mai importantă: Cayagan (300 km) în Luzon, care are o vale fertilă și se varsă în ocean, la nordul insulei: Pampaaga, care la vărsare are o luncă mlăștinoasă; Pnalangi (321 km) în Mindanao. Datorită eroziunii, apele au delte aluvionare. **Clima:** este tropicală, caldă și umedă, musonică. Temp. medie pe coastă este de 25-28°C; în mai, luna cea mai caldă, 30°C. În interior și în munți, temp. este de 21° și 16°C. Fenomene atmosferice obișnuite sunt taifun-ele (huracane), care bat pe direcția NE-SV, cauzând pagube imense. Precipitații bogate: 1200-3000 mm/an. **Floră și faună:** 45% din terit. este acoperit de păduri tropicale umede, cu esențe prețioase. Fauna este foarte bogată: păsări (numeroase specii), șopârle, șerpi. Există rezervații și parcuri naționale. **Populația:** este formată din malaezi și paleo-malaezi; pigmei negritos (grup relict indigen), chinezi etc., care trăiesc pe aprox. 900 de insule din cele peste 7000. Pop. este concentrată. 2/3 în cele două insule principale. Se ocupă în majoritate cu agric. Rata natalității: 28,6‰; a mortalității: 5,7‰. Pop. urbană: 53%. **Resurse și economie:** Agric. este ramura de bază. Mare producător de: nuci de cocos, copra și ananas (printre primele locuri pe glob): are monopolul cănepei de Manila (abaca); cafea, cauciuc, orez; porumb, batate (cartofi dulci tropicali), trestie de zahăr, sisal (fibră vegetală), rafie, tutun, cauciuc, lemn (mahon, bambus). Industrie a pescuitului, alimentară (zahăr, uleiuri vegetale). Res. minerale: crom, metal, cupru, aur, argint. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule, flotă comercială. **Orașe:** Quenzon City, Davao (port), Caloocan, Zamboanga, Bacolod, Cagayan de Oro. **Istoria:** Până în sec. XIII locuit de valuri de Negritos și de proto-indonezieni și malaezi. La sfârșitul sec. XIV își face loc islamismul, mai ales în Mindanao. Arh. F. este descoperit de Fernando de Magelan în 1521. În 1570 insula Luzon este cucerită de spanioli; arh. devine colonie spaniolă, luându-și numele lui Filip II. În 1899 Spania pierde Filipinele (în urma războiului cu SUA). Până în 1901 este o perioadă de independență, apoi devin posesiune americană, cu autonomie internă. Între 1942-45 ocupația japoneză. La 4 iulie 1946 obțin independența; se proclamă republică. Baze militare americane. Între 1865-86 regimul autoritar al președintelui Ferdinand Marcos, războiul de gherilă al stângii comunist. În 1987 este adoptată prin referendum Constituția. După asasinarea lui Marcos îi urmează văduva sa, Corazon Marcos (prin alegeri). Situație

politică instabilă, tentative de lovitură de stat. În 1992 generalul Fidel Ramos este ales președinte; SUA își retrage ultimele baze militare din F. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1987. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de cele 2 camere (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism (cu 2 partide în ilegalitate).

Finlanda

Denumirea oficială: Republica Finlanda

Capitala: Helsinki (990.000 loc.)

Limba oficială: finlandeză și suedeză

Suprafața: 338.000 km²

Locuitori: 5,12 mil. (15 loc./ km²)

Religia: protestantism (luteran) 90%; ortodocși

Moneda: markka

Ziua națională: 6 decembrie

Geografia: F. este așezată în N. Europei, la E M. Baltice, între Golful Botnic și Golful Finic. Limite: Norvegia (N), Rusia (E), M. Baltică (S și V), Suedia (V). **G. fizică:** F. este așezată în nordul Europei, cu o largă deschidere la M. Baltică. Este supranumită „Țara celor o mie de Lacuri” (sunt 50.000 de lacuri), acestea ocupând 10% din terit. Finlandei îi aparțin și insulele Aaland (Ahvenanmaa) cu o supr. de 1505 km². Relieful F. este dominat de un vast podiș (300 m alt.), cu numeroase morene glaciare, cuvete lacustre, rezultate din eroziunea ghețarilor cuaternari asupra unor munți vechi. În N, coline și șiruri muntoase; în NV, cei mai înalți munți: Haltiaunturi (1323 m), câmpii litorale. Lacuri: Suur/Saimaa (4400 km²), Paijanne, în S; Inari (1000 km²) în Laponia. Lacurile sunt legate între ele printr-o rețea de ape scurte, adesea repezi, folosite pentru transportul buștenilor. Cea mai lungă este Kemijoki (550 km). Lungimea totală a râurilor cca. 20.000 km. **Clima:** este umedă și rece influențată de Marea Baltică, cu zăpezi abundente iarna. În N, climă subpolară, cu ierni aspre. Temp. medie anuală în februarie și iulie: -13°C și 13°C în Laponia; -7°C și 18°C în SV. Precipitațiile: 760 mm/an în S; 510 mm/an în N. **Floră și faună:** Pădurile de conifere, de pin și molid (liniștite și întunecoase) acoperă aproape 70% din terit.; la N, domină tundra (vegetația mărunță, care rezistă temperaturilor scăzute și vânturilor puternice). Un număr impresionant de parcuri naționale (20) și de rezervații naționale (1000) în care sunt cuprinse zone forestiere, turbării, zone unde trăiesc renii, vulpile polare, păsări migratoare etc. **Populația:** este formată din finlandezi 93%, suedezi și laponi (în N). Concentrarea max. pe litoral și în reg. sudice. Rata natalității: 12,5‰; a mortalității: 10,2‰. Rata pop. urbane: 63%. **Resurse și economie:** F. are o economie dezvoltată, bazată pe exploatarea și prelucrarea lemnului și pe producerea de energie electrică. Ind. diversificată: ind. cherestelei, celulozei, hârtiei. Numeroase hidrocentrale (are multe ape repezi), termocentrale, centrale atomo-electrice. Ind. metalurgică (metale neferoase), siderurgică, constr. de mașini (utilaje forestiere, nave), aparatură electrotehnică, ind. chimică, de îngreșăminte și de fibre sintetice, materiale de construcții ind. textilă, alimentară, ceramică. Res. min. importante: cobalt, vanadiu, crom, nichel, fier, cupru. Agric. specializată pe creșterea animalelor: bovine, porcine, reni. Se cultivă (mai ales în sudul țării): cereale (orz, ovăz, secară, grâu), sfeclă de zahăr, cartofi, rapiță. Pescuitul: heringi, somoni; vânatul. Turism dezvoltat. Exportă: lemn, produse din lemn, utilaje, produse chimice. Importă petrol, cereale, cărbuni. **Transporturi și comunicații:** Căile de comunicație sunt dezvoltate mai ales în partea centrală și sudică. Transportul fluvial și cel maritim bine dezvoltate. Aeroport la Helsinki. **Orașe:** Helsinki (port) sau „Oraș Alb”, foarte modern, are multe edificii culturale; centru econ. Tampere, nod feroviar. Turku (port, vechi centru universitar), Espoo, Kotka (port), Vantaa, Oulu. F. are 6 universități. **Istoria:** Triburile nomade ale fino-ugricilor (venite din E și S) locuiau pe terit. F. în sec. I d. Hr. În sec. XI Eric IX cel Sfânt (1156-60), regele Suediei, pornește cruciadă împotriva F. creștinând-o; sec. XIII; dominația suedeză printr-un sistem de fortărețe; sec. XVI: Reforma luterană. În 1550 Gustav Vasa, regele Suediei, fondează Helsinki. Războaie ruso-suedeze. Între 1710-1721, Petru cel Mare al Rusiei anexează Carelia pe care F. o pierde. În 1809, F. devine mare ducat autonom al Imp. Rus; se intensifică rusificarea sub Alexandru III (1881-1894); crește rezistența națională a

pop.; guvernatorul rus este asasinat. În 1917, F. își proclamă independența. În 1918, război civil între partizanii regimului sovietic și ai lui Karl Gustav Mannerheim care înving. În 1920, URSS recunoaște noua republică F. în iarna 1939-40, după o luptă eroică, ce încearcă să respingă prin forțe proprii atacul sovietic, acceptă condițiile lui Stalin, cedând Carelia. Între 1941-40 F. luptă alături de germani împotriva URSS. Pacea cu Aliații o semnează la Paris în 1947, urmând să plătească despăgubiri de război imense în raport cu posibilitățile. F. este singurul stat european vecin cu URSS ce scapă de satelizare. 1947: un tratat de asistență mutuală cu URSS în 1948 reînnoit în 1970 și 1983. În 1992 F. cere aderarea la CEE. În 1994 alegeri prezidențiale, prin vot universal, direct (pentru prima dată). **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1919. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Eduskunta); cea executivă de președinte și de Consiliul de Stat (guvernul) format ca rezultat al alegerilor legislative. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Franța

Denumirea oficială: Republica Franceză

Capitala: Paris (cca. 10 mil. loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 549.000 km²

Locuitori: 57.500.000 loc. (103 loc./km²)

Religia: catolicism 90% ; protestantism; islamism; mozaism

Moneda: francul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 14 iulie

Geografie: F. este așezată în Europa occidentală, având ieșire la Oc. Atlantic și M. Mediteraneană, Limite: M. Mâneții (N), Belgia, Luxemburgul (NE), Germania, Elveția (E) Italia (SE), Monaco, M. Mediterană, Spania, Andora (S), Oc. Atlantic (V). Insula Corsica la S de G. Genova, în M. Ligurică. **G. fizică:** Relieful este variat: are munți tineri care se întind de la M. Mediterană la Lacul Geneva: Alpii Francezi (vf. Mont Blanc 4807 m alt. max.), care descresc spre valea Rhonului. Aici se găsesc ghețari, lacuri, creste inaccesibile, văi adânci. Munții Pirinei (Pic de Vignemale, 3298 m alt. max.) se înalță între Franța și Spania; munți vechi, care se întind în partea centrală, sudică și nord-estică, la granița estică: Munții Jura (Cret de la Neige, 1718 m alt. max.) la granița cu Elveția; Munții Vosgi (Grand Ballon, 1424 m alt. max.) la hotarul cu Germania, Podișul Ardeni, foarte erodat (400-600 m) la granița cu Belgia (NE). Masivul Central are culmi vulcanice; spre S se continuă cu Munții Ceveni. Masivul Armorican este în NV (Pen. Bretagna). Câmpiile formează o mare parte din terit. F., zone depresionare, bazine separate de munți: bazinul Parisului, al Acvitaniei, culoarul Rhonului, Câmpia Loarei (Loire), Câmpia Alsaciei, a Flandrei și a Normandiei, în sudul căreia sunt dealurile Normandiei, câmpiile litorale: Languedoc (S), Roussillon (S) și Gascogne (SV). Specifică este zona rivierei, "Coasta de Azur" între Marsilia (Marseille) și granița cu Italia. F. are o rețea de ape extrem de bogată, cursul lor fiind lung, constant. Se varsă în Oc. Atlantic: Loire/Loara 1020 km, Garonne 650 km, Dordogne 472 km; în M. Mâneții Seine/Sena 776 km; în M. Mediterană: Rhonul 812 km (522 km în F.), cu afl. Saone 480 km; Meuse 950 km și Mosselle 550 km, se varsă în Rhin 1320 km (190 km la frontiera de E). Numeroase lacuri: Lac Lemman/Geneva, 582 km², la granița cu Elveția; Bourget 45 km², L. de Grand-Lieu 37 km², Lac d'Annecy 27 km², rezervorul Senei 23 km². **Clima:** în vestul țării este temperat-oceanică, influențată de vânturile dinspre Atlantic care aduc precipitații bogate. Cu cât mergi spre est, înălțimile cresc, iar clima devine temperat-continentală. Pe țărmul M. Mediteranei este o climă mediteraneană, cu veri uscate, fierbinți, și ierni blânde, ploioase. Uneori aici bat mistralul și tramontul, vânturi reci. Temp. medie anuală este de 2°C și 18°C (Paris); 0°C și 19°C (Strasbourg); 2°C și 19°C (Clermont-Ferrand); 5°C și 20°C (Bordeaux); 6°C și 22°C (Marseille). Precipitațiile, în V. mai bogate: Brest: 810 mm/an; Bordeaux: 760 mm/an; Strasbourg 660 mm/an; Marseille: 580 mm/an. În munți cca. 1000 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 25% din terit. F., păduri de foioase (stejar, fag) și de conifere. În insula Corsica o vegetație specifică de maquis mediteranean. Pășuni, fânețe 25% din terit. F. Fauna: căprioare, păsări cântătoare, păsări migratoare; faună aclimatizată: muflonul, cerbul sika, capra neagră. În Corsica: muflonul și capra neagră. **Populația:** este formată din francezi în marea majoritate; germani în Alsacia/Alsace și Lorena/Lorraine; italieni în Corsica/Corse și Alpii Maritimi, basci în Pirinei, bretoni în Bretagne; spanioli, algerieni, portughezi, iugoslavi, turci, marocani, tunisieni. Numărul emigranților se ridică la 8% din pop. Concentrarea max. în zona Parisului, pe văile Rinului, Rhonului, pe litoralul nord-vestic. Valori scăzute în Corsica (30 loc./km²), în reg. Limousin, în Champagne-Ardenne. În agr. 8% din pop. activă; în ind. aproape 30%. Rata natalității este de 13,3‰ a

mortalității de 9‰. Franța are o pop. îmbătrânită. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** F. este una din țările dezvoltate ale Europei și ale lumii; are o ind. foarte diversificată, de înaltă tehnologie în special în domeniul aeronauticii, producerii energiei nucleare (prod. de electricitate este asigurată 75% de către centralele nucleare); folosește energia mareelor, a soarelui; hidrocentrale în Alpi, Pirinei și Masivul Central; ind. chimică, a medicamentelor, a materialului rulant, a oțelului, textilă, constr. navale, siderurgică (Lorena), metalurgică neferoasă (aluminiiu); manufactură, parfum, porțelan (vestitele porțelanuri de Sevre), sticlă și cristaluri, îmbrăcăminte (haute couture), bijuterii. F. este o mare putere agricolă (locul I în Europa la cereale: grâu, orz, porumb, sfeclă de zahăr și cartofi). Ocupă locul II pe glob la struguri și vinuri (se cultivă în S, Champagne Bourgogne, reg. Bordeaux). Creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine) ocupă o pondere peste 50% din valoarea prod. agric. Pescuitul dezvoltat în zona litorală a Atlanticului și a M. Mânecii. Res. minerale: minereu de fier (Lorena, Masivul Central), bauxită (Alpii Francezi, Pirinei); cărbune superior în Pod. Ardeni, la N de Pirinei, gaz metan. Puțin petrol, gaz metan și cărbune. Importă petrol. Turismul foarte dezvoltat (inclusiv turism cultural). Creșterea șomajului este o problemă majoră. **Transporturi și comunicații:** F. are o rețea foarte dezvoltată de căi rutiere și feroviare (în special electrificate) —caracteristică unei țări de mare atracție turistică (Paris, Valea Loarei, Riviera mediteraneană, litoralul Oc. Atlantic, Alpi, Pirinei). Aeroporturi la: Paris, Nice, Toulouse, Bordeaux, Lyon. **Orașe:** Lyon, Marseille (Marsilia-port), Bordeaux, Lille, Toulouse, Nantes, Nice, Toulon, Strasbourg, Rouen (port), Le Havre (port), Dunkerque (port). F. are 23 de universități, cele mai vechi fiind cele din Paris (1150) și Toulouse (1230). **Istoria:** Semne de locuire din paleolitic. În paleoliticul superior (40000-8000 î. Hr.): Homo Sapiens; picturile rupestre din Lascaux, Font-de-Gaume, Niaux. Cele mai timpurii așezări istorice au fost ale ligurilor și iberienilor. De-a lungul Mediteranei colonii feniciene (sec. IX î. Hr.) și grecești (sec. VIII-VII î. Hr.- printre care Marsala, viitoarea Marsilie). Galii, popor celtic împărțit în multe triburi, se așează pe terit. F. în sec. VI î. Hr. Roma avându-l conducător militar pe Caesar cucerește Galia (58-51 î. Hr.) și o transformă în provincie romană; începe procesul intens de romanizare. Sec. III-V d. Hr. năvălesc popoarele migratoare: francii, în NE și N (sec. III-IV), alamanii, vizigoții în S și SV, burgunzii în SE, vandalii, hunii. Cei dintâi, popor germanic (vor da numele poporului francez) se contopesc cu pop. galilor romanizată. Clovis (481-511) întemeiază dinastia merovingiană, punând bazele statului franc. În 496 este convertit la creștinism în forma sa catolică. Carol cel Mare pune stavilă cuceririi arabe în vestul Europei prin victoria de la Poitiers (732). Sub Carol cel Mare (768-814), cel mai de seamă reprezentant al dinastiei caroligiene, întărește statul, pune bazele unor instituții și raporturi social-politice și economice ce vor defini Franța și Europa medievală; are loc o expansiune teritorială integrând aproape toată Europa creștină și înfloarește cultura. El îi supune pe longoborzi, saxoni, avi, este recunoscut suveran de principii germani și în anul 800 este încoronat de papă, la Roma, ca împărat al Occidentului. În 843, prin Tratatul de la Verdun, Imperiul Carolingian este dezmembrat, iar partea lui de vest, sub conducerea lui Carol cel Pleșuv, va deveni terit. F. Sec. IX-XI sunt o perioadă de fărâmițare feudală. În 987 se instaurează dinastia Capetiană care prin ramurile sale colaterale va domni până în 1789. În sec. XII-XIV se întărește autoritatea centrală și F. devine o putere militară (Filip II August, Filip IV cel Frumos; se încep catedrale magnifice (stilurile romanice și gotice), iar în timpul lui Ludovic IX cel Sfânt (1226-70) se stabilesc principiile de justiție și virtute, întărind prestigiul monarhiei. Cu 1302 începe perioada monarhiei pe stări. Războiul de 100 de ani (1337-1453) purtat cu Anglia (ai căror regi revendică o mare parte a F.) se încheie cu victoria F. (eroina națională Jeanne d'Arc). Răscoala țăranilor: Jaqueria - 1358. Ludovic XI (1461-83) întărește puterea monarhului, triumfând asupra feudalilor; alipește domeniului regal moștenirea casei de Anjou. Cu Francisc I (1514-47) începe epoca absolutismului monarhic, după ce la sfârșitul sec. XVI se realizase prin alipirea Bretagnei la domeniul regal unificarea,

în linii mari, a terit.. F. Se răspândește religia protestantă (calvinismul ai cărui credincioși poartă în F. numele de hughenoti) - în sec. XVI - și încep războaiele religioase devastatoare (1562), culminând cu masacrele din noaptea Sfântului Bartolomeu (24 aug. 1572), care ruinează și slăbesc autoritatea regelui. Prin Edictul de toleranță din Nântes (1598) dat de Henric IV (întemeietorul dinastiei de Bourbon) războiul se încheie. Domnia lui Ludovic XIV, „Regele Soare”, (1643-1715) înseamnă apogeul absolutismului (el va spune „Statul sunt eu”). F. este cea mai mare putere europeană; dobândește colonii în Canada și India. Se construiește Versaillesul și se pune capăt toleranței religioase prin revocarea Edictului de la Nântes (1685). Clasicismul francez, limbajul și manierele de la curte influențează întreaga Europă. O perioadă plină de războaie slăbește F. care în 1763 pierde posesiunile din Canada și India, subminând autoritatea Bourbonilor. Revoluția Franceză (14 iulie 1789 - „căderea Bastiliei”) culminează cu proclamarea primei republici și cu executarea publică prin ghilotină, a regelui Ludovic XVI (21.I.1793). Dictatura iacobină (1793-94). În 1795 Directoratul care va fi răsturnat de Napoleon, care stabilește Consulatul (1799) și apoi Primul Imperiu (1804) și continuă războaiele de apărare ale Republicii. Se instituie Codul Napoleonian care va influența instituțiile întregii Europe. Războaiele napoleoniene (1803-1814) supun Europa noii ordini zguduind temeliiile ei tradiționale prin răspândirea idealurilor liberale și naționale. În 1814 Napoleon abdică și se restaurează regalitatea (Ludovic XVIII); Napoleon (exilat la Elba) revine în 1815 iar după cele „100 de zile” este învins la Waterloo și exilat în ins. Sf. Elena. Congresul de la Viena (1815) îl readuce pe Ludovic XVIII și F. este readusă (și redusă) la frontierele ei de dinainte de 1789. În 1830 dinastia Bourbonilor este răsturnată de revoluția din 1830; urmează sub Ludovic Filip (1830-48), supranumit „regele burghez”, o monarhie constituțională. Între 1830-47 cucerirea Algeriei. În revoluția din 1848 este proclamată a II-a Republică (1848-52); Napoleon III (nepot de frate al lui Bonaparte) se proclamă împărat al F. (1852-1870). Războiul cu Germania (1870-71), când F. este înfrântă. Se proclamă Comuna din Paris (martie-mai 1871). Pacea de la Frankfurt pe Main: pierderea Alsaciei și a Lorenei (în favoarea Germaniei). Crearea imperiului colonial al F. (Africa septentrională, ecuatorială, occidentală, Indochina, Oceania ș.a.). În 1904 se formează Tripla Alianță (Antanta - F., Rusia, Marea Britanie). În 1914-18 primul război mondial în care Tripla Alianță obține victoria asupra Puterilor Centrale (având ca nucleu Germania). În 1919, prin pacea de la Versailles, Alsacia și Lorena sunt retrocedate F. În 1939 (3 sept.), ca urmare a invadării Poloniei, F. și Marea Britanie declară război Germaniei. Începe al doilea război mondial. Pe 10 mai 1940 Hitler invadează terit. F. În urma înfrângerii, mareșalul Petain semnează capitularea la 22 iunie 1940. Generalul De Gaulle, în refugiu la Londra, lansează apelul de a continua lupta, constituind Comitetul Național Francez care coordonează rezistența antinazistă (în interiorul F. și pe terit. coloniilor). Rezistența din interiorul F. este una din cele mai puternice din Europa. În 1944: debarcarea aliată în Normandia; la 23 august, insurecția Parisului și instalarea lui De Gaulle ca președinte al guvernului provizoriu. Constituția din 1946 proclamă cea de a IV-a Republică; imperiul colonial se transformă în Uniunea Franceză. F. intră în NATO (1949) și în EEC (1957). Războaiele de eliberare națională din Indochina (1945-54) și din Algeria (1954-62) duc la o gravă criză a republicii. Un nou guvern avându-l ca șef pe De Gaulle; o nouă Constituție prin care se proclamă cea de-a V-a Republică Franceză și dă șefului statului puteri sporite (1958). De Gaulle este ales președinte (1959). În 1963 se semnează tratatul de colaborare cu Germania de Vest. Franța devine putere nucleară. În mai-iunie 1968, o gravă criză socială; manifestațiile studențești. Din deceniile 6-8 marea majoritate a coloniilor franceze își dobândesc independența. Politica externă a F. este de distanțare față de hegemonia S.U.A. F. se retrage din NATO și SEATO; are relații speciale cu URSS și China. În 1981, alegerile prezidențiale îl aduc la conducere pe Francois Mitterrand, candidatul P. Socialist Francez, reales în 1988. În 1986-88 Mitterrand „coabitează” cu un guvern de centru-dreapta; în 1988 câștigă P. Socialist, care în 1993 suferă o înfrângere totală, părăsind scena politică un timp. În

1992 se modifică Constituția în vederea ratificării Tratatului de la Maastricht. Un program de reforme privind redresarea economică (prin privatizare), securitatea și controlul imigrației (reforma Codului Naționalităților și a dreptului de azil). **Statul:** este o republică prezidențială, potrivit Constituției din 1958. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Senat și Adunarea Națională); cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri numit de președinte ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Gabon

Denumirea oficială: Republica Gaboneză

Capitala: Libreville (352.000 loc.)

Limba oficială: franceza **Suprafața:** 268.000km²

Locuitori: 1,35 mil. (5 loc./km²)

Religia: catolicism (protestantism) 75%; animism, islamism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 august

Geografia: G. este așezat în partea central-vestică a Africii, în bazinul râului Ogooue, de o parte și de alta a Ecuatorului. Limite: Guineea Ecuatorială (NV), Camerun (N), Rep. Congo (E și S), Oc. Atlantic (800 km) S. **G. fizică:** G. este o țară muntoasă. Pe coasta Oc. Atlantic se întinde o fâșie de câmpie (lagunară în V). Se disting 3 zone: câmpia, podișul și munții. Câmpia joasă a litoralului (sub 300 m), care se întinde pe valea fluviului Ogooue și a afluentului său N'Gounie. Podișul, străbătut de văi cu râuri și cursuri fluviale, pornește de la câmpia de coastă și se întinde spre nordul și estul țării, pătrunzând și într-o parte sudică. Munții: în centrul țării, Mt. Ybunyi (1.575 m), cel mai înalt din G., Munții de Cristal (cca. 1.000 m), Chaillu, Achango. Debitul apelor este constant ridicat, fluviul Ogooue este navigabil pe cursul inferior. **Clima:** este tipic ecuatorială: caldă și umedă. Temperatura medie 22°-30°C. Perioadele ploioase alternează cu cele uscate. Plouă abundent din octombrie-mijlocul lui decembrie și mijlocul lui ianuarie-mijlocul lui mai; perioada uscată, de la sfârșitul lui mai până spre septembrie, iar alta de la mijlocul lui decembrie până la mijlocul lui ianuarie. Precipitațiile 1.800 mm/an-2.700 mm/an. **Floră și faună:** G. este acoperit în întregime de păduri dese, cu lemn prețios (okoume, limba, abanos, acaju). În podiș, savană. Faună foarte variată, 80% din cimpanzeii și gorilele Africii se află aici. **Populația:** majoritari, negri bantu (fang, eshira, adouma, mbede), pigmei, în străfundurile pădurilor. Majoritatea pop. în zona rurală; maximă concentrare în zonele miniere sau de exploatare a lemnului și în apropierea fluviilor. O imensă parte a teritoriului este nelocuită: munții și pădurile. Rata natalității: 38,5‰, a mortalității: 14,3‰. Rata pop. urbane: 49%. **Resurse și economie:** Cele mai importante sunt resursele forestiere (lemnul prețios); cacao, cafea, papas, porumb, banane, manioca. Resurse min.: mangan, fier, uraniu, aur, diamante, petrol. Ind. extractivă de petrol, mangan, uraniu; a lemnului (locul al 2-lea în Africa), energia electrică. Un mare exportator mondial de lemn prețios, petrol, mineral de mangan. Industrie extractivă. **Transporturi și comunicații:** șosele pentru tranzitare, rețea de cale ferată (Transgabonezul: Owendo-Franceville, 640 km). **Orașe:** Port Gentil, Lambarene, Moanda-Mounana, Franceville. **Istoria:** Cei mai vechi locuitori sunt, probabil, pigmeii. În evul mediu este populat de triburi bantu. În 1471-1473 litoralul este cercetat de portughezi, iar în 1839 francezii încep să se așeze în estuarul fluviului Gabon. Comerț cu fildeș și abanos. În 1849, sclavii eliberați fondează orașul Libreville. Ocupat de francezi în 1886, Gabon devine colonie, este unit cu Congo Francez (1888-1904); apoi inclus în Africa Ecuatorială Franceză (1910-1958). În 1956 colonia devine autonomă, în 1958 este proclamată Republica Gaboneză, iar în 1960 este declarată independentă. În 1990, după decenii de partid unic, se instaurează pluralismul politic. În 1993, alegerile sunt contestate de opoziție. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1961. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Multipartitism.

Gambia

Denumirea oficială: Republica Gambia

Capitala: Banjul (Bathurst) (44.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 11.300 km²

Locuitori: 1,15 mil. (101 loc./km²)

Religia: islamismul 85%, catolicism (protestantism), animism

Moneda: dalasi

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 februarie

Geografia: G. este așezată în Africa Occidentală, o fâșie de o parte și de alta a cursului inferior al râului Gambia (cca. 300 km). Limite: Senegal (N, E, S), Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** G. este o câmpie joasă (-50 m) de-a lungul cursului inferior al Gambiei, lată de aprox. 35 km. Fluviul Gambia, cea mai importantă cale de comunicație a țării și a continentului, curge de la E la V, vărsându-se în Oc. Atlantic. **Clima:** tropicală, cu un anotimp cald și ploios, (iunie/octombrie) și altul uscat; temperaturi ridicate tot anul. Între decembrie și aprilie, în zona vărsării Gambiei în ocean, se manifestă anotimpul uscat. Precipitațiile, bogate pe litoral, scad spre interiorul țării. **Floră și faună:** Pădurea de pe litoral este încărcată de mangrove; ea se prelungește de-a lungul fluviului Gambia sub formă de pădure-galerie, străbătând astfel savana: Faună bogată. **Populația:** negri, principalele grupe etnice: mandigo, fula, wolof, jola, serahuli. Populația comunică mai ales prin limbile mandiga și wolof, comune și între senegalezi. Peste 80% din populație trăiește în zona rurală. Rata natalității: 40,9‰, mortalitatea: 17,3‰. **Resurse și economie:** arahide de pământ (locul întâi pe glob), nuci, ulei de cocos, banane, manioc, orez, lemn; uleiuri de arahide. Creșterea animalelor (caprine) și pescuitul. Hidroenergie încă nevalorificată. Turism: safari. **Transporturi și comunicații:** autovehicule, transport fluvial. **Orașe:** Combo St. Mary, Serrekunda, Brikana. **Istoria:** În sec. XIII-XVI G. este a fost sub vasalitatea imperiului Mali. Între 1455-1456 este descoperită de portughezi, în 1588 apar primii coloniști englezi și negustorii europeni de sclavi. Din 1873, prin tratatul de pace de la Paris, G. este unită cu Senegalul: colonia britanică Senegambia. Din 1807 este colonie de sine stătătoare, după ce Senegalul a redevenit posesiune franceză. Britanicii fondează Bathurst-ul. În 1963 obține autonomia, cu statut de dominion britanic. În 1965 obține independența, iar în 1970 este proclamată republică. În 1981, Gambia și Senegalul se unesc într-o confederație: Senegambia care a existat până în 1989. În 1993, lovitură de stat militară; este înlăturat președintele Jawara, care a fost șeful statului 28 de ani. **Statul:** Republică prezidențială. Legislativul este asigurat de președinte și de 36 până la 50 de membri ai Camerei Reprezentanților. Președintele își alege un Vicepreședinte care să conducă guvernul. Constituția a fost suspendată în urma loviturii militare.

Georgia

Denumirea statului: Republica Georgia

Capitala: Tbilisi/Tiflis (în georgiană Sakartvelo) (1,26 mil. loc.)

Limba oficială: georgiană; **limba vorbită:** limba rusă

Suprafața: 70.000 km²

Locuitori: 5,46 mil. (78 loc./ km²)

Religia: ortodoxism, islamism

Moneda: lari

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 mai

Geografie: G. este așezată în SV Asiei, în Munții Caucaz. Limite: Rusia (N și NE), Azerbaidjan (E), Armenia, Turcia (S), M. Neagră (V). **G. fizică:** O țară muntoasă, străbătută de șirul munților Caucaz, de la NV la SE. În N; Caucazul Mare, cu zăpezi veșnice, peste 5000 m (vf. Kazbek/Mkinvari, 5033 m) și Shara (5058 m); Caucazul Mic este format din platouri dominate de conuri vulcanice (3000 m). 88% din terit. G. este muntos și colinar. Între munți, depresiuni bine populate. Depresiunea Colhidei, în centru, este mai joasă în V și cu aspect colinar în E: Apele au un bogat potențial energetic; izvorăsc din Caucaz și sunt scurte: Kura/Mțkvari în E, se varsă în M. Caspică; Rioni se varsă în M. Neagră, la Poti. **Clima:** este subtropicală în reg. joase pe litoral și în valea râului Rioni; temperată în rest. În E, în câmpia râului Kura, climă temperat-continentală. Temperaturile pot coborî iarna până la -30°C. În Caucazul Mare precipitații bogate 1200-1300 mm/an, pe litoralul M. Negre, 3000 mm/an. În E, între 300-700 mm/an. **Floră și faună:** Peste 41% din terit. țării este ocupat de păduri de foioase în cea mai mare parte. În rest, vegetație de stepă sau subtropicală. Faună bogată: lupi, șacali, vulpi, urși bruni, râși, iepuri, fazani. Flora și fauna ocrotită în câteva parcuri naționale.

Populația: este formată din georgieni (70%), armeni, ruși, azeri, osetini, abhazi, kurzi. Concentrarea pop. pe valea râului Kura (E), în zonele colinare și pe litoral (150 loc. / km²). În zonele muntoase, sub 20 loc./ km². Rata natalității: 15,2‰; a mortalității: 9‰. Pop. urbană: 58%. **Resurse și economie:** G. are rezerve importante de mangan, cărbuni, petrol; minereu de fier. Industria metalurgică (feroasă și neferoasă), constr. de mașini, ind. chimică (îngrășăminte, mase plastice), textilă (mătăsuri). Importantă ind. vinului, coniacului și a ceaiului. Culturi de ceai, citrice, eucalipt, viță de vie, plante aromatice. Sericicultură, creșterea animalelor: bovine în V și ovine în E. Turism. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, vehicule. Aeroport la Tbilisi. Trafic pentru Transcaucazia prin porturile Poti și Batumi.

Istoria: Terit. G. a fost colonizat de greci și de romani (Colhida), dominată de sasanizi (reg. Iberia), cucerită de arabi (650), cunoaște în sec. XI-XIII o înflorire care atinge apogeul sub regina Tamara (1184-1213). Mongolii năvălesc în sec. XIII. Din sec. XVI-XVIII G. pierde din teritorii, care trec la Iran sau la Imp. Otoman. În 1783 se pune sub protecția Rusiei, iar în 1801 este anexată de aceasta. În 1918 se proclamă republică independentă. În 1921, Georgia cu rep. autonome Adjaria și Abhazia cu reg. autonomă Osetia de Sud formează Federația Transcaucaziană a URSS, la care vor adera și altele. În 1936, G. devine rep. federală. În 1989 trupele rusești reprimă sângeros mișcarea populară din Tbilisi. În 1990, primele alegeri libere; în 1991 Sovietul Suprem al G. proclamă unilateral independența țării. Instaurarea regimului autoritar al președintelui Zviad Gamsahurdia duce la un război civil (dec. 1991 - ian. 1992). Gamsahurdia părăsește țara. În 1992, E. Șevarnadze ia conducerea; mișcări separatiste în Osetia de Sud și Abhazia. În 1993, separatiștii abhazi iau conducerea în Abhazia și sute de mii de georgieni sunt izgoniți. Mișcările armate și amenințarea pierderii Abhaziei îl determină pe Șevarnadze să ceară ajutorul armatei ruse, acceptând în schimb ca G. să facă parte din C.S.I. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției intrate în vigoare în 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem (Consiliul Suprem); cea

executivă de Consiliul Politic Consultativ și de Consiliul de Miniștri, numit în urma alegerilor. Multipartitism. Partidul comunist a fost desființat în 1991.

Germania

Denumirea oficială: Republica Federală Germania

Capitala: Berlin (3,4 mil. loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 357.000 km²

Locuitori: 81,77 mil. (229 loc./km²)

Religia: protestantism 40%; catolicism 35%; neoprotestantism

Moneda: marca germană

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 octombrie

Geografie: G. este așezată în Europa Centrală, cu deschidere la M. Nordului și M. Baltică. Limite: M. Nordului, Danemarca, M. Baltică (N), Polonia, Cehia (E), Austria (S și SE), Elveția (S), Franța, Luxemburgul, Belgia, Olanda (V). **G. fizică:** Relieful, de la N spre S are trei trepte; în N, un șes larg, cu morene, lacuri și mlaștini, câmpia Germaniei de Nord. În M. Nordului se află numeroase insule, cele mai mari fiind: Frisicele de Est, Helgoland, Sylt etc. A doua treaptă: în centrul Germaniei, masive muntoase vechi (hercinice), foarte erodate (500-1000 m. alt.), Munții Harz, Masivul Renan, Munții Pădurea Turingiei, Jura Suabă, Munții Metaliferi, Pădurea Bohemiei, Pădurea Neagră (vf. Feldberg 1493 m). A treia treaptă: sudul G. unde se înalță munții Alpii Bavariei (vf. Zugspitze, 2963 m) în mare parte calcaroși, în fața cărora se întinde un platou neted (Pod. Bavariei) înclinat spre Dunăre, străbătut de râuri ce izvorăsc din Alpi. Rețeaua hidrografică este bogată și legată printr-un sistem de canale folosite în economie și transport. Canalul Mittelland, Canalul Dunăre-Main-Rin etc. Sunt trei mari bazine: din Marea Nordului: Elba, Weser, Ems, Rhein/Rin, din M. Baltică: Oder și afluenții săi, din M. Neagră: Donau/Dunărea (cu afluenții săi). În sud, la granița cu Elveția, Lacul Boden/Konstanz, de origine glaciara. **Clima:** G. are un climat de tranziție de la cel temperat-oceanic din NV, la cel temperat-continental din centru și NE. Vânturile dinspre V aduc precipitații bogate; Valea Rinului este mai adăpostită, cu climă mai blândă. Temp. medie anuală -1°C și 18°C în ianuarie și iulie. Precipitații 500-640 mm/an în nord; 1270 mm/an în munții din Sud. **Floră și faună:** Pădurile cuprind cca. 30% din terit. G. iar pășunile 25%. În zonele muntoase predomină coniferele; în câmpia nordică, vegetația de landă și pădurile de conifere; de fag și stejar. De-a lungul țărmului M. Nordului, vegetația de mlaștini. Fauna G. cuprinde: câprioara, jderul, pisica sălbatică, bizonul, hârciogul, sturzul, privighetoarea, bufnița pitică. G. are numeroase rezervații naturale și parcuri naționale; o politică ecologică împotriva poluării industriale. **Populația:** ca număr, G. ocupă locul al doilea în Europa, după Rusia. Pop. este formată din germani 93%; minorități: turci, iugoslavi, italieni, polonezi, greci, spanioli, austrieci. Densitatea pop. este printre cele mai ridicate din Europa. Concentrarea max. pe valea Rinului, în zona Ruhr (peste 5500 loc./km²). 50% din pop. activă lucrează în servicii, dovadă a dezvoltării economice a G., cca. 40% în ind. și cca. 5% în agric. Rata natalității: 9,2‰; a mortalității: 10,9‰ (Populația este îmbătrânită). Rata pop. urbane: 86%. **Orașe:** Hamburg (port) pe Elba, la 100 km de M. Nordului München (S) cap. landului Bavaria, Köln, Frankfurt, Bremen (port) pe Weser, Dusseldorf (pe Rin), Leipzig/Lipsca, Dresden/Dresda (port pe Elba), Yena. G. are peste 80 de universități și colegii. **Istoria:** Terit. G. era locuit de triburi germanice, celtice și slave. În sec. I-IV d. Hr. este parțial cucerit de romani (partea de S și de V până la Rin și Dunăre), devenind provincie a Imp. Roman. În sec. VI-VIII Regatul Francilor cucerește terit. locuite de alamani, turingi, saxoni și bavarezi, iar în sec. IX (843), Regatul Franc (Carolingian) se împarte în cel occidental (nucleul Franței) și cel oriental (nucleul Germaniei) prin tratatul de la Verdun. Elba era granița estică până unde locuiau germanii în sec. IX-X. Apărarea și victoria în fața triburilor maghiare și slave sub dinastia ottoniană (955 - înfrângerea maghiarilor pe râul Lech); iau naștere: Franconia,

Swabia, Bavaria, Saxonia, Lorraine. În sec. X-XIV granița este împinsă spre est; proces de creștinare sub patronajul arhiepiscopatului de Brandenburg, apoi în cadrul procesului de colonizare agricolă extinderea pop. germane în terit. slave, la E de Elba. În 962 Otto I (936-73) se încoronează la Roma ca împărat, exercitându-și nominal autoritatea asupra terit. G. și Italiei, cu pretenții de supremație asupra întregii Creștinătăți. Restaurarea imp. roman în varianta germanică (viitoarea titulatură de Sfântul Imperiu Roman de Națiune germană). Din sec. XI începe lupta între imperiu și papalitate (lupta pentru investitură) cu episodul canosa 1077. G. era fărâmițată în principate ducate, comitate care încep să se afirme econ. și politic relativ autonom; Liga hanseatică o alianță a orașelor de la M. Baltică (Lidbeck, Wismar, Rostock, Hamburg etc.) controla comerțul în zonă, își dezvoltă sistemul propriu de legi maritime și comerciale și cunoaște maxima sa înflorire în sec. XIV. În 1517, Martin Luther își afișează cele 95 de teze ale sale pe ușa catedralei din Wittenberg (împotriva indulgențelor papale, pentru folosirea limbii naționale în biserici, contestă autoritatea papală etc.). Luther traduce biblia în limba germană. Nordul G. e de partea Reformei (cca. 80% devin luterani); sudul rămâne catolic. Conflictele religioase vor duce la un adevărat război încheiat prin pacea de la Augsburg (1555) între Carol Quintul și principii protestanți; eșecul politicii de centralizare a imperiului și afirmarea tot mai mare a puterii principilor teritoriali. Principii germani creează Uniunea Protestantă (1608) pe de o parte și Liga Catolică (1609) pe de altă parte, care se opun și se ajunge la Războiul de 30 de ani (1618-1648) care distruge prosperitatea econ. atinsă de orașe și fărâmițează și mai mult G. Pe terit. G. se luptă trupe germane, spaniole, austriece, suedeze, daneze etc. După Pacea Westfalică (1648) puterea principilor crește, se creează centre independente, care însă nu pot face față ascensiunii Prusiei și Austriei, ce luptă pentru supremație. Urmează o serie de războaie în care Prusia iese victorioasă (Războiul de 7 ani etc.) sub Frederic II (1740-86). Polonia este și ea împărțită în 1772, 1793 și 1795 G, obținând importante victorii și devenind vecin al Rusiei până la primul război mondial. După războaiele napoleoniene, Sfântul Imperiu Roman încetează să mai existe (1806). Prin Congresul de la Viena (1814-1815) G. rămâne un stat fărâmițat. Revoluția din 1848 este repede înăbușită de reacțiune. Cancelarul Bismarck formează Confederația Germană de Nord; exclude Austria (1866) și unifică G. prin forță. În 1871 se creează Imperiul Federal German sub Wilhelm I (Al doilea Reich); G. câștigă lupta pentru unificarea lumii germanice. Câștigă Alsacia și Lorena. G. după războiul cu Franța (1870-71) devine prima putere econ. în Europa, a doua după S.U.A. Sub Wilhelm II, expansiunea colonială a G. se ciocnește de britanici și francezi. În iunie 1882 se creează Tripla Alianță (Germania, Austria, Italia) care precede izbucnirea primului război mondial (1914-1918), încheiat cu înfrângerea Germaniei. În 3 nov. 1918 izbucnește revoluția și monarhia este abolită; la 9 nov. se proclamă Republică, iar în 1919, la Weiwar, se adoptă Constituția care o consfințește. În 1919 Bremenul și Bavaria se proclamă Republici sovietice. Prin Tratatul de la Versailles, 26.VI.1919, G. pierde toate coloniile, Alsacia și Lorena, este obligată să plătească grele despăgubiri de război; nu i se mai permite înarmarea, armata națională. Între 1929—33 criza econ. deschide drum ascensiunii nazismului. La 30.I.1933 Hitler devine Cancelar al G. Instaurarea dictaturii naziste a celui de al III-lea Reich și crearea Axei Berlin-Roma-Tokio: declanșarea celui de al doilea război mondial ca urmare a agresiunii G. împotriva Poloniei, după ce anterior își anexase Austria și Cehoslovacia. La 8 mai 1945 G. capitulează necondiționat în fața forțelor aliate ale Națiunilor Unite. G. este împărțită în 4 zone de ocupație de către: SUA, Marea Britanie, URSS și Franța. Prin Conferința de la Potsdam, 1945, se fixează noile granițe ale G. și principiile: demilitarizare, denazificare, democratizare. Etnicii germani din Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, sunt expulzați forțat în G. (1945-46) Tribunalul de la Nurenberg îi judecă pe criminalii de război. Ca urmare a impunerii de către URSS a regimului său pol. și econ. în zona pe care o ocupa și a nerespectării obligațiilor privind reparațiile de război. În 1948, Marea Britanie, SUA și Franța hotărăsc crearea unui stat federal în zonele lor de ocupație. În

1949 se consacră împărțirea de fapt în Rep. Federală Germania (cap. la Bonn) și Rep. Democrată Germană (cap. la Berlin). Până în 1990 pop. german trăiește în două state diferite, cu regimuri politice diferite. Cancelar al R.F.G. este Konrad Adenauer (1949-63); G. intră în categoria statelor puternic industrializate din lume („miracolul vest-german”). R.D.G. se dezvoltă după model sovietic, cu o econ. centralizată, socialistă. Legăturile între cele două state sunt complet rupte, diferențiindu-se tot mai mult. Între 1949-61, 3,5 mil. de germani din E fug în V. În 1955 R.F.G. intră în NATO; în 1957 devine membru fondator al CEE. R.D.G. intră în CAER (1950) și în Tratatul de la Varșovia (1955). În 1961 se construiește zidul Berlinului; extrem de sever păzit. Cei ce încearcă să treacă în V sunt executați. Cancelarul Willy Brandt, în 1970 încheie tratate cu URSS și Polonia, recunoscând ca inviolabile granița ODER-NEISSE; în 1972 tratat cu privire la relațiile dintre cele două state germane; în 1973 ambele state sunt admise în ONU. R.D.G. respinge programul reformator al lui Gorbaciov. În 1989 Cehoslovacia și Ungaria își deschid granițele lor cu Austria și sute de mii de cetățeni est-germani se refugiază în R.F.G. În martie 1989 mari manifestații pentru democrație în R.D.G. La 9 noiembrie 1989 cade zidul Berlinului; PSUG renunță la monopolul puterii. În 1990 primele alegeri libere în R.D.G.; în 1990, la 1 iulie, cancelarul Helmut Kohl cancelarul RFG, și reprezentantul guvernului „marii coaliții” din RDG semnează tratatul de reunificare a celor două state germane. Cele 4 mari puteri victorioase în 1945 semnează un tratat prin care renunță la vechile lor drepturi asupra terit. german. G. își redobândește suveranitatea de stat. Bundestagul constituit după primele alegeri pangermanice alege ca sediu al parlamentului și guvernului Berlinul. **Statul:** este republică parlamentară, stat federal, potrivit Legii Fundamentale din 1949 care în 1990 devine Constituția Germaniei unificate. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Adunarea Federală sau Bundestagul și Consiliul Federal sau Bundesratul); cea executivă de un guvern federal, numit de Bundestag, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Ghana

Denumirea oficială: Republica Ghana

Capitala: Accra (1,44 mil. loc.)

Limba oficială: engleza, limbi vorbite: dialecte sudaneze

Suprafața: 240.000 km²

Locuitori: 17,97 mil. (75 loc./km²)

Religia: creștinism 65%, islamism 16%, animism

Moneda: cedi

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 6 martie

Geografia: G. este așezată în Africa occidentală. Limite: Volta Superioară (NV și N), Togo (E), Oc. Atlantic (S), Coasta de Fildeș (V); în sud, Golful Guineea. **G. fizică:** De-a lungul Golfului Guineei, o câmpie litorală de aprox. 100 km lățime, care se continuă spre nord, în centrul teritoriului, cu un podiș (alt. max. 884 m). Între munți, văi adânci și o depresiune (-200 m). Fluviul Volta Superioară, cu afluenții Volta Albă și Volta Neagră, este cel mai important curs de apă; izvorăște din Volta Superioară, apoi coboară formând granița naturală a G. cu Coasta de Fildeș, străbate țara spre sud și se varsă în Golful Guineei. Apele sale irigă și fertilizează o mare parte din teritoriul G. Pe cursul său se află cel mai mare lac de acumulare din lume, la Akosombo (9.665 km²). **Clima:** este tropicală, influențată de vânturile uscate ale Saharei (harmattanul) și de musonii dinspre Atlantic, care mențin umiditatea solului. Există două anotimpuri bine definite: unul ploios, mai-septembrie, altul uscat, octombrie-februarie. Precipitații minime 750 mm/an, cele max. 2.540 mm/an. Temperatura variază între 21°C și 43°C. **Floră și faună:** Predomină savana. Păduri ecuatoriale (mahon). Faună foarte bogată. **Populația:** negri sudanezi. Peste 60% din populație în zona rurală. Rata natalității: 39,4‰; a mortalității: 10,5‰. Rata pop. urbane: 36%. **Resurse și economie:** cacao, porumb, orez, manioc, sorg, banane, batate, nuci de cocos, cola; tutun, lemn (mahon); oi, pește, moluște; mari resurse minerale: diamante, bauxită, mangan. G. este al patrulea mare producător de aur din lume; potențial hidroenergetic, industrie minieră, turism. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. **Orașe:** Accra, Kumasi, Tamale, Sekondi-Takoradi, Koforidua. **Istoria:** În sec. XIII, pe teritoriul G., triburile așanti. Este descoperită de portughezi în 1471 și numită Coasta de Aur; așezări portugheze, olandeze, daneze, britanice. În 1874 este declarată colonie britanică. Negustori europeni care trimit sclavi negri în America. Triburile așanti sunt supuse de britanici abia în 1901. Coasta de Aur obține autonomie internă în 1951; la 6 martie 1957, își declară independența, în cadrul Commonwealth-ului, sub denumirea de G., având în frunte un președinte. Togo britanic și Coasta de Aur se unesc, în urma unui referendum, sub supravegherea ONU. În 1960, Ghana adoptă o Constituție republicană. Apropiere de URSS și de China. În 1966, lovitură de stat militară; restabilirea relațiilor cu Occidentul. Se succed câteva lovituri de stat. În 1982 este dizolvată Adunarea Națională. În 1992, o nouă Constituție, aprobată prin referendum. Multipartitism. Țara traversează dificultăți economice. **Statul:** este republică prezidențială; puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de Consiliul Național Provizoriu de Apărare și de un cabinet condus și numit de președinte.

Grecia

Denumirea oficială: Republica Elenă

Capitala: Atena (3,5 mil. loc.)

Limba oficială: greaca

Suprafața: 132.000 km²

Locuitori: 10,48 mil. (79 loc./km²)

Religia: ortodoxism 95%, islamism 2%

Moneda: dragma

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 martie

Geografie: G. este așezată în Europa de Sud, în Pen. Balcanică. Limite: Albania, Macedonia, Bulgaria (N), Turcia, M. Egee (E), M. Mediterană (S), M. Ionică (V). **G. fizică:** În afara zonei legate de continent (inclusiv pen. Peloponezului), G. cuprinde numeroase insule (cca. 2000) din M. Egee, M. Mediterană și M. Ionică. G. are un relief predominant muntos; zonă seismică. Câmpiile sunt fâșiile de coastă și depresiunile intramontane. Trei zone distincte: Grecia continentală, străbătută de Munții Rodopi ai Pindului, Olimp și Câmpia Salonicului; Grecia peninsulară, Peloponezul, despărțită de continent prin istmul Corint (străbătut acum de canalul Corint) și având la N G. Corint, este muntoasă: Munții Taiget, Parnon, Kyllene, Menalon și Podișul Arcadiei, cu țărături crestate și Grecia insulară (muntoasă): insulele Ionice, Eubeea, Creta, Cicladele, Sporadele de N, Sporadele de S etc. Munții Olimp 2911 m alt. max. sunt perpendiculari pe coastă; lanțul muntos reapare în cele cca. 2000 de insule din M. Egee. Câmpiile (cultivate): Câmpia Macedoniei, Traciei, Tesalică, bazinul Beoției. Peloponezul este stâncos în E și fertil în S (Messenia). Apele: râurile principale sunt în N, cele ce vin din țările vecine, să se verse în M. Egee: Vardarul/Axios; Struma/Strymon; Marița/Evros. **Clima:** este mediteraneană, cu excepția înălțimilor muntoase. În N. clima e mai aspră. Precipitații bogate toamna și iarna (când au un caracter torențial), 1020 mm/an în vest, 510 mm/an în est. Temp. medie anuală iarna și vara: Corfu, 10°C și 15°C; Atena, 8°C și 26°C; mai scăzută în munți. **Floră și faună:** Vegetație specifică climei mediteraneene, maquis și bleacuri (tufișuri crescute acolo unde a fost tăiată pădurea); 15% din terit. sunt păduri de foioase (fag, stejar) și conifere. Pajiști 9%. Fauna variată: lupi, urși, jderi, șacali, porci spinoși, capre sălbatice. Numeroase rezervații naturale și parcuri naționale unde sunt protejate flora (pinul de Alep) și fauna. **Populația:** Majoritatea pop. o formează grecii (96%); minorități: macedoneni, turci, aromâni, bulgari, albanezi, armeni; cca. 3 mil. de greci în diasporă. Concentrarea max. a pop. pe văile râurilor și în zona de coastă; Atena-Pireu (2/3 din pop.), Câmpia Macedoniei, ins. Korfu (155 loc./km²), Lesbos, Samos. În terit. autonom al călugărilor pe Muntele Athos, sub 4 loc./km². Rata natalității: 9,8‰; a mortalității: 10,1‰. Rata pop. urbane: 65%. **Resurse și economie:** G. este o țară maritimă comercială și are una din cele mai mari flote din lume. Res. min. ale G. sunt relativ variate (producția bazată pe ele a început să se dezvolte în ultimele decenii): lignit, bauxită, crom, magneziu, marmură, minereu de fier, zinc, petrol; ind. siderurgică, aluminiu, îngrășămintă chimice, textile, ciment, nave maritime, hârtie, ulei de măsline, stafide (locul III pe glob), conserve de pește. Agricultură are la bază „trilogia mediteraneană”: grâu, viță de vie, măsline, citrice, fructe, orez, tutun, bumbac (printre primele țări din Europa); creșterea animalelor: oi, capre, asini; pescuitul. Exportă: tutun, ulei de măsline, stafide, bumbac, textile, vin, citrice, conserve de pește, confecții, marmură. Turismul este foarte dezvoltat în special în insule (Creta, Corfu, Rodos). Veniturile emigranților. Probleme speciale de poluare a monumentelor (datorate noxelor autovehiculelor) stau în fața statului elen. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, flotă comercială puternică. **Orașe:** Portul Pireu, prin dezvoltare, s-a unit cu Atena; Thessaloniki/Salonic (al doilea mare oraș al țării; port), Patras, Volos, Larissa, Iraklion. G. are

5 universități. **Istoria:** Mileniul III primele așezări omenești. Civilizația minoică înfloarește în Creta Cnossos; la începutul mileniului II triburi indo-europene ale grecilor vin din N pen. Balcanice (aheii, ionienii, eolienii), care își întind stăpânirea până asupra Peloponesului dar și a insulelor Creta și Cipru; civilizația miceniană, a bronzului (1500 î. Hr.) la: Mycene, Tirynth, Pylos etc. este epoca eroică a lui Homer. În 1200 î. Hr., invazia dorienilor, este al doilea val al vorbitorilor de limbă greacă veniți din nord, care face să crească migrația către insule și către Asia Mică; civilizație a fierului. Se dezvoltă așezări de un nou tip, ce reflectă evoluția spre un nou mod de organizare economico-social (1000-700 î. Hr.): state cetăți (poleis), independente (regimul oligarhic se substituie celui monarhic). Populația crește, pământ este mai puțin: începe expansiunea lumii grecești (cca. 1000 î. Hr.) în Asia Mică, în M. Ionică, unde se dezvoltă mai rapid statele cetăți (Milet, Efes, Halicarnas); încep să fie conduse de o oligarhie sau o democrație. Sec. VIII-VII î. Hr. este marea colonizare: pe coastele M. Negre, ale Mediteranei, N Africii, Sicilia, S Italiei. Statele grecești rezistă asaltului Imp. Persan (războaiele medice: 500-449 î. Hr.). Sec. V î. Hr. este epoca de aur a civilizației grecești clasice (epoca lui Pericle: este construit Parthenonul). Atena devine centrul intelectual și artistic al G. Rivalitatea Sparta/Atena duce la Războiul Peloponesian (431-404 î. Hr.) care se încheie cu capitularea Atenei; conflictele slăbesc puterea G. care este supusă de Macedonia în urma bătăliei de la Cheronea (338 î. Hr.). Sub Alexandru cel Mare (336-323 î. Hr.) se va răspândi civilizația greacă de-a lungul Asiei până în India; se naște lumea elenistică. În 146 î. Hr. G. devine provincie romană. Din 395 (când se desparte Imp. Roman) G. devine provincie a Imp. Bizantin (în sec. VI-VII acesta adoptă ca limbă oficială greaca). Pop. migratoare: vizigoții, slavi, avari etc. În 1204 cruciații cuceresc Constantinopolul și pun bazele Imp. Latin (1204-61). În 1261 Imp. Bizantin își recucerește capitala. În 1453 Constantinopolul cade sub asediul lui Mahomed II, sultanul turcilor otomani și își schimbă numele în Istanbul. Biserica Sf. Sofia este transformată în moschee. Rezistența de secole a grecilor împotriva ocupației otomane este încununată de victorie; în 1822 își declară independența G.; în 1829, Imp. Otoman o recunoaște. În 1832 G. este proclamată regat cu capitala la Atena (1834), sub Otto de Bavaria, care abdică în 1862. G. continuă să își recupereze teritoriile locuite de greci de la turci. În primul război mondial, G. este cu Antanta. Războiul greco-turc se încheie dramatic: 1,5 mil. de greci din Asia Mică sunt obligați să se refugieze în G. În 1924 G. se proclamă republică; în 1935 lovitură de stat militară care reinstaurează monarhia. Între 1936-41 dictatură militară. În 1940 G. respinge atacul lui Mussolini, dar capitulează în 1941, în fața germanilor. Între 1946-49 izbucnește războiul civil între forțele comuniste și cele naționaliste. Emigrează câteva milioane de greci. G. intră în sfera de influență occidentală. În 1947 beneficiară a „planului Marshall”, din 1952 membru NATO; 1961 devine membru asociat în CEE, apoi membru plin (1981). Până la sfârșitul deceniului șapte, instabilitate politică. În 1967 printr-o lovitură de stat se instituie „regimul coloneilor” până în 1974, când izbucnește criza cipriotă; prin referendum se adoptă forma de guvernământ republicană, consfințită de Constituția din 1975. Urmează alegeri parlamentare care din 1981 până în 1990 sunt câștigate de mișcarea socialistă Pănelenă. Alternare la putere. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1975. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de președinte și de un Consiliu de Miniștri, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Grenada

Denumirea oficială: Statul Grenada

Capitala: Saint George's (10.000 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: creolo-engleza și creolo-franceza

Suprafața: 344 km²

Locuitori: 92.000 (267 loc./km²)

Religia: catolicism 64%; anglicanism, 20%, protestantism

Moneda: dolarul Caraibelor Orientale

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 7 februarie

Geografie: G. este așezată în America Centrală insulară; în Antilele Mici, delimitată de M. Caraibilor și Oc. Atlantic. **G. fizică:** G. este formată dintr-o insulă vulcanică mare (305 km²) și altele mai mici: Grenadienele sudice. Ins. mare are un relief accidentat, muntos; Mt. Sf. Ecaterina 840 m alt.; înălțimi mai mici în M-ții Maitland și Sinai. Râuri scurte în direcția est-sud. Izvoare sulfuroase și termale. Marele Lac în centru. **Clima:** este subtropical-oceanică: temp. ridicate; cicloane tropicale. **Floră și faună:** Vegetație luxuriantă; păduri tropicale. Avifaună bogată. - Populația este formată din: negri 53%; mețiși 42%; amerindieni 4%; albi 1%. Concentrarea max. a pop. pe coastele vestice, reg. capitalei. 50% din pop. activă este ocupată în servicii. Rata natalității: 33‰; a mortalității: 8‰. Rata pop. urbane: 65%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric. și pe turism, care ia tot mai mult amploare. Cultivă: nucșoară (un mare exportator mondial), nuci de cocos, banane, cacao, agrume, cafea, trestie de zahăr, bumbac, vanilie. Alte resurse: pește. **Transporturi și comunicații:** căi rutiere; vehicule. Un aeroport modern la Pointe Salines. **Istoria:** G. este descoperită de Cristofor Columb în a treia călătorie a sa; numind-o „Concepcion” (1418). În sec. XVII, explorată de francezii veniți din Martinica; este declarată colonie a coroanei franceze (1674). În 1762 G. este ocupată de Anglia, căreia îi revine prin Tratatul de la Paris (1763). Amerindienii (indigeni) sunt exterminați sunt aduși sclavi negri din Africi pentru munca pe plantațiile de cafea, cacao și bumbac. După abolirea sclaviei în 1834-1838, sunt aduși muncitori din India. Între 1958-1962, G. face parte din Federația Indiilor de Vest. În 1967 obține autonomia; în 1974 își proclamă independența, în cadrul Commonwealth-ului. Lovitură de Stat în 1979; Constituția este suspendată. Noua conducere se plasează pe orbita Cubei, cu o orientare accentuată de stânga; intervenția militară a SUA (pușcași marini) secondată de militari aparținând statelor caraibiene din Antilele Mici. Grenada se redresează economic, primind ajutor american. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1974. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Legislativă; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar în Adunare. Șeful statului: regina Marii Britanii prin reprezentantul ei guvernatorul general. Multipartitism.

Guatemala

Denumirea oficială: Republica Guatemala

Capitala: Guatemala (Ciudad de Guatemala) 1 mil. loc.

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 109.000 km²

Locuitori: 10,92 mil. (100 loc. / km²)

Religia: catolicism 75%, protestantism

Moneda: quetzal

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: G. este așezată în America Centrală istmică. Limite; Mexic (V și N) Belize, M. Caraibelor (E), Honduras, El Salvador (SE), Oc. Pacific (S). **G. fizică:** Țară muntoasă, a vulcanilor în S; cu platouri joase în N, G. are o mare diversitate de peisaj. Lanțul muntos Sierra Madre, paralel cu coasta Pacificului, se distinge prin prezența a cca. 30 de vulcani, mulți activi, printre care Tajumulco, 4.211 m alt. max. în America Centrală; Tacana, Acatenango, Fuego, Santa Maria etc.; lanțul muntos Cuchumatanes este orientat de la est la vest. Acesta lanțuri închid platoul înalt central (2.000-3.000 m). Cutremurele sunt curente. Câmpiile de coastă sunt joase și înguste. Cursurile de apă de pe versantul Pacificului sunt lipsite de, importanță. Usumacinta (1.110 km) se varsă în Golful Mexic; Montagua, Belice și Rio Hondo se varsă în Golful Honduras. Foarte multe lacuri: Izabal, Atitlan (la 1.562 m alt.) ș.a. **Clima:** G. are o varietate climatică; climă tropicală, cu precipitații bogate pe coasta Caraibelor. La Ciudad de Guatemala: 1.320 mm/an. Temp. medie anuală în zonele joase: 26°C; în Ciudad de Guatemala 18°C. **Floră și faună:** Pădurea tropicală ocupă cca. 50% din terit. (pădure de esențe prețioase); savană. Fauna este variată. **Populația:** este formată din amerindieni (indigeni) 65%, mețiși 30%, europeni. Concentrarea maximă a pop. pe platoul înalt din Sierra Madre. În agric. este ocupată 50% din pop. activă. Rata natalității: 36,3‰; a mortalității 6,7‰. Rata pop. urbane: 41%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric. (produse pentru export): cafea, banane, bumbac, uleiuri de esență, tutun. Alte culturi: porumb, trestie de zahăr; lemnul (esențe tari). Res. min.: zinc, plumb, sare. Ind. prelucrătoare în curs de dezvoltare. Importă: petrol, produse alimentare, chimicale. Turismul reprezintă un potențial încă slab valorificat. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate; căi rutiere; autovehicule. Flotă comercială. Aeroport la Ciudad de Guatemala. **Orașe:** Quezaltenango, Escuintla, Mazatenango, Puerto Barrios (port la Atlantic). Există 5 universități. **Istoria:** Indienii maya au dezvoltat pe terit. G. o civilizație strălucită (sec. IV-IX d. Hr.). În 1523-1524 sunt cuceriti de spanioli; în secolele următoare, G. devine centrul Căpităniei Generale Guatemala (ce cuprinde Statele Americii Centrale). La 15 septembrie 1821 își proclamă independența; în 1822-1823 este inclusă în Imp. Mexican; devine centrul Federației Provinciilor Unite ale Americii Centrale, care ființează până în 1838. În 1839 se proclamă republică suverană; va fi condusă de un șir de dictatori și de regimuri militare până în 1944. Progresează economic între cele două războaie mondiale. Între 1945-1954 este o perioadă de reforme econ. și sociale; din 1960 încep tensiuni sociale, iau naștere grupări extremiste. Urmează o serie de lovituri de stat ale militarilor; un război civil pustiitor și sângeros (zeci de mii de victime). Sute de mii de refugiați trec în Mexic. Din 1987, Guatemala participă la efortul de pace în America Centrală; semnează acorduri în 1987 și 1989 cu Costa Rica, Honduras, Nicaragua, Salvador. În 1989 se încep negocierile cu gherila. În 1991 președintele ales J. Serrano Elias (protestant) lansează un plan de „pace totală”, reluând tratativele cu mișcarea de gherilă URNG (Uniunea Național

Revoluționară Guatemaleză). Se restabilesc relații diplomatice cu statul Belize, al cărui teritoriu îl revendicase în trecut. În 1993 Serrano Elias este destituit și parlamentul numește alt președinte. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1986. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Național; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Președintele este șeful Statului și al Guvernului. Multipartitism.

Guineea

Denumirea oficială: Republica Guineea

Capitala: Conakry (800.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 250.000 km²

Locuitori: 6,9 mil (28 loc./km²)

Religia: islamism 85%, catolicism, animism

Moneda: francul guinez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 octombrie

Geografia: G. este așezată în Africa vestică, în zona subecuatorială. Limite: Guineea Bissau (V), Senegal, Mali (N), Coasta de Fildeș (E), Liberia (S), Sierra Leone (SV). **G. fizică:** Câmpie de-a lungul coastei, bună pentru culturi. Spre interior, în cea mai mare parte a teritoriului, se înalță podișul Fouta Djallon (alt. max. 1.537 m). În E, un masiv muntos, la granița cu Coasta de Fildeș și la S cu Liberia. În N; muntele Loura și platoul Manding. Din podiș izvorăsc apele Senegalului, care curg pe 1.670 km în Guineea, ale Nigerului, pe 4.160 km (Valea Nigerului Superior), ale Gambiei. **Clima:** este tropicală: pe coastă, caldă și umedă (4.000 mm/an); în interiorul teritoriului, pe podiș, temperaturi mai scăzute; în E, pe platouri, climă uscată. **Floră și faună:** Zonă împădurită în S, la granița cu Sierra Leone și Liberia. Pe podiș, savană; pășuni propice creșterii animalelor. **Populația:** aparține mai multor grupe etnice de negri: fulbe sau peuli, malinke, susses. Densitatea maximă în zona de coastă. Populația de pe masivul Fouta Djallon crește animale; cea de pe coastă cultivă orez; plantații de palmieri, bananieri. Rata natalității: 47,6‰; a mortalității: 18,3‰. Populația urbană: 29%. **Resurse și economie:** banane, nuci de cocos, sorg, porumb, orez, mei, batate, arahide de pământ, cafea, ananas, bumbac, gumă arabică; pește; bauxită, fier, aur, diamante, aluminiu; produse animaliere; potențial hidroenergetic. Industrie prelucrătoare de aluminiă, lemn, produse agroalimentare. **Transporturi și comunicații:** drumuri tranzitabile în cele două anotimpuri, autovehicule; căi ferate (Conakry/Kankan). Aeroport la Conakry. **Orașe:** Kankan, Labe, N'Zerekore. **Istoria:** În evul mediu, G. făcea parte din Imperiul Mali, fiind locuită de malinke. În sec. al XV-lea, G. centrală devine stat de sine stătător, sub numele de Fouta Djallon. Comerțul era în mâna musulmanilor. Între 1461-1462, navigatorii portughezi îi dau numele de Guineea și încep comerțul cu sclavi care continuă până la jumătatea sec. al XIX-lea. În sec. al XVI-lea, triburile periferice de peuli vin în centrul țării și îi împing pe susses spre coastă, unde supun populațiile locale. În sec. al XIX-lea, cuceritorii musulmani supun populația malinke; care practica animismul, și o islamizează. Între 1889-1893 G. devine colonie franceză; în 1895 este integrată în Africa Occidentală Franceză. În 1898 este integrată Sudanului francez. În 1958 G. optează pentru independența imediată, rupând legătura cu Franța; impune calea socialistă de dezvoltare; apropierea de URSS și statele comuniste; sprijină mișcările de eliberare de pe continentul african. În 1961 formează, împreună cu Mali și Ghana, Uniunea de State Africane. Conducerea dictatorială a lui Sekou Toure; comploturi. După moartea dictatorului, conducere militară. Dificultăți economice. În 1990, o nouă Constituție, adoptată prin referendum, pune capăt regimului militar și introduce multipartitismul. În 1993, primele alegeri prezidențiale pluraliste. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Comitetul Militar de Refacere Națională; cea executivă de un cabinet numit de Comitetul Militar de Refacere Națională.

Guineea-Bissau

Denumirea oficială: Republica Guineea-Bissau

Capitala: Bissau (125.000 loc.)

Limba oficială: portugheza; **limbi vorbite:** creolo-portugheza, dialecte sudaneze

Suprafața: 36.125 km²

Locuitori: 1,2 mil. (30 loc./km²)

Religia: animism 60%, islamism 33%, catolicism 4%

Moneda: peso

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 24 septembrie

Geografia: G-B. în vestul Africii (partea continentală, plus aprox. 60 insule). Limite: Senegal (N), Guineea (E și SE), Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** Terit. este o câmpie îngustă de 318 km; cam o zecime este periodic sub maree; cea mai scăzută altitudine medie din Africa. Principalele cursuri de apă sunt: Geba, Corubal, Cacheu (200 km navigabil), care formează estuare. Lacuri cu apă dulce. **Clima:** este tropicală; umedă și uscată alternativ, cu temperaturi între 21°C, în februarie, și 30°C, în aprilie. Precipitații: 1600 mm/an și 2160 mm/an. **Floră și faună:** Principala formă de vegetație este pădurea tropicală, în general de-a lungul apelor; pe coastă, păduri tropicale umede. Fauna specifică acestor zone. **Populația:** concentrată pe coastă, este formată în majoritate din negri sudanezi; balantas, peuli, manjocos, mandinga, mulatri; portughezi și băștinași asimilați acestora. 75% din pop. activă este ocupată în agric. **Resurse și economie:** mei, orez, manioc, arahide de pământ, nuci, ulei de cocos, banane; cauciuc, lemn, gumă arabică; animale, piei. Export: nuci, ulei de cocos, lemn, arahide, cauciuc, piei. **Transporturi și comunicații:** autovehicule, drumuri tranzitabile, piste militare. Nu are căi ferate. Aeroport la Bissau. **Orașe:** Bafata, Gabu. **Istoria:** În sec. al XV-lea portughezii descoperă țara, populată de mandinga musulmani și de alte populații animiste, cucerind-o treptat și transformând-o într-o sursă de sclavi pentru Brazilia. În 1879 devine colonie portugheză. În 1941 Bissau devine șeful coloniei. În 1956, Amilcar Cabrol devine șeful mișcării naționaliste. În jurul anului 1962, ia naștere gherila antiportugheză. În 1973 este proclamată republica Guineea-Bissau. În 1974, Portugalia recunoaște independența Guineei-Bissau. În 1980, lovitură de stat. În 1991, se trece de la partid unic la multipartitism. Instituții în curs de democratizare. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1984. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională Populară; cea executivă de Consiliul de Stat numit de președinte. Multipartitism.

Guineea Ecuatorială

Denumirea oficială: Republica Guineea Ecuatorială

Capitala: Malabo (33.000 loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 28.100 km²

Locuitori: 410.000 (13 loc./km²)

Religia: catolicism 94%, animism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 octombrie

Geografia: G. E. este așezată în partea central-vestică a Africii. Teritoriul său corespunde celor două zone separate: insulară, cu ins. Fernando Poo sau Bioko (2.034 km) și ins. Annobon sau Pagalu, și zona continentală Mbini sau Rio Muni (26.017 km²). Fernando Poo este cea mai mare din cele 4 Antile guineze. Limitele teritoriului Continental: Camerun (N), Gabon (E și S), Oc. Atlantic, Golful Guinea **G. fizică:** Partea continentală este formată din podișuri și munți nu prea înalți (max. 1.200 m): Partea insulară este de origine vulcanică; în N ins. Bioko, munți de peste 3.000 m alt. (vf. Santa Isabel 3.007 m). Coastele sunt abrupte. **Clima:** este ecuatorială, cu o temperatură medie anuală de 25°C. Uniformitate a schimbărilor: ploi abundente alternând cu anotimpuri uscate și ploioase. Precipitații de 10.000 mm/an. **Floră și faună:** păduri de lemn prețios (okoume, mahon, nuc); pășuni pe podișuri. Faună bogată, specifică pădurii ecuatoriale: broaște țestoase, balene. **Populația:** este formată din negri bantu și europeni. Mai există nigerieni de limbă engleză. Majoritatea populației se află în partea continentală, densitatea mare (118 loc./km²) și în insulele Bioko și Pagalu. Rata natalității: 41‰, mortalitatea: 16,2‰. Populația urbană 42%. **Resurse și economie:** cacao, cafea, banane, copra, nuci, ulei de cocos, orez, bumbac, trestie de zahăr, lemn (abanos, okoume, palisandru); ovine, caprine; pește; hidroenergie. Una din cele mai sărace țări ale lumii. **Transporturi și comunicații:** Drumuri tranzitabile; aeroport la Malabo (legături cu Rio Muni și Insulele Canare). Orașe: Bata, Luba. **Istorie:** Insulele Fernando Poo și Annobon sunt descoperite de navigatorii portughezi în 1469 și 1471; sunt cedate Spaniei în 1778 (tratatul de la El Pardo). La jumătatea sec. al XIX-lea, spaniolii ocupă teritoriul continental african (Rio Muni) din dreptul celor două insule numindu-se împreună Guineea Spaniolă. În 1959, aceasta devine „provincie spaniolă”. În 1964 obține autonomia, în 1968 își proclamă independența, sub numele de Guineea Ecuatorială. Francisco Marcios Nguema devine președinte în 1968, iar din 1972 se proclamă președinte pe viață. În 1973 începe lupta pentru alegeri legislative pluraliste. Se instituie un regim de dictatură sângeroasă. Se rup legăturile cu Spania, o treime din populație emigrează. În 1979, lovitură de stat, puterea este preluată de Consiliul Militar Suprem. Fostul președinte, făcut vinovat de genocid, este condamnat la moarte și executat în 1979. Se restabilesc legăturile cu Spania. În 1992, Guineea Ecuatorială se angajează într-un regim pluralist. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1982. Puterea legislativă este exercitată de către președinte, Camera Reprezentanților și Consiliul de Stat; cea executivă, de către un cabinet numit de președinte. Pluripartitism.

Guyana

Denumirea oficială: Republica Cooperatistă Guyana

Capitala: Georgetown (186.000 loc.)

Limba oficială: engleza; **limbă vorbită:** hindi

Suprafața: 215.000 km²

Locuitori: 844.000 (4 loc./km²)

Religia: hinduism 33%, protestantism 49%, islamism 10%

Moneda: dolarul Guyana

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 23 februarie

Geografie: G. este așezată în N Americii de Sud, în Podișul Guyana. Limite: Oc. Atlantic (N), Suriname (E), Brazilia (S și V), Venezuela (V). **G. Fizică:** Relieful este dominat de Podișul Guyanei care coboară spre N într-o întindere cu pante ușoare, iar de-a lungul litoralului o câmpie aluvionară îngustă de 16-97 km, mlăștinoasă. În S, o regiune semideșertică unde se ridică masive muntoase; punctele cele mai înalte sunt în Sierra de Acaray, Mt. Roraima, 2.770 m alt. Apele au debite bogate, cu cascade, unele importante: Kaieteur Fall, 230 m. **Clima:** este tropicală umedă, cu scurte perioade uscate. Anotimpul umed din aprilie-august și din noiembrie-ianuarie. Precipitațiile anuale: 4.290 mm/an de-a lungul coastei, mai scăzute în interior. Temperatura medie anuală: 21°C-32°C de-a lungul coastei, 30°C-39°C în interior. **Floră și faună:** Pădurile luxuriante ecuatoriale ocupă 87% din terit. țării; esențe tari; lemn care conține coloranți sau „gumă”; savane. Fauna este variată: tapiri, caimani, iguane și șerpi anaconda. **Populația:** este formată din indieni 50%, negri 30%, mulatri, metiși, amerindieni, europeni. Concentrația max. a pop. (90%) pe fâșia de coastă. Rata natalității: 22‰; a mortalității: 6,5‰. Rata pop. urbane: 36%. **Resurse și economie:** G. este cea mai săracă țară din America latină, deși are resurse minerale, forestiere și hidroenergetice bogate: bauxită, diamante, aur, argint. Cultivă: orez, trestie de zahăr, cocotieri. Creșterea bovinelor. Exportă: zahăr, orez, rom, cherestea, bauxită, diamante, mangan. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. **Orașe:** Linden/McKenzie, New Amsterdam. Există o universitate în Georgetown (1963). **Istoria:** La sfârșitul sec. XV Alonso de Ojeda explorează coasta G. Adversari sau aliați împotriva Spaniei și Portugaliei, englezii, olandezii și francezii stabilesc numeroase colonii pe coastă în sec. XVII. Indienii fug de pe plantațiile de trestie de zahăr și se refugiază în pădurile îndepărtate de coastă: Se aduc sclavi negri din Africa. După două secole de predominare a olandezilor, coloniile trec sub controlul englezilor (1815 prin Tratatul de la Paris care delimitează, terit. coloniilor), pentru ca mai târziu să fie grupate în: Guyana engleză și franceză. În 1831, posesiunile britanice sunt reunite sub numele de Guyana Britanică. În 1833 este abolit sclavajul; începe recrutarea muncitorilor sezonieri, provenind din India, China, Portugalia, într-un sistem de contract forțat. În 1919, în urma unei mișcări de protest în India, se pune capăt acestor contracte forțate. În 1961 G. obține autonomie internă, iar în 1966 își declară independența în cadrul Commonwealth-ului. La 23 februarie 1970 se proclamă republică cooperatistă, cu un regim de orientare marxist leninistă. În 1978 G. devine membru asociat în CAER; țara intră într-un marasm economic. Tot în 1978 se petrece acțiunea de sinucidere colectivă a unei secte religioase, în junglă, care a zguduit opinia internațională. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1970. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet format ca urmare a rezultatelor alegerilor legislative. Multipartitism.

Haiti

Denumirea oficială: Republica Haiti

Capitala: Port-au-Prince (800.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 27.750 km²

Locuitori: 7,32 mil. (264 loc./km²)

Religia: catolicism, wudu (religie locală), protestantism

Moneda: gourde-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 ianuarie

Geografie: H. este așezată în America Centrală insulară. Limite: Oc. Atlantic (N), Rep. Dominicană (E), M. Caraibelor (S și V). **G. fizică:** H. ocupă partea vestică a ins. Haiti (vechea Hispaniolă), una din Antilele Mari; plus ins. Tortue (NV), Gonave (în G. Gonave), Marea Cayamite ș.a. Împarte insula cu Rep. Dominicană. Relieful e caracterizat prin trei lanțuri muntoase de natură calcaroasă, în N prelungirea Marii Cordillere Centrale dominicane (mt. Cibao) care formează pen. Saint Nicolas; în centru: prelungirea munților Neiba; în sud: prelungirea munților Bahoruco; care formează pen. Jacmel, cu punctul culminant La Selle, 1680 m. Munții sunt supuși eroziunii. Cele două pen., din N și din S, închid golful Gonave, unde se află și capitala. Între șirurile de munți sunt câmpii roditoare: una de-a lungul coastei nordice; alta în centru, valea Artibonite, a treia de-a lungul frontierei cu Rep. Dominicană și a patra între șirurile muntoase din centru și sudul țării, unde se află Graben Cul-de-Sac (50 m sub nivelul mării). Cursurile de apă sunt numeroase și vijelioase: Artibonite are 321 km, din care 160 km sunt navigabili. **Clima:** este tropicală, mode rată de alizee; în partea sudică bănuie uragane. Temp. medie anuală: 26,6°C. Precipitații: 2000 mm/an. **Floră și faună:** păduri tropicale (esențe prețioase și pini), 9% din terit.; savanele alternează cu pădurile. Faună: broaște țestoase, păsări. **Populația:** este formată din: negri, 60%; mulatri, 35%; albi, 5%. Concentrarea max. pe coastă și în valea Arbonite. În SUA trăiesc peste 1 mil. de haitieni. Rata natalității: 34,1‰; a mortalității: 10,8‰. Rata pop. urbane: 31%. **Resurse și economie:** Economie slabă bazată pe agric. de subzistență. Cultivă: cafea, trestie de zahăr, cacao, banane, agrume, sisal, porumb, batate, orez. Export: cafea, lemn (cedru, mahon, pin), sisal: Ind. electronică, a jucăriilor, textilă. Turismul a scăzut, datorită situației conflictuale interne. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, vehicule, transport maritim. **Orașe:** porturi: Port-au-Prince, Cap-Haitien, Gonaives, Les Cayes. **Istorie:** În 1492 Cristofor Columb descoperă ins. și o numește Hispaniola (La Espanola). Jumătatea estică a insulei devine posesiune franceză în 1667, sub numele Saint Dominique; partea estică are aceeași soartă în 1763. Este colonizată cu sclavi negri din Africa, pentru plantațiile de trestie de zahăr și cafea. În 1791 este răscoala condusă de Toussaint L'Ouverture, care conduce în 1804 la declararea independenței, sub numele de Republica Haiti. Este prima republică a negrilor. 1809-1820, H. este ocupat de trupe americane. Între 1820-1842, regimul dictatorial al lui F. Duvalier („Papa Doc”), urmat de același regim al lui Duvalier fiul (1854-1921). În 1921 dictatura este răsturnată, dar urmează o serie de lovituri de stat militare, ceea ce aruncă țara și mai mult în dezastru economic. În 1930, alegeri legislative; președintele ales este răsturnat de la putere de militari (1930). În 1935, planul de pace elaborat de ONU pentru întoarcerea președintelui exilat Aristide este respins de militari. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1987. Puterea legislativă este exercitată de președintele ales prin vot direct și de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Honduras

Denumirea oficială: Republica Honduras

Capitala: Tegucigalpa (600.000 loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 112.000 km²

Locuitori: 5,81 mil. (52 loc./km²)

Religia: catolicism 90%

Moneda: lempira

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: H. este așezat în America Centrală istmică. Limite: M. Caraibilor (N și NE), Nicaragua (SE), Oc. pacific, El Salvador (S), Guatemala (V). **G. fizică:** H. are un litoral scăldat de două oceane: Atlantic (880 km) și Pacific (153 km). Terit. H. mai include și câteva insule: Utila, Roatan, Guanaja (în Atlantic) și Tigre, Grande Sacate, Gueguensi (în Pacific). Terit. H. este împărțit în două mari regiuni de Cordillera Americii Centrale, care este orientată la NV la SE cu numeroase ramificații în N. Zonele muntoase reprezintă cca. 80% din terit. țării. Principalele înălțimi: vf. Pijol (2.021 m) și vf. Bonito (2.450 m), Sierra de Celaque (2.865 m alt. max.). H. nu are vulcani. Relieful muntos este străbătut de numeroase ape cu debit bogat; cea mai importantă: Ulua, care se varsă în Oc. Atlantic, navigabilă (pentru ambarcații mici). Tot pe versantul atlantic: Chamelecon, Leon, Aguan (193 km), Sico (200 km), Patuca (482 km); pe versantul Pacific: Caoscoran, Choluteca, Nacoame. Oc. Atlantic este legat de Oc. Pacific printr-o depresiune ce taie lanțul muntos de la N la S, pe valea râului Ulua. **Clima:** este tropicală umedă; cu precipitații bogate pe coasta M. Caraibelor: 1.780-2.790 mm/an; pe coasta Pacificului: 1.520-2.030 mm/an; mai puțin în interiorul terit. Temp. medie anuală în câmpiile joase 26°C-28°C; în bazinele muntoase 19°C-23°C. **Floră și faună:** Pădure tropicală cu esențe prețioase; savană. Faună bogată. **Populația:** este formată din metiși 75%, amerindieni (indigeni) 15%; negri 7%; europeni 3%. Concentrarea max. a pop. în partea central-sudică și în. NV. 60% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 33,5‰; a mortalității: 5,4‰. Rata pop. urbane: 47%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric.: porumb, manioc, fasole, trestie de zahăr, orez (pentru consumul intern) și banane, cafea, lemn, nuci de cocos. Pentru export: cafea, cacao, banane, lemn de esențe prețioase, împletituri de pai. Creșterea bovinelor. Res. min.: aur, argint, plumb. Ind. prelucrătoare (alimentară și a lemnului) începe să se diversifice. **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate; căi rutiere; flotă comercială. Aeroport la Ciudad de Guatemala. **Istoria:** În mileniul 1 d. Hr., H. era locuit de triburi amerindiene, până în sec. IX, când părăsesc marea cetate Copantil, ale cărei ruine mărturisesc despre o civilizație avansată. Columb descoperă H. în 1502. Prima colonizare a fost făcută de Pedro de Alvarado; odată cu descoperirea minelor de argint de la Comayagua, H. este pus în exploatare. În 1530 țara este inclusă în „Căpitănia Generală a Guatemalei”; în 1821, când țările din America Centrală își proclamă independența, H. se emancipează; în 1822 intră în Imp.. Mexican, apoi între 1823-1838, în Federația Provinciilor Unite ale Americii Centrale. În 1838 H. își proclamă independența. În sec. XIX-XX oligarhiile locale își dispută terit. Între 1932-1948: dictatură. Între 1969-1970 „războiul fotbalului” cu Salvadorul favorizează agitații politice în interior. Din 1981 președinți aleși. Din 1987-1989 H. semnează acorduri de restabilire a păcii în regiune cu: Costa Rica, Guatemala, Nicaragua și Salvadorul. Din 1990, alternanța la putere a conservatorilor și liberalilor. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1982. Puterea legislativă este exercitată de președinte și

de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Președintele este șeful statului și al guvernului. Multipartitism.

India

Denumirea: Uniunea Indiană

Capitala: New Delhi (300.000 loc.)

Limba oficială: hindi; **lb. vorbite:** engleza, urdu, telugu, bengali, tamil, punjabi, malayam ș.a.

Suprafața: 3.268.000 km²

Locuitori: 952,96 mil. (292 loc./ km²)

Religia: hinduism 83%, islamism 11%, creștinism 2%, sikh

Moneda: rupia indiană

Forma de guvernământ: republică federală (25 state și 7 terit. autonome)

Ziua națională: 26 ianuarie

Geografia: I. este așezată în S. Asiei, un adevărat subcontinent, o uriașă peninsulă triunghiulară. Limite: Pakistan (NV), China, Nepal (N), Bhutan (NE), Bangladesh, G. Bengal (E), M. Arabiei (V). **G. fizică:** I. este o unitate geografică distinctă, o peninsulă extinsă, sub formă de triunghi: baza o formează arcul munților Himalaya în N; laturile sunt zonele de coastă, iar vârful este Cap. Comorin, în S, în Oc. Indian. Zidul munților Himalaya (8000 m) format din lanțuri paralele, (pe o lungime de 2414 km și pe o lățime de 240-320 km) atinge alt. max. în Nanga-Parbat (8128 m) Gasherbrum (8068 m), Nanda Nevi (7816 m). În S Himalayei se întinde câmpia aluvionară străbătută de Indus și Gange (câmpia Indo-Gangetică) una dintre cele mai mari din lume. În NV se află un deșert cu dune de nisip și cu soluri sărace; Deșertul Thar (irigat în N. Rajahstanului). În extremul NE (Assam) se află platoul Shillong. Partea centrală a I., cea mai întinsă, cuprinde un podiș triunghiular; înalt de 400-500 m, Pod. Deccan, rămășiță a unui vechi continent. Podișul este mărginit de lanțuri muntoase; în N de Vindhya; iar lateral de Ghații de Vest (2630 m) și de Ghații de Est (1600 m), care se unesc în S. De-o parte și de alta a Ghaților sunt câmpiile de coastă: Malabari în V, la M. Arabiei, și Coromandel în E, la G. Bengal. Cele două fluvii din E, Gangele (2700 km) și Brahmaputra (2900 km), se varsă în G. Bengal printr-o deltă imensă. Indusul se varsă în M. Arabiei. **Clima:** este dominant tropical-musonică; în întreaga țară însă variază de la căldura tropicală a sudului, la frigul aproape arctic de pe înălțimile Himalayei. Factorul determinant este musonul. Cel de iarnă, rece și uscat, suflă dinspre NE, din octombrie-martie; cel de vară suflă dinspre SE, din aprilie-septembrie, producând ploi abundente, fără de care clima ar fi aridă. În Pod. Deccan, datorită stăvilei munților ce îl înconjoară, precipitațiile sunt foarte sărace. Precipitații bogate în platoul Shillong (10820 mm/an); de-a lungul coastei Malabar, pe pantele Himalayei și în câmpia Gangelui (peste 1500 mm/an); în Madras (1270 mm/an). Mai sărace de-a lungul coastei Coromandel (E), în Delhi, Agra și interiorul din S. Indiei (380-760 mm/an); în Deșertul Thar sub 250 mm/an. De la alt. de 4500-5000 m în sus, zăpezi veșnice. **Floră și faună:** Pe versanții sudici ai Himalayei există vegetație etajată: păduri (18% din terit.) tropicale și subtropicale (junglă) cu arbori veșnic verzi, păduri de foioase, păduri de conifere; pășuni alpine (8%). Pe câmpiile litorale, ploile fiind abundente, cresc păduri tropicale. Pe podișuri, în câmpia Bengal, vegetație de savană; stepă în Deșertul Thar. Fauna este foarte bogată: cca. 500 specii de mamifere (tigri, pantere, elefanți, cămile, rinoceri, maimuțe); cca. 550 specii de reptile (cobra, pitonul); cca. 2000 varietăți de păsări. Există numeroase zone ocrotite. **Populația:** în majoritate indieni; mongoli (4%), chinezi, tibetani. Poporul indian a fost format din: dravidieni, vedda, arieni (indo-afgani) și mongoli. I. este a doua țară din lume, după China, ca număr de locuitori; o mare densitate în Câmpia Indo-Gangetică și pe litoralul estic (300 loc./ km²). Densități mici în Pod. Deccan (50 loc./km²) și foarte mici în Deșertul Thar. Ritmul de creștere al populației este de 1 milion pe lună. Exodul rural și natalitatea crescută au dus la supraaglomerarea orașelor (1/4 din pop.). Peste 50% din pop. activă lucrează în agric. (50% din terit. este pământ arabil). Presiunea demografică se

face simțită, accentuată de inegalitatea dezvoltării regiunilor, de inegalitatea socială și religioasă. Rata natalității: 26,6‰; a mortalității: 8,9‰. Pop. urbană: 27%. **Resurse și economie:** Economia este bazată pe agric. slab dezvoltată tehnic. Pământul arabil este foarte bun; se fac și două recolte pe an. India este un m. ~re producător de cereale, legume, hevea (arborele de cauciuc), trestie de zahăr (în câmpia Gangelui); deține locul al doilea mondial la prod. de orez (totuși importă orez pentru consum); grâu, mei, porumb, soia, ceai; bumbac, iută, bananieri, piper. Creșterea animalelor: bovine, bubaline, caprine, cabaline, asini, cămile. Industria: textilă, a lânii, a bumbacului; a pieilor, a peștelui. Res. minerale: cărbune (Jharia, Ranigani), fier (Mayurbhanj, Salem, Mysore), cupru (Raliha, Mushabani); petrol (Assam), gaze naturale (Nakarkatiya), mangan (Nagpur), mică; bauxită, aur (Mysore), plumb. Industrie siderurgică. Export: textile, uleiuri vegetale, piper, zahăr, cărbune, minereuri de fier și filme. Resurse hidroenergetice ale Gangelui și ale afluenților săi. Transporturi și comunicații: rețea de căi ferate, parțial electrificată, autovehicule; șosele mai dezvoltate în N: Pe Gange și pe Brahmaputra se practică navigația. Flotă comercială, Aeroporturi la: Calcutta, Mumbai (Bombay), Delhi, Madras. **Orașe:** Mumbai (port), Calcutta (port), Delhi (cu noul cartier din SV, New Delhi, devenit capitală), Hyderabad, Ahmedabad, Bangalore, Kanpur, Nagpur ș.a. **Istorie:** În mileniul al III-lea î. Hr. civilizația Indusului era concentrată în Mohenjo-Daro și Harappa; cunoșteau scrierea (pictograme). În jurul anului 1500, arienii, triburi războinice, vin din Asia Centrală și colonizează India de N, care le adoptă limba (sanscrită) și religia vedică, ce stă la baza hinduismului, cât și sistemul ierarhizat al societății (Castele). În 517 î. Hr., perșii ocupă regiunea de la V de Indus apoi o ocupă Alexandru cel Mare, în 326 î. Hr. În sec. VI-V î. Hr. se răspândește budismul. Apogeul civilizației antice sunt cele două imperii: Maurya, sub Asoka (296-232) care își întindea stăpânirea de la Afganistanul de astăzi până în Pod. Deccan; de aici se trimit misionari budiști în India de S, în Ceylon; imp. Gupta (sec. IV-V d. Hr.), când renaște hinduismul (brahmanismul) întinzându-și stăpânirea asupra întregii peninsule și dezvoltând cultura. Sec. VI-XIV înseamnă fărâmițarea feudală, invazia pop. turanice din Asia Centrală, apoi a arabilor și mongolilor. Din sec. XI-XII se răspândește islamismul în N pen. și se formează sultanatul Delhi, pe valea Gangelui, până în Pod. Deccan. Alte sultanate: în Bengal, în Deccan, în timp ce din S începe defensivă hinduismului. În 1498, navigatorul portughez Vasco da Gama atinge coasta Malabar, apoi portughezii pun stăpânire pe coasta de V a I. În 1526-1857, ia naștere imperiul Moghul, care domină India datorită armatei, administrației eficace și atitudinii conciliante față de majoritatea hindusă. În 1660 se creează „Compania engleză a Indiilor Orientale”. Ambele au interese economice și strategice în I., ajungându-se la ciocniri soldate cu victoria britanicilor. În 1664, „Compania franceză a indiilor Orientale”. În 1772-1785, britanicii colonizează Bengalul. În 1799-1819, cuceresc India de S, Valea Gangelui, Delhi etc. În 1858, Marea Britanie desființează imperiul Moghul și instituie administrația britanică sub un vice-rege. În 1877 este fondat Imperiul Indiilor Britanice, regina Victoria este încoronată la Delhi (India devine „perla” coroanei britanice). În 1947, devine independentă (dominion britanic); în 1948 Gandhi este asasinat; la 26 ianuarie 1950 se proclamă republică; conform Constituției din 1950, I. este un stat federal, laic și parlamentar, membră a Commonwealth-ului. Fostele posesiuni franceze trec sub suveranitatea indiană în 1956, iar în 1962, cele portugheze (Portugalia recunoaște acest act în 1974). În 1962, conflict indo-chinez. După 1966 apropiere de URSS. În 1971 al treilea conflict indo-pakistanez (conflict vechi, asupra Kașmirului) provocat de secesiunea Bangladeshului. Din 1947-1989, puterea executivă în I. este deținută de reprezentanții Partidului Congresului Național Indian (J. Nehru, 1947-64; Indira Gandhi 1966-77 și 1980-84, când este asasinată; Rajiv Gandhi, 1984-1989 și el asasinat în 1991). În 1992, distrugerea moscheii Ayondjya (Uttar Pradesh) de către militanții naționaliști hinduși dă naștere unor frământări inter-comunitare și provoacă o criză politică. **Statul:** este republică parlamentară, stat federal (membru în Commonwealth), format din 22 state federale, cărora li se adaugă 9 terit.

autonome. Puterea legislativă este exercitată de un parlament bicameral (Consiliul Statului și Camera Poporului); cea executivă de președinte și de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Multipartitism.

Indonezia

Denumirea oficială: Republica Indonezia **Capitala:** Jakarta (7,8 mil. loc.)

Limba oficială: bahasa indonesia

Suprafața: 1.900.000 km²

Locuitori: 200,59 mil. (106 loc./km²)

Religia: islamism 85%, creștinism 11%, hinduism 3%; budism 1%, animism

Moneda: rupia

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 august

Geografia: I. este cel mai mare arh. din lume și este așezată în SE Asiei, în zona ecuatorială, fiind formată din 13.677 de insule și insulițe, dintre care 6044 sunt locuite. Este delimitată de Oc. Pacific și Oc. Indian. **G. fizică:** I. este un stat insular, care se întinde de la V la E pe 5000 km și de la N la S pe 2000 km (Insulele Sondele Mari, Sondele Miei, ins. Maluku și Irianul de Vest). Terit.

este muntos și vulcanic (în mare parte vulcani activi). Vulcanul cel mai cunoscut prin dezastrul produs: Krakatau Krakatau. În compunerea I. intră insulele: Kalimantan (fără teritoriile aparținând Malaysiei și sultanatului Brunei (540.000 km²), Sumatera (470.000 km²), Sulawesi (189.000 km²) și Noua Guinee, jumătatea vestică (420.000 km²). Înălțimile muntoase în Bali, Nusa Tenggara, Irian Java ating 3500 m, în Sumatera și Java și în Noua Guinee 5000 m (Ngga Pulu, 5030 m). Câmpii în zona litorală. Ins. principală este Java, de origine vulcanică; alt. max. 3676 m (Semeru). În N o zonă de câmpie aluvionară fertilă. Spre centru, terit. este mai puțin fertil; subsolul este bogat în petrol; în S este o fâșie de teren vulcanic sub formă de terase, cultivat cu orez (există rezervoare de apă). Ins. Sumatera situată la V de Java, este despărțită de pen. malaieză printr-un canal de 80 km (Str. Malacca); alt. max. 3800 m (Kerintji). Partea de V este muntoasă; podișuri de 1000 m alt. și vulcani de 2400 m alt. între ei fiind activ Krakatoa. În centrul ins. lacul Toba. Insula Kalimantan (Borneo), la N de Java, are înălțimea medie de 2000 m. Din masivul central Tobang iau naștere lanțurile muntoase Schawai, Kapuwâș și Irân. În E, zone vulcanice. Râul principal este Kapuas, care se varsă pe țărmul vestic. Ins. Sulawesi, la E. de Kalimantan, este constituită ca un nucleu central; cu patru peninsule, cu un șir de munți (alt. 3070 m). Câmpii de coastă extinse și lacuri (Toweeti la 306 m alt.). Apele principale sunt: Sedegan, Bahu Solo, Agedake și Balong Nipa, navigabil pe un parcurs scurt. În E, zonă vulcanică (Kablat, Seputân, Tekon). În anii 1982-83, o secetă nemaicunoscută de secole a produs incendierea a 3,7 mil. ha de pădure tropicală, o adevărată catastrofă biologică. Ins. Bali, la E de Java: Înălțimea sa max. este vulcanul Gunung-Agung (3200 m); îi urmează Abang (2200 m) și Bator (2000 m). Rețea de ape care fertilizează solul. Ins. Irianul de Vest, despărțită de Australia prin M. Arafura, Strâmtoarea Torres și Marea de Coral, este compusă dintr-un corp central și o peninsulă în N, alta în S. Partea vestică a ins. a fost încorporată Indoneziei, restul este aparținător Australiei. **Clima:** este ecuatorială, cu precipitații bogate. Temperatura medie anuală: 28°C în Jakarta, mai mare în Kalimantan, mai mică în Sulawesi. Precipitațiile între 4570 mm/an în Padang și 2540 mm/an în Sulawesi. Anotimpul ploilor în Java: decembrie-februarie.

Floră și faună: Precipitațiile bogate întrețin o vegetație luxuriantă (2/3 din terit.), păduri cu lemn de esență prețioasă (teck, santal); palmieri, bambus. Fauna specifică: rinocerul javanez, varanul uriaș (ins. Komodo), maimuțe antropoide (urangutanul), porcul javanez, șoarecele uriaș. Multe parcuri și rezervații naturale. **Populația:** este formată din indonezieni (malaezi) de diferite grupuri etnice (care vorbesc cca. 300 de dialecte); chinezi. După numărul pop. ocupă locul 4 în lume. În ins. Java și Sumatera trăiesc 2/3 din pop. țării. Există insule acoperite de păduri seculare, unde pop. este extrem de rară. Rata natalității: 23,1‰; a mortalității: 7,6‰. Pop. urbană: 34%. **Resurse și economie:** I. este o țară în plină dezvoltare

susținută a agric. și ind., cu o economie diversificată. În agric. (Java, Sumatera): irigații. Există plantații de cauciuc, cafea, trestie de zahăr, sisal (plantă textilă pentru țesături rezistente), ceai, cacao, palmieri (uleiuri; locul al 2-lea pe glob). Industria extractivă a cositorului (Sumatera, Bangka, Belitung), a petrolului (Java, Sumatera); a gazelor naturale, cauciucului, tutunului, medicamentelor, metalurgică, chimică, textilă, a zahărului. Turismul în ins. Java (vulcanul Merapi și monumentul Borobudur de la Parambanam). Economia I. s-a afirmat deplin în cadrul ASEAN. Transporturi și comunicații: căi ferate, șosele (mai numeroase în ins. Java). Flotă comercială și transport naval de persoane (principalul mijloc de transport). Aeroporturi: Jakarta, Surabaya, Palembang, Lombok. **Orașe:** Surabaya, Medan, Bandung, Semarang, Palembang. Există 24 universități. **Istoria:** În Java a fost descoperit în sec. XIX *Pithecanthropus erectus*, semn al unor străvechi locuitori pe terit. I. În primele secole d. Hr. o serie de principate sub influența culturii indiene. În sec. VII-XIV, I. este dominată de regatul Srivijaya; în sec. XIII-XVI islamismul câștigă teren în arh., devenind religia dominantă, cu excepția ins. Bali, care rămâne credincioasă hinduismului. Imperiul Majapahit domnește peste arh. în sec. XIV-XV. În 1521 portughezii iau Malacca; în 1521 se instalează în Moluque. În 1602 ia ființă Compania Olandeză a Indiilor Orientale intervenind în politica sultanatelor javaneze; întemeiază orașul Batavia (Jakarta de astăzi); în 1641 olandezii iau Malacca. Din 1811 până în 1815 insulele sunt ocupate de britanici. În sec. XX o amplă mișcare naționalistă, care se intensifică în perioada ocupației japoneze 1942-1945, după care I. este proclamată republică la 17 august 1945, sub conducerea lui Sukarno. Opoziția olandezilor care în 1949 recunosc totuși independența țării. Între 1950-1967, Sukarno tinde să instaureze un regim de nuanță socialistă; este confruntat cu mișcări separatiste. În 1955 Conferința de la Bandung consfințește rolul I. în lumea a treia. Între 1963-1969: Irianul (Noua Guinee occidentală) este alipit I. Partidul Comunist din I. este cel mai puternic din Asia după cel chinez. Sukarno se declară președinte pe viață în 1963, după ce în 1960 se modificase Constituția dând puteri sporite președintelui. În 1965 tentativa eșuată de lovitură de stat, soldată cu mii de victime și cu desființarea Partidului Comunist. Politică anti-chineză. În 1966 generalul Suharto ia puterea; în 1968 este ales președinte al I. și se instaurează o lungă perioadă de stabilitate politică. În 1976 este anexat Timorul Oriental, ceea ce declanșează o gherilă. Islamul fundamentalist câștigă tot mai mult teren. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1945. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Adunarea Consultativă a Poporului și de Camera Reprezentanților; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Ins. Solomon

Denumirea oficială: Insulele Solomon

Capitala: Honiara (35.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 28.500 km²

Locuitori: 330.000 (12 loc./km²)

Religia: creștinism 95%; aninism

Moneda: dolarul Solomon

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua Națională: 1 octombrie

Geografie: Statul S. cuprinde Ins. Solomon care sunt așezate în SV Oc. Pacific, în Oceania. **G. fizică:** Arh. S. este format din cca. 100 de insule, dintre care 8, cele mai mari, sunt vulcanice: insule, insulițe și atoli: Guadalcanal (6470 km²), San Cristobal (4660 km²), Santa Isabel (4662 km²), Malcuta (3900 km²), New Georgia (3400 km²), Malaita ș.a. Alt. max. este de 2331 m în Guadalcanal. **Clima:** este subecuatorială, cu precipitații bogate (1500-2400 mm/an); uneori sunt uragane. **Floră și faună:** 90% din terit. S. este acoperit cu pădure densă, cu lemn de esență tare. Fauna este variată și într-o bună măsură seamănă cu cea a Australiei: marsupiale, șoareci de mari dimensiuni; crocodili; păsări viu colorate. Populația: melanezieni peste 90%, polinezieni, micro-nezieni, europeni. Concentrarea max. în Ins. Santa Cruz și Malaita; în Guadalcanal, sub 6 loc./km². 75% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 42‰; a mortalității: 10‰. Pop. urbană: sub 10%. **Resurse și economie:** Cel mai sărac stat din Oceania; agric. se bazează pe cultura palmierilor, cocotierilor, arborilor de cacao; batate, ananas, orez. Se practică pescuitul. Res. minerale: bauxită, fosfați, aur, argint, nu sunt valorificate datorită faptului că statul S. nu permite exploatarea lor de către companii străine. Ind. alimentară slab dezvoltată. Exportă: copra, banane, ananas, crustacee și lemn. **Transportul și comunicațiile:** nu sunt dezvoltate. **Orașe:** Kirakira și Heuru în San Cristobal, Manggautu în Rennell. **Istoria** Arh. locuit de melanezieni este descoperit în 1567 de navigatorul Alvaro de Mendana, care îi dă numele Solomon. În 1893-1900, Ins. S. devin protectorat britanic. Din 1975, grupul nordic de insule Bougainville și Buka aparțin statului independent Papua-Noua Guinee. În 1978 ins. S. își proclamă independența și intră în Commonwealth. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1987. Șeful statului este regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. Puterea legislativă este; exercitată de Parlamentul Național; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Parlamentul Național. Multipartitism.

Iordania

Denumirea oficială: Regatul Hașemit al Iordaniei

Capitala: Amman (970.000 loc.)

Limba oficială: araba **Suprafața:** 92.000 km²

Locuitori: 5,65 mil. (61 loc. / km²)

Religia: islamism (sunit) peste 80%; creștinism (majoritatea ortodocși)

Moneda: dinarul iordanian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 25 mai

Geografia: I. face parte din Orientul Apropiat și este așezată în Asia de Sud-Vest. Limite: Siria (N), Irak (E), Arabia Saudită (S), M. Roșie (G. Aqaba) la SV, Israel (V). **G. fizică:** I. se întinde între râul Iordan și Deșertul Arabiei. Depresiunea tectonică El Ghor (396 m sub nivelul mării), drenată de râul Iordan (265 km) și înălțimile Iudeii (alt. 1000 m) constituie partea vestică a țării. I. este dominată de un vast platou calcaros deșertic la E, ale cărui culmi ating 1158 m în N (Gebel Ajlun), 1597 m (Esh Shara) în centru și 1754 în S. Aceste șiruri de munți care străbat podișul opresc influența mărilor din vecinătate, astfel 80% din țară este deșertică. **Clima:** subtropicală; caldă și uscată; ariditate excesivă vara (Amman: temp. medie anuală 8°C și 33°C). Precipitațiile mai importante din noiembrie: 890 mm/an în Gebel Ajlun și 300 mm/an la Amman, sub 100 mm/an în S și E. **Floră și faună:** Predomină vegetația săracă, xerofită. Pădurile constituie 1,3% (pini și stejăriș în pâlcuri). Faună săracă: scorpionul, vulpea de deșert, hiena, gazela, vulturul auriu. **Populația:** (în majoritate arabi) concentrată în vestul Iordanului și în zona Amman-ului (cca. 200 loc./ km²); în zona estică, de deșert, sub 1 loc./km²). Aici există populație beduină, care se ocupă cu creșterea oilor și caprelor. În urma extinderii irigațiilor în zona El Ghor, pop. nomadă se sedentarizează. Un număr însemnat de emigranți în țările arabe bogate în petrol s-au întors în țară, în 1990-91, din cauza războiului din Golf. Rata natalității: 37,5‰; a mortalității: 4,8‰. Pop. urbană: 71%. **Resurse și economie:** I. are o economie în curs de dezvoltare, bazată pe extracția și mai puțin prelucrarea fosfaților și a potasiului (zăcămintele la M. Moartă), pe care le exportă; industrie de îngrășăminte chimice, ciment, produse petroliere. Turismul este dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** căi-ferate, autovehicule. Aeroport la Amman. **Orașe:** Aqaba (port) în S, Zarqa în NV. **Istoria:** Cunoscut din Biblie ca Gilead, Moab și Edom, terit. I. a făcut parte din imp. lui Nabataei sec. IV î. Hr.; al seleucizilor, sec. II î. Hr.; din Imp. Roman (sec. I î. Hr. - sec. IV d. Hr.); din Bizanț (sec. IV-VIII); din Califatul arab (sec. VII-X); din Califatul Fatimid (sec. X-XIII); din statul mameluc (sec. XIII-XVI); din Imp. Otoman (1516-1928) ca parte a Siriei. Sub numele de Transiordania, în 1922 intră ca emirat hașemit sub control britanic, prin mandatul Ligii Națiunilor, având emir pe Abdullah. În 1928 obține autonomie internă, iar în 1946 devine regat independent. În 1949, regatul hașemit al Transiordaniei creat după 1921, se unește cu Cisiordania, terit. la Vest de Iordan care făcea parte din statul arab palestinian, prin planul ONU de împărțire a Palestinei din 1947, teritoriu ce va fi ocupat în 1967 de către Israel (împreună cu partea iordaniană a Ierusalimului). În 1951 regele Abdullah este asasinat de un palestinian. În 1952 vine la putere regele Hussein. După 1967 (al treilea război israelo-arab) puterea palestiniană armată concurează autoritatea regală. În 1970 intervine împotriva palestinienilor care sunt expulzați în Liban și Siria. În 1988 I. renunță la autoritatea sa asupra Cisiordaniei în favoarea Organizației pentru Eliberarea Palestinei conform înțelegerii liderilor arabi de la Rabat, din 1974. În Războiul din Golf din 1991, urmare a invadării Kuwait-ului de către Iraq, I. rămâne neutră dar izolată de lumea arabă, pentru că o vreme a permis Iraqului să se aprovizioneze prin portul Aqaba, economia statului hașemit având mult de pierdut. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar. Puterea legislativă este exercitată de rege și de

Adunarea Națională (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Camera. În 1991 o carte națională consacră pluralismul politic.

Iran

Denumirea oficială: Republica Islamică Iran

Capitala: Teheran (1,6 mil. loc.)

Limba oficială: persana

Suprafața: 1.650.000 km²

Locuitori: 68,73 mil. (42 loc./ km²)

Religia: islamism (șiit 90%, sunit 5%, sufit 3%), creștinism, bahai, mozaism

Moneda: rialul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 11 februarie

Geografia: I. este așezat în Asia de Sud-Vest, în Orientul Mijlociu. Limite: Azerbaidjan, M. Caspică; Turkmenistan (N), Afganistan, Pakistan (E), G. Oman (S), G. Persic, Iraq, Turcia (V). **G. fizică:** Un vast podiș pustiu (1500 m alt.) domină țara, Podișul Iranian, înconjurat de lanțuri muntoase înalte, cu excepția estului; la N, în fața fâșiei de coastă la M. Caspică, Munții Elbruz (vulcanul stins Demavend, 5660 m) cel mai înalt punct din țară. În V și SV, Munții Zagros, (peste 4500 m) cu înălțimile lor descrescătoare; cu colinele care ocupă aproape 1/2 din terit: Câmpia Golfului este roditoare pe valea râului Karun (la N de G. Persic); în NE, Munții Khurasan. Pe podiș sunt două deșerturi întinse: Dasht-i-Kavir (NE) și Dasht-i-Lut (centru). Apele: Aras, Sefid Rud, Gargan și Artek se varsă în M. Caspică; Karun, pe valea căruia sunt zăcăminte de petrol, se varsă în G. Persic. Cursurile de apă nu sunt permanente. Lacuri sărate. **Clima:** este continental secetoasă; temp. până la 43°C. Pe podiș ariditate excesivă (ierni foarte reci, veri foarte calde) din pricina paravanului de munți care opresc influența mărilor. Precipitațiile sunt sărace pe platou (380 mm/an), la Mesheat 50 mm/an. Pe coasta G. Persic și a Caspice, în special, precipitațiile sunt mai bogate (aici există culturi de plante tropicale). Temperatura medie anuală în ianuarie și iulie este de 4° și 27°C la Teheran; 2° și 31° la Shiraz. **Floră și faună:** Pe fâșia de coastă, la M. Caspică, vegetație tropicală; în Munții Elbruz, păduri (4% din terit.) de foioase: stejar, fagi, tisă. În general vegetația este rară, cu specii xerofite. Pe podiș sunt și zone cu vegetație ierboasă. Fauna cuprinde numeroase mamifere: pantera, tigrul, șacalul, lupul, vulpea, hiena, mangusta. **Populația:** este formată din iranieni, azerbaidjeni, kurzi, turci, tadjici, armeni etc. Pop. este concentrată în N, mai ales pe coasta M. Caspice, în NV, în jurul capitalei și la N G. Persic. Rata natalității: 40‰; a mortalității: 8‰. Pop. urbană: 58%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe exploatarea și prelucrarea petrolului; este unul din statele cele mai mari exportatoare de petrol; industria de rafinare a petrolului (la Abadan este cea mai mare rafinărie din lume); siderurgia, metalurgia neferoasă, constr. de mașini, ind. textilă, de pielărie, alimentară etc. Producția artizanală de covoare, unică în lume. **Transporturi și comunicații:** transporturi nedezvoltate; calea ferată transiraniană Teheran-Abadan; autovehicule; flotă comercială (în G. Persic și în M. Caspică, porturi pentru exportul petrolului: Khark Terminal). Aeroport la: Teheran, Ispahan, Shiraz, Abadan. **Orașe:** Abadan, Tabriz, Shiraz. **Istoria:** Regatul Elam (mileniul III î. Hr.) sub influența civilizației mesopotamiene. În mileniul II se stabilesc pe terit. I. triburile indo-europene, ale mezilor și perșilor venite dinspre N („țara arienilor”). Regatul mezilor cu capitala la Ecbatana, (sf. sec. VIII) este anexat de Cyrus II (554-530) suveranul Persiei (capitala la Persepolis). Imp. Persan (sub Darius, 522-486 î. Hr.) se întinde între Tracia și Egipt, în V, și Indus în E. În 332 î. Hr. Alexandru cel Mare cucerește Imp. Persan, urmând să ia naștere un imperiu de cultură elenistică. Succesorii lui Alexandru cel Mare (diadohii) împart imperiul: Persia, Baetria, Mesopotamia și Siria erau regatul lui Seleucos. După sec. III î. Hr. statul persan este cunoscut ca Regatul Parților (sec. III î. Hr. - sec. III d. Hr.); urmează dinastia Sasanizilor (sec. III - VII d. Hr.). În sec. VII, Persia este cucerită de arabi și integrată califatului; adoptă islamismul. Între 1258-1405 se află sub dominația mongolilor (Ilhanizii), cu o evoluție independentă de a Califatului. Ismail I (1499-1524) pune bazele

dinastiei Safavizilor (susținători fervenți ai šiitismului și ai unui stat iranian centralizat), care înfloarește sub Abbas I cel Mare (1588-1629). Între 1779-1925 (dinastia Kajarilor) este o perioadă de declin. În războaiele cu Rusia pierde: Georgia, Daghestanul, Azerbaidjanul de N și Armenia de N. În 1907 Persia este împărțită în două zone de influență între Marea Britanie și Rusia. Sub dinastia Pahlavi (1925-1979) I. se modernizează (europenizarea instituțiilor) mai ales după al doilea război mondial. I. se transformă în unul din statele mari produc. de petrol. Mișcări sociale, mai ales religioase îl determină pe Șahul Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr (1941-1979) să părăsească țara. Șahul era sprijinit de SUA, astfel încât ia naștere, odată cu preluarea puterii de către Consiliul Revoluționar Islamic, avându-l conducător pe ayatollahul Khomeiny, un curent antiamerican. I. se proclamă republică islamică. O nouă Constituție, adoptată prin referendum, face din I. un stat confesional islamic. Desfășurat între 1980-1988, războiul cu Iraqul se termină cu cca. 1 mil. de morți și mari distrugerii materiale. Intervine Consiliul de Securitate al ONU și ostilitățile încetează. Criza politică iraniano-americană (ostatecii ambasadei SUA la Teheran) duce la ruperea relațiilor cu SUA. I. sprijină mișcările islamice militante din afara țării. **Statul:** Republică islamică, regim instituțional prezidențial, conform Constituției în 1979. Puterea legislativă este exercitată de șeful religios, autoritatea supremă în stat, de Adunarea Consultativă Islamică și de Consiliul pentru Protecția Constituției; cea executivă de un cabinet numit de Adunare. Pluripartitism.

Iraq

Denumirea oficială: Republica Iraq

Capitala: Bagdad (3,8 mil. loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 434.000 km²

Locuitori: 21 mil. (481oc./km²)

Religia: islamism (suniți în N, šiiti în S) 95%, catolicism

Moneda: dinarul iraqian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 14 iulie

Geografie: I. este așezat în Asia de sud-vest, în Orientul Mijlociu. Limite: Turcia (N), Iran (E), G. Persic, Kuwait (S), Arabia ; Saudită (S și SV), Iordania, Siria (V). **G. fizică:** I. se întinde în bazinul fluviilor Tigru (1850 km, din care 1400 km în L) și Eufrat (2800 km, dintre care 1200 km în L). Este o zonă depresionară, cu canale părăsite. Cele două fluvii se unesc (înainte de a se vărsa în G. Persic, lângă Basra, printr-o deltă mlăștinoasă), în fl. Shatt al Arab. Câmpia aluvionară a acestor fluvii este antica Mesopotamie și formează 75% din terenul cultivabil. Relieful I. este monoton, semideșertic. În NE, munții Kurdistan cu văi adânci, străbătut de cei 4 afluenți ai Tigrului, mărginesc Iranul. În NV, pătrunde o parte din Podișul armean. **Clima:** este subtropicală, cu ariditate accentuată; temp. medie anuală în câmpie, în ianuarie 16°C (2° noaptea) și în iulie 43°C (24-27° noaptea). Precipitații puține, sub 300 mm/an (150 mm la V de Eufrat); 760-1020 mm/an în munți. **Floră și faună:** Vegetația este săracă: stepe presărate cu tufișuri; ierburi xerofite; păduri 3%. Peste 80% din terit. este deșertic. Mulți curmali (80% din prod. mondială). Fauna: gazele, șacali, pisici sălbatice. **Populația:** este în majoritate arabă (irakieni) 80%, kurzi 15%, turci, iranieni. Concentrarea populației în câmpia Tigru-Eufrat (Mesopotamia), mai ales în partea centrală. În V, sub 1 loc./km². Rata natalității: 35,8‰; mortalitatea: 5,9‰. Pop. urbană: 75%. **Resurse și economie:** I. este unul din statele mari producătoare de petrol ale lumii; s-a dezvoltat industria petrolieră (extracția, rafinarea, petrochimia). În agric. se folosesc irigațiile în câmpia Tigrului și a Eufratului. Se cultivă: grâu, orz, ovăz, bumbac, tutun, viță de vie. Creșterea animalelor: oi, capre, cămile, cai; catări. Importă: fier, oțel, hârtie, cherestea, mașini. **Transporturi și comunicații:** cale ferată care străbate țara de la G. Persic, de-a lungul țării, făcând legătura cu Europa (prin Turcia), flotă maritimă, navigație fluvială (pe Tigru). **Orașe:** Mosul (N), Basra (S), Kirkuk (NE), Najaf (în centru, pe Eufrat). Există 5 universități. **Istoria:** Terit. I. este leagănul celei mai vechi civilizații apărute în mileniul IV î. Hr. (civilizația sumeriană, cu cetăți-state: Uruk, Ur, Lagash). Pe același teritoriu se succed statele antice centralizate: Vechiul Babilon (1830-1530 î. Hr.), Asiria care cucerește sudul Asiei Mici și țărmul Mediteranei sec. XII-VII î. Hr., Noul Babilon/Caldeea (629-539 î. Hr.), Imp. Persan ce înglobează Babilonia și Asiria (539-331 î. Hr.), imperiul lui Alexandru cel Mare (331-323 î. Hr.); regatul lui Seleucos (sec. IV-III î. Hr.), statul part (sec. II-III) și cel sasanid (sec. III-VII d. Hr.). În 637-641 pătrund în Mesopotamia arabii I. făcând parte din puternicul Califat din Bagdad (sec. VIII). După stăpânirea turcilor selgiucizi, începând din sec. XI, a mongolilor după 1258, a turcmenilor (sec. XV), în 1534 este ocupat de turcii otomani până la sfârșitul primului război mondial. Din 1920, britanicii au mandat asupra I. până în 1932, când I. devine stat independent: În 1921 I. se proclamă regat; sub dinastia hașemită. La 14 iulie 1958, lovitură de stat: monarhia este abolită și înlocuită cu republica; aduce la putere partidul Baas, cu o politică radicală, panislamică. Se naționalizează băncile, Compania Iraq Petroleum. Politică antioccidentală. În 1979 ia puterea Saddam Hussein, care profită de prăbușirea monarhiei în Iran, de situația politică instabilă din țara vecină și atacă Iranul în 1980. În 1988 Consiliul de Securitate ONU impune încetarea focului. În 1990, trupe iraqiene atacă Kuwaitul

cu intenția de a-l anexa. Consiliul de Securitate ONU cere retragerea trupelor până la 15.I.1991; Hussein nu se supune și pe 17.I.1991 începe Războiul din Golf (forțele aliate conduse de SUA, sub egida ONU). Trupele irakiene sunt învinse. Țara iese slăbită economic din război și obligată să renunțe la producția de armament chimic și atomic. În N, mișcări ale kurzilor; în S ale șiiților. Țara este înfometată. Impunerea embargoului asupra vânzării de petrol pentru a-l obliga pe Hussein să accepte controlul internațional asupra energiei atomice. În prezent situația este tensionată. **Statul:** este o republică prezidențială, conform Constituției din 1968. Puterea legislativă exercitată de președinte, de Consiliul Comandamentului Revoluției și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Republică cu largi prerogative ale executivului. O serie de partide sunt grupate în Frontul Național Progresist Patriotic; partide de opoziție (Vocea Islamului, P. Comunist Iraqian etc.)

Irlanda

Denumirea oficială: Republica Irlanda

Capitala: Dublin (500.000 loc.)

Limba oficială: irlandeza și engleza

Suprafața: 70.000 km²

Locuitori: 3,56 mil. (51 loc./km²)

Religia: catolicism 94%; anglicanism 4%; presbiterianism

Moneda: lira irlandeză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 martie

Geografie: I. este așezată în N. Europei Occidentale. Limite: Marea Britanie (Ulster) la N, M. Irlandei (E), Oc. Atlantic (S și V). **G. fizică:** I. se întinde pe insula cu același nume, exceptând partea de NE, care aparține Marii Britanii. Relieful este format dintr-o câmpie joasă, cca. 75 m alt. modelată de ghețari și presărată cu lacuri, mlaștini și turbării de 6 m adâncime. Jur împrejurul acestei câmpii centrale calcaroase, sunt coline înalte și munți vechi (vf. Carrantuohilt 1041 m alt. - în Macgillicuddy's Reeks), cu excepția părții de est în zona Dublinului, unde nu sunt mlaștini. În vestul peninsulei (Zona Donegal, Mayo, Connemara și Kerry) se ridică creste granitice și de șisturi alternând cu mlaștini. Câmpia este drenată de Boyne, Shannon și Erne, ape scurte dar cu un debit ridicat. Numeroase lacuri glaciare (L. Lee, L. Derg, L. Mask). **Clima:** este blândă și umedă, datorită curentului cald Gulfstream. Temp. medie anuală este de: 7°C în vest și 6°C în est în ianuarie; 16°C în sud-vest și 14°C în nord-vest în iulie. Precipitațiile sunt de peste 2039 mm/an în Donegal, Connemara, Kerry și 1020-2540 mm/an în zonele înalte; sub 760 mm/an de-a lungul coastei estice a Dublinului. **Floră și faună:** Fânețele și pășunile ocupă peste 60% din terit. I.; pădurile 2%. Fauna săracă în mamifere este mai bogată în păsări și pești. **Populația:** este formată din irlandezi în majoritate; englezi. Concentrarea maximă de-a lungul coastelor, mai ales în zona Dublinului; pe coasta de E și SV. Rata natalității: 15,1‰; a mortalității: de 8,8‰. Rata pop. urbane: 57%. **Resurse și economie:** I. are o economie dezvoltată, cu industrie prelucrătoare; ind. de vârf: informatică, electronică; ind. tradiționale: alimentară (lactate, carne, pește), textilă (pânzeturi, stofe); farmaceutică, montare automobile, produse de cauciuc; metalurgie, rafinarea petrolului, ind. energiei electrice, ind. cimentului, a aluminei, bere, îngrășăminte chimice. Resurse: turbă, lignit, zinc, cupru (cantități mici), minereu de fier. Agric. axată pe creșterea animalelor: cornute mari, oi, păsări, cai, porci. Recolte: cartofi, sfeclă de zahăr, in, grâu, orz, ovăz, furaje. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, flotă comercială. Aeroporturi la Dublin și la Limerick (ultima escală europeană spre America). **Orașe:** Cork/Corcaigh (port la S), Limerick/Luimneach (port la vărsarea râului Shannon în ocean), Waterford (port în SE). Universități: Trinity College (Dublin, 1592) și Național University (1908) încorporat colegiului din Dublin, Galway și Cork. **Istoria:** În antichitate I. era locuită de triburi celtice. în sec. V se creștinează; în sec. VIII-XI luptă cu vikingii și îi resping. În sec. X au regat; în sec. XII sunt cucerți de englezi (1171, sub Henric II). În sec. XVI încercarea englezilor de a introduce forțat protestantismul radicalizează mișcarea de rezistență care se va sprijini pe catolicism. Cromwel reprimă sângeros răscoala din 1641; urmează două războaie antiengleze (1688, 1798) care eșuează și I. este unită cu Anglia (1801) în Regatul Unit al Marii Britanii și I. În a doua jumătate a sec. XIX irlandezii emigrează în masă datorită foametei cât și a stăpânirii străine. Mișcarea națională antibritanică se intensifică. În 1916 irlandezii proclamă independența I. dar sunt înfrânți de armata engleză. Adunarea Constituantă de la Dublin proclamă în 1914 independența I. În 1921 printr-un acord anglo-irlandez I. devine dominion (cu excepția Ulsterului/Irlanda de Nord); crearea statului I. În 1922 este un adevărat război civil care opune pe cei care refuză împărțirea Irlandei celor de la

guvernare. În 1937 I. se declară independentă și suverană sub numele de Eire. Este adoptată o nouă Constituție. În al doilea război mondial I. este țară neutră. În 1948 se proclamă Republica Irlanda și iese din Commonwealth. În 1955 I. devine membră ONU; în 1973 al CEE. În 1985 între Londra și Dublin se semnează un acord cu privire la Ulster. În 1993 încep discuțiile între britanici și irlandezi în privința viitoare reunificări a insulei în anumite condiții. În 1997 Sinn Fein, latura politică a Armatei Republicane Irlandeze, este acceptat pentru prima dată la masa tratativelor în problema Ulsterului. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1937. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Camera Reprezentanților și Senat); cea executivă dintr-un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Islanda

Denumirea oficială: Republica Islanda

Capitala: Reykjavik (97.000 loc.)

Limba oficială: islandeza

Suprafața: 103.000 km²

Locuitori: 271 .000 (3 loc./ km²)

Religia: protestantism 93% catolicism

Moneda: krona

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 iunie

Geografie: I. este așezată în NV Europei Occidentale. Limite: M. Norvegiei (E), Oc. Atlantic (N, V, S). **G. fizică:** I. este o insulă la sud de Cercul Polar de Nord, în Oc. Atlantic de Nord, la sud-estul Groenlandei. Este cea mai mare insulă vulcanică de pe glob (peste 100 de vulcani, cu 30% din ei activi). Relieful ei este ca un scut bazaltic, cu masive muntoase vulcanice (vf. Heklo, 1491 m), cu ghețari groși de cca. 1000 m și câmpii înzăpezite, care acoperă cca. 30% din terit.; pături de lavă, gheizere, izvoare termale. În afara ins. omonime mai există un grup de insulițe și de stânci de-a lungul coastelor. Coastele sunt crestate de fiorduri. I. are foarte multe râuri, scurte, care formează praguri, cascade. Există numeroase lacuri glaciare, tectonice și vulcanice. **Clima:** I. are o climă sălbatică, dar mult îndulcită de curentul cald Gulf Stream. Temp. medie anuală este de -1°C și 11°C în ianuarie și iulie (Reykjavik). Precipitațiile sunt de 1520 mm/an - 2290 mm/an, pe înălțimi și pe coasta de sud și est; 1270 mm/an pe câmpiile din sud-vest; 250-510 mm/an în N. **Floră și faună:** Pădurile sunt ca și inexistente; pășunile merg până la 500 m alt. Fauna: numeroase specii de păsări, pești, balene; săracă în mamifere. **Populația:** În I. trăiesc 99% islandezi care vorbesc o limbă germanică. Concentrarea max. a pop. în SV, în zona Reykjavik. În capitală trăiește aproape 1/2 din pop. și în NE, de-a lungul coastelor. Rata natalității: 16,8‰ a mortalității 7‰. Rata pop. urbane 92%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe pescuit și industria peștelui (cod, hering, somon); deține locul I pe glob la cantitatea de pește pescuită. Importă materii prime și a dezvoltat metalurgia neferoasă și petrochimia. Exportă: pește, ulei de pește, blănuri. Agric. bazată pe creșterea animalelor: cornute mari, oi, cai. Culturile agricole se fac în sere, încălzite cu apa izvoarelor termale. Importă: cereale, lemn, cărbune. Energie geotermică (pentru economia casnică) și hidroenergie. Turismul foarte dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** Autovehicule, flotă comercială. Nu are căi ferate. Aeroport la Reykjavik. Universitatea la Reykjavik (1911). **Orașe:** Kopavogur, Hafnarfjordur, Akureyri. Universitate la Reykjavik (1911). **Istoria:** În jurul anului 800 trăiesc aici călugări islandezi imigranți (veniți din Irlanda). În sec. IX colonizare cu normanzi de pe coasta norvegiană. În 930 se creează Althing-ul, un fel de parlament compus din șefii locali care avea o adunare anuală lângă Reykjavik, la Thingvellir. Singura țară din Europa care nu cunoaște în evul mediu o societate de tip feudal; societate a micilor proprietari liberi. În 1056 este creată prima episcopie autonomă. În 1262 Norvegia supune insula (sub regele Haakon IV). În 1380 I. Și Norvegia cad sub autoritatea Danemarcei. Christian III impune Reforma luterană în 1550. În 1602 Danemarca are monopolul comercial. În sec. XVIII variola, erupțiile vulcanilor și o foamete îngrozitoare decimează populația. În 1834 I. obține doi deputați în parlamentul danez. În 1834 se restabilește Althing-ul. În 1903 I. devine autonomă. În 1918 I. este un regat independent sub coroana daneză. În 1944 este proclamată republica islandeză, intră în vigoare o nouă Constituție, iar în deceniile VII și VIII se fac acorduri favorabile cu statele scandinave. Între 1958-61 conflictul cu Marea Britanie în problema peștelui. În 1980 este aleasă președinte a republicii o femeie, prima din Europa, realeasă în 1984, 88 și 92. **Statul:** este republică din 1944 conform Constituției din 1944. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de

Althing (parlamentul) compus din Camera Superioară și Camera Inferioară; cea executivă de un cabinet numit de președinte, ca urmare a alegerilor legislative. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Israel

Denumirea oficială: Statul Israel

Capitala: Tel Aviv (330.000 loc.); Ierusalim (după Knesset)

Limba oficială: ivrit-ul (neo-ebraică) și araba

Suprafața: 21.000 km²

Locuitori: 5,75 mil. (274 loc./ km²)

Religia: mozaism 83%; islamism 14%, creștinism

Moneda: shekkel

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 mai* (pe 14 mai 1948 este proclamat ca urmare a hotărârii ONU din 29 noiembrie 1947 statul Israel. Aceasta corespunde calendarului ebraic, calendar lunar, zilei de 5 Iyar, care conform calendarului nostru care este solar nu cade în fiecare an în aceeași zi - în 1993 cade pe 26 aprilie, în 1994 pe 14 aprilie)

Geografia: Stat în Asia de Sud-Vest, în Orientul Apropiat. Limite: Liban (N), Siria, Iordania (E), M. Roșie (G. Aqaba) la S, Egipt, M. Mediterană (V). I. se întinde pe o lungime de 430 km de la înălțimile stâncoase din N, la G. Aqaba și pe o lățime de 100 km de la M. Mediterană la M. Moartă. **G. fizică:** Câmpia de coastă, cea mai importantă din țară, cu G. Haifa; aproape paralel se desfășoară două zone muntoase: la N și la S. Între ele se află câmpia Jezrael care atinge câmpia de coastă și valea Iordanului (265 km) care constituie una din marile depresiuni ale globului. Marea Moartă, în care se varsă Iordanul este la 395 m sub nivelul mării. Munții au o înălțime medie de 600 m, se extind din Liban spre Sinai. Alt. max. 1210 m, în N, Munții Galileei, cu văi roditoare. În centru un podiș traversat de văi și ape intermitente: reg. Samaria, Efraim și Iudea, cu alt. de 150600 m care coboară spre Iordan în S, deșertul Negev (50% din terit.) care în SE are alt. de peste 1000 m. Apa Iordanului izvorăște din Muntele Hermon, trece prin lacul Hule, prin lacul Tiberiada sau marea Galileei (lacuri sărate) și se varsă în M. Moartă. Folosirea apei Iordanului pentru irigații a fost un motiv de dispută între I. și țările arabe. **Clima:** este mediteraneană în N, cu veri secetoase, ierni ploioase, din noiembrie până în aprilie. Pe litoral, veri toride și umede, ierni ploioase; în zonele colinare, veri uscate dar moderate; ierni blânde, cu ploi și rar ninsori. Pe Valea Iordanului verile sunt fierbinți și uscate, ierni ușoare. În S, climat arid. Temp. medie anuală Tel Aviv 13° și 27°C. **Floră și faună:** Munții Galileei sunt împăduriți (pădure de pin); arbuști specifici zonei mediteraneene (maquis); plante xerofite în S (cactusul sahra). Fauna: hiene, șacali; lupi, antilope, cerbi, manguste, păsări migratoare. Parcuri naționale în eare sunt ocrotite: vulturul pătat, jderul de piatră. În zona G. Elat (la M. Roșie) există o rezervație de faună specifică recifilor de corali. **Populația:** În afară de evrei, în I. mai sunt arabi (palestinieni). În ultimii ani au sosit numeroși emigranți din fosta URSS. În zonele populate, ale marilor orașe, pop. are o densitate de 260 loc./km². Rata natalității: 19,6‰; a mortalității: 6,5‰. Pop. I. este de tip urban: 90%. **Resurse și economie:** O economie diversificată, modernă (aeronautică, electronică). Agric. foarte eficientă (sistem de apeducte din Lacul Tiberiada): citrice (export), cereale, legume, bumbac, viță de vie. Creșterea animalelor: bovine, ovine. Prelucrarea diamantelor care acoperă 30% din export. Turism dezvoltat (pelerinaje la orașul sfânt, Ierusalimul, pentru trei religii). **Transporturi și comunicații:** autovehicule; căi ferate, flota comercială, flotă aeriană (aeroportul Tel Aviv). **Orașe:** Ierusalim, Haifa (port), Holan, Eilat (port), Tidva, Bat Yam, Ashdod (port), Richon LeZiyyon, Netanya. **Istoria:** Biblia (Vechiul Testament) se referă la istoria poporului evreu („poporul ales de Dumnezeu”); popor de păstori ajuns în Canaan (sec. XIX î. Hr. cu aprox.), cucerit de Egipt, în 1468 î. Hr., iar în jur de 1300 î. Hr. redobândind controlul asupra terit. Pe coastă (la Mediterana) locuiau filistinii veniți în jurul 1200 î. Hr., aravneii în N Siriei și israeliții în zonele colinare 1300-1000 î. Hr.. În fața amenințării filistine, pop. israelit își unește triburile

sub Saul (1029-1004), David (1004-965) și Solomon (965-928). În 1004 David cucerește Ierusalimul. După moartea lui Solomon acest regat se împarte în două: la N Israel, la S, Iudeea. În 722 î. Hr. israeliții sunt cucerți de asirieni; în 586 î. Hr., iudeii de babilonieni, sub Nabucodonosor II („Exodul babilonian”). Întreaga zonă apoi este cucerită de Cyrus II al Persiei 539 î. Hr., de Alexandru cel Mare 333 î. Hr.. Impunerea elenismului (astfel producându-se pângărirea Templului) naște mișcarea macabeilor (168-142 î. Hr.), după care evreii câștigă independența politică (142-63 î. Hr.) până în timpul cuceririi romane sub Pompei (63 î. Hr.). Sub ocupația romană în Iudeea domnea Irod (37 î. HY.); duce o politică pro-romană ce atrage ostilitatea evreilor. Hristos se naște la Bethleem. Din 44 devine provincie romană propriu-zisă. Revolta evreilor împotriva romanilor și distrugerea templului în 70 d. Hr. de către Titus, urmând apoi revolta lui Simon Bar Kohba în 132 și expulzarea evreilor din Iudeea. După 395 Palestina, (pământul sfânt) devine parte a Imp. Bizantin. În 614 cade sub persani, apoi din 636, sub arabi; cruciadele (1096-1270); 1291-1516 sub dominație mamelucă; în 1516 Palestina este cucerită de turcii otomani. În 1799 invazia napoleoniană, în 1831-1841 ocupația egipteană. După 1890 ia amploare sionismul și începe colonizarea din Europa (1897 - primul congres sionist convocat de Theodor Hertzl la Basel). În 1917-1918 turcii sunt izgoți de britanici (sub Allenby) și arabii ajutați de Lawrence. Declarația Balfour (1917) stabilește Palestina drept cămin național al evreilor și dă naștere împotrivirii arabe. În 1920 Palestina este sub mandat britanic, dar izbucnesc ostilitățile între evrei și arabi. După 1930, imigrarea evreilor crește, din cauza persecutării lor în Europa; cu toată tentativa de limitare a imigrării impuse de britanici, în timpul celui de al doilea război mondial imigrarea evreilor în Palestina crește. Națiunile Unite pe 27 nov. 1947 votează pentru împărțirea Palestinei în 2 state (arab și israelian); în 1948 mandatul britanic încetează, iar Israelul își declară independența (14 mai). Între Liga Arabă și I. se declanșează un război. Prin acordurile de armistițiu din 1949 I. își lărgeste teritoriul; Ierusalimul este împărțit cu Iordania care primește și o parte din Palestina (partea de V a Iordanului); Fâșia Gaza este ocupată de Egipt. După al treilea război israeliano-arab (1967) (purta pe trei fronturi: Siria, Iordania, Sinai), I. ocupă Palestina iordaniană (malul vestic al Iordanului), fâșia Gaza și Sinaiul, ocupă platoul Golan și partea iordaniană a Ierusalimului, care este reunit. În 1950 I. dă o lege prin care are dreptul să imigreze în I. orice evreu; populația se dublează. Al patrulea război israeliano-arab în 1973 (Războiul de Yom Kippur) cu Siria și Egiptul. Diplomația americană ajută la oprirea războiului și I. înapoiază Egiptului câmpurile petrolifere din pen. Sinai. OEP (Organizația pentru Eliberarea Palestinei -f. 1964) ca reprezentantă a pop. palestinian, în vederea întemeierii unui stat independent arab pe terit. fostei Palestine, duce în deceniile VII, VIII și IX lupta de rezistență împotriva Statului Israel (acțiuni teroriste) și a pop. israelite. În 1979 se semnează tratatul de pace între I. și Egipt. În 1991, în războiul din Golf, I. păstrează neutralitatea. Este bombardat cu rachete de către Iraq. Tratatul cu statele arabe pentru încheierea unei păci în zonă continuă cu eforturi internaționale. În oct. 1991, la Madrid se face primul pas important în negocierile de pace. După acordurile de la Camp David din 1995, este recunoscută în Cisiordania și Fâșia Gaza autoritatea autonomă palestiniană sub conducerea lui Yasser Arafat. Problema Ierusalimului persistă. **Statul:** este republică parlamentară, conform legilor statului. Puterea legislativă este exercitată de Knesset (Parlamentul); cea executivă de un cabinet numit de președinte, în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Italia

Denumirea oficială: Republica Italiană

Capitala: Roma (2,7 mil. loc.)

Limba oficială: italiana

Suprafața: 301.000 km²

Locuitori: 57,2 mil. (190 loc./km²)

Religia: catolicism 95%; protestantism; ortodoxism

Moneda: lira

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 iunie

Geografie: I. este așezată în Europa de Sud în Pen. Italică. Limite: Elveția, Austria (N), Slovenia, M. Adriatică (E), M. Ionică (S), M. Mediterană, M. Tireniană, M. Ligurică, Franța (V). **G. fizică:** I. este formată din reg. Cisalpină, Pen. Italică, insulele: Sicilia, Sardinia/Sardegno, Elba, Lipari, Ischia, Panteleria. Italia continentală cuprinde: Alpii Italiani, cu Monte Rosa (4638 m. alt. max.) și Gran Paradiso, (4061 m) formează ca un arc în N. țării de la Rivieră către Austria și Slovenia întrerupt de lacurile glaciare: Como, Maggiore, Garda și de văile apelor. Acest zid apără terit. de vânturile reci din N. La poalele Alpilor Câmpia Padului care se extinde în zona lagunară a deltei Padului/Po. Munții Apenini, munți calcaroși, formează coloana vertebrală a Italiei peninsulare, întrerupți de văile apelor în special de Arno și Tibru, cât și de platouri. Ei se prelungesc în Sicilia. Cei mai înalți (2941 m) sunt în E (masivul Gran Sasso și Abruzzi). Munții Apenini, fragmentați au vulcani stinși și activi (Vezuviu 1277 m; 8 km sud-est de Napoli). Italia insulară are un relief predominant muntos și cu vulcani activi, care erup periodic (Etna, 3345 m în nord-estul Siciliei). Câmpiile întinse sunt în V, în Campania și în Apulia. Între câmpiile de coastă și Apenini sunt zone colinare. Apele: foarte multe izvorăsc din Alpi și străbat Câmpia Padului. În general sunt scurte, cu debit bogat iarna și scăzut vara. Aduc aluviuni în câmpii. Padul și Adige în N (se varsă în M. Adriatică), Arno în V (se varsă în M. Ligurică) și Trevere (Tibru) în V (se varsă în M. Tireniană). Clima este mediteraneană în peninsulă și în insule; în partea continentală (Câmpia Padului) climă temperat continentală. Temp. medie anuală este (în ianuarie și iulie) de -1°C și 7°C în Alpi; 1°C și 24°C la Milano; 10°C și 25°C la Roma, 18°C și 27°C în Calabria. Precipitațiile sunt de 1520 mm/an în Alpii de V și peste 2000 mm/an în Alpii de E; 500 mm/an în valea Padului, Toscana, Latium și sub 500 mm/an în Apulia, S Siciliei, Sardinia. **Floră și faună:** I. are o mare diversitate, după latitudine și altitudine. 18% din terit. este ocupat de păduri (mai ales de fag, stejar, frasin, castani măslini mirt, leandru). Fiind un climat umed și răcoros cresc păduri de foioase dar și păduri mixte (foioase și conifere). Mari suprafețe de pădure au fost defrișate și au crescut în loc arbori mici și arbuști; vegetație de tip maquis. Pe pantele munților și pe platouri: pășuni alpine. Fauna: lupul, pisica sălbatică, iepurele, capra de munte, muflonul (berbec sălbatic), broasca țestoasă, ariciul. Păsări și reptile numeroase.

Populația: I. este omogenă: italieni 95%; germani, francezi, sloveni, greci, albanezi. Concentrarea max. în Câmpia Padului (1000 loc./km²), în câmpiile din jurul Vezuviului peste 1800 loc./km². Rata natalității este de 9,8‰; a mortalității de 9,6‰. În agric. 10% din pop. activă. Pop. urbană cca. 70%. Peste 30 mil. de italieni trăiesc în afara granițelor. **Resurse și economie:** I. este una din țările cu cea mai dezvoltată econ. de pe glob și cu cele mai mari ritmuri de creștere a ind. din Europa. În N. Italiei este o ind. puternică și o agric. intensivă. Ramurile de bază ale econ. sunt concentrate în: Milano, Torino și Genova („triumghiul industrial al Nordului”). Baza energetică este asigurată de potențialul hidroenergetic din Alpi, de energia atomică și de petrol, pe care îl importă; a dezvoltat o ind. de prelucrare și petrochimică mai ales în porturi. Ind. siderurgică bazată pe importul de minereu de fier și de fier vechi. Mari combinate siderurgice (Genova, Napoli, Taranto). Ind. constr. de mașini

(automobile, nave maritime, locomotive electrice), aparatură electrotehnică și electronică. Ind. tradiționale: textilă, în orașele din N (prelucrarea mătăsii naturale, a lânii și a bumbacului); a confecțiilor, a încălțămintei, sticlăriei (Veneția, Murano), alimentară (paste făinoase, ulei de măsline, vinuri. Res. min. slabe: minereu de fier, petrol, cărbuni, zinc, mercur, bauxită, mai bogate de sulf, gaze naturale, săruri de potasiu. Agric. este modernă și intensivă; se cultivă: grâu, măsline (40% din prod. mondială); struguri, fructe, legume (articole la care deține performanțe mondiale); orez; sfeclă de zahăr, cartofi. Câmpia Padului este zona agr. cea mai importantă. Creșterea animalelor: ovine, porcine, bovine. Pescuitul și sericicultura sunt ocupații tradiționale. I. are un comerț intens. Exportă produse agr.; mașini unelte, instalații industriale, autovehicule, produse textile, alimentare ș.a. Turismul este foarte dezvoltat; ocupă un loc de frunte în ceea ce privește numărul de turiști. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate (peste 50% electrificate); autostrăzi (Autostrada del Sole: Milano-Roma-Napoli). Flotă maritimă comercială. Aeroporturi la: Roma, Napoli, Livorno, Bologna, Milano, Genova, în insule: Palermo, Catania, Cagliari, Olbia. **Orașe:** Milano, Torino, Genova, Palermo, Bologna, Florența; porturi: Genova, Trieste, Augusta, Taranto, Venezia, Savona, Napoli, La Spezia, Ravenna, Livorno. Are cca. 43 de universități și Institute de Înalte studii, cele mai vechi fiind cea din Bologna (1088), cea mai veche din Europa, Padua (1222) și Napoli (1224). **Istoria:** În mileniul II î. Hr. primul val indoeuropean, urmat de noi triburi italice în sec. XII-XI î. Hr. Etruscii pătrund în sec. X-IX î. Hr., iar în sec. VII-VI î. Hr. civilizația lor atinge apogeul. Primele colonii grecești în Sicilia în sec. VIII î. Hr.; galii pătrund până în centrul I. Sec. VI î. Hr. este caracterizat prin ridicarea Romei, devenind treptat suverana întregii I. (sec. III î. Hr.) și a M. Mediterane (sec. I î. Hr.). În sec. III î. Hr. este cel mai mare și mai puternic al lumii antice; romanii colonizează bazinul Mediteranei și cuceresc Grecia (146 î. Hr.) căzând însă sub influența ei culturală. Sub Augustus (27 î. Hr.-14 d. Hr.) se trece de la organizarea republicană la cea imperială; „orbisul roman” atinge în sec. II d. Hr. max. expansiune, I. beneficiind de aflusul de bogăție. În 395, Imp. Roman se împarte în Imp. Roman de Apus și de Răsărit. Migrațiunea triburilor germanice duce la căderea Imp. Roman de Apus (476 d. Hr.) Romulus Augustus este detronat de Odoacru. Un înfloritor regat al ostrogoților (493-552); Iustinian I înglobează Italia în Imp. Bizantin (552). În 568, longobarzii cuceresc partea de N a I. (Lombardia); în 756 se creează statul papal, cu cap. la Roma, care devine centrul creștinătății occidentale. Regatul lombarzilor va fi înglobat în statul franc (773-774). În sec. IX, arabii se așează în sudul I. și Sicilia. În sec. XI-XII sunt alungați de normanzi. În 962, Otto I unește coroana Germaniei cu a Italiei (nordul și centrul) formând Sfântul Imperiu Romano-German. În sec. XI-XII, „lupta pentru investitură” între papalitate și rege. Se ridică puternică Liga Lombardă; se face pace cu papalitatea. Se dezvoltă orașele (semi-independente) viața economică și culturală este înfloritoare. Cinci mici state sunt mai importante din sec. XIII-XIV: ducatul Milanului, republica Florenței și Veneției, statul papal și regatul Napoli. În evul mediu și epoca modernă I. va fi caracterizată de fărâmițarea politică. Umanismul și Renașterea cunosc epoca de glorie (sec. XIV) în sec. XIII Casa de Anjou stăpânește Sicilia - izbucnește revolta contra stăpânirii („Vecerniile Siciliene” în 1282). Casa de Anjou este înlocuită cu cea de Aragon. Între 1454-1559, I. este obiect de dispută între Franța și Spania. Se desfășoară „războaiele italiene”. Prin pacea de la Câteau-Cambresis (1559), Spania ia în stăpânire cea mai mare parte a peninsulei; după 1541 Contrareforma - intensificarea inchiziției în 1713-14, prin Tratatul de la Utrecht și Rastatt; Austria habsburgică stăpânește fostele posesiuni spaniole. În 1804 Napoleon I se proclamă rege al I. Între 1815-70: Resorgimento; societatea secretă a Carbonarilor, în 1831, apoi Tânăra Italie pentru unificarea I., mișcări de deșteptare națională ce vor duce la unificarea I. în jurul regatului Piemontului (în urma războiului franco-piemontezo-austriac din 1859). Piemontul se va uni cu Lombardia. Garibaldi eliberează sudul I. și Sicilia (1860-61). Victor Emmanuel II (casa de Savoia) devine rege (1861-1878). În războiul austro-prusian, I. e de partea Prusiei. Urmare: Veneția se unește

cu Regatul italian. În 1871 Roma devine capitala I.. În 1881 Franța cucerește Tunisia; ca urmare, I. intră în Tripla Alianță (cu Germania și Austria). În 1915, (în primul război mondial) I. e de partea Antantei; câștigă Tirolul de Sud, Triest și pen. Istria; în 1924, orașul Fiume. În oct. 1922, „marșul asupra Romei” condus de Benito Mussolini, care devine șeful guvernului și instaurează dictatura fascistă. Acordul italo-papal (Concordatul) de la Lateran (1929) stabilește independența Vaticanului și statutul bisericii catolice. În 1935-36 I. ocupă Eritreea și Etiopia; participă la intervenția armată în războiul civil din Spania împotriva Republicii. Se creează axa Berlin-Roma (1936) și aderă în 1937 la Pactul Anticomintern. Atacă Albania în 1939. În 1940 se alătură Germaniei. Atacă Franța, Grecia, Iugoslava; participă la războiul împotriva URSS. În 1943, Partidul Comunist și Partidul Național de Eliberare luptă împotriva dictaturii fasciste. În 1943 debarcarea anglo-americană în Sicilia; regimul Mussolini e răsturnat. În octombrie 1943, I. declară război Germaniei. Răscoala armată din N. Italiei ajută la eliberarea ei. În 1945, Mussolini e capturat și împușcat. La 18 iunie 1946 (abolirea monarhiei). Prin tratatul de pace de la Paris (1947), Somalia și Eritreea trec sub tutela ONU, iar Istria, Fiume și Uara/Zadar revin Iugoslaviei. Triestul devine teritoriu liber până în 1975 când e împărțit între Italia și Iugoslava. Viața politică de după război se caracterizează prin lupta între Partidul Comunist (cel mai puternic din Europa Occidentală) și Partidul Democratic Creștin; nici un partid nu obține însă majoritatea absolută; se guvernează prin coaliții pentru a nu permite comuniștilor accesul la putere. Din 1974 începe o gravă criză econ. ce zguduie țara. În 1975 P. Comunist câștigă alegerile. În ultimele decenii se adâncește decalajul dintre N industrializat și S patriarhal (locul de baștină al Mafiei). Tensiuni sociale, asasinate politice, grupări extremiste, finanțări ilegale ale partidelor politice, instabilitate politică ce încurajează regionalismul. În prezent se manifestă tendința Nordului spre obținerea autonomiei. **Statul:** este republică parlamentară, din 1947 conform Constituției. Președintele este ales pe 7 ani de Parlament. Președintele Consiliului de Miniștri este responsabil în fața Parlamentului. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera deputaților) ales pe 5 ani; puterea executivă exercitată de Consiliul de Miniștri, numit de președinte, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Iugoslavia

Denumirea oficială: Republica Federativă Iugoslavia

Capitala: Belgrad (1,5 mil. loc.)

Limba oficială sârba

Suprafața: 102.299 km²

Locuitori: 10,87 mil. loc. (106 loc./km²)

Religia: ortodoxism (majoritatea); islamism; catolicism

Moneda: dinarul iugoslav

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 noiembrie

Geografie: I. este așezată în S Europei, în Pen. Balcanică și cuprinde Serbia și Muntenegru. Limite: Ungaria (N), România, Bulgaria (E), Macedonia, Albania (S), M. Adriatică (SV), Bosnia-Herțegovina, Croația (V). **G. fizică:** I. are un relief predominant muntos. De la N spre S relieful urcă treptat spre munții Serbiei (S și E) și ai Muntenegrului, trecând prin regiune de dealuri. În N, Câmpia Voivodinei și o parte a Câmpiei Panonice; câmpii joase, drenate de Dunăre; câmpia Moravei în centru; o câmpie îngustă de coastă, la M. Adriatică. În S și SV Serbiei, sudul Alpilor Dinarici cu masivele Plackovika și SarPind (2.700 m alt.). La granița cu România și Bulgaria, Munții Serbiei, cu defileul Dunării și Valea Timocului; platoul Miroc. Ape: Dunărea, Drava, Sava, Morava. **Clima:** este temperat-continentală cu veri călduroase și ierni relativ aspre, în zona de munte; în câmpia Dunării mai moderată și mediteraneană pe coasta Adriatică. Precipitații bogate în câmpia Dunării. Temp. medie anuală 26,8°C în TP Podgorica, 22,8°C la Belgrad, iarna -1°C în Voivodina. Precipitațiile sunt de 600-700 mm/an în E și NE, iar în S și SV peste 1.000 mm/an. **Floră și faună:** Păduri de foioase și conifere în zona temperată; vegetație tip maquis în zonele cu climă mediteraneană. Pajiști naturale în munți. Fauna este caracteristică Europei Centrale și mediteraneene. Zone ocrotite și parcuri naționale. **Populația:** este de origine slavă: 62% sârbi; muntenegreni; albanezi (Kosovo), români (pe valea Timocului în special și în Voivodina, Banatul Sârbesc). Peste 1,5 mil. sârbi trăiesc în afara granițelor I. îndeosebi în Câmpia Dunării. Rata natalității: 14,1‰; a mortalității: 9,6‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** Econ. I. este în scădere în ultimul deceniu. Între cele două republici există un decalaj în dezvoltarea econ. Serbia are ind. și resurse importante. Res. min.: cupru, magneziu, lignit, zinc, plumb, antimoniu, petrol. Ind.: dispune de o puternică bază energetică pe baza potențialului hidroenergetic (Hidrocentrala Porțile de Fier I și II); construcții de mașini, ind. electrotehnică, chimică, textilă, alimentară; construcții de nave (Novii Sad); de avioane, încălțăminte, aparatură electronică, mașini agricole, ind. vinului, de automobile. Agric. axată pe prod: vegetală. Cereale: grâu și porumb, sfeclă de zahăr, cartofi; creșterea animalelor: bovine, porcine, ovine, păsări. Rep. Muntenegru este mai slab dezvoltat economic dar are deschidere la mare și turism (turismul are dotări în ambele republici; în urma războiului numărul de turiști a mai scăzut). În Muntenegru datorită pășunilor naturale agric. e axată pe creșterea animalelor. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate, căi rutiere; flotă comercială. Aeroporturi la: Belgrad, Podgorica. **Orașe:** Novii Sad, Nis, Pristina, Subotica, Podgorica; Krangjevac (cap. Rep. Muntenegru). Universitate la Belgrad. **Istoria:** În antichitate pe terit. I. trăiau ilirii în V (spre Albania) și tracii în E. Sec. 11 î. Hr. este provincie romană; după 395 face parte din Imp. Bizantin. În sec. VI-VII vin triburile slavilor de Sud, organizându-și statul în următoarele secole (sec. X-XI în reg. Zea, Muntenegru). În sec. IX se creștinează în rit bizantin. În sec. XII dinastia Nemanja pune bazele unui stat puternic; în sec. XIV regele Ștefan Dușan (1332-1355) cel mai mare conducător al Serbiei medievale și al Pen. Balcanice (în 1346 se încoronează ca „împărat al sârbilor și grecilor”. În 1371 turcii îi înving pe sârbi în bătălia de la Marița (2371) și Kossovopolje (1389). În 1389 cea mai mare parte a Serbiei

devine provincie a Imp. Otoman, Muntenegru în 1499. În 1495 întreaga Serbie sub turci; în 1521 Belgradul până atunci sub unguri este cucerit și el. În 1812 Serbia obține autonomie internă. În 1878 își obține independența împreună cu Muntenegru, care va fi recunoscută prin Tratatul de la San Stefano și Congresul de la Berlin. În 1889 Milan Obrenovic este proclamat rege. Fiul său e asasinat (1903). Apropierea de Rusia. În 1908 Austria anexează Bosnia-Herțegovina. Participă la războaiele balcanice și obține cea mai mare parte a Macedoniei. Atentatul de la Sarajevo (1914); Imp. Austro-Ungar declară Serbiei război. Începe primul război mondial. În 1918 este creat Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor care cuprinde: Serbia, Muntenegru, Croația, Slovenia, Macedonia, Dalmația, Voivodina, Bosnia-Herțegovina. În 3 octombrie 1929 adoptă numele de Iugoslavia. În 1921: Mica Antantă (cu România și Cehoslovacia); 1934: încheie Înțelegerea Balcanică cu România; Grecia, și Turcia. În 1941 Iugoslavia este atacată de Germania, căreia i se alătură Bulgaria și Ungaria. Este dezmembrată. la naștere mișcarea de partizani condusă de Iosif Broz Tito care ține piept Wehrmachtului și în 1944-1945 eliberează Iugoslavia. La 29 noiembrie 1945 se proclamă Republica Populară Federativă Iugoslavia; stat federal; din 1963 se va numi R.S.F.I., cuprinzând: Serbia, Muntenegru, Croația, Slovenia, Macedonia, Bosnia-Herțegovina. Tito se opune subjugării de către URSS a Iugoslaviei; membru fondator al Mișcării de Nealinie. După moartea lui Tito (1980) conflictele interetnice izbucnesc; decalajele dintre dezvoltarea republicilor adâncesc conflictele; conducerea de la Belgrad are tot mai puțină autoritate; tensiunile naționale cresc. Odată cu tendința de obținere a independenței și suveranității Croației și Sloveniei, pop. sârbă din zonă oscilează între a-și impune autonomia și a se alipi Serbiei. După proclamarea în 1991 a independenței Croației, Sloveniei, Macedoniei și în 1992 a Bosniei-Herțegovina izbucnește războiul civil de o cruzime nemaîntâlnită în Europa postbelică. În 1992 Rep. Serbia "împreună cu Rep. Muntenegru formează o nouă federație iugoslavă, nerecunoscută de comunitatea internațională imediat în Bosnia-Herțegovina se proclamă rep. Srpska (care privește spre Serbia). ONU trimite trupe de menținere a păcii. Pentru prima oară după Tribunalul de la Nurenberg sunt judecați la Haga criminalii de război. Republica Sârska, conform legilor țării, refuză extrădarea celor acuzați de crime de război și amenință cu nerespectarea Acordurilor de la Dayton, în caz că aceștia vor fi arestați. În Iugoslavia există 2 provincii autonome: Kosovo și Voivodina. **Statul:** este republică federală, regim parlamentar, conform Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (camera Cetățenească și Camera Republicilor); Membrii Camerei Republicilor sunt aleși de către parlamentele celor două republici. Durata mandatului e de 4 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet numit de Parlament (Adunarea națională). Ambele republici au organe legislative proprii. Multipartitism.

Jamaica

Denumirea oficială: Jamaica

Capitala: Kingston (640.000 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: spaniola

Suprafața: 11.452 km²

Locuitori: 2,46 mil. (216 loc./km²)

Religia: protestantism 70%; catolicism, hinduism, islamism

Moneda: dolarul jamaican

Forma de guvernământ: monarhie constituțională

Ziua națională: 6 august

Geografie: J. este așezată în America Centrală insulară, în arh. Antilele Mari, în M. Caraibelor, la 144 km S de Cuba și la V de Haiti. **G. fizică:** Ins. J. are forma unui sâmbure de migdală (lungime: 231 km, lățime 80 km). Relieful este predominat de podiș calcaros. De la E la V, un șir de munți străbate terit.; în E, Blue Mountains (Munții Albaștri) ce ating 1.541 m; vf. Sf. Catalina 2.256 m alt. max, Litoralul este mascat de fâșii de câmpie; în sud vasta câmpie Siguanea, cu Capitala. Cursurile de apă sunt numeroase, dar puțin importante: Râul Negru, navigabil pe 40 km. **Clima:** este tropical-oceanică; în regiunile înalte se apropie de cea temperată: 26°C de-a lungul coastei și 23°C și 16°C la 1.000 și 1.600 m alt. Precipitațiile sunt peste 2.540 mm/an în munți, peste 1.520 mm/an în N și E; 1.120 mm/an în Kingston. Întreaga insulă este bântuită de uragane, iar în S de secete. **Floră și faună:** Pădurile tropicale ocupă 19% din terit., mangrove de-a lungul coastei; în S vegetație xerofită, Faună: puține mamifere; amfibieni. **Populația:** este formată din: negri și mulatri 88%, indigeni, afro-indieni, europeni, chinezi. Concentrarea max. a pop. în SE, în zona capitalei. Rata natalității: 19,1‰; a mortalității 5,8‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** Cunoscută ca mare exportatoare de alumină (și mare producătoare de bauxită), econ. J. trăiește din această resursă și din turism. Cultivă; trestie de zahăr, banane, nuci de cocos, cacao, cafea, agrume, manioc, porumb, batate, piper, ghimber, tutun. Exportă: bauxită, aluminiu, zahăr, rom, ghimber, cafea, cacao, tutun. Importă: carne, pește, vehicule, materiale de construcție; textile.

Transporturi și comunicații: căi ferate, căi rutiere: autovehicule. Aeroport la Kingstori și Montego Bay. **Orașe:** Montego Bay, Spanish Town, May Pen, Mandeville. Există Universitatea Indiilor de Vest la Mona (1962). **Istoria:** Se cunoaște prea puțin despre vechii locuitori araucani (arawak), exterminați de spanioli înainte ca englezii să pună piciorul în J. (1655). Numele de J. a fost dat de către indienii indigeni. J. a fost descoperită în 1494 de Columb, în cursul celei de a doua călătorii. În 1500 devine posesiune spaniolă. Înainte de sosirea englezilor (1655) J. era puțin populată; ultimii spanioli au fost expulzați după 5 ani. Încep să fie aduși sclavi negri care vor lucra pe plantațiile de trestie de zahăr, apoi la cultura cafelei. În 1833 este abolită sclavia. Se aduc muncitori din India și China. În 1962, J. își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealth-ului. În deceniul opt, guvernul duce o politică de stânga, recurge la naționalizări ale companiilor străine și la un control al economiei, la care s-a renunțat ulterior. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1962. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Reprezentanților. Șeful statului: regina Marii Britanii reprezentată de un guvernator general. Multipartitism.

Japonia

Denumirea oficială: Țara Japoniei („Țara soarelui-răsare”)

Capitala: Tokyo (11,8 mil. loc.)

Limba oficială: japoneza

Suprafața: 373.000 km²

Locuitori: 125,38 mil. (336 loc./ km²)

Religia: șintoism și budism 85%; creștinism (protestanți, catolici)

Moneda: yen

Forma de guvernare: monarhie

Ziua națională: 23 decembrie

Geografie: Japonia este un arhipelag în E Asiei, în Extremul Orient, format din 4 insule principale: Honshu (230.000 km²), Hokkaido (78.500 km²), Kyushu (42.100 km²), Shikoku (18.000 km²) și din Insulele Ryukyu, la S. Limite: Oc. Pacific (E și S), M. Japoniei și M. Chinei la V, Ins. Sahalin la N. **G. fizică:** Arhipelagul nipon se întinde de la N la S, paralel cu țărmul estic al Asiei. Cca. 85% din terit. J. este acoperit de munți. În Honshu (192 vulcani; 52 activi) se întâlnesc cele mai mari alt. 3.000 m (Muntele Fuji-Yama, vulcanic, 3.776 m). Insulele Ryukyu sunt cele mai apropiate de continent. Caracteristic geografiei J. este numărul mare de vulcani, majoritatea inactivi; alții ca Asama-Yama, Bandai-san, Aso-san, Sakurajima ș.a. sunt în mare parte activi. Datorită lor în J. există multe izvoare termale. J. face parte din „Cercul de foc al Pacificului”. Cutremurele sunt foarte dese (2-3 pe zi). Câmpiile cele mai întinse sunt în ins. Honshu (zona central estică, câmpia de coastă Kanto; în zona nord-estică, câmpia de coastă Sendai); în ins. Hokkaido (în N J.) câmpia de coastă Ishikari, în E. Apele sunt repezi și scurte, formând bazine strâmte în interior. S-au construit numeroase hidrocentrale pe aceste ape vijelioase. Se practică plutăritul. În munți se găsesc lacuri de prăbușire a scoarței (lacul Biwat, 673 km²; Kasumi-ga-ura, 168km²). **Clima:** diferită în J., după așezarea insulelor. Pe înălțimi clima este aspră, stratul de zăpadă gros de 2-3 m. În N, clima e mai aspră; musonul de iarnă din NE aduce aer rece, ploi, zăpadă; în ins. Hokkaido iernile sunt mai lungi, cu multă zăpadă și frig. Musonul de vară, dinspre SE, aduce ploi pe coasta de E a J. În S, climă subtropicală, blândă. Temperatura medie anuală în Hokkaido în - ianuarie, -10°C; 3°C la Tokyo, 7°C în S. În august, în Hokkaido, 21°C, la Tokyo 25°C, la Osaka (în SE ins. Honshu), 27°C. **Floră și faună:** Zonele muntoase sunt acoperite cu păduri de foioase în zonele temperate și cu păduri subtropicale (arborele de canfor, magnolii, bananieri, pinul roșu, cedri) în S. În N, în ins. Hokkaido, păduri dese de conifere. Japonezii au un adevărat cult al naturii. Fauna, foarte variată, este ocrotită în numeroase parcuri naționale și în sute de rezervații. **Populația:** este formată cca. 99% din japonezi; chinezi, filipinezi, americani. În ins. Hokkaido aborigenii sunt ainoși (rasă europoidă). Peste 60% din populație este concentrată în SE ins. Honshu, pe coastă (megapolisul TokyoOsaka-Nagoya); mai puțin populată este ins. Hokkaido. Astăzi populația se înmulțește foarte lent: rata natalității: 10,5‰; rata mortalității: 8,3‰. Populația urbană: 78%. **Resurse și economie:** J. este a doua mare putere economică a lumii: un adevărat „miracol”, cu o economie industrial-agrară foarte dezvoltată, deși țara are resurse naturale ce nu asigură decât în mică parte necesarul unei industrii de înaltă tehnicitate. J. are cea mai mică rată a șomajului din lume; o adevărată religie a muncii. S-au dat legi care să interzică prelungirea exagerată a orelor de lucru pe bază de voluntariat individual J. importă materii prime (petrol, minereu de fier, cărbuni, bauxită). Potențialul geotermic și hidroenergetic (al râurilor) este bine folosit; J. este o mare producătoare de energie electrică; ocupă locul II pe glob la prelucrarea petrolului (importat). Ind. siderurgică s-a dezvoltat pe baza minereului de fier (importat) și a refolosirii fierului vechi; locul I, în lume la producția de oțel (Osaka, Kitakyushu, Keihir ș.a.). Industria construcțiilor de mașini, a navelor de mare tonaj (supertancuri petroliere): Șantiere navale:

Yokohama, Kobe, Nagasaki. Industria electrotehnică, electronică (exportă: aparate de radio, videocasetofoane, televizoare, calculatoare; robotizarea industriei). Industria de autoturisme: locul I în lume. Industria lemnului, a hârtiei, textilă (mătase naturală etc.). Industrie artizanală: porțelanuri, obiecte de jad, obiecte din pai etc. Deși au puțin pământ arabil, se cultivă și pe munte (în terase): orez, citrice, trestie de zahăr, tutun, ceai (în sud), grâu, orz, cartofi, sfeclă de zahăr, soia (în N, în ins. Hokkaido). Creșterea viermilor de mătase (culturi de duzi). Culturi de piersici, mandarinii (în S). Pescuitul este o îndeletnicire generală și vitală. Fiecare așezare umană de pe coastă are o mică flotilă pentru pescuit. Bancuri numeroase de pești, datorită întâlnirii celor doi curenți: Kuro-Shivo și Oya-Shivo. **Transporturile și comunicațiile:** J. are o rețea de cale ferată extrem de dezvoltată, un imens trafic de persoane, practic fără întârzieri, șosele moderne. Insulele Honshu și Kyushu (în S) sunt legate printr-un tunel submarin (8 km). Între Honshu și Hokkaido (în N) se află cel mai lung tunel submarin din lume (55 km). Flotă comercială și aeroporturi (Tokyo, Osaka, Sapporo) care au legături cu tot globul. **Orașe:** (porturi): Kobe; Yokohama, Nagoya, Kitakyushu, Osaka. **Istoria:** În mileniu IX populat de populații neolitice, venite din NE continentului asiatic. Sec. IX-III î. Hr. ceramică decorată, unelte de piatră șlefuită. Sec. III d. Hr. cultura orezului, a bronzului și fierului; tumuli mari cu încăperi funerare, cu decorații murale inspirate din viața cotidiană; obiecte din teracotă (forme animaliere);-arhitectură religioasă (șintoistă). Sec. V d. Hr. se fondează Statul Yamato în ins. Honshu; sub influența civilizației chineze, care se extinde asupra întregului arh. nipon. În sec. IV-VI, J. ocupă sudul Coreei. În sec. VI, se răspândește budismul și devine religie de stat (594). În perioada Nara (710-794) Japonia devine monarhie absolută: se creează un aparat administrativ centralizat eficient. Capitala imperială la Kyoto (794). În perioada următoare se întărește autoritatea seniorilor locali - slăbește autoritatea centrală. În sec. XII se întărește puterea șogunală (comandantul militar); șeful clanului Minamoto, Yoritomo, devine șogun; începând de acum, de-a lungul a multe secole, împăratul are un rol simbolic, ceremonial (religios) și vor exista două centre de putere. Conflicte între marii feudali (daimyo); (sec. XV-XVI); apar negustorii și misionarii portughezi, olandezi și englezi. Până în 1854 Japonia este închisă străinilor, după care își deschide porturile comerțului internațional, sub amenințarea armelor nord-americane. În 1867, ultimul șogun, Yoshinobu, demisionează și împăratul Matsuhito se mută la Tokyo. Între 1868-1912 (epoca Meiji) sunt adoptate instituțiile europene (Constituția, 1889) și tehnica europeană care va ajuta J. să devină mare putere economică (pop. japonez având un adevărat cult al muncii). Expansiunea J. după războiul chino-japonez (1894-1895). J. cucerește Formosa și își impune protectoratul asupra Coreei. Războiul ruso-japonez (1905); în urma căruia J. se impune în Manciuria și Coreea, pe care le anexează în 1910. Între 1912-1926 (perioada Taisho) în timpul domniei lui Yoshihito, J. intră în primul război mondial de partea aliaților și câștigă posesiunile Germaniei din Pacific. În 1926 urmează domnia lui Hirohito (epoca Showa). În 1931 J. ocupă Manciuria; în 1937-1938 ocupă NE Chinei. În 1939 conflict militar cu URSS în Mongolia Exterioară, unde J. este înfrântă și în 1940 semnează tratatul tripartit cu Germania și Italia (puterile Axei). În 1941-1942, J. ocupă cea mai mare parte din Asia de Sud-Est și Pacific, intrând în război cu SUA, Marea Britanie și în final cu URSS. În august 1945 Japonia capitulează în urma dezastrului atomic (forțele americane lansează primele bombe atomice la 6 aug. asupra Hiroshimei și la 9 aug. asupra orașului Nagasaki). Până în 1951, când semnează tratatul de pace cu SUA și Marea Britanie, separat, fără URSS, Japonia este sub regim de ocupație (trupe nord-americane). În 1952, primele alegeri parlamentare postbelice. Reluarea relațiilor diplomatice cu URSS în 1956. (Tratatul de pace nu va fi semnat datorită disputei asupra insulelor Kurile de S și a Sahalinului de S, ocupate de trupele sovietice în 1945). 1960: J. semnează un tratat de alianță militară cu SUA. În 1978, tratatul de pace și prietenie cu China. În 1955 câștigă alegerile Partidul Liberal Democrat, care până în 1995, continuă să formeze guvernul: sfârșitul perioadei este marcat de mari scandaluri de corupție la nivel înalt, în lumea financiară și

politică. În urma alegerilor legislative vine la putere un guvern de coaliție. Prima rotație guvernamentală în 40 de ani, deși este o democrație recunoscută. În 1989, după moartea împăratului Hirochito, îi succede fiul său, Akihito. **Statul:** este monarhie constituțională, imperiu ereditar, cu regim parlamentar. Puterea legislativă este exercitată de Dietă (Camera Consilierilor și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit de membrii partidului majoritar din Camera Reprezentanților. Multipartitism.

Kazahstan

Denumirea oficială: Republica Kazahstan

Capitala: Alma Ata (1 mil. loc.)

Limba oficială: kazahă

Suprafața: 2:717.000 km²

Locuitori: 17,2 mil. (6 loc./ km²)

Religia: islamism (sunit) (cca. 40%), ortodoxism (cca. 35%)

Moneda: tanga

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 16 decembrie

Geografie: K. este așezat în partea centrală a Asiei, spre E, între M. Caspică și China. Limite: Rusia (V și N), China (E și SE), Kirghizia, Tadjikistanul, Uzbekistanul și Turkmenistanul (S); M. Caspică (V). **G. fizică:** Stepa kirghiză se întinde în centrul terit.; în rest, pământ arid. În V, la M. Caspică, platoul Ustiurt și în N ei câmpia de coastă (alt. între -30 m și 60 m); în NE acestei câmpii, înălțimile Mugodjarî (650 m) care sunt o prelungire a munților Urali. În E Stepei Kirghize, podișul Turgai (cca. 300 m), iar la E podișului, munții Aksoran 1.550 m. La S pod. Turgai, marea depresiune a Turanului alt. 53 m, cu lacul (marea) Aral. În această depresiune sunt semideșerturile Kâzâlkum și Ust'urt (sub nivelul mării). În S. marelui podiș sunt regiuni aride, nisipoase (Muiunkum, Taukum ș.a.) și depresiunea lacului Balkhaș. În extremul estic Munții Altai, cu vf. Beluka, 4.500 m alt. și Munții Tarbagatoi (peste 4.000 m); în SE, Muriții Kunghei Alatau și Zailiiski Alatau (cca. 5.000 m). Râurile Ural (V), Irtâș (E), Sârdaria (S) se varsă în M. Caspică și lacurile interioare. **Clima:** este temperat-continentală, deosebit de aspră în regiunile înalte; climă aridă în zonele de stepă și i deșert (zone joase). În depresiunea Turanului precipitațiile sunt sărace sub 100 mm/an; în munți, unde cade multă zăpadă, 1.000 mm/an. **Floră și faună:** Stepa este predominantă; vegetația xerofită (de deșert sau semideșert, smocuri de iarbă). În zonele muntoase păduri de foioase și conifere, cca. 10% din terit. Fauna este dominată de rozătoare, fazani; în zonele de munte, capre sălbatice, jderi și alte animale cu blănuri scumpe. **Populația:** este redusă, ca în întreaga Asie Centrală; kazahi, cca. 40% și ruși, cca. 35%, germani, ucrainieni, tătari, uiguri, uzbeki ș.a. În partea centrală și în apropierea Mării Caspice, pop. este foarte rară. În bazinele carbonifere este mai densă (Karaganda), Rata natalității: 18,5‰; a mortalității: 7,2‰. Pop. urbană: 59%. **Resurse și economie:** Resurse importante ale subsolului: huilă (Karaganda) în E, petrol (Emba-Guriev Ural) în V; fosfați, metale. Ind. siderurgică, metalurgică neferoasă, îngrășăminte chimice (mai ales în zona Altaiului, paralelă cu transiberianul): Semipalatinsk, Ust-Kamenogorsk. Agric. în N, în stepă; în NE; regiunea fostelor pământuri deștelenite în 1950; în câmpiile din S, de la poalele munților, unde se fac irigații (bumbac, cereale, sfeclă de zahăr, fructe). Creșterea animalelor: (în stepă, pe pajiștile montane, în semideșerturi): ovine, caprine, bovine, cămile. Pescuitul este o sursă importantă de hrană (M. Caspică, M. Aral). **Transporturi și comunicații:** Magistrala trans-siberiană în N; rețea de căi ferate care leagă Kazahstanul cu celelalte țări ale Asiei Centrale. Kazahstanul este așezat pe vechiul „drum al mătăsii”. Un deosebit potențial turistic (arhitectură specifică, moschei). **Orașe:** Karaganda (centru-est), Cimkent, Semipalatinsk, Pavlador, Ust-Kamenogorsk, Djambul, Aktinbinsk, Petropavlovsk. Aeroport la Alma Ata. **Istoria:** Din antichitate teritoriul K. a fost locuit de triburi de păstori nomazi de origine iraniană (sciți). Kazahii sunt descendenții triburilor mongole și altaice (turcice) stabilite în Asia Centrală la începutul primului mileniu d. Hr. Din sec. X se răspândește islamul. Teritoriul K. aparține Hoardei de Aur, parte din vastul imperiu ce se împarte. între urmașii marelui Ginghis Han (Imperiul Mongol); după sec. XIV intră în componență hanatelor uzebe și ale nogailor. În 1731-1868 hoardele kazahe sunt integrate imp. rus. În 1916 răscoala kazahilor împotriva dominației ruse (cca. 150.000 de victime). Din 1917

K. ia parte la războiul civil dezlănțuit în Rusia. În 1920 se creează Republica Socialistă Autonomă Kirghiză în care este integrat. În 1925 își schimbă numele în R.S.S.A. Kazahă (fiind inclusă în cea Uzbekă); în 1936 devine una din rep. unionale ale URSS, după care se industrializează masiv. Se creează un cosmodrom nuclear la Semipalatinsk, un centru spațial la Baikonur. După 1950, când se dezlănțuie de către URSS acțiunea „pământurilor deștelenite” (se schimbă raportul etnic al țării, prin venirea unui număr mare de ruși). În 1989 limba kazahă devine limbă de stat. În 1991 este ales președinte Nusultan Nazarbaiev, de origine kazahă. În 1992, Sovietul Suprem al K. proclamă independența țării. În 1991 intră în CSI. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri, format în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Kenya

Denumirea oficială: Republica Kenya

Capitala: Nairobi (828.000 loc.)

Limba oficială: swahili, engleză

Suprafața: 583.000 km²

Locuitori: 29,13 mil. (50 loc./km²)

Religia: protestantism, catolicism 60%, islamism, animism

Moneda: șilingul Kenya

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 decembrie

Geografia: K. este așezată în Africa central-estică. Limite: Etiopia (N), Somalia (E), Oc. Indian (SE), Uganda (V). Este străbătută de Ecuator. **G. fizică:** Numele țării vine de la Muntele Kenya (5.199 m). Sunt 4 regiuni principale. La NE, o câmpie aridă, semideșertică; la NV, o câmpie joasă, aridă, lacul Rudolf. (Turkana) și o zonă muntoasă; la SE o întindere de pământ uscat, gol; al doilea ca altitudine de pe continent, și mt. Elgon (4.310 m). Podișul din V, care domină Lacul Victoria, e tăiat de la N la S de Marele Rift Valley (38-64 km lățime și de 600-900 m sub nivelul teritoriului, de ambele părți). Numeroase lacuri. Valea este presărată cu masive muntoase de origine vulcanică. Cursurile de apă cele mai importante se varsă în Oc. Indian: Tana (804 km), Sebaki (644 km) care are numeroase cataracte. Lacuri: la NV, Victoria, cel mai mare din Africa, la N, Rudolf (Turkana). **Clima:** este tropicală, deși țara este traversată de ecuator, datorită reliefului înalt. În NE, cu influențe aride, în jurul oceanului, mai umedă. Media anuală a temperaturii 26,5°C pe coastă, 19°C pe podiș. Precipitațiile: 2.540 mm/an, în interiorul teritoriului, 10.160 mm/an, pe coastă, 1.178 mm/an, în jurul Lacului Victoria, unde însă pot trece ani fără să plouă. **Floră și faună:** Predomină savana; păduri ecuatoriale puține; întinderile semideșertice din NE sunt acoperite de arbuști spinoși. Faună foarte bogată. Parcuri naționale: Sibilo (N), Tsavo (S), D'Amboseli (SV), Rezervația Masai Mara (V). **Populația:** negri bantu cca. 95%, indieni, nilo-hamiți, europeni, arabi. Concentrația cea mai mare este în S, în jurul capitalei și al orașelor principale. Rata natalității 43‰; a mortalității: 11,8‰. Populația urbană: 27%. Peste 70% din pop. activă ocupată în agric., mai ales de-a lungul Rift Valley și în S. În NE, în zona semideșertică, o populație nomadă. **Resurse și economie:** porumb, grâu, manioc, batate, cafea, ceai, fructe, arahide, trestie de zahăr, tutun, bumbac, lemn (cedru, bambus); bovine, ovine, caprine; carne; piei; lână; aur (kakmega), cupru, sare; materiale de construcție, ciment, derivate petroliere. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate, autovehicule. Transport portuar, aeroport la Nairobi și Mombasa. **Istoria:** Pe teritoriul K. s-au descoperit resturile unor prehistorici; țara a fost locuită din sec. V î. Hr. de către populații apropiate boșimanilor. Triburi nilo-hamitice imigrează din N, înainte de sec. al XV-lea; triburile bantu sunt împinse spre zonele de deal și de munte. Mai târziu vin arabii, care își încep comerțul (Mombasa și Malindi), iar după 1497, portughezii (Vasco de Gama, 1498). Sub presiunea Sultanatului arab de Zanzibarr, portughezii abandonează zona în 1720. În 1895 K. este ocupată de Marea Britanie. În 1920, devine colonie sa. Între 1952-1956, mișcarea naționalistă de rezistență armată "Mau-Mau" este reprimată. În 1963, K. își proclamă independența, ca dominion în cadrul Commonwealth-ului. În 1964 devine republică. Între 1964-1978, Jomo Kenyatta, liderul mișcării naționaliste, devine președinte al republicii. Succesorul său instaurează partidul unic. După 1992, multipartitismul este restabilit; opoziția este divizată. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din

1963. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; puterea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Kirghizia

Denumirea oficială: Republica Kirghizia

Capitala: Bișke (fostă Frunze) (600.000 loc.)

Limba oficială: kirghiza și rusa

Suprafața: 199.000 km²

Locuitori: 4,83 mil. (24 loc./km²)

Religia: islamism (sunit), creștinism, budism

Moneda: som

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 31 octombrie

Geografie: K. este așezată în Asia Centrală, la frontiera chineză. Limite: Kazahstanul (N), China (E), Tadjikistan (S), Uzbekistan (V). **G. fizică:** K. este o țară în întregime muntoasă, cu munți înalți la granița cu China (Tian Shan, alt. max. 7.440 m). În SV, Munții Transaltaiul (4.870 m) care se prelungesc în Kazahstan și care fac parte din masivul Pamiroaltaic. În SV există depresiunile premontane Ciuisk și Fergana; în regiunea montană sunt depresiuni la înălțimi mari de 1.600 m, cum e cea în care se află lacul Issâk Kul (700 m adâncime). Apele au un potențial energetic mare (afluenții Sârdariei); cele mai multe se pierd în deșertul Muiunkum (din Kazahstan). **Clima:** este temperat continentală deosebit de aspră pe înălțimi și de o ariditate excesivă în zonele de deșert sau semideșert. Precipitații scăzute în E și în depresiunile intramontane (cca. 200 mm/an); mai bogate în munți (800 mm/an). **Floră și faună:** Pădurile ocupă un terit. redus. Pășuni alpine. Vegetație xerofită în zonele aride. Fauna: capra alpină, arharul, jderul, rozătoare. **Populația:** kirghizii abia formează o majoritate alături de ruși (peste 20%), uzbeki (peste 12%), ucrainieni, germani, tătari, kazahi, uiguri, tadjici. Populația este concentrată pe văile apelor și în regiuni premontane. Rata natalității: 25,7‰; a mortalității: 6,4‰. Pop. urbană: 39%. **Resurse și economie:** Bogății ale subsolului: petrol, ulei, minerale neferoase: Industria constructoare de mașini, textilă, alimentară. Hidrocentrale (la Toktogul) pe Narân, este cea mai mare). Creșterea animalelor: ovine (pe pajiștile montane), bovine în zona de deal. Culturi irigate: cereale, sfeclă de zahăr, bumbac (în depresiunea Fergana), plante aromate; tutun. **Transporturi și comunicații:** căi ferate care leagă Kirghizia cu celelalte țări ale Asiei Centrale. Aeroport la Bișkek. **Istoria:** Din antichitate (sec. VII-III î. Hr.) pe teritoriul K. locuiau triburi nomade de origine iranică (sciți), de huni albi, triburi turcice. În sec. VI d. Hr. ia naștere un mare hanat, iar în sec. X d. Hr., triburile mongole ale kirghizilor de pe fl. Enisei, migrează spre Tian Shan; în sec. XIII fac parte din Imp. Mongol și hanatele ce se desprind din el. În 1685 hanatul kirghizo-kazah este supus de triburile mongole; atacați de chinezi, apoi în sex. XIX înglobați în Hanatul Kokand, după care sunt supuși de ruși (1876) sub numele de Regiunea Fergana. În 1916 răscoala antirusească a kirghizilor este reprimată și mulți kirghizi se refugiază în China. Din 1918-1924, Kirghizia face parte din Rep. Sov. Soc. Turkestan (parte din RSFSR). În 1924 devine Regiunea Autonomă Kirghiză; din 1926 Rep. Autonomă Sov. Soc. Kirghiză, iar din 1936 R.S.S. Kirghiză. În 1990 este ales președinte Askar Akaiev; se adoptă noua numire de Republica Kirghistan. În 1991 capitala Frunze ia vechiul nume Bișkek. În 1991 este desființat P. Comunist Kirghiz și Sovietul Suprem votează proclamarea independenței K.; intră în CSI. Conflicte și ciocniri interetnice. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri, format în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Kiribati

Denumirea oficială: Republica Kiribati

Capitala: Bairiki (2100 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: gilbertana

Suprafața: 861 km²

Locuitori: 70.000 loc. (79 loc. / km²)

Religia: catolicism 51%; protestantism 41%, bahai

Moneda: dolarul australian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 iulie

Geografie: K. este așezat în Pacificul Central vestic, în Continentul Oceania. **G. fizică:** K. este cuprins pe o întindere marină de 5 mil. km² și cuprinde ins. Gilbert (259 km²), Phoenix (29 km²), Line Islands; grupuri insulare: Fanning, 31 km²; Washington, 8 km², Christmas, 575 km²; Malden 35 km² ș.a. K. e format din grupuri de insule coraligene. În afară de Ins. Ocean (cca 80 m alt.) celelalte nu depășesc 3-4 m deasupra nivelului mării. Nu există râuri, lacuri. **Clima:** este ecuatorială. Temp. medie anuală de 27°C. Precipitațiile: 2500 mm/an în arh. Gilbert. **Floră și faună:** Atolii sunt acoperiți 50% de cocotieri și pandanus (cocotier: plantă ornamentală). Fauna este săracă; pești, păsări. **Populația:** este formată din micronezieni 82%, polinezieni 14%, chinezi, europeni. Concentrarea max. (90%) în arh. Gilbert. Rata natalității: 33‰; a mortalității: 12‰. Pop. urbană: 36%. **Resurse și economie:** Pescuitul (mai ales al thonului) cât și vânzarea dreptului la pescuit pe întinsele teritorii ale Oc. Pacific care aparțin K., de care beneficiază Japonia, constituie baza econ. Mai sunt veniturile celor care lucrează în alte state și ajutorul extern. De aproape 2 decenii, de când rezervele de fosfați s-au epuizat, econ. K. se bazează pe pescuit și pe agricultură (cocotieri, copra, arbori de pâine). Export: copra, thon. Turismul rămâne ca o posibilitate promițătoare. **Istoria:** În sec. XIII, insulele sunt populate de micronezieni din Samoa. În sec. XVIII, sunt explorate succesiv de: John Byron, James Cook (1777) și John Marshall. În 1892, ins. Gilbert devin protectorat britanic, care împreună cu ins. Tuvalu formează o colonie britanică. În 1475, ins. Tuvalu își proclamă independența; ins. Gilbert devin independente în 1978; în cadrul Commonwealth-ului, sub numele de K. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1979. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Camera Adunării; cea executivă de un cabinet numit, și condus de președinte. Partidul Democrat Creștin, fondat în 1985.

Kuwait

Denumirea oficială: Statul Kuwait

Capitala: Al Kuwait (cca. 50.000 loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 17.818 km²

Locuitori: 1,53 mil. (86 loc. / km²)

Religia: islamism (sunit și šiit) 95%

Moneda: dinarul kuwaitian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 25 februarie

Geografie: K. este așezat în Asia de Sud-Vest, în Orientul Mijlociu. Limite: Iraq (N și V), G. Persic (E), Arabia Saudită (S). **G. fizică:** K. se află pe țărmul nord-vestic al G. Persic; un platou deșertic, puțin înalt, format din două întinderi: una mai pietroasă la N, alta nisipoasă la S; coline mici presărate pe platou. De-a lungul coastei, o câmpie îngustă. În fața coastei o serie de insulițe, Failaka/Fajlakah fiind cea mai importantă. Nu are cursuri de apă. **Clima:** este tropical deșertică, cu temp. medii anuale de 24°C. Vara temp. atinge și 45°C. Precipitațiile sunt sărace: sub 100 mm/an; umiditate scăzută. Lipsind sursele de apă potabilă, se distilează cea de mare. **Floră și faună:** Lipsa vegetației sau prezența ei sub forma unor ierburi țepoase foarte rare. **Populația:** este formată din arabi, iranieni, armeni, europeni. Un mare număr de locuitori practică seminomadismul. Practic nu există pop. rurală. Rata natalității: 22,6‰; a mortalității: 2,2‰. Pop. urbană: 97%. **Resurse și economie:** Cea mai mare bogăție sunt zăcămintele de petrol (printre primele țări din lume) care determină un venit național foarte mare, permițând locuitorilor să își modernizeze rapid și radical viața. Prod. de petrol a scăzut simțitor după războiul Golfului; cea de gaze a încetat practic, datorită distrugerii conductelor (exista cea mai mare uzină de gaze lichefiate din lume). Alte industrii: petrochimie, ciment, desalinizarea apei de mare. Este dezvoltat pescuitul perlelor din G. Persic. Export: petrol, perle. **Transporturi și comunicații:** șosele și vehicule. Aeroport în cap. Al Kuwait. **Orașe:** Salmiya, Faranawiya, Abraq. **Istoria:** Din sec. VII terit. K. este stăpânit de arabi. Orașul Al Kuwait este fondat în sec. XVII de arabi; în 1793 devine bază britanică. Terit. a făcut parte din Imp. Otoman până în 1901, când este ocupat de britanici; în 1924 este declarat protectorat britanic. Obține independența în 1961. Din 1962 este un șeicat cu regim constituțional. În 1986 Adunarea Națională este dizolvată. În 1990 K. este invadat de trupele iraqiene ale lui Saddam Hussein (7 luni). ONU cere Iraqului să-și retragă trupele până la 15.I.1991; Iraqul nu răspunde acestei rezoluții; ca urmare forțele aliate (în majoritate americane), sub egida Națiunilor Unite, declanșează pe 17.I.1991 operațiuni aeriene și terestre împotriva Iraqului. Războiul se încheie cu înfrângerea trupelor iraqiene, care se retrag lăsând în urmă sute de puțuri de petrol aprinse. Până la sfârșitul anului aceste incendii sunt stinse. Începe reconstrucția țării după războiul dezastruos. În 1991 Kuwait semnează cu SUA un tratat de colaborare militară pe 10 ani, asigurându-și astfel securitatea. **Statul:** este monarhie constituțională (în sensul că nu se mai guvernează în conformitate cu Sharia - legea islamică), regat (emirat) ereditar (conform Constituției din 1962). Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de emir și de Consiliul de Miniștri numit de emir. Nu există partide politice recunoscute, ci în exil sau ilegale.

Laos

Denumirea oficială: Republica Democratică Populară Laos

Capitala: Vientiane (370.000 loc.)

Limba oficială: lao

Suprafața: 236.800 km²

Locuitori: 5 mil. (21 loc./km²)

Religia: budism 95%; animism, creștinism

Moneda: kip-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 decembrie

Geografie: L. este așezat în Asia de Sud-Est în Pen. Indochina, la vestul Vietnamului. Limite: China (N), Vietnam (E), Cambodgia (S); Tailanda (V și SV), Myanmar (NV). Nu are ieșire la mare. **G. fizică:** L. este singura țară din Indochina care nu are ieșire la mare. Teritoriul este muntos, cu platouri înalte în N; în zona central-nordică alt. max. vf. Phu Bia 2.819 m. Lanțuri muntoase dinspre NV înspre SE, la granița cu Vietnamul. În S este mai puțin înalt; în NV, pe valea Mekongului o câmpie aluvionară fertilă (sub 500 m alt.). Cursul de apă cel mai important este fl. Mekong (4.184 km), care izvorăște din Tibet, cu afluentul său, Ben Hon (400 km) și Khan. **Clima:** este tropicală, cu musonii de SV (mai-octombrie) care aduc ploaie. Precipitații medii anuale de 1.270-2.030 mm/an. În văi, temp. medie anuală este de 11°C și 58°C. În jurul alt. de 900 m climatul este temperat. **Floră și faună:** 88% din terit. Laosului este acoperit cu păduri de nepătruns tropical-musonice, de esențe prețioase (teck, mahon). Fauna este variată: elefanți (Laos mai era numit și „Regatul unui milion de elefanți”), tigri, leopardi, maimuțe, crocodili, multe specii de păsări. **Populația:** este formată din lao cca. 60%; thai, indonezieni, chinezi, vietnamezi. Pe valea Mekongului trăiește 1/4 din pop. Rata natalității: 40,6‰; a mortalității: 13,2‰. Pop. urbană: 21%. **Resurse și economie:** O economie bazată pe agric.: orezul (asigură consumul), porumb, agrume, cafea, ceai; creșterea animalelor: bovine, porcine, o parte din elefanți sunt domesticiți, viermi de mătase; industria artizanală. Ind. slab dezvoltată. Resurse: lemn prețios, potențial hidroenergetic; minereu de fier, huilă, cositor. Export: cherestea, orez, cafea, hidroenergie, cositor. **Transporturi și comunicații:** nu are căi ferate; drumuri tranzitabile; vehicule. **Orașe:** Luang Prabang (fosta cap. regală); pe cursul mijlociu al Mekongului, Savannakhet (SV), Pak Seng (NE). **Istoria:** În sec. IX ia ființă pe terit. de azi al L. regatul Lan Xang („Regatul celor un milion de elefanți”), populat cu triburi lao originare din S Chinei. În sec. XIII este desființat de năvălirea mongolilor. În 1350 statul se reface, regatul având capitala la Luang Prabang; urmează o perioadă de înflorire. Din sec. al XVI-lea intră sub dependența Siamului (Tailanda) și a Myanmarului (Birmania). În 1893 L. devine protectorat al Franței; este înglobat în Indochina Franceză. În 1945 se declară stat independent, dar Franța reinstaurează vechiul regim până în 1949 când obține autonomia, în calitate de asociat cu Franța (stat autonom în cadrul Uniunii franceze). După Conferința pentru Indochina de la Geneva, din 1954, L. este declarat regat independent, cu obligația de a fi un stat neutru, iar trupele străine să fie retrase. Nerespectarea acestor obligații duce treptat la declanșarea unui război civil, în care forțele conservatoare sunt sprijinite de țările occidentale și apoi de SUA, iar cele comuniste (Pathet Lao) de către Vietnam. În 1975 puterea politică este luată de Pathet Lao. Tot în 1975 monarhia este abolită: ia naștere Republica Democratică Populară Laos. În 1977 L. semnează un tratat de prietenie cu Vietnamul. În 1980 se constituie un front național de eliberare, susținut de China. După 1986, secretarul general al partidului unic (comunist) totodată și prim-ministru, angajează țara spre o deschidere economică și politică; relații cu China, dar și cu țările Europei Occidentale. În 1991 se adoptă noua Constituție; conducătorul Partidului Comunist este ales și șef al statului. **Statul:** este republică parlamentară, regim socialist, conform Constituției din 1991.

Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de Adunare. Multipartitism.

Lesotho

Denumirea oficială: Regatul Lesotho

Capitala: Maseru (100.000 loc.)

Limba oficială: engleza, sotho

Suprafața: 30.355 km²

Locuitori: 1,8 mil. (60 loc./km²)

Religia: catolicism 44%, protestantism 30%, anglicanism 12%, islamism, animism

Moneda: loti

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 4 octombrie

Geografia: L. este așezat în S Africii, ca o enclavă în Republica Sud Africană. Limite: Republica Sud Africană. Nu are ieșire la mare. **G. fizică:** Sunt predominante podișurile de origine vulcanică, în trepte. Terit. muntos are altitudini între 1.520-3.500 m (Munții Scorpiei din Masivul Drakensberg au 3.482 m). Cursul superior al fluviului Orange străbate țara de la NE la SV. **Clima:** este temperat-continentală; uscată și aspră. Precipitațiile sunt neregulate. **Floră și faună:** Vegetație ierboasă, păduri puține. Faună săracă. **Populația:** negri bantu (basuto) 95%, concentrată în jurul capitalei. Un exod permanent în RSA pentru lucru. Majoritatea populației ocupată în agricultură. Rata natalității: 35‰; mortalitatea: 8,6‰. Populația urbană: 22%. **Resurse și economie:** porumb (aliment de bază), grâu, sorg; ovine, caprine, bovine, lână, piei; aur și diamante (export). Creșterea extensivă a animalelor, export însemnat: mohairul (lâna caprelor de Angora). Forță de muncă atrasă în Africa de Sud, care aduce venituri. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. **Orașe:** Teyateyaneng, Mafeteng. **Istoria:** Locuit de boșimani, este populat la începutul sec. al XIX-lea de triburile basuto, care sunt împinse de invazia zulusă. Regele Moshoeshoe I (1820-1870) unește triburile basuto și opune rezistență burilor. În 1868, sub numele de Basutoland, devine protectorat britanic. În 1966 își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului, sub numele de regatul Lesotho. Din 1990, se succede în fruntea statui conduceri militare. În 1993, prin alegeri legislative, se optează pentru puterea civilă. **Statul:** este monarhie constituțională. Puterea legislativă și executivă este exercitată de rege, de Consiliul militar și de un cabinet numit de rege. Multipartitism.

Letonia

Denumirea oficială: Republica Letonia

Capitala: Riga (900.000 loc.)

Limba oficială: letona

Suprafața: 64.000 km²

Locuitori: 2,53 mil. (40 loc./ km²)

Religia: protestantism 66%; ortodoxism; catolicism

Moneda: lats-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 noiembrie

Geografie: L. este așezată în partea central-nordică a Europei, la M. Baltică. Limite: Estonia (N), Rusia (E), Belarus (SE), Lituania (S), M. Baltică (Golful Riga) la V. **G. fizică:** L. are ieșire la Marea Baltică. Este o țară cu un relief de câmpie joasă (mai ales în V, pe țărm), sub 100 m; în SV mai înalt: Podișul Kursa; 185 m. În centrul țării sunt colinele Vidzeme (peste 300 m); în E colinele Latgale până în 300 m) presărate cu sute de lacuri, puțin adânci, cca.: 10 m. Rețeaua hidrografică este foarte densă; cu ape, ce au un curs scurt (peste 10.000); Daugara (357 km) și Gauja. Există 2000 de lacuri. **Clima:** este temperată, cu influențe maritime mai ales în V. Precipitațiile sunt între 600-800 mm/an. **Floră și faună:** Păduri de conifere 40% din terit.; în reg. mlăștinoase vegetație de turbărie. Faună diversă. Au fost aclimatizați zimbrul, ursul brun, castorul și ondatra (un mamifer rozător originar din America de Nord sau Castor de Canada). **Populația:** este formată din letoni 52%; ruși (36%), bieloruși, ucrainieni, polonezi, lituanieni. Concentrarea pop. în reg. din jurul capitalei Riga. Rata natalității: 11,3‰; a mortalității: 13,4‰. Rata pop. urbane: 73%. **Resurse și economie:** Economie dezvoltată, industrial-agrară, bazată pe resurse proprii: industria energetică bazată pe turbă; laminate, vehicule, motoare electrice, aparatură electrotehnică, îngrășăminte chimice, textile, tricotaje, materiale de construcții (roci de calcar, dolomită, gips), cherestea. Agric. se bazează pe creșterea animalelor (lapte, carne): bovine, porcine. Culturi: orz, secară, cartofi, plante furajere; silvicultură. **Transporturi și comunicații:** căi ferate și transport maritim. **Orașe:** Daugavpils, Liepāja, Jelgava, Ventspils (port prin care intră petrolul exportat de Rusia). **Istoria:** În mileniul II-I se stabilesc pe terit. L. triburile proto-baltice, la sudul celor ugaro-finice (Estonia, Finlanda). Limba oficială letonă este indo-europeană (grupul de limbi baltice). La sfârșitul sec. XIII și începutul sec. XV cavalerii teutoni stăpânesc L. ca parte a Livoniei; ordinul cavaleresc livonian îi creștinează pe băștinași. În 1201 este fondată Riga de către episcopul Albert al Livoniei. Oraș hanseatic, se dezvoltă în secolele ce urmează. Războiul Livoniei (1553-1583) și trecerea sub stăpânirea Poloniei a Curlandei. Conflictul suedezo-polonez se încheie în 1629 cu anexarea orașului Riga și a ducatului Pardangava de către Suedia. Războiul ruso-suedez 1700-1721; o parte din Letonia trece de la suedezi la ruși. În cea de a treia împărțire a Poloniei, ducatul Curlandei intră sub autoritatea Moscovei (1795). Sec. XIX mișcări de emancipare națională: Ocupată de germani în 1918 apoi eliberată, Consiliul Popular leton declară independența de stat a Letoniei. În același an, cu sprijinul Armatei Roșii rusești, Letonia se proclamă putere sovietică. În 1919 Riga este ocupată de trupe germane; război civil. În 1920 tratatul de pace letono-sovietic; în 1921 Letonia independentă devine membră a Ligii Națiunilor. În 1934 se impune o dictatură. Prin pactul Molotov-Ribbentrop (1939) Letonia este socotită zonă de influență sovietică și Stalin aduce aici trupe sovietice, se impune un nou guvern și este ales un nou parlament; se proclamă Republica Socialistă Sovietică Letonă care din 1940 este înglobată în URSS. În 1941 este ocupată de nemți; face parte din al treilea Reich; revine la URSS în 1944-1945. Cca. 30% din letonieni (represiune, emigrare) dispar din Letonia. În 1989 Partidul Comunist din Letonia renunță la monopolul puterii sub influența politicii de glasnost a lui Gorbaciov. În 1990 Letonia adoptă declarația

de independență a statului cu denumirea de Republica Letonia. Populația rusofonă se opune independenței. În 1991, prin plebiscit, majoritatea pop. se pronunță pentru independență; URSS și comunitatea internațională îi recunosc independența. Staționarea trupelor rusești pe teritoriul L., până în 1.994, prezența unei pop. rusofone de peste 30% care ridică probleme de conviețuire și de folosire a limbii materne, toate au făcut și fac dificilă tranziția spre o economie de piață și un stat de drept. **Statul:** este republică parlamentară, conform Legii Constituționale din 1990. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Suprem ales pe 5 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de Consiliul Suprem. Multipartitism.

Liban

Denumirea oficială: Republica Liban

Capitala: Beirut (700.000 loc.)

Limba oficială: araba; uzuală: franceza

Suprafața: 10.400 km²

Locuitori: 3,08 mil. (297 loc. / km²)

Religia: islamism 63%; creștinism 35%; druzi

Moneda: lira libaneză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 22 noiembrie

Geografie: L. este așezat în E Mării Mediterane și face parte din Orientul Apropiat. Limite: Siria (N și E), Israel (S), M. Mediterană (V). **G. fizică:** L. este traversat de la N la S de Munții Liban (renumiți pentru pădurile de cedri din antichitate). Alt. max. în Qurnat al Sawda, 3.083 m, și de Munții Antiliban cu alt. max. de 2.815 m (muntele Hermon, de unde izvorăște Iordanul). Între munții Liban și Antiliban este închisă o depresiune fertilă (Bekaa), drenată de râul Litani, care se varsă în M. Mediterană. Pe toasta Mediteranei și de-a lungul râului Oronte se întinde o câmpie strâmtă. Apele principale: Oronte (395 km), Litani (144 km); Iordanul curge spre S. **Clima:** este mediteraneană. Temp. medie anuală pe coastă, în ianuarie 13°C și în august 27°C. Precipitațiile sunt de 890 mm/an în câmpii și 1.520 mm/an în munți. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 9% din terit. mai ales în Munții Antiliban. Vegetația de stepă în Bekaa. Culturi de bananieri, măslini, portocali. Fauna: pisica sălbatică, jderul, căprioara. **Populația:** este formată din arabi (mulți refugiați din Palestina) (90%), armeni, greci. Pe coasta Mediteranei este cea mai mare concentrare a pop. Rata natalității: 24‰; a mortalității: 6,4‰. Pop. urbană: 87%. **Resurse și economie:** Culturi de citrice, pomi fructiferi, viță de vie și măslini. Războiul civil (1975-1990) a distrus ind. (marile întreprinderi), comerțul, turismul și în general serviciile, cât și activitățile bancare, aducând econ. în pragul dezastrului. **Transporturi și comunicații:** șosele; sistem feroviar; vehicule. Aeroport la Beirut. **Orașe:** Tripoli (port), Saida anticul Sidon (port), Es Sur anticul Tyr (port), Zahle; Ba'albek. **Istoria:** În mileniul III coasta L. era ocupată de canaaneeni, apoi fenicieni, care fondează din sec. XII î. Hr. orașele-cetăți: Sidon, Tyr, Byblos, Beryros (azi Beirut). Fenicienii dominau comerțul din Mediterană. Țara este sub ocupația succesivă a asirienilor, egiptenilor, babilonienilor, perșilor, seleucizilor (după cucerirea de către Alexandru Macedon), romani (63 î. Hr.), bizantini (395 d. Hr.), arabi (636 d. Hr.). Coasta și munții servesc ca refugiu pentru creștini (maroniți, printre primele populații creștinate), șiiți și druzi. Sec. XII-XIII Regatul Latin din Ierusalim și Comitatul de Tripoli domină litoralul până la cucerirea sa de către mamelucii Egiptului (până în 1291). În 1516 L. este anexat Imp. Otoman bucurându-se însă de o autonomie specifică. Între 1593-1840 emirii druzi unifică reg. muntoase libaneze și încearcă să-și lărgască autonomia. Între 1858-1860 frământări care opun druzilor pe maroniți (pop. creștină în creștere economică și demografică). În 1861, Libanul este eliberat de sub dominația otomană și formează împreună cu câmpia Bekaa „Marele Liban”; unit cu Siria va fi administrat de Franța, sub mandatul Națiunilor Unite: În 1943 își proclamă independența. Un „pact național” instituie un sistem politic confesional, împărțind puterea între maroniți, suniți; șiiți, greci ortodocși, druzi și greci catolici, ceea ce a dus la prosperitate, L. fiind numit „o Elveție a Orientului Mijlociu”. Între 1952-1958 L. duce o politică pro-occidentală. În 1958 naționaliștii arabi declanșează un război civil; conflicte între creștini și musulmani. Palestinienii refugiați din Israel (din 1949) în Liban se organizează autonom. În 1975 ciocnirile degenerază într-un război civil. Siria intervine (trupe siriene, majoritare în cadrul Forței arabe de descurajare). Se formează o coaliție de „stânga”, favorabilă palestinienilor (suniți, druzi, șiiți, ale căror forțe armate sunt fedainii; milițiile druze, și mișcarea Amal) și o

coalitie de „dreapta” (în majoritate maroniți, favorabili Israelului, ale căror forțe armate sunt Falangele și Armatele Libanului de Sud). Confruntările sângeroase duc la zeci de mii de morți și imense pagube materiale. Intr-un nod de conflicte sunt antrenati: creștini, musulmani (șiiți și suniți), filoiraqieni, filoiranieni, filosirieni, palestinieni de diverse orientări, unități regulate israelite și siriene, trupe de descurajare arabe, trupe americane, franceze și britanice, sub egida ONU cât și servicii secrete din diverse țări. Se încheie numeroase înțelegeri de încetare a focului, tratate nerespectate, răpiri, luări de ostateci, multe asasinate politice. În 1990 și 1991 intervenția armatei siriene - ca arbitru; se instaurează autoritatea de stat sub tutela siriană, pe baza tratatului de fraternitate între cele două state. Situația economică devine dezastruoasă. În 1992, ca rezultat al alegerilor legislative, contestate de creștini (care s-au abținut în masă), se reunește un nou Parlament. **Statul:** este republică parlamentară; conform Constituției din 1926. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri, numit de președinte, cu acordul Adunării Naționale. Multipartitism (partide și organizații politico-militare numite miliții; partide bazate pe diverse orientări religioase).

Liberia

Denumirea oficială: Republica Liberia

Capitala: Monrovia (465.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 110.000 km²

Locuitori: 3,14 mil. (29 loc./km²)

Religia: animism 60%, islamism, protestantism, catolicism

Moneda: dolarul liberian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 iulie

Geografia: L. este așezată în vestul Africii. Limite: Sierra Leone (V), Guinea (NE), Coasta de Fildeș (E), Oc. Atlantic (S și SV). **G. fizică:** Există două regiuni distincte: câmpia joasă de coastă (560 km de litoral la Oc. Atlantic) și podișul bazaltic, cu altitudinea medie de 300 m; cele mai mari înălțimi, spre granița cu Guinea și Coasta de Fildeș (mt. Nimba, 1.854 m). Apele izvorăsc din podiș, având cursuri paralele și formând numeroase cascade: Saint Paul (450 km), Saint John (281 km), Mano (117 km), Cavalla (482 km), Lofa și Cess, navigabile pentru ambarcațiuni medii; se varsă în ocean. **Clima:** este tropical musonică. Pe coastă bate o briză răcoroasă; în interior, pe înălțimile podișului, este cald și umed (peste 40°C). Două anotimpuri: ploios (abundent, 2.000-4.000 mm/an) mai-octombrie; secetos, noiembrie-aprilie, cu caracteristicile ecuatoriale. **Floră și faună:** vegetație variată, exuberantă. Păduri tropicale (lemn de esență prețioasă), culturi extinse de arbore de cauciuc; savană pe podiș. Faună bogată: antilope, cimpanzei, leoparzi, șerpi, scorpioni, hipopotami. **Populația:** negri indigeni (mandigo, vai, de, gera, kru, grebo) care vorbesc limbi proprii, distincte, și negri americani (5%), stabiliți aici în 1822, primii negri eliberați din sclavie, aduși de „Societatea Americană pentru Colonizare”. Jumătate din populația activă ocupată în agricultură. Rata natalității: 44,5‰; a mortalității: 12,6‰. Populația urbană: 46%. Majoritatea populației concentrată pe litoral. **Resurse și economie:** Se cultivă: orez, manioc, porumb, batate, nuci de cocos, cola, cafea, cacao. Alte resurse: cauciuc, lemn (mahon), fildeș, magneziu, aur, diamante, fier; pește, produse alimentare. Export: minereu de fier, cauciuc, diamante, aur, fildeș, cafea, cacao. **Transporturi și comunicații:** șosele, căi ferate, flotă comercială maritimă (cea mai dezvoltată din lume, aparținătoare în general unor companii străine, fiind înscrisă sub pavilion „de comlezentă”). Aeroport la Monrovia. **Orașe:** Gbarnga, Totota, Buchanan, Greenville (port). **Istoria:** Din timpuri imemorabile pe teritoriul L. trăiau triburi din regiunea ecuatorială. În sec. al XV-lea coasta este explorată de portughezi. În sec. al XIX-lea sunt aduși aici negrii americani eliberați din sclavie. În 1847 L. este proclamată republică, cu o constituție copiată după cea a SUA. Numele capitalei, după numele primului președinte, Monroe. Între 1885-1910, sunt fixate definitiv frontierele țării, prin acorduri cu Marea Britanie și Franța: Până în 1980 a fost la putere The True Whig Party, reprezentând interesele americano-liberiane. În 1980, lovitură de stat militară, regim militar. În 1984, o nouă constituție, aprobată prin referendum, prevede reîntoarcerea la un regim civil. În 1990 izbucnește războiul civil. Președintele este ucis. După 1994, un acord de pace între diversele facțiuni. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1986, parțial în vigoare și azi. Puterea legislativă și cea executivă exercitate de președinte. Multipartitism.

Libia

Denumirea oficială: Republica Arabă Libiană

Capitala: Tripoli (990.000 loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 1.760.000 km²

Locuitori: 5,6 mil. (3 loc./km²)

Religia: islamism 90%

Moneda: dinarul libian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 septembrie

Geografia: L. este așezată în Africa de nord, pe coasta Mediteranei (1.600 km). Limite: M. Mediterană (N), Egiptul și Sudanul (E), Ciadul și Nigerul (S), Algeria (V), Tunisia (NV). Sahara întâlnește Mediterana în Golful Sirtelor. **G. fizică:** Începând de pe coasta Mediteranei se extinde spre interiorul Saharei un teritoriu care nu are nici un singur râu permanent, deși în subsol există apă. Numeroase ueduri care înverzesc în perioadele ploioase. Există trei regiuni diferite: câmpia litorală, câmpia înaltă subdeșertică, deșertul din sud și din est care cuprinde Sahara și câteva oaze fertile. Parte dominantă a țării, Sahara libiană are aspecte diferite: un podiș stâncos (hammada) în V, întinderi nisipoase (erguri) în S; tot în S se înalță Munții Tibesti (Mt. Bette, 2286 m alt.), iar în NE Munții Verzi (Jebel el Akhadar) mai puțin arizi. **Clima:** este tropicală și subtropicală în N, temperată și uscată în câmpia litorală; în S și E, zona sahariană are cele mai înalte temperaturi de pe glob (până la 5°C). Precipitațiile sunt foarte reduse (15 mm/an); numai în NE, unde ploile cad iarna, sunt mai bogate 600 mm/an). **Floră și faună:** Vegetație xerofită discontinuă; păduri puține (0,3%) pe Munții Verzi (Jebel el Akhadar); pășuni. Faună redusă: animale adaptate la clima deșertică. **Populația:** în majoritate arabi musulmani și berberi (arabizați); metisați, negri, italieni, greci, maltezi, evrei. 90% din populație trăiește pe câmpia litorală, propice agric. O parte a populației este nomadă. Rata natalității: 40‰; mortalitatea: 7‰. Populația urbană: 86%, în zonele Tripoli, Benghazi. **Resurse și economie:** petrol (locul al II-lea în Africa), gaze naturale; mășline, ulei de mășline, curmale, viță de vie, vin, ricin; cămile, caprine, ovine; pește. Industria extractivă (petrol, gaze) asigură întreg exportul. **Transporturi și comunicații:** L. este o țară de tranzit între Maghreb și Orientul Apropiat, între Africa și lumea mediteraneană europeană. Rețea de căi ferate, autovehicule, flotă comercială, aeroporturi la Tripoli și Benghazi. **Orașe:** Benghazi (port), El Beida, Darnah, Misratah, Tobruq. **Istoria:** În antichitate Libia este locuită de triburi hamite, numite libieni de către greci. La începutul sec. al XIII-lea î. Hr., fenicienii întemeiază coloniile Oea, Septis, Magna, Sabratha, iar din sec. al VIII-lea î. Hr. grecii întemeiază cetățile Cyrene (Cirenaica), Apollonia, Berenice. Teritoriul L. este stăpânit pe rând de cartaginezi, de Egiptul elenistic (sec. III-I î. Hr.), de Imperiul roman (sec. I î. Hr.-429 d. Hr.), de vandali (429-534), de bizantini (534-643). În 642-643, arabii cuceresc terit. L., îl includ în Califatul arab și islamizează populația; islamismul devine religie oficială. În 1510, spaniolii pun mâna pe Tripoli; în 1517 otomanii cuceresc Cirenaica, iar în 1551 și Tripolitania, integrându-le Imperiului Otoman. După războiul italo-turc (1911-1912), Italia cucerește țara, iar otomanii se retrag. Cirenaica se apără armat de italieni, dar în 1931 este învinsă și L. devine colonie italiană. Între 1940-1943, alături de trupele britanice și franceze, L. se opune forțelor germano-italiene. După victorie, Franța administrează Tazzan-ul, iar Marea Britanie Tripolitania și Cirenaica. În 1947: terit. sub tutelă ONU. În 1951 aceste trei regiuni administrative sunt unite într-un stat federal independent, având în frunte un rege. (Regatul Unit al L.). În 1963 este abolită organizarea federală. În 1969, lovitură

de stat militară; este abolită monarhia; Kadhafi devine șeful statului, declarat acum republică. În 1971 sunt naționalizate companiile petroliere. În 1973 Kadhafi lansează revoluția culturală islamică. În 1977, el instituie un stat al maselor: Djamahiriyya Arabă Libiană Populară Socialistă. În 1986 L. este acuzată că susține organizațiile teroriste și se expune bombardamentelor și represaliilor americane. În 1989 Libia se apropie de țările Maghrebului. În 1992 Consiliul de Securitate ONU decretează un embargo aerian și al armamentului împotriva L., în fața refuzului acesteia de a colabora în anchetarea atentatelor teroriste. **Statul:** este, conform Constituției (modificate și ratificate în 1977) republică. Puterea legislativă este exercitată de Congresul General Popular și de Secretariatul General al Congresului; puterea executivă este exercitată de Comitetul Popular General (guvernul) numit de Congres. Partid unic în interior; partide în exil.

Liechtenstein

Denumirea oficială: Principatul Liechtenstein

Capitala: Vaduz (4.875 loc.)

Limba oficială: germana

Suprafața: 160 km²

Locuitori: 31.000 (194 loc. / km²) **Religia:** catolicism 90%; protestantism

Moneda: francul elvețian

Forma de guvernământ: principat

Ziua națională: 14 februarie

Geografie: L., așezat în Europa Central-Sudică, între Austria și Elveția. **G. fizică:** L. este așezat în zona Alpilor din Tirol (2.570 m), în SE și o fâșie de-a lungul Rinului în N, pe malul drept, la S de lacul Constanța/Bodensee. În E munții calcaroși Vorarlberg și Rhâtkon; alt. max. 2.500 m; în V relief nu prea înalt, alt. între 400-600 m. **Clima:** este temperată; precipitații bogate, 1.000-1.200 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 28% din terit. și pășunile tot 28%. Păduri de foioase și de conifere. Faună de apă (păsări); animale specifice zonei Europei Centrale. Rezervații naturale pentru floră și faună. **Populația:** este formată din germani, și rezidenți străini (elvețieni, austrieci, germani, italieni). Concentrarea max. de-a lungul Rinului. Peste 56% din pop. activă lucrează în industrie: este un record. Rata natalității: 14‰; a mortalității: 6‰. Rata pop. urbane: 69%. **Resurse și economie:** Economie puternică industrializată: mecanică de precizie, mașini unelte, autovehicule, fibre optice, timbre; proteze dentare (primul loc pe glob). Centru mondial financiar la Vaduz. Creșterea animalelor (lapte, carne): bovine, porcine; cereale, cartofi, vin, miere. Turismul este foarte dezvoltat. **Transporturi și comunicații:** Cale ferată internațională, care traversează principatul; autovehicule. **Istoria:** L. s-a constituit prin unirea Senioriei de Vaduz cu Schellenberg-ul în 1719, devenind principat. Este alipit Confederației Rinului (1806-1814) apoi Confederației Germanice (1815-1866). În primul și al doilea război mondial rămâne neutru. Din 1921 are o Constituție democratică. Are o uniune vamală și monetară cu Elveția (1923). În 1990 devine membru ONU; în 1991, al AELS. **Statul:** este monarhie constituțională, principat ereditar, conform Constituției din 1921. Puterea legislativă este exercitată de șeful statului și de Parlament sau Dietă (Landtag). Durata mandatului: 4 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Lituania

Denumirea oficială: Republica Lituania

Capitala: Vilnius (600.000 loc.)

Limba oficială: lituaniana

Suprafața: 65.000 km²

Locuitori: 3,69 mil. (57 loc./km²)

Religia: catolicism, protestantism, ortodoxism

Moneda: litas-ul

Ziua națională: 16 februarie

Geografie: L. (sau Lietuva în lituaniană) este așezată în Europa Central-Estică, la M. Baltică. Limite: Letonia (N), Belarus (E și SE), Polonia, Rusia (SV), M. Baltică (V). **G. fizică:** L. este așezată la M. Baltică (lungimea țărmlui: cca. 100 km). Relieful este predominant de câmpie joasă, modelată de calota glaciară cuaternară, cu coline morenice (în V, colinele Zemaitija; în E și SE colinele Jozapine) care nu depășesc 300 m alt. De-a lungul coastei Câmpia Pajurio a cărei lățime variază între 15-100 km și cu alt. sub 100 m. L. are o rețea hidrografică bogată; cele mai importante ape fiind Nemanul/Nemunas (937 km), Neris, Venta. L. este o țară a lacurilor glaciare (cca. 3000), cele mai multe aflându-se în cuve glaciare: L. Tauragnas, 60 m adâncime, și Druksiai, cel mai întins (45 km²). **Clima:** este temperată cu influențe maritime în V. Aici precipitațiile ating 935 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația forestieră acoperă 30% din terit.; predomină coniferele. Fauna este variată: mamifere, reptile, pești, cca. 306 de specii de păsări. **Populația:** L. este cea mai populată dintre țările baltice. Pop. este formată în majoritate de lituanieni (80%); ruși 10%, bieloruși, ucrainieni, letoni, germani. Rata natalității: 13‰; a mortalității: 11,6‰. Rata pop. urbane: 71%. **Resurse și economie:** L. are o economie industrial-agrară, fără resurse importante. Se exploatează turba, roci de construcție (calcar, argilă, dolomit, nisipuri). Are industrie grea: constr. de mașini, constr. de nave, de aparatură și echipament electrotehnic; ind. ușoară: textilă și îmbrăcăminte; ind. alimentară: produse lactate, conserve de carne, de pește. Alt. ind.: îmbrăcăminte, chimice, sticlărie, hârtie și artizanat; produse din chihlimbar. În agric. este specializată în creșterea animalelor: bovine, porcine. Se cultivă: cereale (orz, secară), cartofi, sfeclă de zahăr, plante textile, leguminoase. **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate și rutieră. Flotă comercială. Din portul Klaipeda există o linie de ferry-boat către Germania și numeroase legături cu alte porturi străine. **Orașe:** Kaunas, Klaipeda, Shiauliai, Panevezys; Palanga. Aeroport la Vilnius. **Istoria:** În mileniul II-I se cristalizează triburile proto-baltice. În sec. V d. Hr., triburile slavo-baltice luptă împotriva invaziei scandinavilor. În 1240 Mindaugas unește terit. locuite de lituanieni și fondează Marele Ducat al Lituaniei. În sec. XIII-XIV Marele Ducat se luptă victorios cu cavalerii teutoni și livonieni și își întinde terit. asupra principatelor rusești din aud-est; învinge pe mongoli (Hoarda de Aur) în bătălia de la „Apele albastre”. Marele duce Wladislaw II Jagiello devine rege al Poloniei (1386-1434) și unește cele două țări (uniune dinastică). L. se creștinează (rit catolic). Între 1401-1430, sub Vytautas (Vitola), L. se întinde de la M. Baltică la M. Neagră (înglobează terit. Poloniei, Ucrainei, Belarusiei și parțial al Rusiei). În bătălia de la Grunwald victoria asupra cavalerilor germani este decisivă. În 1569 L. semnează Uniunea de la Lublin, unindu-se ca stat cu Polonia în Rzeczpospolita Polska. În sec. XVIII cele trei mari puteri, Austria, Prusia și Rusia, împart L.; cea mai mare parte din Lituania este anexată de Rusia. Între 1915-1918 este ocupată de germani. În 1928 își proclamă independența; în 1920 Rusia i-o recunoaște; în 1921 L. este primită în Liga Națiunilor. În 1940, conform pactului secret Molotov-Ribbentrop din 1939, L. este anexată URSS, pe terit. ei se creează baze militare sovietice; Armata Roșie invadează Lituania și impune un nou guvern. În 1941-1944, Lituania este ocupată de germani și 200.000 de evrei sunt deportați în lagăre de exterminare. Între 1948-1949, rezistența lituanienilor la sovietizare este reprimată crunt; până

În 1953 sunt deținuți în închisori sau deportați în Siberia 300.000 de lituanieni. O nouă mișcare de renaștere națională și reformistă ia naștere în perioada glasnostului gorbaciovian (mișcarea Sajudis). În 1989, Sovietul Suprem de la Vilnius abolește monopolul partidului Comunist; ia naștere un sistem politic pluripartit. În 1990, noul parlament (Seimul) ales (format în majoritate din membrii mișcării Sajudis) proclamă independența și suveranitatea națională a L. Moscova nu recunoaște acest act și trece la sancțiuni. În urma plebiscitului din 1991, când 95% din pop. votează pentru independență, comunitatea internațională și URSS recunosc independența L. În 1992, partidele democratice rupte din fostul partid comunist câștigă alegerile legislative. În 1993, A. Brazaukas (fost lider al Partidului Comunist) este ales președinte al Republicii. Ultimele trupe rusești părăsesc teritoriul L. **Statul:** este republică parlamentară, conform Legii Constituționale din 1990. Puterea legislativă este exercitată de Seim (Parlament) cu durata mandatului de 4 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Seim. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Luxemburg

Denumirea oficială: Marele Ducat de Luxemburg

Capitala: Luxemburg Ville (74.000 loc.)

Limba oficială: franceza și luxemburgheza (un dialect german)

Suprafața: 2.586 km²

Locuitori: 410.000 (158 loc./ km²)

Religia: catolicism 95%; protestantism, mozaism

Moneda: francul luxemburghez

Forma de guvernământ: monarhie ereditară constituțională

Ziua națională 23 iunie

Geografie: L. este așezat în Europa de Vest. Limite: Belgia (V și N), Germania (E), Franța (S). **G. fizică:** L. are două zone distincte de relief: în N munți erodați, cu aspect de podiș (Oesling) și cu văi adânci (Sur), reg. ce face parte din cea a Ardenilor, și în S, câmpia Gutland/Bon Peys, cca. 65% din terit., care continuă câmpia Lorenei (274 m alt.). **Clima:** este temperată de tranziție către cea continentală. În N este mai aspră, în S, în Gutland, clima e mai dulce. **Floră și faună:** Pădurile acoperă 33% din terit. Luxemburgului; păduri de foioase (în Oesling predomină stejarul și în Gutland fagul). **Populația:** este formată din luxemburghezi și străini (cca. 20%): italieni, portughezi, francezi, germani. Concentrarea pop. în S și SV țării. Rata natalității: 12,5‰; a mortalității: 9,9‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** L. are o economie dezvoltată, axată în ultima vreme pe operațiuni bancare, pe o extindere a serviciilor în general. Ind. siderurgică foarte dezvoltată, pe baza importului de materie primă (în deceniile trecute mai avea rezerve proprii de min. de fier). Agric. e bazată pe creșterea animalelor (bovine, porcine); culturi variate: cereale, pomi fructiferi, viță de vie, flori, tutun. Export: către partenerii din Benelux și țările CEE. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, aeroport la Luxemburg Ville. **Orașe:** Esch-sur-Alzette (SV), Differdange/Differdingen (SV), Dudelange/Diidelingen (S). **Istoria:** În sec. X în jurul orașului și castelului familiei de Luxemburg se ridică un comitat care în 1354 devine ducat. În 1441 L. trece sub stăpânirea ducelui de Burgundia; în 1506 devine posesiune a Habsburgilor din Spania; 1659-1697 este ocupat de Franța. În 1714, prin tratatul de la Rastatt, Luxemburg este cedat Austriei. În 1795 este anexat de Franța: Congresul de la Viena (1815) ridică L. la rangul de Mare Ducat, legat de Dlanda printr-o uniune-personală, membru al Confederației Germanice. Partea occidentală a L. în 1831 este încadrată în Belgia; restul, sub suzeranitatea regelui Olandei. În 1867, tratatul de la Londra recunoaște independența L. și neutralitatea sa sub garanția marilor puteri. În 1912 este abrogată legea salică în L. și Marie-Adelaide devine mare ducesă. Între 1914-1918 L. este ocupat de germani. În 1919, marea ducesă Charlotte dă o Constituție democratică țării. În 1922, uniunea economică cu Belgia. Între 1940-1944, ocupația germană. În 1947 L. împreună cu Belgia și Olanda formează uniunea vamală, apoi econ. Benelux. Stat membru fondator a importante organizații europene și internaționale printre care: Consiliul Europei (1949), CEE (1957), NATO (1949), Uniunea Europei Occidentale (1955). **Statul:** este monarhie constituțională, mare ducat ereditar, conform Constituției din 1968. Puterea legislativă este exercitată de marele duce și de Camera Deputaților (Parlament); mandat pe 5 ani. Puterea executivă este exercitată de un cabinet format ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Macedonia

Denumirea oficială: Republica Macedonia

Capitala: Skopje (500.000 loc.)

Limba oficială: macedoneana

Suprafața: 25.700 km²

Locuitori: 2,18 mil. (85 loc./km²)

Religia: ortodoxism (majoritar); islamism

Moneda: denarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: (în suspensie)

Geografie: M. este așezată în S. Europei în Pen. Balcanică. Limite: Iugoslavia (N), Bulgaria (E), Grecia (S), Albania (V). **G. fizică:** Relieful este predominant muntos, o prelungire a Alpilor Dinarici, în V, cu numeroase înălțimi care nu trec de 2.000 m; alt. max. 2.764 m în Golem Karab, la granița cu Albania, în NV. Alt lanț de munți din SE Iugoslaviei se prelungesc în E M. (Munții Sârbo-Macedoneni). Culoarele largi au aspect de câmpie înaltă (Pelagonija, în zona central-sudică; Polag în NV, Ovce Pole în E). Câmpia aluvionară a Vardarului este o depresiune, seismică. Lacuri tectonice (în SV): L. Ohrid și Prespansko. Ape din bazinul M. Egee: Vardarul, Bregalnika; din bazinul M. Adriatice: Drina. **Clima:** este temperat-continentală, cu ierni reci și veri călduroase; în Valea Vardarului și în reg. lacurilor din SV, climă mediteraneană. Temp. medie anuală 12,5°C la Skopje. Precipitații de 500 mm/an în câmpii și depresiuni; 2.000 mm/an în munți. **Floră și faună:** Peste 30% din terit. Macedoniei este împădurit: păduri de foioase (stejar și fag); puține conifere; în zonele înalte: pajiști alpine. Fauna: lupi, vulpi, urși, jderi, capre sălbatice, șacali. **Populația:** este formată din macedoneni peste 65%, albanezi 20%; turci, sârbi, aromâni. Concentrarea max. a pop. în câmpii, depresiuni (Vardarului), reg. lacurilor din SV. 60% din pop. activă lucrează în agric. Rata natalității: 15‰; a mortalității de: 7,4‰. Rata pop. urbane: 59%. **Resurse și economie:** Economia este bazată pe agricultură care folosește irigațiile. Se cultivă: cereale (grâu, orez), tutun, mac, cartofi, viță de vie (70% din prod. de struguri a fostei Iugoslavii), pomicultură; creșterea animalelor: ovine și păsări. Industria (restrânsă la capitală); textilă, a pielăriei, a tutunului, ind. metalurgică (feroasă), constr. de mașini, materiale de construcții. Resurse min.: crom, zinc, cupru, nichel, mangan, minereu de fier. **Transporturi și comunicații:** Rețeaua de transport foarte slab dezvoltată. Aeroport la Skopje. **Orașe:** Tetovo (N), Bitola (S), Kumanovo (N), Ohrid (SV). **Istoria:** În sec. VII-VI î. Hr. triburile indo-europene ale macedonenilor sunt unificate. Pop. de origine iliro-tracă în amestec cu pop. elenă. Filip II, regele M. supune Grecia și devine hegemonul ei. Între 336-323 î. Hr. Alexandru cel Mare cucerește Egiptul și Orientul (Imp. Persan), ajungând până în reg. Fergana și pe valea Indusului și răspândind civilizația grecească: ia naștere elenismul. În 148 î. Hr. regatul macedonean este cucerit de romani și devine provincie romană; după 395 provincie a Imp. Bizantin. În sec. VI-VII, se așează pe terit. M. triburile slave meridionale. În sec. IX este adoptat creștinismul (rit. bizantin). Până în sec. XIV, M. va fi disputată de Bizanț, de țaratul Bulgar și de Regatul Sârb. Între 1371-1912 M. face parte din Imp. Otoman. Răscoala antiotomană (1903) din vialetul Monastir (zonă cu mulți aromâni) reprimată crud de turci. Terit. M. este disputat de Grecia, Bulgaria, Serbia. Ca urmare a răzb. balcanice, M. va fi împărțită între Grecia, Bulgaria și Serbia (1913). În 1915-1918, Bulgaria ocupă M: Sârbească. Prin Tratatul de pace de la Neuilly (1919) acest teritoriu revine Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor. În 1941-1944, Bulgaria (aliata Germaniei) ocupă Macedonia Sârbească și Macedonia Egeică, pe care le va retroceda în 1945. În 1946 se formează Rep. Pop. Federativă Iugoslavia, iar Macedonia devine una din cele 6 republici Constituente. După 1990, criza iugoslavă: în 1991, Parlamentul din Skopje proclamă suveranitatea Rep. M.; în 1991 se face

referendum și 90% se pronunță pentru independența Macedoniei (albanezii și sârbii boicotează referendumul). La 15 septembrie 1991 Macedonia se proclamă oficial independentă, cu numele de Republica Macedonia. Grecia îi contestă dreptul istoric de a purta acest nume. În 1993 Rep. M. este admisă în ONU, sub numele de fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională (Sobranje), cu durata mandatului de 4 ani; cea executivă, de un Cabinet numit de Adunarea Națională. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Madagascar

Denumirea oficială: Republica Democratică Madagascar

Capitala: Antananarivo (Tananarive) (1 mil. loc.)

Limba oficială: malgaşa, franceza

Suprafaţa: 587.000 km²

Locuitori: 15,23 mil., malgaşi (26 loc./km²)

Religia: animism 50%, catolicism 25%, protestantism 20%, islamism 5%

Moneda: francul malgaş

Ziua naţională: 26 iunie

Geografia: M. ocupă întreaga suprafaţă a unei insule din Oc. Indian, la SE de Africa, separată, la o distanţă de cca. 400 km, de continent prin canalul Mozambic. Este a patra insulă din lume ca mărime. **G. fizică:** Insula este formată din trei diviziuni naturale: în centru, un platou granitic înalt, cu masive vulcanice (760-1216 m), platou care coboară brusc spre E, într-o câmpie litorală lagunară strâmtă (48 km), împădurită; cel mai mare munte este Tsaratanana (2892 m alt.) în N, din lanţul muntos ce se întinde de la N la S. în V sunt platouri şi coline sedimentare calcaroase şi din gresie, care coboară în terase către canalul Mozambic. Apele estice sunt scurte şi cu torenţi, cele vestice sunt mai mari: Betsiboka (450 km, din care 72 km navigabili), Mangoky, Manabolo. Insula are numeroase lacuri: Alaotra (cel mai mare, 161 km²), Tsimanampeosotsa (sărat) şi multe altele în vechi cratere. **Clima:** este tropicală, caldă şi uscată, în majoritatea teritoriului, semiaridă în S şi SV. Aici precipitaţiile sunt de 350 mm/an. Temperatura variază între 13° şi 35°C; la munte, frigul durează 3 luni. Cicloni frecvenţi, ianuarie-mai; în regiunea vestică bat vânturi alizee şi musonii. Ploi constante pe coasta estică (3500 mm/an). **Floră şi faună:** Podişul este acoperit cu păşuni şi savane. De-a lungul apelor, păduri tropicale umede, de esenţă preţioasă. Pe câmpia litorală, culturi de palmieri. Pe coasta nordică, recifi de corali. Trăiesc mulţi lemuri (75% din totalul de pe glob). **Populaţia:** 90% malgaşi (merina, betsimisaraka, betsileo, tsimihety, sakalava), comorien, francezi, indieni. Cca. 75% din pop. activă ocupată în agric. Rata natalităţii: 41,2‰; mortalitate 10‰. Rata pop. urbane: 25%. **Resurse şi economie:** porumb, orez, papas, manioc, mei, batate, sorg, cartofi, arahide, banane, cafea, trestie de zahăr, vanilie; bumbac, tutun, uleiuri de esenţă, nuci de cocos; lemn (abanos, palisandru); caprine, ovine, bovine; grafit, crom, mică, aur, uraniu (în cantităţi considerabile), pietre preţioase. Export: cafea, mirodenii, orez, zahăr, vanilie (locul 1 pe glob), tutun, uleiuri de esenţă, rom; conserve de carne, de peşte. **Transporturi şi comunicaţii:** cale ferată, reţea de drumuri tranzitabile, vehicule. Aeroporturi: la Antananarivo, Mahajanga, Toamasina (Tamatave). **Oraşe:** Majunga (Mahajanga) la V, Tamatave la E, Finarantsoa la centru-sud, Antseranana la N. **Istoria:** La începutul mileniului I d. Hr. coexistau etnii indoneziene, malaeziene, melaneziene, care se contopesc cu populaţia aborigenă, cu cea africană, emigrată mai târziu şi cu cea arabă (sec. X-XI). Insula este descoperită în 1500 de navigatorul portughez Diego Diaz, în urma căruia sosesc negustori olandezi, francezi, englezi. Tentativă nereuşită a Franţei de a se instala aici în 1674. În sec. XVII-XVIII insula este împărţită în regate pe bază tribală. Regele Radama I unifică insula: Regatul Madagascar. În 1885 Franţa îşi impune tutela; în 1596 M. devine colonie; se desfiinţează sclavajul. În 1946 M. devine „teritoriu de peste mări”, revolta violentă din 1947-1948 este reprimată dur. În 1958 insula devine autonomă în cadrul Comunităţii Franceze; în 1960 îşi proclamă independenţa luând numele de Republica Malgaşa. În 1975, după doi ani de mişcări, ultimele trupe franceze părăsesc M. Comitetul naţional care se formează interzice activitatea tuturor partidelor politice. Se constituie Consiliul Suprem al Revoluţiei în frunte cu Didier Ratsiraka (căpitan de fregată) care este şeful

statului și al guvernului. După 10 ani de experiență socialistă, recunoscând eșecul, M. adoptă un liberalism prudent. În 1991 se dezvoltă opoziția și tulburările cresc. Se proclamă stare de urgență și se formează un guvern de tranziție însărcinat cu democratizarea instituțiilor. În 1993 se adoptă prin referendum noua Constituție și se alege președintele republicii, care este principalul candidat al opoziției. **Statul:** este republică prezidențială (președintele ales prin vot direct); puterea legislativă este exercitată de președinte și de Înalta Autoritate de stat: cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Malawi

Denumirea oficială: Republica Malawi

Capitala: Lilongwe (cea veche: Zomba 234.000 loc.)

Limba oficială: engleza; vorbite: dialecte bantu

Suprafața: 118.000 km²

Locuitori: 11,37 mil. (96 loc./km²)

Religia: animism 43%, creștinism 42%, islamism 15%

Moneda: kwacha

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 6 iulie

Geografia: M. este așezată în Africa sud-estică, la V de Lacul Malawi. Nu are ieșire la mare. Limite: Tanzania (N și NE), Mozambic (E, SE și SV), Zambia (V). **G. Fizică:** Teritoriul este predominant de podișuri înalte, despărțite de văi fertile. Cei mai importanți munți: Nkonde (1800-2110 m, NV), Nyika (2432 m}, Angoniland (1500-1800 m), amândoi la V de Lacul Malawi (Nyassa). Masivul Mlanje (3000 m) este cel mai înalt, în extremul SE. Mt. Shire (2120 m), între lacurile Chilwa și râul Shire, la SE. Țara este traversată de la un cap la altul de marea depresiune Rift Valley (fosă tectonică), ocupată în mare parte de Lacul Malawi (30800 km², adică o șesime din suprafața totală a țării. Situat la 471 m peste nivelul mării, cu o adâncime de 2580 m, lacul primește apele din podiș, printre care, importante: Rukuru (200 km) și Bua (180 km), care se îndreaptă spre S, în Shire, care se varsă în Zambezi. Lacul Malawi are torente, porturi, plăji nisipoase; insula Sikoma. Multe lacuri în S. **Clima:** este subtropicală, cu variații: caldă în valea râului Shire; unde temperatura atinge 46,5°C în octombrie și noiembrie; temperatură mai scăzută pe podiș, mai umedă pe coasta Lacului Malawi, unde nu urcă peste 35°C; temperată în preajma altitudinii de 900 m. Climă uscată, din mai până în septembrie; primele ploi apar la jumătatea lui Octombrie și durează până la sfârșitul lui decembrie; către martie începe perioada marilor ploi. Precipitațiile sunt de 1270 mm/an pe podișuri și 890 mm/an în câmpia joasă. Floră și faună: în munți, păduri, 19% din terit. (tek, cedru, mahon); numeroase savane. Fauna bogată. **Populația:** negri bantu (malawi, niaja, nguru, yao, angoni, manualombe, chewa), asiatici, europeni. Concentrația maximă în S, în jurul fostei capitale Zomba, și pe malul Lacului Malawi. Cca. 40% din populația activă ocupată în agricultură și cu creșterea animalelor, 10% în industrie, 5% în minerit. Rata natalității: 47,4‰; mortalitatea: 20‰. Populația urbană 13%. **Resurse și economie:** sorg (aliment de bază), porumb, mei, orez, manioc, arahide de pământ, ceai, batate; bumbac, tutun, lemn (tek, mahon, cedru), trestie de zahăr; caprine, bovine; produse alimentare; hidroenergie. Export: tutun, ceai, arahide, bumbac, piei, lemn; cărbune, bauxită. Economie slab dezvoltată și din cauza lipsei ieșirii la mare. **Transporturi și comunicații:** autovehicule, căi ferate. Orașe: Zomba (SE), Blantyre-Iimbe (SV), Lilongwe (Lilonkle) V. **Istoria:** Portughezul Gaspar Boccaro a fost primul european care a descoperit teritoriul; urmează misionarii iezuiți. Livingstone descoperă lacul Malawit în 1859. În 1889 este ocupat de englezi; în 1891 devine protectorat britanic. Din 1917 se numește Nyassaland. Din 1953 face parte din Federația Rhodesia și Nyassaland, având autonomie administrativă. În 1963 federația se desființează, iar în 1964 obține independența, numindu-se Malawi. Are statut de dominion britanic. În 1966 se proclamă republică. Din 1971 are un președinte pe viață; partid unic. În 1993, sub presiunea internă socială și economică, dar și internațională, președintele organizează un referendum asupra introducerii multipartitismului, care este aprobat; președinția pe viață este abrogată. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1966. Puterea legislativă este exercitată de

președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Malaysia

Denumirea oficială: Malaysia

Capitala: Kuala Lumpur (1,2 mil.)

Limba oficială: malaeza

Suprafața: 330.000 km²

Locuitori: 20;58 mil. (62 loc./ km²)

Religia: islamism (cca. 55%); hinduism

Moneda: dolarul malaezian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 31 august

Geografie: M. este așezată în Asia de, Sud-Est, cuprinzând Pen Malacca (Malaya) și N Insulei Kalimantan (Borneo): Sarawakul și Sabah-ul. Limite: Thailanda, Brunei (N), M. Chinei de Sud (E), Indonezia, Singapore (S), M. Andaman (V). **G. fizică:** Pen. Malacca este punctul cel mai sudic al Asiei de Sud-Est, despărțită de continent prin istmul Kra, între Oc. Indian și Marea Chinei de Sud. Este despărțită de ins. Sumatera prin Strâmtoarea Malacca; de ins. Kalimantan prin Marea Chinei de Sud. Terit. continental al Malaysiei este format din două câmpii de coastă între care se întind lanțuri de munți care ating 2.218 m alt. (Guong Korbu și Guong Tahan) din care coboară râuri cu un debit bogat. Partea insulară, dominată de munți înalți de cca. 4.090 m (vf. Kinabalu) în terit. Sabah; înălțimi mai mici și o câmpie litorală pe terit. Sarawak. Cursurile de apă sunt scurte, cu debit mare. **Clima:** este ecuatorial-oceanică: anotimpul ploilor se manifestă între octombrie și martie, în V peninsulei și în zonă ins. Kalimantan. Temp. medie anuală este de 25°C-27°C. Precipitațiile depășesc 2.000 mm/an. **Floră și faună:** foarte bogate. 75% din terit. este acoperit de păduri tropicale: junglă. Arbori cu lemn prețios (teck, santal), arbori de cauciuc; faună variată și bogată cu numeroase zone ocrotite. **Populația:** este formată din 60% malaezi; 30% chinezi; 10% indieni. Concentrarea max. a pop. în câmpia de pe coasta vestică a pen.; în terit. Sabah și Sarawak densitatea crește numai în zona de coastă, în rest sub 10 loc./km². Rata natalității: 25,2‰; a mortalității: 4,8‰. Pop. urbană: 53%. **Resurse și economie:** Economia impune țara printre cele mai dezvoltate din Asia, M, având o agricultură foarte competitivă, ind. diversificată, servicii. M. ocupă locul I în lume la producția de hevea (cauciuc natural) și la uleiul de palmier. Cultivă: orez, nuci, ceai, copra, ananas, piper, guttapercă, lemn (teck). Creșterea animalelor: porcine. Resurse minerale: minereu de fier, petrol, cărbune, bauxită, wolfram, aur. Industria alimentară, șantiere navale. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule, flotă comercială. **Orașe:** (continentale): Ipoh (centru), Penang / George Town (V), Trengganu (E), Kota Baharu (E). **Istoria:** Din sec. VIII-XIV, regate indianizate în pen. Malaysia, dominate succesiv de suverani din Sumatera, Java și Siam. În 1419 prințul de Malacca se convertește la islam și își ia titlul de sultan. În 1511 portughezii cuceresc Malacca. În 1641 olandezii îi înlătură pe portughezi. În 1795, ocupația britanică; în 1819 se fondează Singapore. În 1826, prin „Straits Settlements” sunt reunite Singapore, Penang și Malacca și devin colonie britanică în 1867. Între 1867-1914 administrația britanică se întinde asupra tuturor sultanatelor malaeze. Între 1942-1945 Japonia ocupă peninsula. În 1946, Marea Britanie creează Uniunea Malaeză ce devine în 1984 Federația Malaeză, În 1957 Federația Malaeză accede la independență în cadrul Commonwealth-ului. În 1963, Federația Malaeză. regroupează M. continentală, Singapore, Saravak și Sabah în N ins. Kalimantan (ultimele trei colonii britanice până atunci). Între 1963-1966 Indonezia duce o luptă surdă contra M. În 1965 Singapore se retrage din Federație. După 1970 M. este tulburată de conflicte între malaezi și comunitatea chineză; insurecția comunistă; refugiați din Cambodgia și din Vietnam (mnai ales după 1979). Malaysia duce o politică de deschidere către investiții străine, se instaurează o stabilitate politică de durată (chiar dacă mai izbucnesc unele ciocniri

interetnice), care favorizează dezvoltarea economică. **Statul:** este monarhie constituțională, stat federal (federație de sultanate), conform Constituției intrate în vigoare în 1957 și amendată în 1974. Regele este ales la fiecare 5 ani de cei 9 sultani ai statelor componente. Membră în Commonwealth. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit de rege în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Maldives

Denumirea oficială: Republica Maldives

Capitala: Male (60.000 loc.)

Limba oficială: divehi (dialect al singhalezei)

Suprafața: 300 km² **Locuitori:** 263.000 loc. (877 loc./km²)

Religia: islamism (sunit)

Moneda: rupia maldivă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 iulie

Geografie: M. sunt situate în S Asiei, un arh. coralian în Oc. Indian, la 640 km SV de Sri Lanka. **G. fizică:** Arhipelagul este format din cca. 2000 de insule coraliene; 220 sunt locuite. Insulele reprezintă proeminențele unor platouri submarine de sine stătătoare. Este țara cu cea mai mică alt. medie (cca. 2 m) din lume. **Clima:** Atolii fiind în zona ecuatorială, au o climă caldă și umedă, ameliorată de briza marină. Precipitațiile sunt de 2.000 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație bogată de palmieri, cocotieri, arbori de pâine, manghieri. Fauna: multe specii de păsări, pești (thonul este specific acestor ape din zona Maldivelor). **Populația:** este formată din singhalezi și arabi. Rata natalității: 38‰; a mortalității: 7,3‰. Pop. urbană: 27%. **Istoria:** Populate din primele secole de imigranți tamili și singhalezi veniți din Ceylon și India, ins. M. sunt ocupate de arabi care introduc islamismul (sec. XII) și întemeiază un stat cu cap. la Male; în sec. XVI sub ascultarea suveranilor din Ceylon. În 1796 sultanatul este sub protectorat britanic. În 1953 obține autonomia. În 1965 ins. M. obțin independența. În 1968 se proclamă republică. Marea Britanie are o bază aeriană la Gan până în 1986. O tentativă de lovitură de stat, din partea unor mercenari angajați de exilul maldiv eșuează, fiind contracarată de trupe de desant aerian trimise din India. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției intrate în vigoare în 1968. Membră în Commonwealth. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de parlament; cea executivă de un cabinet, numit și condus de președintele ales prin vot direct, în funcție de rezultatele alegerilor. Nu există partide politice.

Mali

Denumirea oficială: Republica Mali

Capitala: Bamako (740.000 loc.)

Limba oficială: franceza; limbi vorbite: dialecte sudaneze

Suprafața: 1.240.000 km²

Locuitori: 11,13 mil. (9 loc./ km²)

Religia: islamism 85%, animism 10%, catolicism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 22 septembrie

Geografia: M. este așezată în Africa de vest (vechiul Sudan francez). Limite: Algeria (N și NE), Niger (E), Volta Superioară, Coasta de Fildeș și Guinea (S), Senegal și Mauritania (V). Nu are ieșire la mare. **G. Fizică:** Relieful este de câmpie (230-360 m), cu excepția Masivului Adrar Ifora (600-760 m) în NE și a platoului Bandiagara, pe cursul mediu al Nigerului. Nordul este deșertic, întâlnindu-se cu Sahara, centrul (Sahelul) este un sol arid, în S, prelungire a Masivului Foufa Djallon din Guinea. Nigerul (4160 km în total) intră în M. prin granița cu Guinea, la SV și se îndreaptă spre E; este navigabil. În V este cursul superior al Senegalului (pe un scurt parcurs). Abundă lacurile. **Clima:** este deșertică și semideșertică în N, sub influența Saharei, și tropicală spre S, cu un anotimp uscat și unul ploios. Temperatura este în jur de 22°C, în ianuarie, și 35°C, în mai. Precipitațiile, 200 mm/an în N, 200-640 mm/an în Sahel, 640-1650 mm/an în S. **Floră și faună:** Lipsa vegetației în zona deșertică sau vegetație săracă; specific în peisaj baobabul. Faună foarte bogată: maimuțe, cămile. Păduri și culturi agricole; baraj pe Niger, irigații. Parc național în SV. **Populația:** este formată din negri, în majoritate sudanezi (bambara, songhai), arabi, berberi, tuaregi (nomazi albi). Concentrație mare pe văile celor două fluvii. Mai mult de 80% din pop. activă ocupată în agricultură. Rata natalității: 48‰, mortalitatea: 17‰. Populația urbană: 26%. **Resurse și economie:** mei, sorg, orez, arahide, curmale, bumbac; ovine, caprine, bovine, cămile, peș te; aur, diamante, fier, mangan, bauxită; sare. Export: bumbac, arahide, orez, pește sărat. Anii secetoși au afectat grav economia. Creșterea caprinelor un rol activ în deșertificarea unor terenuri rămase fără arbuști. **Transporturi și comunicații:** autovehicule, căi ferate, transport fluvial. Aeroport la Bamako. **Orașe:** Segou, Mopti, Gao, Kayes, Tombuctu. **Istoria :** În sec. VII-XVI, teritoriul este leagănul marilor imperii: Niger, Ghana și Mali, apoi Gao, cu capitala Tombuctu. În sec. X-XI, islamizarea populației. În sec. XVII-XIX, diverse puteri se succed celei marocane. Din 1857, francezii ocupă țara. În 1904 M. face parte din colonia Senegal-Nigerul Superior, în cadrul Africii Occidentale franceze, care în 1920 devine Sudanul francez. În 1958 se proclamă republică; împreună cu Senegalul, formează în 1959 Federația Mali, care se dizolvă în 1960. Sudanul francez devine Republica Mali, suverană și independentă, condusă de un președinte. În 1968, lovitură de stat. În 1991, un guvern de tranziție (regim civil și militar). În 1992, alegeri parlamentare și prezidențiale. Regim pluripartit. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul de Reconciliere Națională; cea executivă de președinte și de un cabinet numit de președinte. Pluripartitism.

Malta

Denumirea oficială: Republica Malta

Capitala: La Valletta (9.200 loc.)

Limba oficială: engleza și malteza

Suprafața: 316 km

Locuitori: 368.000 (1.165 loc./km²)

Religia: catolicism

Moneda: lira malteză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 13 decembrie

Geografie: M. este un stat insular, situat în M. Mediterană, la 90 km de Sicilia și 290 km de țărmul Africii. Ins. Malta: 246 km²; Gozo: 67 km²; Comino: 28km². **G. fizică:** M: este un pod. calcaros străbătut de văi orientate de la SV la NE. Altitudinea sub 250 m. În arhipelagul maltez sunt cuprinse și ins. Gozo și Comino. **Clima:** este mediteraneană, cu veri uscate și calde și cu ierni blânde și ploioase; temp. medie anuală în ianuarie este de 14°C, în iulie 27°C. Precipitațiile: 510 mm/an. **Floră și faună:** Ins. are un spațiu restrâns față de populație; vegetația naturală a dispărut în favoarea plantelor de cultură specifice climatului mediteranean. Fauna: păsări; o escală a păsărilor migratoare în drum spre Africa. **Populația:** maltezi 96%; britanici: Peste 90% din pop. locuiește în insula principală, unde densitatea este foarte mare; în celelalte este de 3 ori mai mic. 25 % din pop. activă este ocupată în ind.: 2,3 % în agric. Rata natalității: 13,9‰; a mortalității: 8‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** Malta are o ind. activă datorită investițiilor străine: constr. de nave, asamblări vehicule, electronică, textile și confecții; conservarea peștilor. Malta este o importantă bază navală. Nu are resurse minerale. Agric. nu asigură consumul intern. Cultivă: cereale, flori, citrice, legume, cartofi. Exportă în Europa trufandale leguminoase, textile, vin, mănuși. Importă: metale, alimente, aparate electrice. Creșterea animalelor: capre, oi, vite, porci. Este dezvoltat turismul. **Transporturi și comunicații:** M. nu are căi ferate; autovehicule. Flotă comercială. Aeroport la La Valletta. **Orașe:** Birkirkara, Qormi, Hamrun, Zabbar. Are universitate din 1769. **Istoria:** Insula a fost succesiv stăpânită de: fenicieni, greci, romani (218-395 d. Hr.). Conform tradiției, a fost convertită la creștinism de Sf. Pavel (Paul). În 870 d. Hr. este cucerită de arabi (sarazini) care au fost alungați în 1090 de normanzii care stăpâneau Sicilia. Este anexată Sicilia. În 1283 trece sub stăpânire aragoneză. Din 1530 este dată de Carol Quintul Ordinului Cavalerilor ioaniți (care devin astfel Ordinul Cavalerilor de Malta), care o au în posesiune până în 1789. M. devine colonie engleză (Congresul de la Viena, 1814); devine o bază navală britanică de primă importanță în M. Mediterană. Va fi folosită și ca bază aeronavală de primă importanță în cel de al doilea război mondial. În 1946 dobândește autonomie internă; în 1964 își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului. La 13 decembrie 1974 ia numele de Republica Malta. În 1990 aderă la CEE. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1964, amendată în 1974. Puterea legislativă este exercitată de Camera Reprezentanților (mandat pe 5 ani); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Cameră. Membru în Commonwealth. Multipartitism.

Marea Britanie

Denumirea oficială: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

Capitala: Londra / London (6,7 mil. loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 243.500 km²

Locuitori: 57,5 mil. (235 loc./km²)

Religia: anglicanism, metodism, presbiterianism (cca. 90%); catolicism (cca. 7%)

Moneda: lira sterlină

Forma de guvernământ: monarhie constituțională

Ziua națională: 15 iunie

Geografie: M. B. este un stat insular în Europa Occidentală (NV). Regatul Unit cuprinde: Anglia, Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord (cu Irlanda de Sud sau Republica Irlanda, aceste regiuni formează insulele britanice); insule de diferite mărimi în Oc. Atlantic și mările din jur. Limite: M. Nordului (N și E), M. Mânecii (S), Oc. Atlantic, M. Irlandei, Irlanda (V). **G. fizică:** Țărmurile M. B. sunt crestate puternic, cu fiorduri înalte, stâncoase, sau golfuri joase, nisipoase; estuare adânci. Relieful este constituit din munți vechi tociți, din câmpii fluviale și litorale. În N, în Scoția, munții au aspect de podiș: Munții Caledoniei (sau Munții Scoției de N) despărțiți de restul terit. prin Canalul Caledonian; Munții Grampiani cu vf. Nevis, 1.343 m alt. max.; Munții Scoției de S; Anglia: Munții Penini (Pennine Chaine); în ~'ara Galilor, în vest: Munții Cambrieni. În S și E Angliei, câmpia sedimentară, Câmpia Londrei. Relieful Irlandei de Nord este alcătuit din masive granitice, de mică alt. și câmpii înguste de coastă; în centru, o depresiune. Apele sunt scurte dar cu un debit mare; sunt legate printr-un sistem de canale: Tamisa/Thames (E), Trent (E), Severn (V) care se varsă în G. Bristol. Tamisa ca și Trentul se varsă în M. Nordului printr-un estuar adânc. În timpul fluxului vasele pătrund din ocean până la Londra. Lacuri: în Scoția: L. Ners, L. Lomond; în Irlanda de Nord: L. Neagh, L. Erne. **Clima:** este temperat-oceanică, influențată de vânturile din vest și de curentul cald din Atlanticul de N (Gulf Stream). Iernile sunt blânde, cu precipitații bogate, veri cu temp. moderate. Zăpezile sunt obișnuite în N, în Scoția. Cețurile amestecate cu fumul industrial creau în trecut temutul „smog”, dăunător sănătății, azi inexistent. **Floră și faună:** M. B. este una din țările cele mai despădurite din Europa. Pădurile de fag, stejar, frasin etc. au fost tăiate aproape cu totul; mai sunt păcuri (parcuri). Se întind pășuni cu ierburi mari, suculente (landă). Fauna săracă în mamifere; bogată în păsări și pești. **Populația:** M. B. are o populație numeroasă. Majoritatea sunt englezi cca. 80%; scoțieni, galezi (în țara Galilor/Wales), irlandezi (în Ulster) concentrarea max. în Anglia: Londra și zona aferentă, Midlands; Lancashire, în reg. joasă a Scoției, SE țării Galilor. 25% din pop. activă lucrează în ind. prelucrătoare și numai 2,3% din pop. activă în agric. Rata natalității: 12,9‰; a mortalității: 10,9‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** M. B. are una din cele mai dezvoltate econ. de pe glob; o mare putere industrială; ind. diversificată: siderurgică (importă minereu de fier din Suedia, Canada, Brazilia); constr. de mașini (autovehicule, nave maritime, avioane etc.); petrochimie, textilă (bumbac, lână; bumbac importat din India, SUA, Sudan; lână din Australia, Noua Zeelandă; Rep. Africa de Sud, Argentina). Industria extractivă a petrolului (din M. Nordului); cea carboniferă tradițională (huilă: în Wales, centrul și nord-estul Angliei, Scoția, la Glasgow); mobilă; îmbrăcăminte; ind. alimentară, băuturi; centrale nucleare. Rezerve mari de resurse min.: huilă, antracit, plumb, zinc, cositor, sare; mari rezerve de petrol (exportă) și gaze naturale (în M. Nordului). Agric. este intensivă. Se cultivă cereale: orz (printre primii producători mondiali), grâu, secară, ovăz; sfeclă de zahăr, cartofi, pomi fructiferi, leguminoase, plante furajere. Creșterea animalelor: ovine (locul I în Europa) și bovine (în ultimii ani șeptelul bovinelor a fost infestat cu un virus, declanșând boala „vacilor nebune” se pare fatală pentru om. M. B. a fost supusă unui adevărat embargo. Serviciile sunt

foarte dezvoltate (comerțul, turismul, băncile) și joacă un rol important. În anul 1990 economia stagnează și lira suferă o depreciere. **Transporturi și comunicații:** Rețeaua de căi ferate, căi rutiere, autostrăzi este dezvoltată și dotată. Aeroporturi la: Londra, Crawley, Luton, Birmingham, Manchester, Newcastle, Ayr, Glasgow, Edinburgh, Belfast. **Orașe:** Birmingham, Glasgow, Leeds, Sheffield, Liverpool (port), Bradford, Manchester, Edinburgh, Bristol (port), Belfast, Coventry, Dover (port). Cca. 42 de universități, cele mai vechi fiind Oxford, Cambridge și Sf. Andrews. **Istoria:** Terit. M. B. a fost colonizat cu triburi celtice venite de pe continent pe la mij. mileniului I î. Hr. Între anii 43 și 410, o parte a Angliei este transformată în provincie romană (Britania). În sec. V-VI terit. Angliei este cucerit de triburile angliilor; iuților și saxonilor care încep să se organizeze statal; în sec. VII se răspândește creștinismul. Anglii și saxoni se unesc în lupta împotriva vikingilor (danezi) (sec. IX-XI). În 1066 Wilhelm Cuceritorul, în fruntea normanzilor îl înfrânge pe regele anglo-saxon Harold II în bătălia de la Hastings. În 1215 este impusă Magna Charta Libertatum, ca expresie a drepturilor nobilimii, îngrădind puterea monarhului. În 1265 prima adunare pe stări (embrionul Camerei Comunelor din Parlamentul de astăzi) pentru a discuta impozitele ce trebuie plătite statului. Răz. de 100 de ani (început în 1337) se încheie în 1453, când Anglia pierde teritoriile din Franța care erau posesiuni ale dinastiei Plantagenet. „Războiul celor două roze” (1455-1485) între casa de Lancaster și cea de York aduce la conducerea statului dinastia Tudorilor (1485-1603). În sec. XVI Reforma este biruitoare; suveranul devine cap al bisericii (biserica anglicană); Elisabeta I (1557-1603) creează puterea maritimă a Angliei. În 1588 se luptă cu Invincibila Armada, flota spaniolă a lui Filip II, și o învinge. F. Drake și W. Raleigh, navigatori, deschid drumul colonizării engleze. M.B. are hegemonia mărilor. În 1642-1649, revolta parlamentului continuată sub conducerea personală a lui Oliver Cromwell; regele Carol I este executat. După ce supune Irlanda catolică și Scoția fidelă Stuartilor, Cromwell instaurează Republica creează Commonwealth-ul (1649). În 1660, restaurarea monarhiei (regele Carol II). Urmează perioada de conflict cu parlamentul. Parlamentul oferă coroana Mariei II Stuart și soțului ei Wilhelrn III de Orania, obligați să garanteze drepturi politice pe care națiunea le câștigase (Bill of Rights) în 1689; astfel se fondează monarhia parlamentară britanică. Libertățile tradiționale sunt consolidate; tendințele protestante se accentuează. În 1707 Scoția se unește cu Anglia (au Parlament, rege și monedă comune) în Regatul Unit al Marii Britanii (din 1801: Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei). 1756-1763: războiul de 7 ani în urma căruia Marea Britanie câștigă, în detrimentul Franței, Canada și India, prin Tratatul de la Paris (1763). La sfârșitul sec. XVIII M. B. începe colonizarea Australiei; are factorii în Africa. În 1775-1783, se ridică coloniile americane; ca urmare a Războiului de independență sunt recunoscute Statele Unite ale Americii. Lupta M. B. împotriva Franței revoluționare și apoi napoleoniene (victoria de la Waterloo, 1815). M. B. devine cea mai importantă putere industrială și colonială a lumii sub regina Victoria (1837-1901). Prin cele două războaie ale Opiumului din 1840-1842 și 1856-1860, M. B. forțează China să-și deschidă granițele pentru comerț; în 1875 M.B. are controlul asupra Suezului. În 1876, regina Victoria este proclamată împărăteasă a Indiei; în 1878 M. B. ocupă Ciprul, în 1882, Egiptul, în 1902 Birmania și Rep. Bură din Africa de Sud: Mișcarea sindicală ia amploare. În 1904, Antanta Cordială cu Franța și cu Rusia (1907), opunându-se intereselor Puterilor Centrale (Germania și Austro-Ungaria). După primul război mondial, în 1919, M. B. obține coloniile germane din Africa de Est, Togo și Camerun; totodată obține sub mandat fostele Provincii ale Imp. Otoman: Palestina, Transiordania și Iracul. În 1921, M. B. recunoaște statul Irlandei (Eire); Irlanda devine dominion. În 1931 este creat Commonwealth-ul Națiunilor (din foste colonii): Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud-Africană, Canada; mai târziu intră: India (1947), Ceylon (1948), din 1972 cu numele de Sri Lanka, Ghana (1957), Nigeria (1960), Cipru (1961), Sierra-Leone (1961), Jamaica (1962), Trinidad și Tobago (1962), Uganda (1962), Malaysia (1963), Kenya (1973), Tanzania (1964), Malawi (1964), Malta (1964),

Zambia (1964), Gambia (1965), Singapore (1965), Guyana (1966), Botswana (1966), Lesotho (1966), Barbados (1966), Mauritius (1968), Swaziland (1968), Tonga (1970), Fiji (1970), Samoa de Vest (1970) și Bangladesh (1972). În 1938 M. B. participă la Acordul de la Munchen, încercând să salveze pacea. În 3 septembrie 1939 M. B. declară război Germaniei și în decembrie 1941, este atacată în posesiunile sale asiatice de Japonia. În 1940, după ce Germania invadează Polonia, Danemarca, Norvegia, Olanda și Belgia, Chamberlain (prim-ministrul) se retrage în favoarea lui Churchill, care va conduce coaliția guvernamentală până în 1945, promovând o politică de rezistență ce va duce M.B. la victorie. M. B. pierde în cea de-a doua conflagrație mondială 400.000 de vieți și treptat imperiul său colonial se prăbușește. Apropierea de SUA din timpul războiului se continuă și după război. În 1968 se publică legea împotriva discriminării rasiale, etnice și naționale. Este abolită pedeapsa cu moartea (1969). În 1971 trupele britanice se retrag la Est de Suez, în 1973 devine membră CEE. Se impune sistemul metric european. În 1975 se organizează primul plebiscit în M: B. și se confirmă prin vot acceptarea britanicilor a orientării spre Europa. Șomajul și imigrația din țările Commonwealth-ului devin probleme dificile. Margaret Thatcher, „Femeia de Fier”, numită de trei ori consecutiv prim-ministru (1979-1990), aplică un program ferm de reducere a rolului statului în econ. și societate; încurajarea liberei inițiative particulare. În 1982 M. B. are o confruntare armată cu Argentina pentru ins. Falkland (Malvine) din care iese victorioasă. După 1992, o puternică opoziție a britanicilor la integrarea europeană. În 1993 tratatul de la Maastricht este ratificat după o grea dezbatere în Parlament. În 1997 câștigă alegerile Partidul Laburist. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform „Constituției Organice” - o serie de convenții, de tradiții, de precedente etc. Conform principiului „regele domnește dar nu guvernează”, monarhul are un rol extrem de discret în viața politică, limitându-se de obicei la transmiterea de mesaje, dar un rol important în viața publică simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Camera Comunelor și Camera Lorzilor); mandat pe 5 ani pentru Camera Comunelor; în Camera Lorzilor sunt membri de drept lorzii regatului; cea executivă este exercitată de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Comunelor. Multipartitism.

Maroc

Denumirea oficială: Regatul Maroc

Capitala: Rabat (1,28 mil. loc.)

Limba oficială: araba; folosită în paralel: franceza; vorbită: berbera

Suprafața: 710.000 km²

Locuitori: 28 mil. (39 loc./km²)

Religia: islamism 99%, catolicism

Moneda: dirham

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 3 martie .

Geografia: M. este așezată în extremitatea nord-vestică a Africii. Limite: Marea Mediterană (N), Algeria (E și SE), Mauritania (Sahara) (S), Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** Teritoriul M. este despărțit de Europa prin strâmtoarea Gibraltar. Terenul este foarte variat. De la NE la SV, țara este străbătută de lanțul Munților Atlas, ca o coloană vertebrală care se termină brusc în ocean. Atlasul Mare, în centru, cu cele mai mari altitudini (Toubkal, 4165 m), Atlasul Mijlociu, în NV, și Anti-Atlasul în S, în fața Saharei. În E, Platoul Rekkam domină depresiunea Moulouya. În N, paralel cu țărmul Mediteranei, Munții, Rif (2452 m) care coboară brusc în mare și în ale căror văi curg râuri vijelioase. Se disting cinci regiuni: câmpia de coastă, fertilă, regiunea munților Atlas, podișurile centrale, cultivate, podișuri din S, zonă presahariană, și câmpiile aluvionare din SV. Majoritatea apelor se varsă în Oc. Atlantic; Moulouya se varsă în Mediterana. **Clima:** este mediteraneană pe coasta nordică și deșertică în S; oceanică în V și uscată în E; relativ secetoasă pe podișurile din interior. În S, precipitațiile sunt sub 100 mm/an. **Faună și floră:** Vegetația săracă sau absentă în zonele deșertice; pe platouri, vegetație de stepă (pășuni 12% din terit.); păduri (de stejar) 11% din terit. Faună diversă, după relief, climă. **Populația:** arabi și berberi. Concentrarea maximă, pe coasta Mediteranei și a Oc. Atlantic. Peste 70%, populație rurală. Ocupația: pescuit, minerit. Rata natalității: 25,5‰; mortalitatea: 7‰. Rata pop. urbane: 48%. **Resurse și economie:** grâu, orez, porumb; orz, măslina (ulei de măslina), vin, curmale, floarea-soarelui, în; ovine, caprine, asini, cămile, catări, pește (sardele); plută, fosfați, mangan, argint, nichel, cobalt; plumb, molibden, antimoniu, cărbune, petrol, energie electrică; ciment; textile, covoare; piei, conserve de pește. Export: fosfați, fier, mangan, vin, măslina, ulei de măslina, citrice (principal producător african), legume, plută, lână, piei, covoare, conserve de pește, minereuri. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, șosele principale și secundare, flotă comercială. **Orașe:** Casablanca (Dar el Beida), Marrakech, Fes, Meknes, Tanger, Tetuan, Agadir. **Istoria:** În antichitate teritoriul era locuit de numiții (berberi) care în sec. IV î. Hr. creează regatul Mauretaniei. Încă din sec. VI î. Hr. pe litoral existau colonii feniciene, care cad sub autoritatea Cartaginei, distrusă în 146 î. Hr. În sec. I-V d. Hr., colonie romană; sec. V-VII, posesiune vandală; sec. VI-VIII, . dominație bizantină. În 700-710 este cucerit de arabi care impun islamismul triburilor berbere, creștinilor, evreilor și animiștilor. Între sec. VIII-XVII, se succed la tron dinastiile: idrisidă, fatimidă, almoravidă, almohadă, marinidă, watasidă, saadită. În sec. al XV-lea, portughezii și spaniolii ocupă temporar orașele Ceuta, Tanger, Melilla. În 1666, Moulay ar Rașid devine sultan al M. la Fes și întemeiază dinastia Alaouită, care domnește și cizi. În sec. al XIX-lea, M. devine ținta tentativelor colonialiste ale Franței, Spaniei, Marii Britanii, Germaniei. În 1912 Franța își impune protectoratul, Spania ocupă regiunea Rif Tangerul devine oraș cu statut internațional. Rezistența marocanilor duce la proclamarea Republicii independente Rif în 1921-1926. Între 1933-1934 rezistența berberilor din Atlasul Mare ia sfârșit. Franța con-

trolează țara în ansamblu. În 1955 sultanul Mohammed V este exilat de francezi. În 1955 este proclamată independența, iar în 1957 M. devine regat. În 1961 tronul este ocupat de Hassan II, după moartea tatălui său Mohammed V, conform Constituției din 1962, M. devine monarhie constituțională. În 1988 își restabilește relațiile diplomatice cu Algerul. **Statul:** este monarhie constituțională; regat ereditar, potrivit Constituției din 1972. Puterea legislativă este exercitată de rege și de Camera Deputaților; cea executivă, de un cabinet numit de suveran în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Ins. Marshall

Denumirea oficială: Republica Insulelor Marshall

Capitala: Dalap-Uliga-Darrit Municipality (7600 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 181 km²

Locuitori: 45.000 (264 loc./km²)

Religia: catolicism, protestantism

Moneda: dolarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: inf. inac.

Geografie: Arhipelag și stat al Microneziei, așezat în Pacificul Central, format din 34 de atoli și câteva sute de recifi, la 3200 km SV de arh. Hawaii, între 5°30'-15° lat. N și 161-172 long. E. **G.**

fizică: Arh. M. este grupat în două șiruri de insule paralele: Șirul Ins. Ratak, în E, și al Ins. Ralik, în V. Cele mai importante dintre Ins. Marshall sunt: Majuro, Kwajalein Atoll, Eniwetok Atoll, Bikini, Rongelap și Maloelap, Wotje, Utirik, Taongi ș.a. (toate sub 30 km²).

Clima este tropical-oceanică, cu precipitații bogate și cu o temp. medie anuală ridicată (27°C).

Floră și faună: Vegetație bogată: palmieri, bananieri. Faună bogată în păsări și pești.

Populația: este formată din micronezieni și americani. Concentrare max. pe atolul Majuro (peste 30% din pop.) Rata natalității: 43‰; a mortalității: 9‰. Rata pop. urbane: 69%. **Resurse și**

economie: Econ. slab dezvoltată, de subzistență. Agric. se bazează pe cultura palmierului de cocos, a batatelor, bananierilor. Pescuitul thonului puțin productiv; turismul greu accesibil, are nevoie de investiții. Venituri: asistența americană, înregistrarea de companii navale străine. Nu are resurse minerale. **Istoria:** Insulele M. sunt descoperite de navigatorul spaniol Miguel de Saavedra (1529) și recunoscute de papă (Leon XIII) ca posesiune spaniolă (1885-86). Germania are aici companii comerciale până în 1914, când sunt ocupate de japonezi. În 1920, ins. M. devin teritoriu al societății Națiunilor sub mandat japonez. În 1944-45, sunt ocupate de trupe nord-

americane și sunt incluse, alături de Ins. Mariane de Nord și Ins. Microneziei în Trust Territory of the Pacific Islands, teritoriu sub tutelă ONU, administrat de SUA (1947). În 1968, ins. Marshall devin un stat liber, asociat SUA. În 1991, statul I. M. este admis în ONU, ca membru cu drepturi depline. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1979. Puterea legislativă este exercitată de Senat; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Un singur partid fondat în 1991. Președintele este șeful statului.

Mauritania

Denumirea oficială: Republica Islamică Mauritania

Capitala: Nouakchott (600.000 loc.)

Limba oficială: franceza, araba; **limbi vorbite:** dialecte berbere

Suprafața: 1.080.000 km²

Locuitori: 2,33 mil. (2 loc./km²)

Religia: islamism (religie de stat) 98%

Moneda: ouguiya

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 martie

Geografia: M. este așezată în nord-vestul Africii. Limite: Maroc (Sahara) (NV), Algeria (N), Mali (E și SE), Senegal (S); Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** Cea mai mare parte a M. aparține Saharei vestice, deșertul înaintând până la întâlnirea cu Oc. Atlantic. O țară deșertică, o câmpie cu dune de nisip, unele fixate, altele mișcătoare, modelate de vânturile fierbinți și puternice (harmattanul). În S, pe valea Senegalului, o fâșie de câmpie fertilă, care constituie granița dintre Sahara și Africa ecuatorială. Masivele nu depășesc 900 m: Adrar (centru-nord), Assaba (S). **Clima:** este tropical-deșertică, cu temperaturi ridicate în Sahara, mai puțin aridă în Sahel (regiunea de sud). Temperatura în ianuarie 21°C, în iulie 27°C. Precipitațiile sub 100 mm/an; în sud 250-500 mm/an. Climă mai dulce, în sud, pe valea Senegalului. **Floră și faună:** Vegetație specifică Saharei: în unele locuri, xerofită, în altele lipsește cu desăvârșire; în Sahel domină vegetația ierboasă de stepă. Pe valea Senegalului savană și păduri tropicale (puține). **Populația:** Peste 75% mauri (arabi și berberi, majoritatea nomazi, crescători de animale), iar restul negri, în S, fermieri. Organizarea populației este în general tribală. ea mai mare concentrare în SV țării. Rata natalității: 38,3‰; mortalitatea: 13‰. Populația urbană: 52%. **Resurse si economie:** minereu de fier, pește congelat (export); gumă arabică; cupru, fosfați, textile (artizanale) mei, orez, orz, arahide de pământ, curmale; ovine, caprine, cămile, bovine; sare. Industrie textilă, prelucrătoare de petrol, pescuit. **Transporturi și comunicații:** căi ferate (de la Fderik, carieră de minereu de fier, la portul Nouadhibou), autovehicule (șoseaua Trans-Mauritania), aeroporturi la Nouakchott și Nouadhibou. **Orașe:** Nouadhibou, la ocean, Atar și Akjoujt; de-a lungul Trans-Mauritaniei. **Istoria:** La sfârșitul neoliticului, migrează dinspre sud primii locuitori negrozii. După sec. I sunt înlocuiți treptat cu păstori berberi. Între sec. VIII-IX, teritoriul este o zonă de contact între Africa neagră și Maghreb; convertirea la islam. În sec. XI cucerirea almoravidă; se întemeiază un imens imperiu de la Senegal până în Spania. Sec. XV-XVIII: arabii hasani organizează țara în emirate; europenii, îndeosebi portughezii, se instalează pe coastă. În 1902, cucerirea de către francezi; în 1920, M. devine colonie franceză în cadrul Africii Occidentale Franceze, iar în 1934 întreg teritoriul M. este sub dominație franceză; în 1946, „teritoriu de peste mări”. În 1958 este proclamată Republica Islamică Mauritania; în 1960 devine independentă. În 1976 M. ocupă partea sudică a Saharei vestice, la care renunță în 1979. În 1984, lovitură de stat militară. Conflicte interetnice între senegalezi și mauritani. În 1991 este adoptată o nouă constituție; sistem pluripartit. În 1992, alegeri prezidențiale, boicotate de opoziție și câștigate de Ould Taya. M. restabilește relații diplomatice cu Senegalul. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament, compus din Senat și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Maurițius

Denumirea oficială: Republica Maurițius

Capitala: Port-Louis (130.000 loc.)

Limba oficială: engleza, uzuală franceza

Suprafața: 2040 km²

Locuitori: 1.126.000 (553 loc./km²)

Religia: hinduism 25%, budism, creștinism, islamism

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 martie

Geografia: M. este un stat insular în SE Asiei, în Oc. Indian, la 805 km de Madagascar. **G.**

Fizică: Insula M. este formată dintr-un platou vulcanic central, cu multe cratere și vârfuri (alt.

maximă 826 m) abrupt spre V și SV; în interior, câmpii (360 m alt.) **Clima:** este subtropicală.

Temperatura medie anuală este de 23°C în Port-Louis, 19°C în munți. Precipitațiile sunt de 760-

1270 mm/an pentru regiunile de la nivelul mării și 5080 mm/an, pe înălțimi (sezonul ploios din

noiembrie-aprilie). **Floră și faună:** pădure tropicală pe 30% din teritoriu. Faună săracă în

mamifere; păsări, pești. **Populația:** indieni de origine 60%, chinezi, malgași, europeni. Rata

natalității 19‰, mortalitatea 7‰; populație urbană: 40%. **Resurse și economie:** M. are o

economie dezvoltată, în ascensiune; nu cunoaște șomajul. Este supranumit Hong Kong-ul

francofon. Și asta datorită zonei sale libere în care se dezvoltă numeroase întreprinderi

specializate: industrie textilă, optică, de pielărie. Exportă zahăr; dezvoltă turismul. **Transporturi**

și comunicații: Transporturi marine, aeroport la Port-Louis.

Orașe: Beau Bassin, Quatre Bornes, Curepipe, Mahebourg. **Istoria:** În evul mediu, insula M. a

fost vizitată succesiv de arabi, malaezi, portughezi (1507). Olandezii, care s-au așezat aici (cu

intermitențe) între 1683-1710, i-au dat numele după cel al principelui Maurițius din Nassau.

Teritoriul M. devine colonie franceză (Île de France) în 1715; este cucerit în 1810 de britanici,

devenind posesiune engleză. După abolirea sclavajului de către Marea Britanie, în 1834, mulți

imigranți indieni soseau aici ca să lucreze pe plantațiile de trestie de zahăr. În 1958 este introdus

votul universal, urmând schimbări constituționale succesive. La 12 martie 1958 M. își proclamă

independența de stat, ca dominion în cadrul Commonwealth-ului. În 1991, la 12 martie, devine

republică. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit constituției din 1991. Puterea legislativă

este exercitată de președinte și de Parlament (Senat și Adunarea Națională); cea executivă de un

cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Mexic

Denumirea oficială: Statele Unite Mexicane

Capitala: Ciudad de Mexico (8,23 mil. loc.)

Limba oficială: spaniolă; **uzuale:** limbi amerindiene

Suprafața: 1.970.000 km²

Locuitori: 95,47 mil. (48 loc./km²)

Religia: catolicism 93%, protestantism 3% **Moneda:** peso mexican

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 16 septembrie

Geografie: M. este așezat în partea de S a Americii de Nord. Limite: SUA (N), G. Mexic, Marea Caraibilor, Belize, Guatemala (E), Oc. Pacific (S și V). **G. fizică:** Jumătate din teritoriul Mexicului este înalt peste 900 m. O întreagă secțiune centrală cuprinde Podișul Mexican/Altiplanicie Mexicana (Anahuac) în N de 2500 m în rest, înconjurat din trei părți de munții: Sierra Madre Oriental și Sierra Madre Occidental (lanțuri muntoase pe direcția NV-SE și Sierra Madre Meridional. Sierra Madre Occidental: alt. max. 3.420 m, are canioane; este abrupt spre V și are pante line spre E; Sierra Madre Oriental: alt. max. 4.054 m. La S, lanțul muntos Sierra Meridional (Volcanica Transversal); ca o centură de munți vulcanici, cu cele mai mari înălțimi: Pico de Orizaba, 5747 m; Citlaltepētāl, 5.743 m, Popocatepētāl, 5.453 m, Iztaccihuatāl, 5326 m: Platoul Mexican este pustiu în N, unde are lacuri, mlaștini și bazine mari: Valea Mexico, 2.250 m în jurul capitalei; SE podișului traversează Istmul Tehuantepecului, are înălțimi peste 2.700 m. În V, Pen. California (Baja California), 1.330 km lungime, 90 km lățime medie, este despărțită de restul teritoriului Mexicului prin Golful Californiei; are relief muntos (Cerro de Encantada, 3.078 m). În afara unor reg. joase și a văii râurilor sunt câmpiile de coastă înguste, deșertul Sonora, în NV, și Pen. Yucatan (junglă). Apele: Rio Grande sau Rio Bravo del Norte, 2870 km, la granița de N. **Clima:** este foarte variată; de la clima subtropicală caldă, la cea temperată și rece. Temperatura medie anuală, sub 900 m: 21°C-27°C; de la 900-1800 m: 13°C-24°C; în jur de 1800 m: 12°C-18°C. Precipitațiile: 1120 mm/an de-a lungul coastei; 610 mm/an pe platou; 2540 mm/an în apropierea Golfului Sudic (Chiapas și Yucatan); 130 mm/an în deșertul Sonora. **Floră și faună:** Vegetație variată în S, păduri tropicale umede (lemn de esență prețioasă); savană, stepă. Fauna este corespunzătoare acestor zone vegetale. În Chiapas crește până aproape de 2700 m o junglă întinsă. **Populația:** 60% meșteșugari, 15% amerindieni (azteci, mixteci, mayași), 20%, europeni, africani, chinezi. Concentrarea max. a pop. (peste 50%) în Podișul Mexican, jumătatea sudică și zona capitalei. Rata natalității: 24,8‰; a mortalității: 5,1‰. Rata pop. urbane: 75%. **Resurse și economie:** Mexic, țară în curs de dezvoltare, este un mare producător mondial de petrol (principală bogăție); argint, cupru, fier, metale rare: mercur, cadmiu, uraniu, neferoase: plumb, zinc, mangan. Ind. diversificată: siderurgică, constr. de mașini, chimică (petrochimie), textilă, pielărie, încălțăminte. Agric. bazată pe culturile de subsistență: porumb, fasole, sorg, orez, legume, dar și pe culturi pentru export: cafea, cacao, bumbac, lemn prețios (mahon, santal, abanos), cauciuc, trestie de zahăr, fructe tropicale; arahide, susan, tutun; creșterea animalelor: bovine, porcine, câini, cabaline. Turismul ia avânt, cu toate că infrastructura transportului este deficitară. Un adevărat exod rural explică, în parte, urbanizarea rapidă; 2/3 din mexicani sunt orașeni. Mexico este unul din cele mai mari aglomerații din lume. Persistă emigrarea (ades clandestină) către SUA. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; autovehicule; flotă comercială. Aeroport la Mexico, Monterrey, Guadalajara. **Orașe:** Guadalajara, Monterrey, Puebla de Zaragoza, Leon de Los Aldamar, Ciudad Juarez, Tijuana,

Chihuahua, Mexicali și porturile: Veracruz, Tampico, Acapulco. Există 26 universități; cea mai veche fiind Mexico (1552). **Istoria:** Istoria veche a Mexicului oglindește câteva civilizații ale amerindienilor, inclusiv maya, toltecă și aztecă. În 1519-1525 cucerirea spaniolă (Hernan Cortes). Imp. Aztec va deveni astfel nucleul Viceregalului Noii Spanii, una din cele mai bogate colonii. În sec. XVIII este cucerită și California și Texasul. În 1821 Imp. Mexican își declară independența; va include Costa Rica, devenind republică federativă în 1824. În 1836 secesiunea Texasului, care devine republică independentă. În 1845 SUA anexează Texasul. 1864-1848 războiul americano-mexican: Mexicul pierde. California, New Mexico și Arizona., Constituția din 1857 antrenează un război între conservatori și liberali. 1826-1867: Franța intervine și creează un imperiu catolic. 1867: republica este restabilită, situația politică instabilă. 1876: generalul Porfirio Diaz cucerește puterea, instaurează o guvernare autoritară, pacifică țara, modernizează economia, face apel la capitalul străin. 1913-1914: tentativa contrarevoluționară a generalului Vitoriano Heterta provoacă intervenția militară a SUA. 1914-1917: războiul civil sfășie țara. Constituționaliștii îl înving pe Pancho Villa (1915), în vreme ce în S se întinde revoluția agrară a lui Emiliano Zapata. În 1917, Carranza impune o constituție socializantă și centralizatoare. Carranza e asasinat în 1920. Se duce o politică anticlericală care provoacă reacția credincioșilor. 1934-1940: se extinde reforma agrară și se naționalizează producția de petrol (1938). 1940-1946: Mexicul este angajat în industrializare. 1964-1970: Mexicul intră în criză economică și politică. Din 1976 adoptă o linie politică democratică. Descoperirea de rezerve petroliere imense permite Mexicului o scurtă relansare. În 1992 Mexicul semnează acordul asupra zonei de liber schimb cu Canada și SUA, care intră în vigoare în 1994. Revolta țăranilor amerindieni din statul Chiapas. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1917. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congres (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Micronezia

Denumirea oficială: Statele Federate ale Microneziei

Capitala: Kolonia (5500 loc.)

Limba oficială: inf. inac.

Suprafața: 720 km²

Locuitori: 103.000 (143 loc./km²)

Religia: catolicism; protestantism

Moneda: dolarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: inf. inac.

Geografie: M. este formată din grupuri de insule, în Pacific, în partea estică a arh. Caroline din Micronezia; se află la 800 km E de Filipine. Grupurile principale (sub 350 km²) sunt: Pohnpei/Ponape, format din insula omonimă și peste 160 de insulițe coraligene dimprejurul său; grupul Chunk Truk cu cca. 300 de insulițe; grupul Kusaie/Kosraie, 5 insule și Yap (4 insule muntoase și 140 coraligene). **Climă:** este tropical-oceanică cu temp. medii anuale ridicate, de 27°C și precipitații bogate (4000 mm/an). **Floră și faună:** Vegetație bogată: predomină palmierii și bananierii. Faună bogată în păsări și pești. **Populația:** este formată în majoritate din micronezieni; americani. Concentrarea max. în grupul de insule ce formează statul Chunk (aproape 50% din întreaga pop.); urmează Pohnpei, cu 30% din pop. federației. **Resurse și economie:** Econ. se bazează pe cultura tradițională de batate, palmieri de cocos: copra, piper. Pescuitul thonului și industrializarea lui sunt activitățile ce iau amploare. Asistența financiară nord-americană și veniturile din turism susțin economia slab dezvoltată a acestui stat. Exportă: piper, copra, uleiuri vegetale. **Istoria:** Vechii locuitori ai ins. Caroline de Est erau micronezieni. În sec. XVI apar navigatorii spanioli (R. Lopez de Villalobos, Miguel de Saavedra ș.a.), pentru ca în sec. următor, ins. să fie transformate în posesiune spaniolă. În 1889 sunt vândute Germaniei care le are în posesiune până la începutul primului război mondial (1914), apoi ocupate de japonezi. În 1920 devin terit. al Societății Națiunilor, sub mandat japonez. În 1944-45 sunt ocupate de trupe nord-americane, apoi M. este inclusă împreună cu Ins. Mariane de Nord și Ins. Marshall în Trust Territory of the Pacific Islands, sub tutelă ONU, administrat de SUA. Grupurile acestea de insule își cuceresc autonomia și încheie acorduri de asociere cu SUA. În 1982, SUA semnează cu Statele Federate ale Microneziei un acord de liberă asociere, care intră în vigoare în 1986, când M. devin un stat suveran (SUA are în responsabilitate apărarea și externele). În 1991, Statele Federate ale Microneziei sunt admise în ONU ca membru cu drepturi depline. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1974. Puterea legislativă este exercitată de Congresul Național; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Nu există partide politice. Șeful statului: președintele.

Moldova

Denumirea oficială: Republica Moldova

Capitala: Chișinău (677.000 loc.)

Limba oficială: româna/moldovenească

Suprafața: 34.000 km²

Locuitori: 4,46 mil. (131 loc./ km²)

Religia: ortodoxism, mozaism, islamism

Moneda: leul moldovenesc

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 august

Geografie: Moldova este așezată în SE Europei Centrale. Limite: Ucraina (N și E și S), România (V). **G. fizică:** M. are un relief predominant de podiș jos: Podișul Nord Moldovenesc (320 m alt.), Podișul Codru, central (429 m alt.), coboară spre SE, descrescând până se pierde în Câmpia Bugeacului; coline domoale (sub 400 m alt.). Câmpia Bugeacului este presărată cu lacuri, mlaștini, sărături, nisipuri. La N și la SE de podișul Codru: Câmpia Bălți și Câmpia Bender-Tiraspol. În stânga Nistrului, prelungirea sud-vestică a Podișului Podoliei (sub 280 m). Apele: Prutul (695 km în Moldova) formează granița cu România; are afluenți: Racovățul, Ciuhurul, Lăpușna. Se varsă în Dunăre; la E Nistrul (660 km în Moldova): se varsă în M. Neagră. Afluenți: Răutul, Bâcul, Botna, Râbnița. Amenajări hidroenergetice la Costești, pe Prut, și la Dubăsari pe Nistru etc. Apele curgătoare sunt amenajate prin construirea a peste 50 de lacuri de acumulare și peste 3.000 de iazuri. **Clima:** este temperat-continentală: vara cu perioade secetoase, iarna cu zăpezi și viscole. Precipitațiile sunt de 500-600 mm/an; primăvara și iarna mai bogate. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 10% din teritoriu în zona centrală, în special, și nistriană, codri seculari de stejar, fag, jugastru, tei. În silvostepă: pâlcuri de păduri de foioase; în câmpie, ierburi de stepă (colilie, păiuș). Fauna: în păduri lupul, vulpea, căprioara, veverița, păsări cântătoare; în câmpie: rozătoare (popândăi, șoareci de câmp). Populația este în majoritate românească (64%); ucrainieni, ruși, găgăuzi, bulgari, evrei. Concentrarea max. în zona centrală, în N și de-a lungul Nistrului. Cca. 30% din pop. activă lucrează în agric. Rata natalității: 15,7‰; a mortalității: 10‰. Rata pop. urbane: 51%. **Resurse și economie:** Baza econ. a M. o constituie agric. Se cultivă: cereale: grâu, porumb, orz, secară, sfeclă de zahăr, floarea soarelui, plante textile, cartofi, leguminoase, tutun, plante aromate, pomi fructiferi, viță de vie, din care se industrializează un vin de bună calitate. Se cresc: cornute mari și mici, porci, păsări; se practică apicultura. Industria prelucrătoare este în curs de diversificare, cu toate dificultățile tranziției la econ. de piață. Puține resurse ale subsolului: calcar, gips, nisip cuarțos pentru construcții: se produc lianți, materiale refractare, sticlă. Ind. metalurgică și constr. de mașini: mașini-unelte, mașini agricole, utilaje, de aparatură electrică, ind. chimică, textilă, a lemnului, alimentară (conserve de fructe și legume, zahăr, ulei), textile, tricotate. **Transporturi și comunicații:** Rețea de cale ferată, transport fluvial, pe Nistru îndeosebi (1.170 km căi fluviale navigabile). În S, în dreptul localității Giurgiulești, M. are ieșire la Dunăre (500 m). Aeroport la Chișinău. **Orașe:** Tiraspol, Tighina/Bender, Bălți, Râbnița, Orhei, Comrat. **Istoria:** Terit. dintre Prut, Nistru și M. Neagră era locuit în antichitate de geto-daci (carpi, costoboci, tirageți etc.). La vărsarea Nistrului (Tyros), grecii coloniști din Milet fondează orașul Tyras în sec. VI î. Hr.; regele Burebista îl cucerește, înglobându-l în Dacia (60 î. Hr.). În sec. II-IV, sudul terit. este sub stăpânire romană; iradierea puterii imperiale vizând stepele nord-pontice, cât și zona Crimeii și a Mării de Azov. Tyrasul va face parte din provincia romană Moesia Inferior. Aici erau Legiunea I Italica, a V-a Macedonica și a XI-a Claudia. Tyrasul se va mai numi Maurocastron și Cetatea Albă, oraș înfloritor și în evul mediu. M. devine un culoar al pop. migratoare: goți, huni, gepizi, avari, slavi, bulgari, maghiari, pecenegi, cumani. În sec. XIII M. este controlată

de Hoarda de aur (după 1241). În sec. XIV-XV, hotarele de răsărit ale M. sunt fortificate cu cetăți ca Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă. În 1484 Imp. Otoman ocupă cetățile Cetatea Albă și Chilia, iar în 1538, sudul Basarabiei și Tighina devin raia turcească. În 1806-1812 războiul ruso-turc, în urma căruia Imp. Rus anexează, prin pacea de la București (1812), terit. dintre Prut și Nistru (parte componentă a principatului Moldovei). În sec. XII Basarabia (numele de Basarabia vine de la Basarab, domnul Țării Românești care se pare că a stăpânit înainte de Moldova zona Bugeagului, eliberând-o de sub tătari; prin extensie, denumirea se referă la întregul terit. dintre Prut și Nistru) este colonizată cu ruși, ucrainieni, polonezi, germani, evrei și supusă rusificării. Prin Congresul de pace de la Paris (1856), cu care se încheie Războiul Crimeii, se retrocedează M. trei județe din S Basarabiei, de la gurile Dunării: Cahul, Ismail și Bolgrad. În 1867 limba română este interzisă în școlile din Basarabia, urmărindu-se deznaționalizarea românilor. În 1878, prin Congresul de la Berlin, Rusia obține din nou aceste teritorii. În 1917, după prăbușirea țarismului se creează Sfatul 'Țării, din reprezentanți ai tuturor naționalităților și confesiunilor, care proclamă Republica Democratică Federativă Moldovenească; în 1918 se votează independența țării. În același an, Sfatul țării votează alipirea RDFM (Basarabia) cu România, recunoscută prin Tratatul de la Paris, 1920 (cu Franța, Italia, Marea Britanie, Japonia). În 1940, după un ultimatum de 2 zile, la 28.VI, U.R.S.S. intră cu forțe armate și ocupă Basarabia, Bucovina de N și ținutul Herța (depășind chiar prevederile pactului secret Molotov-Ribbentrop, 1939); se creează RSS Moldovenească, înglobată în URSS. La 4 noiembrie 1940, Bucovina de N, jud. Hotin și Cetatea Albă sunt incluse în RSS Ucraineană. Între 1941-1944 Basarabia este reintegrată României iar din august 1944 ocupată de Armata Roșie și reanexată URSS. Prin Tratatul de pace de la Paris (1947) aceste granițe sunt păstrate. Din 1940-1944 sute de mii de basarabeni sunt deportați în Siberia, închiși sau uciși, ducându-se o politică de deznaționalizare. Basarabia este colonizată cu ruși îndeosebi în orașe aceștia ocupând funcții în administrație etc. După 1985, în epoca gorbacioviană de glasnost ia naștere Mișcarea Democratică din M. care este pentru impunerea limbii române ca limbă de stat și revenirea la alfabetul latin. În 1990 Parlamentul din Chișinău adoptă Declarația Suveranității RSS Moldova; în 1991 se adoptă denumirea de Republica Moldova care își proclamă independența de stat, recunoscută prima de România. În 1991 M. semnează actul de constituire a CSI. În 1992, lupte violente în Transnistria, populată de rusofoni separatiști. M. și Rusia semnează un acord privind dreptul la autodeterminare al acestei regiuni în cazul că M. se va uni cu România. În 1994, M. se pronunță prin referendum pentru menținerea unui stat independent, înlăturând eventualitatea unirii M. cu România. **Statul:** este republică prezidențială conform Constituției din 1991. Stat membru CSI. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (mandat pe 4 ani); cea executivă de Consiliul de Miniștri numit în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Monaco

Denumirea oficială: Principatul Monaco

Capitala: Monaco Ville (1.230 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 2 km²

Locuitori: 32.000 (16.000 loc./ km²)

Religia: catolicism cca. 90%, protestantism

Moneda: francul francez

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 19 noiembrie

Geografie: M. este așezat în Europa meridională, în SE Franței, o enclavă în Alpii maritimi, la 14 km de Nisa. **G. fizică:** O regiune muntoasă la M. Mediterană; prelungirea Munților Alpii Maritimi; munți calcaroși. **Clima:** este mediteraneană, cu ierni blânde, ploioase, veri uscate; numărul de zile însorite fiind foarte mare, vin turiști din N Europei. Munții apără reg. de vânturi. Temp. medie anuală în ianuarie este de 10°C. Precipitații cca. 500 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație de cultură. Fauna reprezentativă în Muzeul Oceanic, punct de atracție turistică. **Populația:** este formată din monegaschi 40%; francezi 47%, italieni. Rata natalității: 19,5‰; a mortalității 16,5‰. Rata pop. urbane: 100%. **Resurse și economie:** M. trăiește prin turism având o dotare superioară și fiind o zonă de mare atracție (cazinoul și raliul automobilistic anual de la Montecarlo etc.). Ind. cosmetică, farmaceutică, electronică, textile, conserve de pește. **Transporturi și comunicații:** cale ferată, port turistic. **Orașe:** Montecarlo, La Condamine. **Istoria:** Colonie feniciană în antichitate, apoi sub greci și romani; din sec. X, seignorie; din sec. XII sub domnia familiei genoveze Grimaldi (1297-1731) devine un principat care va fi vasal Franței. Aceasta îi recunoaște independența în 1512. În fapt, M. va rămâne în orbita Franței, cu care va constitui o uniune vamală (1865). În 1911 un regim liberal îl înlocuiește pe cel absolutist. În 1962 o reformă profundă a Constituției. În 1993 principatul este admis în ONU. **Statul:** este o monarhie constituțională, principat ereditar conform Constituției din 1911. Puterea legislativă este exercitată de monarh și Parlament (Consiliul Național); mandat pe 5 ani; cea executivă de monarh și un cabinet numit de el. Multipartitism.

Mongolia

Denumirea oficială: Statul Mongoliei

Capitala: Ulan Bator (550.000 loc.)

Limba oficială: mongola

Suprafața: 1.565.000 km²

Locuitori: 2.458.000 (2 loc./km²)

Religia: budism de orientare lamaică

Moneda: tugrik-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 11 iulie

Geografie: M. este un stat în Asia Centrală, fără ieșire la mare. Limite: Rusia (N), China (E, S și V). **G. fizică:** M. este o enclavă în Asia Centrală, având la N vasta regiune a Siberiei rusești. Relieful este un vast podiș cu alt. între 1.000-2.000 m, străbătut de lanțuri muntoase înalte, din granit și șisturi cristaline. În regiunea de SV, lanțul Munților Altaiul Mongol (4.362 m), continuat cu Altaiul Gobi spre S. În N, Munții Hangai (3.905 m) al căror lanț se întinde spre centru, până în Deșertul Gobi (900-1.200 m). Regiunile de E și de S fac parte din Deșertul Gobi (nisipos în SV, în rest pietros). Râurile din N sunt mai lungi și cu un debit mai mare (Orhon 724 km și Selenga 573 km) decât restul cursurilor; în general rețeaua de ape este săracă. Peste 1500 lacuri, cele mai multe sărate (în N și NV; L. Hubsugul, L. Hara). **Clima:** este continental excesivă, fiind departe de influența oceanului. Iernile sunt lungi cu temp. de până la -40°C, cu viscole care spulberă zăpada; verile sunt scurte, cu temp. foarte ridicate, de 38°C, uneori până la 45°C. Precipitațiile sunt sărace, sub 60-50 mm/an. **Floră și faună:** În N, păduri de conifere, pășuni alpine; în centru și est, vegetație de stepă; în Deșertul Gobi, vegetație xerofită sau absentă. Fauna în N, specifică taigalei (zonă a pădurilor de conifere, liniștită și întunecată): lupul, vulpea, elanul, hermelina, păsări. În S, faună specifică Asiei Centrale: gazela, antilopa, argalul, cămila și ursul specific pod. Gobi. În zonele de stepă și deșert: rozătoare, dropii, fazani. **Populația:** este formată din mongoli, peste 85%; kazahi, buriati, ruși, chinezi. Concentrarea pop. în N și NE; în capitală și pe valea râului Selenga. Partea pop. care era seminomadă este în curs de a se sedentariza. Rata natalității: 26‰; a mortalității: 6,7‰. Pop. urbană: 60%. **Resurse și economie:** Mongolia este în faza de tranziție de la sistemul economiei socialiste, cu planificare centralizată, la economia de piață. Agric. se bazează pe creșterea animalelor (cele mai multe animale pe cap de locuitor din lume): cabaline, cămile, ovine, caprine, bovine. Culturile de cereale (grâu și orz) doar pentru consum și insuficiente. Resurse minerale: fluorite, cupru, molibden, zinc, tungsten. Metalurgia neferoasă este foarte dezvoltată, de importanță mondială (combinatul de înnobilare a minereului de cupru de la Erdenet). Industrii tradiționale: textilă, de pielărie, alimentară. **Istoria:** În antichitate și evul mediu, pe terit. M. trăiau triburi protomongole și prototurcice; în 209 găsim triburi hunice, împotriva cărora China ridică Marele Zid dinspre N. Succesiv își impun dominația: avarii, uigurii (sec. VIII), kirghizii. În sec. XIII, Ginghis Han (1206-1227) unește triburile mongole: nomade și întemeiază un imperiu uriaș înglobând N Chinei (terit: de la N Marelui zid), Asia Centrală (Buhara, Samarkand, Merv) și până în E Europei devenind marehan: Imperiul este bine organizat: reședința lui Ginghis Han este la Karakorum. Tătarii îi înving pe cnejii ruși și pe cumani în: 1223 la Kalka. În 1237-1240 mongolii (numele este răspândit asupra întregii pop. din terit. de la numele unui singur trib mongol) cuceresc Rusia, stepa cumană, Polonia, înving armata cavalerilor teutoni și pe cea a ungarilor (1241). În 1258 este cucerit Bagdadul și în locul califatului abbasid apare statul ilhanid. În 1271 și 1279 Kubilai cucerește China, devenind împărat; campanii până în Jawa, Japonia. Spre sfârșitul sec. XIII mongolii adoptă islamismul; începe fărâmițarea imperiului. Hoarda de Aur va stăpâni stepele nord-pontice și cele central asiatice. China va lua o mare parte din imperiul

mongol (1691). În sec. XVI-XVII în M. se răspândește lamaismul (budism originar din Tibet). În 1911, M. Exterioară, cu ajutorul Rusiei, scapă de sub stăpânirea Chinei, devine autonomă. În 1924 se proclamă republică populară (abolirea monarhiei), cu ajutorul Armatei Roșii Sovietice, și devine stat socialist; secularizează averile clerului, colectivizează agricultura, reprimă sângeros orice opoziție. În 1945 participă alături de sovietici în războiul cu Japonia. În 1946 tratat de prietenie cu URSS. În 1950 China comunistă îi recunoaște independența. În 1962 Mongolia devine membră a CAER-ului. În disputele ideologice dintre sovietici și chinezi, Mongolia este alături de URSS. În 1990, partidul unic (Partidul Popular Revoluționar Mongol) renunță la monopolul puterii și la marxism-leninism. Începe tranziția la un stat de drept; în 1992, intră în vigoare o nouă Constituție, care garantează proprietatea privată, recunoaște pluripartitismul și economia de piață. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Marele Hural Popular; cea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de Marele Hural Popular. Șeful statului: președintele prezidiului Adunării Populare. Un regim în curs de democratizare.

Mozambic

Denumirea oficială: Republica Mozambic

Capitala: Maputo (1 mil. loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 785.000 km²

Locuitori: 16,53 mil. (21 loc./km²)

Religia: animism 48%, catolicism 31%, islamism

Moneda: metical

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 iunie

Geografia: M. este așezat pe coasta vestică a Africii (1250 mile de coastă). Limite: Zambia (NV), Malawi, Tanzania (N), Oc. Indian (E), Africa de Sud, Swaziland (SV), Rhodesia (V). **G. Fizică:** Aproape jumătate din întreg teritoriul, o câmpie de coastă, care se înalță spre interior, iar în S, o câmpie largă. La N de fluviul Zambezi, spre V și NV sunt masive muntoase (950-3800 m). Ape curgătoare: Zambezi (2660 km), care împarte țara în două, și Limpopo (1600 km). La N se află Lacul Nyassa sau Malawi (30.800 km²). **Clima:** este tropicală, secetoasă în interiorul țării; temperatura medie anuală 21°-26°C), de-a lungul coastei, mai ridicată pe văile apelor. Precipitațiile: 760 mm/an, în S, 1420 mm/an în N. **Floră și faună:** Savana din N este una dintre cele mai mari zone de vânătoare. Stepă, pădure 23% din terit. (abanos, cedru). Faună variată: lei, rinoceri, elefanți. **Populația:** negri bantu, mulatri, europeni, indieni. Concentrare pe câmpia de coastă (cca. 35 loc./km²); în interiorul țării (zone secetoase) cca. 7 loc./km²). Rata natalității: 42,6‰, mortalitatea: 17,6‰; populația urbană: 33%. **Resurse și economie:** fier, cupru, fosfați, piei; pește, ovine, caprine, cămile, bovine; mei, orez, arahide de pământ, curmale; textile, gumă arabică. Fiind o țară de tranzit pentru țările vecine, care nu au ieșire la mare, câștigă datorită poziției sale strategice. Are potențial hidroenergetic: barajul de la Cabora Bassa, de pe Zambezi, în V. **Transporturi și comunicații:** sistem de căi ferate care leagă porturile cu țările vecine; șosele, vehicule. Aeroporturi la Maputo și Beira. **Orașe:** Quelimane, Beira, Pemba și Palma pe coasta Oc. Indian, Nampula în E. Porturi: Maputo, Beira, Mozambic. **Istoria:** În sec. al XV-lea portughezii stabilesc un contor comercial la Sofala; în sec. al XVI-lea ocupă coasta M, care până în 1878 va fi un centru al comerțului cu sclavi. În 1752 este colonie cu administrație separată. Din 1951 până în 1974, „teritoriu de peste mări” al Portugaliei. Din 1964 se naște mișcarea de eliberare împotriva portughezilor și începe procesul de decolonizare. Un guvern provizoriu pregătește obținerea independenței: 25 iunie 1975: Republica Populară Mozambic. Din 1979, cu ajutorul Africii de Sud, se dezvoltă lupta armată anticomunistă. În 1990, o nouă Constituție pune capăt celor 15 ani de regim al partidului unic și instaurează pluralismul politic. În 1993, ONU trimite forțe de pace pentru a supraveghea alegerile pluraliste. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Republicii; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunare. Pluripartitism.

Namibia

Denumirea oficială: Republica Namibia

Capitala: Windhoek (115.000 loc.)

Limba oficială: engleza, afrikaans

Suprafața: 825.000 km²

Locuitori: 1,5 mil. (2 loc./km²)

Religia: religii africane, protestantism 17%, catolicism 9%

Moneda: dolarul namibian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 21 martie

Geografia: N. este așezată în sud-estul Africii. Limite: Angola, Zambia (N), Botswana (E), Africa de Sud (SE și S), Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** În special platouri înalte (Moltkeblick, 2642 m) care domină Deșertul Namibiei (o fâșie lată de 100 km de-a lungul Coastei Atlanticului, unde se ridică izolat Masivul Brandberg (2585 m). În SE, zonă semideșertică și în E deșertică (Kalahari). Singurele ape cu debit tot timpul anului sunt: Orange, care formează granița cu Africa de Sud, Kunene și Okavango, granița cu Angola. **Clima:** este tropicală uscată. Temperatura medie anuală 23°C. În regiunile înalte, precipitațiile sunt de 400 mm/an; în Deșertul Namibiei, sub 250 mm/an. **Floră și faună:** În nordul extrem și pe coridorul fâșiei Caprivi cresc păduri tropicale (12% din teritoriu), în N și în centru este savană; spre S și E, zonă semideșertică (vegetație ierboasă). **Populația:** negri bantu (ovambo, damara, nama, kavanga, herero), hotenotoi, boșimani; albi (afrikanderi: germani, englezi), mulatri. Concentrarea, pe platouri și la granița cu Angola. În N se face agricultură de subzistență. Rata natalității: 35‰; mortalitatea: 9‰. Populația urbană: 36%. **Resurse și economie:** Resurse minerale: uraniu, germaniu (50% din rezervele mondiale), diamante pentru bijuterii, plumb, zinc, cupru, aur, wolfram, mangan, vanadiu; sare; ovine (karakul), bovine; pește (export); porumb, sorg, manioc, bumbac, tutun. Industrie minieră, metalurgia neferoaselor (export). **Transporturi și comunicații:** căi ferate. **Orașe:** Walvis Bay (port), Swakopmund, Luderitz. **Istoria:** De la sfârșitul sec. al XV-lea până în sec. al XVIII-lea, se aventurează pe coastă portughezi, olandezi. Negrii bantu (herero și hotenotoi) ocupă teritoriul, alungându-i pe boșimani și namaqua. În 1892 Germania deține dominația asupra regiunii, cu excepția unei enclave, colonie britanică din 1878, pe care o numește Africa de Sud-Vest. Între 1904-1906 are de făcut față mișcărilor populației herero. Între 1914-1915 regiunea intră sub mandatul Uniunii Sud-Africane. În 1992 enclava britanică este realipită Africii de Sud-Vest. În 1947 teritoriul este inclus în Africa de Sud, statut nerecunoscut de ONU; se instaurează apartheid-ul. În 1966 ONU revocă mandatul Africii de Sud, iar în 1968 îi schimbă numele în Namibia. Africa de Sud ignoră hotărârile ONU, dar nu poate împiedica crearea unui partid pentru independență SWAPO (Organizația Poporului din Africa de Sud-Vest). În 1974, acțiuni de gherilă împotriva Africii de Sud. În 1988, acordul între Africa de Sud, Angola și Cuba duce la încetarea focului. În 1990 N. obține independența. Liderul SWAPO devine șeful statului; luptă pentru reconciliere națională. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Pluripartitism.

Nauru

Denumirea oficială: Republica Nauru

Capitala: Yaren (425 loc.)

Limba oficială: engleza și nauruana

Suprafața: 21 km²

Locuitori: 9000 (435 loc./km²)

Moneda: dolarul australian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 31 ianuarie

Geografie: N. este așezat în zona central-vestică a Oc. Pacific, la S de Insulele Marshall și la 40 km S de Ecuator. **G. fizică:** N. este un atol din Micronezia, de 60 m alt. max. **Clima:** este ecuatorială, cu precipitații bogate (cca 2000 mm/an) și cu alizeul care suflă regulat din SE către NV. **Floră și faună:** Vegetație bogată de palmieri: cocotieri, pandamus, copra. **Populația:** melanezieni cca. 60%; chinezi; vietnamezi; europeni (mulți din ei imigranți, din zona Pacificului). Rata natalității: 12,5‰; a mortalității: 5‰. **Resurse și economie:** Deși unica resursă constă în zăcămintele de fosfați, valorificarea lor, prin export aduce venituri importante, iar exploatarea lor crează locuri de muncă. S-au dezvoltat servicii ca: întreprinderi navale și aeriene (Air Nauru). Se cultivă: nuci de cocos, copra, banane. **Istoria:** Ins. Nauru este descoperită de navigatorul englez John Fearn în 1798. În 1888 devine colonie germană. La începutul sec. XX se începe exploatarea zăcămintelor de fosfați care aduc mari venituri. Ocupat de Australia în 1914, N. trece ca terit. sub mandatul Ligii Națiunilor (1920-68). În 1966 obține autoguvernarea, iar la 31 ianuarie 1968 devine independent, ca republică cu statut special în cadrul Commonwealth-ului. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1968. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Parlament; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Un singur partid politic fondat în 1975.

Nepal

Denumirea oficială: Regatul Nepal

Capitala: Kathmandu (393.000 loc.)

Limba oficială: nepaleza

Suprafața: 140.000 km²

Locuitori: 22,48 mil. (161 loc./km²)

Religia: hinduism 89%; lamaism; islamism 1%

Moneda: rupia nepaleză

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: N. este așezat în Asia Central-sudică, pe versantul sudic al Munților Himalaya. Nu are ieșire la mare. Limite: China (N) și India (E, S, V). **G. fizică:** N. se întinde de-a lungul Himalayei centrale, în zona cea mai înaltă a lumii. Muntele Everest/Chomolungma (8.848 m) de pe versantul sudic străbate granița cu Tibetul. Numeroase vârfuri care ating înălțimi foarte mari: Kancenjunga (8.579 m), Dhualagiri (8.167 m), Annapurna (8.078 m). Mai jos de acești munți există înălțimile: Mahabharat Lekh (1.800-2.400 m) și Siwalik Hills (600-1.000 m) străbătute de văile apelor. În S, o câmpie mlăștinoasă, Terai, care face parte din întinsa câmpie a Gangelui, de-a lungul hotarului cu India. Între munți se întind văi fertile și cursuri de ape, afluenți ai Gangelui: Karnati, Rapli, Ghoghara, Gandak, Kamlo, ape cu un bogat potențial energetic. **Clima:** este tropical musonică în S, influențată de alt. mari (unde sunt zăpezi veșnice și unde clima este arctică). În depresiunile din zona centrală, climă subtropicală. Climatul tropical umed cu precipitații 2.500-3.800 mm/an, din zonele mai joase, face loc treptat celui temperat și celui specific platoului Tibet (cu caracteristici arctice). Temp. medie anuală este de 11°-16°C în Kathmandu. Câmpia Terai, o câmpie mlăștinoasă, are climă tropicală. Plouă din iunie până în octombrie; este rece din octombrie până în aprilie; cald din aprilie până în iunie. Precipitațiile 1.500-2.000 mm/an, dar și 2.500-3.800 pe colinele din E. **Floră și faună:** Vegetația foarte diversă de la junglă (păduri tropicale și subtropicale) cu păduri veșnic verzi, la păduri de foioase și de conifere (în zona temperată) ce constituie 30% din terit. și pășuni alpine. De la 4.500-5.000 încep zăpezile veșnice. Clima musonică determină pe podișuri creșterea unei vegetații de savană. Fauna variată, cuprinde: elefanți, tigri, leoparzi de zăpadă, mufloni, maimuțe, crocodili, rinoceri. **Populația:** nepaleză este formată din tibetano-mongoli și indieni gorkha. Concentrarea pop. în zona centrală, Kathmandu, unde densitatea este extremă localnici și turiști care vin să viziteze cele peste 2500 de temple și sanctuare; în bazinul Gangelui. Rata natalității este de 40‰; a mortalității de 15‰. Pop. urbană 10%. **Resurse și economie:** Ramura principală este agric. (creșterea animalelor) și cultura cerealelor: orez, grâu, porumb, trestie de zahăr, iută, cartofi, fructe, ceai, tutun. Animale: bovine, bubaline, oi, capre. Manufactură; covoare; ceramică, hârtie; ciment. Resurse minerale: cărbune, cupru, grafit. Exportă: hidroenergie, lemn, ierburi medicinale, produse agricole, animale, piei, blănuri. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. **Orașe:** Patan, Bhadgaon, Pakhara, Garkhar, Gangtok, Dhankuta Rukumkot. **Istoria:** N. era locuit de triburi mongole până în sec. XIV, când gorkha și alte pop. din Himalaya migrează spre regiune aducând hinduismul. În sec. XV existau principate independente. În 1768 sunt cucerite și reunite de triburile gorkha, care invadează Tibetul și care întemeiază o dinastie aflată la conducere și astăzi; sunt înlăturați de chinezi în 1793 și N. Rămâne sub suzeranitate chineză; în 1815 încheie un tratat de protectorat cu Marea Britanie. În 1923 N. obține independența și Marea Britanie o recunoaște. Din 1951 devine o monarhie constituțională și se alătură Națiunilor Unite în 1955. Din 1990 se formează partide politice. În 1992 primele alegeri legislative multipartite. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, potrivit Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de rege și de parlament (Consiliul

Național și Camera Reprezentanților); cea executivă de un cabinet numit de rege la propunerea Camerei Reprezentanților. Multipartitism.

Nicaragua

Denumirea oficială: Republica Nicaragua

Capitala: Managua (900.000 loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 148.000 km²

Locuitori: 4,58 mil. (31 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, protestantism

Moneda: cordoba oro

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 15 septembrie

Geografie: N. este așezată în America Centrală istmică. Limite: Honduras (N), M. Caraibelor (E), Costa Rica (S), Oc. Pacific (V). **G. fizică:** N. este cel mai întins stat din America centrală; are în centru un podiș înalt de 1.500-2.100 m. Cordillera Central-Americană împarte terit. în două regiuni. La NV, un lanț de vulcani dintre care unii sunt activi, străbat o câmpie fertilă. Câmpia litoralului atlantic sau Coasta Țânțarilor (Costa de Mosquitos) este joasă, mlăștinoasă, acoperită de vegetație deasă tropicală. Ape: Escondido (240 km); Rio San Juan (160 km). În vest, o vale largă cu lacuri: Managua (1.800 km²) și Nicaragua (7.125 km²), separată de Oc. Pacific printr-un lanț de coline vulcanice. Cutremurele puternice au distrus de două ori orașul Managua; în 1972, 10.000 de morți. **Clima:** este tropicală, nuanțată după relief (înălțime). Temp. medie anuală în câmpia joasă: 27°C-30°C; la 900 m alt.: 21°C-24°C. Precipitații: în Costa de Mosquito: 6.580 mm/an; (în podișul central: 2.030 mm/an; în interiorul terit.: 1.270 mm/an. **Populația:** este formată din: metiși 71%, europeni 15%, africani 9%, indieni 5%. Concentrarea max. a pop. în jumătatea vestică a terit. (peste 200 loc./km²). Rata natalității: 36,6‰; a mortalității: 6‰. Rata pop. urbane: 62%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric.; se cultivă: bumbac, orez, cafea, trestie de zahăr, fructe, sorg, porumb, fasole. Alte resurse: lemn de mahon, cedru, polisandru. Creșterea bovinelor. Res. min.: aur, argint, cupru. Ind. prea puțin diversificată: textilă, rafinarea zahărului, ulei vegetal, cafea, săpun, ciment. Exportă: bumbac, cafea; aur, lemn, semințe de bumbac, orez, bovine. Importă: motoare, produse alimentare, chimicale, vehicule, fier și oțel. Energia electrică este obținută prin hidrocentrale și centrale geotermice. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule. Aeroport la Managua. **Orașe:** Leon, Granada, Masaya, Chinandega, Corinto (port la Pacific). Există Universități la Leon și Managua. **Istoria:** Când în 1502 Columb a descoperit coastele occidentale ale N., erau populate de indieni (în timpul celei de a patra călătorii). În 1522 și 1523 N. este cucerită de spanioli și inclusă în Căpitănia Generală a Guatemalei. În 1821 își proclamă independența; în 1822-1823 este inclusă în Imp. Mexican. Din 1823-1838 face parte din Provinciile Unite ale Americii Centrale. În 1838 se proclamă suverană. Între 1912-1933 o perioadă de confuzie și frământări care conduc la intervenția trupelor nord-americane. În al doilea război mondial luptă împotriva Axei alături de SUA (1945). Din 1937 puterea politică este deținută de gen. Somoza; după asasinarea lui în 1956, puterea e preluată de cei doi fii ai săi care instituie o dictatură. În 1961, Frontul Sandinist de Eliberare înlătură dictatura și preia puterea (Jose Daniel Ortega Saavedra) sprijinit de Cuba și de URSS, având o orientare marxistă. Se instituie un control puternic al statului asupra vieții econ. și social-politice după reforme agrare radicale și naționalizări ale companiilor străine. Opoziția („contras”) la acest mod de guvernare are sprijinul SUA; izbucnește războiul civil. În 1987-1989, N. semnează, împreună cu Costa Rica, Guatemala, Honduras și Salvador, un acord vizând restabilirea păcii în America Centrală. În 1991, candidata opoziției, Violeta Chamorro este aleasă

președintă a republicii, punând în practică o politică de reconciliere cu sandiniștii. Această politică va provoca tensiuni grave în coaliția care a adus-o la putere pe președintă. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1987. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Președintele este șeful statului și al guvernului. Multipartitism.

Niger

Denumirea oficială: Republica Niger

Capitala: Niamey (400.000 loc.)

Limba oficială: franceza; limbă vorbită: haussa

Suprafața: 1.267.000 km²

Locuitori: 9,46 mil.

Religia: islamism 85%, animism 14%, creștinism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 decembrie

Geografia: N. este așezat în Africa vestică, la 800 km de mare, Limite: Algeria (NV), Liberia (N), Ciad (E), Nigeria, Benin (S), Burkina Fasso (SV), Mali (V). **G. fizică:** Două treimi din terit. sunt ocupate de Sahara. N. este ca o enclavă, dominată în N și NE de platouri (cca. 250 m alt.) având la S, marele erg Tenere și, la E, marele erg Bilma (regiuni cu dune de nisip). În centru-nord se află Masivul Air (1798 m). La granița de NE, Munții Tibesti (cca. 3000 m alt.), cea mai mare parte pe teritoriul Ciadului. Apa cea mai importantă, parțial navigabilă, este fluviul Niger (4160 km), al treilea ca lungime din Africa, după Congo și Nil. Cel mai mare afluent: Benue. Există și cursuri de apă nepermanente. **Clima:** este tropical-deșertică în N și NE, cu precipitații de 25-70 mm/an. În Sahel (zonă semiaridă) precipitațiile sunt de cca. 180 mm/an, mai bogate pe valea Nigerului. Temperatura medie anuală este de 29°C. **Floră și faună:** Vegetație predominant xerofită; discontinue în Sahara. Păduri de-a lungul Nigerului (2% din teritoriu), savană în S. Pășuni pe podisuri, vegetație de stepă în Sahel. **Populația:** negri sudanezi (hausa, fulbe, djerma), tuaregi, berberi, europeni. Concentrare maximă (peste 3/4) de-a lungul Nigerului; în rest, sub 1 loc./km². Rata natalității: 50‰; mortalitatea: 17‰. Rata pop. urbane: 22%. **Resurse și economie:** Econ. se bazează în cea mai mare parte pe creșterea animalelor: bovine, ovine, caprine; pășunatul nerațional duce la extinderea deșertului. Resurse minerale: uraniu (export), fosfați, cărbuni, minereu de fier. Lipsind căile ferate, valorificarea acestor bogății este periclitată. Industrie prelucrătoare de: carne, textile, ulei de arahide. **Transporturi și comunicații:** Fiind țară semideșertică, are puține șosele. Vehicule. Aeroport la Niamey. **Orașe:** Zinder, Maradi, Tahoura, toate în S. **Istoria:** N. este locuit din timpuri străvechi. Berberii vin pe drumurile transsahariene, împing spre S populațiile sedentare sau se amestecă cu ele. În sec. VII d. Hr. imperiul Șonhai este islamizat; în sec. X are capitala Gao. În 1591 este distrus de marocani. În sec. XVII-XIX tuaregii și peulii controlează țara. În 1897, pătrunderea francezilor; primele porturi pe Niger. În 1922 rezistența tuaregilor este înfrântă, N. devine colonie în cadrul Africii Occidentale Franceze. În 1958 obține autonomia, în cadrul Comunității Franceze; în 1960, independența, devenind republică. În 1974, lovitură de stat militară. Din 1990, sub presiunea populară, se trece la un regim pluripartit. Revolta tuaregilor; starea economico-socială catastrofală. În 1992 este adoptată prin referendum o nouă Constituție. În 1993, alegeri prezidențiale; se introduce monedă proprie. În 1994, Rep. Africa de Sud îi retrocedează enclava Walvrs Bay. **Statul:** este republică prezidențială conform Constituției din 1987 și 1992. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet ales și numit de președinte. Multipartitism.

Nigeria

Denumirea oficială: Republica Federală Nigeria

Capitala: Abuja (vechea capitală: Lagos) (250.000 loc.)

Limba oficială: engleza; vorbită, hausa

Suprafața: 924.000 km²

Locuitori: 115 mil. (124 loc./km²)

Religia: islamism 48%, creștinism 42%, animism

Moneda: naira

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 octombrie

Geografia: N. este așezată pe coasta vestică a Africii tropicale, la golful Guineea. Limite: Benin (V), Niger (N), Ciad (NE), Camerun (E și SE), Oc. Atlantic (S). **G. fizică:** Câmpia de pe coasta Oc. Atlantic, lungă de 800 km, se întinde în interior pe 96 km; este mlăștinoasă și secționată de multe râuri care se varsă în golf. După ce traversează teritoriul și se unește cu Benue, Nigerul formează la vărsare o deltă. Platoul Central (450-1500 m) spre N coboară vălurit; în E; la granița cu Camerunul, are alt. de peste 2000 m. **Clima:** este tropicală, foarte umedă în S, uscată în N. Temperatura medie anuală este de 22°C-31°C, pe coastă, și 19°C-34°C în N. Precipitațiile sunt de 1500 mm/an în N, 2030 mm/an în zona pădurilor și 3000 mm/an pe coastă. Anotimpul ploios: aprilie-septembrie în N; martie-noiembrie în S. **Floră și faună:** În sudul umed natura este luxuriantă (multe plantații), în nordul uscat predomină savana, iar în est și vest, savana în care își croiesc drum păduri umede. În delta Nigerului cresc mangrove. **Populația:** N. este țara cea mai populată din Africa și un adevărat mozaic de grupe etnice: în N, hausa și fulani (musulmani, în mare parte agricultori), în E, ibo, în V, yoruba. Peste 50% din pop. activă lucrează în agric. Rata natalității: 42,3‰; a mortalității: 13,9‰. Rata pop. urbane: 38%. **Resurse și economie:** Bogăția cea mai importantă este petrolul (locul 1 în Africa la producție) care constituie peste 90% din export; cauciuc, lemn (mahon); mei, sorg, manioc, batate, orez, porumb, arahide de pământ, tutun; caprine, ovine, bovine. Resurse minerale: cositor, cărbune, fier, cupru, zinc, plumb; textile; ciment; fructe, produse alimentare. **Transporturi și comunicații:** șosele, drumuri secundare; autovehicule. Sistem feroviar. Flotă comercială. Porturi: Port Harcourt, Lagos, Calabar. **Orașe:** Lagos, Ibadan, Ogbomosho, Abeokuta (SV), Aba (S), Kano (N). **Istoria:** Din sec. IX î. Hr până în sec. II d. Hr. se răspândește civilizația Nok; în sec. VII-XI grupurile etnice se așează pe locurile actuale. În sec. XI-XVI se organizează în N statele islamizate: Kanem, Kanern-Bornou; în S, regatele Oyo și Benin, care intră în contact cu portughezii din 1846. În 1553, britanicii le distrug portughezilor vasele și își asigură monopolul negoțului cu sclavi în regiune. În sec. XVII-XIX; musulmanii din N constituie un imperiu în jurul lui Sokoto. În 1851, britanicii ocupă Lagosul. În 1879 ia naștere Compania regală africană care devine Compania regală nigeriană, cu ajutorul căreia britanicii penetrează în administrarea unui teritoriu din ce în ce mai întins. În 1914 se creează Colonia și Protectoratul Nigeriei, cuprinzând nordul; sudul și Camerunul. În 1951 colonia are un guvern reprezentativ; în 1954 este promulgată o Constituție federală. În 1960 N. accede la independență. În 1963 adoptă o Constituție republicană și hotărăște să rămână în Commonwealth. Lovitura de stat din 1966 impune în fruntea statului un ibo. Acesta este asasinat. Încep ciocnirile etnice. Între 1967-1970 are loc secesiunea regiunii de SE, unde sunt majoritari ibo, care declanșează războiul din Biafra (un milion de victime). După o scurtă perioadă de democrație, se succed lovituri de stat militare. Procesul de tranziție început în 1989, care trebuia să aducă o putere civilă, este suspendat. În 1993, alegeri prezidențiale anulate de militari; lovitură

de stat militară. Partidele sunt interzise. Tensiunile sociale persistă. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1983. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Consiliul de Conducere al Forțelor Armate și de Consiliul Național de Stat; cea executivă de Consiliul Național de Miniștri numit și condus de președinte.

Norvegia

Denumirea oficială: Regatul Norvegiei

Capitala: Oslo (460.000 loc.)

Limba oficială: norvegiana

Suprafața: 325.000 km²

Locuitori: 4,35 mil. (13 loc./km²)

Religia: protestantism evanghelic-luteran (religie de stat) 88%; catolicism

Moneda: coroana norvegiană

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: N. este așezată în Europa de nord-vest, în Pen. Scandinavă. Limite; M. Barents (N), Rusia, Finlanda (NE), Suedia (E), M. Nordului (S), M. Norvegiei (V). În componența N. intră și arh. Svalbard. Pe terit. său se află cel mai nordic punct european: Capul Nord. **G. fizică:** N. este situată în V Pen. Scandinave, fiind despărțită de Suedia printr-o graniță sinuoasă, de-a lungul zonei muntoase, de cca. 1.000 km. Are țărmuri crestate de fiorduri adânci (Țara Fiordurilor): Oslo Fiord, Sogne Fiord, Hardanger Fiord ș.a. Este o țară muntoasă; în nord se află platouri (Finnmark, sub 700 m alt.) cu masive izolate și Kjolen. Cea mai mare parte a terit. este ocupată de munți foarte vechi. Lanțul Alpilor Scandinavi, cei mai înalți sunt în partea central-sudică: Jotunheimen (Galdhopiggen, 2.468 m). Platouri sterpe (Hardangervidda), lacuri și câmpii înghețate despart lanțurile muntoase (în N terit. se află cea mai întinsă suprafață ocupată de ghețari din Europa). Apele sunt numeroase, scurte, au un bogat potențial hidroenergetic, cu cascade și lacuri. În S țării, o fâșie îngustă de câmpie litorală cu fiorduri (Oslo), care ocupă 3% din terit. **Clima:** este temperat-oceanică pe coastă, fiind scăldată de curentul cald Gulf Stream; apele nu îngheață. În interiorul țării clima este temperat-continentală; cu ierni lungi și aspre; cu veri scurte și calde și cu precipitații reduse. Ghețurile încep de la 1.000-1.500 m alt. și se mențin tot timpul anului. În N, climă subpolară. Temp. medie anuală este de 2°C în ianuarie și 14°C în iulie (Bergen); -4°C și 17°C (Oslo); -4°C și 11°C (Tromsø). În valea Glomma (SE, la 600 m) -10°C și 11°C. Precipitații în extremul nord 400 mm/an, pe coastă 1.000-1.520 mm/an; la Bergen (în S) 2.160 mm/an; în Sogne Fiord 2.540 mm/an. **Floră și faună:** O mare parte a terit. e neroditoare (74%); 23% ocupă pădurile, îndeosebi de conifere, pe podișurile și câmpiile din S. Fauna specifică Pen. Scandinave: lupul, vulpea, elanul, hermelina, numeroase păsări; pești; balene. **Populația:** este formată în majoritate din norvegieni; în N, laponii. Concentrarea max. a pop. (care în general e redusă) în sudul țării, în zona de coastă. Rata natalității este de 14‰; a mortalității de 10,3‰. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** N. este o țară cu econ. dezvoltată, cu un bogat potențial hidroenergetic; ocupă primul loc pe glob la prod. de energie electrică pe bază de hidroenergie; ind. diversificată: chimică, electro-metalurgică, siderurgică, a cuprului, a aluminiului; constr. de nave, rafinarea petrolului, prelucrarea peștelui (heringi). Foarte dezvoltate: serviciile (transportul, comerțul). Resurse de petrol și gaze naturale din M. Nordului (printre primele locuri în Europa), pentru consumul intern și export. Importă cărbuni, bauxită, produse alimentare. Norvegia are o mare flotă petrolieră (10% din cea a lumii). Agric. se bazează pe creșterea animalelor (bovine, ovine) pentru lapte în special. **Transporturi și comunicații:** N. are o mare flotă comercială maritimă; căile ferate aproape în întregime electrificate. Aeroport la Oslo. **Orașe:** Bergen, Stavanger, Trondheim, Norvik. Există 4 universități, dintre care Oslo (1811) este cea mai veche. **Istoria:** Regele Harold I unifică triburile germanice de pe terit. N. (în jurul anului 900 d. Hr.), În sec. VIII-XI vikingii se aventurează pentru a face colonii spre ins. britanice, imperiul carolingian, până în Groenlanda, Mediterana și America de Nord. În jurul anului 1000, sub regele Olav I aduce convertirea la creștinism, operă continuată de Olav II (Sfântul Olav), care moare în bătălia cu

danezii (1016). Sec. XII - biserica dă monarhiei norvegiene autoritate spirituală. În sec. XIII negustorii Ligii Hanseatice dețin supremația econ. în țară. În 1319-1343 Suedia este unită cu Norvegia. Între 1349-1350, jumătate din pop. moare de ciuma neagră. Prin Uniunea de la Kalmar (1397) N. este unită cu Danemarca care în următoarele secole îi impune N. luteranismul, limba și legile daneze. Din 1814, prin Tratatul de la Kiel, N. este cedată Suediei; N. denunță acest acord, dar invazia suedeză o obligă să îl accepte. Din 1319-1905, când uniunea personală norvegiano-suedeză este dizolvată, N. nu mai este un stat independent, deși își păstrează identitatea în cadrul statelor cu care creează uniunea personală. După 1814, N. obține o Constituție proprie, cu o adunare (Storting), fiecare stat constituind un regat autonom, sub autoritatea aceluiși rege. În 1884, șeful rezistenței naționale obține un regim parlamentar, iar în 1898, este instituit votul universal. În 1905, după un plebiscit decis de Adunare (Storting) se produce desprinderea de Suedia. Norvegia își alege un prinț danez care devine rege sub numele de Haakon VII. În primul război mondial rămâne neutră. Rapid, țara devine o democrație. Între 1940-1945, germanii ocupă Norvegia; regele și guvernul se refugiază la Londra; un fascist norvegian (Quisling) ia puterea la Oslo. În 1956 devine membru al AELS. În 1965-1970, o coaliție grupând conservatori, liberali și agrarieni, vine la putere. În 1972, prin referendum, Norvegia respinge intrarea în Piața Comună. În 1992, Harol V succede la tron tatălui său Olav V. Politica este dominată de laburiști și conservatori care alternează la putere. În 1991 Norvegia depune cererea de adeziune la CEE. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform Constituției din 1814. Conform principiului „regele domnește dar nu guvernează”, monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului dar un rol important în viața publică, el simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Storting) compus din Camera Superioară și Inferioară (mandat pe 4 ani); cea executivă de rege și de un cabinet (Consiliul de Stat), numit ca rezultat alegerilor legislative. Multipartitism.

Noua Zeelandă

Denumirea oficială: Noua Zeelandă

Capitala: Wellington (135.000 loc.)

Limba oficială: engleza și uzuală: maori

Suprafața: 270.000 km²

Locuitori: 3,5 mil. (13 loc./km²)

Religia: protestantism, catolicism 12%; religii locale

Moneda: dolarul neozeelandez

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 6 februarie

Geografie: N. Z. face parte din Oceania și este așezată la 2000 km SE de Australia, în SV Oc. Pacific, în emisfera australă. **G. fizică:** N. Z. este formată din 2 insule mari: Insula Sudică și Insula Nordică și din alte câteva mai mici; insulele Stewart, Chatham; Anckland, Campbell, Antipodes, Bounty, iar în N Ins. Kermadec (30° lat. sudică). În Insula Sudică se întind Alpii Sudici, (vf. Cook, 3764 m alt. max.). În E acestui lanț muntos se întinde Câmpia Canterbury. Țărmlul Insulei Sudice este marcat de fiorduri; în S, lacuri glaciare. Insula Nordică este un podiș vulcanic (365-600 m) dominat de conuri vulcanice active (Ruapehu, 2797 m alt.; Ngauruhoe, 2291 m alt.) și inactive (Egmont, 2518 m alt.). Aici se găsesc peșteri, gheizere, lacuri vulcanice. Zona înconjurătoare de coastă constă în pășuni. În N se continuă cu dealuri. Râurile sunt scurte, într-o rețea bogată. **Clima:** este temperat oceanică, umedă și cu anotimpuri blânde. Temp. medie anuală este în iulie și ianuarie de 11°C și 19°C (Auckland); 8°C și 16°C (Wellington); 4°C și 15°C (Dunedin). Precipitațiile: Insula Sudică: în centru, 330 mm/an; în Auckland, 1140 mm/an; în Dunedin 940 mm/an; în Hokitika (Insula Sudică, în V) 2900 mm/an; în Alpii Suici; 6350 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile de conifere (de pin) în V Insulei Sudice și de foioase ocupă cca. 25% din terit. (în SV Insulei Sudice există păduri umede). Pășunile și fânețele ocupă cca. 50% din terit. Fauna specifică celor două asociații vegetale. Zone ocrotite. **Populația:** este formată din europeni 83%; maori (indigeni) 12%, majoritatea în Insula Nordică; polinezieni, chinezi, indieni. Concentrarea max. a pop. în Insula Nordică, mai ales în zona capitalei; în Insula Sudică în Câmpia Canterbury. Rata natalității: 18‰, a mortalității: 8‰. Pop. urbană: 84%. **Resurse și economie:** Economia N. Z. se bazează pe creșterea animalelor (oi, în special, cornute mari, porci), valorificând atât pentru export cât și pentru industria internă (alimentară, textilă) produsele lactate, carnea și lâna. Agr. mecanizată are tradiție în cultura: cerealelor, cartofului, pomilor fructiferi. Resurse: minerale: cărbune, gaze naturale, fier, zăcămintele neimportante și din alte minerale; material de construcție. Hidroelectricitate. Importă: petrol, hârtie, cupru, cauciuc; fiind dependentă de importul de petrol, după 1974 a cunoscut mari dificultăți. A renunțat la protecționism, în favoarea liberalismului economic. După intrarea Marii Britanii în CEE, N. Z. a fost nevoită să-și diversifice activitatea și să caute debușuri în Asia, în special în Japonia. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule; flotă comercială. Aeropoturi la: Wellington, Christchurch, Auckland. **Orașe:** Auckland (port), Christchurch, Manukau, Dunedin (port), Hamilton; Tauranga, Littelton (port); Napier. Există 6 Universități. **Istoria:** N. Z. era locuită de triburi maori din Polinezia în sec. XII-XIV. În 1642 este descoperită de navigatorul olandez Abel Tasman, care a numit acest terit. Noua Zeelandă (Nieu Zeeland), apoi este cercetată de expediția lui Cook. Se stabilesc contoare comerciale, baze pentru vânătoreala de balene către sfârșitul sec. XVIII. În 1814, misionari catolici și protestanți evanghelizează țara. În 1840, Marea Britanie începe să colonizeze terit.; se semnează Tratatul de la Waitangi cu șeful

maorilor și țara. devine o colonie cu autonomie internă. Urmează seria de „războaie ale maorilor” împotriva britanicilor, care au dus o politică brutală. Ei luptă pentru pământ și libertate. Reforme politice importante (1891-1914) printre care votul universal (dreptul la vot al femeilor, în 1893, pentru prima oară în lume). În 1907, N. Z. devine dominion britanic, iar în 1931, membră a Commonwealth-ului. N. Z. a luptat în cele două răzb. mondiale alături de Marea Britanie cu câte un corp expediționar de cca. 100.000 și respectiv 140.000 de militari. În 1951, N. Z. semnează Pactul ANZUS (un pact defensiv semnat între Australia, N. Z. și SUA). În epoca postbelică se dezvoltă viața democratică, cele două partide (Laburist și Național) alternând la putere. Între 1951-71, N. Z. sprijină politica americană în SE asiatic și trimite trupe în Coreea și Vietnam. În 1972 stabilește legături diplomatice cu Republica Populară Chineză. Din 1974, anul intrării Marii Britanii în CEE (și acordarea politicii ei economice cu a „Pieței Comune”), N. Z. este nevoită să își diversifice activitatea economică și să caute debușeuri în Asia, în special în Japonia. Din 1980, N. Z. se află în fruntea mișcării anti-nucleare în Pacificul de Sud. În 1985 este suspendată participarea sa la ANZUS. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Actului Constituțional din 1907; regina Marii Britanii este șeful statului, fiind reprezentată de un guvernator general. Puterea legislativă este exercitată de Camera Reprezentanților; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Camera Reprezentanților. Multipartitism.

Olanda

Denumirea oficială: Regatul Țărilor de Jos

Capitala: Amsterdam (oficial sediul puterii publice) (1 mil. loc.) și Haga (de facto) (685.000 loc.)

Limba oficială: olandeza

Suprafața: 34.000 km²

Locuitori: 15,6 mil. (459 loc./ km²)

Religia: catolicism 35%; protestantism 30%; islamism

Moneda: guldenul

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: O. este așezată în Europa ,de Vest, pe coasta Mării Nordului. Limite: Germania (V), Belgia (S), M. Nordului (V și N). **G. fizică:** O. este Regatul Țărilor de jos cuprinde o mare parte a Câmpiei Europei Occidentale. Este „țara polderelor” (terenuri obținute prin secarea apei), care are sub nivelul mării 27% din terit. (nordul reg. IJsselmeer). O parte din coastă și din fostul Zuider Zee (golf) sunt transformate în poldere. Digurile sunt construite solid, să reziste celor mai puternice furtuni. Terit. O. este împânzită de canale care au cursul apei deasupra nivelului general al câmpiei. Multe râuri au ecluze care se închid și deschid regularizând cursul apelor în timpul mareelor. În N există un teren cu depresiuni mlăștinoase și cu morene, urmare a glaciațiunii cuaternare. În interior, terit. este mai înalt (peste 90 m): dealurile din împrejurimile Rinului, Maas și delta Scheldt (peste 300 m). În S, podișul calcaros Limburg, are 321 m alt. Cele 3 ape: Rhin, Maas și Scheldt sunt navigabile și se varsă în M. Nordului prin estuare. **Clima:** este temperat-oceanică, dulce și umedă, cu vânturi permanente (mori de vânt). Temp. medie anuală este de 1°C în NE și 30°C în SV în luna ianuarie; 16°C în NV și 17°C în SE în iulie. Precipitațiile sunt de 690-780 mm/an, aduse de vântul din V. **Floră și faună:** Pădurile reprezintă 9% din teritoriu (în E); păduri de foioase (fag și stejar); turbării și parcuri naționale pentru preservarea florei și faunei; vegetația halofilă și arenicolă; fauna: păsări de apă (bâtlanul purpuriu, cormoranul, lopătarul etc.). Se mai numește „țara lalelelor”. **Populația:** O. are o pop. omogenă (olandezi), care vorbește o limbă germanică. Densitatea loc./km² este printre cele mai ridicate din lume. Există peste 600.000 de imigranți (turci, marocani, germani, britanici, belgieni, spanioli) și aprox. 150.000 de loc. originari din fostele colonii. Concentrarea max. a pop. în partea vestică. Natalitatea: 12,3‰; mortalitatea: 8,8‰. Rata pop. urbane: 89%. **Resurse și economie:** O. este o țară cu o economie dezvoltată. Un rol important îl joacă comerțul internațional, transportul maritim, serviciile în general; portul Rotterdam este cel mai mare din lume și prin el trec toate mărfurile CEE transportate pe mare. Are o ind. diversificată și o tehnologie de vârf: petrochimie, electronică, nave, avioane, oțel, textilă, alimentară (Olanda este un mare exportator de lapte, produse lactate, ouă, carne de porc); autovehicule, șlefuirea diamantelor (Amsterdam); conserve de pește, bere, țigări, confecții (orașe industriale; Amsterdam, Haarlem, Haga, Rotterdam, Eindhoven-Breda, Tilburg ș.a.). Agric. este intensivă: creșterea animalelor (bovine, porcine); se cultivă: cartofi, sfeclă de zahăr, grâu. Este dezvoltată horticultura; pescuitul. Resurse bogate de gaze naturale la M. Nordului (a IV-a pe glob). Importă petrol, minereuri. Un rol important îl joacă companiile transnaționale: Shell, Philips ș.a.). **Transporturi și comunicații:** rețea densă de căi ferate și șosele moderne. Transport fluvial , i maritim; flotă comercială maritimă foarte dezvoltată. Aeroport la Amsterdam. **Orașe:** Amsterdam (capitala constituțională a țării); Rotterdam (cel mai mare port al lumii); Haga (reședința regală și administrativă); Utrecht, Eindhoven.(Uzinele Philips). Există 8 universități; cea mai veche fiind Leyden (1575) și Groningen (1614). **Istoria:** În antichitate O. era locuită de batavi și frizi; care sunt cucerii de romani în sec. I î. Hr.; în epoca

migrațiilor trec sub stăpânirea francilor sec. V-VIII; din sec. IX terit. face parte din Lotharingia, din sec. X terit. ei fiind integrat imperiului romano-german. Fărămițarea feudală specifică epocii.. Terit. este unificat sub denumirea de Țările de jos sub ducii Burgundiei (sec. XV) apoi trec sub dominația Habsburgică (14 07) și a Spaniei (1555), cuprinzând: Belgia, Luxemburg și NE Franței, Olanda și Zeelanda. În sec. XVI acestea două din urmă erau reg. prospere și protestante: ele se ridică împotriva stăpânirii spaniole (1568); Wilhelm Taciturnul conduce provinciile nordice către obținerea independenței (1581); „cele din sud rămân sub dominația Spaniei și după anul încheierii Păcii Westfalice (1648), prin care Republica Provinciilor Unite este recunoscută pe plan european ca stat independent. În sec. XVII O. devine o mare forță comercială a continentului (sec. XIV mai poartă și numele de „secolul olandez”); colonizează Indiile de Est, sudul Africii și America de Nord și de Sud; este o putere maritimă de frunte și centru de cultură. În 1795-1814 este ocupată de Franța. După 1815, Congresul de la Viena, din terit. vechilor Țări de Jos (Olanda și Belgia) și ale marelui Ducat de Luxemburg, se constituie un regat. Wilhelm de Orania devine Wilhelm I, regele Țărilor de Jos Unite și dă supușilor săi o constituție. Dar Uniunea belgo-olandeză se lovește de multe contradicții: în 1830 Belgia se revoltă și își dobândește independența, recunoscută de Wilhelm I în 1839. În 1848 se dă o nouă-constituție, bazată pe modul de scrutin cenșitar pentru cele două camere. În 1851 se permite catolicilor să se integreze în viața politică a țării. În 1862 se instaurează liberul schimb, ceea ce favorizează economia. În primul război mondial se menține neutralitatea. În 1917 este introdus votul universal și votul femeilor (1918). În al doilea război mondial Olanda este ocupată de germani (1940-1945). După război, o rapidă refacere econ., deși imperiul său colonial se prăbușește, în 1949 Indonezia devine independentă; intră în ONU (1945); crearea Beneluxului în 1947 (uniune vamală cu Belgia și Luxemburgul); în NATO (1949). În CEE în 1957. Din 1982 conduce creștin-democrația, (coaliție guvernamentală centru-dreapta; după 1989 centru-stânga. Stat cu puternică vocație europeană. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, regim parlamentar, conform Constituției din 1983. Potrivit principiului „regele domnește dar nu guvernează”, monarhul are un rol extrem de discret în viața politică a statului, dar un rol important în viața publică, el simbolizând unitatea statului și a națiunii. Puterea legislativă este exercitată de regină și de Statele Generale (parlament bicameral); mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de un cabinet format în urma alegerilor legislative. Multipartitism.

Oman

Denumirea oficială: Sultanatul Oman

Capitala: Masqat/Muscat (30.000 loc.)

Limba oficială: araba, uzuală: engleza

Suprafața: 212.000 km²

Locuitori: 2,25 mil. (11 loc./km²)

Religia: islamism

Moneda: riyalul omani

Forma de guvernământ: monarhie (sultanat)

Ziua națională: 18 noiembrie

Geografie: O. este așezat în Asia de Sud-Vest, în extremul sud-estic al Pen. Arabia, în Golful Oman și Marea Arabiei. **G. fizică:** Câmpiile de coastă sunt foarte înguste, încât lanțul muntos pare că se înalță brusc din mare, cu excepția zonei la V de Masqat. Munții Jebel Akhdar (3.107 m) în SE, se află în fața unei strâmte câmpii nisipoase de coastă, care urcă în trepte spre podișul deșertic Wadi Sama'il, din centrul terit. În SV, Munții Qarah, un adevărat adăpost pentru oazele din Pod. Dhofar, puțin fertil. În N, Marele Deșert de Nisip, Rub'al Khali, lipsit de precipitații și nelocuit este separat de câmpia fertilă de coastă prin Munții Hajar. Tot O. îi aparține și vf. Pen. Musandam (alt. max. 2.280 m), în S Strâmtoarii Ormuz, terit. ca o enclavă în Emiratele Arabe Unite. **Clima:** este tropical-deșertică, deosebit de aridă, cu temp. medii anuale de 21°C în ianuarie și 32°C în iulie, în zona Musqat și mai temperate în oaza Nazwah. Precipitațiile sunt de 80-200 mm/an de-a lungul coastei; mai multe în munte.

Floră și faună: Vegetație de deșert (xerofită): ierburi țepoase sau absentă. În oaze: curmali, diferiți palmieri. Faună foarte săracă: pești. **Populația:** este formată din arabi; concentrarea max. fiind în zona nordică, a capitalei, și în câmpia de la S de Masqat, cca. 1/2 din pop. trăiește în oaze sau este nomadă. Rata natalității: 41‰; a mortalității: 4,3‰. Pop. urbană: 13%. **Transporturi și comunicații:** Șosele care leagă O. prin Emiratele Arabe Unite, cu Qatarul și Arabia Saudită. Transport naval. **Orașe:** (porturi) Matrah, Murbat, Sohar, Kaburah, Sur. **Istoria:** În sec. VII d. Hr. Otnan este înglobat în Califatul Arab. Între 1588 și 1650 coasta Omanului este dominată de portughezi. Din sec. XVII-XIX sultanii O. domnesc peste un imperiu maritim, în detrimentul Portugaliei, și al cărui centru (unde avea și capitala) era Zanzibru. După 1856 statul slăbește, Zanzibarul se declară sultanat independent și imperiul se destramă, O. devenind în 1891 protectorat britanic. În 1970, la ocuparea tronului de către sultanul Qaboos bin Said, Sultanatul Masqat și Oman se va numi Sultanatul Oman; noul suveran va trece la modernizarea țării. **Statul:** Monarhie absolută, sultanat ereditar. Sultanul domnește conform dreptului islamic (Sharia), în tradiția țărilor arabe. Puterile legislativă și executivă sunt exercitate de sultan, asistat de o Adunare Consultativă și de un cabinet condus de suveran. Nu există partide politice.

Pakistan

Denumirea oficială: Republica Islamică Pakistan

Capitala: Islamabad (340.000 loc.)

Limba oficială: urdu, vorbită: engleza, punjabi, sindhi, pushtu, baluchi

Suprafața: 803.000 km²

Locuitori: 144 mil. loc.; (180 loc./ km²)

Religia: islamism 97%; hinduism 2%, creștinism

Moneda: rupia pakistaneză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 23 martie

Geografie: P. este așezat în Asia de Sud, în bazinul fl. Indus. Limite: Afganistan (NV), China (N), India (E), M. Arabiei (S), Iran (V). **G. fizică:** Zona Himalayei se prelungește în P. prin Munții Hindukush cu vf. Tirich Mir (7.700 m) în N. În V, Belucistanul, o prelungire a marelui platou iranian ce se continuă în P. sub forma unor podișuri și înălțimi semiaride, cu alt. de 3.000 m. În E, valea fl. Indus, o câmpie sub 200 m. În E, o parte din Deșertul Thar pe care îl împarte cu India. Indusul (3.180 km) are un bazin fluvial important pentru irigații. Afluenții Indusului izvorăsc din Himalaya: Sutlej, Chenab, Jelub, Beas, Rabi. Zonă denumită Pundjab. În S, unde se varsă Indusul, se formează o deltă întinsă, numită Sind. Rețeaua fluvială se completează cu o rețea fluvială de canale de irigare, printre cele mai vechi și mai întinse din lume. **Clima:** tropicală aridă. Temp. medie anuală 26°C și 4°C pe platouri; 31°C și 17°C pe câmpie. Precipitațiile: 250 mm/an la Qetta; 510 mm/an în câmpie; 1.020 mm/an în munți. **Floră și faună:** Păduri cca. 3%; mai ales în munții din N; vegetație stepică pe valea Indusului; vegetație xerofită în deșert. **Populația:** Pop. este formată din pakistanezi (indo-arieni); punjabi, urdu, sindhi, pushtu, baluchi. Concentrarea pop. în câmpia fertilă a fl. Indus și în partea de E a bazinului său. Rata natalității: 37‰; a mortalității: 7,8‰. Pop. urbană: 34%. **Resurse și economie:** Econ. în curs de dezvoltare, bazată pe agric. intens irigată în Câmpia Indusului. Se cultivă: grâu, orez, mei, orz, bumbac (export), iută, in, ricin, ceai, semințe oleaginoase, susan. Creșterea animalelor: bovine, babuline, ovine, asini, cămile (cu resursele: lână, piei). Resurse minerale: cărbune, petrol (Dhulian, Balkassar, Khaur), gaze naturale, crom, sare. Ind. textilă (bumbac, iută, lână) ateliere de cale ferată, materiale electrice, construcții și reparații navale (Karachi), îngrășăminte chimice, ciment. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule, flotă comercială. Aeroporturi la Islamabad, Karachi și Lahore. **Orașe:** Karachi (port); Lahore, Faisalabad și Rawalpindi (în NE); Hyderabad (S). **Istoria:** Pe terit. P. a înflorit civilizația Indusului (mileniul III î. Hr.); în jurul anului 1500 î. Hr. aici vin triburile indo-europene. Succesiv terit. este stăpânit de: perși, Alexandru cel Mare (327-325 î. Hr.), în sec. IV-III face parte din imp. Maurya; în sec. IV-V d. Hr. din imp. Gupta; sec. XVI-XIX din inrp. Marilor Moguli; în sec. XIX-XX ține de colonia britanică India. În 1947, această colonie devine dominion și se împarte în Uniunea indiană (cu pop. hindusă) și Pakistanul (cu pop. musulmană). În 1947, Pakistanul își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului. În 1947-1949 conflict între India și Pakistan în problema Kașmirului. În 1956, Constituția - se proclamă Republica Islamică Pakistan - o federație din două provincii care o compun. În 1958 se instaurează legea marțială. În 1962 se adoptă o Constituție nouă, regim de tip prezidențial. În 1965 un nou război indo-pakistanez. În 1966 Pakistanul oriental își cere autonomia; în 1971 secesiunea se realizează și ia naștere Statul Bangladesh, pe care India intervine militar să îl susțină. Între 1971-1977, Ali Bhutto pune în practică un „socialism islamic” și naționalizează agric., băncile; se iese din Commonwealth și din SEATO (pact militar); începe o agitație de tip religios-conservator. În 1977 lovitură de stat militară; Ali Bhutto este executat (1979). Se instaurează legea islamică. În 1986 legea marțială este ridicată. Conflictul dintre fundamentalisti și adepții unui liberalism se acutizează. În 1990 alianța

democratică islamică câștigă alegerile anticipate. În 1993 o nouă criză politică. După alegeri legislative anticipate, Benazir Bhutto revine ca șef la guvernului. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1973 (reactualizată în 1985). Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Legislatura Federală (Parlamentul compus din Senat și Adunarea Națională); cea executivă dintr-un cabinet numit de Adunarea Națională. Multipartitism.

Palau/Belau

Denumirea oficială: Republica Palau/Belau

Capitala: Koror (10.500 loc.)

Limba oficială: engleza americană și palauana

Suprafața: 487 km²

Locuitori: 15.000 (31 loc./km²)

Religia: creștinism (catolicism, protestantism), religie locală

Moneda: dolarul SUA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: inf. inac.

Geografie: P. este așezat în Pacificul Central; în Micronezia. **G. fizică:** Un grup de 240 insule din arh. Carolinelor de Vest. Ins. principale: Babelthuap, Pepeliu, Angaur ș.a. Multe dintre aceste insule sunt coraliene, unele vulcanice, altele calcaroase. **Clima:** este tropical oceanică. Temp. medie anuală 27-28°C. Precipitații bogate 3000-4000 mm/an. Cicloanele tropicale sunt frecvente. **Floră și faună:** Vegetație arborescentă, palmieri, bananieri. În zonele de litoral; mangrove. Fauna: păsări și pești. **Populația:** Numai 11 din insulele P. sunt locuite; micronezieni, americani. Rata natalității: 23‰; a mortalității: 7‰. Concentrarea max. a pop. în ins. Koror. **Resurse și economie:** Agric. și pescuitul constituie baza econ. Plantații de: palmieri, nuci de cocos, copra, bananieri, citrice, piper, arbore de pâine Creșterea animalelor: porcine și păsări. Exportă: pește refrigerat. Turismul încă nedezvoltat. Rata șomajului este mare. Ajutor financiar SUA. **Transport și comunicații:** Transport pe mici ambarcații. Aeroport internațional pe ins. Babelthuap, care este coordonat prin „Air Micronezia”. **Istoria:** Ins. P. sunt descoperite de navigatorul spaniol Ruy Lopez de Villalobos în 1543. Devin posesiune spaniolă timp de trei secole. În 1894 sunt vândute Germaniei; în 1914 sunt ocupate de japonezi. În 1920 devin terit. al Societății Națiunilor, administrate de Japonia. În 1944-45 sunt ocupate de trupe nord-americane, apoi incluse în „Territory of the Pacific Islands”; sub tutelă ONU (1949), administrate de SUA. În 1979 ins. P. se separă de „Territory of the Pacific Islands”, dobândindu-și autonomia internă la 1 ianuarie 1981, sub denumirea de Republica Palau. În 1994 își declară independența, fiind admisă în același an în ONU. De apărarea și externele Rep. P. răspund în continuare SUA. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1981 (modificată în 1993). Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Camera Delegaților și Senat); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Nu există partide politice.

Panama

Denumirea oficială: Republica Panama

Capitala: Panama (615.000 loc.)

Limba oficială: spaniola; uzuale: limbi amerindiene

Suprafața: 77.000 km²

Locuitori: 2,67 mil. (35 loc./km²)

Religia: catolicism 84%, protestantism 6%

Moneda: balboa

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 noiembrie

Geografia: Statul P. este așezat în America Centrală istmică. Limite: M. Caraibelor (N), Columbia (E), Oc. Pacific (S), Costa Rica (V). **G. fizică:** Cordillera Centro-americană care traversează țara de-a lungul se împarte în două lanțuri. Înălțimea cea mai mare o are vulcanul Chiriqui (3820 m) în apropiere de Costa Rica; o alta, de 2000 m, pe granița columbiană; în centru, dealuri joase (150-450 m), în zona Canalului Panama. Între cele două lanțuri muntoase se găsesc numeroase văi. Pen. Azuero se înscrie în partea cea mai lată a terit. P., iar Canalul Panama în partea cea mai strâmtă, de 87 km. Țărmurile sunt crestate. Rețea de ape bogată, dar cursuri scurte. Clima este tropicală cu temp. ridicate: un anotimp ploios și unul secetos. Temp. medie anuală: (pe coastă) 31°C, în interior 19°C. Precipitații de 3250 mm/an (Colon), 2440 mm/an (coasta Pacificului), 1750 mm/an (Panama). Pe versantul Atlanticului, în N., este o regiune inospitalieră, cuib al maladiilor tropicale, unde plouă torențial. aproape cotidian. **Floră și faună:** Păduri tropicale 70% din terit.; savană. În S. vegetație tropicală deasă. Faună corespunzătoare formelor de vegetație. **Populația:** este compusă din metiși 55%, europeni 20%, negri 15%, mulatri 5%, amerindieni 5%; 30% din pop. activă este ocupată în agric. Concentrarea max. a pop. în reg. litorală a Pacificului. Rata natalității: 22,5‰; a mortalității 5,1‰. Rata pop. urbane: 54%. **Resurse și economie:** Econ. bazată în special pe servicii: tranzitul prin Canalul Panama, pipe-line-ul respectiv; zona liberă Colon (una din cele mai mari de pe glob), pavilioane de complezență; activitate bancară. Agric. asigură consumul intern. Se cultivă: banane, cafea, cacao, trestie de zahăr, porumb, orez, manioc, nuci de cocos, copra, abaca. Alte resurse: lemn prețios (mahon), cauciuc, pește, perle, crustacee (creveți), sare marină. Export: banane, crustacee, zahăr, abaca, nuci de cocos și ulei, perle. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule, flotă comercială sub pavilion panamez. Aeroport la Panama (cap.). **Orașe:** Colon, David, Santiago de Veraguas, Renonome. Există universitate în cap. Panama (1935). **Istoria:** - Înainte de a fi descoperit în 1501 de spaniolul Rodrigo de Bastidas, Istmul Panama era locuit de popoare caraibiene. Columb a debarcat în 1503 într-un port natural pe care l-a numit Portobelo, pe coasta Atlanticului. În 1524 devine colonie spaniolă. Din sec. XVII, P. se transformă într-un centru de schimb comercial, în decursul căruia englezii aduc sclavi africani. Bogăția istmului devine un pol de atracție pentru pirați. În 1821 P. se declară independentă: intră în componența Republicii. Federative Marea Columbie, care se dizolvă în 1831; P. rămâne ca provincie nordică a Columbiei. În 1855 cele două oceane sunt legate prin cale ferată; în 1881 se începe construcția unui canal de către F. de Lesseps; în 1901, SUA preia în exclusivitate dreptul de construire a canalului. În 1903 P. se separă de Columbia (ajutată de SUA); se proclamă republică independentă; noul guvern concesiunează SUA folosirea și deplina suveranitate asupra Canalului a cărui inaugurare se face în 1914. În 1977 se semnează Tratatul privind Canalul Panama care urmează a fi retrocedat statului panamez la 31 decembrie 1989. În 1989, intervenția militară a

SUA în P., pentru capturarea gen. A. Noriega (șeful statului), acuzat de trafic de droguri de către magistratura nord-americană. Este ales un nou președinte. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1972. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Legislativă; cea executivă este exercitată de un cabinet ales și numit de președinte. Președintele este capul statului și al guvernului. Multipartitism.

Papua - Noua Guinee

Denumirea oficială: Papua - Noua Guinee

Capitala: Port Moresby (190.000 loc.)

Suprafața: 463.000 km²

Locuitori: 3,9 mil. loc. (8 loc./km²)

Religia: catolicism 33%; protestantism

Moneda: kina

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 16 septembrie

Geografie: P.-N. G. este așezată în V Oc. Pacific, în Oceania și ocupă jumătatea estică a ins. Noua Guinee, insulele din vecinătate: arh. Bismarck, Insulele Amiralității și Insulele din NV arh. Solomon (cele mai importante: Bougainville și Buka; **G. fizică:** A doua insulă ca mărime din lume, se înscrie în „Cercul de foc al Pacificului” cu zonele sale vulcanice active. Este o țară muntoasă spre N, cu masive de 4508 m alt. (Mt. Hagen) care se prelungesc. în insulele din apropiere; în centru, Marele Platou Papua; în S, câmpii cu multe terenuri mlăștinoase. Râurile constituie un potențial energetic important. **Clima:** este ecuatorială, cu precipitații bogate: 2500 mm/an și cu temp. medii anuale ridicate: 27°C. **Floră și faună:** Peste 60% din terit. țării este acoperit de păduri (conifere pe înălțimi); lemn de esență tare, arbore de cauciuc. Fauna este asemănătoare în mare parte celei din Australia: canguri, koala, păienjeni uriași, crocodili (de crescătorie). **Populația:** este formată din melanezieni (indigeni papua), malaezi, polinezieni, europeni, metiși. Concentrarea max. a pop. în ins. Bougainville, Louisiade, arh. Bismarck și în zona capitalei. Peste 60% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 35‰, a mortalității: 12‰. Pop. urbană: 15%. **Resurse și economie:** Resursele sunt variate și în mare parte valorificate Res. minerale: cupru (ms. Bougainville, Panguna), uraniu, cobalt, nichel, crom, aur; petrol. Ind. prelucrătoare: energie electrică; alimentară; ciment, sticlărie, anvelope. Agric. bazată pe cultura de: cacao, cafea, copra, ceai, batate, banane, sisal, arahide de pământ, trestie de zahăr. Export: nuci de cocos, cacao, cafea, ceai, arahide, cauciuc; lemn; aur, argint, cupru. Economia P.-N. G. a avut de suferit după 1990, datorită confruntării dintre autoritatea de stat și secesioniștii de pe ins. Bougainville. **Transporturi și comunicații:** Nu există căi ferate. Căi rutiere; vehicule. Aeroport la: Port Moresby. **Orașe:** Rabaul, Lae, Madang, Wewak, Goroka. **Istoria:** Arh. era locuit inițial, cu cca. 50.000 de ani în urmă, de triburi care trăiau din vânătoare, originari din Asia. În 1526-27 navigatorul spaniol Jorge de Meneses dă numele arh. „Ilhas dos Papuas”. În 1545, navigatorul Ortiz de Retz, care explorează nordul, îi dă numele de Nueva Guineea. Partea de V a insulei P.-N.G. devine în 1828 colonie olandeză, sub numele de Irianul de Vest; restul terit. este împărțit în 1884 între Germania și Marea Britanie (care iau respectiv nordul și sudul). În 1905, colonia britanică (Papua) este cedată Australiei (devine teritoriu extern al ei până în 1973); colonia germană (Noua Guinee), după primul război mondial devine terit. sub mandatul Societății Națiunilor (1919). Din 1946-1949 trece sub tutela ONU administrat de Australia. Din 1950 cele două terit. sunt administrate împreună și în 1973 obțin autonomia internă. La 16 septembrie 1971, P.-N.G. devine un stat independent, în cadrul Commonwealth-ului. În 1990, conflict armat între secesioniștii din Bougainville și administrația statului. **Statul:** este monarhie constituțională conform Constituției din 1975. Șeful statului este regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. Puterea legislativă este exercitată de Camera Adunării (Parlamentul); cea executivă de un cabinet (Consiliul Executiv Național) condus de liderul partidului majoritar în Camera Adunării.

Paraguay

Denumirea oficială: Republica Paraguay

Capitala: Asuncion

Limba oficială: spaniola și gurarani

Suprafața: 407.000 km²

Locuitori: 5 mil. (13 loc./km²)

Religia: catolicism 95%, protestantism

Moneda: guarani

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 14 mai

Geografie: P. este așezat în partea centrală a Americii de Sud, în zona de confluență a râului Paraguay cu Parana. Limite: Bolivia (NV și N), Brazilia (E), Argentina (S și V). Fără ieșire la mare. **G. Fizică:** P. este traversat pe mijloc de Tropicul Capricornului, iar de la N la S este împărțit în două de râul Paraguay: vestul este o câmpie semideșertică în mare parte (Marele Chaco); estul este o reg. de dealuri (850 alt. max.) înconjurată de câmpii fertile, care separă bazinul fl. Parana de. al fl. Paraguay, și are la N marile păduri tropicale (selva). În centru, de ambele părți al râului Paraguay este Campo, cu mlaștini și savană. Tot în E se sfârșește platoul brazilian.. Există cca. 800 de râuri, cu un mare potențial energetic. Cele mai mari: Parana (3.288 km) și Paraguay (2.500 km). **Clima:** este subtropicală și temperată. Temp. medie anuală în iulie și ianuarie: la Asuncion: 17°C și 27°C; în Chaco: 21°C și 38°C. Precipitații: 2.030 mm/an lângă Brazilia, 1.270 mm/an la E de Asuncion; 810 mm/an în Chaco. **Floră și faună:** Pădurile tropicale ocupă 51 % din terit.; savane. Faună variată: jaguari, căprioare, carpincho; păsări viu colorate. **Populația:** este formată din amerindieni (guarani) 65%; metiși 30%, creoli, europeni. Concentrarea max. în zona estică (90% din pop.), în zona capitalei. În Chaco pop. este sub 1 loc./km². Rata natalității: 29,8‰; a mortalității: 5‰. Rata pop. urbane: 52%. **Resurse și economie:** Econ. în curs de dezvoltare. Ind. se bazează mai ales pe produsele agricole și pe cele forestiere. Se cultivă: porumb, manioc, orez, fasole, batate, agrume, ananas, viță de vie; bumbac, soia, tutun, tartago (plantă oleaginoasă); yerba mate. Creșterea animalelor: bovine, ovine. Alte resurse: lemn (acaju, quebracho, cedru). Cultura comercială a plantelor tehnice trece pe prim plan. Exportă: bumbac, zahăr, lemn, tutun, piei, fructe P. se înscrie ca o participantă activă în cadrul MERCOSUR (1994), cu cele două hidrocentrale de pe fl. Parana (Itaipu, la granița cu Brazilia). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere, autovehicule. Aeroport la Asuncion. **Orașe:** San Lorenzo, Ciudad del Este, Villarica. Există 2 universități; cea mai veche la Asuncion (1889). **Istoria:** Terit. P. era locuit de Suarani indieni sedentari, care și-au conservat, până astăzi, limba și tradițiile (ca și în NE Argentinei, în E Boliviei și S Braziliei). În 1537 spaniolii forțează orașul Asuncion și încep colonizarea, supunând pop. indigenă la sclavaj pe plantațiile de mate. Misiunea iezuită are și ea activități de colonizare. P. este inclus în Viceregelele Peru (1617) și Rio de la Plata (1776). La 14 mai 1811 P. își proclamă independența de stat. Între 1865-1870 P. poartă războiul împotriva coaliției Braziliei, Argentinei și Uruguay-ului, în urma căruia terit. îi este pustiit și amputat, iar mai bine de jumătate din pop. este ucisă. În urma războiului cu Bolivia (1932-1935) obține 2/3 din Chaco (o prov. în litigiu). O jumătate de secol și mai bine, până în 1954, P. se confruntă cu o permanentă instabilitate politică. După 1989, începe procesul trecerii la econ. de piață; instituții în curs de constituire. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1967. Puterea legislativă este exercitată de președinte și

de Congresul Național (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă, de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Peru

Denumirea oficială: Republica Peru

Capitala: Lima (6 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola; **limbă uzuală:** quechua (amerindiană)

Suprafața: 1.285.000 km²

Locuitori: 24.233.000 (19 loc./km²)

Religia: catolicism 92%, protestantism, religii amerindiene

Moneda: noul sol

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 28 iulie

Geografie: P. este așezat în America de Sud, în zona centrală a Anzilor, între golfurile: Guayaquil și Arica. Limite: Ecuador, Columbia (N), Brazilia, Bolivia (E), Chile (S), Oc. Pacific (V). **G. fizică:** Relieful este variat, reprezentat de 3 regiuni distincte: o fâșie de litoral (Costa), care se întinde, de-a lungul Pacificului, pe o lungime de 2.480 km și pe o lățime de 40-80 km și care se înalță până la 1.500 m; este un vast deșert de nisip, cu oaze care sunt văile apelor ce coboară din Anzi. A doua zonă: Sierra, formată de vaste platouri înalte („punas”) dominate de Cordillerele Orientală și Occidentală (peste 4.000 m alt.), cu numeroase creste depășind 6.000 m alt.; punctul culminant: Cerro de Huascarán, 6.767 m alt. max.; văi adânci, înguste, vulcanism. A treia zonă este La Montana, câmpia ecuatorială din bazinul Amazonului, acoperită de păduri impenetrabile (junglă). Ape: afl. Amazonului, printre care, mai importante: Marañon, Ucayali, de pe cursul superior al Amazonului. Lacul Titicaca, la cea mai mare înălțime din lume la care se află un lac (3.850 m), este navigabil. Se află la granița cu Bolivia, cu care îl și împarte. **Clima:** este variată, după altitudine: pe coastă, climă rece, din pricina curentului rece pacific; în Sierra, temp. scade odată cu alt., pe paltourile înalte, climă rece. În La Montana, climă ecuatorială. Temp. medie anuală: 18°C la Lima (Costa); 24°C în La Montana; 12°C la Cuzco (în Anzi). Precipitații: Lima: 40-30 mm/an; La Montana: 500-3.200 mm/an; Cuzco: 580 mm/an. **Floră și faună:** Păduri ecuatoriale 50% din terit. P. (La Montana); vegetație xerofită în reg. de coastă. Faună caracteristică Anzilor și pădurii ecuatoriale. **Populația:** este formată din 49% amerindieni, 33% mețiși, 10% albi, creoli. Concentrarea max. a pop. în reg. de coastă și în Sierra. În junglă trăiesc cca. 100.000 de amerindieni. 60% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 25,7‰; a mortalității: 6,5‰. Rata. pop. urbane: 72%. **Resurse și economie:** Economie bazată pe minerit: resurse variate și bogate: argint (printre primii producători din lume), cupru, zinc, aur, wolfram, antimoniu, molibden, vanadiu, mercur, bismut, gaze naturale. Un potențial econ. important: pescuitul. Agric. are un randament scăzut; se cultivă: porumb, grâu, orez, trestie de zahăr, bumbac, fructe, zarzavaturi, cafea. Creșterea animalelor: bovine, ovine, porcine, caprine, lama, alpaca, cai, câțari. Alte resurse: lemnul (esențe tari), culturile ilegale de coca, care aduc deize importante. Alte produse pentru export: argint, fier, petrol (și derivatele lui) pește, lână, piei, fructe; guano. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; autovehicule. Flotă comercială. Aeroport la: Lima, Cuzco, Arequipa, Iquitos. **Orașe:** Arequipa, Callao, Cuzco, Iquitos, Huancayo. Există 8 universități, cea mai veche fiind cea din Lima (1551) și Arequipa (1821). **Istoria:** P. a fost centrul Imp. Inca și al unei remarcabile civilizații. În 1532, P. este invadat de spanioli și cucerit în 1533 (expediția lui Pizarro). În 1543 devine centrul Viceregatului Peru și al puterii spaniole în coloniile Americii de Sud. Spaniolii exploatează P. în special pentru mineralele sale 1780-1781 izbucnește cea mai mare și cea mai violentă revoltă a amerindienilor din toată istoria continentului: condusă de Tupac Amaru. La 28 iulie 1821, P. își proclamă

independența. Războiul contra Spaniei (1856-1866) se sfârșește cu victoria P. În 1879-1783: Războiul Pacificului (P. este aliat cu Bolivia); pierde prov. Tarapaca, Arica, Zaca, în favoarea statului Chile. (Taca va fi retrocedată în 1929) După al doilea război mondial, instabilitate politică, totuși se restabilește legalitatea constituțională. După anii '60, intervenția militarilor în conducerea statului. 1968-1975 se naționalizează minele și băncile; reformă agrară. După anii '80 se dezvoltă mișcarea de sorginte maoistă „Calea luminoasă”. Criza econ. și politică se agravează. În 1990 este ales președinte Alberto Fujimori (contracandidatul său fiind marele scriitor Vargas Llosa), care suspendă garanțiile constituționale și dizolvă Parlamentul. Partidul său obține majoritatea în Parlamentul nou ales. În 1993: o nouă Constituție aprobată prin referendum. În 1996, teroriști din mișcarea Tripac Amaru (simpatizanți ai „Căii luminoase” ocupă ambasada japoneză din Peru luând ostateci. Președintele Fujimori nu se lasă șantajat și îi lichidează după o lună și mai bine de tensiuni. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1993, președintele fiind ales prin vot direct. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Congresul Național (Senat și Camera Deputaților); cea executivă dintr-un cabinet numit de președinte.

Polonia

Denumirea oficială: Republica Polonia

Capitala: Varșovia/Warszawa (1,6 mil. loc.)

Limba oficială: poloneza

Suprafața: 313.000 km²

Locuitori: 38,44 mil. (123 loc./km²)

Religia: catolicism 95%; ortodoxism, protestantism, mozaism

Moneda: zloty

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 11 noiembrie

Geografie: P. este așezată în N Europei Centrale. Limite: M. Baltică, Rusia (N), Lituania (NE), Belarus, Ucraina (E), Slovacia (S), Cehia (SV), Germania (V). **G. fizică:** Relieful P. este variat. Câmpia dintre Odra/Oder și Bug face parte din marea Câmpie Europeană și cuprinde 75% din teritoriu; Marea Câmpie Poloneză, câmpie joasă, sub 100 m, este presărată cu coline de origine glaciară (morene), cu numeroase lacuri (în NV lacurile Pomeraniene, în NE lacurile Mazuriene), cu lagune pe coasta de N, cu soluri nisipoase, mlaștini, turbării. Spre S, câmpia trece în podiș, apoi în zonă montană; Munții Sudeți/Sudety (alt. max. 1602, vf. Zniezka/Schneekoppe) în șiruri paralele (Sudeții despart Silezia poloneză de Bohemia cehă); Munții Carpați / Karpaty, munți tineri, cu masivul Tatra, pe granița sudică. Rețeaua hidrografică este formată din fluvii și râuri lungi, cu apă multă, dar debit variabil, influențat de căderea ploilor toamna și a zăpezilor iarna. Oderul îngheață 40 de zile pe an, Vistula 60 de zile: Fluviile sunt legate pe cursul interior prin canale; au amenajări pentru irigații și navigație. FL. Vistula (Wistula), cu afl. San și Bug; Odra/Oder cu Warta. **Clima:** este temperat continentală, de tranziție de la cea oceanică din vestul continentului, la cea continental excesivă din est. În vestul P. iernile sunt mai blânde și verile mai răcoroase; spre est, iernile mai aspre, verile mai uscate și mai fierbinți. Temp. medie anuală este de: -3°C în ianuarie și 18°C în iulie. Precipitațiile sunt de 460 mm/an la Varșovia/Warszawa; 1.270 mm/an în Carpați. **Floră și faună:** sunt păduri întinse de conifere și foioase, pajiști alpine 13%. Pe terenurile nisipoase de câmpie cresc păduri de pin. Fauna: lupul, vulpea, ursul, jderul, pisica sălbatică, zimbrul ș.a. Numeroase zone ocrotite. Populația: polonezi (98%), ucrainieni, bieloruși și evrei. Concentrarea max. a pop. este în SV (250-300 loc./km²). 50% din pop. activă este ocupată în industrie. Rata natalității: 13,5‰; a mortalității: 10,7‰. Rata pop. urbane: 64%. **Resurse și economie:** Principala ramură a economiei poloneze este industria, bazată pe bogatele resurse ale subsolului: cărbune superior (printre cele mai bogate din lume), sare, metale neferoase (cupru - primul loc în Europa, plumb, zinc), sulf. Ind. prelucrătoare este diversificată: energetică - bazată pe utilizarea huilei, a cărbunilor bruni, a hidroenergiei și petrolului de import, cocschimia, metalurgia feroasă (la Cracovia, Katowice), ind. constr. de mașini (nave maritime, automobile, locomotive, mașini agricole); ind. textilă și alimentară (zahăr, conserve de pește) utilaje electronice. Ind. P. este poluantă. Se fac eforturi susținute, interne cât și prin intermediul instituțiilor financiare internaționale, pentru trecerea la economia de piață. Șomajul a devenit o problemă dificilă. Agric. este foarte dezvoltată (și sub regimul socialist s-a menținut proprietatea privată); se cultivă secara în N, grâul în S; orzul, plantele furajere. La cultura de cartof și sfeclă de zahăr, P. ocupă primele locuri în Europa. Creșterea animalelor: cornute mari, porcine, păsări. **Transporturi și comunicații:** căi ferate și căi rutiere internaționale, noduri de cale ferată la Varșovia și Katowice. Vistula și Odra sunt folosite pentru navigație. Aeroport internațional la Varșovia. **Orașe:** Lodz (în centrul P.), Krakow/Cracovia, Wroclaw (pe Odra), Poznan (centru al târgurilor), Gdansk și Szczecin (porturi. cu șantiere navale), Katowice, Lublin. Există 10 universități; cele mai vechi: din Cracovia (1364), din Varșovia (1816). **Istoria:** Locuită din

mileniul III: civilizația lusaciană și pomerană (sec. VI-II î. Hr.). P. era străbătută de „drumul ambrei”; în. sec. III d. Hr. intră în contact cu lumea romană; în sec. V-VI slavii se stabilesc între Oder și Elba. În sec. X ducele Mieszko (960-92); pune bazele dinastiei Piast, unifică principatele feudale și P. intră în sfera creștinătății de rit roman (966 - anul adoptării creștinismului). În 1025, Boleslav I cel Viteaz este încoronat rege; extinde terit. anexând Silezia, Cracovia, Sandomir și în E terit. de pe cursul superior al Bugului. În sec. următoare P. se fărâmițează în ducate. În sec. XIII Ordinul Cavalerilor Teutoni cucerește Prusia de Est, tăind accesul P. la M. Baltică. P. se reunifică sub Vladislav I Cel Scurt (1306-1333) și Cazimir III cel Mare (1333-1370); începe refugiul evreilor din vestul Europei. În 1386 Lituania intră în uniune dinastică cu P. (dinastia Jagiellonilor). În 1410 și 1422, în bătăliile de la Grunwald și Marienburg Cavalerii Teutoni sunt definitiv învinși; ei recunosc suzeranitate Poloniei prin tratatul de la Thorn (1466). Regatul se extinde cu părți din Bielorusia și Ucraina. În 1569 se realizează „Uniunea de la Lublin” - un stat polono-lituanian cu monarh; dietă și monedă comune. Reforma are impact asupra nobilimii, însă catolicismul este restabilit la sfârșitul sec. XVI. După stingerea dinastiei jagiellonilor (1572) se trece la o monarhie electivă (prin Pacta Conventa -1573 - dreptul nobilimii de a-l alege pe rege), monarhul nu mai are putere legislativă, prin „liberum votum” al nobilimii se slăbește autoritatea centrală; se creează așa-zisa „Republică nobiliară”; criză politică și socială. P. este antrenată în războaiele cu Imp. Otoman, Suedia și Rusia (sec. XVII și XVIII); P. încetează de a mai fi o mare putere. Politica expansionistă a statelor din jur are ca urmare împărțirea Poloniei între Austria, Rusia și Prusia pentru prima dată în 1772. Austria ia Galiția, Rusia terit. de la est de Dvina și Prusia ia nord-vestul terit. cu excepția Gdansk-ului. În a doua împărțire a Poloniei (1793), Prusia și Rusia iau mai bine de jumătate din ceea ce rămăsese P. Izbucnește răscola națională condusă de Tadeusz Kosciuszko; sfârșește cu a 3-a împărțire a țării (1795), când P. dispare ca stat de pe harta Europei pentru mai mult de un secol. Napoleon creează Marele Ducat al Varșoviei (1807); în 1815 (Congresul de la Viena) Regatul P. este încorporat Rusiei; Galiția este dată Austriei și Principatul Posen, Prusiei. Mișcările naționale sunt înăbușite în sânge de ocupanți (1830, 1846, 1848 și 1863). În 1918 este restabilită ea stat independent cu acces la M. Baltică (Coridorul Polonez). Între 1919-1920 stat independent cu acces la M. Baltică (Coridorul Polonez). Între 1919-1920 conflict militar cu Rusia Sovietică. În 1926 J. Pilsudski instaurează un regim autoritar. Prin pactul secret Molotov-Ribbentrop (1939), P. este împărțită în „sfere de influență” între Germania și Rusia; la 1 septembrie 1940, Germania atacă P. care este subjucată (acest act va duce la izbucnirea celui de-al doilea război mondial). Rusia atacă P. și își alipește partea ei de E. Se formează un guvern în exil (la Londra) și o „Armată a țării” ce acționa în ilegalitate pe terit. polonez. Există o puternică mișcare de rezistență care luptă activ cu ocupantul, este în legătură per manentă cu Aliații și guvernul de la Londra și pregătește renașterea statului în forma și granițele sale antebelice. Insurecția eroică a Varșoviei din 1944 (de la 1 apr. la 2 oct.) este reprimată sângeros de germani. Sovieticii nu intervin. P. pierde în război și în lagărele de exterminare naziste și sovietice (masacrul militarilor și civililor de la Katyn, deportări) aproape 20% din pop. În 1945 sovieticii instalează un Comitet la Lublin, apoi un guvern provizoriu. prosovietic. Frontierele P. sunt trasate la Yalta (februarie 1945) și Postdam (iulie-august 1945). Terit. ocupat în 1939 de URSS rămâne în stăpânirea acesteia; frontiera vestică este stabilită pe Oder-Neisse (Prusia Orientală și Silezia revin Poloniei). În 1970 prin Tratatul polono-german se recunosc granițele actuale. Revolte împotriva regimului comunist în 1956, 1970 și 1980, când sub conducerea lui Lech Walesa este creat Sindicatul Liber Solidaritatea al Șantierelor Navale din Gdansk, recunoscut de autoritățile poloneze. URSS face presiuni pentru a pune capăt revoltei populare. Guvernul polonez (generalul Jaruzelski) instituie starea de asediu și interzice mișcarea sindicală și grupările de opoziție (1982). Prin tratative între guvern și opoziție se creează în cele din urmă o a doua cameră în Parlament: Senatul. Se creează postul de președinte al statului și se țin alegeri libere (1989).

Solidaritatea are o victorie zdrobitoare în alegerile pentru Parlament (Dieta), Jaruzelski e ales președinte. Se inițiază un program de reforme radicale într-un ritm rapid. Amendamente ale Constituției: este abolit rolul conducător și de partid unic al partidului comunist din P.; se schimbă denumirea (țării în Republica Polonă. În 1990 Lech Walesa este ales președinte al P.); instabilitate guvernamentală. În 1991-1992 P. obține reduceri substanțiale ale datoriei sale externe din partea SUA, a Clubului de la Paris și a R.F.G. În 1992 P. devine membru asociat al CEE și ultimele unități militare rusești părăsesc P. În 1993, alegerile pentru Dietă sunt câștigate de foștii comuniști. În 1997 Polonia este invitată să înceapă negocierile de intrare în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1952 (amendată în 1989 și 1990). Puterea legislativă este exercitată parlament (Dieta formată din Senat și Seim); mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri numit de Seim, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Portugalia

Denumirea oficială: Republica Portugheză

Capitala: Lisabona/Lisbona (800.000 loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 92.000 km²

Locuitori: 9,81 mil. (107 loc./km²)

Religia: catolicism 97%; protestantism, islamism

Moneda: escudo

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 10 iunie

Geografia: P. este așezată în Europa Sud-Vestică, în Pen. Iberică. Limite: Spania (N și E), Oc. Atlantic (S și V). Mai cuprinde arh. Azore și Madeira. **G. fizică:** De-a lungul coastei atlantice se întinde o câmpie cu țărmul drept, cu puține golfuri și estuare, în N mai îngustă, spre S mai largă. În estul acestei câmpii se ridică Meseta, platoul central iberic (300-900 m alt.), tăiat de văile apelor. La N, sunt lanțuri muntoase paralele, nu prea înalte, orientate de la NE către SV: Serra de Marão, Serra de Noqueira, Serra de Estrela, cu cel mai înalt vf. din țară: Pico de Serra, 1991 m. La S de fl. Tejo se întind platouri joase și câmpii vălurite (alentejo), înconjurată de lanțuri muntoase. Arh. Azore/Azores (ins. Sao Miguel, Pico, Foial etc.) este vulcanic, la o distanță de 1.500 km V de Portugalia și arh. Madeira (ins. Madeira, Porto Sante) la distanța de 500 km de coasta Marocului. Apele: Minho, Douro/Duero, Tejo/Tagus, Guadiana, vin din Spania, sunt navigabile și se varsă prin estuare în Oc. Atlantic. **Clima:** este temperat oceanică. Temp. medie anuală este de 4°C în N și 10°C în S, în ianuarie, iar în iulie: 21°C în N și 24°C în S. Precipitațiile sunt de 1.020-1.520 mm/an la N de Douro; 2.800 mm/an în Serra de Estrela; 680 mm/an la Lisabona; 510 mm/an în S. Climatul este adesea cald și uscat mai ales vara, în S. **Floră și faună:** Pădurea cuprinde 28% din terit., pășuni 16% din terit.; vegetație de maquis și garriga. Fauna mai săracă decât cea din Spania. **Populația:** este în totalitate formată din portughezi. Concentrarea max. a pop. în zona capitalei, Lisabona, și a orașului Porto (cca. 25%), valea fl. Tejo și în unele zone de pe coastă. Rata natalității: 11,8‰; a mortalității: 10,5‰. Rata pop. urbane 35%. **Resurse și economie:** Cu toate că a fost primită în 1986 în CEE și economia a cunoscut un reviriment, P. este predominant rurală, o țară în curs de dezvoltare. Agric. este asociată trilogiei: viță de vie (vestitul vin de Porto), măslin, cereale (grâu), iar ind. prelucreează aceste produse (Portugalia este mare producătoare de struguri și de vin). Ind. prelucrătoare a crescut rapid după 1986: electrotehnică, montaj autovehicule, construcții de mașini, prelucrarea lemnului (Portugalia este cel mai mare producător și exportator mondial de plută), a petrolului, petrochimică, metalurgie neferoasă, pielărie, hidroenergetică, siderurgică, ciment. Ind. tradiționale: textilă și alimentară. Cultivă: cereale (orez, grâu), porumb, tutun, pomi fructiferi (citrice, măslin, smochine). Pescuitul are un rol important în economie; creșterea animalelor: oi, porci, bovine, caprine, asini. Res. minerale: pirită, wolfram: Importă: fier, oțel, cărbune, bumbac, petrol, grâu și utilaje industriale. Turismul este dezvoltat; cu puncte de atracție turistică la: Lisabona, Riviera Portugheză (cu multe stațiuni balneoclimaterice), Porto; ins. Madeira și Azore. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; importantă flotă comercială. Aeroporturi la: Lisabona, Porto, Faro. **Orașe:** porturi: Lisabona și Porto (la gurile fl. Douro), Setubal, Coimbra, Braga, Vilanova de Gaia. Universități: Coimbra (1290), Lisabona (1911), Porto/Oporto (1911). **Istoria:** Terit. P. locuit de iberieni; vizitați de negustori fenicieni (sec. IX î. Hr.); grecii întemeiază colonii (sec. VI-V î. Hr.). Triburile lusitanilor sunt cucerite de romani în sec. II-I î. Hr. și Lusitania devine provincie a Imp. roman. În sec. V, P. este cucerită de vizigoți (triburi germanice) și de arabi în sec. VIII (711-718). În timpul Reconquistei (sec. IX-XIII), P. fiind printre primele ținuturi recucerite de la arabi, se constituie comitatul

Portugaliei (vasal al regatului Leon); din 1139, după bătălia de la Ourique împotriva maurilor, este regat independent. În 1147 este recucerită Lisabona, iar în 1249 provincia Algarve. Din sec. XIII s-a stabilit granița cu Spania. În sec. XV (începând cu 1415), descoperirile geografice; navigatorii și geografi portughezi sunt încurajați de Henric Navigatorul să exploreze coasta nord și vest-africană; Bartolomeo Diaz atinge Capul Bunei Speranțe (1488), Vasco da Gama descoperă drumul spre India (1498 atinge coasta ei de SV), iar Cabral atinge în 1500 coasta estică a Americii de Sud acolo unde avea să se nască Brazilia. În sec. XV și XVI P. devine o mare putere maritimă; își creează vastul imperiu colonial: Capul Verde, Angola, Mozambic, Arabia de Sud, coastă occidentală a Indiei, Pen. Malacca, Ceylon, Tirrurul sau „insula mirodeniilor”, Brazilia, în multe dintre aceste locuri limitându-se însă la a crea doar contoare comerciale și nelăsând astfel urme durabile cum s-a întâmplat însă în cazul Braziliei. Sec. XV și prima jumătate a sec. XVI cunoaște înflorirea culturii și a economiei: În 1497 expulzarea evreilor. Treptat, din a doua jumătate a sec. XVI, P. pierde supremația maritimă, în secolele următoare pierde și cea mai mare parte a coloniilor, în favoarea Qlandei și Angliei. Între 1580-1640 P. este sub stăpânirea Spaniei (uniune dinastică impusă de Filip II); revolta antispaniolă și proclamarea ca rege a lui Jose IV de Braganca (1640-1656). În 1668, prin tratatul de la Lisabona, Spania recunoaște independența P. P. refuză să respecte embargoul impus de Napoleon Angliei și este invadată de francezi (familia regală se refugiază în Brazilia). Odată cu restabilirea păcii, familia regală se întoarce, iar Brazilia își declară independența (1822). Se fac reforme: monarhia devine constituțională. În sec. XIX lupta între liberali și conservatori (regaliști); izbucnesc războaie civile. În 1910 P. devine republică. Colonizarea Mozambicului zdruncină relațiile cu Marea Britanie. În primul război mondial P. este alături de Aliați. În 1926, lovitură de stat militară; în 1928 vine la putere Antonio Oliveira Salazar care impune o dictatură de tip fascist, „un stat de tip nou”, coporatist și naționalist. Stat neutru în perioada celui de-al doilea război mondial; loc al contactelor diplomatice între beligeranți. În 1968-1974 președintele Caetano înăbușă rebeliunea din Guineea, din Mozambic și din Angola. În 1974 o răsturnare de la putere a succesorilor lui Salazar de către insurecția unei hunte conduse de generalul Spínola („revoluția garoafelor roșii”). Din 1974, P. recunoaște dreptul coloniilor la autodeterminare și suveranitate. Devin independente: Guineea-Bissau, Ins. Capului Verde, Sao Tome și Principe, Mozambicul și Angola. Se deschide calea democrației; instabilitate politică, tentative de puciuri. În lupta dintre partidele de dreapta și de stânga, treptat viața politică se restructurează. În 1982, o nouă Constituție abolește tutela militarilor. În 1987 și 1991 partidul social-democrat câștigă alegerile. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1976. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Consiliul de Stat și de Adunarea Republicii (Parlamentul); durata mandatului: 4 ani; puterea executivă este exercitată de președinte și de Consiliul de Miniștri, numit de președinte cu acordul Adunării Republicii. Președintele ales prin vot direct. Multipartitism.

Qatar

Deumirea oficială: Statul Qatar

Capitala: Doha al Dawha (215.000 loc.)

Limba oficială: araba; uzuală: engleza

Suprafața: 11.400 km²

Locuitori: 562.000 (49 loc./ km²)

Religia: islamism 90%; creștinism 8%

Moneda: riyalul qatar

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 3 septembrie

Geografie: Q. este așezat în V Golfului Persic, în peninsula Qatar. Limite: G. Persic (V, N și E), Emiratele Arabe Unite (S), Arabia Saudită (V). **G. fizică:** Q. se află în pen. cu același nume; relieful este o câmpie deșertică, în care există câteva oaze, de-a lungul coastei, datorită apelor subterane. **Clima:** este tropicală, caldă și aridă. **Floră și faună:** Vegetația lipsește, puține ierburi țepoase. Numai în oaze sunt culturi de curmalii. Animalele sunt foarte puține: o specie de gazele pitice. Există crescătorii de gazele. **Populația:** este formată jumătate din arabi; indieni, sud asiatici, iranieni. Concentrația pop, pe coasta estică, în special în zona capitalei. Rata natalității: 18,9‰; a mortalității: 3,7‰. Pop. urbană: 91%. **Resurse și economie:** Petrolul și în special gazele naturale (terestre și submarine) constituie resursele principale. Gazele naturale sunt o sursă de venituri în viitor, când se va construi un gazoduct prin care vor fi transportate în Europa Occidentală. Ind. petrochimică, îngrășăminte chimice. Pescuitul. **Transporturi și comunicații:** o șosea care leagă capitala de țările vecine; transport naval. **Orașe:** Waqra, Umm Sa'id, Dukhan. **Istoria:** În sec. VII terit. Q. se află în Califatul Arab. În 1766, se întemeiază aici șeicatul de sine stătător al beduinilor. În 1810-1811 este ocupat de Sultanatul Oman; în 1868, sub dinastia Al Thani, diferitele centre independente ale pen. sunt unite într-un singur stat. În 1871 devine provincie a Imp. Otoman; în 1914 trupe engleze ocupă Q., iar în 1916 devine protectorat britanic. Între 1916-1971, Q. face parte din Federația Emiratelor din Golful Persic; la 3 septembrie 1971 își proclamă independența. **Statul:** este monarhie constituțională (în sensul că nu se guvernează în conformitate cu Sharia -legea islamică), emirat ereditar, potrivit Constituției din 1970. Puterile legislativă și executivă sunt exercitate de emir, asistat de Consiliul Consultativ și de Consiliul de Miniștri, numit și condus de suveran. Regim cu largi prerogative ale executivului. Nu există partide politice.

Republica Centrafricană

Denumirea oficială: Republica Centrafricană

Capitala: Bangui (474.000 loc.)

Limba oficială: franceza; limba națională: sangho

Suprafața: 620.000 km²

Locuitori: 3,1 mil. (5 loc. / km²)

Religia: animism (69%), catolicism și protestantism (25%), islamism (6%)

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 decembrie

Geografia: Rep. C. are o poziție centro-subecuatorială, mărginită de sudul Saharei și începutul junglei Congo. Limite: Ciad (N), Sudan (E), Zair, Congo (S), Camerun (V). **G. fizică:** Relief dominat de un podiș ondulat (600-1.000 m); în E masivul Bongo (Muntele Binga, 1.388 m); în V munții Karre și muntele Gaon (1.420 m). Numeroase cursuri de apă care se varsă în Ubangui (2.350 km) și Chari (1.400 km). **Clima:** tropicală, cu un anotimp ploios și altul secetos; în S, cu pădurile tropicale, călduroasă și umedă, precipitații (2.000 mm/an); în centru, o regiune întinsă de savană fertilă, precipitații (1.500 mm/an); la N, NE, zonă specifică celor limitrofe deșertului. **Floră și faună:** Zone întinse de savană, păduri tropicale umede (12%). Fauna, foarte bogată și variată. **Populația:** negri sudanezi. Aprox. 60% din populație trăiește în zone rurale, se ocupă cu agric. și creșterea animalelor; 10% în minerit, industrie, construcții. Rata natalității 44‰; mortalitatea 18‰. Rata pop. urbane: 39%. **Resurse și economie:** Se cultivă: cafea și bumbac (pentru export), manioc, porumb, mei, orez, batate, arahide de pământ, banane, papas. Se extrag: diamante (10-14 carate), petrol. Creșterea animalelor (bovine, caprine, porcine) este împiedicată de existența unor zone extinse infectate de musca țete, care transmite boala somnului; o parte din animale este vaccinată. Producția diamantelor și a aurului este scăpată de sub control. **Transporturi și comunicații:** cale ferată de la Bangui la Yaounde (Camerun), vehicule. **Orașe:** Bonar, Bambari, Berberati. **Istoria:** În sec. al XIX-lea țara era populată de pigmei, bantu și de noii veniți din Sudan, Congo și Ciad. În 1897 terit. Ubangui Chari devine colonia franceză, fiind încorporată în Africa Ecuatorială Franceză. La 1 decembrie 1958 este declarată rep. autonomă în cadrul Comunității franceze, iar în 1960 independentă. În 1965, o lovitură de stat îl aduce la putere pe Bokassa, autoproclamat președinte pe viață, apoi împărat (1976). În 1981, cu ajutorul Franței, Dacko îl alungă de la putere pe Bokassa și restabilește republica. În 1991, altă lovitură de stat. În 1991-1992, regim pluripartit. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1986. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de un parlament bicameral (Adunarea Națională și Consiliul Economic și Zonal); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Republica Dominicană

Denumirea oficială: Republica Dominicană

Capitala: Santo Domingo (2 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 48.400 km²

Locuitori: 8 mil. (164 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, protestantism

Moneda: peso dominican

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 februarie

Geografie: R. D. este așezată în America Centrală insulară, în Antilele Mari. **G. fizică:** R. D. se întinde în partea de E a ins. Haiti, o țară cu trei lanțuri muntoase: Sierra Neiba (S), Cordillera Central și Cordillera Septentrional. Tot la N, Sierra Bahoruco. Între șirurile de munți sunt câmpii. Țărmurile sunt crestate. Rețea de ape bogată; râuri scurte. **Clima:** este tropicală, cu temp. mari tot anul. Pe coasta de N sunt precipitații bogate. Bat alizeele. **Floră și faună:** pădure tropicală, care ocupă 25% din terit. Faună bogată mai ales în păsări. **Populația:** este concentrată pe coasta de SE și în câmpia din N (depresiune) numită Valea Regală. Rata natalității: 24,1‰; a mortalității: 5,3‰. Rata pop urbane: 64%. **Transporturi și comunicații:** autovehicule. **Orașe:** Santiago de Los Caballeros, La Romana, San Pedro de Macoris. **Istoria:** Columb descoperă ins. Haiti (Hispaniola), în 1492; devine posesiune spaniolă. În 1496 ia ființă aici prima așezare europeană de pe continentul american. În sec. XV-XVI amerindienii sunt exterminați și se aduc sclavi negri din Africa. În 1697, Franța ia în stăpânire partea de vest, iar Spania pe cea de est. În 1795, Franța alipește și partea spaniolă. În 1791: răscoala negrilor condusă de Toussaint L'Ouverture, având ca urmare proclamarea Republicii Haiti (i se anexează și R. D.). În 1844 se face împărțirea insulei între Franța și Spania. 1916-34: protectoratul nord-american. Urmează o perioadă de dictatură sângeroasă, curmată de o intervenție a SUA (1965), după care urmează alegeri prezidențiale; în deceniul următor, țara neizbutind să fie scoasă de sub impersul frământărilor sociale și al sărăciei. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1966. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congres (Senat și Camera Deputaților, cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

România

Denumirea oficială: România

Capitala: Bucureşti (2 mil. loc.)

Limba oficială: româna

Suprafaţa: 237.500 km²

Locuitori: 22,77 mil. (96 loc./km²)

Religia: ortodoxism 87%; catolicism 5%; protestantism, greco-catolicism

Moneda: leul

Forma de guvernământ: republică

Ziua naţională: 1 decembrie

Geografie: România este aşezată în SE Europei Centrale, la N de Peninsula Balcanică. Limite: Ucraina (N şi E), Republica Moldova, M. Neagră (E), Bulgaria (S), Iugoslavia (SV), Ungaria (V). **Geografie fizică:** România are un relief variat: câmpii 36% din teritoriu, dealuri şi podişuri 33% şi munţii 31%. Câmpiile se desfăşoară de-a lungul Dunării: Câmpia Română, Câmpia Dunării de Jos (alt. max. 300 m), şi de-a lungul graniţei de V, Câmpia de Vest (alt. max. 170 m). Dealurile sunt prezente atât în interiorul arcului carpatic: depresiunea colinară a Transilvaniei, cât şi în exteriorul lui: Podişul Moldovei (în E), Podişul Dobrogei (SE), podişul Getic, în S şi SV, şi colinele din V. Carpaţii româneşti, au forma unui arc în mijlocul ţării, pornind din N teritoriului, curbându-se în zona din N Buzăului, pentru a se închide arcul în V, cu masivul Bihor. Se disting: Carpaţii Orientali ce se întind de la graniţa nordică până în Valea prahovei, desfăşuraţi pe trei şiruri longitudinale, diverse ca origine şi cu altitudini moderate; în E rocă sedimentară, în centru rocă cristalină: Munţii Rodnei; vf. Pietrosul Rodnei (alt. max. 2.305); în V, rocă vulcanică (vulcani stinşi): Călimani cu vf. Pietrosul (alt. max. 2.102 m) şi Gurghiului; Carpaţii Orientali au mai multe depresiuni; mai importante: Maramureş, depresiunea Braşov. Carpaţii Meridionali se întind între valea Prahovei, valea Cernei şi a Timişului, mult mai masivi şi mai înalţi: Munţii Făgăraş cu vf. Moldoveanu (alt. 2.544 m). Aici există lacuri glaciare. Ei sunt străbătuţi de defileurile Oltului şi Jiului (râuri ce se varsă în Dunăre); depresiunea Petroşani. Carpaţii Occidentali se întind între Defileul Dunării de la Porţile de Fier, cel mai lung din Europa (144 km), în S până la Someş, în N. Ei cuprind: Munţii Banatului, Munţii Poiana Ruscă şi Munţii Apuseni. Sunt mai scunzi şi închid multe depresiuni: Almăjului, pe Nera, Țara Moţilor, pe Arieş, Zarandului, pe Crişul Alb. În Munţii Apuseni sunt fenomene carstice (Peştera Scărişoara), monumente ale naturii. O zonă specifică în România: Delta Dunării (4.340 km² în România) care din 1990 este declarată rezervaţie a biosferei. În SE, litoralul Mării Negre, teren cu puţină vegetaţie. Majoritatea apelor fac parte din bazinul Dunării (1.075 km pe teritoriul României): Someşul, Mureşul, Crişurile, afluenţi ai Tisei (care la rândul său se varsă în Dunăre), Jiul, Oltul, Argeşul, Ialomiţa, Siretul, Prutul. Există peste 3.000 de lacuri. În Câmpia Română o serie dintre ele au fost desecate în anii socialismului aducând prejudicii ecosistemului şi fiind cauza unor inundaţii ale Dunării. **Clima:** este temperat-continentală moderată (cu influenţe oceanice, baltice sau pontice) în regiunile mai joase. Temp. medie anuală peste 12°C în S, şi sub 0°C pe înălţimi. Precipitaţiile între 250-500 mm/an în Dobrogea şi cca. 1.500 mm/an în munţi. **Floră şi faună:** Pădurile ocupă 32% din terit.. Predomină pădurile de foioase (fag, stejar, ulm, carpen, tei); păduri de conifere (molid, brad, pin, zadă), mai mari în Carpaţii Orientali. Fauna: cerbi, căprioare, urşi, lupi, vulpi, mistreţi, şi faună rară: râsul, capra neagră, cocoşul de munte; peşte: moruni, nisetri, scrumbii de Dunăre şi lostriţe (un fel de peşte arhaic); pelicanii, călifarii, vidrele şi lebedele în Delta Dunării sunt ocrotite de lege (încă se mai practică braconajul). Numeroase rezervaţii naţionale şi parcuri naţionale (Retezat; cea mai veche, din 1935); Rezervaţia Delta Dunării a complexului lagunar Razelm, a cursului inferior al Dunării (Isaccea-Tulcea). **Populaţia:** este formată în majoritate de români 89,4%, maghiari 7,1%, Țigani 2%, germani,

ucrainieni, ruși-lipoveni, turci, tătari. În afara granițelor trăiesc peste 8 mil. de români, atât imigrați în Europa occidentală, Canada, SUA, Australia, America de Sud (cei mai mulți în ultimele decenii), cât și din țările vecine unde trăiesc comunități mari de români. Concentrarea max. a pop. în zonele de câmpie (peste 55%), îndeosebi în zona capitalei (1.000 loc./km²). În zona de munte (5% din populație) densitatea loc. este slabă. Rata natalității: 11,6‰; a mortalității: 11,5‰. Rata pop. urbane: 55%. **Resurse și economie:** R. este o țară în tranziție de la o econ. socialistă la o economie de piață care a avut după 1990 un ritm lent de aplicare a reformei (până în 1996-1997). Dintre țările foste socialiste, a beneficiat mai puțin de sprijin financiar internațional, datorită regimului politic. Econ. R. este industrial-agrară. Ramurile ind. diversificate și răspândite pe întreg terit. R. sunt: metalurgie neferoasă, siderurgie, petrochimie, ind. lemnului, constr. de nave, textile, pielărie, alimentară, care au suferit după 1989, datorită întârzierii restructurării ind. și precarității investițiilor. Agric. este lipsită de mașini și utilaje moderne, de îngrășăminte. Există o rețea foarte bogată de irigații care nu poate fi utilizată. Se cultivă: grâu, porumb, sfeclă de zahăr, cartofi, floarea-soarelui, plante industriale, tutun, viță de vie: Creșterea animalelor: bovine, ovine, porci, păsări a suferit o însemnată diminuare în procesul privatizării insuficient asistate de o legislație fermă și a lipsei de capital financiar. R. are numeroase resurse min., dar reduse ca pondere: cărbuni (lignit), aur, argint, lemn, uraniu, sare (rezerve importante). Petrolul și gazele naturale nu satisfac consumul intern. Turismul a suferit un recul după 1989, în prezent se trece la privatizarea hotelurilor de pe litoral, la crearea unei rețele de turism rural. Econ. R. a suferit de pe urma embargoului impus Irakului și noii Iugoslavii. **Transporturi și comunicații:** căi ferate (în mare parte electrificate); căi rutiere, flotă comercială. Infrastructura căilor de comunicație din R. este printre cele mai deteriorate din Europa. Cu colaborare internațională s-a trecut la realizarea unui program de modernizare a autostrăzilor, se creează o cale transeuropeană Rotterdam-Constanța, care va dezvolta transportul fluvial; alta Asia Centrală-Constanța, pentru transportul petrolului. Aeroporturi: București (Otopeni) internațional; Timișoara, Constanța, Cluj etc. **Orașe:** Constanța (port la M. Neagră), Timișoara, Cluj-Napoca, Galați (port dunărean la care au acces și nave oceanice), Brașov, Craiova, Ploiești, Iași, Oradea, Arad, Tg. Mureș, ș.a. Universități la Iași (1860), București (1864), Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Brașov. **Istoria:** În spațiul R. și în Balcani trăiau în mileniul II î. Hr. triburile tracilor (neam indo-european): din sec. VI î. Hr. sunt atestate în izvoarele grecești existența geților în reg. Dunării de Jos și în zona din S Carpaților; izvoare latine amintesc de existența dacilor în Banat și Transilvania. Regele Burebista (cca. 70-44 î. Hr.) unifică terit. dintre Carpații Păduroși, Nistru și Munții Balcani și M. Neagră (în timpul lui Caius Iulius Caesar), luând naștere regatul Daciei; regele Decebal (87-106) va purta cu romanii trei războaie; între 87-89 cu Domițian, 101-102 și 105-106 cu împ. Traian, în urma cărora Dacia devine provincie romană. Populația daco-romană, care a stat la baza etnogenezei va adopta limba latină, în primele secole d. Hr. formându-se limbă străromână, unitară pe tot terit. locuit anterior de daci, apoi limba română, singura limbă romanică din Europa estică. Creștinarea pop. român se face din primele sec., de jos în sus, cât teritoriul R. se afla încă în cadrul Imp. Roman (până în 273/275 la retragerea aureliană), rămânându-se în cele din urmă în cadrul Bisericii răsăritene subordonate patriarhiei de la Constantinopol, de rit ortodox. Din sec. IV, o serie de popoare migratoare trec peste terit. R. și temporar își impun controlul, întârziind cristalizarea statală: goți, huni, gepizi, avari, slavi (sec. VI) pecenegii și cumanii în zonele extracarpătice, tătarii după 1241 anul mării năvăliri în Europa. Slavii vor fi asimilați; limba română va asimila de asemenea cuvinte slave. Pop: autohtonă s-a numit pe sine „români”, perpetuând amintirea Romei străbune. La sf. sec. IX, ungurii veniți din Asia se stabilesc în Partonia; fiind oprită expansiunea lor spre V (mijl. sec. X), se îndreaptă spre răsărit și în sec. XI-XIII reușesc să-și impună stăpânirea asupra formațiunilor statale românești (voievodate) și includ Transilvania ca voievodat autonom în regatul ungar. În sec. XII-XIII sunt colonizați în Transilvania secui

și sași. În sec. XIV, după slăbirea presiunii tătare se creează state de sine stătătoare în Țara Românească (1330) și Moldova (1359). După sec. XIV până la sf. primului război mondial, românii vor trăi în trei state (principate) separate, care aveau strânse legături de limbă, econ.-sociale, culturale și politice. Presiunea statelor vecine, Polonia și Ungaria (de rit catolic), a dus la nenumărate conflicte militare. În sec. XIV, Imp. Otoman ajunsese la Dunăre cu hotarele sale și principatele române vor duce o luptă aprigă, continuă, pentru păstrarea independenței statale, existenței etnice și religioase, prin rezistență militară sau folosind cu abilitate rivalitățile dintre marile state vecine. În 1526 (bătălia de la Mohacs) regatul ungar dispare și aceste principate vor recunoaște suzeranitatea Porții Otomane, păstrându-și însă autonomia internă, religia, cultura. În 1600 este prima încercare de unificare a principatelor locuite de români, sub Mihai Viteazul, care nu durează însă. În 1699 prin Tratatul de pace de la Karlowitz între Imp. Habsburgic și cel Otoman, Transilvania este cedată celor dintâi. Din sec. XVIII terit. R. devine obiect de dispută și câmp de luptă al imperiilor vecine: Imp. Otoman, Rusia și Imp. Habsburgic. Austria anexează Oltenia (1718-1739); Banatul (1718-1918) și Bucovina (1775-1918); Rusia terit. Moldovei („Basarabia”) dintre Prut și Nistru (1812-1918). Începând din 1821 (eliminarea regimului fanariot instaurat la începutul sec. XVIII) și apoi din 1848 (revoluție integrată în cea general europeană), societatea românească din provinciile istorice este racordată structurilor politice și econ.-sociale ale Europei. În 1859: unirea Principatelor (Țara Românească și Moldova) care aleg același domnitor; noul stat național, o monarhie constituțională, adoptă în 1862 numele de România. În 1866 sub domnia principelui, apoi regelui (1881) Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1914), care va da țării o dinastie care de la a treia generație se va numi de România, unirea Țărilor Române devine definitivă și va fi recunoscută până în 1881 de toate statele europene. În 1877 participă în mod hotărâtor alături de Rusia în războiul antiotoman în urma căruia prin Tratatul de pace de la Berlin (1878) se recunoaște independența de stat a României; se restabilește autoritatea R. asupra Dobrogei. În 1916 România intră în război alături de Antantă, împotriva Puterilor Centrale. Prin voință populară se unesc în 1918 cu R.: Basarabia (martie 1918), Bucovina (nov. 1918); în urma hotărârii Marii Adunări Naționale întrunite la Alba Iulia se decide la 1 decembrie 1918, unirea Transilvaniei cu R.. Prin Tratatul de la Versailles (1919-1920) sunt recunoscute aceste realități istorice. În 1919 R. este membru fondator a Societății Națiunilor. În perioada interbelică, paralel cu procesul de modernizare a statului, R. se apropie de democrațiile occidentale. În al doilea război mondial R. este constrânsă să cedeze Basarabia și Bucovina de N U.R.S.S.-ului (iunie 1940), iar prin Dictatul de la Viena să cedeze Ungariei NV Transilvaniei (aug. 1940) și Bulgariei partea de S a Dobrogei/Cadrilaterul (septembrie 1940). Regele Carol II abdică în septembrie 1940, iar generalul Antonescu, care instituie un regim autoritar, se alătură Germaniei împotriva U.R.S.S. La 23 august 1944 mareșalul Antonescu este arestat din ordinul regelui Mihai al R. (1940-1947); România trece de partea Puterilor Aliate (într-un moment când nu era încă clar cine va câștiga) până la sf. războiului (9 mai 1945). Prin Tratatul de la Paris (1947) se recunoaște anularea Dictatului de la Viena, dar și anexarea Basarabiei și Bucovinei de N de către URSS. Sub presiunea Armatei Roșii, se instaurează un regim comunist; la 30 dec. 1947 regele este obligat să abdice și să părăsească țara și se proclamă Republica Populară Română, sub dictatura partidului comunist unic (1947); se naționalizează întreprinderile (1948) și se colectivizează forțat agricultura (1949-1962) prin metode violente, de exterminare a opozanților. Și după 1953 România continuă sub Gheorghe Gheorghiu Dej linia de dezvoltare stalinistă a economiei, deși sub fațada unui comunism „național”. Sub Nicolae Ceaușescu 1965-1989, după o iluzorie deschidere politică, poziția anti-sovietică pe care o ia în timpul intervenției trupelor Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia 1968 - unde R. refuză să intervină, urmează un regim dictatorial care face din R. una din cele mai sărace țări ale Europei, toată bogăția țării servind proiectelor aberante, megalomane, ale dictatorului. Odată cu Revoluția din 1989, dictatura

este abolită, cuplul dictatorial executat, iar puterea acaparată de foștii comuniști „dizidenți” (câștigători apoi, ai primelor alegeri legislative din 1990). Se instaurează cu dificultate un regim pluralist; au loc provocări și conflicte interetnice, mineriade (terorism de grup), care creează haos în economie și în viața socială. Treptat, pluralismul politic deschide drumul democrației și R. se angajează în făurirea unei econ. de piață. În 1996 câștigă alegerile opoziția și se simte un reviriment în edificarea statului de drept și în recâștigarea încrederii forurilor internaționale în politica internă și externă a R.. În 1997 R, nu este admisă printre candidații pentru intrarea în NATO, dar i se recunoaște progresul făcut spre a câștiga calitatea de membru al acestei organizații în viitor. Totuși „schimbarea” s-a dovedit un eșec, iar poporul a ales în 2000 niște comuniști cu fața metamorfozată. **Statul:** este o republică semiprezidențială; puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Deputaților) și de către președinte (promulgă legile); mandatul este pe 4 ani; cea executivă de un guvern numit de președinte în funcție de rezultatul alegerilor și aprobat de Parlament. Pluripartitism.

Rusia

Denumirea oficială: Federația Rusă

Capitala: Moscova (8,9 mil. loc.)

Limba oficială: rusa

Suprafața : 17.075.000 Km²

Locuitori: 150 mil. (10 loc./ Km²)

Religia: ortodoxism (în majoritate); islamism, catolicism, protestantism etc. (cca. 40 de culte)

Moneda: rubla

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 iunie

Geografie: R. este așezată în Eurasia (în E Europei și N Asiei); este cel mai întins stat din lume: de la vest la est măsoară 10.000 Km. Limite: Norvegia, M. Barents, M. Kara, M. Laptev, M. Siberiei de E, M. Ciukotsk (N), M. Bering, Oc. Pacific, M. Ohotsk, M. Japoniei (E), Coreea de N, China, Mongolia, Kazahstan, M. Caspică, Georgia, Azerbaidjan, M. Neagră (S), Ucraina, Bielorusia, Estonia, Polonia, Lituania, Finlanda, M. Baltică (V). **G. Fizică:** R. se întinde de la M. Baltică la Oc. Pacific (11 fuse orare). Este constituită în principal din câmpii și platouri; munții apar în SV (Caucazul), în S, la granița Mongoliei și a Chinei, în E (pe coasta Pacificului). Munții Ural, munți vechi, sunt o barieră tradițională între Rusia europeană la V și cea asiatică (Siberia) la E. Ei se întind pe cca. 2.000 Km pe direcția N-S, cu o alt. max. de 1.894 m. În partea asiatică între fl. Enisei și Lena se află Podișul Siberiei Centrale (alt. medie 1.000 m), un podiș uriaș, printre cele mai vechi ale continentului. În SV, sunt Munții Caucaz (Caucazul Mare), munți tineri (alt. max. vf. Elbrus, 5.642 m, dintr-un vulcan stins). În sudul Siberiei Centrale se întind munții Saiani și Altai (alt. medie 3.000 m). În SE, centru-E și E Siberian se înșiră lanțuri de munți cu piscuri înalte și ghețari; în SE: munții Oablonovyi, Stanovoi și Djugdjur Djagdî, Cerski, Kolâma și în Verhoiansk, în centru-estic, și extremul estic; în Pen. Kamciatka, munții vulcanici Sredinîi (Kliucev, 4.750 m alt. max.). În extremul SE, la M. Japoniei, sunt munții Sihote Alin. Câmpiile R.: în Europa, la V de Urali, Marea Câmpie Rusă, drenată de Volga și Peciora în N întreruptă de podișuri joase. În partea asiatică, este Marea Câmpie a Siberiei de Vest, drenată de fl. Obi, înaltă de cca. 300 m, o câmpie mlăștinoasă. Apele: o rețea bogată de fluvii mari: în Europa: Volga (3.531 km, cel mai lung fluviu din Europa), care se varsă în M. Caspică, și Peciora (1.809 Km) se varsă în oceanul nordic (M. Peciora); în Asia: Obi (5.410 Km) și Enisei (4.092 Km) se varsă în M. Kara, Lena (4.400 km) se varsă în M. Laptev; Indighirka (1.977 km), Kolîma (2.513 Km) se varsă în M. Siberiei Orientale și Amurul (4.416 Km) la granița cu China; se varsă în M. Ohotk. Lacurile: Baikal (310500 km²) fiind cel mai adânc de pe glob (1.620 m) în Siberia; în partea europeană: M. Caspică (371.000 Km²), cel mai întins lac de pe glob. **Clima:** Pe terit. R. găsim mai multe feluri de climă: domină clima temperat-continentală, mai umedă spre V, în apropierea M. Baltice și pe țărmul Oc. Pacific, unde se simte influența musonilor; și excesivă în Siberia (Verhoiansk: 75°C, minima absolută). Clima sub-polară și polară, cu ierni prelungi (8-10 luni) și veri scurte, răcoroase. Latitudinea și adesea depărtarea de ocean și dispoziția reliefului, toate contribuie la caracterul specific al climei. **Floră și faună:** Varietatea climei conduce la o varietate a vegetației în R. În zona polară găsim tundra (mușchi, licheni, plante pitice, unele cu flori în vara polară; vegetația nu e continuă) și silvotundra (apar și arbuști izolați). În S tundrei, taigaua, care ocupă cca. 1/2 din terit. țării, pădurea de conifere, care formează o unitate a vegetației de la M. Baltică la Oc. Pacific. Taigaua este cea mai întinsă pădure din lume. Între taiga și stepele din sud se întind pădurile amestecate, zonă de conifere și stejar. Stepă are o vegetație ierboasă; în semideșerturi vegetația este săracă. Pădurea de foioase și stepă se întind în partea europeană. Fauna: extrem de bogată. În tundră: renul, elanul, vulpea

polară, lupul de tundră, iepurele alb, potârnichea polară. În insulele Oc. Arctic: ursul alb; în ape: foca, morsa. În taiga sunt: veverița, lupul, ursul brun, râsul, hermelina și samurul, renul, elanul. În zona pădurilor amestecate: lupul, vulpea, ursul, pisica sălbatică etc.. În stepă: rozătoare, păsări răpitoare, în semideșert: șerpi de deșert. În R. există cca. 25 de parcuri naționale în care sunt ocrotite specii rare ale faunei ca: tigru siberian, cerbul silka, foca de Baikal. **Populația:** Federația Rusă este un mozaic de cca. 100 de naționalități și popoare: ruși (peste 80%); ucrainieni, ciuvași, bașkiri, bieloruși, osetini, daghestani, iakuți, kareli ș.a. În partea europeană, care cuprinde 25% din terit. R., trăiește 75% din pop. (între 50-335 loc./Km²); în partea asiatică, care cuprinde 75% din terit. R., trăiește 25% din pop. (sub 25 loc./Km²). Concentrarea max. în partea europeană este de 200-300 loc./Km² (zona Moscovei, Petersburgului). În partea extrem nordică europeană densitatea scade sub 1 loc./Km². Concentr. max. în partea asiatică este în Uralul central (câteva nuclee); 40 loc./Km² și în bazinele carbonifere (în Kuzbass): 35 loc./Km²; în extremul estic siberian densitatea scade până la 30 loc./Km². Zone uriase din taiga sunt nelocuite; de asemenea în N. Rata natalității este de 14,5‰; a mortalității de 10,5‰. Pop. urbană 75%. **Resurse și economie:** R. este un rezervor uriaș de materii prime: cărbune; petrol (în principal în Siberia de Vest), gaze naturale (în reg. Volga-Ural și Tiumen; aduse prin conducte), baza energetică fiind asigurată prin ele; minereuri de fier, mangan, cupru, zinc, plumb, bauxită, nichel; lemn, săruri de potasiu, sulf, sare gemă; bumbac, in, lână. Valorificarea multor resurse ale subsolului este costisitoare datorită distanțelor-uriae care le separă de zonele populate. Energia electrică este obținută prin folosirea hidroenergiei; hidrocentrale pe Volga (Volgograd); pe Angara (Bratsk); pe Ienisei (Krasnoïarsk), pe Obi (Novosibirsk); termocentrale și centrale atomo-electrice. Ind. grea: siderurgică (în Urali, reg. Moscova, în bazinul carbonifer Kuznețk); constr. de mașini (Moscova, Sf. Petersburg, Nijni Novgorod, Țarițan), chimică, metalurgie neferoasă, bazată pe exploatarea cuprului, zincului, plumbului și bauxitei (Ural, pe lângă hidrocentralele de pe marile fluvii siberiene); ind. chimică (Ural, Pen. Kola, Omsk, Tomsk, Krasnoïarsk, etc.); ind. lemnului (Sankt Petersburg și Arhanghelsk) și textilă (în zona europeană îndeosebi); ind. alimentară (de lactate, conserve de carne, pește, fructe, legume, ulei, votcă și bere). Agric. se face pe suprafețe mari, cu o mare varietate. În zonele de stepă și silvostepă în partea europeană (în special reg. Volgăi) se cultivă: cereale: grâu, orz, secară; legume, cartofi; plante tehnice; floarea-soarelui, in, tutun, sfeclă de zahăr; pomicultură, viticultură. Creșterea animalelor: cornute mari, porcine, păsări, reni; apicultură. Pescuitul este extins în Oc. Pacific și M. Neagră. Vânătoarea dezvoltată în Siberia, pentru blănuri scumpe. Turismul foarte dezvoltat (în special pentru Moscova și Sankt Petersburg). Exportă: utilaje, instalații ind., petrol, gaze naturale, minereuri. **Transport și comunicații:** R. are o rețea de transport pe măsura dimensiunilor sale uriae: căi ferate (parțial electrificate); cele mai multe în partea europeană. De o mare importanță este linia transiberiană (9.304 km) de la Sankt Petersburg-Moscova-Ecaterinburg-Irkutsk-Habarovsk-Vladivostok. Șoselele moderne cele mai multe sunt în partea europeană. Există numeroase căi navigabile interioare: Volga, Ienisei, Obi etc. Flotă maritimă. Aeroporturi: Moscova, St. Petersburg, Novosibirsk, Volgograd, Kazan. **Orașe:** St. Petersburg (port), Nijni Novgorod, Novosibirsk (port), Ecaterinburg, Samara, Omsk, Kazan, Perm, Rostov, Țarițan/Volgograd, Krasnoïarsk (port), Vladivostok (port), Murmansk (port), Arhanghelsk (port). **Istoria:** În sec. I î. Hr., în reg. dintre Vistula și Nipru trăiau triburile indo-europene ale slavilor. În sec. V, slavii de răsărit coboară spre SE, unde întâlnesc civilizațiile sciților și sarmaților. Între sec. VI-IX, slavii de răsărit sunt stabiliți în ținuturile dintre Nipru, Oka și Volga superioară. În sec. VIII-IX varegii domină cele două căi de acces dintre M. Baltică și M. Neagră: pe Nipru și pe Volga. În 862, Rurik se stabilește la Novgorod; în 882 Oleg, prinț din dinastia rurikidă, pune bazele statului kievean. Vladimir I (980-1015) impune supușilor săi creștinismul (de rit bizantin), care devine religie de stat. Sub Vladimir I și Iaroslav I cel Înțelept (1016-1018 și 1019-1054), statul kievean înflorește, pentru ca în sec.

XII-XIII să se destrame în câteva cnezate care sunt mai ușor cucerite de mongoli (Hoarda de Aur: 1237-1240 după bătălia de la Kalka); vor rămâne sub mongoli două secole, cu excepția Pscovului și a Novgorodului. În 1242, Alexandru Nevski le ține piept Cavalerilor gladiferi, după ce în 1240 îi învinsese pe suedezi; întărește autoritatea centrală. În sec. XIV încep să se diferențieze: Bielorusia, Rusia Mică (Ucraina) și Rusia_Mare. În 1326 mitropolitul se stabilește la Moscova. În 1380, Dimitri Donskoi îi bate pe mongoli la Kulikovo, începutul emancipării R. de sub dominația tătară. În 1425-1462, sub Vasile II, biserica rusă refuză să se unească cu Rorna. Ivan III, care ia titlul de autocrat, organizează un stat puternic și centralizat și se eliberează definitiv de sub mongoli (Hoarda de Aur începe să se destrame în mai multe hanate). Ivan IV cel Groaznic (1533-1584) ia titlul de țar. În 1552-1556 el cucerește hanatele Kitzan și Astrahan. În 1582, expansiunea în Siberia; în jumătate de sec. se ajunge la Pacific. În 1598 se stinge dinastia Rurikidă. După domnia lui Boris Godunov (1598-1605), R. cunoaște tulburări politice și sociale; este invadată de suedezi și polonezi. În 1613 Mihail Fedorovici fondează dinastia Romanovilor care va continua până la revoluția din 1917. Redevine imperiu (multinațional). Anexarea Ucrainei orientale, în urma răscoalei antipoloneze a cazacilor, condusă de Bogdan Hmelnițchi, antrenează războiul cu Polonia (1654-1667) și unirea Ucrainei din stânga Niprului cu Rusia (1654). Petru I (1682-1725) modernizează instituțiile R. prin reforme și întărește absolutismul țarist. În 1709 Rusia câștigă victoria la Poltava împotriva suedezilor (sub Carol XII) și obține ieșire la M. Baltică. În 1703, Petru fondează Sankt Petersburgul, reședință imperială. Se trasează direcțiile de expansiune ale R. spre M. Baltică, Asia Centrală și M. Neagră. Împ. Ecaterina II (1762-1796) întărește statul rus prin reforme și pe plan extern R. devine o mare putere. Duce o politică de expansiune. În 1774, prin tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi, R. obține accesul la M. Neagră, iar la a 3-a împărțire a Poloniei ea obține Bielorusia, Ucraina occidentală și Lituania. Întărită, R. va repurta victorii asupra Împ. Otoman, a Iranului și a lui Napoleon. După Congresul de la Viena (1814-1815), R. devine „jandarmul Europei”. Între 1853-1856, Războiul Crimeii: R. se lupta cu Turcia aliată cu Franța și Marea Britanie și pierde; este victorioasă în războiul antiotoman din 1877-1878. Între 1859 și 1895, R. cucerește Asia Centrală. Prin Tratatul de la Aihun (1858), chinezii recunosc anexarea reg. fluviului Amur și a Sahalinului de N. În 1904-1905 R. este înfrântă în războiul ruso-japonez. Izbucnește revoluția burghezo-democratică din 1905-1907, care va fi înăbușită de autoritatea țaristă. Rusia formează Tripla Alianță (cu Franța și Marea Britanie) opusă Puterilor Centrale. În primul război mondial (1917-1918), R. luptă împotriva Germaniei, Austro-Ungariei și Turciei. Situația internă a R. este tulbură, pe front suferă înfrângeri, iar ca urmare izbucnește revoluția din februarie 1917, care abolește țarismul și proclamă republica. La 7 noiembrie 1917 puterea este preluată de P. bolșevic condus de Lenin. În Congresul Sovietelor se dau: „Decretul asupra păcii” și „Decretul asupra pământului”. Izbucnește războiul civil. Generalii albi Denikin, Kornilov, Wrangel și Koleak sunt sprijiniți de puterile europene, ostile puterii sovietice și comunismului; noul regim recunoaște independența Finlandei (1917), a țărilor Baltice și Poloniei (1918), autodeterminarea popoarelor ca principiu, nu și în majoritatea cazurilor reale. Se creează „Armata Roșie” și se instituie treptat „dictatura proletariatului”. Între 1918-1921 se instituie „comunismul de război”. Toate forțele nebolșevice vor fi supuse unui regim de anihilare. Este creată o poliție secretă (CEKA) care pe parcursul anilor își va schimba numele (NKVD, GPU și KGB). Ea va extermina milioane de „contrarevoluționari”, de adversari politici reali sau imaginari. După victoria bolșevicilor în războiul civil, între 1921-1925 este perioada reconstrucției econ. pe baza NEPU-lui. La 30.XII.1922 se constituie URSS, ce urmează Rusiei Sovietice; în 1924 moare Lenin și este adoptată prima Constituție a U.R.S.S. După moartea lui Lenin, care. instituise monopolul partidului unic și pusese bazele tacticii și strategiei partidului, succesorul la conducerea partidului este V.I. Stalin, care va institui treptat o dictatură sângeroasă. Între 1924-1925, URSS este recunoscută pe plan diplomatic de către Marea Britanie, Franța, Italia,

Japonia și SUA (1933). În 1925 Stalin va impune teza „construcției socialismului într-o singură țară”, opusa tezei lui Troțki asupra „revoluției permanente”. Troțkiștii, reali sau contrafăcuți, vor fi anihilați. În anii 1926-1929 se realizează industrializarea URSS, pe baza planurilor cincinale, și în 1929-1930 colectivizarea forțată a agriculturii. Sacrificiile în vieți umane sunt uriașe (lagăre tip Gulag). În 1934, Rusia devine membru al Societății Națiunilor. În 1935 Stalin încheie pact de neagresiune cu Franța și Cehoslovacia. Între 1936-1938 se fac „epurările”; Stalin își elimină toți adversarii, politici, elita partidului, a conducerii statului și a armatei prin procese trucate. La 23 august 1939, URSS încheie cu Germania nazistă pactul secret Molotov-Ribbentrop, care împarte Europa în sfere de influență ale celor două mari puteri: URSS vor fi luate prin surprindere de atacul Germaniei la 22 iunie 1941. Cu ajutorul Puterilor Aliate, Rusia iese învingătoare din cel de al doilea război mondial și o mare putere; ea va impune statelor din est, din sfera sa de influență, practic sub ocupația Armatei Roșii, regimuri de tip comunist. Urmează perioada războiului rece, expresie a luptei celor două sisteme politice și economice opuse: capitalism și socialism și o cursă a înarmărilor însoțită de o serie de conflicte zonale. După moartea lui Stalin (1953), la Congr. XX al PCUS (1956), N.S. Hrusciiov îi înlătură pe colaboratorii lui Stalin și denunță cultul personalității și crimele epocii staliniste. Se propagă teza coexistenței pașnice a celor două sisteme de blocuri militare adverse. Estul rămâne în continuare sub controlul URSS; orice încercare de a se elibera eșuează, fiind imediat reprimată (Germania - 1953; Ungaria, Polonia - 1956; Cehoslovacia - 1968). Sub conducerea lui L.I. Brejnev (1964-1982), sistemul sovietic se anchiozează mai puternic, vădind criza sa profundă. În 1985 și 1988 este ales conducător al partidului și apoi al statului Mihail Gorbaciov, care încearcă să reformeze societatea sovietică printr-un pluralism în cadrul partidului: democratizare, eficiență economică și politică, destindere în viața internațională (politică cunoscută sub numele de glasnost și perestroika). O adevărată efervescentă ia naștere în societatea sovietică, ducând la intensificarea tensiunilor mocnite. Încep conflicte teritoriale, interetnice etc. Țările Baltice, anexate de URSS în 1940, își proclamă independența. Unitatea și integritatea teritorială a URSS se prăbușește; prin referendum, republicile unionale votează pentru transformarea URSS într-o federație de republici egale în drepturi. (Uniunea Republicilor Sovietice Suverane). În Europa de Est, după regula dominoului, regimurile comuniste se prăbușesc succesiv. În 1990, Rusia adoptă declarația de suveranitate. În 1991 se desființează CAER-ul și Tratatul de la Varșovia. Rusia semnează la Paris „Carta pentru o nouă Europă”. Confruntarea Est-Vest încetează. În 1991 o încercare de puci eșuează. Forțele reformatoare se alătură lui. Elțân. PCUS este interzis; republicile unionale își proclamă independența. În 1991, R. Ucraina și Belarus hotărăsc crearea Comunității Statelor Independente (egale în drepturi, care au instituții ce le coordonează activitatea) și actul de constituire se semnează la Alma Ata, la 21.XII.1991 de către 11 republici independente, foste unionale. La 25.XII.1991, URSS își încetează oficial existența după retragerea lui Gorbaciov din funcția de președinte. În 1991, Rusia succede URSS-ului ca putere nucleară și ca membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU. Trecerea la economia de piață adâncește sărăcia și corupția. Cecenia refuză să semneze noul tratat federal; o serie de popoare de pe Volga și din Caucazul de Nord își cer independența; conflicte de interese opun Ucraina Rusiei (statutul Crimeei, controlul flotei din M. Neagră); problema Transnistriei din Rep. Moldova. În 1993 conflict între președintele Elțân și Sovietul Suprem (Elțân dizolvă adunarea și hotărăște să intervină armata). Alegeri legislative și un referendum asupra proiectului de Constituție, care este adoptată. Alegerile consacră ridicarea extremei drepte naționaliste. În 1994 R., Ucraina și Statele Unite semnează un acord asupra demantelării arsenalului nuclear staționat în Ucraina. În 1997, Rusia se opune extinderii și includerii de noi state, din est, în NATO. **Statul:** este republică prezidențială, stat federal. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Deputaților Poporului, iar

între sesiunile acestuia, de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Rwanda

Denumirea oficială: Republica Rwanda

Capitala: Kigali (237.000 loc.)

Limba oficială: kinyarwanda/rwanda (bantu), franceza

Suprafață: 26.338 km²

Locuitori: 8,16 mil. (310 loc./km²)

Religia: animism, catolicism, islamism

Moneda: francul Rwanda

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 iulie

Geografia: R. este așezată în partea central-estică a Africii, fără ieșire la mare. Limite: Uganda (N), Tanzania (E), Burundi (S), Zair (V). **G. fizică:** R. este o țară muntoasă, al cărei podiș de 1500-2000 m alt. este dominat de munți vulcanici: Mt. Karisimbi (4519 m), vulcanul Kirunga. Pe linia fracturii tectonice (Rift Valley) se află lacul Kivu (2600 km²), într-o zonă depresionară, în V. Râul Kagera este considerat a fi unul dintre izvoarele Nilului. **Clima:** este tropicală, de tip musonic-ecuatorial, cu temperaturi caracteristice pentru Ecuator, dar și cu temperaturi mai scăzute pe înălțimi. Media anuală este de 23°C. Precipitațiile pe platoul de NV sunt de 1020 mm/an, în zona Lacului Kivu 1780 mm/an. **Floră și faună:** Predomină savana; păduri (10% din teritoriu). Fauna: lei, leoparzi, rinoceri, zebre. Două parcuri naționale pentru prezervarea faunei. **Populația:** hutu 84%, tutsi 15%, twa (pigmei) 1%. Peste 75% din populația activă este cuprinsă în agric. Densitatea maximă în regiunea din jurul cap. și în apropierea Lacului Kivu. Între pop. majoritară hutu și cea minoritară tutsi se perpetuează un conflict etnic devastator. Rata natalității: 42,5‰, mortalitatea 16,5‰. Rata pop. urbane: 6%. **Resurse și economie:** R. e o țară agricolă, autoconsumul absoarbe cea mai mare parte a produselor: porumb, fasole, papas, manioc; bovine, caprine, pește. Resursele min.: (export) cositor, wolfram. Alte exporturi: cafea, bumbac, piei, batate. Fără ieșire la mare, fără infrastructură a drumurilor, economia R. este slabă, în curs de ajustare cu ajutorul FMI. **Transporturi și comunicații:** Lipsesc căile ferate și șoselele. Există drumuri; vehicule. **Orașe:** Butare, Gisenyi, Giterama, Nyanza, Ruhengeri. **Istoria:** Din sec. XIV-XV începe cucerirea teritoriului R. de către triburile războinice tutsi (de păstori), care vor supune triburile hutu (de agricultori), mereu majoritare. În 1894 Germania face primele încercări de cucerire a R. și reușește s-o integreze în :Africa Germană de Est în 1899, dar nu în totalitate. În 1916, înfruntările germano-belgiene, Germania se retrage în Urundi (Burundi). În 1923 Belgia obține un mandat din partea Ligii Națiunilor asupra Rwanda-Urundi, care va fi alipit la Congo belgian; în 1960 se desparte de Congo belgian, iar în 1962 R. devine independentă. Încep luptele tribale pentru supremație. Triburile tutsi emigrează, cei rămași sunt anihilați. Din 1973, conducere militară realizată prin lovitură de stat. Cu toate conflictele interetnice, în 1991 țara se angajează pe drumul democrației; noua Constituție consfințește multipartitismul. În 1993 guvernul și rebelii tutsi semnează un acord de pace, a cărui aplicare se dovedește dificilă, deși ONU trimite trupe de menținere a păcii. 1994 este anul unui adevărat genocid împotriva pop. minoritare tutai; care este masacrată 75% (aprox. 1 mil.); 2 mil. de refugiați hutu după victoria Frontului Popular Rwandez; controlat de tutsi. În 1995 încep procesele celor acuzați de participare la masacre. În acest sens, Consiliul de Securitate al ONU a creat un tribunal internațional în Tanzania, la Arusha, pentru a judeca crimele de război din R. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de

președinte și de Consiliul Național de Dezvoltare; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Multipartitism.

Samoa

Denumirea oficială: Statul Independent Samoa

Capitala: Apia (26.000 loc.)

Limba oficială: samoana și engleza

Suprafața: 2845 km²

Locuitori: 170.000 (60 loc./km²)

Religia: protestantism 80%; catolicism 20%

Moneda: dolarul Samoa

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 1 iunie

Geografie: S. este așezată în SV Oc. Pacific, în Oceania. **G. fizică:** S. este un arhipelag muntos; de origine vulcanică, din Polinezia. Cele mai întinse insule sunt: Savaii și Upolu, în rest, insulițe ca: Tutuila, Tau, Rose, Manua, Swains ș.a. Înălțimile muntoase sunt de cca 1500-1850 m (în Savaii) și coboară treptat, cu o zonă colinară spre câmpiile litorale. **Clima:** este tropicală, cu precipitații bogate 4900 mm/an, în special în decembrie-martie. Cicloane catastrofale (februarie 1990, Ciclonul Ofa). **Floră și faună:** Pădurile ocupă peste 50% (păduri umede); pășunile: 2%. Vegetația este luxuriantă. Fauna este săracă în specii. **Populația:** este formată din polinezieni Samoa 89%, metiși, chinezi, europeni. Concentrarea max.. a pop. în insula Upolu (peste 100 loc./km²). În jur de 60% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 35‰; a mortalității: 5,3‰. Pop. urbană: 20%. **Resurse și economie:** O economie slab dezvoltată, care se bazează pe agric. Nu are resurse minerale. Se cultivă: cacao, orz, porumb, sfeclă de zahăr; copra, nuci de cocos, banane. O resursă naturală: lemnul de esență prețioasă. Export: copra, banane, cacao, taro. Importă: carne, zahăr, textile de bumbac. Pescuitul și turismul dezvoltate. Ajutor financiar extern. **Transport și comunicații:** vehicule Aeroport la Apia. **Istoria:** În primul mileniu arh. S. era locuit de polinezieni. În 1722, navigatorul olandez Jacob Ronggeveen descoperă S. Francezul L. A. de Bougainville o face cunoscută prin scrierile sale (1768). În sec. XIX se fondează factorii germane, americane și britanice. Din 1889, se recunoaște oficial de către trei puteri independența și neutralitatea arh. S. Din 1899, S. de Vest intră sub control german (colonie până în 1914). Din 1900 arh. Samoa este împărțit în Samoa orientală (a americanilor) și Samoa occidentală (a germanilor). După primul război mondial, S. occidentală este ocupată de Neo Zeelanda. Între 1920-1946 este sub tutela Societății Națiunilor, apoi sub tutela ONU. În 1960 are o Constituție. 1962 - S. de V devine independentă; în 1970 intră în Commonwealth. După 1976 este membră ONU. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1960. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Legislativă; cea executivă de un cabinet numit de rege, ca rezultat al alegerilor legislative.

San Marino

Denumirea oficială: Serenissima Republică San Marino

Capitala: San Marino (4180 loc.)

Limba oficială: italiana

Suprafața: 60,57 km²

Locuitori: 23.000 (130 loc./ km²)

Religia: catolicism 95%

Moneda: lira sanmarineză

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 3 septembrie

Geografie: S. M. este un stat în Europa de Sud; o enclavă în NE Pen. Italice. Este delimitată numai de terit. italian. **G. Fizică:** S. M. este așezat pe versantul adriatic al Munților Apenini Nordici (Monte Titano, 738 m. alt. max.). Nu are ieșire la mare. Relieful este format din coline argiloase și șisturi. Terit. aparține bazinului inferior al râului Marano. **Clima:** este mediteraneană, cu veri călduroase și ierni blânde și ploioase. **Floră și faună:** o mare parte din țară este acoperită de păduri; faună specifică. **Populația:** este formată din: italieni, sanmarinezi; în străinătate sunt cca. 19.000 de sanmarinezi. Rata natalității: 10,6‰; a mortalității: 7,3‰. Pop. urbană: 99%. **Resurse și economie:** Ramura principală a econ. este turismul; este dezvoltată filatelia. Agric. se bazează pe viticultură și pomicultură. Se exploatează piatra de construcție; fabrică de porțelanuri (la Borgo Maggiore), ind. textilă, a pielăriei, și artizanat. **Transporturi și comunicații:** Cale ferată electrificată și o cale rutieră ce leagă San Marino de Italia. **Orașe:** Serravalle, Dogana, Borgo Maggiore. **Istoria:** San Marino ia ființă în 301 d. Hr.; legenda spune că aici s-a refugiat pietrarul dalmat Marino. Începând cu sec. IX San Marino se dezvoltă în jurul mănăstirii San Marino. Este stat independent din sec. XIII (1263) una dintre cele mai vechi organizări statale (republici) din Europa. Statutul său politic, principiile constituționale au fost respectate de-a lungul anilor; Congresul de la Viena (1815) recunoaște San Marino ca stat independent, iar în 1861 guvernul Italiei unificate îl recunoaște de asemenea. Tratatul de bună vecinătate cu Italia (1862) ca protectorat al Italiei este inclus în aceeași Uniune vamală și monetară cu Italia. **Statul:** este republică parlamentară, conform principiilor Constituției în vigoare, din 1263 (cea mai veche din lume): Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Mare și General (Consiglio Grande e Generale); cea executivă de doi căpitani regenți aleși pe 6 luni și de un cabinet (Congresul Statului), numit de Consiliul Mare și General. Multipartitism.

Sao Tome și Principe

Denumirea oficială: Republica Democratică Sao Tome și Principe.

Capitala: Sao Tome (35.000 loc.)

Limba oficială: portugheza

Suprafața: 264 km²

Locuitori: 124.000 (130 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, animism

Moneda: dobra

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 iulie

Geografia: S.T. și P. este un stat insular în Golful Guineei, la 300 km de țărmul african (Gabon). Cele două insule au un relief muntos, de origine vulcanică; altitudini de 2024 m (São Tome) și 1000 m (Principe). **Clima:** este ecuatorială, cu precipitații foarte bogate (1800-2500 mm/an). **Flora și fauna:** Vegetația este luxuriantă, tipic ecuatorială. Faună specifică pădurilor ecuatoriale umede: diverse specii de maimuțe, de reptile, de păsări viu colorate. **Populația:** negri bantu 90%, mulatri. Cea mai mare parte a populației trăiește în São Tome, dar concentrarea maximă este în ins. Principe (peste 190 loc./km²). Rata natalității: 35‰, mortalitatea: 10,2‰; populația urbană 47%. **Resursele și economia:** Economia se bazează pe monocultura de cacao. Se practică pescuitul pentru consum intern. Alte resurse: manioc, porumb, batate, nuci de cocos, copra, banane, cafea, arahide de pământ, lemn prețios, guano. Industria nu este dezvoltată. Una dintre țările sărace ale lumii. **Transporturi și comunicații:** autovehicule. **Orașe:** Sao Tome. **Istoria:** Cele două insule, Sao Tome și Principe, sunt descoperite în 1470 și respectiv 1471 de navigatorul portughez Pedro de Escobar. În 1552 devin colonie a Portugaliei. Din. sec. al XVII-lea se aduc sclavi negri de pe continent ca mână de lucru pe plantațiile de trestie de zahăr, de cafea și de cacao. În 1951 insulele devin provincie de peste mări a Portugaliei. În 1960, Manuel Pinto da Costa, liderul Mișcării de Eliberare, fondează partidul unic, de orientare marxistă, devenind și președinte al țării (1975-1991). În 1975, la 12 iulie, cele două insule își obțin independența sub numele de Republica Democratică S.T. și P. După 1990, prin referendum constituțional, se consacră pluripartitismul, iar în 1991 au loc primele alegeri prezidențiale libere. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Senegal

Denumirea oficială: Republica Senegal

Capitala: Dakar (1,38 mil. loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 197.000 km²

Locuitori: 8,53 mil. (43 loc./km²)

Religia: islamism 85%, animism, catolicism

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 4 aprilie

Geografia: S. este așezat în Africa vestică, la sud de fluviul Senegal. Limite: Mauritania (N), Mali (E), Guineea, Guineea Bissau (S), Oc. Atlantic (V). **G. fizică:** Dunele de pe coastă se pierd într-o câmpie întinsă, care este mai înaltă (215-700 m) doar spre SE, la granița cu Guineea, unde se întâlnește cu prelungirea Masivului Djalon. În N, semideșert, Sahelul, cu excepția văii Senegalului. Principalul curs de apă este fluviul Senegal (1700 km, din care 300 km navigabili); Gambia (540 km, cursul superior nenavigabil), Casamance (186 km), Salum. **Clima:** este tropicală, cu unele variații; temperatura medie anuală 29°C (maxima, în NE, 45°C, minima 8°C). Precipitațiile sunt de 500 mm/an în N și în centru, 1500 mm/an în S. Uneori seceta face ravagii ca în cei cinci ani începând cu 1968. **Floră și faună:** savană și baobabi în centru-vest, păduri tropicale umede la S de Gambia; vegetație xerofită și salcâmi în Sahel. În regiunea de vest, de la Saint Louis la Dakar, arbuști, graminee, iar în depresiuni palmieri, arbori de cauciuc; în S, vegetație bogată, pășuni. Faună: antilope, lei, maimuțe, hipopotami, crocodili; faună marină. Câteva parcuri și rezervații naționale (în S, spre Gambia, Parcul național Nicolo Koba). **Populația:** negri sudanezi (wolof, al căror idiom predomină, fulbe, serer, diola), arabi, sirio-libanezi, francezi. Concentrarea maximă în partea central-vestică și vestică. Peste 70% din pop. activă cuprinsă în agric. În N și E, în regiuni semideșertice, 10 loc./km². Rata natalității: 41‰; mortalitatea: 4,5‰. Populația urbană: 42%.

Resurse și economie: minereu de fier, sare; titaniu, bauxită, mei orez, manioc, nuci de cocos, capra, arahide de pământ, legume, bumbac; caprine, bovine, ovine, cămile, pește. Industria peștelui; a textilelor, a uleiului de arahide. Importă: petrol, carne, zahăr, textile, mașini. Exportă: arahide de pământ (85% din totalul exportului). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule, aeroport la Dakar. **Orașe:** Saint Louis (port), Ties, Kaolack. **Istoria:** Din sec. XIII-XV S. face parte din imperiul Mali. Către sfârșitul sec. XV portughezii explorează coasta. În sec. XVII francezii cuceresc litoralul și interiorul țării, integrând S. în Africa Occidentală Franceză: 1895 până în 1958, când deține autonom în Comunitatea Franceză. Din 1959 face parte din Federația Mali până în 1960, când devine independent; președinte este ales Leopold Senghor (1960-1980). Între 1982-1989 se proiectează Confederația Senegambia. În 1989 izbucnesc neînțelegeri între senegalezi și mauritani. În 1992 S. restabilește relații diplomatice cu Mauritania. Începe mișcarea separatistă din Casamance. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1962. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Națională; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Pluripartitism.

Seychelles

Denumirea oficială: Republica Seychelles **Capitala:** Victoria (24.000 loc.)

Limba oficială: engleza, franceza (un dialect)

Suprafața: 410 km

Locuitori: 74.000

Religia: catolicism 90%, anglicanism 8%

Moneda: rupia Seychelles

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 5 iunie

Geografia: S. este un arhipelag în Oc. Indian, la o distanță de 1600 km NE de coasta estică africană și la 1000 km de Madagascar. **G. fizică:** Arhipelagul este compus din 40 de insule și insulițe de origine granitică și 65 de insule coraligene, crescute pe suprafața submarină muntoasă. Cele mai mari insule sunt: Mahe (142 km²), Praslin (39 km²) și Silhouette (21 km²). Cel mai înalt punct se află pe Mahe (905 m); tot pe Mahe se află și capitala Victoria. **Clima:** este ecuatorială, moderată de alizeu. Aerul este răcorit de briza marină. **Floră și faună:** ferigi uriașe, palmieri, cocotieri uriași; în unele insule, mangrove. Faună specifică, dar cu unele specii rare: dugongi, broaște țestoase. **Populația:** este un mozaic: franco-creoli, negri, indieni. Insulele coraligene, ridicate din mare, nu sunt locuite în general. Rata natalității: 25‰; mortalitatea: 8‰. Populația urbană: 55%. **Resurse și economie:** Econ. e bazează pe agric., dar turismul contribuie cel mai mult la creșterea venitului național. Pescuitul industrial pentru autoconsum și export. Alte res.: nuci de cocos, copra, produse zootehnice (carne de broască țestoasă), pește, sare; rocă fosfatică. Export: guano, copra, scorțișoară, ulei de scorțișoară, vanilie, pește sărat. Importă: tutun, alimente. **Transporturi și comunicații:** autovehicule; aeroport internațional la Victoria, poartă a turismului în S. **Orașe:** Victoria. **Istoria:** Descoperite de portughezi în 1502, colonizate de francezi în 1756 și botezate după numele contelui de Sechelles, anexate de Marea Britanie în 1814. Din 1976, Arhipelagul Seychelles formează un stat independent, membru al Commonwealth-ului. Constituția din 1993 prevede multipartitismul. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1993. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Până în 1992, partid unic.

Sfânta Lucia

Denumirea oficială: Sfânta Lucia

Capitala: Castries (53.000 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: creolo-engleza

Suprafața: 616 km²

Locuitori: 153.000 (248 loc./km²)

Religia: catolicism 85%, anglicanism, metodism

Moneda: dolarul est-caraibian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 13 decembrie (ziua Sfintei Lucia)

Geografia: S. L. este așezată în America Centrală insulară, în arh. Antilele Mici, la 40 km sud de Martinica. **G. fizică:** Relieful insulei este muntos: un lanț vulcanic, străbătând terit. de la N la S; în S se înalță Canaries Mountains cu vulcanul Soufriere (1200 m alt.); în SV munții Pitons, cu înălțimea max. de 786 m. **Clima:** este tropical-oceanică, moderată de alizee; temperaturi și precipitații variabile după alt.; cicloane tropicale, uneori devastatoare, ca cel din 1980 (cicloul „Allen”). **Floră și faună:** Păduri tropicale, cu esențe prețioase. Faună: păsări, o mare varietate. **Populația:** este formată din negri 90%, mulatri, asiatici. Concentrarea max. a pop. de-a lungul țărmului. Rata natalității: 21‰; a mortalității 5,5‰. Rata pop. urbane: 35%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric.: trestie de zahăr, bumbac, bananieri, nuci de cocos; ind. uleiurilor vegetale. Turism. **Transporturi și comunicații:** căi rutiere. Aeroport la Castries. **Orașe:** Micond, Vieux Fort, Gros Islet. **Istoria:** Ins. este descoperită de Columb în cea de-a patra călătorie a sa (1502) spre Lumea Nouă. I s-a dat numele Sfintei din ziua când a fost-descoperită. În sec. XVII-XVIII este disputată de Franța și Anglia, trecând de nenumărate ori când sub puterea uneia, când a alteia. Sunt aduși sclavi negri din Africa. În 1814 devine colonie britanică; în 1979 își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului (al 40-lea stat-membru). Inflația și șomajul au marcat viața insulei, care pentru a se redresa, dezvoltă agric. și serviciile (turism). **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1979. Puterea legislativă este exercitată de Parlament (Senat și Camera Adunării); cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar: din Camera Adunării. Șeful statului; regina Marii Britanii, reprezentată de un guvernator general. Multipartitism.

Sfântul Vincențiu și Grenadine

Denumirea oficială: Sfântul Vincențiu și Grenadine

Capitala: Kinston (19.000 loc.)

Limba oficială: engleza; uzuală: creoloengleza

Suprafața: 389 km²

Locuitori: 125.000 loc., 317 loc./km²

Religia: protestantism peste 70%, catolicism

Moneda: dolarul est-caraibian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 27 octombrie

Geografie: Statul Sf. V. și G. este așezat în America Centrală, insulară, în arh. Antilele Mici; la 160 km sud de ins. Sf. Lucia. G. fizică: Relief muntos și vulcanic. În constituirea terit. statului intră insula vulcanică Sf. Vincențiu de 388 km². Înălțimea max: o are Muntele Soufriere (1.235 m, cu un mare lac de crater). Grenadinele de Nord sunt compuse din 7 insule (45 km², dintre care Bequia, Canouan, Mayreu și Union). Fac parte din așa numitele „Insule ale Vântului” (zona uraganelor). **Clima:** este tropical oceanică. Temp. medie anuală este de 27°C. Precipitații pe coastă între 1000-1500 mm/an; în interior 2000 mm/an. Anotimpul ploios din mai-noiembrie. **Floră și faună:** pădurea tropicală deasă ocupă 50% din terit. Fauna: bogată în păsări. **Populația:** este formată din negri 65%, metiși 25%, indieni, albi, amerindieni. Concentrarea max. a pop. pe coasta estică a ins. Sf. Vincențiu (30% din pop. activă e ocupată în agric.). Rata natalității 23‰; a mortalității: 6,5‰. Rata pop. urbane: 30%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric. și pe turism. Se cultivă: banane, nuci de cocos, cacao, cafea, care fac obiectul exportului. Turismul de clasă, cu precădere în Grenadine, aducător de devize. **Transporturi și comunicații:** Căi rutiere; autovehicule; transport maritim. **Istoria:** Ins. Sf. V. este descoperită de Columb în 1493, pe 22 ianuarie ziua Sf. Vincențiu. În sec. XVII-XVIII terit. este în atenția Franței și Angliei care și-l dispută. Anglia are câștig de cauză (Tratatul de la Versailles, 1783). În sec. XVIII sunt aduși sclavi negri africani., ca să lucreze pe plantații. La 27 octombrie 1979 Sf. V. și G. își proclamă independența de stat, în cadrul Commonwealth-ului. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1979. Puterea legislativă este exercitată de Camera Adunării; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar în Camera Adunării. Șeful statului: regina Marii Britanii, reprezentată de guvernatorul general. Multipartitism.

Sfântul Cristofor și Nevis

Denumirea oficială: Federația Sfântului Cristofor și Nevis

Capitala: Basseterre (14.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 262 km²

Locuitori: 48.000 loc. (184 loc./km²)

Religia: protestantism, catolicism

Moneda: dolarul est-caraibian

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 19 septembrie

Geografia: Federația S. C. și N. se află în America Centrală insulară, în arh. Antilele Mici. **G. fizică:** Terit. federației cuprinde trei insule vulcanice: Saint Kitts-Sf. Cristofor (168,5 km²), Nevis (93 km²) și Sombrero (0,5 km²) (care mai sunt numite și Insulele Vântului, fiind în zona uraganelor). În Saint Kitts se află înălțimea cea mai mare: Mount Misery, 1131 m. **Clima:** este tropical-oceanică, cu influențe ale vânturilor marine. **Floră și faună:** Pădure tropicală (esențe prețioase) pe ins. Saint Kitts și Nevis. **Populația:** este formată din negri și mulatri 80%, amerindieni, chinezi, europeni. Concentrarea max. a pop. în ins. Saint Kitts, în zona capitalei. Rata natalității: 22,5‰; a mortalității, 11‰. Rata pop. urbane: 35%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe agric. și turism. Se cultivă: trestie de zahăr, bumbac, banane, nuci de cocos; se exportă: zahăr și melasă. Turismul a dezvoltat mijloace de cazare moderne (hoteluri). Ind. prelucrătoare: electronică (firme cu capital nord-american). **Transporturi și comunicații:** căi rutiere, transport maritim. **Orașe:** Sandy Point Town, Charlestown. **Istoria:** În 1493 ins. S. C., și N. sunt descoperite de Columb; în 1623 englezii fondează prima așezare pe Sf. Cristofor (Kitts); în 1783 insulele devin colonie britanică, după îndelungate dispute între francezi și englezi. Sunt aduși sclavi negri din Africa pentru plantațiile de trestie de zahăr. La 19 septembrie 1983 S. C. și N. își proclamă independența de stat în cadrul Commonwealth-ului; ins. Nevis rezervându-și dreptul constituțional de a ieși din federație. Devine membru al ONU. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1983. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Adunarea Națională. Șeful statului este regina Marii Britanii reprezentată de un guvernator general. Multipartitism.

Sierra Leone

Denumirea oficială: Republica Sierra Leone

Capitala: Freetown (470.000 loc.)

Limba oficială: engleza, uzuală: wolof

Suprafața: 72.000 km²

Locuitori: 4,6 mil. (64 loc./km²)

Religia: animism 62%, islamism 37%, creștinism

Moneda: leone

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 19 aprilie

Geografia: S. L. este așezată în Africa vestică, pe coasta Oc. Atlantic. Limite: Guineea (NV, N, NE), Liberia (SE), Oc. Atlantic (SV și V). **G. fizică:** La Oc. Atlantic, o coastă joasă (350 km lungime, 100 km lățime), mlăștinoasă, năpădită de mangrove. Restul terit. este un podiș (500 m alt.) de origine vulcanică; granitic. Țara este străbătută de la NE la SV de multe râuri, mari și mici, cu cascade; care se varsă în mare prin estuare adânci; importante sunt: Rokel, Sewa, Scarcies. **Clima:** este tropicală: temperatura medie anuală 24°-29°C pe coastă, 21°-35°C în interior. Precipitațiile, pe coastă 3800 mm/an, în NE 2030 mm/an. **Floră și faună:** Câmpia de coastă este acoperită de păduri tropicale (esențe prețioase) multe defrișate; podișurile, cu savane și cu arbori. Faună foarte bogată. **Populația:** negri sudanezi (temne, mende, limba), creoli proveniți din sclavii eliberați, europeni. Peste 70% din pop. activă este ocupată în agric. Densitatea maximă pe platourile centrale, pe coastă, în zona capitalei, în NV țării, în zona Kabala, așezată pe drum tranzitabil. Pop. urbană: 35%. Rata natalității: 46,3 ‰; mortalitatea: 23‰. **Resurse și economie:** Mijloacele principale provin din agricultură, fiind o țară care își valorifică o mare parte din teritoriu: mei, orz, sorg, batate, pisava, manioc, citrice, arahide de pământ; bovine; fier, platină; crom. Ind. prelucrătoare a peștelui, a lemnului. Export: diamante, aur, nuci de cola, cacao, cafea, nuci, nuci de cocos, lemn prețios. Importă: bumbac prelucrat, confecții, vehicule, mașini. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule. Aeroport la Freetown. **Orașe:** Port: Loko (port), Lunsar (V), Kabala (N). Colegiul Universitar Njala (1964). **Istoria:** Când, în 1462, portughezii explorează coasta stâncoasă, numind-o Sierra Leone (Muntele Leului), teritoriul era populat de triburile temne. În 1787 Societatea Britanică pentru Aboliție cumpără o fâșie de coastă și-i colonizează pe negrii eliberați din sclavie din America. Acest teritoriu este proclamat colonie de către britanici în 1808, devenind protectorat britanic în 1896 când cuprinde și interiorul țării. În 1959 se înființează Colegiul Fourah Bay, cu o administrație religioasă. Își câștigă independența în 1961, rămânând în Commonwealth. În 1964 devine republică. După un deceniu este scena unor confruntări sociale și a mișcărilor de gherilă care acționează de pe teritoriile vecine. Cu toată tranziția spre democrație, angajată în 1991, lovitură de stat militară în 1992. Mișcări ale rebelilor la frontiera cu Liberia. Peste 900.000 de refugiați în țările vecine. **Statul:** este republică prezidențială. În 1992 se abrogă Constituția din 1991. Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de Consiliul Național Provizoriu de Conducere. Partidele politice sunt interzise.

Singapore

Denumirea oficială: Republica Singapore

Capitala: Singapore (2,5 mil. loc.)

Limba oficială: malaeza (limbă națională), chineza, tamil și engleza (limbă în administrație)

Suprafața: 618.km²

Locuitori: 2,87 mil. (4650 loc./ km²)

Religia: budism 30%; creștinism 20%, islamism 15%; taoism; hinduism; confucianism

Moneda: dolarul singaporez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 9 august

Geografie: S. este așezat în Asia de Sud-Est, în extremitatea pen. Malaya. **G. fizică:** Statul Singapore se constituie din insula Singapore (580 km²), un platou granitic cu alt. între 60-180 m (la Bukit Timah) și insulițele din apropiere (peste 50). Între insula Singapore și pen. Malaya (Malacca) se află strâmtoarea Johore. **Clima:** este ecuatorială, cu temp. ridicate și ploi abundente (temp. medie anuală este de 24°C-31°C). Precipitațiile sunt de 2.410 mm/an.

Floră și faună: În centrul ins. Singapore există păduri ecuatoriale, cu o vegetație luxuriantă, copaci cu esență de lemn prețios. Faună specifică. **Populația:** este foarte densă și formată în majoritate din chinezi 70%; 15% malaezi și indonezieni; 8% indieni și pachistanezi, europeni, euroasiatici. Rata natalității: 13,9‰; a mortalității: 5,7‰. Pop. urbană: 100%.

Resurse și economie: S. este un centru financiar și industrial, placă turnantă a comerțului internațional. Economia este dezvoltată pe baza serviciilor. S. este un important centru de tranzit și de comerț intens: Aici își dau întâlnire zecile de linii maritime, care conectează S. la toate continentele; sediu internațional a numeroase companii de navigație. Industria prelucrătoare foarte dezvoltată; din lipsă de spațiu și forță de muncă multe firme ind. funcționează în Malaysia. Nu are pământ pentru agricultură. Portul Singapore, printre primele de pe glob, are uriașe antrepozite, fiind un important reexportator și un mare beneficiar al tranzitului de produse din Malaysia: cauciuc, cositor, cupru; nuci de cocos, fosfați, textile, utilaje, aparatură electrică. Alte ind.: pescuitul, materiale de construcții; manufactură.

Transporturi și comunicații: autovehicule, flotă comercială; aeroport la Singapore. **Orașe:** numai capitala Singapore, importantă bază navală. **Istoria:** Din sec. XIII-XIV S. a fost un centru comercial prosper, distrus în 1377 de javanezi. În 1819 ins. Singapore devine colonie britanică (a Coroanei). În sec. XIX și XX se dezvoltă fiind transformată de Marea Britanie într-o adevărată bază navală („Gibraltarul Orientului”). Între 1826-1946 intră împreună cu Statele Malacca și Penang în Straits Settlements (Guvernământul Strâmtorilor), cu statut de colonie britanică separată. În 1941 este ocupată de japonezi până în 1945; în 1946 devine colonie separată a britanicilor. În 1949 se fondează Universitatea Malaya, de limbă engleză; în 1956 Universitatea Nanyang de limbă chineză. În 1959 câștigă autonomie internă; în 1965 face parte din Malaysia. La 9 august 1965, printr-o înțelegere mutuală iese din federație și se declară republică suverană, membră a Commonwealth-ului. Urmează o perioadă de stabilitate social-politică și de avânt economic, datorat în mare parte poziției strategice, la întretărirea drumurilor dintre Oc., Indian și Oc. Pacific. **Statul:** este republică parlamentară, potrivit Constituției din 1965. Puterea legislativă este exercitată de Parlament; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar în Parlament și numit de președinte la propunerea primului ministru. Președintele este ales prin vot direct. Multipartitism.

Siria

Denumirea oficială: Republica Arabă Siriană

Capitala: Damasc (1,3 mil. loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 185.000 km²

Locuitori: 15,16 mil. (82 loc / km²)

Religia: islamism 90%; creștinism

Moneda: lira

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 17 aprilie

Geografie: S. este așezată în Asia de Sud-Vest și face parte din Orientul Apropiat. Limite: Turcia (N), Iraq (E și SE), Iordania și Israel (S), Liban și M. Mediterană (V). **G. fizică:** S. se întinde la estul M. Mediterane, pe 176 km și are în V o barieră muntoasă (Djabal Anșariyya, 1583 m) prelungită în S prin lanțul munților Antiliban (2.814 m) și Hermon (de unde izvorăște Iordanul). Munții stau în calea aerului umed dinspre M. Mediterană ca o barieră ce separă câmpia strâmtă de coastă de platoul estic deșertic (300-900 m). La poalele munților Antiliban se află depresiunea Gonta. Aproape 1/2 din terit. S. este Deșertul S., deșert pietros și nisipos. În sudul S. se află Gebel Druse (1.798 m). S. este străbătută de la NV la SE de fl. Eufrat (al cărui bazin este înalt de 300-900 m) și râul Oronte/Al Asi, în a cărui depresiune se practică agricultura, râul fiind folosit la irigații. **Clima:** este subtropicală; cu veri toride și ierni blânde și umede. Temp. medie anuală este de 13°C în ianuarie și 27°C în iulie (la Latoria); 8°C și 43°C (la Palmyra); 6°C și 32°C pe valea Eufratului. Precipitațiile sunt în Deșertul Siriei sub 130 mm/an; în Damasc 230 mm/an; la Alep 380 mm/an; pe coastă, cât și pe versanții vestici ai munților Antiliban 1.010 mm/an. **Floră și faună:** Vegetația forestieră este sub 3% (păduri de pin, cedru; maquis); predomină cea xerofită, culturi de citrice. Faună: pisica sălbatică, jderul, căprioara, șalalul, păsări migratoare. **Populația:** este formată din arabi 90%, kurzi, armeni, turci. Concentrarea maximă în câmpia litorală din V și în depr. Gonta, unde în zona capitalei sunt peste 1.000 loc./km². În E și NE densitatea este scăzută, o parte din pop. este nomadă. Rata natalității: 38,9‰, a mortalității: 5‰. Pop. urbană: 52%. **Resurse și economie:** Res. min. importante: petrol, fosfați; ind. prelucrătoare (rafinării de petrol, cea mai mare la Baniyas); îngrășăminte chimice. Agric. bazată pe irigații (valea fl. Eufrat): orz, grâu, bumbac, tutun, viță de vie, măslini. Econ. se dezvoltă lent, datorită atât exploziei demografice, cât și situației geopolitice din zonă. **Transporturi și comunicații:** șosele, vehicule; căi ferate. Aeroporturi la: Alep și Damasc. **Orașe:** Alep/Halab, Homs, Hama, Latakia: Există universități la Damasc (1924): Universitatea Latakia și la Alep (1961). **Istoria:** Situată între M. Mediterană și Mesopotamia, S. a fost locuită din mileniul III î. Hr. de către amoriți (semitici); de canaanieni, în mileniul II î. Hr., pe coastă; de arameici, sec. XI î. Hr. (cu capitala la Damasc). Parte din S. a fost cucerită de egipteni și hitiți (sec. XVIII-X î. Hr.); de asirieni (sec. VIII î. Hr.); de babilonieni și caldeeni (sec. VII î. Hr.); de perși (sec. VI î. Hr.). În 333 î. Hr. este sub Alexandru cel Mare, iar în 323 î. Hr. sub seleucizi; se răspândește cultura elenistică. În 63 î. Hr. S. este cucerită de romani, sub Pompei. Înflorește sub dominația romană; în sudul țării ia naștere creștinismul. În 395 S. revine Imp. Bizantin și este pe deplin convertită la creștinism. În 633-636 S. este cucerită de arabi și treptat este convertită la islamism. Damascul înflorește sub calificatul Omeiad (651-750); decade când abbasizii mută capitala la Bagdad. Între 1260-1516 sub dominația mamelucilor din Egipt. Selim I încorporează S. în Imperiul Otoman (1516). În 1799 în Siria intră francezii; în 1832 egiptenii, sub Ibrahim Pasha, care devine guvernator (1833-1839). În primul război mondial naționalismul și mișcarea separatistă sunt încurajate de francezi și englezi împotriva turcilor. În 1920, S. și Libanul sunt sub mandatul Societății Națiunilor (dat Franței). Franța reprimă cu

severitate rebeliunea din 1925-1927. În 1941 S. este ocupată de britanici și francezii liberi; S. își declară independența (pe care în fapt și-o va cuceri în 1946). S. intră în Liga Arabă și în Națiunile Unite în 1945. După o serie de lovituri de stat, S. formează cu Egiptul Republica Arabă Unită (1958), dar se desparte în 1961, devenind stat suveran. Au loc lovituri militare în 1966 și 1970. În 1971 S. se alătură Egiptului și Libiei în Uniunea Republicilor Arabe. După al 4-lea război al S. cu Israelul (1973), trupele ONU ocupă zona demilitarizată dintre S. și Israel. După 1976, Siria intervine în Liban. În 1980 ia amploare opoziția islamistă a Fraților Musulmani; din 1985 își impune tutela asupra Libanului; în 1991 se încheie un tratat de fraternitate sirianolibanez. În 1991, de la Războiul din Golf, Siria participă la forțele multinaționale ONU, sub conducerea SUA. Participă la Madrid la reluarea tratatelor arabo-israeliene. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1973. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea Poporului; cea executivă de președinte și de Consiliul de Miniștri, numit de președinte. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Slovacia

Denumirea oficială: Republica Slovacia

Capitala: Bratislava (440.000 loc.)

Limba oficială: slovacă

Suprafața: 49.000 km²

Locuitori: 5,3 mil. (107 loc./km²)

Religia: catolicism (majoritar); protestantism, ortodoxism

Moneda: koruna slovacă

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 august

Geografie: Slovacia este așezată în Europa Centrală. Limite: Polonia (N), Ucraina (E), Ungaria (S), Austria și Cehia (V și NV). **G. Fizică:** S. este o țară muntoasă, ocupată de Carpații Mici (768 m alt. max.), Carpații Albi (cca. 1000 m alt.); Tatra Înaltă (în N): cel mai înalt masiv cristalin al Carpaților (vf. Gerlachovka 2655 m); alt masiv Tatra Joasă. Munții Metalici ai Slovaciei (1477 m alt. max.) de origine vulcanică, sunt despărțiți de cei din N printr-un culoar tectonic, orientat de la E la V, pe valea râului Hron. În S terit. se întind porțiuni din Câmpia Tesei (SE). Râurile drenează văile ce despart lanțurile muntoase: Vah și Hron, Nitra. În S, Dunărea curge pe 172 km. **Clima:** este temperat-continentală cu precipitații bogate; peste 750 mm/an) și cca. 750 mm/an în zonele joase. **Floră și faună:** Țară muntoasă, este bogată în păduri de conifere și foioase; pășuni alpine. Parcul Național Tatra Înaltă este printre cele mai întinse zone ocrotite ale Europei, cu faună specifică Europei Centrale. **Populația:** este formată în proporție de 87% din slovaci (de origine slavă); maghiari 10%; cehi, ucrainieni, ruși, polonezi etc. Concentrarea max. a pop. în jurul cap. Bratislava (cca. 160 loc./ km²). Rata natalității: 14,8‰; a mortalității: 10,3‰. Pop. urbană: 58%. **Resurse și economie:** Ind. Slovaciei se bazează pe resurse interne: cărbuni, fier, bauxită, uraniu, cupru, mercur, argint, roci de construcții. Puterea energetică se bazează pe resursele de cărbune și de hidroenergie. Energia electrică este produsă de termocentrale, hidrocentrale și centrala atomoelectrică de la Bohunice. Ind. petrolului, siderurgiei, a constr. de mașini, a lemnului, textilă și alimentară; mai puțin competitive ca ale Cehiei; în proces de restructurare. Orașe industriale: Bratislava și Kosice. Agric. axată pe cultura de: cereale (grâul, porumb), sfeclă de zahăr, cartofi; viticultură, pomicultură. Se așteaptă de la turism o mai mare dezvoltare (este activ în zona Dunăreană - Bratislava și în zonele montane). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; navigație pe Dunăre. Aeroport la Bratislava. **Orașe:** Kosice, Nitra, Zilina, Presov, Banska, Bystrica, Trnava, Poprad. **Istoria:** În mileniul I î. Hr. S. era locuită de triburi de celți, de daci, apoi de suebi, vandali, longobarzi. În sec. VI pe acest terit. se stabilesc triburi ale slavilor de apus. În sec. IX acestea trec sub autoritatea francilor: Statul lui Sarrto (623-659) cuprinde terit. S. După 830, S. de apus este înglobată în Marele Cnezat al Moraviei. Călugării misionari Chiril și Metodie (863-864) ajută la creștinarea S. În sec. X atacul ungurilor dinspre Câmpia Panonică, Marele Cnezat al Moraviei se prăbușește, iar S. este înglobată în statul ceh din Bohemia (dinastia Premysl). În 1025 S. este ocupată de Regatul Ungar, care apoi o colonizează cu: germani, cehi, unguri. Pop. orașelor în sec. XI-XV este preponderent germană. În 1526, în urma bătăliei de la Mohacs, cu turcii, Regatul Maghiar se destramă; S. va intra în Imp. Habsburgic. În sec. XIX crește mișcarea națională. În 1918, S. este înglobată în Cehoslovacia. În 1939, statul slovac este sub protectorat german. Între 1945-1948, S. este: reintegrată Cehoslovaciei și intră în sfera de influență sovietică. În 1968 armata Tratatului de la Varșovia, la intervenția lui Leonid Brejnev, înăbușă „Primăvara de la Praga”; mișcare reformistă. În 1969, S. i se acordă un statut de republică federală. În oct.-nov. 1989, în urma demonstrațiilor populare de la Praga („Revoluția de catifea”), se constituie un guvern de uniune națională, se înlătură regimul comunist, iar Vaclav Havel, fostul disident, devine

președinte. În 1990, Cehoslovacia ia numele de Republica Federativă Cehă și Slovacă. În 1992, alegerile legislative sunt câștigate în S. de Mișcarea pentru o S. Democrată condusă de Vladimir Meciar. Separarea Cehiei de S. se face în urma unor tratative bilaterale; hotărârea intră în vigoare la 1.I.1993 și se proclamă Republica Slovacă, stat independent. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției intrate în vigoare la 1.I.1993. Puterea legislativă este exercitată de Consiliul Național; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președinte. Multipartitism.

Slovenia

Denumirea oficială: Republica Slovenia

Capitala: Ljubljana (330.000 loc.)

Limba oficială: slovena

Suprafața: 20.226 km²

Locuitori: 2 mil. (991oc./ km²)

Religia: catolicism 90%; islamism; ortodoxism

Moneda: tolar

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 iulie

Geografie: S. este așezată în S. Europei și în NV. Pen. Balcanice. Limite: Austria (N), Ungaria (NE), Croația (E și S), M. Adriatică (Golful Veneției) la V, Italia (V). **G. fizică:** S. se întinde de la poalele Alpilor (Alpii Karawanken), înconjurată de Italia, Austria și Ungaria. Se disting: Savinjske Alpe cu vf. Grintavec, 2558 m alt., Alpii Iulieni, cu vf. Veliki Triglav, 2865 m alt. și mai scunzi, m-ții Pohorje (1542 m. alt.). În S. terit., o reg. calcaroasă de platou, cu forme carstice (peștera Postojna), aparținând prelungirii Alpilor Dinarici. Între ele, o deschidere formată de văile Dravei și Savei: depresiunea Ljubljanei și Celjei. Numeroase lacuri. **Clima:** este temperat-continentală, cu influențe oceanice. Temp. medie anuală este de 0-2°C în ianuarie și de 20-22°C în iulie. Precipitațiile sunt bogate: 1000-1500m/an, iar în Alpii Iulieni 3000 mm/an. Climă mediteraneană în reg. coastei adriatice. **Floră și faună:** Pădure de conifere și în special de foioase, specifică Europei Centrale; vegetație mediteraneană. Fauna specifică Europei Centrale și zonei mediteraneene. Parcuri naționale, printre care renumitul Triglav, foarte extins. **Populația:** este formată din 95% sloveni, 3% croați, sârbi, maghiari. Concentrarea max. în depresiunea Ljubljanei. Rata natalității: 10,6‰; a mortalității: 10,7‰. Pop. urbană: 63%. **Resurse și economie:** S. și-a dezvoltat o economie de piață și o privatizare care i-au permis, încă înainte de 1990, un avans față de celelalte republici ale Iugoslaviei: ind. prelucrătoare: constr. de mașini (utilaj ind., autovehicule); microelectronică (optică electronică); a lemnului (mobilier), farmaceutică; a pielăriei; textilă. S. are resurse min. puține: minereu de fier, mercur, plumb, zinc etc. Agric. se bazează pe creșterea animalelor cornute mari. Cultivă: viță de vie, pomi fructiferi; cereale, cartofi. Turismul foarte dezvoltat (stațiuni balneoclimaterice pe coasta Adriaticei; stațiuni specifice sporturilor de iarnă. Transporturi și comunicații: căi ferate și căi rutiere. Orașe: Maribor, Celje, Kranj, Velenje, Capodistria / Keper. **Istoria:** În antichitate locuită de triburi ilire și celtice; în sec. II-I î. Hr. devine provincie a Imp. Roman (din 395 Imp. Roman de Apus). În sec. VI-VII se stabilesc pe terit. S. triburi de slavi meridionali (sloveni). În sec VII se formează Marele Ducat al Kairantanei/Karintltiei. În 788 S. este înglobată în Regatul lui Carol cel Mare. În sec. VIII-X se creștinează (rit catolic). Între 907-955 este supusă de unguri. În 1278, S. trece-sub dominația Habsburgilor. Din sec. XV-XVII: colonizare germană. Între 1809-1813, S. este înglobată în Provinciile ilirice (sub Napoleon Bonaparte). În 1814 reg. slovene sunt restituite Austriei. În 1918 S. intră în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, care în 1929 ia numele de Iugoslavia. Între 1940-1945 este împărțită între Germania, Italia și Ungaria. Conform Constituției din 1946, Slovenia devine una dintre republicile federative ale Iugoslaviei (din 1963 ale RSFI). După moartea lui Tito (1980), conducătorul RSFI, începe criza politico-socială și economică a țării; tensiuni, conflicte între naționalități. Decalajele între dezvoltarea diferitelor rep. din federație se evidențiază mai mult. S. și Croația se declară pentru revizuirea federației, apoi pentru independență. În ian. 1989, S. renunță la partidul unic și la denumirea de socialistă a republicii. În 1990, S. se pronunță pentru independență, prin referendum. Armata federației iugoslave intervine, după care este obligată să se retragă în 1991. În 1992, independența S. este recunoscută de

comunitatea internațională și admisă în ONU. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de un Parlament bicameral (Adunarea Statului și Consiliul Statului) cu mandat pe 4 ani; puterea executivă este exercitată de un cabinet numit de Parlament. Multipartitism.

Somalia

Denumirea oficială: Republica Democratică Somalia

Capitala: Mogdishu (Mogadiscio), 800.000 loc.

Limba oficială: somali; vorbite: araba, italiana, engleza, dialecte minoritare

Suprafața: 638.000 km²

Locuitori: 9,5 mil. (15 loc./km²)

Religia: islamism (suniți) 98,5%

Moneda: șiling somalian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 12 octombrie

Geografia: Situat în Africa estică. Limite: Oc. Indian (E și S), Kenya {V}, Etiopia (V și NV), Djibouti (N). **G. fizică:** S. este considerată ca o peninsulă ale cărei extremități de NE sunt: capul Ras Hafun și, la NV de acesta, capul Guardafui. 17% din terit. este deșertic. Nordul și vestul, cu excepția strâmtii câmpii de coastă, aparțin platoului central african, cu munți în N de cca. 2500 m alt. (m-ții. Ogo și Midjourtin). S. se întinde între podișul etiopian și coastele Golfului Aden și ale Oc. Indian. Coasta, întinsă pe 3400 km, joasă și nisipoasă, este lipsită de golfuri, cu puține porturi, cu recifi coraligeni. În E și S se întinde o zonă semideșertică în care se includ văile apelor Shebeli (2000 km) și Juba (1550 km). Debitele apelor sunt variabile. **Clima:** este tropical uscată în interior și musonică pe coastă. Temperatura medie anuală 21°-38°C de-a lungul coastei. Precipitațiile în zona Mogadiscio 380 mm/an, pe înălțimi 510 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație în general săracă, ierboasă de stepă; savarie, păduri 9,5% din terit. Parcuri naționale. Faună: lei, zimbri, dromaderi, hipopotami, rinoceri. **Populația:** somali (marea majoritate), bantu (puțini) și alte, grupe negroide, indieni, europeni. 80% din populație este nomadă. Concentrare maximă în, S. Rata natalității: 47,3‰; mortalitatea: 16,6‰. Pop. urbană :26%. **Resurse și economie:** S. este una din țările sărace ale globului, cu o agric. slabă, concentrată în, S, unde se fac irigații (culturi de trestie de zahăr, bumbac, banane). Sectorul ind. extrem de slab. Resurse: mei, porumb; trestie de zahăr, cămile (în număr foarte mare), lână, sare, conserve de carne, de pește. Export: banane, animale, susan, arahide, ricin, tămâie, gumă arabică; lemn de cedru, caprine, ovine, bovine; ulei de balenă; fier, beril. **Transporturi și comunicații:** Nu are căi ferate. Flotă comercială. Aeroport la Mogadiscio. **Orașe:** Kisimaio (S), Hargeisa și Burao (N), Marka (S). Porturi: Mogadiscio și Berbera. **Istorie:** În mileniile III și II î. Hr. teritoriul este ocupat de populații nomade de păstori, de la care au rămas picturi rupestre. În sec. I î. Hr. triburi somaleze făceau comerț cu sudul Peninsulei Arabice, cu Egiptul. Clima uscată îi împinge spre sud. În sec. VII pătrund arabii veniți din Yemen, în sec. X., arabii din Oman. Sunt întemeiate orașe-state; sultanate independente; se răspândește islamismul. În sec. XVI, turcii otomani cuceresc nordul; portughezii cuceresc coasta și desființează sultanatele. În sec. XVII coasta devine dependentă de sultanatele Mascat și Zanzibar, se dezvoltă orașele. În sec. XIX, Egiptul, Marea Britanie și Italia își dispută țara. În 1887 se constituie protectoratul Somalia britanică (Somaliland), cu capitala la Hargeisa; în 1896 colonia Coasta Franceză a Somaliilor, în 1905 Somalia italiană. În 1941, Somalia italiană și Ogadenul sunt ocupate de trupe engleze; în 1950 intră sub tutela ONU, fiind administrată 10 ani de Italia. În 1960 S. este proclamată republică independentă. S. are pretenții asupra Ogadenului (Etiopia). În 1969, lovitură de stat militară. Între 1977-1978 conflict între S. și Etiopia (susținută de URSS). În 1988, acord de pace între S. și Etiopia. În 1991, lovitură de stat: izbucnește războiul civil, mii de morți și răniți. Foametea face ravagii. În nord, Somaliland își proclamă independența. În 1992, printr-o rezoluție ONU, la inițiativa SUA, sunt trimise forțele militare

internaționale pentru ajutor umanitar (distribuție de alimente). 1993-1994, foametea este practic jugulată. Forțele americane și europene se retrag în 1995, dar lupta dintre facțiunile rivale continuă, ruinând țara. **Statul:** este republică prezidențială; Constituția (amendată în 1990) este suspendată în 1991, după lovitura de stat. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Congresul Somalez Unit; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Spania

Denumirea oficială: Regatul Spaniei

Capitala : Madrid (3 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 505.000 Km² (inclusiv Canarele)

Locuitori: 39 mil. (78 loc./Km²)

Religia: catolicism cca. 97%; islamism

Moneda: peseta

Ziua națională: 12 octombrie (ziua hispanității)

Geografia: S. este așezată în Europa de sud-vest, ocupând cea mai mare parte din Pen. Iberică. Mai cuprinde: ins. Baleare din M. Mediterană, ins. Canare din Oc. Atlantic. Limite: Franța, Andorra (N), M. Mediterană (E și S), Portugalia (V), Oc. Atlantic (V și N). **G. Fizică:** Relieful S. reprezintă un vast podiș muntos (Meseta Central), înconjurat de lanțuri muntoase: Cordiliera Cantabrică (N), Picos de Europa, 2.648 m. alt., Cordiliera Iberică (NE), Cordiliera Betică (SE) cu vf. Mulhacen, 3.478 m din Sierra Nevada. Pod. este străbătut de lanțuri muntoase, Cordiliera Centrală: Sierra de Guadarama (la N de Madrid), Sierra de Gredos, Sierra de Gata (V), care împart Meseta în diverse platouri: Vechea Castilie (NV), 1.000 m alt. max.; Noua Castilie (la SE de Madrid). 700 m alt. max. În NE Pen. Iberice sunt Munții Pirinei (m-ții. Maladeta), pe granița cu Franța; cu vf. Pico d'Aneto, 3.404 m. Câmpiile Andaluziei în S și Aragonului, în NE. Rețeaua hidrografică este săracă; vara apele au un debit scăzut (Meseta împiedică influența M. Mediterane și a Oc. Atlantic), iar iarna; ridicat, producând inundații; Tago (în centru), Ebru (NE), Duero (NV). O excepție este Guadalquivirul, care este alimentat de ghețarii din Sierra Nevada (cei mai sudici ghețari din Europa); se varsă în Oc. Atlantic. Ebru se varsă în M. Mediterană. În Oc. Atlantic, la 100 km de coasta Africii sunt ins. Canare / Islas Canarias Gran Canaria, Tenerife, Gomera, Hierro, La Palma etc. muntoase de origine vulcanică (3.718 m alt. max.): 7.300 Km². Ins. Baleare/Islas Baleares (Mallorca, Menorca, Ibiza, Formentera), la 200 km de țărmul spaniol: 5.000 km², în M. Mediterană. Relief muntos, țărmul crestat. **Clima:** este temperat-oceanică în NV, cu precipitații bogate; mediteraneană în E și S., cu veri calde și uscate în Meseta Central. Zidul muntos ce înconjoară podișul împiedică influența marină. Temp. medie anuală: în ianuarie pe coasta sudică și Andaluzia peste 10°C; alte coaste 6°-10°C; Spania centrală 2°-6°C; zona montană sub 2°C; în iulie: Alicante și Andaluzia: peste 27°C, sudul S. și bazinul Ebru: 22°-27°C; munții din N și Galicia sub 8°C. Precipitații: Meseta în nord, bazinul Ebru sub 400 mm/an; Galicia, Asturias, Țara Bascilor pe coastă peste 760 mm/an. **Floră și faună:** Meseta Central are o vegetație de stepă cu ierburi sărace dar și savană. În munți, păduri de folioase și de conifere (10%; din terit.). Pe coasta Mării Mediterane vegetație specifică: tufișuri de maquis sau citrice, migdali, castanul dulce, stejarul de plută. Fauna corespunzătoare acestor formații vegetale. **Populația:** majoritatea spanioli, care după provinciile istorice sunt: castilieni peste 70%, catalani cca. 20%, galicieni 6%, basci 1,5% etc. Cca. 4 mil. de spanioli trăiesc peste graniță. Concentrarea max. a pop. pe coastă: în reg. M. Mediterane: Catalonia (NE), în Andaluzia, Valencia și în Castilia Nouă. Zonele din interior, Castilia Veche, Estremadura și pe înălțimi au pop. mai puțin densă. Rata natalității: 9,8‰; a mortalității: 9,3‰. Pop. urbană: 77%. **Resurse și economie:** Una din țările cele mai dezvoltate ale Europei; o ec. industrial-agrară. Ind. prelucrătoare foarte diversificată; ind. tradiționale: textilă, pielărie, încălțăminte (Cordoba), ind. alimentară (ulei de măsline; locul I pe glob); tutun, zahăr, vin (locul III pe glob). Și-a dezvoltat: electronica și informatica; metalurgia feroasă (Oviedo Bilbao), neferoasă (Voladolid, Barcelona, Cartagena), constr. de mașini (autovehicule, nave maritime, avioane), rafinarea petrolului, chimică, sticlărie, materiale de construcții. Ind. energetică se bazează pe numeroase hidrocentrale, termocentrale pe cărbune și centrale

atomoelctrice. Agric. este o ramură de bază a econ.; S. este un mare producător european de măsline, fructe și legume. Se cultivă: bumbac, tutun, orez în zonele mediteraneene de pe coastă și în Câmpia Andaluziei; cereale: grâu, porumb; sfeclă de zahăr în Meseta Central și Câmpia Aragonului; creșterea bovinelor în NV, unde este umed și răcoare; pescuitul pe coaste și în insule. Turismul foarte dezvoltat (numărul de turiști anual este cu mult mai mare decât al pop. S.); stațiuni balneoclimaterice pe coasta Mediteranei, ins. Baleare și Canare trăiesc din turism; în general sfera serviciilor foarte dezvoltată. **Transporturi și comunicații:** S. are o flotă comercială importantă; căi ferate; autorute. Aeroporturi la: Madrid, Malaga (S), Sevilla (SV), Alicante (E), Valencia (E), Barcelona (E). **Orașe:** Barcelona (E), Valencia (E), Sevilla (SV), Zaragoza (NE), Malaga (S), Bilbao (N): Există cca. 13 universități; cea mai veche fiind Salamanca (1230). **Istoria:** S. era locuită din epoca de piatră (peșterile pictate de la Altamira). În mileniul I invazia celților peste vechea pop. iberică dă naștere pop. celtiberice. Colonizarea coastei sudice de către fenicieni (sec. XI-X î. Hr.) și greci (sec. VII î. Hr.); Cartaginezii conduși de Harnilcar Barca vor cucerii coloniile feniciene și vor ocupa partea sudică a pen. (sec. III-I î. Hr.). Roma transformă S. în provincie romană: Hispania (sec. II-I î. Hr.), în urma câștigării celui de al doilea răz. punic (218-201 î. Hr.); provincia- Hispania devine un centru al culturii Romane; se răspândește creștinismul. În sec. V năvălesc vandalii, vizigoții (triburi germanice). În 711-718 S. este cucerită de arabi; devine emirat; din 929-1031, califat omeyyad, independent cu reședința la Cordoba, splendid centru cultural. Se fac lucrări de irigații, se introduc culturi noi și meșteșuguri, înflorește comerțul. Din nordul creștin, din Asturia, începe din sec. VIII Reconquista; se eliberează terit. ce vor deveni regatele Leon, Castilia, Aragon, Navarra și Portugalia. În 1479 se unește Aragonul cu Castilia, prin căsătoria Isabelei de Castilia cu Ferdinand de Aragon și se constituie Regatul Spaniei. Grenada este ultima cucerită de la arabi (1492). În sec. XIII-XIV, S. cucerește: Ins. Baleare, Sicilia, Sardinia devenind o mare putere continentală și maritimă. În sec. XV și XVI Spania și Portugalia fac descoperirile geografice: descoperă Lumea Nouă. În 1519 Carol Quintul, care era și rege al S. (Carol I), devine, împărat al Imp. Romano-German și moștenitor al posesiunilor habsburgice, S. devenind cea mai mare putere europeană, mai cuprinzând: Regatul Neapolelui, Milano, Țările de Jos, America Centrală și Meridională, temporar Portugalia. În a doua jumătate a sec. XVI, sub Filip II, începe declinul puterii S.; în 1881 Olanda își proclamă independența; în 1588 „Invincibila Armada” este distrusă de englezi, în 1640 pierde Portugalia, 1700; stingerea dinastiei de Habsburg. Începe Războiul pentru Secesiune al S. Prin Pacea de la Utrecht (1713), S. i se iau posesiunile europene; Gibraltarul trece sub stăpânire britanică. Prin Tratatul de la Paris (1763) S. câștigă Louisiana și pierde Florida, recâștigată mai târziu. În 1808 Franța lui Napoleon cucerește S.; se declanșează un război de eliberare națională sprijinit de englezi. În 1810-1826 emanciparea coloniilor spaniole din America Latină urmează seria războaielor civile din sec. XIX, care slăbesc S.; în 1873 prima proclamare a republicii spaniole. S. este învinsă în războiul hispano-american (1898) și pierde: Cuba, Puerto Rico, Filipinele, ins. Guam în favoarea SUA. Urmează o perioadă de anarhie și de mișcări naționaliste (bascii, catalonii). În 1931, victoria în alegeri a partidelor republicane; este proclamată republică și noul guvern reformează viața politică: se introduce votul universal, se separă biserica de stat; secularizarea averilor mănăstirești. 1936: victoria în alegeri a Frontului Popular și insurecția militară și naționalistă a generalului Franco; se declanșează un război civil (1936-1939) sângeros: 600.000 de morți. În acest război civil, Franco este susținut de Germania și Italia, puteri fasciste, iar republicanii de către URSS, Mexic și brigăzile internaționale. Franco devine șef al statului pe viață („caudilo”) cu un partid unic și un regim dictatorial. După al doilea război mondial; în care S. a fost nonbeligerantă, duce o politică filoamericană și prosperă. După moartea lui Franco (1975), este proclamat rege Juan Carlos de Burbon, care conduce țara de la regimul dictatorial spre democrație. Este dizolvat partidul lui Franco (Mișcarea Națională) și sunt legalizate partidele

de stânga; se fac alegeri pentru Cortesuri (Parlamentul), câștigate de Uniunea Centrului Democratic (prim-ministru Adolfo Suarez); sunt eliberați deținuții politici (1977). În 1978 se adoptă o nouă Constituție care restabilește instituțiile reprezentative și formează guverne reprezentative în cele 17 regiuni ale țării. În 1981, regele Juan Carlos dezamorsează o tentativă de putsch militar. În 1982 S. intră în NATO; în 1986, prin referendum, se confirmă adeziunea S. pentru intrarea în CEE. Trei legislaturi (1986, 1989 și 1993) P. Socialist Muncitoresc câștigă alegerile; guvern monocolor. În 1997 alegerile sunt câștigate de dreapta creștin-democratică, Maria Aznar. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de Cortesuri (Parlament) compuse din Senat și Congresul Deputaților; durata mandatului: 4 ani; cea executivă de rege și de Consiliul de Miniștri, numit de Suveran, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Sri Lanka (Ceylon)

Denumirea oficială: Republica Democratică Socialistă Sri Lanka

Capitala: Colombo/Kolamba (615.000loc.)

Limba oficială: singhaleza și tamila

Suprafața: 66.000 km²

Locuitori: 18,58 mil. (282 loc./km²)

Religia: budismul 70%; hinduism 15%; islamism 8%; creștinism

Moneda: rupia Sri Lanka

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 4 februarie

Geografie: S.L. este o insulă în Oc. Indian, în Asia de Sud. **G. fizică:** S. L. este o insulă în formă de pară, cu câmpii litorale înguste, la S subcontinentului indian, despărțită de India prin Strâmtoarea Palk (50 km) și prin Golful Mannar. Relieful este format dintr-un masiv central (9002.134 m) înconjurat de coliere de platouri. În S, munții Pidurutalagala (alt. 2.529 m). În N, peninsula Jaffna și insula Mannar. Râuri scurte cu potențial energetic. Râul cel mai mare este Mahaveli-Ganga, care izvorăște din V și traversează Nordul și Estul (330 km), ca să se verse trecând prin Depresiunea Orientală Koddigar. Alte râuri: Kelaniganga (144 km), Aruvi-Aru (166 km) și Kala-Oya (155 km). **Clima:** este tropical musonică; caldă tot timpul anului, cu o temp. medie de 27°C, care în regiunile înalte scade la 17°C. În timpul musonilor din NE, ciclonii tropicali sunt o amenințare pentru populație. Precipitațiile sunt bogate în reg. din SV (1.890-2.540 mm/an) și în reg. înalte; mai reduse în N, (630-1.260 mm/an) unde anotimpul uscat durează 1/2 de an. **Floră și faună:** 20% din terit. este acoperit cu vegetație forestieră (junglă); lemn prețios: santal, mahon. Fauna este bogată în păsări (cca. 400 specii) și mamifere (cca. 100 specii) printre care: leopardzi, urși, elefanți. **Populația:** este formată din: singhalezi, tamili, indieni, tamili ceylonezi, maori. Concentrarea max. a pop. în SV (zona Colombo peste 2500 loc./km²); în N și E pop. este sub medie, cu excepția pen. Jaffna (N). În agric. lucrează 55% din pop. activă. Mulți emigrează în Orientul Apropiat (își trimit veniturile în țară). Rata natalității: 19‰; a mortalității: 5,8‰. Pop. urbană: 22%. **Resurse și economie:** Economia se bazează pe agric. (55% din pop. activă): orez (pentru corisum), cocotieri, arbori de cauciuc și, pe terasele muntoase, ceai (printre primele locuri pe glob). Resurse minerale: metale rare: titan, zirconiu; pietre prețioase; sare marină, caolin, grafit. Creșterea animalelor: bovine, bivoli, caprine, elefanți. Ind.: textilă, ceramică, hârtie, ciment, zahăr. Export: ceai, nuci și ulei de cocos, fibre textile, perle. Zonă liberă investițiilor străine. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, șosele, vehicule, flotă comercială. **Orașe:** Dehiwala-Mount Lavinia, Kandy, Moratuwa, Jaffna, Galle. Există o Universitate cu 5 campusuri. **Istoria:** În mileniul II-I î. Hr. pop. singhaleză (de origine indo-europeană); în sec. V î. Hr. se formează un regat cu cap. la Anuradhapura. Din sec. III î. Hr. în insulă sosesc din India triburi tamile; se răspândește civilizația budistă. Arabii introduc islamismul (sec. VIII d. Hr.) și controlează comerțul până la venirea portughezilor (1505); ins. trece sub control olandez în 1602. În 1796 intră sub control britanic; în 1802 devine colonie britanică. În 1912 obține autonomie internă, iar la 4 februarie 1948, Ceylonul devine stat independent, cu statut de dominion în cadrul Commonwealth-ului. În 1972 se proclamă rep. sub denumirea națională (singhaleză) de Sri Lanka. Se inaugurează o nouă Constituție; rupe legăturile cu Londra; republica rămnăne în Commonwealth. Conflictul interetnic între singhalezi și tamili începute în 1978 se transformă într-un sângeros război civil, în care sunt uciși zeci de mii de oameni; atentate, terorism. Este amenințată unitatea țării. India intervine cu forțe militare (1987-1990) în acord cu Sri Lanka pentru a stinge conflictul, dar eșuează. În 1993 președintele este asasinat. Conflictul legat de separatismul tamil nu este stins. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constit. din 1978. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Adunarea

Națională de Stat; cea executivă de un cabinet numit de președintele ales prin direct.
Multipartitism.

Statele Unite ale Americii

Denumirea oficială: Statele Unite ale Americii

Capitala: Washington (600.000 loc.) peste 3 mil. în aria metropolitană

Limba oficială: engleza americană

Suprafața: 9.364.000 km²

Locuitori: 265,765 mil. (28 loc./km²)

Religia: protestantism 60%; catolicism 25%, mozaism, ortodoxism ș.a.

Moneda: dolarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 4 iulie

Geografie: S.U.A. sunt așezate în partea centrală a Americii de Nord, între țărmurile Oc. Atlantic (E) și Oc. Pacific (V); plus Alaska și Insulele Aleutian (în nord-vestul continentului) și Hawaii (în Oc. Pacific). Limite: Canada (N), Oc. Atlantic (E), G. Mexic și Mexic (S), Oc. Pacific (V). Teritorii dependente: Guam; Porto Rico, Marianele de Nord, Samoa Americane, Ins. Virgine Americane și diverse insulițe în Pacific. **G. fizică:** SUA sunt al 4-lea stat din lume ca suprafață, însumând un relief foarte variat și mult diferențiat. Pornind de pe coasta estică spre cea vestică: Munții Apalași (Appalachian Mountains) se întind aproape paralel cu țărmul Oc. Atlantic; pe o lungime de 2.500 km (din Noua Anglie până în Alabama Centrală); sunt munți vechi, tociți, orientați de la NE spre SV, cu o alt. max. 2.037 (Mt. Mitchell din lanțul Allegheny). În V, paralel cu țărmul Oc. Pacific se desfășoară masivul Munților Stâncoși (Rocky Mountains), care ating alt. max. 6.194 m (Mount McKinley) în Alaska și cu Mt. Elbert 4.399 m alt. (în Colorado). Masivul Munților Stâncoși se întinde sub forma unor lanțuri paralele: în E, lanțul Munților Stâncoși de Nord și al Munților Stâncoși de Sud; în V: șirul munților Cascade (Cascade Range) cu Muntele Rainier, 4.302 m și Sierra Nevada cu Mt. Withney (4.418 m alt.). Aceste două lanțuri închid podişuri interioare vaste: Platoul Columbia, Marele Basin (Great Basin) cu Valea Morții; Platoul Colorado, cu alt. de 1.500-2.000 m. Munții Stâncoși domină Marile Câmpii (Midwestul), care se desfășoară spre E până la Munții Apalași, având o lățime de 1.000 km (întrerupte numai de Munții Ozark (Statul Missouri). La poalele Munților Stâncoși aceste câmpii urcă până la 1.500 m alt. (podişurile Missouri și Nebraska); la E, spre M-ții Apalași, alt. scade până spre 450 în. Câmpia litorală a Atlanticului (Marile Câmpii - Great Plains - sunt drenate în mare parte de Mississippi) este despărțită de lanțul Munților Apalași printr-o zonă de piemont, străbătută de râuri ce formează căderi de apă. Coasta Atlanticului este adânc crestată. Mari deșerturi în S. Nevadei, SE Californiei și V. Arizonei. În afara continentului este arh. Hawaii, în Oc. Pacific; alt. max. vulcanul Mauna Kea 4.205 m. Rețeaua hidrografică este bogată: marele bazin al fl. Mississippi (6.019 km) ocupă tot centrul terit., având mulți afluenți: Missouri, Kansas, Arkansas, Ohio; se varsă în Golful Mexic. În V, în Oc. Pacific se varsă râuri lungi: Columbia, Colorado, Yukonul în Marea Bering; în E, în Oc. Atlantic, râuri scurte: James, Potomac, Roanoke, Neuse etc. La granița cu Canada sunt Marile Lacuri Americane: Superior, Michigan, Huron, Erie, Ontario, unul dintre cele mai mari rezervoare de apă dulce de pe glob.

Clima: cunoaște o mare varietate: temperată în jumătatea de nord; temperat-oceanică pe coasta nord-atlantică și nord-pacifică; subtropicală în S. Precipitațiile, sunt foarte reduse la V de Mississippi, cu excepția feței de la Oc. Pacific, caldă și umedă pe marginea Golfului Mexic; în N, în jurul Marilor Lacuri este cu mult mai frig decât în S. Temp. medie anuală în ianuarie și iulie: New York City: 0°C și 24°C; Chicago: -3°C și 23°C; Nashville: 4°C-26°C; New Orleans: 12°C și 27°C; Denver: -1°C și 22°C; SV Arizonei: 13°C și 33°C; Los Angeles: 11°C și 22°C; Seattle:

4°C și 18°C. Precipitații: New York: 1.070 mm/an; Chicago: 840 mm/an; Nashville: 1.190 mm/an; New Orleans: 1.520 mm/an; Denver: 360 mm/an; Deșertul Arizona: 80 mm/an; Las Angeles: 380 mm/an; Seattle: 810 mm/an. **Floră și faună:** 25% din teritoriul SUA (exceptând Alaska și Hawaii) este acoperit cu păduri; în E, păduri amestecate, conifere și foioase; în reg. centrale, prerii (Marile Prerii cu ierburi nu prea înalte) și câmpiile centrale cu ierburi înalte; în Pod. Marelui Bazin; vegetație xerofită; vegetație subtropicală în S. În V, în Munții Stâncoși, păduri de conifere. fauna este foarte bogată, specifică mai ales zonei temperate, dar și arctice, subtropicale și tropicale. Numeroase parcuri naționale și zone de preservare a florei și faunei, dintre care: P.N. Yellowstone (la S de râul Yellowstone); P.N. al Munților Olimpici (N), P.N. al ghetarilor (N), P.N. al Marelui Canyon (pe râul Colorado) etc. **Populația:** SUA ocupă locul III, pe glob, ca număr de locuitori. Populația este formată din 87% albi, 12% negri și mulatri, amerindieni, japonezi, chinezi, filipinezi. Concentrarea max. a pop. în: reg. de la E de fl. Mississippi (70% din pop.), cu precădere în NE, unde există cel mai mare megalopolis din lume; în zona Marilor Lacuri, pe coasta Californiei și a Golfului Mexic. Serviciile ocupă peste 60% din pop. activă: industria mai puțin de 30%, agric.: 3%. Rata natalității: 14,7‰; a mortalității: 8,7‰. Pop. urbană: 76%. **Resurse și economie:** SUA reprezintă prima putere economică a lumii. Se numără printre primii trei mari producători mondiali în numeroase domenii: petrol, gaze naturale, cărbune și electricitate (sectorul energetic este deficitar, însă în hidrocarburi); cereale (grâu, porumb); soia, fructe tropicale, creșterea animalelor; culturi de tutun, bumbac; siderurgie și metalurgie neferoasă (aluminiiu); constr. de automobile și aeronautice; chimie și electronică; informatică, telecomunicații, cercetări spațiale, energie atomică. Alte resurse: fosfați naturali, uraniu, aur, molibden, bauxită, sare; lemn; pește. Agric. diversificată și extrem de performantă, se caracterizează prin câteva mari centre (centuri) specializate ca: „corn belt” (centura porumbului) în N, la sudul Marilor Lacuri „cotton belt” (centura bumbacului) în S, „livestock-forest belt” (centura bovinelor și a lemnului) în NV, „dairy belt” (centura laptelui) în NE ș.a. Firmele nord-americeane sunt adesea cele mai puternice din lume și au ramificații în țările dezvoltate și în lumea a treia. Unele produse ca: autovehicule, nave, produse electronice ș.a. sunt puternic concurate de Japonia, Germania, Franța. SUA beneficiază de puterea dolarului, a cărui fluctuare, în mare parte dictată de politica americană, se repercutează asupra ansamblului economiei mondiale. **Transporturi și comunicații:** rețea de căi ferate, căi rutiere, flotă comercială maritimă și fluvială; transport în spațiul cosmic. Aeroport la: New York, Houston, Los Angeles, San Francisco, Seattle, Chicago, Detroit ș.a. **Orașe:** Peste 200 de orașe care au mai mult de 100.000 loc.; cca. 30 de orașe, multe dintre ele porturi, cu milioane de locuitori (cu ariile metropolitane) printre care: New York (7,3 mil.), Los Angeles (3,4 mil.), Chicago (2,7 mil.), Houston, Philadelphia (port), San Diego, Detroit; Dallas, Indianapolis, Baltimore (port), San Francisco, Jacksonville, Milwaukee, Boston, Seattle, Cleveland, New Orleans ș.a. Există peste 2.600 de universități și colegii: cea mai veche: Harvard (1636). **Istoria:** Nordul Americii a fost descoperit în jurul anului 1000 de vikingi (Leif Erikson), dar a rămas necunoscut până la călătoria lui Columb, în 1492. Existau, probabil, 1.500.000 amerindieni. În 1565, spaniolii fondează aici prima așezare europeană permanentă în Florida: Sf. Augustin. Compania Londoneză începe în 1607 colonizarea Lumii Noi. Până în 1733, pe coasta de E a Oc. Atlantic, apar 13 colonii engleze. La începutul sec. XVII sunt aduși sclavi negri din Africa pe plantațiile de bumbac și tutun din statele sudice. Conflicte de interese între Franța, Spania și Anglia (spaniolii colonizează Florida; francezii, Canada). În 1733 este fondată Georgia, ca un fort militar britanic împotriva francezilor și spaniolilor și ca un refugiu al deținuților debitori. Coloniile atrag un număr mare de europeni, mai ales pe cei care fug de persecuțiile religioase sau politice. Indienii sunt împinși spre vest. Măsurile discriminatorii ale metropolei față de coloniile nord-americeane declanșează mișcări

antibritanice, care duc la Războiul de Independență (1775-1783). La 4 iulie 1776, cele 13 colonii adoptă „Declarația de Independență” a Congresului și rup legăturile cu Marea Britanie. În 1787 este adoptată Constituția SUA (care viază și astăzi), prin care se proclamă SUA ca stat federal cu un regim prezidențial. George Washington este primul președinte ales în 1789. Cucerirea vestului continuă. În 1803 este cumpărată Louisiana de la francezi și Florida (1819) de la spanioli. În 1823, președintele James Monroe declară „doctrina Monroe” prin care nu se mai permite revenirea puterilor coloniale pe continentul american. În 1848-1848: războiul cu Mexico: sunt cucerite Texas, New Mexico și California, granița cu Mexicul fiind pe Rio Grande. SUA atinge coasta Pacificului, iar în 1867 cumpără Alaska de la Rusia. În 1861-1865: Războiul de Secesiune; între sudul care este adeptul sclavajului și nordul care cere abolirea sclaviei. Nordul câștigă; în decursul câtorva decenii SUA devine prima putere industrială a lumii. Prin Pacea de la Paris (1898), SUA anexează ins. Filipine, Puerto Rico, Guam, își extinde controlul asupra Cubei și Hawaii-ului. În 1903: controlul asupra Canalului Panama. În primul război mondial, SUA sunt alături de Antantă. Prohibiția alcoolului favorizează gangsterismul. În 1921-1932: întărirea protecționismului. În 1929 crachul bursier al Wall Street-ului („joia neagră”). Se declanșează o criză econ. (de supraproducție) și socială, fără precedent. 1933-1945: președintele Franklin D. Roosevelt cu politica sa New Deal încearcă să redreseze situația econ. prin măsuri dirijate. În 1941-1945, SUA intră în al doilea război mondial: face un uriaș efort econ. și militar. În 1945 SUA ratifică carta ONU. 1945-1953 (președinte Truman), SUA se opune expansiunii sovietice, exportului de ideologie comunistă; începe războiul rece, care va caracteriza perioada postbelică. Confruntarea între cele două mari puteri: SUA și URSS intensifică cursa înarmărilor și lupta pentru extinderea sferelor de influență. În 1948 este adoptat Planul Marshall. În 1949 SUA semnează Tratatul Atlanticului de Nord; strâng legăturile cu puterile occidentale. 1950-1953 războiul din Coreea în care SUA angajează forțe americane. 1953-1961, președintele Eisenhower practică o politică dinamică în Orientul Mijlociu. 1961-1969 președintele Kennedy (asasinat în 1963) și Johnson se angajează în lupta împotriva sărăciei și a segregăției rasiale. În 1962, criza Cubei. În 1964, SUA intervin direct în Vietnam. 1969-1974, președintele Richard Nixon se apropie spectaculos de China (călătorie la Beijing) și ameliorează relațiile cu URSS (acordul SALT). În 1973, SUA își retrag trupele din Vietnam; scandalul Watergate îl obligă pe președinte să demisioneze. În 1977-1981 președintele Jimmy Carter. În 1979 membrii ambasadei americane din Teheran sunt făcuți ostateci, gest luat ca semn al politicii slabe duse de președinte. Mediază acordurile de pace israeliano-egiptene. Urmează Ronald Reagan (1981-1989), care redă politicii externe o aliură ofensivă (intervenția militară în Grenada 1983); relansează economia americană, printr-o politică liberală fermă. Accelerează cursa înarmărilor; este reales în 1984. 1985-1986 se reia dialogul cu URSS (întâlnirea Reagan-Gorbaciov). În 1987 Scandalul „Irangate” (vânzarea secretă de arme Iranului). Se semnează la Washington de către Reagan și Gorbaciov acordul asupra demantelării focaselor rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa. 1989-1993 președintele George Bush duce o politică de deschidere și dialog cu URSS, paralel cu Secretarul de Stat James Baker; o intervenție militară fermă în Panama. La 21.XI.1990, SUA (George Bush) semnează la Paris „Carta pentru o nouă Europă” prin care confruntarea Est-Vest ira sfârșit oficial. În 1991, SUA conduc forțele multinaționale care intervin cu succes în Iraq (ianuarie) și eliberează Kuwait-ul (februarie). La inițiativa SUA se ține conferința de pace asupra Orientului Apropiat. 1993-1994 Bill Clinton redă prioritatea politicii interne: i-elansare ecoll., reforma sistemului de sănătate, lupta împotriva criminalității și limitarea intervențiilor în străinătate pentru apărarea intereselor vitale ale Statele Unite. În 1994 intră în vigoare acordul de liber schimb semnat în 1992 cu Mexic și Canada. **Statul:** este republică federală, regim prezidențial, conform Constituției adoptate în 1787. SUA au 50 de state și districtul Columbia (Washington). Puterea

legislativă este exercitată de președinte și de Congres (Senat, 100 membri, aleși pentru 6 ani, câte doi de fiecare stat și Camera Reprezentanților; 1.435 de membri aleși pentru 2 ani); cea executivă, de un cabinet numit și condus de președinte, șef al statului și al guvernului; un vicepreședinte care îl înlocuiește pe președinte în caz de deces sau de dificultăți majore. Multipartitism.

Sudan

Denumirea oficială: Republica Democratică Sudan

Capitala: Khartoum (450.000 loc.)

Limba oficială: araba

Suprafața: 2.506.000 km²

Locuitori: 28,8 mil. (12 loc./km²)

Religia: islamism 75%, în N, animism 20%, în S; creștinism

Moneda: dinarul sudanez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 ianuarie

Geografia: S. așezat în NE Africii, cel mai întins stat al continentului. Limite: Egipt (N), Marea Roșie și Etiopia (E), Kenya, Uganda, Zair (S), Republica Centrafricană, Ciad, Libia (V). **G. fizică:** Cea mai mare parte a S. o reprezintă un platou de aprox. 500 m alt. La V, această întindere este flancată de deșertul Nubian, care se prelungește în N peste cel Libian. De-a lungul litoralului Mării Roșii, lanțuri muntoase (Jebel Oda, 2700 m). În centru, semideșert, exceptând valea Nilului. În V, munții Marra (3088 m); în extremitatea sudică, munții cei mai înalți (vf. Kinyeti, 3187 m). Nilul Alb și Nilul Albastru închid o câmpie fertilă; ele se întâlnesc la Khartoum formând Nilul. **Clima:** tropical umedă în S, cu un anotimp ploios, pe durata verii, și cu un anotimp prelungit secetos, care se accentuează cu cât înaintăm spre N; unde seceta este absolută în lunile ianuarie-februarie. Temperatura medie anuală (la Khartoum) ianuarie 21°C, iulie 27°C; extremele termice: 4°-46°C. Precipitațiile: (Khartoum) 150 mm/an; în S, pe valea Nilului Alb, 940 mm/an; în SV, 1090 mm/an. **Floră și faună:** Zonă intermediară între Sahel și zona ecuatorială, este caracterizată prin trecerea, de la N la S, de la stepă la savană, ca rezultat al anotimpului ploios. În S, savană și pădure tropicală umedă; spre N, stepă, la V, vegetație de deșert sau lipsa ei totală. Fauna este bogată pe valea Nilului și în S: antilope, lei, maimuțe, hipopotami, crocodili. **Populația:** arabi, cca. 40%, în N; africani (nilotici, nilohamitici, sudanezi), europeni. Peste 75% din pop. activă este cuprinsă în agric.; o mare parte este seminomadă, se ocupă cu creșterea animalelor (în special cămile). Concentrare maximă pe valea Nilului. Rata natalității: 38,4‰; mortalitatea: 12‰. Pop. urbană: 25%. **Resurse și economie:** Agric. se bazează pe irigații, asigură consumul și exportul: bumbac (locul 2 pe continent), gumă arabică, sorg, manioc, mei, orez, trestie de zahăr, arahide de pământ, curmale; piei, ulei vegetal; bovine, caprine, cămile; conserve de carne. Resurse min.: petrol, aur, fier, magneziu, cupru (nevalorificate). Exportă: bumbac, cămile, gumă arabică (95% din producția mondială). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, drumuri; autovehicule. Flotă comercială slabă. **Orașe:** Omdurman, Obeid (centru), Port Sudan (E), Wadi Medani (pe Nilul Albastru), Kassala (E). **Istoria:** În antichitate S. se confundă cu Nubia. În mileniul II î. Hr. Nubia (Țara Kuș) este cucerită de Egiptul faraonic. În sec. VIII î. Hr. regatul etiopian pune stăpânire pe Egipt. În primele secole se răspândește creștinismul (copti). Din sec. VIII, triburile de beduini încep să pătrundă în Nubia și, până în sec. XV, se impune în N islamismul sunit. Sultanul Egiptului cucerește S. care devine provincie a Imperiului Otoman. După răscoala lui al-Mahdi (1883-1885), în 1898, forțele anglo-egiptene supun S. care devine condominion egipteano-britanic. În 1951 condominionul este denunțat de Egipt; acordul din 1953, dintre S., Egipt și Marea Britanie, cu privire la autodeterminarea S. În 1956 este proclamată Republica Independentă a Sudanului. În 1958, lovitură de stat militară. Între 1964-1969, guverne civile, iar în 1969, n. nouă lovitură de stat militară. Se instaurează un regim de inspirație socialistă. În 1972, un acord cu rebelii sudiști. În

1977 un acord de reconciliere națională permite liderilor opoziției islamice din exil să revină în S. Proces de islamizare forțată. Izbucnesc conflicte etnice și confesionale (nordul arab și islamic, sudul negroid, animist). Insurecția populară din 1985 răstoarnă regimul; în 1986, guvern civil. În 1989 militarii preiau din nou puterea, suspendă Constituția din 1985; se instaurează un regim autoritar, cu tendințe islamice. Din 1992 armata repurtează victorii asupra sudiștilor rebeli. Asupra sudului se abate foametea. **Statul:** este republică prezidențială. Puterea legislativă este exercitată, conform Constituției din 1985, de președinte și de Consiliul Comandamentului Revoluționar pentru Salvarea Națională; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. După 1989, activitatea partidelor a fost interzisă.

Suedia

Denumirea oficială: Regatul Suediei

Capitala: Stockholm (1,5 mil. loc.)

Limba oficială : suedeza

Suprafața: 450.000 km²

Locuitori : 8,7 mil. (19loc. / Km²)

Religia : protestantism 95 %; catolicism, ortodoxism

Moneda : krona

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 30 aprilie

Geografie: S. este așezată în N Europei, în Pen. Scandinavă. Limite: Norvegia (V și N), Finlanda, M. Baltică (E), Strâmtoarea Kattegat (V). **G. Fizică:** S. ocupă cea mai mare parte din Pen. Scandinavică și numeroase insule în M. Baltică (Gotland, 3.200 km² și Oland 1.350 Km²) și în G. Botnic. În V țării se află Alpii Scandinavici (vf. Kebnekaise, 2.122 m alt.) care coboară spre V, într-un podiș (Pod. Norrland). Litoralul Mării Baltice este crestat de fiorduri. În sud-est de-a lungul coastei sunt câmpii cu morene glaciare și depresiuni lacustre; mai spre sud, câmpia Gotland, mai joasă, cu mlaștini și lacuri; câmpia vălurită Scania, în extremitatea sudică. Ghețarii au lăsat urme evidente: văi glaciare, lacuri (peste 90.000 de lacuri, mai mari: Vanern de 5.585 Km², Vatern de 1.900 km² etc.). Ape: râurile S. au un curs paralel și se varsă în Marea Baltică și G. Botnic. În strâmtoarea Kattegat se varsă Gota. **Clima:** este în cea mai mare parte temperat-continentală; subarctică în N, cu ierni lungi și aspre (Cercul Polar) și mai blânde în S, sub influența mării (câmpia Scania). Temp. medie anuală în februarie și iulie: Stockholm: -3°C și 17°C. În Laponia, -15°C și 12°C. Zăpada se menține în medie 47 de zile pe an în Scania și 190 de zile în Laponia. Precipitațiile: în N Norrland-ului sub 500 mm/an; Stockholm: 580 mm/an; în V 890 mm/an. **Floră și faună:** 50% din terit. Suediei este împădurit (păduri de conifere); pajiști. În N, tundră. Faună: ursul, elanul, nevăstuica, hermelina, numeroase păsări de apă. Există peste 700 de rezervații și 16 parcuri naționale ce protejează atât flora de tundră și taiga, cât și fauna. **Populația:** majoritatea suedezi; laponi în N (cca. 15000); finlandezi. Concentrarea max. a pop. în centrul și sudul țării (nucleele urbane au peste 150 loc./ Km²); pe litoral. În cea mai mare parte a țării densitatea e slabă sub 5%. În Suedia trăiesc cca. 400.000 imigranți (iugoslavi, norvegieni, danezi, turci, polonezi, germani etc. Rata natalității: 13,6‰; a mortalității: 10,9‰. Pop. urbană 83%. **Resurse și economie:** S. are o economie dezvoltată industrial-agrară, cu tradiție în pescuit, creșterea animalelor și exploatarea lemnului. Este una din țările cele mai puternic industrializate ale lumii. Resurse minerale (variate): minereu de fier, uraniu; sisturi bituminoase, argint, cupru, zinc, plumb, sulf. Ind. Suediei se bazează pe valorificarea minereului de fier (de bună calitate) extras din Kiruna (N) și Gallivare (S); a lemnului, a hidroenergiei și pe înalta calificare a forței de muncă. Ramuri de bază: siderurgia, constr. de mașini (locomotive, automobile, nave maritime, utilaje forestiere, televizoare etc.), ind. chimică și metalurgie feroasă și neferoasă (în centrul țării). Energia electrică obținută, în special în hidrocentrale (exportată în Danemarca prin cablu submarin); centrale atomoelectrice; industria lemnului (cherestea, mobilă, hârtie, celuloză, schiuri, chibrituri, plăci aglomerate); industria textilă se bazează pe materie primă de import. Agric. se practică în sud, în Scania, unde se cultivă: orz, grâu, sfeclă de zahăr, legume, cartofi. Creșterea animalelor: cornute mari, porci, cai, oi, reni, păsări. Pescuitul în M. Baltică și Golful Botnic. Exportă: minereuri de fier, celuloză, hârtie, chibrituri, fontă, oțel, nave maritime, automobile ș.a. **Transporturi și comunicații:** Căi ferate, majoritatea electrificate (în partea centrală și sudică). Legături pe cale ferată cu Murmansk și Narvik. Șosele bine întreținute. Navigația maritimă și pe lacurile interioare, legate prin canale. Porturile sunt legate prin ferry-boat cu țările riverane. Aeroport

internațional la Stockholm. **Orașe:** Goteborg (port), Malmo (port), Uppsala, Lund, Norrköping, Västerås. Există 6 universități, dintre care Uppsala (1477) cea mai veche. **Istoria:** După ultimele glaciațiuni (acum 10.000 de ani), terit. S. va fi locuit de triburi germanice. În sec. IX se răspândește creștinismul, mai ales după botezarea regelui. Olof Skotkonung. În timp ce în sec. IX-XI, danezii și norvegienii fac expediții în vestul european, suedezii, cunoscuți sub numele de varegi, fac comerț mai ales cu rușii. În sec. XI ia naștere statul unificat. În sec. XII, Erik cel Sfânt (1156-1160) cucerește Finlanda care va fi înglobată în regatul suedez până în 1809. În 1164 ia naștere arhiepiscopia de Uppsala, care devine capitala religioasă a S. Birger, fondator al dinastiei Folkung, își stabilește capitala la Stockholm. Între 1314-1363 S. se unește cu Norvegia, sub Magnus II Eriksson. Între 1397-1523, Suedia face parte din Uniunea de la Kalmar, împreună cu: Norvegia, Islanda și Finlanda, sub hegemonia suveranului Danemarcei. S. va juca un rol important în comerțul hanseatic. Între 1523-1560, regele Gustav I Vasa suprimă privilegiile comerciale ale Hansei și face să se recunoască ereditatea coroanei; luteranismul devine religie de stat. Participă la Războiul de treizeci de ani. În Războiul Nordic (1700-1721) împotriva Rusiei, Poloniei și Danemarcei, S. este înfrântă și pierde supremația nordului. În 1814, prin pacea de la Kiel, se formează uniunea personală suedezo-norvegiană. În 1865 S. are o Constituție liberală; în 1888 adoptă liberul schimb. În 1905, S. se desparte de Norvegia. În primul război mondial își păstrează neutralitatea. Social-democrația va domina viața politică a S. din 1932-1976 (modelul suedez). Suedia își păstrează neutralitatea și în al doilea război mondial. După 1950, social-democrația slăbește. Constituția din 1975 dă regelui un simplu rol onorific. Între 1969-1976 este la putere social democratul Olof Palme (prim-ministru); criză socială și econ. În 1976-1982 partidele conservatoare acced la putere. În 1983 O. Palme, prim-ministru; în 1986 este asasinat, în 1991, social democrații pierd; se formează un guvern de coaliție de centru-dreapta. S. cere aderarea la CEE. În 1992 guvernul adoptă un plan de austeritate extremă. În 1994, prin referendum, S. respinge intrarea în Uniunea Europeană. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar. Puterea legislativă este exercitată de Riksdag (Parlamentul); cea executivă de un cabinet numit de Riksdag, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Surinam

Denumirea oficială: Republica Surinam

Capitala: Paramaribo (250.000 loc.)

Limba oficială: olandeza

Suprafața: 163.265 km²

Locuitori: 428.000 loc. (3 loc./km²)

Religia: creștinism 42%, hinduism 27%, islamism 20%, confucianism

Moneda: gulden surinam

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 noiembrie

Geografie: S. este așezat în nordul Americii de Sud. Limite Oc. Atlantic (N), Guyana Franceză (E), Brazilia (S), Guyana (V). **G. Fizică:** S. ocupă extremitatea estică a Podișului Guyanei, vechi masiv erodat (alt. max.: 1.280 m) având la N, de-a lungul litoralului, o câmpie joasă mlăștinoasă. O rețea bogată de ape; debit mare, scurte. Climă ecuatorială cu precipitații bogate, peste 2.540 mm/an de-a lungul coastei și mai mici în interior. Temp. medie anuală: 24°C-30°C. **Floră și faună:** Terit. este aproape în întregime acoperit de păduri tropicale (esențe prețioase, lemn colorant, producători de gumă etc.). Fauna bogată și variată. **Populația:** este formată din amerindieni 35% creoli 32%, indonezieni 15%, negri 10%, chinezi. Concentrarea max. în câmpia de coastă din N. Rata natalității 21,7‰; a mortalității 5,5‰. Rata pop. urbane: 50%. **Resurse și economie:** Econ. mare producătoare de bauxită și respectiv alumina. O altă resursă esențială este lemnul. Agric. dezvoltată în fâșia de câmpie litorală: orez, trestie de zahăr, coca, cafea, porumb, fructe tropicale. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, Căi rutiere; autovehicule. **Orașe:** Nieuw Nickerie, Meerzorg. **Istoria:** În 1498, S. este descoperit de Columb. În sec. XVIII terit. este colonizat de englezi, apoi capturat de olandezi, fiind recunoscut drept colonie a Țărilor de jos (Guyana Olandeză) în 1667. Este folosit sclavajul, iar după 1863, când acesta este abolit, sunt aduși muncitori din India, Indonezia și China. Între 1799-1802 și 1805-1814 terit. îl iau din nou englezii. În sec. XIX muncitori imigranți din India și java. În 1922 S. este integrat Olandei, iar în 1955 obține autonomie internă. La 25 noiembrie 1975 își proclamă independența, urmată de grave confruntări între civili și militari pe de o parte și tensiuni etnice și confesionale pe de altă parte. O emigrare masivă în Olanda și Guyana Franceză. După 1980, lovitură de stat militară, urmată de altele care adâncesc tensiunile politice. În 1991 alegeri legislative; o tendință spre ameliorarea regimului politic, prin revenirea la o guvernare civilă. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1987. Puterea politică este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Swaziland

Denumirea oficială: Regatul Swaziland

Capitala: Mbabane (35.000 loc.) și Lombaba (reședință regală și capitală legislativă)

Limba oficială: engleza și swazi

Suprafața: 17.400 km²

Locuitori: 879.000 (51 loc./km²)

Religia: protestantism peste 60%, animism

Moneda: lilangeni

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 6 septembrie

Geografia: Așezat în SE Africii, o enclavă între Republica Sud-Africană și Mozambic, la E.

G. fizică: S. face parte din podișul sud-african, partea sa estică. În V. latitudinea podișului atinge 1800 m (High Veld), coborând spre E (350 m) podișul Lubombo. Cursurile de apă formează un sistem fluvial care se varsă în Oc. Indian. Râuri principale: Komati, Usuti, Mbuluzi, Ngwavuna, care curg de la V la E, traversând câmpia fertilă Lubombo. **Clima:** este subtropicală; pe podișurile mai înalte din V, temperată. Temperatura medie anuală, în ianuarie, în V, 16°C, în E 21°C; în iulie 10°C în V, 16°C în E. Precipitațiile: 1400 mm/an în V, 660 mm/an în E. **Floră și faună:** Înălțimile din V sunt împădurite; pășuni. Predomină savana, presărată cu arbuști. Faună bogată. **Populația:** negri swazi sau bantu 97%, europeni. Peste jumătate din pop. activă este angajată în agric. Pop. urbană: 31%. Rata natalității: 36,4‰; mortalitatea: 9,2‰. **Resurse și economie:** Produse agricole: zahăr, bumbac, tutun, banane, ananas, cartof dulce, arahide de pământ, fasole, porumb, citrice. Resurse minerale: aur, argint, cărbune, beril, caolin, cherestea, gumă; bovine, caprine. Export: zahăr, azbesc, animale, piei, semințe de bumbac, tutun, arahide de pământ, ulei vegetal. **Transporturi și comunicații:** Nu are căi ferate; vehicule. Aeroport la Mbabane. **Orașe:** Manzini, Golel. **Istoria:** Triburile de swazi (bantu) se stabilesc pe teritoriul S., intrând în conflict cu zulușii, în sec. XVIII, și întemeiază un regat. Britanicii intervin să pună capăt războiului dintre triburi (1840) și transformă S. în protectorat al Transvaalului (1903). În 1967 S. devine autonomă, iar în 1968 își proclamă independența ca regat. În 1973, Constituția este abolită de către monarh, care interzice partidele politice și-și asumă în întreaga putere. În 1977 el dizolvă Parlamentul și se revine, temporar, la un sistem de guvernare tribală (Tinkhundla). În 1982 regele Sobhuza II moare; domnise 83 de ani, record mondial! Îi succede regina, până în 1986, apoi Mswati III, prințul moștenitor. În 1993, primele alegeri legislative multipartite. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, potrivit Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de rege și de Parlament, compus din două camere: Senatul și Camera Adunării. Puterea executivă este exercitată de rege și de un cabinet numit de acesta, cu acordul Camerei. Multipartitism.

Tadjikistan

Denumirea oficială: Republica Tadjikistan

Capitala: Dușanbe (600.000 loc.)

Limba oficială: tadjika

Suprafața: 143.000 km²

Locuitori: 6,27 mil. (44 loc./km²)

Religia: islamism, animism, creștinism, hinduism

Moneda: somonul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 9 septembrie

Geografie: T. este așezat în Asia Centrală. Limite: Kirghistan (N), China (E), Afganistan (S), Uzbekistan (V și N). **G. fizică:** T. este o țară muntoasă; se întinde pe o parte din Pod. Pamir (munți tineri, de încrețire). În N, la granița cu Kirghistanul, Munții Transalai (ce aparțin sistemului Pamiro-Alai) (7.134 m); la E, Munții Pamir (7.495 m); în V, înălțimile scad la 5.000 și 4.000 m. În N, depresiunea Fergana, pe valea Sârdariei, (care se prelungește în Kirghistan); depresiuni în partea central-vestică și în cea din SV, pe văile apelor afluenți ai Amudariei, cu alt. sub 500 m. Cursurile de apă Amudaria, Sârdaria și Zeravșan cu un mare potențial energetic, pe care sunt puse în funcțiune hidrocentrale. Multe lacuri tectono-glaciare și cca. 1000 de ghețari. **Clima:** este temperat-continentală, deosebit de aspră în reg. înalte și cu o ariditate excesivă în zonele joase. În depresiuni precipitațiile sunt sub 150 mm/an; în reg. premontane precipitațiile sunt mai bogate 700-750 mm/an. **Floră și faună:** În zonele muntoase, păduri (4%) de foioase și conifere. În zonele joase (sub 1.000 m), vegetație xerofită. Fauna: rozătoare, dropii, fazani, lupi, șacali, arhari, capre de munte; cobre. **Populația:** T. se află într-o zonă puțin populată. Pop. este formată din tadjici (75%), uzbeki, iranieni (în partea vestică a Pamirului), kirghizi. Concentrarea max. a pop. în depresiunile de pe afluenții Amudariei. 40% din pop. activă lucrează în agricultură. Rata natalității: 33,4‰; a mortalității: 5,5‰. Pop. urbană: 32%. **Resurse și economie:** Principala ramură a economiei este agricultura, în special creșterea animalelor (oi Karakul, iaci). Se cultivă bumbac, in, pomi fructiferi, cereale, plante aromate, viță de vie. Tradiția sericiculturii. Ind. textilă (bumbac și mătase), alimentară, hidroelectricitate. Resurse minerale: ulei, petrol, metale neferoase (wolfram, uraniu, bismut). Un însemnat potențial turistic. **Transporturi și comunicații:** T. este așezat pe „vechiul drum al mătăsii”. Rețeaua de magistrale, adaptată reliefului dificil, leagă orașele principale de capitală. Aeroport la Dușanbe. **Orașe:** Osh, Hodjent, Kuliab, Kurgan. **Istoria:** În sec. VI-IV î. Hr. face parte din Imp. Persan; este cucerit de Alexandru cel Mare (331 î. Hr.), este integrat regatului seleucid, apoi Bactrianei. În sec. VIII, prin cucerirea arabă sunt integrați lumii islamice. Tot în aceeași perioadă se evidențiază ca grup distinct tadjicii, o seminție turcică sedentară, având o limbă iranică. În sec. XIII-XV T. face parte din Imp. Mongol al lui Ginghis Han, apoi din cel al lui Tamerlan. În sec. XVI este parțial din emiratul Buharei. În 1868 cade sub stăpânirea Rusiei. În 1918 este încorporat în R.A.S.S. Turkmenistan; în 1924 devine R.A.S.S. Tadjikă, dar ca parte a R.A.S.S. Uzbece; în 1929 devine republică unională a URSS. În 1989 adoptă ca limbă oficială limba tadjică și se înlocuiește alfabetul chirilic (rusec) cu cel arab (tradiție culturală și lingvistică iraniană). În 1990, Sovietul Suprem de la Dușanbe adoptă declarația de suveranitate; este fondat Partidul Renașterii Islamice; la 9 septembrie 1991 este proclamată independența Republicii T. Între 1990-1993 tensiuni social-politice, conflicte zinteretnice între tadjici și uzbeki. În 1991, la Alma Ata, T. semnează constituirea și aderarea la CSI. Apropiere și pe plan politic de Teheran. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de

Miniștri numit în urma alegerilor legislative. Regim cu largi prerogative ale executivului.
Multipartitism.

Tanzania

Denumirea oficială: Republica Unită Tanzania

Capitala: Dodoma (200.000 loc.); Dar el Salaam (vechea capitală)

Limba oficială: swahili și engleza

Suprafața: 940.000 km²

Locuitori: 30,5 mil. (32 loc./km²)

Religia: animism 40%, islamism 25%, catolicism 20%, hinduism

Moneda: șiling tanzanian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 26 aprilie

Geografie: T. este așezată în Africa ecuatorială de est. Limite: Uganda, Kenya (N), Oc. Indian (E), Mozambic, Malawi, Zambia (S); Zair, Burundi, Rwanda (V). **G. fizică:** T. este un vast platou, între Oc. Indian (E) și linia marilor lacuri: Victoria (N), Tanganyika (V), Malawi (SV), întrerupt de fose și de mlaștini, dominat la V de înălțimi până la 1000 m; în NE se ridică masivele vulcanice Kilimanjaro (5895 m, alt. cea mai mare din Africa), la granița cu Kenya, mt. Meru (4567 m) și Ngorongoro (3648 m), în al cărui larg crater este o rezervație naturală; în S, la NE de Lacul Malawi (Nyassa), Munții Livingstone (3200 m). Câmpia de coastă este lagunară, mai largă spre S. Insulele coraligene Zanzibar și Pemba, cele mai mari, sunt separate de continent printr-un canal de 22 km în partea cea mai strâmtă. Lacul Tanganyika are 939.362 km². Cursurile de apă mai importante: Rufiyi, cu o bogată rețea de afluenți, Ruvuina, la granița cu Mozambicul, Pangani, care izvorăște din Kilimanjaro. **Clima:** este tropicală; umedă pe coastă, în apropierea lacurilor, unde se înregistrează cele mai mari precipitații (2000 mm/an) și în munți (peste 2000 mm/an). Acțiunea alizeelor. **Floră și faună:** Păduri tropicale 45% din terit.; savană. Fauna foarte variată și bogată: elefanți, lei, antilope, crocodili, rinoceri; peste 1000 specii de păsări. Rezervații și parcuri naționale: parcul Național Serengeti (N), Parcul Național Tarangire (central-nordic), Parcul Național Mikumi (E), Rezervația Selous (SE). **Populația:** negri cafri și bantu (cu zeci de grupuri etnice) 97%, indieni, arabi, europeni. Densitatea max. în insulele Zanzibar și Pemba (cca. 260 loc./km²); în zona fostei capitale (Dar el Salaam, 950 loc./km²). Peste 75% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 41‰; mortalitatea: 14‰. Pop. urbană: 30%. **Resurse și economie:** Econ. se sprijină pe agric.: culturi de bumbac, tutun, ceai, mirodenii; sorg, mei, porumb, batate, manioc, cafea, nuci de cocos, copra, arahide de pământ, susan, trestie de zahăr, cuișoare, ceai, cacao, bumbac; ovine, caprine. Resurse min.: diamante, aur, plumb, cositor, fosfați. Ind. textilă, alimentară. Turism internațional pentru rezervațiile și parcurile naționale. **Transporturi și comunicații:** căi ferate (calea ferată Tanzan, care leagă T. de Zambia); autovehicule. Aeroport la Dar el Salaam. **Orașe:** Dar el Salaam (port), Tanga (la N, pe coastă), Mwanza, la S, și Bukoba, la V de Lacul Victoria. **Istoria:** Teritoriul T. este populat în mileniul I d. Hr. de triburi bantu. Coasta este colonizată în sec. VII de arabi, care întemeiază în sec. X sultanatul Kilwa, cucerit de portughezi peste cinci secole. La începutul sec. XIX pe litoral există mici principate arabe, sub stăpânirea sultanatului Zanzibar. În 1885 Tanganyika devine colonie germană; în 1890, este inclusă în Africa Germană de Est. Tot în 1890 sultanatul Zanzibar devine protectorat britanic. După primul război mondial, T. trece sub mandatul Societății Națiunilor; din 1946, sub tutela ONU, administrat de Marea Britanie. În 1960, Tanganyika abține autonomie internă, în 1961 își proclamă independența, iar în 1962 devine republică în cadrul Commonwealth-ului. Zanzibarul își proclamă independența de stat în 1963, iar în 1964 este abolit sultanatul și proclamată republica, în urma unei revolte populare; la 26 aprilie 1964 se unește cu Tanganyika,

noul stat luând numele de Republica Unită T. Nyerere este primul președinte; politică de orientare socialistă și de apropiere de China. Nyerere se retrage din funcția de președinte în 1985, iar în 1990 și din cea de lider al partidului unic. Războiul dintre T. și Uganda (1978-1979) se soldează cu înlăturarea dictatorului ugandez Idi Amin. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1977. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte.

TERITORII DEPENDENTE

Africa de Nord spaniolă: la S de Gibraltar, pe coasta marocană; 32 km², 140.000 loc. Administrată de un delegat al guvernului spaniol.

Anguilla: în M. Caraibelor, în America Centrală insulară; 96 km², 8.000 loc. Terit. autonom asociat cu Marea Britanie. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de Camera Adunării; cea executivă de guvernator și un Consiliu Executiv.

Antilele Olandeze: în Antilele Mici, grup insular de 800 km², 191.000 loc. Terit. autonom ce aparține Regatului Țărilor de Jos, care răspunde de apărare și de politica externă.

Aruba: în Antilele Olandeze, în America Centrală (în insulele de Sub Vânt și în Insulele Vântului), 193 km², 66.000 loc. Puterea este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de Statele A.; cea executivă de Consiliul de Miniștri.

Ascension: în Atlanticul de Sud, la peste 1000 km de ins. Sf. Elena. Administrația insulei este numită de guvernatorul britanic al ins. Sf. Elena.

Ashmore și Cartier: ins. în Oc. Indian, 3,2 km², nelocuite. Sub autoritatea Australiei; guvernul australian le administrează. Bermude: arh. în Oc. Atlantic (peste 350 ins.): 53,5 km², 61.000 loc. Autonomie internă. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de parlament (Senat și Camera Adunării); cea executivă de un guvernator și de Consiliul Executiv.

Bouvet: în Atlanticul de Sud, la 2500 km de Capul Bunei Speranțe (cea mai izolată de pe glob); 58 km², nelocuită. Este parte integrantă a Norvegiei, administrat de Ministerul de Justiție al Norvegiei.

Cantor și Enderbury: ins. coraligene în Pacificul Central; 18 km², nelocuite. Condominion anglo-american.

Cayman, Insulele: ins. coraligene în Marea Caraibelor; 259 km²; 27.000 loc. Terit. de sine stătător. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de Consiliul Legislativ; cea executivă de Consiliul Executiv condus de guvernator.

Christmas: ins. în Oc. Indian, la 350 km de ins. Java; 135 km², 1230 loc. Terit. extern al Australiei. Puterea legislativă și executivă sunt exercitate de administrația numită de guvernatorul general din partea Australiei.

Clipperton: Atol în Oc. Pacific Central, la 1125 km de țărmul Mexicului; 1,6 km², nelocuit, depinde administrativ de Polinezia Franceză.

Cocos: Atoli în Oc. Indian, la 1100 km de SV Indoneziei, 14,2 km², 607 loc. Terit. extern al Australiei (membru în Uniunea Australiană). Puterea legislativă și executivă sunt exercitate de administrația numită de guvernatorul general al Australiei.

Cook: 15 insule în Oc. Pacific Central, la 1600 km NV de Noua Zeelandă. Terit. autonom, în asociație liberă cu Noua Zeelandă. Puterea legislativă este exercitată de Cameră; cea executivă de reprezentanți ai Marii Britanii, guvernatorul Noii Zeelande și de un cabinet.

Falkland/Maldives: Arh. în Atlanticul de Sud, la 480 km E de Str. Magelan; 12.170 km², 2050 loc. Terit. sub suveranitatea Marii Britanii. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator numit de regina Marii Britanii și de Consiliul Legislativ; cea executivă de Consiliul Executiv condus de guvernator.

Feroe: Arh. în Atlanticul de Nord, la 380 km N de Scoția; 1399 km², 47.840 loc. Terit. este parte a Regatului Danemarcei. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Danemarcei și de parlamentul propriu; cea executivă de un Înalt Comisar, numit de guvernatorul danez și de un cabinet.

Georgia de Sud: Grup de insule în S Oc. Atlantic; 3756 km²; nu este locuit permanent. Terit. este administrat de guvernatorul ins. Falkland.

Gibraltar: Terit. în SV Europei; 5,86 km², 31.000 loc. plus militarii. Conform Constituției din 1969, terit, aparține Coroanei Britanice. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator numit de regina Marii Britanii.

Groenlanda: Cea mai mare insulă de pe g-lob, în Atlanticul de Nord; 21.175.690 km², 55558 loc. Terit. cu autonomie internă, în asociație liberă cu Regatul Danemarcei. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Danemarcei și de parlamentul propriu; cea executivă de un Înalt Comisar numit de guvernul danez și de un Cabinet.

Gadelupa: Insule în arh. Antilelor Mici în Oc. Atlantic (Marea Caraibelor); 1779 km², 387.000 loc. Departamentul de peste mări și parte integrantă a Franței (departament al Republicii franceze). Puterea legislativă este exercitată de parlamentul francez (Adunarea Națională și Senatul) și de parlamentul propriu al G. (Consiliul Regional); cea executivă de un prefect și de Consiliul General.

Guam: Insula cea mai mare din arh. Marianelor, în V Oc. Pacific; 549 km², 119.000 loc. Terit. neîncorporat SUA, dar administrat de Departamentul de Interne al SUA. Puterea legislativă exercitată de guvernator și de Consiliul Legislativ; cea executivă de un Consiliu Executiv condus de guvernator.

Guyana Franceză: Terit. pe coasta de NE a Americii de Sud, cu fața la Oc. Atlantic; 91.000 km², 114.700 loc. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senatul) și de parlamentul propriu; cea executivă de prefect și Consiliul General.

Heard și McDonald: Insule în Oc. Indian în SE Chinei; 370 km², locuit permanent. Terit. administrat direct de guvernul Australiei.

Howland, Jarvis și Baker: Terit. format din 3 insule în Pacificul Central, nelocuite permanent. Administrat de Serviciul pentru Pescuit și Prezervarea Naturii a guvernului american.

Jan Mayen: Insulă în Oc. Arctic, în Marea Groenlandei; 380 km², cca 30 loc. Terit. administrat de un comandant militar numit de guvernul norvegian.

Johnston: Atol în Pacificul Central, la 1130 km SV de arh. Hawaii. Terit. neîncorporat în SUA; administrat de Agenția Nucleară de Apărare a SUA.

Kingman Reef: Recif coraligen în Pacificul Central, la 1660 km S de Honolulu (arh. Hawaii). Terit. administrat de Departamentul Apărării al SUA.

Macao: Terit. cuprinde: pen. Fo Shan, insulele Taipa și Coloane, la 65 km de Hong Kong. „Terit. Special” al Portugaliei, cu largă autonomie internă, va deveni la 20 decembrie 1999 o reg. specială a Chinei; cu o largă autonomie. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de președintele Portugaliei și de Adunarea Legislativă; cea executivă de un cabinet condus de guvernator.

Man, Insula: Ins. în arh. Britanic, în Marea Irlandei; 588 km², 70.000 loc. Terit. autonom, aparținând Coroanei Marii Britanii, care răspunde pentru apărare și politica externă. Puterea legislativă este exercitată de un parlament bicameral; cea executivă de un guvernator numit de regina Marii Britanii și de Consiliul : Executiv.

Mariane de Nord: Insulele Mariane, fără ins. Guam, în Oc. Pacific Central, în N. Microneziei; 470 km², 21.800 loc. Stat liber: asociat cu SUA. Puterea legislativă este exercitată de un parlament bicameral; cea executivă de un cabinet numit de un guvernator ales prin vot direct.

Marion: Ins. în SV Oc. Indian, la 1920 km SE de Capetown; 388 km², nelocuit. Africa de Sud are în M. o bază meteorologică.

Martinica: Insulă din arh. Antilelor Mici, în Marea Caraibelor; 1.102 km², 364.000 loc. Terit. este departament de peste mări; parte integrantă a Franței. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senatul) și de un parlament propriu (Consiliul Regional); cea executivă de prefect și de Consiliul General.

Mayotte: Insulă din S arh. Comorelor și la N Canalului Mozambic, cu alte 18 insulițe, în Oc. Indian; 375 km², 73.900 loc. M. este „colectivitate teritorială în interiorul Republicii Franceze”. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senat); cea executivă de prefect și de Consiliul General.

Mării de Coral, Insulele: Insule coraliene în Oc. Pacific de Sud, la E de Marea Barieră de Corali; 5 km², nelocuită permanent. Terit. Uniunii Australiene. Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de guvernatorul general al Australiei, prin cabinetul australian.

Midway: Atol din Pacificul Central, la cca. 1900 km NV de Hawaii; 5,2 km², 2220 loc. Terit. administrat de Departamentul Marinei al SUA.

Montserrat: Insulă în Marea Caraibelor, face parte din Insulele de Sub Vânt, din arh. Antilelor Mici. Terit. colonial britanic. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de Consiliul Legislativ; cea executivă de un consiliu Executiv condus de guvernator.

Navassa: Însulă în arh. Antilelor Mari, în Marea Caraibelor; 5,15 km², nelocuit permanent.

Niue: Un atol în Pacificul de Sud, la 653 km E de Samoa; 262,65 km², 3000 loc. Terit. autonom, în liberă asociație cu Noua Zeelandă. Puterea legislativă este exercitată de Adunare; cea executivă de reprezentantul Noii Zeelande și de un cabinet.

Norfolk: Ins. în Pacificul de Sud, între Noua Caledonie și Noua Zeelandă; 36,26 km², 2370 loc. Terit. extern al Australiei, cu o largă autonomie internă. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Legislativă; cea executivă de un administrator numit de guvernatorul general al Australiei și de Consiliul Executiv.

Normande, Insulele: Arh. în S Mării Mânecii, în largul pen. franceze Contentin (ins. Jersey, Guernsey ș.a.). Terit. autonome, aparținând Coroanei Britanice. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, numit de regina Marii Britanii și de Adunarea Statelor; cea executivă de guvernator și de Comitetele numite de Adunare.

Noua Caledonie: Arh. în SV Oc. Pacific, Melanezia, la cca. 1300 km de Australia; 19.058 km², 170.000 loc. Terit. de peste mări al Franței, cu tendință de a deveni liberă. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senat) și de un parlament propriu în Congresul Teritorial cea executivă de un Consiliu de Guvernământ condus de un Înalt Comisar numit de guvernul francez.

Palmyra: Ins. coraligenă în Oc. Pacific Central; 1,2 km², nelocuită. Terit. neîncorporat de SUA, administrat de Departamentul Interne.

Petru I/Peter I: Ins. în Oc. Pacific, în apele antarctice; 249,2 km², nelocuită. Terit. administrat de Ministerul de Justiție al Norvegiei.

Pitcairn, Insulele: Insule în S Oc. Pacific; 37,50 km², 66 loc. (numai ins. P. este locuită). Colonie britanică. Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de guvernator (care este și Înalt Comisar în Noua Zeelandă) și de Consiliul Insulelor).

Polinezia Franceză: 5 arh. de 150 insule și insulițe în partea central-sudică a Oc. Pacific; 4000 km², 212.000 loc. (Ins. Tahiti, Ins. Marchize etc.) Puterea legislativă este exercitată de Adunare Teritorială; cea executivă de consiliul de Miniștri condus de un Înalt Comisar numit de guvernul francez.

Prințul Eduard: Ins. în Oc. Indian, în apele antarctice; 55 km², nelocuită. Terit. anexat de Africa de Sud.

Puerto Rico (Uniunea Porto Rico): Terit. din America Centrală insulară; 8897 km², 3.599.000 loc.; stat liber asociat cu SUA. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator ales prin vot direct și de Adunare Legislativă; cea executivă de un cabinet numit și condus de guvernator.

Reunion: Ins. în arh. Mascarene din Oc. Indian; 2510 km², 608.000 loc. Departament de peste mări, parte integrantă a Franței. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul

Franței (Adunarea Națională și Senatul) și de un parlament propriu (Consiliul Regional); cea executivă de un prefect și de Consiliul General.

Ross: Terit. în Antarctica, 730.000 km² (pe continent și în spațiul înghețat al oceanului), nelocuit permanent. Terit. este administrat de Comitetul pentru Cercetări al Departamentului Ross, răspunzător față de guvernul neo zeelandez.

Sahara Occidentală: O parte din terit. Saharei, în NV Africii, de-a lungul Oc. Atlantic; 266.000 km², 183.000 loc. Terit. este administrat de autoritățile marocane și de Frontul POLISARIO.

Saint-Pierre și Miquelon: Grup de insule în Oc. Atlantic de Nord; 242 km², 6392 loc. Terit. este departamentul de peste țări și parte integrantă a Franței. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senatul); cea: executivă de prefect și de Consiliul General.

Samoa Americană: Grup de insule în zona central-vestică a Oc. Pacific. 197 km², 380.000 loc. Terit. administrat de Departamentul de Interne non-american. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator, ales prin vot direct, și de un parlament bicameral; cea executivă de un cabinet condus de guvernator.

Sandwich de Sud: Terit. în Atlanticul de Sud, în apele antarctice; 311 km², nelocuit. Posesiune engleză, dependentă a ins. Falkland/Malvine. Terit. este administrat de guvernatorul ins. Falkland.

Sfânta Elena: Insulă în Oc. Atlantic, la 1850 km V de țărmul Africii; 121 km², 6800 loc. Terit. este posesiune britanică. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator numit de regina Marii Britanii și de Consiliul Legislativ; cea executivă de Consiliul Executiv, condus de un guvernator.

Svalbard: Terit. din Oc. Arctic; cuprinde arh. Spitsbergen și Insula Urșilor, la cca 600 km N de coasta nordică a Norvegiei. Terit. al Norvegiei, administrat de un guvernator.

Teritoriul Antarctic Australian: Terit. în Antarctica, spre Oc. Indian; 6.402.000 km², nelocuit permanent. Terit. este administrat de guvernul Australiei.

Teritoriul Antarctic Britanic: Terit. în Antarctica; 382.500 km², nelocuit permanent. Cuprinde: Țara lui Graham, Shetland de Sus și ins. Orkneys/Orcade de Sud. Terit. anexat de Marea Britanie și administrat de un comisar al ins. Falkland.

Teritoriile Australe și Antarctice Franceze: Terit. în Oc. Indian și Antarctica: ins. Saint Paul, Crozet, arh. Kerguelen și Țara Adelie 396.117 km², nelocuit. Terit. de peste mări al Franței. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senat); cea executivă de un administrator și de Consiliul Consultativ.

Teritoriul Britanic din Oc. Indian: Terit. din V Oc. Indian, la S de Ins. Maldive: arh. Chagos (fără insula Aldabra, Descroches și Farquhar, ce aparțin statului Seychelles): 60 km²; 2900 loc. Terit. este administrat de Ministerul de Externe al Marii Britanii.

Timorul de Est: În SE Asiei, în arh. Sondelor Mici, în ins. Timor. Cuprinde jumătatea estică a ins. Timor și câteva insule mai mici. Ocupată în 1975 de trupe indoneziene și declarată unilateral în provincie a Indoneziei, decizie nerecunoscută de ONU.

Tokelau, Insulele: Grup de 3 insule coraligene în Oc. Pacific, zona central-vestică; 210 km² 1800 loc. Terit. parte integrantă a Noii Zeelande. Puterea legislativă și cea executivă este exercitată de Ministerul de Externe al Noii Zeelande, printr-un administrator numit.

Tristan da Cunha: Terit. în Atlanticul de Sud, la 2120 km SV de insula Sf. Elena; 104 km², 300 loc.; anexat de Marea Britanie; este condus de un administrator numit de guvernatorul britanic din ins: Sf. Elena și de un Consiliu.

Turks și Caicos, Insulele: Terit. în Oc. Atlantic în SE arh. Bahamas din Marea Caraibelor; 430 km², 13.000 locuitori; colonie britanică. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator numit de regina Marii Britanii și de Adunarea Legislativă; cea executivă de Consiliul Executiv condus de un guvernator.

Țara Reginei Maud: Terit. în Antarctica, la S de paralela 60° lat. S; între 20° long. V și 45° long. E; terit. nelocuit permanent. Declarat terit. dependent al Norvegiei; administrat de Ministerul de justiție al Norvegiei.

Virgine Americane, Insulele: Terit. în Marea Caraibelor (cca. 60 de insule) în arh. Antilele Mici. Terit. administrat de SUA. Puterea legislativă este exercitată de un guvernator numit de regina Marii Britanii și de Consiliul Legislativ; cea executivă de Consiliul Executiv.

Wake, Insula: Terit. în Oc. Pacific Central: insule. coraligene, la 19°17' lat. N și 166°36' long. E. Terit. administrat de Departamentul Aviației al SUA.

Wallis și Furtuna: Terit. în Pacificul de Sud, la 300 km V de Samoa, la 13° lat S și 178°05' long. E (câteva insule și insulițe); 255 km², 18.000 loc. Terit. de peste mări al Franței. Puterea legislativă este exercitată de Parlamentul Franței (Adunarea Națională și Senat); cea executivă de un administrator și Consiliul Teritorial.

Zona Canalului Panama: Terit. în America Centrală istmică. Canalul P., care leagă cele două oceane: Atlantic și Pacific și câte o fâșie de 8 km lățime de ambele părți ale Canalului. Terit. sub controlul SUA, care va înceta la 31 decembrie 1944, când va intra sub suveranitatea statului Panama. Puterea legislativă și cea executivă sunt exercitate de un administrator numit de guvernul american și de un consiliu ai cărui membri sunt desemnați, în mod egal, de SUA și Panama.

Thailanda (vechiul Siam)

Denumirea oficială: Regatul Thai (Muang Thai)

Capitala: Bangkok (5,9 mil. loc.)

Limba oficială: thai

Suprafața: 514.000 km²

Locuitori: 59,41 mil. (116 loc. / km²).

Religia: budism (himayana) 90%; islamism 4%; hinduism, creștinism (catolicism)

Moneda: baht-ul

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 5 decembrie

Geografie: T. este așezată în Asia de Sud-Est, în Peninsula Indochina. Limite: Myanmar (V și NV), Laos (E), Cambodgia, G. Siam (Thailande), Malaysia (S). **G. fizică:** Teritoriul T. ocupă o parte din Pen. Indochina, în G. Thailande (Siam) din Marea Chinei de Sud. În centru, câmpia aluvionară (sub 50 m) a râului Chao Phraya/Menam (1.326 km) înconjurată de munții cei mai înalți în NV (Inthanon, 2.595 m). Tot în N. T., între fl. Salween și fl. Mekong, este o regiune cu văi adânci (300 m) și lanțuri de munți care merg de la N la S. În E terit., este Platoul Korat, de gresie, o reg. joasă (sub 200 m), inospitalieră, cu excepția unei câmpii înguste aluvionare a fl. Mekong, și a afluenților săi. Munții din S pen. Malacca (Tenasserim) sunt sub 1000 m. Ape: fl. Menam (1.326 km navigabili) care drenează câmpia aluvionară centrală, produce inundații periodice; o rețea de irigații; la vărsarea în G. Thailande este cap. Bangkok; fl. Mekong la granița cu Laosul. **Clima:** este tropicală și subtropicală-musonică. Temp. medie anuală la Bangkok 25°C în decembrie și 30°C în aprilie. Precipitațiile: în N și în centru, 1.270 mm/an; în delta Chao Phraya (Menamul), 1.010-1.270 mm/an; la Bangkok, 1.240 mm/an; în bazinul estic, 380 mm/an; în S, (istmul Kra) 3.300 mm/an. **Floră și faună:** Păduri 60% din teritoriu (păduri tropicale și tropical-umede) cu esențe de lemn prețios (teck, santal), cu preponderență în S. În Pod. Korat, savană. Reg. de nord, muntoasă, este acoperită de păduri cu esențe de lemn tare; în S, cu păduri umede. Fauna este bogată: tigrii, leoparzi, elefanți, bivoli sălbatici, maimuțe, șopârle, șerpi (pitoni, cobre), crocodili, păsări. **Populația:** este formată 90% din thai, chinezi, malaezi, cambodgieni etc. Concentrarea max. a pop. în câmpia centrală, unde se cultivă orezul (hrana principală), în zona Bangkok din zona deltei Menamului. Rata natalității: 79,2‰; a mortalității: 7‰. Pop. urbană: 20%. **Resurse și economie:** O economie dinamică; produce circuite integrate pentru electronică, assemblează automobile; industrii prelucrătoare: textilă (bumbac, tradițională), agro-alimentară (uleiuri vegetale, zahăr). Printre primii producători și exportatori mondiali la orez, hevea (cauciuc natural), ananas, zahăr (trestie de zahăr), manioc, iută; lemn de esență prețioasă. Alte culturi: copra, arahide de pământ, fasole, fructe. Pescuitul și turismul aduc venituri notabile. Cheltuieli militare însemnate. **Transporturi și comunicații:** Un complex de căi ferate și autostrăzi; flotă comercială. Aeroport la Bangkok și la Chiangmai. Un canal navigabil de 156 km, care să traverseze sudul peninsulei legând Oc. Indian cu G. Thailande, a început să fie construit în 1889, ca să ușureze schimbul comercial. **Orașe:** Nakhon Ratsima, Thonburi, Udon, Thani, Chiangmai. Există 9 universități; cea mai veche: Chulalongkorn Bangkok (1917). **Istoria:** Tiburile khmère locuiau în T. în sec. I. d. Hr. Triburile thai, coboară din Yunnan în văi și întemeiază câteva regate independente dintre care se ridică în sec. XIII regatul Sukhothai (Siam); în sec. XIV-XV regatul Ayutthaya supune regatul Sukhothai, devenind o mare putere în Asia de Sud-Est. În sec. XVI încep comerțul cu portughezii (1511), înlocuiți de olandezi, britanici și francezi (sec. XVII). În 1688 o lovitură de stat; T. este scoasă de sub influențele străine. Luptă continuu cu Birmania (Myanmnar) și cu Cambodgia până în sec. XIX. Duce o politică elastică, evitând să devină colonie franceză sau engleză. Singurul stat din Asia de Sud Est care nu a devenit colonie. În 1767 regatul Ayutthaya (cu capitala în

orașul omonim) este distrus de către Birmania; capitala se mută la, Bangkok. În sec. XIX T. se deschide iar influențelor străine; se introduc reforme care modernizează statul în pragul sec. XX. În 1932 devine monarhie constituțională, printr-o lovitură de stat. În 1939 ia numele de T. În 1941-1944 este aliată cu Japonia. După război, multe lovituri de stat. În 1946 se reinstaurează Constituția din 1932. Din 1954, Bangkok-ul este sediul SEATO până în 1975. Din 1957 T. este dominată de militari. După 1962 Marea Britanie, Australia și SUA ajută Thailanda împotriva infiltrării comunismului din Laos. Din 1967 gherile de luptători chinezi controlează câteva provincii. În 1976 armata ia conducerea. După 1979, refugiații din Cambodgia (invadată de Vietnam) sunt numeroși. În 1991 o nouă lovitură de stat militară. În 1992, manifestările de opoziție la regimul militar sunt violent reprimare; urmează o revizuire a Constituției care reduce rolul militarilor în viața politică. Este numit un prim-ministru din partea partidului democrat, în urma alegerilor legislative. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de rege și de Adunarea Națională (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de rege, de Consiliul Privat și de Consiliul de Miniștri numit de suveran, ca rezultat al alegerilor legislative. Regim în curs de democratizare. Multipartitism.

Togo

Denumirea oficială: Republica Togoleză

Capitala: Lome (500.000 loc.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 56.600 km²

Locuitori: 4,26 mil. (63 loc./km²)

Religia: animism 55%, creștinism 20%, islamism 15%

Moneda: francul CFA

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 aprilie

Geografia: T. este așezat în vestul Africii, în Golful Guineei. Limite: Burkina Fasso (N), Benin (E), Oc. Atlantic (S), Ghana (V). **G. fizică:** T. este o fâșie lungă de 550 km, între Ghana și Benin, și lată de cca. 80 km la țărmul atlantic. Nici un port natural; recife. Pe coastă, o zonă lagunară, mlăștinoasă. Țară muntoasă. Masivele Atakora (1000 m) și Togo (1020 m), care o străbat de la SV la NE, domină podișul. La NE, un podiș de 180-300 m. Cursuri de apă scurte, vijelioase: Mono, care irigă partea de E. **Clima:** este tropicală, cu un anotimp ploios și unul secetos, deși T. este situat într-o zonă subecuatorială. Temperatura: 22°-33°C, la N de munții Tongo, și 21°-29°C, la S de aceștia. Precipitațiile: în N, 1140 mm/an, în S, 560 mm/an, în munții Togo 1520 mm/an. **Floră și faună:** Pe podiș, savană; în munți, păduri de teck; pe câmpie, palmieri. Zone forestiere cu mangrove, în zonele calde și umede. **Populația:** negri sudanezi, cu grupul predominant ewe, grupuri hamitice, pigmei în N. Zona litorală concentrează peste 40% din pop. Rata natalității: 41,8‰ mortalitatea: 11,4‰. Pop. urbană: 30%. **Resurse și economie:** T. își asigură consumul prin dezvoltarea diversificată a industriei și prin existența acestui sector privatizat de peste 15 ani. Lome este port de tranzit pentru țările vecine fără ieșire la mare. Se cultivă: mei, sorg, porumb, manioc, orez, batate. Export: fosfați (peste 25% din totalul exportului), cafea, cacao, nuci și ulei de cocos, arahide de pământ, bumbac, diamante. Are potențial hidroenergetic. **Transporturi și comunicații:** șosele, sistem de căi ferate, vehicule. Aeroport la Lome. **Orașe:** Sokode (N), Atakpame, Palime (centru-sud). **Istoria:** În evul mediu terit. T. era locuit în N de populații hamitice, în S, de negri bantu, dispus în mici regate. În 1481 portughezii explorează coasta, apoi, în sec. XVI, danezii. Sosesc misionari portughezi. T. devine protectorat al Danemarcei. Se face un comerț intens cu sclavi. În 1884 T. devine colonie germană. În sec. XIX, comerțul cu sclavi ia sfârșit, începe comerțul cu ulei de cocos. În timpul primului război mondial, T. este ocupat de Franța. (E) și Marea Britanic (V). Acestea primesc, în 1922, din partea Ligii Națiunilor, apoi, în 1946 din partea ONU, mandat de administrare. Între 1956-1957 nordul terit. britanic este alipit Coastei de Aur, care devine statul independent Ghana, iar restul țării devine republică autonomă, iar în 1960, independentă. Lovituri de stat după 1963. Din 1967, partid unic. În 1991, tensiuni politice care duc la acceptarea multipartitismului. Alegerile electorale din 1994 sunt câștigate de opoziție. **Statul:** este republică prezidențială. Puterea legislativă este exercitată de președinte; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Tonga

Denumirea oficială: Regatul Tonga

Capitala: Nuku'alofa (32000 loc.)

Limba oficială: engleza și tongana

Suprafața: 700 km

Locuitori: 99.000 (141 loc./km²)

Religia: protestantism 70%, catolicism 15% **Moneda:** pa'anga

Forma de guvernământ: regat

Ziua națională: 4 iulie

Geografie: Statul T. este așezat în Pacificul de sud-vest, la cca. 2000 km nord-est de Noua Zeelandă. **G. fizică:** Un arh. format din cca. 170 insule, peste jumătate din ele fiind locuite. Mai importante: Tongatapu (257 km²), în care se află capitala, Vava'u (190 km²), Eua (170 km²), Ha'abai (68 km²). Lanțul vulcanic din E este sub ocean și pe el s-a dezvoltat un recif de corali; lanțul vulcanic din V se înalță până la 1000 m. **Climă:** tropicală, cu precipitații bogate 2000-2200 mm/an. Uragane pustiitoare. **Floră și faună:** Pădurile tropicale, în mare parte tăiate, acoperă 10% din terit. Faună corespunzătoare. **Populația:** este formată din polinezieni, metiși, europeni. Concentrarea max. a pop. în ins. Tongatapu. Rata natalității: 30‰; a mortalității: 7‰. Rata pop. urbane: 41%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe culturi: vanilie, nuci de cocos, copra, citrice, banane, batate, legume, manioc. Turismul și veniturile trimise de emigranți constituie sursă de devize. **Transporturi și comunicații:** autovehicule. **Orașe:** Neiafu, Mu'a. **Istoria:** În mileniul 1 d. Hr. era locuit de triburi polineziene. În 1643 exploratorul Abel Tasman vizitează arh. T.; James Cook în 1773 și 1774. După 1820 pop. este convertită la creștinism de către misionari metodști. Regele George Tupou 1 (1845-1893) unește insulele într-un regat, Regatul T. care în 1900 recunoaște protectoratul Marii Britanii. În 1970 devine independent: Face parte din Commonwealth. **Statul:** este monarhie constituțională, regat ereditar, conform Constituției din 1975. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Legislativă; cea executivă, de rege, de un Consiliu Privat și de un cabinet numit de rege. Nu există partide politice.

Trinidad-Tobago

Denumirea oficială: Republica Trinidad-Tobago

Capitala: Port of Spain (159.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 5128 km²

Locuitori: 1,32 mil. (257 loc./km²)

Religia: creștinism 55%, hinduism 25%, islamism

Moneda: dolarul Trinidad-Tobago

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 31 august

Geografie: Statul T-T. este așezat în America Centrală insulară, în extremul sudic al arh. Antilele Mici. **G. Fizică:** Terit. Este compus din două insule: Insula Trinidad (4828 km²), de formă relativ triunghiulară, și ins. Tobago (300 km²). Ins. Trinidad este despărțită de Venezuela prin Golful Paria. Trei lanțuri muntoase, care formează continuarea Cordillerei venezuelene traversează țara; cel din N, orientat de la E la V, are vârful cel mai înalt: Cerro Aripo, 940 m alt.; lanțul central, cu Muntele Tamama (308 m) și lanțul sudic, orientat de la E la V, cu Muntele Trinidad (304 m). Între munții din nord și lanțul central este un relief plat; la S de lanțul central prezintă undulații. Râul cel mai important este Rio Caroni. În SV, Lacul Pitch, nepuizabilă sursă de apă. **Clima:** este tropical-oceanică; temp. medie anuală 27°C; precipitații foarte bogate. **Floră și faună:** Pădurea tropicală cu esențe prețioase acoperă cca. 45% din terit.; savană. Faună bogată mai ales în păsări. **Populația:** este formată din negri 40%, amerindieni 40%, mulatri 15%, metiși, chinezi, europeni. Concentrarea max. a pop. (69%) în ins. Trinidad. Rata natalității: 19‰; a mortalității: 6‰. Pop. urbană: 69%. **Resurse și economie:** Economie prosperă. Resursele cheie sunt: petrolul și gazele naturale (zăcămintele importate în S ins. Trinidad și în Golful Paria); turismul. Se cultivă: trestie de zahăr, banane, nuci de cocos, citrice, cacao. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; autovehicule; flotă comercială. Aeroport la Port of Spain. **Orașe:** San Fernando, Arima, Scarborough. **Istoria:** Locuitorii vechi erau araucanii și indienii caraibieni: Ins. Trinidad și Tobago au fost descoperite de Columb în 1498. Trinidadul a fost colonizat de spanioli în 1532; disputat de francezi și olandezi (sec. XVII-XVIII) până ce va fi cedat britanicilor, devenind colonie britanică în 1802; Tobago în 1814. Trinidad și Tobago sunt integrate în 1888, sub aceeași administrație. La 31 august 1962 Trinidad-Tobago își proclamă independența în cadrul Commonwealth-ului. Din 1976; republică. În 1990 o lovitură de stat eșuată. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției intrate în vigoare în 1976. Puterea legislativă este exercitată de parlament (Senat și Camera Reprezentanților); cea executivă de președinte și de un cabinet format ca urmare a alegerilor legislative. Șeful statului: președintele. Multipartitism.

Tunisia

Denumirea oficială: Republica Tunisiană

Capitala: Tunis (600.000 loc.)

Limba oficială: araba; **limbi vorbite:** franceza, berbera, italiana.

Suprafața: 164.000 km²

Locuitori: 9 mil. (55 loc./km²)

Religia: islamismul sunit (religie de stat 99%), catolicism, mozaism

Moneda: dinarul tunisian

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 1 iunie

Geografia: T. este așezată în nordul Africii, la Marea Mediterană. Limite: Marea Mediterană (N și E), Libia (SE), Algeria (V). **G. fizică:** T. are o coastă accidentată la Marea Mediterană, punctul extrem nordic (și al continentului) fiind Cap Blanc. Fâșia de coastă din SE constituie câmpia Sahel, mare grâнар. În N, prelungirea Munților Atlas: Munții Tbesa (vf. Chambi 1544 m). Centrul și sudul sunt cuprinse de platouri (1000-1300 m alt.) și de câmpii stepice și deșertice (S). Platoul coboară spre chott-uri (lacuri), zăcămintele de fosfați și dunele Saharei. Apa principală, care deschide o vale largă, este Medjerta. Multe cursuri de apă nu sunt permanente. **Clima:** este mediteraneană în partea nordică a teritoriului, cu veri calde și ierni blânde; precipitații frecvente. Temperatura medie anuală este de 12°C (ianuarie), 26°C (iulie). Precipitațiile în munții din N, cca. 610 mm/an; în NE și centru, 410-610 mm/an spre S, sub 100 mm/an (Gafsa). În interior clima este de tip continental, cu mari diferențe. **Floră și faună:** Zona nordică muntoasă și de coastă este împădurită, 6% din teritoriu (stejar, pin, plută); pe podiș, vegetație de stepă; în deșert, vegetație xerofită sau lipsă. Faună specifică unei zone mediteraneene. **Populația:** arabi 94%, berberi, europeni. Concentrarea max. în N, în zona muntoasă cu climat bun. Peste 35% din pop. activă, agricultori; păstori (pășunile ocupă 23% din terit.). Rata natalității: 23‰; mortalitatea: 5,8‰. Pop. urbană: 57%. **Resurse și economie:** Baza este agricultura; zona de nord este grâнарul T. Pe coastă, culturi de: citrice, măslini, curmali, viță de vie, legume. Resurse min.: fosfați, petrol, gaze naturale. Industrie dezvoltată: petrochimie, textile, turism. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule; aeroport la Tunis. **Orașe:** Cele mai importante, pe țărmul Mediteranei: Bizerta (N, port), Sussa, Sfax (port), Gabes (E). **Istoria:** În sec. IX î. Hr., fenicienii fondează Utica și Cartagina. În 146 î. Hr. Cartagina este distrusă și terit. devine provincie romană. Cunoaște o mare dezvoltare între 193-235 d. Hr., sub domnia Severilor. În sec. III-IV înfloarește creștinismul. Între 429-533, vandalii ocupă țara. În 533, imperiul romano-bizantin cucerește regiunea Cartagina. Între 669-705 arabii cuceresc țara și fondează Kalrouan-ul (670), de unde guvernează omeiazii. Berberii autohtoni sunt convertiți la islam. Din sec. XIV, T. face parte din Imperiul Otoman; centru al pirateriei din Mediterana. Beii din T. au o independență virtuală. În 1881 T. devine protectorat francez. În 1995, obține autonomia internă, iar în 1956 își proclamă independența de stat (șeful statului fiind un bei). În 1957 este abolită monarhia și proclamată republica. În 1963, Franța evacuează Bizerta. În 1975 Bourguiba se proclamă președinte pe viață, dar este răsturnat în 1987. În 1979 T. devine reședința Ligii Arabe. Din 1983, oficial, multipartitism. În 1987 guvernul are de făcut față ridicării islamismului, iar din 1991 se intensifică mișcarea fundamentalistă islamică și politica represivă a guvernului. În 1994, alegeri legislative: Partidul Adunarea Constituțională Democratică are cvasi-monopolul. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1959. Puterea legislativă este exercitată de

președinte și Adunarea Națională; cea executivă de un cabinet numit de președinte. Multipartitism.

Turcia

Denumirea oficială: Republica Turcia

Capitala: Ankara (2,8 mil. loc.)

Limba oficială: turca

Suprafața: 780.000 km²

Locuitori: 63,12 mil. (81 loc./km²)

Religia: islamism 98%, creștinism; mozaism

Moneda: lira turcească

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 29 octombrie

Geografie: T. este așezată în Orientul Apropiat, cuprinzând Peninsula Asia Mică și o mică parte din teritoriul Europei, din E Peninsulei Balcanice. Limite: Bulgaria (NV), M. Neagră (N), Georgia (NE), Armenia, Iran (E), Iraq, Siria, M. Mediterană (S), M. Egee, Grecia (V). **G. fizică:** T. este o țară cu un teritoriu dominat de munți și de podișuri, exceptând partea europeană de 3%. În centrul țării, Podișul Anatoliei (800-1.500 m), înconjurat la N de lanțul Munților Pontici (3.937 m alt. max.), care se întind de-a lungul litoralului Mării Negre pe cca. 1.200 km; la S, Munții Taurus (3.756 m alt. max.) și Antitaurus (3.917 m alt. max.). Podișul Anatoliei, care domină M. Egee, se înalță în trepte, cedând locul în E masivului armean, Podișul Kars, unde se înalță conul vulcanic al muntelui Ararat/Buyuk Agri (5.165 m alt. max.). La hotarul cu Iraq și Siria sunt munții Kurdistanului, cu vf. Sat Dagħ (4.400 m). De-a lungul litoralului sunt câmpii înguste. În N, se varsă în M. Neagră Sakarya și Kizilirmak; în zona de vărsare câmpiile litorale sunt mai extinse. În T. își au izvoarele fl. Tigru și fl. Eufrat (din M. Ararat). Partea europeană a T. se întinde pe o câmpie vălurită din bazinul Mariței/Meri Nehri, drenată de râul Ergene, închisă de două lanțuri muntoase: T. are o rețea hidrografică slabă în Pod. Anatoliei; spre E, mai bogată. Lacuri tectonice: Van și Tuz, Ingridir și Beyschir. Strâmtoarea Bosfor (28,5 km lungime) unește M. Neagră și M. Marmara; prin strâmtoarea Dardanele comunică M. Marmara și M. Egee. **Clima:** este variată: temperat-continentală în cea mai mare parte a terit., în pod. central verile sunt uscate, iernile aspre, cu vânturi din noiembrie până în mai. Verile sunt răcoroase în N. Pe litoralul estic și sudic climă mediteraneană. Temp. medie anuală este de 6°C în ianuarie și 23°C în iulie (la Istanbul). Pe coasta centrală a M. Negre: 7°C și 23°C; la Ankara: -1°C și 24°C. La Erzurum: -9°C și 19°C. La hotarul cu Siria: 18°C și 30°C. Precipitațiile sunt moderate pe coastă și descresc spre interior. În bazinul Lacului Tuz, 200 mm/an; la Istanbul, 610 mm/an; pe coasta centrală a M. Negre, 710 mm/an. **Populația:** este formată din turci 90%, kurzi 7%, arabi, greci, arineni. O mare parte a populației lucrează în țările Europei occidentale. Concentrarea maximă în Anatolia, pe litoralul vestic și nordic. În agricultură lucrează peste 50% din populația activă. Rata natalității 24,6‰; rata mortalității 6,7‰. Pop. urbană 67%. **Resurse și economie:** Economia T. are o creștere apreciabilă în deceniul 9; își diversifică industria își dezvoltă turismul. Resursele subsolului sunt variate: petrol, cărbune, minerale de fier, bauxită, crom, magneziu, mercur, sare. Ind. oțelului, a metalelor neferoase, chimică, textilă, ulei de măsline, zahăr. Agricultură se bazează pe cultura cerealelor: grâu, orez, orz; citrice, arahide, viță de vie (locul al doilea mondial la stafide); măsline, nuci, fistic; migdale. **Transporturi și comunicații:** Rețeaua căilor de transport este în proces de modernizare; căi ferate și șosele cu precădere în V Anatoliei. Orient-Expresul trece pe magistrala feroviară ce leagă Europa de Asia. Transport maritim intens. Două mari poduri rutiere peste Bosfor. Aeroporturi la Ankara și Istanbul. **Orașe:** Istanbul (fosta capitală a Imp. Otoman, așezat pe ambele maluri ale Bosforului; Izmir, port la M. Egee; Konya, Adana, Bursa, Kayseri, Samsun. Universități: Istanbul (3), Ankara (3), Izmir, Erzurum și Trebizon. **Istoria:** Pe teritoriul Asiei Mici au existat din antichitate o serie de civilizații și culturi care s-au succedat: Imp. Hitit (XVIII-XII î. Hr.);

regatul Frigiei și al Lydiei (sec. VIII-VI î. Hr.); colonii grecești, înfloritoare în zona litorală. În 546 î. Hr. Asia Mică este ocupată de perși; în 333 de Alexandru cel Mare. În sec. II î. Hr. face parte din Imp. Roman; din 395, provincie bizantină. Turcii selgiucizi vin în sec. XI-XIII și apoi sunt supuși de mongoli apoi de turcii otomani. În 1453, după nouă decenii de civilizație bizantină, Mahomed II cucerește Constantinopolul (care se va numi Istanbul - cap. Imp. Otoman) dată la care statul otoman devine Imp. Otoman. În sec. XVI, Imp. Otoman, în apogeul puterii cuprinde: Anatolia, zona Dunăreană-Balcanică, hanatul Crimeii, Orientul Apropiat, nordul Africii. După asediul eșuat al Viena (1683) T. are importante pierderi terit. Rusia devine adversară. Sec. XIX și XX imperiul decade; primele se eliberează pop. din Balcani, în afara Traciei de est (Turcia europeană). Revoluția „junilor turci” impune o Constituție liberală (1908). După primul război mondial, T. pierde și ultimele terit. din lumea arabă (din Orientul Apropiat și Pen. Arabia). Se ridică în fruntea mișcării de eliberare națională Mustafa Kemal. Turcia învinge în războiul greco-turc (1919-1922); prin tratatul de la Lausanne (1923) obține revizuirea clauzelor Tratatului de pace de la Sevres (1920) și rămâne cu terit. de astăzi. La 29 octombrie 1923 se desființează sultanatul și T. este proclamată republică. Președintele M. Kemal Atatürk (1923-1938) inițiază un program de modernizare a vieții economice, sociale și politice; se separă statul de religie, se introduce un sistem juridic vest-european, se adoptă alfabetul latin, se proclamă egalitatea în drepturi a femeii și a bărbatului; crearea unei industrii naționale. T. are o politică de neutralitate și bună înțelegere cu toate statele. În 1934 T., România, Grecia și Jugoslavia semnează pactul Înțelegerii Balcanice. În timpul celui de al doilea război mondial T. rămâne neutră; în 1945 declară formal război Germaniei și Japoniei. În 1952, T. devine membră NATO; din 1963, membru asociat CEE. După 1946 se introduce sistemul multipartit. În 1960, lovitură de stat militară; în 1961 se revine la guvernarea civilă. În deceniul opt răbufnesc conflicte religioase și interetnice. În 1974 ca putere garantă a Ciprului, intervine cu armată (în urma loviturii de stat din Cipru) și ocupă partea de NE a ins., declarând-o unilateral „stat autonom și federat turc al Ciprului”, grecii din această zonă fiind obligați să emigreze. În 1980 lovitură de stat militară, puterea este preluată de armată, Parlamentul dizolvat și activitatea partidelor politice interzisă; puternice agitații ale marxiștilor, ale integriștilor islamici și ale separatiștilor kurzi. În 1983 alegeri legislative; se revine la un guvern civil. După 1983, partidele politice sunt repuse în drepturi. Relațiile cu Grecia sunt viciate de disputa delimitării platoului continental și a spațiului aerian al Mării Egee. După 1991 rebeliunea kurzilor se intensifică. După 1993 Turcia duce o politică fermă față de radicalizarea rebeliunii kurde. După 1994, islamismul începe să se insinueze tot mai mult în viața politică. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1982. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Adunarea Națională și de Consiliul Prezidențial; cea executivă de președinte și de un cabinet numit de președinte, ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Turkmenistan

Denumirea oficială: Republica Turkmenistan

Capitala: Așhabad (400.000 loc.)

Limba oficială: turkmena

Suprafața: 488.000 km²

Locuitori: 4,18 mil. (9 loc. / km²)

Religia: islamism (sunit), creștinism (ortodoxism)

Moneda: manat-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 27 octombrie

Geografie: T. este așezat în Asia central-vestică. Limite: Kazahstan, Uzbekistan (N și E), Afganistan, Iran (S), M. Caspică (V). **G. fizică:** T. este în cea mai mare parte deșertic: Deșertul Karakum, 85% din terit., cu alt. 160 m. La V, țărmul M. Caspice, sub nivelul mării, cu golfuri: Kara Bogaz, Krasnovodsk și cu peninsule: Celeken, Dardja. În S sunt oaze: printre cele mai importante: Murgarb. În S, Munții Kopet Dag (3.000 m alt. max.) la granița cu Iranul. În SV munți mai puțin înalți: Balhanul Mare (1.860 m) și Balhanul Mic (1.777 m). În E, munții Kughitangtan (3.190 m). Ape: Amudaria la E și NE terit.; cursul superior al Tadjenului și al Murgorb-ului, care curg spre sud, cea mai mare parte fiind în Afganistan. Din Amudaria pornește către V un canal navigabil și de irigații (1.000 km) care a fertilizat o parte din deșertul Karakum. Oazele din T. erau cunoscute în vechine ca popasuri pe „vechiul drum al mătăsii”. **Clima:** este continentală excesivă, foarte aridă, cu veri lungi și călduri mari; precipitații scăzute. Temperatura variază între -33°C și 49°C. Precipitațiile: 100-200 mm/an la câmpie și 400 mm/an în munți. **Floră și faună:** Vegetația xerofită sau absentă; accacia și saxaulul (copac fără frunze). Pădurile (cca. 3% din terit.) acoperă pantele munților. Fauna: arharul, căprioara, jderul, porcul mistreț; rozătoare; dropii, fazani. Rezervație naturală în sudul deșertului Karakum. **Populația:** este formată din turkmeni (60%), ruși, uzbeki, kazahi, urainieni, kirghizi, tadjici. Concentrarea pop. pe valea Amudariei (cca. 100 loc./km²) și în oazele de la poalele Munților Kopet Dag (cca. 300 loc. / km²). Pe litoralul M. Caspice și în deșertul Karakum, sub 5 loc./km². Rata natalității: 28,6‰; a mortalității: 6‰. Pop. urbană: 45%. **Resurse și economie:** Principalele resurse: petrolul (zona M. Caspice) și gazele naturale (în deșertul Karakum); energia electrică bazată pe termocentrale. Ind. chimică, petrochimică, constructoare de mașini, textilă, alimentară. Alte resurse: sare gemă, cărbune, magneziu, fosforite. Agric.: creșterea animalelor (cămile, oi Karakul, capre). Cultivă intens bumbacul, cereale, viță de vie, pomi fructiferi, legume. **Transporturi și comunicații:** Transport maritim (M. Caspică) în legătură cu transportul pe calea ferată care leagă E de V Asiei Centrale. Aeroport la Așhabad. **Orașe:** Ciardjon (E), Tasauz (E), Marâ (S), Krasnovodsk (port). Universitate la Așhabd; Academia Națională de Științe. **Istoria:** T. este așezat pe anticul drum al mătăsii care Leagă Externul Orient cu Europa (Merv, centru urban înfloritor al Asiei Centrale). Sec. VI-IV î. Hr. terit. era populat cu triburi nomade iranice (șaka, sogdieni, parți) făcând parte din Imp. Persan; cuceriti de Alexandru cel Mare; aparțin regatului seleucid, apoi celui bactrian. În sec. VI terit. era împărțit între Imp. Sasanid și turcii occidentali. După sec. VIII, cucerit de arab, se răspândește islamismul; în sec. X se desprind de Califatul arab. Turkmenii (triburi nomade de turci oguzi) din sec. X se stabilesc în Asia Centrală. În sec. XIII T. este înglobat în Imp. Mongol al lui Ginghis Han (1220); în 1360 sub Tamerlan. Din sec. XV-XVII înglobat în Hanatele uzebe, iar sudul cucerit de Persia. Între 1863-1885 T. trece sub dominația Imp. Rus, fiind integrat în Turkestan (sudul Kazahstanului, Kirghistan, Uzbekistan, Tadjikistan și Turkmenistan). În 1918 este proclamată Rep. Sov. Socialistă Autonomă Turkestan când parte din RSFSR. La 27 octombrie 1924 este proclamată RSS Turkmenă, republică unională din URSS. În 1990 se proclamă limba turkmenă limbă de stat.

În 1991 prin referendum, T. se declară independentă și suverană, cu denumirea de azi. În 1991 semnează la Alma Ata acordul de constituire și aderare la CSI, dezvoltă relații cu Turcia și Iranul. **Statul:** este republică prezidențială potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Majlis); cea executivă de Consiliul de Miniștri, condus de președinte, dar numit de Parlament, ca rezultat al alegerilor legislative. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Tuvalu

Denumirea oficială: Insulele Tuvalu

Capitala: Vaiaku (2800 loc.)

Limba oficială: tuvaluana și engleza

Suprafața: 25 km²

Locuitori: 9000 (364 loc./km²)

Religia: creștinism (protestantism) 98%

Moneda: dolarul tuvalu

Forma de guvernământ: monarhie

Ziua națională: 1 octombrie

Geografie: T. este așezat în Pacificul Central vestic, în continentul Oceania, între paralelele 5°-11° lat. sudică și 176°-180° long. estică. **G. fizică:** T. este format din 9 ins. coraligene, dintre care: Manumea, Nanumanga, Niutao, Nui, Vaitupu, Nukufetau, Nukulaelae, Funafuti, pe o întindere maritimă de 1,3 mil. km²; insule fără râuri și lacuri. Înălțimea de cca 4-5 m față de nivelul mării. **Clima:** este ecuatorială; temp. medie anuală de 27°C. Precipitații bogate între 2500 mm/an - 3000 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație tropicală bogată: cocotieri, plante tropicale. Faună săracă: pești, păsări. **Populația:** este formată din polinezieni (97%), melanezieni. Concentrarea max. în ins. Funafuti, Nanumea, Nukufetan și Nukulaelae. Rata natalității: 41‰; a mortalității: 20‰. **Resurse și economie:** Principala sursă de venituri este pescuitul (în special al thonului). Culturi de palmieri, plante tropicale, copra. Export: pește, nuci de cocos. Mărcile filatelice și lucrul muncitorilor din T. în minele de fosfați din Nauru sunt surse de venituri, importante. **Istoria:** Locuite de micronezieni, insulele Ellice încep să fie cunoscute de navigatori spanioli (A. Mendana y Neyra) în sec. XVI; în 1892 devin protectorat britanic; în 1916 sunt unite cu arh. Gilbert (Kiribati): colonie a Coroanei. În 1975, ins. Ellice se separă de ins. Gilbert în urma unui referendum (1974), luându-și numele de T., în cadrul Commonwealth-ului. **Statul:** este monarhie constituțională, conform Constituției din 1978. Regina Marii Britanii este șeful statului, reprezentată de un guvernator general. Puterea legislativă este exercitată de un Parlament; cea executivă de un cabinet numit de guvernatorul general cu acordul Parlamentului. Nu există partide politice.

Ucraina

Denumirea oficială: Ucraina

Capitala: Kiev (2,6 mil. loc.)

Limba oficială: ucrainiana

Suprafața: 604.000 Km²

Locuitori: 52 mil. (87 loc./ Km²)

Religia: ortodoxism; greco-catolicism (uniți), mozaism, islamism

Moneda: ghrivna

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională : 24 august

Geografie: U. este așezată în E Europei. Limite: Belarus (N), Rusia (NE și E) M. Neagră (S), Moldova, Polonia (V). **G. Fizică:** U. are un relief variat, dominante fiind podișurile și câmpiile. Podișurile: Volâno-Podolic, în V, 470 m alt. și Pod. Donețului în E, 367 m alt. Cea mai mare parte a Ucrainei aparține Marii Câmpii Europene: în N, Câmpia Niprului (sub 200 m alt.), în NV, Câmpia Polesia și Câmpia Mării Negre (sub 100 m alt.). Munții sunt tineri și ocupă cea mai mică suprafață a Ucrainei. În V, munții Carpații Păduroși, în S, în Pen. Crimeea, Munții Crimeii (1545 m alt.). În zona Mării Negre ori a Mării de Azov sunt numeroase limane, lagune, peninsule, capuri. Apele, fluvii ale Europei răsăritene, cele mai importante sunt orientate spre Marea Neagră: Nipru/Dnibr, care drenează aproape jumătate din țară, are bareje, lacuri de acumulare pentru irigații și hidrocentrale; Nistrul, Bugul de Sud, Donețul (în E străbate Donbassul) . Din Carpații Ucrainei izvorăsc: Tisa, Prutul și Siretul. Cu debite variate; când se topesc zăpezile, primăvara și încep ploile, debitele cresc. **Clima:** Ucraina este în general temperat-continentală, cu veri lungi și călduroase și cu ierni cu ger și viscole. În Crimeea, datorită munților Jaila, clima are caracter subtropical umed. **Floră și faună:** Munții sunt acoperiți cu păduri de conifere (pin) și foioase (amestecate); mai spre S, păduri de stejar și fag. Silvostepa și vegetația de stepă de pe podișuri în cea mai mare parte au fost înlocuite cu culturi agricole; în silvostepă ierburi, specii de stejar) în stepă, graminee (colilia, negara). Fauna din păduri: lupul, ursul, râsul, vulpea, mistrețul, cerbul, veverița, păsări cântătoare; în stepă: rozătoare, dropii, iepuri. Există 3 parcuri naționale : cel mai vechi din 1874 (Askania Nova). Explozia centralei atomice de la Cernobîl a produs un adevărat dezastru ecologic și în țările vecine. **Populația:** Ucraina are o populație numeroasă cu o majoritate de ucrainieni (74 %); ruși 23%, bieloruși, români, evrei, tătari. Cca. 3 mil. ucrainieni trăiesc în afara granițelor (SUA, Canada, Brazilia). Concentrarea max. în reg. Kievului (peste 150 loc./ Km²) Rata natalității: 11,5 ‰; a mortalității: 13,6‰. Pop. urbană: 70 %. **Resurse și economie:** U. are resurse min. bogate și variate: cărbune (Dombass, reg. Lvov) ; minereu de fier (Krivoi Rog); petrol și gaze naturale (reg. subcarpatică), uraniu, mangan, săruri de potasiu. Ind. prelucrătoare: metalurgia feroasă (Krivoi Rog); constr. de mașini, chimică, bunuri de consum. Centre industriale: Kiev; Odessa, Dnipropetrovsk, Krivoi Rog, Lvov, Cernăuți. Importante amenajări pentru hidroelectricitate. Agricultură: mari cantități de cereale, tutun, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, cartofi, legume. Pomicultură în reg. subcarpatice; viticultură în Crimeea. Creșterea animalelor: cornute mari, oi, capre, porci, păsări. Tradițională: apicultura. **Transporturi și comunicații:** Rețea de căi ferate; căi rutiere; transport fluvial și maritim. Aeroporturi la Kiev, Harkov, Odessa. **Orașe:** Harkov, Ecaterinoslav/ Dnepropetrovsk, Odessa, Zaporojie, Krivoi Rog ș.a. **Istoria:** În mileniul I terit. U. era locuit de triburile de păstori ale cimerienilor, sciților și sarmaților. În primele secole d. Hr. este culoar de trecere a pop. migratoare: goți, huni, avari, bulgari, cazaci, unguri, pecenegi, cumani. În sec. VI-IX, slavii de răsărit populează ținuturile dintre Nipru, Oka și Volga Superioară; în sec. IX se cristalizează vechiul stat rus cu centrul la Kiev. Sub Vladimir I cel Înțelept (980-1015) statul-kievean se dezvoltă plenar. În 988 creștinismul (de rit

bizantin) devine religie de stat. În sec. XII-XIII statul kievean se destramă în câteva cnezate care vor fi mai ușor cucerite de mongoli (1237-40). Pe terit. U. se întemeiază Hanatul Hoardei de Aur, care în sec. XIV slăbește, iar Marele Ducat al Lituaniei anexează o mare parte din U. Polonia ocupă Halâci Volânia. Ia naștere o răscoală antipoloneză, a cazacilor de pe Nipru, condusă de hatmanul Bogdan Hmelnițki (1648). În 1654 se proclamă unirea U. cu Rusia. În 1667, prin tratatul de pace de la Andrusovo, U. răsăriteană și Kievul sunt alipite Rusiei. În urma celor trei împărțiri ale Poloniei (1772-1792) și U. de apus, inclusiv Volânia sunt anexate Rusiei. Haliciul (Galiția) intră sub dominația Austriei. Sec. XIX, al renașterii naționalităților europene; Rada de la Kiev proclamă autonomia U. în 1917; un guvern naționalist la Kiev; Armata Roșie și guvernul provizoriu bolșevic instalat la Harcov pun stăpânire pe aproape întreaga U., în 1918. Prin tratatul de pace de la Brest-Litovsk, din martie 1918, U. este cedată Germaniei de către Rusia, care este în plin război civil. Între 1919-1920, armata rușilor albi, apoi Polonia intervin în U., care devine un câmp de luptă în acest război civil, trecând când de-o parte, când de alta. În 1921 la Riga, se încheie pacea între Rusia Sovietică și Polonia; U. apuseană este anexată de Polonia. În 1922, Republica Sovietică a Ucrainei aderă la Uniunea Sovietică. În 1928, începe colectivizarea agric. și represiunea stalinistă. Un adevărat genocid (7 mil. de victime). În 1939-1940, URSS anexează terit. poloneze locuite de ucrainieni, Bucovina de N și Basarabia. În 1941-1944 un regim de ocupație nazist face ca U. să piardă 6 mil. de locuitori. În 1945 U. se mărește cu Rutenia subcarpatică (luată Cehoslovaciei) și devine membru fondator al ONU. În 1954, Republica autonomă a Crimeei este inclusă în U. În perioada reformistă gorbacioviană, U. își manifestă identitatea națională. În 1990, limba ucrainiană devine limba oficială a statului. În 1991, Sovietul Suprem proclamă în august independența țării și aderă la CSI. Conflicte de interes, în special asupra statutului Crimeei și controlului asupra flotei Mării Negre, opun U. Rusiei. În 1994, un acord asupra demantelării arsenalului nuclear staționat în U. semnat de președinții U., Rusiei și SUA. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; mandatul pe 5 ani; puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniștri, numit ca rezultat al alegerilor legislative. Multipartitism.

Uganda

Denumirea oficială: Republica Uganda

Capitala: Kampala (700.000 loc.)

Limba oficială: engleza și swahili

Suprafața: 237.000 km²

Locuitori: 21,96 mil. (93 loc./km²)

Religia: creștinism 55%, islamism, animism

Moneda: șiling ugandez

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 9 octombrie

Geografia: U. este așezată în Africa centrală de est, de ambele părți ale Ecuatorului. Limite: Sudan (N), Kenya (E), Tanzania, Rwanda (S), Zair (V). **G. fizică:** Terit. este format dintr-un podiș cu alt. de 900-1500 m, dominat în V de masivul Ruwenzori, la granița cu Zairul, cu zăpezi și ghețari, cu vf. Margherita (5119 m); în SV, la granița cu Rwanda, se întind munții Virunga (4255 m); în E, la granița cu Kenya, muntele Elgon (4321 m). În V, podișul este străbătut de fosa Rift Valley, depresiune în care se află-lacurile: Victoria (68.000 km²), la SE, din care izvorăște Nilul Alb, Eduard, la SV, Albert sau Mobutu Sese Seko, la NV. Fluviul Nil (6450 km), cel mai lung din lume, izvorăște din Lacul Victoria (sau Victoria Nil), traversează cataractele Ripon, la 213 m altitudine, apoi cataractele Kioga, de la care urmează 80 km navigabili, apoi alte cataracte urmate, către frontiera sudaneză, de o altă porțiune navigabilă. Alte ape: Aswa (200 km), tributar Nilului, și Semlik (170 km). **Clima:** este tropicală, cu temperatura medie anuală de 21°C în iulie și 29°C în ianuarie. Diferența între zi și noapte, 20°C. Precipitații bogate în jurul Lacului Victoria 2280 mm/an, pe valea Marelui Rift 900 mm/an, în SE 1280 mm/an, iar în N 115 mm/an. Pe înălțimi, climă temperată. **Floră și faună:** Un sfert din terit. este acoperit cu păduri tropicale. Cea mai mare parte, cu savană. Faună bogată de savană și pădure tropicală. Rezervații naturale. **Populația:** negri sudanezi, cafri, nilotici (baganda, bayankore, iteso, basoga), asiatici, europeni, arabi. Concentrarea max. în jurul Lacului Victoria. 85% din pop. activă este ocupată în agric. Rata natalității: 48,4‰; mortalitatea: 19,4‰. Pop. urbană 12%. **Resurse și economie:** Econ. de consum bazată exclusiv pe agric. Se cultivă: porumb, grâu, manioc, fasole, cafea, banane, bumbac, ceai. Se exportă: cafea (baza), bumbac, ceai. Alte resurse: cauciuc, lemn, wolfram, cupru, cobalt, sare, ciment, produse alimentare. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, vehicule. **Orașe:** Mubende (V), Jinja (SE), Kabale (S), Mosaka și Mbarara (la V de Lacul Victoria). **Istoria:** În sec. XIII-XIV, regatul Kitwara, care se destramă și se formează regatele Toro, Bunyoro, Ankole și Bugunda, care în sec. al XIX-lea cunoaște o mare expansiune. Pătrund primii exploratori europeni. James Grant descoperă izvoarele Nilului Alb. În 1894 Bugunda devine protectorat britanic; în 1896 este unit cu Toro și Bunyoro, devenind Uganda. În 1962 U. își declară independența; în 1963 devine republică federală în cadrul Commonwealth-ului. În 1966, lovitură de stat: președintele Milton Obote se refugiază în Tanzania, puterea este preluată de Idi Amin Dada, un dictator care rupe relațiile cu Kenya și Tanzania. În 1978 trupe ugandeze invadează Tanzania; conflict armat. În 1979 se creează în exil Frontul Național de Eliberare a Ugandei, care ocupă capitala Kampala. În 1980, alegeri prezidențiale și legislative: este reinstaurat Obote. În 1985, lovitură de stat. Regim politic instabil; anarhie, revolte ale triburilor, reprimări. Se succed două lovituri de stat. Activitatea partidelor politice este interzisă. În 1993-1994 țara cunoaște o ușoară redresare economică. Se trece la crearea noilor instituții. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1967. Puterile legislativă și executivă sunt

exercitate de președinte, de Consiliul Național al Rezistenței și de un cabinet numit de președinte. Puterile în stat și instituțiile, în curs de înnoire. Regim militar, cu largi prerogative ale executivului.

Ungaria

Denumirea oficială: Republica Ungară

Capitala: Budapesta (2 mil. loc.)

Limba oficială: maghiara

Suprafața: 93.000 Km²

Locuitori: 10,3 mil. unguri (110 loc./ Km²)

Religia: catolicism peste 60 %; protestantism (calvinism, luteranism); ortodoxism

Moneda: forintul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 20 august

Geografie: U. este așezată în Europa Centrală. Limite: Slovacia, Ucraina (N), România (E), Iugoslavia, Croația (S.), Slovenia (SV), Austria (V). Nu are ieșire la mare. **G. Fizică:** U. se întinde 75% pe o câmpie joasă de 150-200 m alt.; Câmpia Panonică (Câmpia Mică în NV și Câmpia Mare/Nagy Alfold, în SE, străbătută de Tisa, aproape de granița cu România. În NE se află prelungirea Carpaților: munții Matra (1.014 m alt.), Bukk (959 m alt.). În N și NV, zona muntoasă de peste Dunăre: dealuri și munți de mică alt. (Bakony, 711 m), Vertes, Gerecse. În S, dealuri de până la 807 m, aproape de Pecs. Lacul Balaton (600 Km²), așezat între zona muntoasă de peste Dunăre și cea colinară dinspre S este cel mai întins din Europa Centrală. Pe malul L. Balaton sunt multe stațiuni balneoclimaterice. L. Balaton este legat de Dunăre printr-un canal. Ape: fl. Dunărea (410 km pe terit. U.), Tisa (600 km pe terit. U.) are afluenți ce vin din România. **Clima:** este temperat-continentală, cu ierni reci și veri lungi, călduroase sau secetoase uneori. Precipitațiile: sub 500 mm/an în valea Tisei; 510-760 mm/an pe câmpie; peste 760 mm/an în munte. **Floră și faună:** 12% din terit. este acoperit de pădure de foioase (fag și stejar), în munte. Cea mai mare parte a țării este pusta (stepa). Fauna este caracteristică Europei Centrale. **Populația:** U. este omogenă, în cea mai mare parte unguri (90%); germani, slovaci, croați, români, țigani ș.a. Concentrarea max. a pop. în zona Budapestei, la S de L. Balaton și în Câmpia Tisei. U. deține recordul sinuciderilor în Europa. Rata natalității: 12,2‰; mortalitatea: 14‰. Pop. urbană: 64%. **Resurse și economie:** U. este țară ind.-agrară, în perioadă de tranziție la econ. de piață. Aportul de capital străin investit, dezvoltarea serviciilor cu parteneri occidentali cât și liberalizarea finanțelor sunt atuuri serioase în derularea cu succes a reformei. Importante zăcămintele de cărbuni inferiori (în Matra și Bukk), bauxită; petrol și gaze naturale în SE și în sudul Alfold-lui. În SV, în munții Mecsek, minereu de uraniu; în munții Matra, cupru. Pentru ind., Ungaria importă din Rusia și Ucraina petrol și gaze naturale. Energia electrică este obținută în termocentrale. La Paks, pe Dunăre, o centrală atomoelectrică. Metalurgie feroasă (combinat pe Dunăre la Dunâujvaros și Miskolc), metalurgie neferoasă: ind. de aluminiu; ind. constr. de mașini (autobuze, mașini agricole, aparate electrotehnice); ind. chimică, a confecțiilor și tricotajelor, alimentară (morărit, zahăr, conserve de legume și fructe; vinuri). Agric. bazată pe tehnologie modernă. Se cultivă: porumb, grâu, orz, orez (pe terenuri irigate), cartofi, plante tehnice (sfecla de zahăr, floarea-soarelui, tutun. Se cultivă furaje, pomi fructiferi, vilă de vie (vinurile de Tokay sunt renumite). Creșterea animalelor: porci, oi, cornute mari, păsări. Este dezvoltat turismul (puncte de atracție: Budapesta, L. Balaton; zona muntoasă de peste Dunăre). Transporturi și comunicații. Căi ferate : Budapesta este unul din principalele noduri de cale ferată din Europa Centrală); șosele transeuropene. Aeroport la Budapesta. **Orașe:** Miskolc, Debrecen, Szeged, Pecs, Győr, Nyiregyhaza, Szekesfehervar, Kecskemet. **Istoria:** În jurul anului 50 î. Hr, pe terit. U. trăiau triburile de iliri și traci. În 35 î. Hr. este cucerit de romani și devine provincia Imp. Roman (Panonia). În sec. IV-VI este invadat de huni, ostrogoți, lombarzi, apoi de avari (568). În 896-900, triburile ungarilor (maghiarilor) sub conducerea șefului lor, Arpad, vin din reg. centrală a Uralilor, după ce se stabiliseră pe Volga mijlocie și fuseseră împinși de

pecenegi. Din 904-1301, dinastia Arpad conduce U., Slovacia (sau Ungaria De Sus) și Ruthenia subcarpatică, anexată la începutul sec. XI. Victoria lui Otto I la Lechfeld (955) pune capăt ascensiunii ungarilor spre occident și spre Imp. Bizantin. Ștefan cel Sfânt (997-1038) unifică triburile ungarilor, se creștinează și primește din partea papei Silvestru II, căruia îi declara vasalitate, coroana regală (1001). U. intră în sfera lumii creștine occidentale. În 1095-1116, Kalman (Coloman) obține alipirea Croației și Sloveniei la regatul ungar. În sec. XII U. medievală ajunge la apogeul dezvoltării. Între 1235-1270, Bela IV reconstruiește țara pustiită de invazia mongolă (1241-42). Între 1308-1342, Carol Robert de Anjou organizează exploatarea minelor de argint, cupru și aur din Slovacia și Transilvania: Sub Iancu de Hunedoara (regent al U. și voievod al Transilvaniei) otomanii, sub conducerea lui Mahomed II, care țineau centrul Europei, sunt respinși (Belgrad, 1456). Sub Matei Corvin (1458-1490) U. cunoaște o mare extindere teritorială și o înflorire a culturii. În lupta de la Mohacs (1526), Imp. Otoman cucerește Buda (vor transforma zona în pașalâc în 1641). Ludovic Jagiello este ucis în bătălie. Regatul se destramă. Partea de vest a U. trece sub Habsburgi și Ferdinand I de Habsburg (1526-1564) este ales de dietă rege al U. El rivalizează cu Jean Zapolya, care domnește asupra centrului și estului terit. susținut de otomani. Transilvania devine principat independent sub suzeranitate otomană. În 1683 este asediul Vienei de către otomani, care sunt înfrânți. După respingerea asediului, Imp. Habsburgic supune Ungaria în întregime și Transilvania (Tratatul de la Karlowitz, 1699). În 1848 izbucnește revoluția de la Budapesta împotriva Imp. Habsburgic. În 1849 Kossuth Lajos proclamă U. stat independent. Imp. Habsburgic, cu ajutorul Imp. Rus, înăbușă revoluția în sânge. Va duce o politică de germanizare și de centralizare. În urma înfrângerii Austriei de către Prusia, în 1867, se face pactul dualist: U. devine regat în cadrul Imp. Austro-Ungar; are constituție proprie și o largă autonomie. Împăratul Frans Joseph este și rege al U. În 1914 U. declară război Serbiei. Înfrângerea Puterilor Centrale (1918) duce la destrămarea Imp. Austro-Ungar. În 1918, populația Transilvaniei hotărăște prin vot unirea cu România; cehii ocupă Slovacia. U. se proclamă independentă; Bela Kun creează P. Comunist (1919); se instaurează Republica Socialistă Ungară, care va fi înăbușită după câteva luni de existență; amiralul Horthy este ales regent. El contestă Tratatul de la Trianon, prin care U. i se ia Slovacia, Ruthenia, Transilvania, Banatul și Croația. În 1938, U. anexează o parte a Slovaciei. În 1939 aderă la pactul anticomintern. În 1940 U. ocupa N. Transilvaniei și semnează pactul tripartit. În 1941 intră în război contra URSS. În martie 1944 U. este ocupată de trupe germane și puterea este preluată de un guvern fascist. Între nov. 1944-apr. 1945 este ocupată de Armata Roșie; în 1946 este proclamată republică, iar în 1949, republică populară, având o cale socialistă de dezvoltare. În 1947, U. semnează Tratatul de pace de la Paris, care recunoaște granițele statului ungar din 1937. În perioada destalinizării izbucnește la Budapesta revolta populară anticomunistă. Nagy Imre, la conducerea noului guvern, declară libertăți democratice, părăsirea Tratatului de la Varșovia și neutralitatea U. Trupele sovietice înăbușă în sânge revolta. Peste 200.000 de unguri pleacă din țară în exil. Este instalat Janos Kadar care în deceniile șapte și opt reformează sistemul, dezvoltă sectorul particular. În 1989, deschide frontierele cu Austria; partidul renunță la orice referire la marxism și la rolul conducător în stat. Este proclamată Republica Ungară. Revizuirea Constituției; se admite pluripartitismul. În 1990 primele alegeri libere consacră noul sistem; U. este admisă în nov. ca membru în Consiliul Europei. În 1991, trupele sovietice părăsesc U. În 1997, U. este invitată să înceapă negocierile de intrare în NATO. **Statul:** este republică parlamentară, conform Constituției din 1972, amendată în 1989. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; mandat pe 4 ani; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de Adunare. Multipartitism.

Uniunea Myanmar (fosta Birmanie)

Denumirea oficială: Uniunea Myanmar

Capitala: Rangoon (2,5 mil. loc.)

Limba oficială: birmana; uzuală: engleza

Suprafața: 678.000 km²

Locuitori: 47,51 mil. (70 loc./ km²)

Religia: budism hinayana, animism, islamism, hinduism și creștinism

Moneda: kyat-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 4 ianuarie

Geografie: U.M.L. este așezată în Asia de Sud-Est, în Pen. Indochina. Limite: China (N și E), Laos, Thailanda (E), M. Andaman (S), G. Bengal, Bangladesh, India (V). **G. fizică:** În N sunt Munții Tibet, cu vf. Hkakabo Razi (5.881 m) care merg spre S (Munții Shin, lanțul Arakan), până la M. Andaman. Coasta de Vest, mlăștinoasă. Podișul Shan ocupă tot E, făcând parte din platoul întins Yunnan (chinez) cu alt. de 910 m. Podișul este împărțit în două, de la N la S, printr-o depresiune adâncă a râului Salween (2.800 km, din care 2/3 străbat Myanmarul). Spre S, podișul intră în M-ții Tenasserim, de unde își pierde treptat caracteristicile de podiș. În pod. Shan este lacul Inle. Depresiunea Centrală este formată din terenuri joase cu unele coline care se îndreaptă de la N la S, cum este Pegu Yoma. Aici se află vulcanul stins Mț-ii. Pope (1.514 m). Apele: Irrawaddy (2.172 km, din care 1500 sunt navigabili până la Bhamo) și afluentul său Chindwin (900 km); Sittang (563 km). În N, lacul Indawgyi (259 km²). În delta râului Irrawaddy sunt pământurile cele mai fertile. Terit. țării mai cuprinde și insulele Ramree și Cheauba, ca și Arh. Mergui. **Clima:** tropical-musonică (cald și umed) dominată de musonul de vară (mai-septembrie); cea mai umedă în iulie. Temp. medie anuală este de 25°C în ianuarie și 31°C în aprilie, la Mandalay în ianuarie 21°C și în aprilie 32°C. Precipitații: la Rangon 2.450 mm/an; la Mandalay 890 mm/an. **Floră și faună:** 57% din teritoriu este acoperit de păduri de esențe prețioase (teck); arborele de cauciuc (hevea); bambus. Fauna: tigri, leoparzi, maimuțe, multe specii de păsări, pești. **Populația:** birmani (67%); shan, karen, kachin, chin, indieni, chinezi, kayah. Concentrarea pop. în Marea Depresiune, mai ales pe văile fl. Irrawaddy și a afluenților săi și pe coasta Golfului Martabau (de la M. Andaman). Rata natalității: 30,3‰; a mortalității: 9,8‰. Pop. urbană: 26%. **Resurse și economie:** M. are o economie de tip socialist (planificată centralizat), bazată pe agric. majoritar cooperatistă, necompetitivă. M. este o țară săracă deși are bogății minerale: petrol (în Depresiunea Centrală, la Indaw, Yenangyat, Singu, Minbu); cositor, tungsten. Culturi de bananieri, trestie de zahăr, susan, porumb, arahide; predomină orezul (1/2 din supr. cultivată). Exportă: orez, lemn de teck, hevea, bumbac, minereuri metalice (zinc, plumb, cositor, wolfram), ulei vegetal. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, șosele și vehicule; flotă comercială. Aeroport la Țangun. **Orașe:** Mandalay, Bassein, Henzada, Pegu, Myingyan. În 1920 se fundează Universitatea din Rangoon. **Istoria:** Birmanezii vin în sec. IX din Yunnan și întemeiază în sec. XI un regat cu cap. la Pagan; sub acesta se va unifica întreg terit. birman, în vremea regelui Anawratha (1044-1077), când se impune budismul ca religie de stat. În sec. XIII năvălesc mongolii (Kubilai) și distrug regatul; câteva secole există regate mici separate (Pegu, Ava, Arakan etc.). În sec. XVII-XVIII europenii instalează primele factorii (ale portughezilor, olandezilor, francezilor și englezilor). Englezii poartă 3 războaie (1824-1885) cu birmanezii și cuceresc țara integrând-o Indiilor Britanice. În 1937 este declarată colonie a coroanei. La 4.I.1948 devine independentă- și ia numele de Uniunea Birmană, care refuză să facă parte din Commonwealth. Revolte, nemulțumiri între minorități, instabilitate economică. În 1962 lovitură de stat; se impune un regim militar dictatorial, cu un partid unic, care conduce țara „pe calea birmaneză spre socialism”. În 1988 o juntă militară preia conducerea (abrogă Con-

stituția) și adoptă o nouă denumire a țării: „Uniunea Myanmar”. În 1990 se fac alegeri și câștigă opoziția, dar, junta refuză să predea puterea. Adunarea Constituantă pregătește o nouă Constituție. Se instaurează instabilitatea socială și criza politică. În 1992 ONU condamnă regimul represiv instaurat de junta militară. **Statul:** Este republică prezidențială, potrivit Legii Naționale pentru Democrație din 1990. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul pentru Instaurarea Legii și Ordinii de Stat; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Regim autoritar militar. Multipartitism.

Uruguay

Denumirea oficială: Republica Orientală a Uruguayului

Capitala: Montevideo (1,35 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 177.500 km²

Locuitori: 3.204.000 (18 loc./km²)

Religia: catolicism 90%, protestantism, mozaism

Moneda: peso uruguayan

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 25 august

Geografie: U. se află în SE Americii de Sud, la nordul estuarului Rio de Plata. Limite: Brazilia (N,) Oc. Atlantic (E), Argentina (V). **G. fizică:** Predomină câmpia înaltă (prelungire a pampasului argentinian) cu coline ușoare (200-500 m alt.). Ape: fl. Uruguay (1.510 km), la V, pe granița cu Argentina; cu afl. său Rio Negro (500 km). **Clima:** este subtropicală, cu influențe oceanice. Temp. medie anuală: ianuarie: 22°C și iulie 10°C în Montevideo. Precipitații: 970 mm/an la Rio de Plata; 1.270 mm/an în N; 1.400 mm/an la Montevideo. **Floră și faună:** Vegetație dominant ierboasă (77% pășuni); 2% păduri. **Populația:** este formată din europeni 95% (de origine spaniolă și italiană), metiși, mulatri. Concentrarea max. în zona Montevideo. Cca. 700.000 uruguayeni trăiesc în afara granițelor U. Rata natalității: 16,5‰; a mortalității: 10,4‰. Rata pop. urbane: 90%. **Resurse și economie:** econ. bazată pe agric., în special creșterea animalelor: ovine, bovine, porcine, cabaline. Ind. axată pe congelarea cărnii sau prelucrarea ei; ind. lânii; tăbăcirea pieilor. Alte resurse: pește, guano, tutun, bumbac, produse lactate. Exportă: carne și derivatele ei, lână, textile, piei; uleiuri vegetale, produse alimentare. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere; autovehicule. Flotă comercială. Două poduri rutiere (de 5,4 km și 2,4 km) peste fl. Uruguay, care leagă U. de Argentina, pentru a favoriza schimbul cu Argentina în cadrul MERCOSUR.

Orașe: Salto, Paysandu, Las Piedras, Rivera. Există universitate la Montevideo (1949). **Istoria:** Când spaniolii au explorat U. (1516), era locuit de triburi ale indienilor charrua, seminomade. După un secol vor fi colonizați. Iezuiții și franciscanii vin să-i „pacifice” pe indienii care, de fapt, fuseseră supuși masacrului. În 1776, U. este inclus în „Bando Oriental”, apoi în Vicereatul Rio de Plata. Încep mișcările antispaniole, lupta pentru independență; liderul: Jose Artigas. Dominația spaniolă ia sfârșit în 1814. Portughezii invadează U. în 1817. La 25 august, 1825 își proclamă independența. În sec. XIX iese la iveală conflictul dintre partidul liberal (colorados) și cel conservator (blancos); U. devine cel mai democratic stat din America Latină, cu un nivel de viață superior celorlalte state ale continentului („Elveția Americii”). 1839-1851: marele război împotriva Argentinei. În 1919: o constituție liberală. 1933-1942 U. este atins de criza mondială; un regim dictatorial. În 1966 o reformă constituțională în care se accentuează rolul președintelui. Mișcarea teroristă urbană Tupamaros destabilizează viața U.; este reprimată de armată. 1976-1984: militarii conduc țara, după care se restabilește puterea civilă. **Statul:** este republică prezidențială, conform Constituției din 1966. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Parlament (Senat și Camera Federală a Deputaților); cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Uzbekistan

Denumirea oficială: Republica Uzbekistan

Capitala: Taşkent (2 mil. loc.)

Limba oficială: uzbekă

Suprafața: 447.000 km²

Locuitori: 23,34 mil. (52 loc. / km²)

Religia: islamism (sunit), creștinism

Moneda: sum-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 31 august

Geografie: U. este așezat în Asia central-vestică. Limite: Kazahstan (V, N și E), Kirghistan, Tadjikistan (E și SE), Afganistan (S), Turkmenistan (V). **G. fizică:** U. se întinde din jurul Mării Aral (N) până la Munții Tian-Shan (cca. 4.000 m) și Pamir (E) și se desfășoară în marea depresiune a Turanului ce cuprinde: deșertul Kâzâlkum (presărat cu mici culmi de cca. 700 m) și platoul deșertic Ustiur (sub 300 m), ambele împărțite cu Kazahstanul; delta fl. Amudaria (care se varsă în M. Aral). Oaze alimentate de afluenții Amudariei și Sârdariei. În SE munții Turkestan și Zeravșan (alt. 2.000-5.000 m). La granița cu Tadjikistanul, depresiunea Fergana, udată de afluenții Sârdariei, și valea Zeravșan separă lanțuri muntoase. Ape: Amudaria, cu afluenții săi: Zeravșan, Surhandaria, Sirabad; afluenții Sârdariei. M. Aral s-a micșorat simțitor, datorită faptului că apele sunt folosite intens la irigații (Marele Canal Fergana de 370 km). **Clima:** este continental-excesivă, cu mari diferențe de temperatură; în S 50°C, iar în N iarna -30°C. Precipitațiile sunt sărace sub 150 mm/an în zonele deșertice; 400 mm/an în munți. **Floră și faună:** Vegetație de deșert și semideșert: ierburi xerofite, salcâmi de nisip, saxauli. În stepe, vegetație ierboasă; pajiști alpine. Vegetație forestieră slabă (2% din terit.). Faună variată: urși, antilope, arhari, iepuri, dropii, șacali, reptile, fazani. **Populația:** 70% sunt uzbeki; ruși, tătari, kazahi, tadjici, kirghizi, ucrainieni, evrei, germani. Concentrarea max. a pop. în valea Zeravșan și în depr. Fergana. 25%o din pop. activă lucrează în industrie. Rata natalității: 28,3‰; a mortalității: 5,6‰. Pop. urbană: 41%. **Resurse și economie:** Industria diversificată: petrochimică, de îngrășăminte, constr. de mașini, de medicamente, textilă, alimentară. Agric. bazată pe irigații: cultura intensă a bumbacului, pomicultură, viticultură, tutun, legume, trestie de zahăr, cereale; creșterea animalelor: ovine (Karakul), cămile, bovine. Resurse minerale: hidrocarburi, gaze naturale, metale neferoase. , Transporturi și comunicații: căi ferate care fac legătura dintre Transiberian și portul Krasnovodsk; transport maritim; navigație pe Amudaria. **Orașe:** Samarkand, Namangan, Andijan, Buhara, Fergana, Circik, Angren. Peste 30 de institute de învățământ superior; Academia Națională de Științe. **Istoria:** Teritoriul U. coincide cu „vechiul drum al mătăsii”; face parte din Imp. Persan (sec. VI-IV î. Hr.), cucerit de Alexandru cel Mare; provincie a imp. Seleucid, a regatului Bactrianei (sec. III-II î. Hr.); cucerit de arabi din sec. VIII, face parte din lumea islamică. Sec. IX-X se desprinde din Califatul Arab. Uzbekistan face parte din Imp. Mongol al lui Ginghis Han și Tamerlan. Orașul Samarkand înflorește (este capitală). După numele lui Ozbeg/Uzbek, conducătorul Hoardei de Aur (1313-1342); descendenții triburilor mongole dintre Sârdaria și Amudaria își iau acest nume. În sec. XVI, pe terit. U. ia ființă statul Saibanizilor; Hanatul Hiva, Emiratul Buhara; sec. XVIII Hanatul Kokand. În 1868-1876, U. este anexat de Imp. Rus. În 1918 este proclamată R.A.S.S. Turkestan în cadrul RSFSR; în 1924, cu toată rezistența și ajutorul britanic, statul este proclamat R.S.S. Uzbecă. În 1989 limba uzbekă devine limbă de stat; conflicte interetnice; în 1990, este adoptată declarația de suveranitate; în 1991 Sovietul Suprem declară independența U. adoptând numele de Republica Uzbekistan; la Alma Ata semnează actul constitutiv de aderare la CSI. Între 1990-1992, conflicte interetnice la frontiera cu Kirghizia. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1991.

Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Sovietul Suprem; cea executivă de Consiliul de Miniștri numit de președinte ca rezultat al alegerilor legislative. Regim cu largi prerogative ale executivului. Multipartitism.

Vanuatu

Denumirea oficială: Republica Vanuatu (fostă Noile Hebride)

Capitala: Port Vila (19000 loc.)

Limba oficială: pidgin english; engleza; franceza

Suprafața: 14.700 km²

Locuitori: 160.000 (14 loc./km²)

Religia: protestantism 70%, catolicism 20%, animism

Moneda: vatu-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 30 iulie

Geografie: V. este așezat în SV Oc. Pacific, în continentul Oceania. **G. fizică:** V. este format din cca 40 de insule dintre care 10 mai mari: Espiritu Santo (4900 km²), Malekula (2539 km²), Erromanga (1113 km²), Efate-Vate (1094 km²), Ambrym (644 km²), Epi (637 km²) ș.a. Relieful principalelor insule este muntos; sub 2000 m alt.; câteva insule au vulcani activi (ins. Tanna, Ambrym, Lopevi). **Clima:** este tropicală cu precipitații bogate între 2500 mm/an - 4000 mm/an. În timpul verii australe se iscă uragane. **Floră și faună:** Păduri tropicale pe 90% din terit. Fauna: șerpi, crocodili, păsări. **Populația:** este formată din melanezieni 90%, polinezieni, metiși, europeni. Concentrarea max. a populației în ins. Tanna, Pentecote, Efate-Vate; mai puțin densă în ins. Espiritu Santo, Malekula, Erromanga. Există insule nelocuite, altele care nu sunt sigure din pricina vulcanilor activi (Ambrym). 75% din pop. activă este ocupată în agricultură. Rata natalității: 32,8‰, a mortalității: 6,1‰. Pop. urbană: sub 20%. **Resurse și economie:** Economia slabă, bazată pe agricultură și servicii. Se cultivă: cocotieri (nuci de cocos), bananieri, cacao, cafea, arahide de pământ, trestie de zahăr, porumb ș.a. Pescuitul este dezvoltat; turismul într-o oarecare măsură. Aport de capital prin facilitățile fiscale acordate înregistrării firmelor străine. Res. minerale: manganul. Alte resurse: lemnul. Export: nuci de cocos, cacao, cafea. **Transporturi și comunicații:** vehicule; aeroport la Luganville, Port Vila. **Orașe:** Luganville (în Espiritu Sancto). **Istoria:** În mileniul I î. Hr. pe terit. arh. V. trăiau triburi de melanezieni, înrudite cu papuașii. În 1606 ins. sunt descoperite de navigatorul portughez Fernandez de Queiros, apoi explorate de navigatorul francez L. A. Bougainville (1769). În 1774 insulele sunt explorate de James Cook, care le dă numele de Noile Hebride. După 1824 aici vin misionari creștini. La începutul sec. XX ins. devin terit. administrat împreună de Franța și Marea Britanie în 1980, acest condominion anglo-francez își proclamă independența. **Statul;** este republică parlamentară, conform Constituției din 1980. Puterea legislativă este exercitată de Parlament; cea executivă de un cabinet condus de liderul partidului majoritar din Parlament. Multipartitism.

Vatican

Denumirea oficială: Statul Vatican

Capitala: Vatican

Limba oficială: latina și italiana

Suprafața : 0,44 Km²

Locuitori: 750 (1.700 loc./km²)

Religia: catolicism

Forma de guvernământ: stat independent condus de Suveranul Pontif ales pe viață

Ziua națională: 22 octombrie

Geografie: Statul V. (Statto della Citta del Vaticano) este așezat în S. Europei, în inima capitalei italiene; Roma, pe malul drept al râului Tevere/Tibru, pe colina Vatican. Este constituit din: piața și basilica Sf. Petru (1506-1629), palatul Vatican și anexele: muzee, grădini, fiind delimitat de restul Romei prin zidul cetății Vatican. Se adaugă 12 clădiri în Roma și Castel Gandolfo (drepturi extrateritoriale). **Populația:** de cca. 750 loc. este formată din cetățeni ai statului Vatican, plus „garda elvețiană” (100 persoane). **Resurse și economie:** V. nu publică statistici referitoare la economia și finanțele statului. Au activitate de turism intensă, datorită bunurilor culturale de o valoare inestimabilă (Capela Sixtină (1473-1481); Capela decorată de Fra Angelico (1477); mari încăperi decorate de Raphael (1508-1517), galerii de pictură, sculpturi, piese arheologice, o bibliotecă cu cca. 67.000 manuscrise și o jumătate de milion de cărți. **Istoria:** Vaticanul este o continuare a Statului Papal (Patrimonium Sancti Petri), pe care Pepin cel Scurt în 756 îl acordă bisericii catolice. El cuprindea regiunile Italiei centrale (Lazio, Umbria, Marche și Romagna). Statul papal a jucat un rol important în istoria evului mediu european. În 1869-1870, în conciliul ecumenic ținut în basilica Petru din Roma, sub Pius IX; a fost proclamată dogma infailibilității pontificale; definiție ce a provocat o schismă. În 1870, trupele italiene ocupă Roma și papa se retrage la Vatican. Prin Tratatul de la Lateran între Sfântul Scaun și Mussolini (febr. 1929); se recunoaște suveranitatea statului Vatican (condus de Suveranul Pontif ales pe viață), cu deplina suveranitate a jurisdicției, puterii politice, militare, financiare, diplomatice etc. În 1978 este ales al 266-lea papă, (primul papă este considerat Sf. Petru), Karol Wojtyła, arhiepiscop de Cracovia sub numele de Papa Ioan Paul al II-lea, cel mai tânăr din acest secol și primul papă neitalian după anul 1523. **Statul:** Vatican este un stat independent, conform tratatului de la Lateran încheiat în 1929 cu Italia, revizuit prin Concordatul din 1984. Puterea legislativă și cea executivă este exercitată de Pontiful Suprem (papa) (ales pe viață de Conclavul cardinalilor), ajutat de Colegiul Sacru al Cardinalilor și de Curia Romană. Nu există partide politice. Șeful statului este Pontiful Suprem; există și un Secretar de stat.

Venezuela

Denumirea oficială: Republica Venezuela

Capitala: Caracas (1,29 mil. loc.)

Limba oficială: spaniola

Suprafața: 912.050 km²

Locuitori: 22,31 mil. (24 loc./km²)

Religia: catolicism 95%, protestantism

Moneda: bolivarul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 5 iulie

Geografie: V. este așezată în N Americii de Sud în bazinul Orinoco. Limite: M. Caraibilor, Oc. Atlantic (N și NE); Guyana (E), Brazilia (E și S), Columbia (V). **G. Fizică:** Partea continentală se împarte în 4 regiuni naturale: Bazinul lacului Maracaibo; regiunea Anzilor, cu cele două șiruri muntoase: Sierra de Perija și Sierra Nevada de Merida (Pico Bolivar, 5.002 m alt. max.), ce închid lacul Maracaibo, o lagună cu apă dulce; regiunea Llanos, în bazinul Orinocului, delimitată la N de Anzi, la S de Podișul Guyanei. Spre E, Llanos se înalță prin coline și terase. Masivul Guyanei se întinde la SE de Orinoc. V. are peste 70 de insule în M. Caraibilor. Ape: Orinoco, 2.740 km, din care aproape jumătate navigabil. În V. există cea mai înaltă cascadă din lume: Angel pe râul Churun 979 m. **Clima:** dominantă este tropicală, cu un anotimp ploios și unul secetos; se schimbă în funcție de altitudine. Zona caldă, situată sub 800 m alt. temp. variază între 24°C-36°C; zona temperată, între 800-2.000 m, temp. între 16°C-23°C; peste 2.000 m, zonă rece, temp. sub 16°C. Anotimpul ploios din iunie-noiembrie. Temp. medie anuală: Caracas: 21°C, coasta și interiorul terit.: 27°C. Precipitații pe coastă: 1.020 mm/an, în interior: 1.020-2.030 mm/an (în anotimpul ploios). **Floră și faună:** Pădurile mai ales cele tropicale, practic impenetrabile, ocupă cca. 50% din terit. (pe Pod. Guyanei). Câmpia bazinului Orinoco este savană. Faună bogată, specifică celor două formații vegetale. **Populația:** este compusă din: metiși 66%, albi 22%, negri 10%, amerindieni. Concentrarea max. a pop. în N, pe țărmul caraibian și în zona Anzilor. Rata natalității 24,9‰; a mortalității 4,7‰. Rata pop. urbane: 92%. **Resurse și economie:** Econ. bazată pe producția de petrol, în bazinul Maracaibo (V. este printre primii producători din lume), și pe prelucrarea lui; fiind principalul element de export. Producția de energie electrică pe baza hidroenergiei, alt element de export. Alte resurse: bauxită (și implicit prod. de alumină); fier, aur, cărbune, gaze naturale, diamante, mangan, fosfați, nichel, sare, azbest. Agric. nu este performantă. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, căi rutiere (în zona nordică și slab în est); flotă comercială. Aeroport la: Caracas. **Orașe:** Maracaibo, Valencia, Barquisimento, Maracay/Porto La Cruz, San Cristobal, Ciudad Bolivar, Ciudad Guyana, Barcelona. Există universități la Caracas (3), Maracaibo, Merida, Carabobo, Oriente. **Istoria:** În 1498, Columb descoperă V. (gura de vărsare a fl. Orinoco); Ojeda și Vespucci explorează coasta (1499), primul dându-i numele de „Mica Veneție”. Cu toate atacurile indienilor caraibi, spaniolii se așează aici în 1520. Carol Quintul vinde colonia unei familii de negustori germani până în 1546; este inclusă în Vicereatul Peru, apoi în Noua Grenadă (1739); în 1773 în Căpitania Generală. În 5 iulie 1811 se declară independentă. Face parte din Republica Federativă Marea Columbie (1819), iar în 1830 se separă ca stat de sine stătător. La începutul sec. XX se începe exploatarea petrolului și V. devine mare exportatoare de petrol. În 1948: primul președinte ales conform Constituției, urmează o lovitură de stat militară și o dictatură (1953-1958). După înlăturarea dictaturii, V. traversează o perioadă de stabilitate și de reforme econ. (naționalizarea minelor de fier, a ind. petrolului). Politica externă a V. se caracterizează printr-o tot mai mare independență față de marile puteri. Tentative nereușite de lovitură de stat. **Statul:** este republică prezidențială, stat federal, conform Constituției din 1961. Puterea

legislativă este exercitată de președinte și de Congresul Național (Senat și Camera Deputaților; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.

Vietnam

Denumirea oficială: Republica Socialistă Vietnam

Capitala: Hanoi (3 mil. loc.)

Limba oficială: vietnameza

Suprafața: 335.000 km²

Locuitori: 76,16 mil. (227 loc./ km²)

Religia: budism mahayana, confucianism, catolicism, animism

Moneda: dong-ul

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 2 septembrie

Geografie: V. este așezat în Asia de Sud-Est, în partea de est a Pen. Indochina. Limite: China (N), M. Chinei de Sud (E), Cambodgia, Laos (V). **G. fizică:** Zona nordică și cea central-vestică este predominant muntoasă; în S și pe litoral câmpii. În N, un podiș înalt, din care se distinge lanțul muntos Truong Son (1.500-2.500 m alt.), cu masivul Fan Si Pan (3.411 m alt.). În partea central-sudică, platouri și munții Annam. Ape: fl. Roșu (Hong Ha) la N, și fl. Mekong (4.220 km) la S, unde se varsă printr-o deltă; de-a lungul lor, văi adânci, cu câmpii aluvionare. Debitul lor crește spectaculos în lunile ploioase. În Marea Chinei de Sud, Vietnam deține o serie de insule. **Clima:** este musonică; la schimbarea musonilor se produc taifunuri care produc dezastre în zona litorală. Temp. medie anuală: 17°C în ianuarie și 27°C în iunie (la Hanoi). În N, există 4 feluri de climă: primăvara, caldă, temp. oscilează între 15°C și 22°C; vara, o temp. medie anuală de 30°C; ploi și inundații; toamna răcoroasă, temp. între 10°C și 15°C; iarna, uscată și cu vânturi reci, din regiunile nordice ale continentului. Precipitațiile: 1.780-2.540 mm/an. **Floră și faună:** Pădurile ocupă 44% din terit. V.; sunt păduri tropicale, cu lemn de esență prețioasă (teck, santal, abanos, mahon); savane. Faună foarte variată: tigri, leoparzi, maimuțe, crocodili, diverse specii de păsări (păuni, fazani). **Populația:** este formată din vietnamezi 87%; minorități: tay, muong, thai, nung., kmeri, meo, mong, hoa. Concentrarea pop. în câmpii și în deltele fl. Mekong și Hong Ha. 1 mil. de vietnamezi trăiesc în străinătate. Densitatea populației de cca. 1000 loc./km². Rata natalității: 27,9‰; a mortalității: 7‰. Pop. urbană: 21%. **Resurse și economie:** Peste 60% din pop. activă lucrează în agric. Se cultivă: orez, porumb, batate, manioc, ceai, cafea, arbori de cauciuc, bananieri, trestie de zahăr, citrice, arahide, susan, ricin, nuci de cocos, bumbac, tutun, bambus; creșterea animalelor: porcine, bovine, bivoli; sericicultura; pescuitul. Ind.: construcții navale (Haiphong), siderurgie (Haiphong și Thai Nguyen), produse chimice, ceramică (Hanoi), ateliere de cale ferată, hârtie, țigări, zahăr; ind. alimentară, textilă. Resurse minerale: cărbune, fier, zinc, cositor, mangan, fosfați. Export: cauciuc, orez, ceai, lemn, minereuri; textile, lacuri (vopsele), mătase, piei, pește sărat, artizanat. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, transport naval. Aeroport la Hanoi și la Ho Si Min/Ho-Chi Minh. **Orașe:** Ho Chi Minh, Haiphong (port), Da Nang (port), Hue. Universități la Saigon, Hue. **Istoria:** În neolitic, amestecul triburilor muong, viet. și chineze; nașterea pop. vietnamez în bazinul fl. Roșu. În 208 î. Hr., regatul Nam Viet ia naștere; în III î. Hr. este anexat la Imp. Chinez. În sec. XI se extind spre S. În 1257 și 1287, mongolii sunt respinși; China își restabilește dominația. Sec. XV. lupta seniorilor feudali din S și N. Se răspândește catolicismul, grație călugărilor iezuiți francezi. În sec. XIX dinastia Nguyen (1802-1945) unifică țara și statul devine regatul Viet Nam. Între 1859-1888 Franța cucerește Cochinchina, își impune protectoratul și asupra Annam-ului (S) și Tonkin-ului (NE). În 1885 China recunoaște aceste cuceriri. În 1887 V. intră în Uniunea Indochinei Franceze. În 1930, Ho Și Min creează Partidul Comunist din Indochina, care va lua conducerea armată împotriva trupelor japoneze ocupante în 1941-1945. La 2 septembrie 1945 se proclamă la Hanoi independența V.; Republica Democrată Vietnam. Franța încearcă să își restabilească dominația colonială: izbucnește războiul în Indochina

(1945, acțiuni militare și de gherilă), care repurtează victorii. În 1949, autoritățile franceze creează în S un stat cu capitala la Saigon (înglobat în Uniunea Franceză) sub domnia fostului împărat Bao Dai. În 1954 se încheie la Geneva acordurile cu privire la Indochina prin care se recunoaște suveranitatea, unitatea și integritatea Vietnamului, însă se scindează provizoriu în două părți: Vietnamul de Sud și de Nord, despărțite de paralela 17, cu dreptul de autodeterminare al pop. din S. Cu sprijinul SUA se instaurează în S un regim dictatorial în 1955 și alegerile nu au mai avut loc. R.D. Vietnam se transformă după 1945 într-un stat socialist (cu ajutorul URSS și apoi al Chinei). Din 1957 în S ia naștere războiul de gherilă împotriva regimului: se constituie Frontul de Eliberare (1960), iar în 1961, Armata de eliberare. În 1969 se creează un guvern revoluționar provizoriu al Vietnamului de Sud care conduce lupta armată (ajutat de statele socialiste și de Vietnamul de Nord). În 1965-1969 se intensifică lupta trupelor nord-americane care acum iau parte direct la război peste 1/2 milioane de nord-americani, ce încep să sosească încă din 1961 ca trupe speciale. R.D. Vietnam este bombardată. În 1973 ostilitățile se încheie cu semnarea unui Acord de Armistițiu între R.D. Vietnam și Guvernul Revoluționar Provizoriu al Republicii Vietnam de Sud, SUA și administrația de la Saigon, în vederea reunificării țării și a exercitării dreptului la autodeterminare al pop. din Sud. În 1973 trupele americane se retrag integral. În 1975 ofensiva militară a Nordului comunist: cucerirea Saigonului care ia numele de Ho Și Min. Se încheie un război care a distrus V. timp de 30 de ani (peste 2,5 mil. de morți). V. participă armat în războiul civil din Laos (1975). În 2 septembrie 1976 se proclamă Republica Socialistă Vietnam, stat socialist independent, liber și unitar. În 1979 trupele vietnameze invadează Cambodgia împotriva regimului sângeros al lui Pol Pot, iar în 1989 se retrag. Conflict de frontieră cu China. În 1992 o nouă Constituție care prevede reforme pentru crearea unei economii de piață. Acțiuni pe plan extern de normalizare a relațiilor cu vecinii (cu statele din Asia de Sud-Est). Rolul conducător al Partidului Comunist Vietnamez continuă. **Statul:** este republică parlamentară, regim socialist, potrivit Constituției din 1992. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională; între sesiunile ei, de Comitetul Permanent al Adunării; puterea executivă de Consiliul de Miniștri, numit de Adunarea Națională. Partide: Partidul Comunist din Vietnam , și Frontul Patriei (f. 1930).

Yemen

Denumirea oficială: Republica Arabă Yemen

Capitala: Saria/Sanaa (500.000 loc.)

Limba oficială: araba **Suprafața:** 485.000 km²

Locuitori: 15,06 mil. (31 loc./ km²)

Religia: islamism (sunit și šiit) 90%

Moneda: riyal-ul yemenit

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 22 mai

Geografie: Y. este așezat în Asia de Sud-Vest, în Pen. Arabia. Limite: Arabia Saudită (N), Oman (E), G. Ade (S), Strâmtoarea Bab el Mandeb (SV), Marea Roșie (V). **G. fizică:** Y. se împarte în trei regiuni: terenuri joase, fierbinți, în Tihama, la hotarul cu Marea Roșie, care se întinde pe 50 km; terenuri înalte, cu munți ce au vârfuri ce trec de 3.500 m; terenuri de înălțime mijlocie, centrul-estic (Platoul Hadramaut) care coboară treptat spre deșert, spre N (deșertul Rub'al Khali, care se întinde în Arabia Saudită). În V, paralel cu țărmul M. Roș ii, Munții Yemenului (3.760 m alt. max.). Câmpia îngustă Tihama, pe coasta de vest, este umedă și fierbinte. Yemen ocupă și câteva insule din S Mării Roșii (Perim, Kamaran) și Socotra din G. Aden. Cursurile de apă sunt temporare (uedurile); cele permanente sunt rare (Bana). Fiind pământul cel mai fertil din Pen. Arabia, anticii numeau terit. Y. „Arabia Felix”. **Clima:** este tropical-uscată, aridă. Veri calde, ierni reci. Beneficiază de vânturi musonice. Temp. medie anuală: pe coastă, în ianuarie 16°C, în iulie, 27°C; pe platoul central 10°C și 16°C. Precipitațiile: pe coastă, sub 130 mm/an; pe platou 300 mm/an. **Floră și faună:** Vegetație săracă, xerofită, în deșert sau absentă. Pe platourile înalte din V, păduri și pășuni (peste 30% din terit.); tufișurile ocupă cca. 9% din terit. Oazele de la poalele munților sunt bogate în vegetație. Faună variată: hiene, șacali, vulturi, maimuțe, scorpioni, șerpi, păsări migratoare. **Populația:** majoritară: arabi; somalezi și alți africani. Pop. se concentrează în reg. muntoasă din V (peste 250 loc./km²); în câmpia Tihama, în zona Aden și pe litoralul G. Aden. În E, pop. rară, cu excepția uedurilor din pod. Hadramaut. Rata natalității: 46‰; a mortalității: 13,7‰. Pop. urbană: 33%. **Resurse și economie:** Econ. slab dezvoltată, cu toate că are resurse de petrol, gaze naturale și sare. Agric. concentrează peste 50% din pop. activă. Resurse: cereale (mei, sorg, orez, grâu), bumbac, cafea, mocha, qat, curmale, tutun. Creșterea animalelor: ovine, caprine, bovine, cabaline, câțari și cămile. Ind. rafinării petrolului, a prelucrării aluminiului, alimentară, textilă, pielărie. Exportă: petrol și derivate, cafea mocha, gumă arabică, piei, tutun, sare, qat (frunzele unui arbust care conțin substanțe halucinogene, euforizante). **Transporturi și comunicații:** căi ferate, șosele, vehicule, transport naval. Aeroport la San'a. **Orașe:** Aden (port în S) la răscrucea drumurilor dintre continente, Ta'izz și Hodeida în V, al Mukalla în E, toate legate prin drumuri tranzitabile. **Istoria:** În antichitate, pe teritoriul Y. a trăit regina din Saba și una din cele mai înfloritoare civilizații ale antichității. Romanii numeau terit. „Arabia Felix”. Existau canale de irigații; placă turnantă a comerțului dintre Mediterană și India. Y. este considerat locul de baștină al arabilor. După sec. VI este cucerit de etiopieni. În 631 este inclus în Califatul Arab. În sec. IX se creează primul stat al islamicilor saidiți (Yemenul de Nord). Imamii saidiți profesează un Islamism šiit (moderat), dinastia perpetuându-se până în 1962. Între 1517-1538 otomanii cuceresc câmpiile de coastă și Adenul. În 1839 britanicii cuceresc Adenul și stabilesc protectoratul lor asupra Y. de Sud. Între 1538 și 1918 Y. se află cu intermitențe sub stăpânire otomană. În 1920 este recunoscută independența regatului condus de imamii saidiți. În 1963, Adenul și cea mai mare parte a sultanatelor de sub protectoratul britanic formează federația Arabiei de Sud. În 1967, aceasta accede la independență. **Yemenul de Nord:** în 1962, este proclamat republică în urma unei lovituri de stat. Din 1962-1970, război civil între regaliști (susținuți de Arabia Saudită) și

republicani (susținuți de Egipt); mor peste 156.000 de oameni. Egiptenii se retrag în 1967. Din 1972, înfruntări între cele două state Yemen. În 1974 ia puterea un militar și stabilește autoritatea guvernului central asupra Yemenului; de Nord. În 1977 președintele este asasinat. În 1979 este relansat procesul de unificare; el se realizează în 1990.

Yemenul de Sud: după 1969 se instaurează Republica Democratică Populară a Yemenului. Se promulgă o Constituție de sorginte marxist-leninistă. Izbucnesc conflicte interne. În 1978 președintele este asasinat. Din 1980 președintele partidului este și al statului. Din nou izbucnesc conflicte interne soldate cu mii de victime. Alianța cu URSS este din ce în ce mai strânsă. În cele din urmă conflictele armate între cele două state yemenite se sting prin proclamarea unificare semnate în 1988 și 1989 de cele două părți. Tensiunile între N și S însă vor crește din nou, amenințând unitatea țării. **Statul:** este republică prezidențială, -potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte și Camera Reprezentanților; cea executivă de Consiliul Prezidențial și Consiliul de Miniștri numit de președinte. Regim în curs de democratizare. Multipartitism.

Zair

Denumirea oficială: Republica Zair (fostă Republica Democratică Congo)

Capitala: Kinshasa (3,8 mil.)

Limba oficială: franceza

Suprafața: 2.345.000 km²

Locuitori: 45,2 mil. (19 loc./km²)

Religia: catolicism 47%, protestantism 28%, islamism, animism, iudaism

Moneda: noul zair

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 30 iunie

Geografia: Z. este așezat în centrul Africii, de o parte și de cealaltă a Ecuatorului. Limite: Republica Centrafricană, Sudan (N), Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania (E), Zambia, Angola (S), Oc. Atlantic, Congo (V). **G. fizică:** Bazinul fluviului Congo (Zair), înalt de 340-450 m, străbate terit. Z., format din pod. nu prea înalte. În SE, lanțul m-ților Mitumba (2000 m alt.); în E, m-ții vulcanici Ruwenzori (5109 m alt.), parțial activi. Fluviul Zair (4370 km) are un bazin care atinge 3.700.000 km². Afluentul principal este Ubagui (N). Zairul izvorăște din platoul Katanga. Afluenții numeroși cât și precipitațiile bogate ecuatoriale fac să aibă la vărsare un debit de 80.000 m³/s. Cataractele fac apele vijelioase și greu navigabile, cu excepția unor zone determinate. Printre marile lacuri ale Z.: Albert (Mobutu Sese Seku), Eduard, Kivu, Tanganyca, pe marea fractură estică, Marele Rift sau Valley. **Clima:** este ecuatorială și subecuatorială, cu o temp. medie anuală de 26°C. Bazinul fluviului Zair, acoperit cu păduri tropicale dense și mlaștini, are o climă fierbinte și umedă (ecuatorială). Precipitațiile sunt de 1940 mm/an în N, 500 mm/an pe coastă, 1010 mm/an în S. **Floră și faună:** Păduri tropicale umede pe 42% din terit.; cca. 20% savană. Z. are numeroase parcuri naționale, Solonqa (central-vestic) fiind printre cele mai mari din lume, Garamba (în N, la granița cu Sudanul), Virunga (la E, la granița cu Uganda), Maico (E), Lupemba (S). **Populația:** băștinașă este formată din diferite grupuri etnice: negri (bantus, bakongos, lundas, balubas, sudanezi), pigmei (puțin numeroși, în pădurea ecuatorială Ituri), populații hamitice, europeni. Se vorbesc aproximativ 400 de dialecte. 60% din pop. activă este cuprinsă în agric. Concentrarea max. în V, zona Kinshasa și în centrul terit. Rata natalității: 45‰; mortalitatea: 13,9‰; pop. urbană: 29%. **Resurse și economie:** Z. este una dintre țările cel mai puțin dezvoltate econ. din lume, cu toate că are res. excepționale: diamante (cca. 20 mil. carate pe an, primul loc pe glob), cobalt (primul loc pe glob), lemn (bogat fond forestier), aur, mangan, petrol (pe coastă). Un potențial hidroenergetic excepțional, puțin valorificat. Infrastructura drumurilor este nedezvoltată. Agric., pentru consum: sorg, mei, manioc, porumb, orez, batate, nuci de cocos, arahide de pământ, banane, ceai, cafea, cacao, trestie de zahăr. Importă produse agricole. Ind. slab dezvoltată; exportul se face prin porturi străine, tranzitând țări vecine. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, autovehicule; cursuri de apă (Zair și afluenții săi, 13.600 km navigabili); aeroport la Kinshasa. **Orașe:** Kisangani (Leopoldville) în N, Kananga și MbujiMayi în SV, Kolwezi în S. **Istoria:** Pe teritoriul Z. locuiau bantu (majoritari). În evul mediu se dezvoltă statele: regatul Congo (S), regatul Ba-Luba (SE), regatul Busongo (în centru); în N, statele: Așanti și Mangbetu. În 1482, navigatorul portughez Diego Cao descoperă estuarul fluviului Zair (Congo). Până la jumătatea sec. al XIX-lea interiorul țării rămâne necunoscut europenilor. Atrăși de frumusețea și originalitatea naturii, vin aici între 1379-1884, exploratori celebri: David Livingstone, John Speke, Henry Morton Stanley (din partea regelui Leopold II al Belgiei). Urmează stăpânirea colonială belgiană. În 1884-1885 Z. este proclamat „Statul liber

Congo”, proprietate personală a regelui Belgiei. În 1908 devine colonie belgiană. La 30 iunie 1960, Z. își proclamă independența numindu-se Republica Congo (Leopoldville). În 1965 puterea este luată de col. Joscpb Desire Mobutu. În 1967 Z. devine Republica Democratică Congo, în 1971 ia numele de Zair. Mobutu Sese Seko (numele său tribal, luat în 1972) instituie un regim autoritar, e șef al partidului unic și al statului. Conflicte social-politice grave. În 1990, tulburări sângeroase; Mobutu renunță la p. unic. În 1997 Mobutu este răsturnat de la putere și în același an moare. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1978. Puterea legislativă este exercitată de președinte și de Consiliul Legislativ Național; cea executivă de președinte și de Consiliul Național Executiv (guvernul) numit de președinte. O multitudine de partide și de grupări politice.

Zambia

Denumirea oficială: Republica Zambia **Capitala:** Lusaka (850.000 loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 746.000 km²

Locuitori: 9,7 mil. (13 loc./km²)

Religia: animism (predominant), creștinism, islamism (foarte redus)

Moneda: kwacha

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 24 octombrie

Geografia: Z. este așezată în Africa central-sudică. Limite: Zair (N), Tanzania (NE), Malawi (E), Mozambic (SE), Zimbabwe (S), Namibia (SV), Angola (V). Nu are ieșire la mare. **G. fizică:** Terit. este format din platouri de 900-1500 m, cu înălțimi mai mari la frontiera de NV și E (munții Muchinga). La V de râul Kafue este o câmpie cu ierburi, inundabilă în perioada ploilor. Fluviul Zambezi (2700 km, din care 1400 în Zambia) scaldă cea mai mare parte a terit. sudic, la granița cu Zimbabwe. Pe Zambezi ia naștere cascada Victoria (120 m), există lacul artificial Kariba. Are nenumărați afluenți: Luangwa (643 km, în E), Kofue (în centru) și Kabompo. În NE, râul Chambeshi care se varsă în Lacul Bangweulu (1170 m deasupra nivelului mării), drenează Lacul Mweru care, împreună cu râul Luapula crează o rețea la S de Lacul Tanganyca. Pe valea Zambezi, în jurul lacurilor Bangweulu și Kefu sunt zone mlăștinoase. **Clima:** este tropicală, cu trei anotimpuri distincte: caldă și uscată, din septembrie până în noiembrie; caldă și umedă, din noiembrie până în aprilie (ambele cu temperaturi între 27°C și 32°C; răcoroasă și uscată în N (15,5°-27°C); precipitații 1270 mm/an. La S de Lusaka, precipitații de 500-760 mm/an. Pe înălțimi, climă temperată. **Floră și faună:** Podișul Z. este acoperit aproape în întregime de savană și păduri; acestea sunt foarte dense de-a lungul fluviilor (esențe prețioase: mahon, tek). La V de lacul Kafue este o câmpie inundabilă, cu multă vegetație, unde trăiesc: antilope, bivoli sălbatici. Tot aici există un mare parc național. Alte parcuri naționale: Luangwa, la E de Munții Muchinga, Sioma Ngweni în SV. **Populația:** negri bantu (babemba, barotse, angoni), europeni, asiatici, mulatri. Peste 50% din pop. activă lucrează în agric., mai ales ca crescători de animale (pământul arabil 5%, iar pășunile, fânețele 50% din terit.). Concentrarea pop. în zona central-nordică (între Lusaka și Lubumbashi (fost Elisabethville) și în jurul orașului Maramba (fost, până în 1935, Livingstone), centru minier. Rata natalității: 41,9‰; mortalitatea: 16,2‰; pop. urbană: 43%. **Resurse și economie:** O economie dezvoltată prin valorificarea hidroenergiei. Res. min. importante: cupru („copperbelt”, „centura de cupru”, producție și prelucrare în NE, în jurul orașului Kitwe; la Mufulira, Luanshya). Este principala sursă a vieții economice a Z. Se cultivă: sorg, mei, porumb, manioc, arahide de pământ, cafea, trestie de zahăr, tutun. Animale: bovine, ovine, caprine; piei, produse zootehnice. Alte res. min.: plumb, zinc, mangan, argint, cobalt, seleniu. Ind. prelucrării metalelor, de țigarete, alimentară. Export: cupru (peste 90% din export), hidroenergie, lemn roșu de tek. **Transporturi și comunicații:** cale ferată transzambiană, căi ferate spre Angola, Mozambic, Africa de Sud. Autovehicule: Aeroporturi la: Lusaka, Maramba, Lubumbashi. **Orașe:** Kitwe, Ndola, Mufulira, Chingola, toate în N, Kafue în S. **Istoria:** În primul mileniu î. Hr. au venit pe terit. Z. popoare migratoare din estul Africii. În sec. al XVII-lea vin triburile bantu, urmate de arabi, din N, și de zuluși din S. La sfârșitul sec. al XVIII-lea încep expedițiile portughezilor. În 1855, David Livingstone descoperă cascada Victoria. La inițiativa lui Rhodes (1889), teritoriul Z. intră sub controlul, apoi în posesiunea Companiei Britanice a Africii de Sud (1891). În 1895 devine colonie a Marii Britanii sub numele de Rhodesia; în 1911

această zonă este împărțită în două: Rhodesia de Nord (actuala Zambie) și Rhodesia de Sud (azi Zimbabwe); acestea două, împreună cu Nyassaland (azi Malawi) intră, în 1953, în Federația Africii Centrale (Federația Rhodesia-Nyassaland). Mișcări naționaliste duc la dizolvarea federației în 1963. În 1964 Rhodesia de Nord își obține independența sub numele de Zambia, în cadrul Commonwealth-ului. În 1972 șeful statului este Kaunda care instaurează un regim bazat pe partid unic. Experimentele socialiste în agricultură eșuează. După 1990 se revine la pluripartitism; opoziția câștigă alegerile legislative și prezidențiale. **Statul:** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1991. Puterea legislativă este exercitată de președinte, de Adunarea Națională și de Camera Superioară; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte.

Zimbabwe

Denumirea oficială: Republica Zimbabwe

Capitala: Harare (fost Salisbury); (1 mil. loc.)

Limba oficială: engleza

Suprafața: 390.000 km²

Locuitori: 11,51 mil. (30 loc./km²)

Religia: protestantism (cei mai mulți, anglicani) 60%, catolicism 20%, animism

Moneda: dolarul Zimbabwe

Forma de guvernământ: republică

Ziua națională: 18 aprilie

Geografia: Z. este așezată în S Africii centrale; fără ieșire la mare. Limite: Zambia (V și N), Mozambic (E), Africa de Sud, Botswana (S). **G. fizică:** Un teritoriu de podișuri (1300 m) desfășurate între fluviul Zambezi (N) și Limpopo (S). Pe valea Zambezi alt. scade până la 300 m. În centru, podișul High Veld traversează țara de la N la E; acesta coboară pe ambele laturi, de la 1300 la 600 m (Middle Veld), iar partea cea mai joasă, sub 600 m (Low Veld), se constituie din două fâșii înguste, una pe valea fluviului Zambezi și alta, încă și mai îngustă, pe valea fluviilor Limpopo și Sabi. De-a lungul graniței de est, platoul se împarte în două: partea de N, dominată de cel mai înalt munte, Inyangani (2589 m) și partea de S, din fața Marelui Rift, dominată de muntele Melsetter; drumurile dintre acestea duc de la Umtali la Beira, port la Oc. Indian, în statul Mozambic. Principalele cursuri de apă: la N, Zambezi (2700 km, din care 700 km formează granița cu Zambia) și afluenții săi, Hunyani (200 km), Sengwe (180 km), Shangani (260 km); în S, cursul superior al râului Sabi (400 km) și afluenții săi, și o parte din cursul fluviului Limpopo (210 km) și afluenții săi (Nuanetsi, 300 km). **Clima:** este tropicală, cu două anotimpuri: cald, în octombrie și noiembrie, temperatura medie anuală între 18°-29,5°C, răcoroasă, între iunie și iulie (11°-19°C). Ploi între octombrie și aprilie, cu excepția estului și sud-estului. Precipitațiile: 710 mm/an, sub 380 mm/an pe valea fluviului Limpopo, 1020 mm/an de-a lungul Mozambicului. **Floră și faună:** păduri tropicale 50% din terit., savană cu pâlcuri de păduri. Faună foarte bogată: antilope, zebre, elefanți, rinoceri negri. Rezervații și parcuri naționale: Mana Pools (N), Matusadona (NV), Chutes Mosi-OaTunya și Hwange (V), Inyanga (E), Parcul național al Munților Matopos (S). **Populația:** negri de diferite grupe etnice (amandebele, amashangana, basuto, mashona), europeni; asiatici. Concentrarea max. în zona centrală, între Bula Wayo și Harare. **Resurse și economie:** După Republica Africa de Sud, Z. are cea mai dezvoltată industrie prelucrătoare de pe continent. Agric. asigură consumul, se cultivă: porumb, bumbac, cafea, grâu, manioc, trestie de zahăr, tutun, fructe. Lemn prețios (mahon, tek). Animale: bovine, ovine, caprine. Resurse min.: aur, cărbune, fier, crom, argint, nichel, antimoniu, cositor, smaralde. Potențial hidroenergetic. Exportă: aur, minereu de fier, diverse metale, mașini, produse siderurgice, tutun; zahăr, piei, carne, produse din came. **Transporturi și comunicații:** căi ferate, vehicule; aeroporturi la Harare și Bulawayo. **Orașe:** Bulawayo, Gwelo, Mutare (Umtali), Kwe Kwe. **Istoria:** La începutul erei creștine teritoriul Z. era locuit probabil de bantu. În sec. XIII-XVI face parte din regatul Monomotapa; locuitorii sunt bantu și boșimani, având, după cum dovedesc vestigiile, o organizare statală foarte dezvoltată. În 1850 Livingstone descoperă Z. (vezi Zambia). Între 1891-1923, Compania Britanică a Africii de Sud, fondată de Cecil Rhodes, administrează teritoriul sub denumirea de Rhodesia. În 1965, după destrămarea Federației Rhodesia-Nyassaland, guvernul minorității albe proclamă unilateral independența Rhodesiei de Sud și instituie regimul de apartheid. Se introduce starea de necesitate. ONU și Marea Britanie nu

recunosc acest regim și îi impun sancțiuni economice. În 1967 începe lupta armată împotriva guvernului Ian Smith; zeci de mii de victime. În 1979 se semnează acordul de încetare a focului, se organizează alegeri legislative. La 18 aprilie 1980 este proclamată independența republicii Z. în cadrul Commonwealth-ului. În 1990, președintele Robert Mugabe abrogă starea de necesitate. **Statul** este republică prezidențială, potrivit Constituției din 1980. Puterea legislativă este exercitată de președinte (ales prin vot direct) și Camera Adunării; cea executivă de un cabinet numit și condus de președinte. Multipartitism.